

restituiri
istoriografice

Nicolae Ilieșiu

MONOGRAFIA ISTORICĂ A BANATULUI

Editura Mica Valahie

București 2011

N. ILIEȘIU

MONOGRAFIA ISTORICĂ A BANATULUI

MUZEUL BANATULUI MONTAN
Seria RESTITUIRI ISTORIOGRAFICE
este coordonată de Dumitru Țeicu

NICOLAE ILIEȘIU

MONOGRAFIA ISTORICĂ A BANATULUI
JUDEȚUL CARAȘ

Studiu introductiv, ediție și note
DUMITRU ȚEICU

Indice toponimic
MINODORA DAMIAN

Mica Valahie
București
2011

© 2011 Muzeul Banatului Montan Reșița

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CUPRINS

Destinul unei opere neterminate (<i>Dumitru Țeicu</i>)	7
Notă asupra ediției (<i>Dumitru Țeicu</i>)	25
Monografia istorică a așezărilor	29
Indice toponimic (<i>Minodora Damian</i>)	347

DESTINUL UNEI OPERE NETERMINATE

Evaluările periodice ale evoluției istoriografiei bănățene în perioada interbelică, făcute din diverse perspective, globale ori pentru o nișă a cercetării istorice, au omis de fiecare dată numele lui Nicolae Ilieșiu. Acesta publicase deja în anul 1943 o monografie a orașului Timișoara¹, recent reeditată, și studii de istorie a Banatului împrăștiate de obicei în presa locală dintre cele două războaie, ce apărea la Timișoara². Sumare informații despre Nicolae Ilieșiu și activitatea sa politică au apărut într-o evaluare culturală a stării provinciei bănățene între 1918-1943, publicată în *Revista Institutului Social Banat-Crișana* de Aurel Bugariu³ în anul 1943. Aflăm de aici date puține legate de originea sa ardeleană, născut fiind la Țebea în 28 septembrie 1890, cu studiile liceale la Brad și Brașov și teologice la Arad. A fost doctor în drept al Universității din Cluj. A renunțat la misiunea de preot în favoarea celei de profesor de istorie și geografie la liceul C.D. Loga din Timișoara⁴. Stabilît în Banat, ardeleanul Nicolae Ilieșiu și-a legat destinul profesional și politic de spațiul acestei provincii. Activitatea sa politică la începutul deceniului al patrulea al secolului trecut a fost profund atașată de național-țărănismul interbelic, firească la un intelectual cu origini din Țebea și cu formație teologică ortodoxă. El a acces în perioada 1928-1933, pe această platformă politică, la funcțiile de deputat și senator⁵. De-a lungul întregii perioade interbelice și-a risipit energiile în activități gazetărești, publicând editoriale politice, dar și cultural-istorice. A condus gazeta *Banatul* între anii 1934-1938, *Voința Banatului* și, mai apoi, între anii 1939-1943 ziarul *Dacia*. Opiniile sale politice expuse în *Dacia* relevă, după 1939, o deplasare accentuată spre extrema dreaptă, cu virulente accente împotriva comunismului și bolșevismului, împotriva celor ce prigoneau creștinismul⁶. Deplasările sale în perioada anilor 1928-1933 l-au adus în contact cu lumea satului din Banat și cu problemele acesteia. El deplângea în articolele

¹ Nicolae Ilieșiu, *Timișoara. Monografie istorică*, Timișoara, 1943.

² Nicolae Ilieșiu, *Timișoara. Monografie istorică*, Timișoara, 2005, Ediție îngrijită de Petre Ilieșiu, cu o prefață de V. Neumann.

³ A. Bugariu, *Bibliografia Banatului 1918-1943*, extras din *Revista Institutului Social Banat-Crișana*, 1943, p. 33.

⁴ *Ibidem*, p. 33.

⁵ *Ibidem*, p. 33.

⁶ *Dacia*, an III, nr. 66, 4 iulie 1941, Nicolae Ilieșiu „O nouă cruciadă”.

publicate în *Voința Banatului*, bunăoară depopularea provinciei, creșterea ratei mortalității, mai evidentă în satele din zona montană, criza satului bănățean, calamităților ce afectau agricultura zonei⁷. Critica vehement mizeria din viața politică, corupția, mita electorală ceea ce, credem noi, că l-a împins la extrema dreaptă a scenei politice⁸. Nu stă în intenția noastră de a discuta aici, în acest context, activitatea politică a lui Nicolae Ilieșiu, reflectarea acesteia în presa vremii din perioada interbelică, însă avem convingerea că marcarea unor repere din gândirea și activitatea socială și politică a lui Nicolae Ilieșiu sunt utile pentru a înțelege și a contextualiza corect probleme ale istoriei Banatului din scrisul său istoric.

Nicolae Ilieșiu a avut intenția să realizeze o amplă operă istoriografică, unitară, construită pe un model standard, elaborat de el și consacrat istoriei recente a Banatului. Demersul acesta curajos al lui Nicolae Ilieșiu a rămas din nefericire nepublicat până la momentul actual, uitat în depozitele arhivelor. Muzeul Banatului din Timișoara a achiziționat manuscrisele referitoare la istoria Banatului în anul 1966, de la soția lui Ilieșiu, pentru suma de 17 lei⁹. Nicolae Ilieșiu a scris o mică monografie pentru fiecare sat din județul Caraș și din județul Timiș pe care le-a ordonat în formă alfabetică, în caiete. Monografia satelor din fostul județ Caraș, care nu corespunde limitelor actuale ale structurii administrative a județului Caraș-Severin, a fost structurată în trei caiete. Acestea, în manuscrisul amintit, sunt grupate în această formă: *Caietul I – Comunele din județul Caraș [cuprinde 45 comune, pe filele 1-152]*.

Caietul II - Comunele din județul Caraș – continuare - [cuprinde 47 comune, pe filele 153-313].

Caietul III - Comunele din județul Caraș – continuare - [cuprinde 36 de comune, pe filele 315-467].

În caietul 1 are o fișică pe care scrie *Note* cu următorul conținut:

„1. S-a luat împărțirea administrativă din 1930.

2. Statistica din 1843 cuprinde numai numărul ortodocșilor.

3. Statistica din 1851, când dă identic numărul total al locuitorilor cu cel din 1839, are aceeași reprezentare a confesiunilor.

⁷ *Voința Banatului*, X, nr. 6, 9 febr. 1930 Nicolae Ilieșiu „Prin sate bănățene. La Sasca Montană”.

⁸ *Voința Banatului*, X, nr. 6, 8 febr. 1931. „Alegerea de la Caraș. La Sasca Montană”; *Voința Banatului*, XII, nr. 20, 15 mai 1932; *Dacia*, II, nr. 139, 30 aug. 1940 „...nesfârșita mare valahă...”.

⁹ Informație Zoran Markov, custodele colecției de istorie la Muzeului Banatului, Timișoara

4. S-au luat toate comunele din Pesty: *Krassó*, II, III și diferite alte comune care obvin cu cele actuale s-au notat la locul lor.

S-a controlat cu comunele din Pesty și s-au completat (6/XII 959).”

Această foiță este lipită pe o foaie obișnuită pe care scrie cu roșu *Notițe*. Pe această foaie sunt consemnate lucrări bibliografice.

Toate cele trei *Caiete* consacrate județului Caraș însumează un număr de 461 de pagini de manuscris. Monografiile consacrate comunelor au fost prezentate în ordine alfabetică. *Caietul I* a îndosariat comunele de la litera A-G, începând cu comuna Agadici și încheind cu Forotic. *Caietul II*, cu cele 47 de comune, începe cu Gârbovăț și se încheie cu Răcășdia, în timp ce deal treilea *Caiet* încheie seria monografică de la Rudăria și până la Zorlențul Mare, acestora adăugându-li-se în finalul manuscrisului monografiile orașelor Oravița și Reșița. Manuscrisele păstrate sunt dactilografiate, cu note științifice în subsolul paginii, dar conțin și adnotări în creion cu diverse completări, ceea ce dovedește că autorul nu a izbutit să realizeze forma finală pentru tipar. El a însemnat pe pagina de început a monografiei consacrată Vărădiei „corectat cu albastru 9/III 949” și la Oravița, în dreapta sus, scrie cu roșu „corectat 2/II.949”, ceea ce arată că încă lucra la monografie la 14 ani de la inițierea cercetării monografice a Banatului.

Întreg aspectul manuscrisului, adunat și legat de Ilieșiu, denotă că era încă în faza de lucru. Textul a fost redactat pe suporturi de hârtie extrem de diverse, uneori refolosind pe verso foaia de teză la istorie a unor elevi, unele datate 2/II.949, iar alteori a refolosit un convocator de ședință al organizației Partidului Național Țărănesc, sau certificatul medical al unui elev din 1/IV.948. În structura lucrării au fost inserții cu listele celor morți și dispăruți pe fronturile din Primul război mondial, așa cum au fost primite din teritoriu, unele cu scris caligrafic frumos, altele scrise în creion, cele mai multe dactilografiate și purtând antetul cu ștampila primăriei, notarului ori a oficiului parohial. A lipit pe textul monografiilor de sate, cel mai adesea pe verso, însemnări în creion pe o foaie dintr-un caiet de scris, însemnările despre cartea veche existentă în bisericile din satele Carașului. Monografia comunei Vărădia apărută sub formă de foileton în ziarul *Dacia* din anul 1941, este decupată și lipită pe foi de scris pe care, alături, a făcut diverse însemnări, între care și cea invocată mai înainte despre corectura din 1949.

Manuscrisele cu monografiile comunelor din Caraș, ca și pentru cele din județul Timiș de-altfel, nu au inscripționat un titlu generic al întregii opere de monografiere a satelor bănățene. Însă Nicolae Ilieșiu a publicat sub forma unor foiletoane în ziarul *Dacia*, în perioada anului 1939, date statis-

tice despre sate¹⁰. Rubrica se intitula „Din trecutul Banatului - Încercări monografice”. Regăsim, astfel, publicată în 1941, sub rubrica mai sus invocată, o extinsă monografie a comunei Vărădia. Forma decupată din ziar se regăsește în manuscrisul lucrării lui Ilieșiu consacrat comunelor din județul Caraș¹¹. Pornind de la formele incipiente în care Ilieșiu și-a promovat și publicat secvențial lucrarea am decis că titlul *Monografia istorică a Banatului*, sub care publicăm manuscrisul lui Ilieșiu, reflectă întru totul spiritul și metoda sub care a fost realizată. Demersul nostru de a introduce în circuitul public științific și cultural manuscrisul lui Ilieșiu are menirea de a-l scoate din statutul de sursă informativă de arhivă, pe care s-au construit studii istorice, geografice și de toponimie. Editarea lucrării reprezintă în egală măsură o întregire la istoriografia Banatului în perioada interbelică. Istoricul Nicolae Ilieșiu, prin opera sa îndelung muncită, va ocupa astfel un binemeritat loc în galeria istoricilor bănățeni.

Metoda de lucru adoptată de Ilieșiu a fost aceea a chestionarelor, o metodă de investigare care avea o veche tradiție în istoriografia multiculturală a provinciei. Ancheta istorică cu ajutorul chestionarului oferă o bază de date diverse legate de toponimia, etnografia și îndeosebi de istoria recentă a zonei geografice care face obiectul cercetării istorice. Începuturile acestei metode trebuiesc căutate încă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când provincia bănățeană a fost investigată prin astfel de mijloace, amintind aici Chestionarul Academiei Maghiare de Știință¹² din anul 1862, chestionarul episcopului catolic Dessewffy¹³ din anul 1894 și altele. Răspunsurile primite la chestionarul din 1862, bunăoară, au stat la baza lucrărilor de geografie istorică elaborate între anii 1880-1884 de Pesty Frigyes¹⁴.

Intelectualii români din Banat au fost preocupați mereu, pe toată durata perioadei interbelice, să definească specificul acestei provincii istorice românești, aportul românesc în istoria multiculturală și multiconfe-

¹⁰ Din septembrie și până în decembrie 1939 a publicat un serial în ziarul *Dacia* sub genericul *Banatul acum 100 de ani după statistica lui Fényes Elek*. Astfel în octombrie-noiembrie publică date despre județul Caraș, iar în 11 decembrie prezintă județul Torontal, bunăoară. Aici el a publicat informații statistice privitoare la numărul populației, structura etnică, compoziția confesională a fiecărei unități administrative, a fiecărei comune urbane ori rurale, menționând uneori și date despre evenimentele istorice.

¹¹ *Dacia*, II, 2 iulie 1941, *Din trecutul Banatului – Încercări monografice – Vărădia*.

¹² C. Albert, *Cercetarea monografică în Banat (1859-1948)*, Modus PH, 2004, p. 44-50.

¹³ Fl. Medeleț, N. Toma, *Muzeul Banatului. File de cronică I 1872-1918*, Timișoara, 1997, p. 55.

¹⁴ C. Albert, *op. cit.*, p. 50.

sională a Banatului, pe o lungă durată a istoriei. Istoriografia românească încerca o poziționare centrală în raport cu celelalte componente ale scrisului istoric din provincie, poziționare impusă de noua ordine politică instituită în Banat după încheierea mării conflagrații mondiale¹⁵. În acest spirit cultural al provinciei trebuie integrată și opera lui Nicolae Ilieșiu în istoriografia provincială interbelică. Demersul său de investigație globală, la nivelul întregii provincii a Banatului, a fost declanșat în aprilie 1934, când și-a lansat cunoscutul chestionar, prin care solicita informații cu privire la derularea evenimentelor din toamna anului 1918 din Banat. Solicitarea sa a fost direcționată punctual „tuturor intelectualilor din Banat: preoți, învățători, notari, țărani, cărturari care să binevoiască a-mi trimite un cuprinzător istoric al comunei, în anul 1918. Care a fost spiritul populației în anul 1918? Cum era pregătit poporul pentru marele eveniment? Diferite manifestațiuni naționale ale comunei. Un tablou despre morții comunei în războiul din 1914-1918. Cum s-a manifestat entuziasmul românilor, veniți acasă de pe front, în toamna anului 1918. Ce au făcut trupele gardiste maghiare cu populația românească a comunei? Evenimente întâmplare în comuna sub ocupația sârbească!”¹⁶ El revine la acest demers al său în luna august a anului 1935 motivând că „mulți dintre bunii noștri români mi-au răspuns, mulți nu, iar alții mi-au dat răspunsuri vagi, de mântuială”.

Avea mult optimism când a purces la această lucrare afirmând în 1935, „că lucrarea e în curgere, în stadiu avansat. Unele comune sunt aproape terminate”. Cu zece ani mai devreme, în anul 1924, un alt remarcabil intelectual al Banatului, Ioachim Miloia, directorul Muzeului Banatului, a inițiat la rândul-i un chestionar istoric difuzat autorităților locale și intelectualilor din satele bănățene. A avut plăcuta surpriză să constate că scepticismul său, bazat pe „înărădăcinata nepăsare bănățenească pentru problemele noastre de cultură locală”¹⁷ să fie învins primind foarte multe răspunsuri corecte, detaliate cu privire la trecutul satului bănățean la cele 600 de chestionare trimise. Au fost puține răspunsuri formale care nu au transmis informații, ceea ce l-a determinat de altminteri să publice în paginile revistei *Analele Banatului* în anul 1928 chestionarul și două răspunsuri

¹⁵ N. Bocșan, *Istoriografia bănățeană între multiculturalism și identitate națională*, în *Banatica*, 14, 1996, p. 265 și urm.

¹⁶ *Chestionarul Nicolae Ilieșiu*. Apelul din preambulul chestionarului adresat intelectualității bănățene.

¹⁷ I. Miloia, *Chestionarul Muzeului bănățean*, în *Analele Banatului*, I, 1928, p. 141-143. Acesta a fost la rândul-i precedat de un *Apel către intelectualii orașelor, către învățători, preoți, primări, notarii satelor din Banat...*

model primite¹⁸. Nu avem informații despre numărul exact de răspunsuri primite la chestionarul Ilieșiu. S-au păstrat în forma trimisă cele 220 din răspunsurile venite de la comunele din județul Severin¹⁹. Acestea nu au fost prelucrate de Nicolae Ilieșiu, spre deosebire de cele din județele Caraș și Timiș, care au stat cu siguranță la baza construcțiilor monografice propuse. Procesul de elaborare a fost lung și anevoios, în ciuda optimismului afișat în anul 1934, la momentul declanșării. El primea răspunsuri la solicitări privind toponimia locală și în cursul anului 1944 de la autorități locale din județul Severin. Notița făcută pe monografia comunei Vărădia „corectat cu albastru” 25/I.949, sugerează amploarea efortului făcut în prelucrarea și organizarea materialului obținut din chestionare și completat de Ilieșiu din alte surse edite.

Apelul la materialul de arhivă, la răspunsurile păstrate venite din comunele fostului județ Severin relevă că răspunsurile la chestionare au venit în mod consistent pe filiera administrației locale, de la primarii și notarii locali ai comunei. Au fost cazuri fericite, invocând aici comunele Valea Boul (Păltiniș astăzi), Tomești, Glimboca, Rusca Teregova, Breazova, când alături de răspunsul venit pe cale administrativă a primit un memoriu al preotului și al învățătorului din sat ori al notarului. Cazul comunei Globurău, de pe valea Belareca, relevă cu adevărat o situație de excepție când, alături de răspunsul administrativ la chestionar, profesorul Ilieșiu a primit un memoriu al preotului și un altul al învățătorului²⁰. Sigur, situațiile invocate mai sus reflectă o realitate din județul Severin, dar nimic nu ne-ar împiedica să credem că au existat situații asemănătoare și în cazul județului Caraș, ce face obiectul acestei editări²¹. Situația din prezenta monografie, consacrată comunei Vărădia de pe valea Carașului, ne confirmă că autorul a beneficiat de o memorialistică pe care și-a construit reconstituirea evoluției istorice din toamna anului 1918. Memoriile unor martori oculari ai evenimentelor din noiembrie-decembrie 1918, așa cum a fost cazul preotului din Satu Mic, din județul Severin, au fost puține²². Răspunsurile la chestionar invocă de altminteri această stare de lucruri. În răspunsul trimis la chestionar de

¹⁸ *Ibidem*, p. 144 și urm.

¹⁹ Arhiva MB, Fond Ilieșiu, jud. Severin.

²⁰ Arhiva MB, Fond Ilieșiu, Dosar Globurău cuprinde memoriul întocmit de învățătorul Ilie Simcelescu și cel întocmit în 18 iunie 1934 de preotul paroh Iosif Drăgoi.

²¹ În monografia satelor din Caraș menționează uneori sursa informațiilor primite de la notariatele locale sau de la primării.

²² Arhiva MB, Fond Ilieșiu, jud. Severin, Dosar Satu Mic, Memoriul preotului Ioan Dancu scris în 23.06.1934.

autoritățile din Valea Boul se preciza: „Alte evenimente mai însemnate nu știu, întrucât preotul și învățătorul de pe timpul războiului și din 1918 sunt morți, iar alți intelectuali de pe timpul acela în comună nu sunt”²³. Nicolae Ilieșiu era cel dintâi conștient de importanța mărturiilor directe ale celor ce au trăit evenimentele din anul 1918, au participat la ele și ca atare le pot prezenta pentru istorie. În apelul ce precede întrebările din chestionar, el înscria acest deziderat al său de acces la sursele directe, la martorii oculari ai marilor evenimente istorice „Timpul trece, noi îmbătrânim, iar evenimentele de acum 16 ani încep să se uite. Tocmai pentru aceasta vreau să fixăm pentru posteritate, așa cum au fost și să dovedim că noi, românii din Banat ne-am adus din belșug și tributul de sânge pentru înfăptuirea României de astăzi... Timișoara, aprilie 1934”.

Ilieșiu a realizat o operă unitară deoarece a prezentat fiecare comună după același desfășurător, în care regăsim zece subiecte obligatorii. Monografiile consacrate fiecărei așezări urbane ori rurale bănațene au următoarea structură:

1. Date statistice demografice despre așezare, cuprinse în intervalul 1839-1930.
2. Descrierea amplasamentului administrativ al satului și a vecinătăților acestuia.
3. Date istorice consemnate despre sat, începând din epoca medievală și până în perioada modernă.
4. Toponimia satului prezentată, la rândul ei, după un model obligatoriu, înainte stabilit de el.
5. Informații despre școală.
6. Date istorice legate de biserică.
7. Informații despre personalitățile politice și culturale ale comunei.
8. Societăți culturale românești și activitatea acestora la finele veacului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea.
9. Descrierea evenimentelor politice din anul 1918, ocupația sârbească.
10. Lista soldaților morți în războiul din 1914-1918 și a monumentelor ridicate în memoria acestora, încheie prezentarea fiecărei monografii de comună.

---

²³ Arhiva MB, Fond Ilieșiu, jud. Severin, Dosar Valea Boul, cu răspunsul venit de la notarul comunei în 10 decembrie 1938.

Realizarea unei monografii a Banatului atât de complexă, cu caracter enciclopedic, presupunea o bază documentară extrem de vastă și de complexă. Ilieșiu a apelat în acest context, pentru construcția monografică ambițioasă pe care și-a propus-o, la surse de informații cunoscute, publicate și risipite în istoriografia secolului al XVIII-lea și al XIX-lea, la documente cartografice, dar și la propriile cercetări. Inițial demersul său a avut un caracter restrâns, punctual, focalizat pe evenimente din toamna anului 1918, încununate cu unirea Banatului cu Regatul României. Pentru acest demers el a apelat la metoda anchetei prin intermediul chestionarelor, o metodă de cercetare cu tradiție în istoriografia multiculturală bănățeană. Rezultatele obținute prin răspunsurile la chestionarele trimise au oferit o bază de informații temeinică, autentică și a cărei importanță istorică a rămas nealterată până la momentul actual. Reconstituiri de istorie națională a anului 1918, în istoriografia recentă făcută pe temeiul răspunsurilor la chestionarul lui Ilieșiu, constituie cea mai sigură mărturie a importanței nealterate pe care și-a păstrat-o această sursă documentară, acest demers al lui Ilieșiu din deceniul al patrulea al secolului trecut²⁴.

Metoda de investigație istorică, la care a apelat Ilieșiu pentru această construcție istoriografică propusă, a fost ancheta monografică. Recursul la alte surse documentare, cartografice bunăoară, de arhivă este sesizabil în structura lucrării și el a intervenit pe parcursul elaborării îndelungate a lucrării. Sigur, în acest interval cronologic, atunci când a decis că toponimia satelor trebuie să ocupe un loc clar definit în structura monografiei, a făcut din nou apel la ancheta monografică, așa cum reiese din formularele special concepute în acest sens și trimise la fiecare primărie începând cu anul 1939²⁵.

Ancheta monografică declanșată de Ilieșiu în anul 1934 a avut de la bun început obiective clar definite: anul 1918 și evenimentele epocale de atunci, care au marcat viața fiecărei comunități din Banat. Chestionarul lansat avea un număr restrâns de 14 întrebări, care focalizau investigația pe câteva teme majore. El a solicitat informații despre istoria localității și a făcut apel pentru această temă la cei intervievați, la tradițiile locale și la monografiile existente. Chestionarul se limita în investigarea trecutului comunei printr-o singură întrebare punctuală, formulată în deschiderea

²⁴ V. Leu, C. Albert, *Banatul în memorialistica „măruntă” sau istoria ignorată*, Reșița, 1995 (extras din *Banatica*, XIII/2, 1995), p. 110 și urm.

²⁵ Arhiva MB, Fond Ilieșiu, Jud. Severin, com. Bucoșnița.

anchetei monografice²⁶. Raporturile autorităților maghiare cu populația românească în perioada războiului 1914-1918 au constituit un subiect esențial al anchetei lui Ilieșiu. Fiecare din cele trei întrebări pe această temă erau însoțite de precizări punctuale, la care se aștepta un răspuns clar formulat²⁷. Astfel se așteptau informații cu privire la persoanele publice, culturale și politice care au fost internate în lagăre sau au fost puse sub pază politică, solicitând în mod explicit numele și date despre acestea. Pe aceeași temă alte două întrebări solicitau precizări despre existența gărzilor maghiare și a activităților acestora, o alta așteaptă răspunsuri asupra modului în care s-a derulat retragerea autorităților maghiare din comune și a modului cum s-a produs intrarea noilor autorități românești. O altă problemă cu greutate în ancheta lui Ilieșiu viza lumea românească a satelor bănățene și reacțiile acesteia în fața provocărilor unui eveniment major al istoriei recente: nașterea României moderne. Se solicita informații despre asociațiile culturale și economice ale românilor și modul în care ele au susținut ideea națională. Se dorea o radiografie a manifestărilor naționale și sociale din lumea satului românesc în toamna anului 1918, la încheierea războiului și prăbușirea autorității Imperiului Austro-Ungar. Punctual se întreba despre modul cum s-a manifestat entuziasmul românilor întorși de pe front în toamna anului 1918 și se așteptau informații cu privire la tulburările sociale provocate în aceeași perioadă. Constituirea gărzilor naționale românești în toamna anului 1918 a preocupat în mod extrem de nuanțat ancheta istorică a lui Ilieșiu. El solicita în formularul transmis informații clare din fiecare comună cu privire la structura gărzii acestuia, a momentului înființării acesteia și a duratei de funcționare²⁸.

Un eveniment major care a tulburat profund lumea românească a Banatului în toamna anului 1918 a fost ocupația sârbească. Un astfel de

²⁶ *Chestionarul Ilieșiu*. Întrebarea nr. 1 era formulată astfel: „Istoricul comunei (după date istorice, după tradiție, se vor indica istoricii și cărțile de unde sunt datele luate)”.

²⁷ *Chestionarul Ilieșiu* întrebările nr. 3, 7 și 9, bunăoară întrebarea 3 era formulată: „Cum s-au purtat autoritățile maghiare cu populația, în timpul războiului 1914-1918”. Răspunsul așteptat era direcționat de următoarele precizări din chestionar de la această întrebare: „(Cine a fost internat, pus sub pază politică, șicanat, cu *numele*, data de când până când, cine a fost trădător al românismului; rechizițiile făcute etc. se va trimite copia unui act de punere sub pază politică, internare)”.

²⁸ *Chestionarul Ilieșiu*, întrebarea nr. 6 „S-a înființat în comună gardă națională română? Cine a fost comandant? Din câte persoane (cu numele) s-a compus garda și cât timp a funcționat? (Se va trimite copie de pe actele gărzii, și amintiri scrise luate de la comandant, ori alți membri ai gărzii)”.

subiect nu putea să lipsească din chestionarul lui Ilieșiu. Și în această privință solicită din fiecare sat o relatare amănunțită a comportamentului trupelor sârbești, a raporturilor cu elitele satelor, a deportărilor și internărilor în lagăre²⁹.

Nicolae Ilieșiu își încheie ancheta monografică cu o temă ce abordează cultul eroilor. Demersul său este amplu în această privință și a vizat obținerea de informații despre voluntarii bănățeni în armata română, despre soldații și ofițerii morți în războiul din 1914-1918, cât și despre monumentele închinat eroilor morți în război. Solicita pe această temă, atunci când a pus problema voluntarilor în armata română, ca tabelele cu numele celor ce au luptat voluntari să fie însoțite de memoriile scrise ale acestora. Apelul lui Ilieșiu la memoria participanților direcți la război, la evenimentele din toamna anului 1918 din Banat, este evident la fiecare din temele majore pe care le-am invocat mai înainte. Memorialistica cu privire la evenimentele din Banat din toamna anului 1918, adunată în cadrul anchetei monografice pe care, în parte, a utilizat-o în reconstituirea istorică a Carașului și Timișului, în parte rămasă neprelucrată pentru județul Severin, conferă o importanță aparte operei lui Ilieșiu în reconstituirea istoriei tragice a anului 1918 în Banat.

Memoriile unor actori importanți ai provinciei în toamna anului 1918 erau deja publicate în presa locală bănățeană interbelică. Novacovici, învățătorul din Răcășdia, cu un rol activ în mișcarea națională românească până la 1918, a fost printre cei dintâi ce și-au publicat amintirile legate de evenimentele de la Răcășdia în anul 1918³⁰. Comandanții gărzilor românești organizate la Sasca și la Oravița în toamna anului 1918 au relatat evenimentele din această zonă a Banatului, evenimente în derularea cărora s-au aflat atunci nemijlocit. Memorialistica lui Ilie Gropșianu³¹ a publicat-o revista muzeului bănățean, în anul 1931 iar aceea a lui Mihail Gropșianu,³² despre *Revoluția anului 1918 din Oravița-Caraș*, apare într-o broșură publicată în anul 1935. Gazeta *Vasiova* a publicat și ea, în anul 1933, însemnări despre

²⁹ *Chestionarul Ilieșiu*, întrebarea nr. 10. „Ocupațiunea sârbească de când până când a ținut? Cum s-au purtat sârbii în comună? (Bătăi, rechiziții, brutalități, internări, deportări etc)”.

³⁰ E. Novacoviciu, *Răcășdia în războiul mondial, revoluție și sub ocupația sârbească*, Oravița, 1925, p. 13 și urm.

³¹ I. Gropșianu, *Sasca Montană 1918-1919. Memorii*, în *Analele Banatului*, IV, 1, 1931, p. 113-124.

³² M. Gropșianu, *Revoluția anului 1918 din Oravița-Caraș și proclamația reîntregirii națiunii române. Oravița la 4 noiembrie 1918*, Timișoara, 1935, p. 5 și urm.

anul 1918 de la Bocșa și din alte sate ale Banatului³³. A existat fără doar și poate un curent în lumea culturală românească din Banat, la începutul deceniului al patrulea al secolului trecut, preocupat îndeaproape de aportul Banatului la făurirea statului național român în anul 1918. Evocarea în plan național a momentului de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, la zece ani de la consumarea actului istoric, nu a rămas fără ecou în planul local al provinciei bănățene și cu deosebire în rândul intelectualității bănățene³⁴. Momentul aniversar național din 1929 a avut și conotații politice partizane. Inițiat sub guvernarea liberală, el s-a desfășurat în regia guvernării național-țărăniște. Reflectarea aportului Banatului la momentul 1 Decembrie 1918, o provincie aflată atunci sub ocupația sârbească, a nemulțumit o parte a intelectualității bănățene, ce fusese implicată puternic în realizarea unirii. Memorialistica lui Mihail Gropșianu, ce vorbește despre priorități bănățene în această privință, despre „proclamația reîntregirii națiunii române, Oravița la 4 noiembrie 1918” este un reflex al frustrării și marginalizării aportului Banatului în scrierile comemorative apărute atunci³⁵. Demersul lui Ilieșiu din anul 1934 trebuie văzut în acest context istoric și cultural extrem de complex, încărcat cu multe nuanțe, în tentația lui de a oferi o imagine globală, la nivelul provinciei, a evenimentelor din Banat în anul 1918, fapt menționat, de altminteri, explicit în preambulul chestionarului. Dorința de a se înființa la Muzeul Banatului din Timișoara o „Secție a Unirii”, care să adune mărturii despre aportul provinciei bănățene a fost exprimată explicit în anul 1931 de Ioachim Miloia³⁶. Era o reacție în plan local la ceea ce se întâmplase mai devreme la Alba Iulia prin gestul lui Iuliu Maniu³⁷.

Apelul lui Ilieșiu la memorialistica publicată s-a făcut numai în cazul Răcășdiei și al Oraviței. Nu se întrevăd în scrisul său ecouri ale amintirilor consemnate în scris de Ilie Gropșianu pentru evenimentele de la Sasca, ori a celor din Vasiova. Suportul reconstrucției faptelor istorice din toamna anului 1918 în Banat a fost, în viziunea lui Ilieșiu, mărturia directă a celor din

³³ N. Badiu, *Aduceri aminte*, în *Vasiova*, V, 2-4, ian.-febr. 1933, p. 7; Tata Oancea, *Din războiul mondial*, în *Vasiova*, V, nr. 20-24, 1933.

³⁴ M. Gropșianu, *op. cit.*, p. 30-32.

³⁵ *Ibidem*, p. 33.

³⁶ Memoriile lui Ilie Gropșianu au fost depuse la Muzeul Banatului, după cum se precizează în nota de subsol din *Analele Banatului*, V, 1931, p. 113, unde erau publicate.

³⁷ Valer Moga, *Anul 1918: un traseu istoriografic de șapte decenii*, în volumul *Anul 1918 în Transilvania și Europa central-estică. Contribuții bibliografice și istoriografice*, coordonatori Valer Moga și Sorin Arhire, Cluj-Napoca, 2007, p. 11.

lumea satului. Investigarea memoriei colective despre un eveniment major al istoriei recente ce a schimbat, din perspectiva națională, soarta provinciei, s-a făcut prin ancheta monografică inițiată și condusă de Ilieșiu. Mărturiile venite din fiecare sat al Banatului despre evenimentele anului 1918, uneori consistente, alteori diluate, toate laolaltă reflex al memoriei colective, constituie structura de rezistență a lucrării lui Ilieșiu, care a subzistat nealterată după opt decenii de la înscrierea ei arhitectura lucrării. Orizontul istoric pe care-l delimitează pentru spațiul bănățean al anului 1918 oglindește modul de percepție al unui eveniment major al istoriei recente. Tabloul propus de Ilieșiu prezintă un orizont compus din fapte simple, banale, lipsite de spectaculos, un orizont contorsionat, cu multă violență cotidiană în care a curs sânge, s-a murit și care se repetă după același scenariu în întreg spațiul provinciei bănățene. Tabloul este populat de oameni simpli, mărunți și tăcuți de obicei, prin al căror glas se propune să ascultăm istoria tragică a anului 1918 în Banat.

Perspectiva din care proiectează Ilieșiu derularea evenimentele condensate ale anului 1918 în Banat este una cu totul inedită, extrem de apropiată percepțiilor și sensibilităților istoriografice actuale. El sugerează să vizualizăm o istorie derobată de solemnitate, unde defilează „cei modești și puțin cărturari...martori ai suferințelor, isprăvilor și întâmplătoarelor bucurii. *E o istorie a țării prin cei mici*”³⁸. Am invocat aici un model alternativ de prezentare a istoriei pe care-l propunea Nicolae Iorga în 1921, din care pare decupat scenariul de prezentare a evenimentelor anului 1918 în Banat, oferit de Ilieșiu. Încărcătura informațională pentru acest moment istoric, pentru fiecare așezare bănățeană este deosebită, unică în felul ei, ceea ce a oferit suportul unor abordări istoriografice recente, reușite, din perspectiva istoriei prin cei mici și ignorați³⁹. Lumea românească din Banat s-a confruntat atunci cu o criză socială cauzată de efectele războiului mondial, pe de o parte și, în egală măsură, era chemată să răspundă provocării naționale pentru care militase de multă vreme. Modul în care criza socială a fost gestionată de către elitele românești din Banat ce au știut să coaguleze energiile pe direcția națională într-o provincie aflată sub ocupație sârbească, a fost unul de model pentru întreaga istorie recentă a României. Solidaritatea românilor pentru cauza națională a fost exemplară în lumea satului

³⁸ N. Iorga, *Istoria țării prin cei mici*, în *Revista istorică*, VII, 1-3, 1921, p. 126 și urm.

³⁹ V. Leu, C. Albert, *Banatul în memorialistica „mărunță” sau istoria ignorată*. Extras din *Banatica*, XIII, 2, 1995.

românesc, iar momentul istoric a avut și liderii potriviți momentului, ce s-au ridicat din fiecare așezare în parte⁴⁰. Opera lui Ilieșiu, din această perspectivă, trebuia publicată de multă vreme!

În structura monografică a comunelor bănățene numele de locuri ocupă o poziție anume, bine delimitată. Demersul lui Ilieșiu în privința numelor de locuri este unic în felul său, fiindcă nimeni nu a inițiat o anchetă toponimică atât de amplă, aproape la nivelul întregii provincii. Desigur că există precedentul care, probabil, l-a determinat să introducă un capitol special consacrat toponimiei bănățene în seria sa monografică. Geografia istorică a Carașului, publicată de Pesty Frigyes în anii 1882-1883, oferă pentru întâia oară un pachet de informații toponimice pentru fiecare așezare din Caraș. Aceste informații au fost obținute prin aceeași metodă a investigației cu ajutorul chestionarului, pe care, de altfel, a exersat-o și Ilieșiu mai târziu. Răspunsurile la chestionarul Ilieșiu venite din județul Severin, păstrate în fondurile arhivistice, oferă câteva repere în această privință pentru că, inițial, în chestionarul trimis de Ilieșiu în anul 1934 nu se regăsește între cele 14 întrebări nici una care să solicite informații despre numele de locuri din satele bănățene. Cu siguranță în cursul anului 1939, sau poate ceva mai devreme, el a conceput un formular pe care se afla înscris numele județului, al comunei și al plasei în care se afla, cu următoarele date solicitate: numele de *lanuri, pâraie, văi, râuri, lacuri, dealuri, munți* și în final *locuri istorice (rămășițe de vechi cetăți, urme arheologice, etc)*. Un răspuns primit pe această temă de la Bucoșnița este datat în 1939. Am redat întocmai structura informatică pentru toponimia bănățeană concepută de Nicolae Ilieșiu. Câteva răspunsuri trimise de primăriile din sate dovedesc că aceste solicitări s-au derulat până în anul 1944, deci la zece ani de la inițierea anchetei monografice a lui Ilieșiu. Primăria din *Rugi*, de lângă Caransebeș, comunica prin adresa nr. 67/944 informațiile despre toponimie și monumente istorice, solicitate prin intermediul Preturii Plasei Sacul. Adresa nr. 46/944 din 18 februarie 1944, venită de la Primăria Sadova Veche, răspunde solicitărilor privitoare la toponimia locală. Nicolae Ilieșiu a constituit în acest fel cea mai amplă și cea mai importantă arhivă a numelor de locuri din Banat. O parte se regăsește în cele două monografii ale județelor Caraș și Timiș scrise de Ilieșiu, iar o altă parte, cea venită prin răspunsuri din comunele fostului județ interbelic Severin, se află între manuscrisele cu

⁴⁰ M. Groșșianu, *op. cit.*, p. 10, „comunele cărășene în cele mai grele timpuri de tulburare înălțătoare au fost la culmea bunului nume românesc”.

răspunsurile primite. O recentă lucrare de geografie istorică și toponimie, consacrată județului Timiș, s-a construit fundamental pe informațiile din manuscrisul Ilieșiu, fapt de altminteri precizat cu onestitate de autori⁴¹. Documentația adunată de Nicolae Ilieșiu cu privire la toponimia Banatului este extrem de importantă pentru că ea oferă o culegere de documente la nivelul provinciei, pe de o parte și, pe de altă parte, oferă o documentație esențială în domeniul toponimiei minore a provinciei, care a fost cel mai adesea ignorată. Dacă toponimia majoră, înțelegând aici apele mari care străbat Banatul, munții importanți, numele satelor au putut adeseori, în condiții istorice date, să sufere modificări, nu același lucru se poate spune și în cazul toponimiei minore. Numele de văi și culmi de pe munți, numele pâraielor din zona montană și deluroasă, culmile dealurilor care formează spațiul montan ori văile ce fragmentează zona piemontană au conservat aproape neștirbită o istorie străveche. Argumentul toponimiei în discursul istoriei are o lungă tradiție și el a fost invocat uneori în stabilirea unor priorități etnice în spațiul bazinului carpatic sau în alte zone ale spațiului sud-est european. Apelul la izvoarele onomastice se regăsește frecvent în reconstituirile de geografie istorică ori ecleziastică. Studiile consacrate în perioada interbelică de Nicolae Drăganu raporturilor dintre istorie și toponimie, cu specială privire asupra lumii românești în secolele IX-XIV, au avut fără îndoială un impact major în cercetarea istorică⁴². N. Iorga, la rândul-i, se arată preocupat de problemele toponimiei Banatului, căutând explicații și oferind sugestii de interpretare cu o largă deschidere sud-est europeană⁴³. Ecourile acestor dezbateri și ale polemicilor pe această temă, a argumentului toponimic în reconstituirile istorice, avându-și începuturile în istoriografia pozitivistă de la finele secolului al XIX-lea, nu au rămas străine lui Nicolae Ilieșiu în deceniul al cincilea al secolului trecut, când a decis constituirea acestei impresionante baze de date în monografia consacrată satelor bănățene⁴⁴.

Manuscrisul lui Ilieșiu transmite, între altele, și informații despre cartea veche românească, ce se găsea în bisericile Banatului în anii 1934-1938 atunci când își desfășoară ancheta monografică. Chestionarul lui

⁴¹ R. Crețu, V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Timișoara, 2007, p. 5.

⁴² N. Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomasticii*, București, 1933, p. 15 și urm.

⁴³ N. Iorga, *Observații și probleme bănățene*, Reșița, 2011, p. 39-45.

⁴⁴ N. Drăganu, *op. cit.*, p. 224 și urm. despre românii din Banat.

Ilieșiu n-a solicitat informații riguroase legate de biserică și de patrimoniul acesteia, spre deosebire de chestionarul Miloia care a avut întrebări explicite despre cartea veche din bisericile bănățene și chiar despre însemnările de pe cărțile de cult. Cu toate acestea, ulterior și-a nuanțat și aprofundat percepția în această privință și, ca atare, în monografiile consacrate satelor din Caraș regăsim informații cu privire la cartea veche românească din secolul al XVIII-lea. Informațiile privitoare la cartea veche au fost adunate și adnotate pe foaia unui caiet, fiind scrise cu mâna. A fost apoi decupată o bandă îngustă, care a fost lipită pe filele monografiei, deasupra textului dactilografiat, alături această bandă decupată era lipită pe verso. Astfel, la un număr de 15 localități din Caraș sunt înscrise un număr de 47 de exemplare de cărți liturgice din secolul al XVIII-lea. Preoți cu dragoste de carte au transmis informații cu privire la titlul cărții de cult, despre anul apariției acesteia cât și locul tiparniței. Cărțile de cult din Caraș, despre care avem date, proveneau de la două mari centre editoriale ale veacului al XVIII-lea: de la București și cel de la Râmnic, care alimentau satele bănățene cu carte de cult. Regăsim informații provenind de la bisericile din Apadia unde se păstrau o *Evanghelie*, tipărită la București în anul 1723 și un *Penticostar* din 1751, ieșit de sub teascurile aceleiași tipografii, de la cea din Biniș care păstra o *Evanghelie* de la București din 1775, o *Liturghie* de la Râmnic din 1727, un *Molitvelnic* de la București din 1726 și un *Penticostar* din aceeași tiparniță, din 1782. Biserica din Oravița avea un *Apostol* de Liov din 1731 și un *Triod* din același an. Pe valea Carașului, în bisericile de la Gârliște erau înscrise un *Penticostar* de la Râmnic din 1785 și o *Caznie* de la București din 1768, la Grădinari era consemnată existența unui *Minei* de la Râmnic din 1746 și a unei *Evanghelii* de la Râmnic din 1784, la Forotic erau înscrise o *Evanghelie* de la Râmnic din 1746, un *Triod* de la București din 1741, un *Antologhion* de la București din 1786 și un *Octoih*, din aceeași tiparniță de la 1736. Biserica din Vărădia, din aceeași vale a Carașului, avea o *Evanghelie*, un *Minei* din 1752, un *Penticostar* de la Râmnic, din 1743, un *Antologhion* de la aceeași tiparniță, din 1796, a unui *Triod* și *Octoih*, imprimate la București în anul 1746. Un *Triod* de la Râmnic apare consemnat și în evidențele bisericii din Ciclova Montană. În Valea Almăjului, parohiile din Bozovici și Rudăria (Eftimie Murgu) oferă singurele informații cu privire la circulația cărții vechi bisericești. Biserica din Bozovici avea o *Liturghie* de la Râmnic din 1791, un *Apostol* și un *Penticostar* imprimate la București, în 1784, respectiv 1785, și o *Cazanie* de la Râmnic din 1791, în timp ce la Rudăria se găseau un *Triod* și un *Penticostar* tipărite la Râmnic în 1731,

respectiv la 1790, precum și o *Evanghelie* și o *Liturghie* tipărite la București.

Cartea veche românească cu însemnările preoților și dascălilor a fost invocată de Nicolae Iorga, în cunoscuta-i sinteză de istorie a Banatului, între sursele susceptibile de a oferi o altă istorie a provinciei, în care lumea românească să-și regăsească locul firesc în corul istoric multicultural al provinciei⁴⁵. Iorga însuși a publicat, în sinteza mai înainte pomenită, un catalog al cărții vechi din bisericile de pe valea Carașului, din Clisura Dunării și valea Almăjului, pe care le-a vizitat și ale căror însemnări le-a adunat⁴⁶. O privire retrospectivă asupra fondului de carte veche, având ca pornire informațiile din manuscrisele lui Ilieșiu și până la realizarea catalogului cărții vechi din Caraș publicat în anul 1996, relevă pierderile dramatice în acest domeniu: din cele 47 de cărți înscrise în manuscrisele lui Ilieșiu s-au păstrat doar 14 până la momentul realizării catalogului de carte veche⁴⁷. Parohia de la Vărădia, ce păstora o mare comunitate românească, n-a păstrat nimic din fondul de carte veche consemnat în manuscrisul Ilieșiu, până la apariția catalogului mai înainte evocat.

Informațiile privind fondul de carte veche din Banat, care se regăsesc în manuscrisele lui Ilieșiu, sunt, în opinia noastră, importante pentru un segment al istoriei culturale românești din veacul al XVIII-lea, cel puțin din punct de vedere al surselor de informații.

Ilieșiu și-a focalizat prezentarea monografică pe câteva teme majore, care le-am detaliat la începutul acestei evaluări, în care se detașează satul, cu istoria sa, instituțiile fundamentale din viața acestuia, biserica și școala, evoluția demografică a satului bănățean în secolul al XIX și prima jumătate a secolului al XX-lea. Discursul istoric invocat mai sus a fost elaborat pe sursele istorice editate, pe apelul consistent la scrierile lui Pesty Frigyes⁴⁸, Csánki Dezső⁴⁹ și ale lui Szentkláray Jenő⁵⁰. Reconstituirea istoriei satelor bănățene în evul mediu și în epoca modernă constituie o abordare modestă

⁴⁵ N. Iorga, *op. cit.*, p. 30.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 91 și urm.

⁴⁷ V. Leu, *Cartea veche bisericească din bisericile Eparhiile Caransebeșului, 1648-1800*, Reșița, 1996.

⁴⁸ Pesty Frigyes: *Krassó vármegye története*, III-IV, Budapesta 1882-1883; idem, *A Szörényi Bánság és Szörény vármegye története*, III, Budapesta 1878.

⁴⁹ Csánki Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak Korában*, Budapesta, I, 1890; II, 1894.

⁵⁰ Szentkláray Jenő, *A Csánad egyházmegyei plébániák története*, I, Timișoara, 1898.

în structura lucrării, fiind preluată sumar din scrierile lui Pesty Friges, ori din geografia istorică întocmită de Csánki D. și Felix Milleker⁵¹. Prezentările nu sunt lipsite de confuzii istorice, de reconstituiri istoriografice romantice. Acolo unde existau informații arheologice, la Berzovia ori Berzasca bunăoară, n-a ezitat să coboare istoria satului până în antichitate. Recursul la tradiția istorică a fost invocat deseori. Precedentul creat în istoriografia locală de Nicolae Tincu Velea⁵² în privința tradiției istorice l-a invocat acolo unde lăsăm loc surselor istorice scrise. Conscripția din 1717 a satelor bănățene, publicată de Szentkláray, deși nu este invocată în monografie, a oferit suportul prezentării satelor bănățene la începutul secolului al XVIII-lea⁵³.

Ecoul preocupărilor elitelor bănățene în privința situației demografice a provinciei, reluat periodic în publicațiile din perioada interbelică, se resimte în structura monografiei lui Ilieșiu⁵⁴. Inițial, în momentul declanșării anchetei, această temă n-a constituit o prioritate și, în mod firesc, nu se regăsește în structura chestionarului. Dosarele păstrate cu răspunsurile și prelucrările sale din județul Severin relevă că acest subiect a apărut târziu, pe parcursul elaborării, când au fost întocmite fișe sintetice cu demografia istorică a provinciei. Statistica demografică cuprinde informații din prima jumătate a secolului al XIX-lea, segmentul consistent fiind oferit de informațiile despre populație din recensămintele întocmite la finele fiecărui deceniu, începând din 1880 și mergând până în anul 1910. O parte a informațiilor utilizate în monografie au fost prezentate într-un serial despre populația Banatului în secolul al XIX-lea, elaborat după statisticile lui Fényes Ellek⁵⁵, ce a fost publicat în ziarul *Dacia*. Publicarea recensămintelor din Transilvania și Banat a oferit o bază de date pe care evaluările de statistica istorică n-au întârziat să apară⁵⁶.

⁵¹ Milleker Bodog, *Délmagyarország középkori földrajza*, Timișoara, 1915.

⁵² Nicolae Tincu Velea, *Istoria politică-națională*, Sibiu, 1865.

⁵³ Szentkláray Jenő, *Száz év Dél-Magyarország újabb történetéből (1779 –től napjainkig)*, I Budapesta, 1879, p. 21-26; Reluată publicarea de Biuder, *Lista localităților din Banat de la sfârșitul secolului al XVII-lea în Studii de istoria Banatului*, II, 1970, p. 61-66.

⁵⁴ P. Nemoianu, *Depopularea Banatului*, în *Analele Banatului*, III, 3, 1930, p. 28-32.

⁵⁵ Fényes Ellek, *Magyarország statistikája*, I-III, Pesta, 1842-1843; idem, *Magyarország geográfiai szótára*, I-IV, Pesta, 1851.

⁵⁶ *Recensământul din 1850. Transilvania*, ed. a II-a, îngrijit de T. Rotariu, M. Semeniuc, E. Mezei, Cluj Napoca 2004; *Recensământul din 1880. Transilvania*, Ediție îngrijită de T. Rotariu, M. Semeniuc, C. Mureșan, Cluj Napoca, 1997; *Recensământul din 1900. Transilvania*, Ediție îngrijită de T. Rotariu, M. Semeniuc, E. Mezei, Cluj Napoca, 1999.

Scrierea semnificativă a lui Ilieșiu, *Monografia istorică a Banatului*, rămasă din nefericire nepublicată, se înscrie prin toate elementele ei definitorii în curentul istoriografiei regionale bănățene, fără a excede din albia acestui „localism creator”⁵⁷. Ea rămâne o tentativă de sinteză regională, constituită sigur în spiritul enciclopedismului, derobată de structura și fundamentul științific⁵⁸. Ceea ce-i conferă un loc bine definit în curentul istoriografiei bănățene interbelice, care a rămas stabil a fost reconstituirea evenimentelor tragice ale anului 1918 în Banat prin metoda anchetei monografice. Baza de informații despre numele de locuri din Banat și cea despre cei căzuți pe câmpurile de luptă ale Europei în anii 1914-1918, considerați cu toții eroi, în spiritul european al epocii, întregesc evantaiul chestiunilor istorice abordate ce conferă vizibilitate și viabilitate monografiei istorice a lui Ilieșiu.

Dumitru Țeicu

Abordarea chestiunilor de statistică demografică în Banat de I. Muntean, *Banatul istoric 1867-1918. Așezările. Populația*, Timișoara, 2006.

⁵⁷ N. Bocșan *op. cit.*, p. 273-275; Al Zub, *Istorie și istorici în România interbelică*, Iași, 1999, p. 179-180.

⁵⁸ N. Bocșan *op. cit.*, p. 274.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Editarea unui text scris în perioada interbelică și rămas în stadiul nefinalizat pentru tipar nu este o operațiune simplă. Manuscrisul lui Ilieșiu despre comunele din Caraș și Timiș, o operă istorică în lucru, departe de a fi forma definitivă pentru tipar poartă amprenta limbajului și stilului perioadei în care a fost redactat. Activitatea gazetărească a autorului este evidentă în forma și fondul redactării. Paginile manuscrisului sunt pline de adnotări în creion puse pe textul dactilografiat în diverse poziții din pagină cu semne grafice pentru locul unde ar trebui introduse. Acest lucru a conferit un element de dificultate în munca de editare. Am respectat întocmai întreaga informație din paginile manuscrisului inserând în text adnotările făcute cu creionul. Opțiunea noastră de editare a fost aceea a unei depline fidelități față de forma și fondul lucrării lui Nicolae Ilieșiu. Am operat minime corecturi în textul manuscrisului, situații ce vor fi discutate explicit în cele ce urmează.

1. Se regăsesc în textul manuscrisului propoziții neterminate deoarece i-au lipsit anumite informații. Acestea au fost eliminate. Am procedat ca atare în situații de felul „Suprafața comunei este de ...”, „Suprafața hotărului e de ...”, „eroii comunei sunt:”.

2. Listele militarilor din Banat morți ori dispăruți pe câmpurile de bătaie din anii 1914-1918 au fost redactate întocmai, cu toate informațiile, însă sub forma unui text cursiv. Ilieșiu, în manuscrisul monografiei sale, a atașat la fiecare localitate listele cu numele celor dispăruți sub forma unui tabel, așa cum le-a primit de la notari și primari. Aceste liste tabelare au forme diverse, au uneori antetul emitentului, ștampila și semnătura. Am unificat în acest caz respectivele liste, păstrând nemodificate informațiile.

3. Numele de locuri se găsesc adeseori cu adnotări în creion ale autorului, lângă textul dactilografiat. Unele au fost transcrise greșit față de formele uzuale cunoscute și din alte surse, în acest caz am operat modificarea cuvenită. Astfel, la Ilidia s-au corectat toponimele scrise greșit: *Travnic*, *Mărcășeni*, *Funi* cu forma uzuală *Tramnic*, *Mășcășeni*, *Funii*. S-a procedat în același fel în cazul numelor de locuri *Păganiște* de la Gornea, transcris corect sub forma *Păzăriște* și în cazul dealului *Zercovița* de la Mocerîș, care a fost transcris sub forma uzuală de *Țărcovița*.

4. Numele și grafia unor sate au fost aduse la formele actuale. Satele *Jurjava* și *Ciudanovăț*, de pe valea Carașului, s-au transcris *Giurgiova* și

respectiv *Ciudanovița*. Satul *Iam*, din aceeași vale, apărea în manuscris sub forma *Jam*. Am operat și în acest cu forma *Iam*. Forma arhaică a comunei Berzovia ca *Jidovin*, iar la Ilieșiu apare sub forma *Jidovia*. Am transcris și în acest caz forma uzuală și cunoscută *Jidovin*. *Cacova*, era denumirea veche și oficială a comunei Grădinari. Forma veche am înscris-o în acest caz în paranteză. Numele satului Borlovenii Noi era înscris sub forma *Noui*, corecția la forma actuală aplicându-se și aici. Satul cu populație slavă *Carașova*, apare în manuscris *Căreșeva*, formă ce a fost înlocuită cu denumirea actuală.

5. Numele de popoare și ale unor etnonime de forma *Sârb*, *Olteni*, *Bufeni*, scrise cu majusculă, s-au transcris confirm grafiei actuale.

6. Direcțiile de orientare geografică de felul *Ost*, scrise cu majuscule, au fost aduse la forma și grafia actuală, *est*, în cazul mai înainte exemplificat.

7. S-au corectat grafiile în următoarele cazuri:

- a. *s* intervocalic și *s* tare în cuvinte de felul *desarmare*, *disordine*, *desbatere* au fost aduse la grafia actuală: *dezarmare*, *dezordine*, *dezbatere*.
- b. diftongul *ia* a fost transcris *ea*, *vechia* a fost transcris *vechea*.
- c. s-au operat modificări la următoarele forme de exprimare: *în o*, *vr-o*, *par-că*, *din o*, care au fost transcrise *într-o*, *vreo*, *parcă*, *dintr-o*.
- d. pronumele *cari* a fost transpus *care*.
- e. substantivul *ortodoxi* a fost transcris *ortodocși*.

S-au păstrat formele de exprimare cu arhaisme și regionalisme de felul: *obvine*, *carte funduară*, *materă*, *și-a testat averea*, *advocat*, *țărzure*, *fânațe*, *fășionează*. Ilieșiu utilizează extrem de frecvent forma *e* pentru persoana a treia a indicativului prezent. Am păstrat neschimbat modul acesta de expunere.

Aparatul științific

Expunerea propusă de Nicoleta Ilieșiu se dorea a fi în manieră enciclopedică, care să ofere o gamă mare și diversă de informații despre fiecare comună. El a dorit în același timp ca informațiile furnizate să aibă un suport științific și pentru aceasta el face apel la surse documentare și foarte frecvent la acumulări anterioare pe subiectele discutate. Sursele documentare invocate sunt cele publicate de Pesty Frigyes despre comitatul Caraș și Banatul

de Severin. Pentru geografia istorică a provinciei bănățene el invocă, așa cum era firesc, scrierile temeinice pe această temă ale aceluiași istoriograf, cele ale lui Csánki Dező, precum și geografia eclesiastică a lui Szentkláray Jenő despre parohiile din dioceza Cenadului.

Modul cum o face nu este unul foarte profesionist, dar l-am lăsat nemodificat. Scrierile lui Pesty Frigyes sunt menționate de următoarea manieră: Pesty Frigyes, *Krassó vrm. tört.*, Pesty Frigyes. *Krassó vrm. története*; *Krassó vrm. IV*, *Krassó II*, 2. se fac uneori referiri incomplete la o lucrare invocată, de felul următor: Buracu C., *Din trecutul Almăjului și Rudăriei*. Am lăsat de fiecare dată aparatul științific al lucrării lui Ilieșiu în forma în care s-a operat cu el. Am eliminat în foarte puține cazuri întâlnite notele care nu aveau acoperire, bunăoară textele despre Măcești și Moldova Veche aveau câte o notă pentru a susține o afirmație a autorului, dar lipsea explicația, adică autorul și opera științifică invocată.

Indicele toponimic

Are menirea de a sintetiza informația cu privire la toponimia minoră a județului Caraș. Am exclus din structura indicelui numele localităților care aparțin în fapt toponimiei mari a spațiului geografic bănățean.

Numele istorice ale localităților atestate în documentele medievale și moderne nu se regăsesc în structura indicelui microtoponimiei.

Dumitru Țeicu

MONOGRAFIA ISTORICĂ A AȘEZĂRILOR

Agadici

În anul 1839 comuna are 3 catolici, 1251 ortodocși = 1254 locuitori, în anul 1843 are 1055 ortodocși, în anul 1851 are 1254 locuitori, în anul 1863 are 1097 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 10 germani, 940 români, 2 alții = 962 locuitori, în anul 1900 are 896 locuitori, în 1910 are 845 locuitori, în anul 1930, are 686 români, 2 alții = 688 de locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Maidan, Greoni, Rachitova, Ticvaniul Mic.

Obvine pentru prima dată în anul 1699, sub numirea posesiunea *Agacsics*, aparținătoare proprietarului Stefan Chus din Caransebeș. După Milleker însă opidul Agyagos, amintit în anul 1471, ca proprietate a lui Mihail Orzagrosen Ungar¹, apoi posesiunea Agyagos, amintită în 1506-1507, ar fi identice cu comuna de azi Agadici.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau *Agatis*, în districtul Palanca. Conscripția din 1717 are *Agadisch*, cu 72 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 e *Aggadisch*, iar în cea oficială din 1761 *Agadisch*, în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Agadisch*. Korabinszky: *Agadies*, în districtul Palanca la ¼ milă de la Oravița. Vályi: *Agadiș*, la ¼ milă de la Oravița. Fényes Elek: *Agadici*, comună valahă la ½ oră de la Oravița, cu 3 catolici, 1251 ortodocși. Are hotar foarte productiv. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Agadici*, posesiune camerală cu parohie din timpuri imemorabile, cu matricola de la 1779, având preoți pe Moise Popovici, Onisim Popovici, înv. Vasile Goiți. Numărul ortodocșilor 1055, al perechilor căsătorite 256, al elevilor 60.

Lanuri: Țermure, Rovine, Mlaca, Bocșa. *Pâraie*: Gladiș, Găgișel. În biserica din Agadici e *Evanghelierul*, București, 1723; *Penticostarul*, București, 1751. Timpul marelui război 1914-1918 a fost un lanț de suferințe pentru populație. Amenințările zilnice din partea administrației maghiare, rechiziții, șicane din partea jandarmeriei, exasperaseră lumea. Tuturor acestor nenorociri le-a pus vârf ocupația sârbească. S-au purtat neuman, brutal luând de la oameni și ultima bucatură. La câteva zile după ocuparea comunei dau ordin ca fiecare casă să aducă la Primărie, pentru armata sârbă, câte

¹ Pesty Fr.: *Krassó* II, partea I, pag. 4.

un bou sau o vacă. Locuitorii iau vitele și apucă drumul codrului. Aproape întreg satul se refugiase în desișul pădurii Fârlea, Bigăr, Brădet. În zadar așteptau sârbii vitele. Din când în când câte o femeie în vârstă aducea o junincă mică legată de funie spre a o preda asuprașilor vremelnici. Femeia era trimisă de către cei din păduri pentru a se informa asupra situației din sat. Satul era un cimitir deșertat de oameni și vite, cu ușile zăvorâte și ferestrele astupate. Când și când se mai auzea urletele câinilor flămânzi și strigătul cocoșilor speriați și ei de atâta pustietate. Când sârbii văd că oamenii nu vin cu vitele, pleacă prin sat spărgând ușile caselor și luând la bătaie pe cei ascunși. Ajung și la casa lui George Miclău, om de o forță herculană. Cei doi sârbi care voiau să prădeze casa omului sunt luați la bătaie, dezarmați și bătuți după toată rânduiala. Unul dintre sârbi scapă cu fuga, celălalt este prins de grumaj și este aruncat într-o bute cu prune în fermentație. Mai multe ore rămâne în bute astupat până la grumaz. Altă ceată de soldați sârbi beți într-o zi iau la țintă turma de oi care era la marginea satului, delectându-se cum cădeau bieteile oi răpuse de armele lor. Eroii comunei sunt: Avram Ginu, Avram Teodor, Adam Gheorghe, Onisim Berteș, Simeon Buză, Aurel Boca, Martin Cărdu, Petru Covaci, Virgil Covaci, Ioan Gaiță, Vasile Goiță, George Brilă, Iosif Jicman, Ioan Jicman, Teodor Jicman, George Măteu, Nicolae Negrea, Toma Negrea, Petru Raica, Ioan Tămaș, George Teodor, Petru Turcu. Monumentul eroilor s-a ridicat în anul 1929.

Apadia

În anul 1839 comuna are 802 locuitori, toți români, în anul 1843 are 604 ortodocși, în anul 1851 are 802 locuitori, în anul 1860 are 712 locuitori, în anul 1863 are 712 locuitori, în anul 1870 are 932 locuitori, în anul 1880 are 866 locuitori, în anul 1890 are 1 ungur, 5 germani, 892 români, 2 sârbi, 5 alții = 905 locuitori, în anul 1900 are 896 locuitori, în anul 1910 are 940 locuitori, în anul 1930 are 767 români, 92 țigani, 3 germani = 862 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Valeadieni, Delinești, Ohabița.

Comuna a existat și în evul mediu. În anul 1433, Nicolae Byzere acuză de infidelitate față de rege, pe fiul său Lado și pe urmașii săi, ceea ce face ca regele Sigismund să confişte posesiunile acestuia *Byzere, Calova ... Apadya și Ohabyca* și să le dea cruciatului Nicolae de Radwycz². Tot în

² Pesty Frigyes: *A. Szörényi Bánság története* vol. III, pag. 26.

acest an, Nicolae fiul lui Ladislau Bizere, ajugând militar la curtea regelui, se prezintă înaintea acestuia și acuză pe Lado, că împreună cu fiul său au trecut în Muntenia, alăturându-se înfidelului voievod Dan ... *ad condem Dan Woyuodam ipsarum parcium Transalpinarum* ... Nicolae Bizere, cere ca regele să-i doneze lui și lui Lațcu, averile lui Lado: *Kalonia, Worchorova, Apadya și Ohabycza*³. Urmarea cererii lui Nicolae Bizere este că în anul următor, 1434, capitlul de Cenad, introduce pe Nicolae în posesiunile Bizere, Kalowa, Apadya, fostele posesiuni ale lui Lado. Moșiile confiscate le redobândește la 1438, Ladislau fiul lui Lado, dovedind că tatăl său n-a fost înfidel față de regele Sigismund. Din această diplomă reiese clar că familia de Bizere era valahă, căci spune diploma ... *Ladislau filius Ladislau valahy de Bizere* .....

Printr-o înțelegere din anul 1447, Ladislau și fiii acestuia primesc posesiunile *Lachkaan, Kysapadya și Felsewapadya* din districtul Sebeș, comitatul Timiș⁴. Tot o identică înțelegere obvine în anul 1448, în fața capitlului de Arad, între fiii lui Lado și Nicolae Bizere, asupra averilor din *Apagya*⁵. Încă o înțelegere la 1475, între Nicolae Bizere și fiul lui Gaspar de o parte, iar de altă parte Ladislau Bizere și fiii George, Ladislau, pentru împărțirea averii *Kalwa, Laczkan, Apadya*, din districtul Sebeș, comitatul Timiș⁶.

La 1492, George Găman de Bizere în numele său și al fiilor săi Ioan Nicolai și Andrei protestează, că Ioan Bizere fiul lui Ladislau, să poată zălogi, - după cum se aude -, partea sa de avere din comunele *Kalowa, Apadya* lui Francisc de Cicowasarhel⁷.

Aceste posesiuni formează, în întreg secolul al XVI-lea, obiectul de neînțelegere între familiile Găman și Bizere. La 1495, în fața capitlului de Arad, intervine o nouă înțelegere, în sensul căreia cele două familii (George Găman și fiii săi de o parte, iar de altă parte Ioan Bizere, Nicolae și Ioan) sistează reciproc orice proces și oricare sentință adusă până acum o declară nulă. Se înțeleg asupra averilor din comuna Kalova, Apadya ca jumătate să fie a lui George Găman și fiii lui, iar cealaltă jumătate să fie a lui Ioan Bizere. Dacă se stinge o familie, averea trece la cealaltă familie⁸. La două

³ *Id.* pag. 27.

⁴ Pesty Frigyes: *op. cit.*, pag. 51.

⁵ *Id.* III, pag. 54.

⁶ *Id.* III, pag. 87.

⁷ *Id.* pag. 111.

⁸ *Id.* pag. 120.

zile după această înțelegere Ioan Bizere zălogește lui George Găman, partea sa din posesiunile Kalowa, Apadya.

În anul 1500, Cristina, fiica lui Nicolae Bizere, cere zestre partea ce se cuvine după tatăl său din posesiunile Kalowa... Apadya .. etc.. fiindcă așa pretinde dreptul valah (... *jure wolachie requirente* ...). În anul 1561, regele Ion II donează partea de avere a lui Ioan Bizere, fiul lui Nicolae, din comunele Byzere, Kalowa ... Apadya ... lui Mihail Chyäkÿ, cancelar și secretar al curții regale⁹.

În anul 1563, regele dispune ca să fie somată Catalina, văduva lui Petru Bizere, să restituie părțile din posesiunile Kalowa ... Apadya ... rămase după fiul ei Ioan, mort fără urmași. O învoială intervine la anul 1566, între familia Găman, de o parte și Ștefan Balthasar, Petru Chula și Iacob Theorek, de altă parte, referitor la moșiile: Maal, ... Apaggia ...¹⁰. Soția lui Várkony Ioan într-o somație în limba maghiară, (... *prokator által zollok* ...) din anul 1577, cere o parte din *Obresia*, ... *Glemboka* ... *Apagia* ... Ca vecin la introducerea lui Andrei Barczay, în anul 1597, în posesiunile Murawa, Gataya, .. ia parte Gheorghe Mladin, iobagul lui Ladislau Laczug de Apadia¹¹. George Rákoczy dispune în anul 1641 comitelui de Severin, ca să procure diplomele lui Nicolae Laczugh, referitoare la comunele ... Ohaba ... Apagya ... O însemnare din anul 1673 arată că Aga Osman a dispus ca de la fiecare casă din Apadia să se ia un impozit de un aspru.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700, arată comuna *Apagya* în districtul Caransebeș. Conscripția din 1717 dă *Appagia* cu 37 case în districtul Caransebeșului. În harta lui Mercy din 1723: *Apadia* în districtul Caransebeș. În harta lui Grisellini din 1776 e *Apadia*. Dicționarul lui Korabinszky: *Appadia* în districtul Caransebeș, la 1¼ milă depărtare de Caransebeș. La Vályi: *Apadia*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori catolici și mai mulți ortodocși. Fényes Elek: *Apadia*, comună valahă cu 802 greco-neuniți. Comuna are pământ productiv, livezi bune, păduri și câmpii cu pruni. Domn feudal familia Grabovszky.

Conscripția greco-neuniților din anul 1843, dă despre Apadia următoarele date: este o parohie cu matricole din anul 1794. Administrator parohial Simeon Lupșa, învățător Mihail Drăgoi. Numărul ortodocșilor 604, a perechilor căsătorite 140, iar elevi de școală 20.

⁹ Pesty Frigyes: *op. cit.* III, pag. 296.

¹⁰ *Id.* pag. 345.

¹¹ Pesty Fr.: *Krassó vm. tort.* IV, pag. 193. Numirea Lațug, se păstrează și azi, în hotarul comunei (Ogașul Lățug).

Întreaga viață culturală, înainte de întâiul război mondial, era concentrată în jurul bisericii și școlii. Comuna fiind săracă, despre o viață intensă economică nu se poate vorbi.

Lanuri: Gura Apăzii, Lunca, Râtu Faronilor, Capu Dealului, Câmpu, Gaiu, Subtâlva, Poenii, Biște, Igazău, Peste Igazău, Ogașu Haldii, Leorinț. *Râuri:* Pogăniș. *Pâraie:* Igazău, Ogașu Vrancului, Ogașu lui Mateș, Ogașu Făului, Ogașu Lucii, Ogașu Maldii, Ogașu Buianu, Ogașu Spătarului, Ogașu Corniș, Străzești, Ogașul Furnicii, Ogașul Frapșenii, Ogașul Belcii, Ogașul Mizescu, Ogașul cu Trestie, Ogașu Spahii, Ogașu lui Vodă, Ogașu Sârbului, Valea Lungă, Lățugu cel Mare, Părăul Căntarului, Ogașu cu Cireși, Ogașu cu Cuțele, Izvorul Socrului, Ogașu Băii, Ogașu Corcanelului, Ogașu Corcanului. *Văi:* Străzești, Gura Vrancului, Cărbunari, Valea Cornului, Valea Igazăului, Valea Mizescului. *Dealuri:* Dealul Vrancului, Gruniu Lotrului, Dealul Calului, Obârșa lui Mateș, Dealul Maldii, Dealul lui Corniș, Blaju, Cioaca, Turcului, Cracul lui Sutilă, Ciocărțiește, Dealul lui Mogoș, Cioaca Spărturilor, Cioaca lui Miclău, Căntarul Mic, Căntarul Mare, Tâlva Socrului, Certeș, Dealul Barbului, Răsada, Gruniu Lung, Dealul Farii. *Culmi:* Cracu lui Mateș, Cracu Buienii, Cracu Pietrii, Dealul Igazăului, Cracu Mazăranii, Culmea Pietrelor Albe. *Fețe:* Malu, Coasta Mare, Cracu Vinii, Colnic, Ogașu Colibilii, Coasta Vrancului, Buza lui Chitău. *Padine:* Ogașu Popii, Buiana, Spătariu, Seliște, Cracii, Cărbunari, Obârșa lui Ciomag, Padina Nucului, Poienii, Spărturi, Gura lui Mateș. *Poieni:* Poiana lui Blusture, Poiana lui Vodă, Poiana lui Matei, Poiana lui Botoș, Poiana Crâstinii, Poiana lui Bandăc, Cotul lui Opriș, Poiana de la Cheie, Poiana Cornului, Poiana lui Tulburelu, Poiana Belcii.

În măsură ce puterea Austro-Ungariei slăbea, în mintea poporului se întărea tot mai mult credința că ziua mântuirii neamului este aproape. Cântecul național și haiducești, de vuietul cărora răsuna comuna, erau preludiile unor timpuri noi. În aceste cântece populația își îneca durerea pentru morți dragi, pieriți pe câmpiile Wolhiniei sau pe înălțimile de la Doberdo.

Voluntari au fost: Ioan Bârlea, Adam Lepa, proveniți din captivitatea rusească, iar Ioan Hegheduș din cea italiană. Emilian Cădariu și Nicolae Peica, au dezertat din armata austro-ungară și s-au înrolat în cea română.

După prăbușirea monarhiei, pentru apărarea comerciantului Bercovici, deși nu se întâmplase nimic, au sosit în comună o trupă de gardiști maghiari. Aceștia fără nici un motiv au ucis mișelește pe Ioan Ban, iar pe locuitorii Nicolae Ban și Adam Ban, oameni pașnici, prinși de gardiști la întâmplare, i-au dus în comuna vecină Delinești, unde i-au împușcat. Comerciantul

Bercovici, imediat după potolirea răscoalei, a pretins, cu forța, de la fiecare casă, câte 1000 coroane drept despăgubire pentru mărfurile distruse. În urma procesului intentat de către locuitori și judecat la tribunalul din Caransebeș, comerciantul abuziv a fost obligat să restituie sumele încasate.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, au luat parte ca reprezentanți ai comunei: preotul Nicolae Corneanu și țăranul fruntaș Mihail Peica. Steagul cu care s-au dus acești delegați ai comunei la adunare se păstrează și azi la Mihail Peica.

Eroii comunei sunt: Ioan Borcan, Nicolae Crivineanțu, Dimitrie Selner, Mihail Dalea, Mihai Românul, Mihail Fârșiu, Petru Meda, Petru Juică, Nicolae Fara, Pavel Bugărin, Martin Bugărin, Petru Bugărin, Dimitrie Ban, Cornel Bugărin, Grigore Gâju, Ioan Gâju, Ioan Ban, Virgil Borca, Ioan Crina, Ioan Ișvan. Eroii n-au monument.

Bănia

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată în Bănia 165 familii de grăniceri și 4 familii de țigani (Neubanater). În anul 1828 comuna are 1962 locuitori, toți români, în anul 1843 are 2084 ortodocși, în anul 1858 comuna are 2093 locuitori, toți români, în anul 1872 comuna are 2374 locuitori, toți români, în anul 1890: unguri -, 1 german, 2362 români = 2363 locuitori, în anul 1900 are 2454 locuitori, în 1910 are 2403 locuitori, în anul 1930: români 1930, țigani 27, alții 8: 1965 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Gârbovăț, Rudăria, Dalboșeț, Mocerîș, Lăpușnicul Mare.

Prima amintire despre comună o avem din 30 octombrie 1453, când, capitlul din Arad, certifică introducerea lui Ioan Huniade în proprietățile *Swggya, Supan, Thwerd*. Din actul numit, de districtul Thwerd se țin: *Banya, Felsew-Gladna, Also-Gladna, Prodanfalwa* .....¹². Regele Matei, donează în anul 1464 lui Petru Desy și Nicolae de Balwtha, ... *possessio-nem Thwrd* din comitatul Timiș, cu satele *Charamida, Zolth, Prodanesth, Thorfalva, Gladna-alterius Gladna, Banya* ... *omnino în comitatu Theme-siensi* ... Între posesiunile lui George de Brandenburg, inventariate între anii 1514-1516, aflăm *Banyafalw*, cu 5 iobagi; pendentă de cetatea Marginea și *Banyafalw* cu 17 iobagi, aparținătoare districtului Thewrd. La 1590, comuna

¹² Teleki: József Hunyadiak kora Magyarországon , X pag. 411.

Banya, este donată de către Sigismund Báthory, lui Ștefan Iosica. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 comuna Bandia, e în districtul Almăjului.

În lista porțiilor din 1603, Bania, e în districtul Caransebeș, iar proprietarul ei Kun Gașpar, e înscris sub 5 porți. Conscripția de la 1690-1700, dă *Bandia*, în districtul Almaș. La Korabinszky e *Bania*.

Lanuri: Bojoveț, Mlăci, Cremenita, Dumbrava, Rariș, Tufa, Cerneala, Cracu Hotar, Gropani, Capul Dealului, Gabrovița, Ogașu Sofri, Dealul Mare, Fața, Lunca, Gabroți, Jitian, Poloștia Văcarului, Băniuța, Vindereu, Între Gabroveți, Giurez, Rarișul, Padina Boanei, Câmpul Gârboțului, Vâna lui Ioan, Gaia, Grindul, Curături, Lacul Sperlii, Sub Grind. *Văi:* Valea Mare, Valea Mică, Gabrovețul Mare, Gabrovețul Mic, Băniuța Lungă, Valea Corbului, Comarișnița. *Pâraie:* Ogașul Marcu, Ogașul Miciodan, Ogașul Cernelii, Ogașul Pomostului, Borozan, Ogașul Păsui, Ogașul Răduleți, Ogașul Corbului, Ogașul Țântari, Ogașul Giotosi, Ogașul Țarinei, Ogașul Șerpilor, Ogașul Sârbului, Ogașul Vinii, Ogașul lui Brebu, Ogașul Perilor, Ogașul Maroni, Ogașul Puii. *Râuri:* Nera. *Dealuri:* Tâlva, Între Văi, Berbecionca, Tințora Mare, Tințora Mică, Cremenita, Jitianu, Moșandra, Vindereul Mare. *Culmi:* Culmea Băniei, Culmea Gabrovețului. *Coline:* Padina Boanei, Cremenita, Capul Dealului, Gabrovăț, Poiana Hoțului. *Munți:* Tâlva, Vârșetul Mare. *Poteci:* Spre Corhan, Cracul Prisecii, Mormânt spre Orșova. *Câmpuri:* Câmpul Nedei, Lunca Băniei, Piatra Albă, Moșandra, Dosul Gabrovățului, Tințora, Vindereul Mare, Vindereul Mic, Berbecioa-nea, Cracul între Văi, Lupoanea, Vezurini, Zmulma, Obârșia, Valea Mare, Tâlva Gabravățului, Obârșitura, Comorășnița, Ilova, Boican, Năcăra, Stereniăcul, Fruntea Maierului, Bertena, Urdovățul Mare, Urdovățul Mic, Dușeți, Prilipșoanea, Stârcul, Vârșetul Mare, Cioaca Ramnelor, Cioaca lui Bodrilă. *Crânguri:* Gropani, Cremenita, Capul Dealului, Jitianu, Moșandra, Vindereul Mare.

La finele războiului mondial, tinerii intelectuali inginer Damaschin Stroca și sublocotenentul Alexa Pugilă, originari din Bănia, cutreiră toate comunele din plasa Bozovici, înființând gărzi naționale și îndemnând populația la păstrarea demnității naționale. Soldații veniți de pe front, fac o gardă națională pentru a curma de la început unele semne de dezordine făcute de elemente tulburente. Sârbii în timpul cât au ținut ocupată comuna, au oprit orice întrunire românească. Eroii comunei sunt: Stănilă Mătarângă, nobil de Bănia, comandantul garnizoanei Tropan, general, mort în Spitalul Militar Viena; Cinta Eftă, Regt. 43 Inf., sublocotenent, mort pe frontul

Italiei; Căpățină Petru, Regt. 46 Inf., mort pe frontul din Tirol; Bodrilă Lazăr, Bat. 3 vânător, plutonier, mort pe frontul din Bucovina; Puia Ignat, Regt. 43 Inf., sergent, mort la Spitalul Militar Viena; Stroca Lazăr, Regt. 43 Inf., sergent, mort în Galiția; Albu David, Bat. 3 vânător, soldat, mort pe frontul din Galiția; Albu Radu, Regt. 8 Honv., soldat mort în Galiția; Brebu Dionisie, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Rusia-Turchistan; Bodrilă Efta, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Bodrilă Ion, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Görz; Borozan Iosif, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Italiei; Bodrilă Ion, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Borozan Iancu, Regt. 8 Honv., soldat, mort pe teritoriul Italiei; Borozan Marțian, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Bodrilă Petru, 43 Inf., soldat, mort, în Cimitirul Militar Păci; Bobantă Petru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Brebu Matei, 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Brebu Nicolae, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Galiția; Brebu Pavel, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Galiția; Borozan Pavel, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Borozan Pau, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Görz; Bobantă Străin, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Cracoșiu Alexă, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Cracoșiu Alimpe, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Rusia; Cracoșiu Avram, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Cracoșiu Dănilă, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Cătană Dănilă, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția, Ciuta Dumitru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Cârciobăț Efta, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Galiția; Ciuta Ion, Regt. 94 Inf., soldat, mort în Galiția; Cârciobăț Ion, Regt. 94 Inf., soldat, mort în Görz; Căpățină Iosif, Regt. 21 Art.; Ciuta Iosif, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Ciuta Iosif, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Cârciobăț Lazăr, Regt. 43 Inf., soldat, mort pe teritoriul Serbiei; Cracoșiu Nicolae, Regt. 2 Inf., soldat, mort pe teritoriul Italiei; Ciuta Nicolae, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Ciortuz Pavel, soldat, mort în Dobardo, Regt. 8 Honv.; Cârciobăț Roman, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Bucovina; Dugălia Gheorghe, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Drăgoi Lazăr, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Derlean Mihail, soldat, mort în Dobardo Regt. 8 Honv.; Dugălia Novac, Regt. 8 Honv., soldat; Derlean Pavel, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Galiția; Derlean Petru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Țincu Gruia, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Hârcilă Ilie, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Ghimbir Gheorghe, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Guran Gheorghe, Bat. 3 vânător, mort în Galiția; Golâmba Gruia, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Ghimbir Ianăș, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Golâmba Ion, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Orșova; Golâmba Păun, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Guran Noe, Regt. 43 Inf., soldat, mort în

Galiția; Iorga Ion, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Rusia; Marin Petru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Nadelcu Petru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Orbulescu Lazăr, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Görz; Orbulescu Petru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Görz; Perțea Alexandru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Spitalul Militar Timișoara; Pungilă Dumitru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Puia Iancu, Bat. 3 vânat, soldat, mort în Galiția; Pungilă Ilie, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Galiția; Pirtea Goghiu, Bat. 3 vânat, soldat, mort în Galiția; Pungilă Lazăr, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Puia Nicolae, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Puia Nicolae, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Stroca Ion, Regt. 45 Inf., soldat, mort în Galiția; Stroca Dimitrie, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Galiția; Șușara Gruia, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Șușară Iovan, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Italia; Sârbu Iosif, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Sârbu Nicolae, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Sârbu Mihail, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Stroca Pavel, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Târba Nicolae, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Italia; Uruci Anton, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Uruci David, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Uruci Dumitru, Regt. 43 Inf., soldat, mort în R. Siberia; Uruci Dumitru, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Italia; Uruci Damaschin, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Uruci Ion, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Uruci Ion, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Galiția; Uruci Ilie, Regt. 43 Inf., soldat, mort în Italia; Uruci Nichita, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Prsemisl; Uruci Toma, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Prsemisl; Albu Traian, Regt. 8 Honv., soldat, mort în Italia.

Eroii au monument cu inscripția:

<i>Români din patru unghiuri</i>	pe fața I
<i>Acum ori niciodată</i>	
<i>Uniți-vă în suflet</i>	
<i>Uniți-vă în simțiri</i>	
<i>Cine stăpânește glia</i>	fața II
<i>Stăpânește țara</i>	
<i>Cristos, Regele, Națiunea</i>	fața III
<i>Să fie crezul nostru</i>	
<i>Existența unui neam</i>	fața IV
<i>Nu se discută</i>	
<i>Ea se afirmă.</i>	

Bărbosu

În anul 1839 comuna are 785 locuitori, anume 784 ortodocși români și 1 catolic, în 1843 are 747 ortodocși, în anul 1851 are 979 ortodocși, 4 catolici, 5 reformati = 988 locuitori, în anul 1863 are 2400 locuitori, în anul 1890 are: 11 unguri, 6 germani, 797 români, alții 4 = 818 locuitori, în anul 1900 are 869 locuitori, în anul 1910 are 855 locuitori, în anul 1930: români 806, 3 germani, 33 țigani = 842 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Valeapai, Fîrliug, Ramna.

În evul mediu nu aflăm amintită comuna, decât către finele ocupațiunii turcești. În însemnările lui Marsigli de la 1690-1700, comuna Barbos, e în districtul Lugoj. Conscriptia din 1717, nu indică comuna Barbosul, deși cuprinde cele din jur, ca Vermeș, Valeapai, Fîrliug, Duleu, etc. În harta lui Mercy din 1723: *Barbosa* e în districtul Vârșeț. La Korabinszky e *Barbossa*, iar la Vályi: *Barboța*, în comitatul Caraș. La Korabinszky se mai indică odată sub numirea *Barboș*, la I și jumătate milă de la Dognecea.

În șematismul ecleziastic neunit din anul 1843/4, parohia Barbosu, din dieceza Vârșeț, are matricola născuților din anul 1793, a căsătoriților de la 1780, iar a morților de la 1791. Învățător era Ioan Marcu. Numărul căsătoriților 177, iar copii de școală 42. Fényes Elek: *Barboza*, comună valahă lângă apa Pogănișului, cu locuitori 1 catolic și 84 ortodocși. Are parohie ortodoxă. Proprietate camerală.

Lanuri: Sebeșana, Arieneșul, Stuparul, Calaburu, Dohanila, Purcareț. *Râuri*: Pogănișul. *Ape*: Pogănicu, Cărpănoasa, Valea Bărbosului, Valea Dragoi, Valea Smida, Izvorul Cald, Valea Budești. *Dealuri*: Tâlva, Sebeșanu, Purcareț, Dealul Bodeștilor, Dealul Duleului, Stuparul, Seliște, Cărpănoasa, Petrozan, Tâlva Turcului.

Școala confesională română avea comuna încă în anul 1781, când învățător era în Barbosa, Pavel Popoviciu, român greco-ortodox. Numitul îndeplinea și slujba de cantor și notar, având salariu anual 33 florini, 4 metri grâu, 6 metri cucuruz, 6 stânjani lemne și locuință în chilia de la școală¹³. În această comună s-a născut Dr. Dimitrie Hațieganu, un distins orator bănățean, avocat renumit în Oravița și conducător al românilor de pe valea Carașului. Și-a testat averea în scopul înființării unui gimnaziu românesc la Lugoj.

¹³ I. Vuia: *opul citat*, pag. 44.

După tradiție, comuna înainte de 1790, nu era pe vatra actuală, ci răsărită printre văi și dealuri. De la acest an încoace, s-a adunat în jurul dealului Paului, Carpanoasa și Buza Stufarului¹⁴. Numirea Bărbosu, după tradiție, se trage de la un păzitor de oi, care stătea cu turmele în desișul codrilor purtând o barbă mare și stufoasă.

În afară de școală și biserică, în jurul cărora era concentrată toată viața culturală, în comună n-au fost, înainte de 1918, nici o societate culturală, economică.

Comuna fiind mică și ferită de drumul unei vii circulații, a fost mai puțin expusă șicanelor administrative maghiare. Numai dese rechiziții din anul 1916-1918, au deranjat liniștea patriarhală a locuitorilor.

Soldații, reînțorși de pe front, în toamna anului 1918, au păstrat o atitudine demnă. Jafuri, spargerii ori dezordine, nu s-au întâmplat. Totuși pentru a preîntâmpina o eventuală mișcare și a feri comuna de atacul ungurilor, se înființează o gardă națională, compusă din 30 membri, sub comanda avocatului Cornel Nicolaevici din Bocșa Montană. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, comuna a fost reprezentată prin protopopul Mihail Gașpar din Bocșa Montană.

Ocupațiunea sârbească, a lăsat în comună o impresie cât se poate de dureroasă, prin diferite beții, bătăi și jafuri. Eroii comunei sunt: Popoviciu Romulus (nr. casei 7), soldat, reg. 43 infanterie, mort în Italia; Ion Egenescu (21), soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Bulzu Achim (22), soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Bulzu Ioan (22), soldat, reg. 8 Honv., mort pe frontul rusesc; Gornic Petru (30), soldat, reg. 43 Inf. mort pe frontul rusesc; Dimitrie Bandu (49), soldat, reg. Honv. mort pe frontul italian; Marinca Ioan (57), soldat, reg. 43 Inf., mort pe frontul italian; Cârloabă Achim (68), soldat, 43 Inf., mort pe frontul rusesc; Ion Barbu (76), soldat, reg. 43 Inf. mort pe frontul italian; Ion Ursu (58), soldat, reg. 43 Inf., mort pe frontul italian; Ioachim Cărbăba (80), soldat, reg. 43 Inf., mort pe frontul rusesc; Achim Gornic (91), soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Trifon Ioșu (135), soldat, reg. 8 Honv., mort pe frontul italian; Ion Marta (101), soldat, reg. Inf., mort pe frontul italian; Petru Lain (104), soldat, reg. 43 Inf., mort pe frontul italian; Sam Ioan, soldat, reg. 8 Honv., mort pe frontul rusesc. Eroii nu au monument.

¹⁴ Pesty Fr.: *Krassó vm. tort.* II, pag. 24.

Belobreșca

În 1843 are 625 ortodocși, în anul 1845 comuna are 625 locuitori, în anul 1870 are 643 locuitori, în anul 1880 are 713 locuitori, în anul 1890 are 808 locuitori: unguri 11, germani 9, români 1, sârbi 787 = 808 locuitori, în anul 1900 are 1000 locuitori, în anul 1910 are 1048 locuitori, în anul 1930: români 56, sârbi 997, țigani 7, alții 11 = 1071 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Divici, Sușca, Radimna.

Comuna a existat în epoca turcească, căci însemnările lui Marsigli în 1690-1700, arată *Bellobreska* în districtul Forecsa. Conscripția din 1717 dă *Bella bresta* cu 22 case, în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723, e *Biller* între Dibitz și Radimna, în districtul Glissura. În harta din 1761 e *Belebreska*. În harta lui Grisellini din 1776: *Billobreska*. În dicționarul lui Korabinszky e *Biela-Pressa*, în Clisură, la $\frac{3}{4}$ milă de la Palanca Nouă. La înființarea confiniului militar comuna e împărțită regimentului valah-iliric, iar la reorganizarea regimentului e trecută la compania din Pojejena.

Comuna înainte vreme a fost așezată pe locul unde este azi pârâul *Tiganska Reka*, un afluent al văii Belobreschița, care trece pe lângă comună.

Conform statisticii din anul 1843/4, în comună preot ortodox era Toma Bogdanovici și Toma Bazici. Matricolele datează din anul 1778. Învățător la 1843 e Nicolae Bazici. Numărul ortodocșilor 625, a perechilor căsătorite 142, iar a elevilor 50. De parohia Belobresca se ținea filia Divici, cu 400 suflete, având învățător pe Constantin Coici. Tot ca filie aparținea și Sușca, cu 459 suflete, având învățător pe Ioan Vuici.

Lanuri: La Duzi, Vârtlog, Rât, Gacițe, Delove, Bucina, Seliște, Gornie, Sușca, Belobrecița, Vlușke, Mala Locva, Greciava, Velika Locva, Srednic, Teretina, Locva, Lotrilor, Păzăriște, Ciardac, Ostrovo, Unjin Hrt, Cucurec, Tatarske Secia, Debeljac, Brancova, Orlovița, Carniuca, Țerova, Bucina. *Văi*: Tigansky Potoc, Duboki Potoc, Recița, Belobrecița, Lovca, Camenița, Cumanska, Sedloc, Mavita, Irvenic. *Dealuri*: Vivina, Locva, Sirochibreg, Vlașco brdo, Orlovița, Debeliac. *Coline*: Omăvița, Poliana, Bucina, Dubochi potoc. *Vârfuri*: Locva.

Despre o viață culturală românească, nu putem vorbi, Belobresca fiind comună cu o populație sârbească.

La începutul războiului mondial, comuna fiind la graniță spre Serbia, a fost evacuată din partea austrieșilor. De aici s-a bombardat orașul Grădiște,

din dreapta Dunării. Austriecii au așezat tunurile pe drumul Lovcei¹⁵, unde sunt astăzi bordeele ȝiganilor și în locurile Stublina, Slavcina, Racițe. Internați, încă la începutul războiului au fost: Stoicovici Slavco, Milencovici Mladen, Milencovici Iovan – în orașul Heveș.

Primii soldați reîntorși la vatra satului, după prăbușirea frontului din 1918, instigați de către cei rămași acasă, se ridică contra conducătorilor din sat. N-au fost cruțați de răzbunare nici preotul, nici învățătorul. Notarul comunei, trebuie să fugă din sat, pentru că poporul vroia să-l ucidă. Avutul și casa i-au fost devastate. Primăria, notariatul, magaziile de cereale, prăvăliile de coloniale, arhiva comunei, sunt distruse. Jandarmeria maghiară, care mai era în comună, izolată de orice legătură cu autoritățile, depune armele și fuge în pădure. La 3 noiembrie 1918, armata sârbă trece Dunărea, ocupă comuna și restabilește ordinea.

În războiul pentru întregirea neamului, au murit din comună 33 soldați, toți de origine sârbă. Monument nu au.

Berliște

În anul 1782/3 comuna are 125 case cu 120 familii, în anul 1839 comuna are 1042 locuitori, anume 1036 ortodocși și 6 catolici, în anul 1851 are 1036 ortodocși, 6 catolici, = 1042 locuitori, în anul 1863 are 1202 locuitori, în 1870 are 1203 locuitori, în anul 1880 are 1187 locuitori, în anul 1890 : unguri 8, germani 17, români 1147, alții 19 = 1191 locuitori, în anul 1900 are 1144 locuitori, în anul 1910 are 1150 locuitori, în anul 1930 are 912 români, 5 maghiari, 6 germani, 2 sârbi, 22 țigani = 947 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Milcoveni, Rusova Veche, Iertof.

Comuna a existat și în evul mediu. La 1378, la determinarea întinderii fortăreței Ilidia, se amintește de posesiunea *Perlyzke*, care nu poate fi decât Berliște (Bărlște)¹⁶. Alte date nu avem despre Berliște, ca și comună locuită, până în secolul al XVII-lea, ceea ce nu înseamnă că n-ar fi existat. Greutățile traiului și siguranța vieții a făcut ca locuitorii să trăiască răsfirați prin smărcurile și tufișurile Vicinicului. La 1611, când principele Gavriil Bathory, donează pe vecie posesiunea Berliște lui Iancu Rațiu și Marcu

¹⁵ Al. Moisi: *Monografia Clisurei*, pag. 144.

¹⁶ Pesty Fr.: *Krassó vm. története* III, pag. 136.

Rațiu, Berliște era prediu. Tot prediu trebuie să fi fost și la finele secolului al XVII-lea, căci nu o aflăm în însemnările lui Marsigli. Conscriptia de la 1717 dă comuna *Perdiste* cu 10 case, în districtul Palanca. În harta lui Mercy de la 1723, e *Perliște*, în districtul Palanca. În harta lui Grisellini din 1776 e *Perlistie*. Korabinszky ne dă de 2 ori comuna, odată *Perliște* la $\frac{3}{4}$ milă de la Dognecea, apoi *Perliște* la 1 milă de la Palanca Nouă. Evident, lângă Dognecea nu a fost și nici nu este o comună cu numele acesta. Korabinszky confundă Berliște cu Gărliște din apropierea Dognecei. Vályi are *Perliște*, comună în Banat, comitatul Caraș, proprietate camerală. Fényes Elek: *Berliște*, comună valahă la $2\frac{1}{2}$ mile de la Oravița, cu 6 catolici, 1036 ortodocși, care au parohie.

La 1855, în urma trecerii comunei sub proprietatea societății austro-ungare de căi ferate, ajunge sediul unui subdirectorat minier.

Lanuri: Dealul Vraniului, Spârdovița, Livezi, Valea Morii, Picături, Rovini, Crivaia, Rusnic, Seliște. *Ape*: Vicinic, Ogeșa.

În anul 1781, învățător în Berliște era Avram Paulovici, român greco-ortodox neunit. Îndeplinea și slujba de cantor, având o retribuție de 19 floreni anual și $2\frac{1}{2}$ metri cucuruz. Locuia într-o chilie de la școală¹⁷. Comuna are matricole de la anul 1794. În anul 1843/4 paroh era Paul Lungovici și Iosif Lungovici, iar diacon și învățător Ioan Lungovici. Numărul elevilor neuniți era de 60.

Înainte de războiul mondial, societate culturală în comună nu era decât despărțământul Astrei. Îndată la intrarea României în război, au fost puși sub pază politică 20 de persoane, în frunte cu preoții Petru Danescu, Gheorghe Danescu și învățătorul Nistor Surlaș. Voluntari în armata română, proveniți din captivitatea rusească au fost: Avram Munteanu, Nistor Mioc, Stăfan Lăpădat, Gheorghe Sfetcu, Gheorghe Rașovan Gheorghe Crețu, Gheorghe German, Gheorghe Rașovan - Nicolae, Ioan Miclea. La prăbușirea frontului austro-ungar, soldații reîntorși acasă au păstrat cea mai perfectă ordine. Totuși, pentru a feri comuna de vreun atac din partea ungarilor, ori a altor elemente turbulente, s-a format o gardă națională sub conducerea învățătorului Ioan Gropșianu. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, ca delegat al comunei a fost preotul Gheorghe Danescu.

Ocupațiunea sârbească, n-a lăsat amintiri bune, șicanând locuitorii întocmai ca și ungurii. Populația, pentru a câștiga simpatia sârbilor, tratează bine pe cei 6 soldați așezați de pază în comună. Dar în zadar, multe familii

¹⁷ I. Vuia: *op. cit.* pag. 46

au trebuit să sufere șicane și multe vite și alimente au fost rechiziționate și duse în Sârbia.

Eroii comunei sunt: Gheorghe Butan, A. Stanoie, I. Lăpădat; N. Micșa, I. Gurgut, I. Vasile, N. Magorin, A. Rusovan, C. Scăfiță, G. Munteanu, I. Pervulovici, N. Sfetescu, N. Răta, M. Gerasim, I. Ciuciu, Gheorghe Sfetescu, I. Rasovan, Gheorghe Mioc, Gheorghe Murgu, Gheorghe Scăfiță, Gheorghe Bosioc, Gheorghe Trifa, I Cornianu.

În amintirea eroilor comunei, s-a ridicat un monument în anul 1935, din contribuția benevolă a locuitorilor. Inscripția pe monument: *Acest monument s-a ridicat în anul 1935, pentru eternizarea memoriei eroilor căzuți în războiul pentru întregirea neamului 1914-1918.*

Berzasca

În anul 1843 are 915 ortodocși, în anul 1870 are 1109 locuitori, în anul 1880 are 304 catolici, 6 greco catolici, 1195 ortodocși, 15 augustini, 2 reformați, 6 izraeliți = 1528 locuitori, în anul 1890 are 36 maghiari, 343 germani, 3 slovaci, 1305 români, 1 croat, 55 sârbi, 5 venzi, 100 alții = 1848 locuitori, în anul 1900 are 108 maghiari, 295 germani, 1515 români, 2 croați, 55 sârbi, 277 alții = 2251 locuitori, în anul 1910 are 2394 locuitori, în anul 1930 are 1561 români, 30 maghiari, 114 germani, 28 sârbi, 170 cehi, 6 evrei, 29 țigani, 1 alții = 1939 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Drencova, Liubcova de Jos. Înălțimea deasupra mării 81 metri.

Situată pe ambele maluri ale râului Berzasca și înconjurată de înălțimile: Cracul cu Toaca, Dealul Mic, Abrila, Cioaca, Cracul Lupșii, localitatea Berzasca își duce originea până în epoca romană. Urme de viață omenească din epoca romană în Berzasca și împrejurimea ei se pot constata pe platoul Rauniște, Debelilug, Dragoselo, Stubăl, Glob, Camenița, Otar, Caistrochi, Seliște¹⁸.

Localitatea exista în epoca turcească, pentru că e amintită în luptele care s-au dat cu turcii în 1692. Sub turci prezenta o oarecare importanță, fiind sediul unei judecătoriai. În apropierea lanului Seliște se află un platou numit Vinea Cădii (via lui Cadi)¹⁹. Către finele epocii otomane, Berzasca

¹⁸ Alex. Moisi: *Monografia Clisurei*, pag. 278.

¹⁹ *Id.* pag. 276.

era așezată în mijlocul pădurilor, la locul numit Debelilug, la 28 km depărtare de la Dunăre. Mai târziu e mutată la locul numit Dragoselo la 16 km de Dunăre. După cum pericolul dușman se îndepărta, așa și locuitorii din munți coborau la vale.

În anul 1774, cu ocazia extinderii teritoriului regimentului iliric-banatic sunt încorporate la acest teritoriu comunele din Clisură: Sichevita, Liupcova de Jos, Liupcova de Sus, Sasca etc. Cum arată Pesty, sub Sasca nu se înțelege nici Șușca, care este amintită ca aparținătoare a acestui regiment, nici Sasca din comitatul Caraș, care nicicând n-a fost stațiune militară, ci se înțelege Berzasca.

În conscripția din 1717 apare sub numirea de *Debellilig* cu 16 case, în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 *Berzasla* e în districtul Clisură. În harta oficială din 1761 *Persaska* e în districtul Palanca Nouă. În harta lui Grisellini din 1776: *Berg Saska*, în Clisură. Korabinszky: *Perschasckka*, la $2\frac{3}{4}$ mile de la Palanca Nouă, lângă Dunăre. Vályi: *Perșasca* comună în Banat lângă Dunăre la 2 mile de la Palanca Nouă. Vályi: *Perșasca* comună în Banat, lângă Dunăre la 2 mile de la Palanca Nouă. Vályi mai are *Berhasta*, comună mixtă în comitatul Timiș, pe malul Dunării. Populația ei crește din zi în zi.

În anul 1722, avea biserică ortodoxă română, care însă fiind veche și din lemn, în 1836 este înlocuită cu actuala din cărămidă. În 1749, ca preot în Berzasca este amintit Coman. În acel an avea 181 familii. Prima clădire școlară datează din 1720, fiind împletită din nuiiele și tencuită cu noroi²⁰. Făcând de la 1774 parte din confiniul, stăpânirea austriacă, pe lângă școala românească existentă, în 1808 înființează o școală germană.

Pe lângă elementul român băștinaș, interesele austriece fac ca în Berzasca să fie aduși germani catolici, pe seama cărora se zidește biserică și școală. În partea întâia a secolului al XIX-lea se așează în comună cehi, veniți din Bigăr, Ravensca, Gârnic.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată Bersasca cu 915 ortodocși, 179 perechi căsătorite, 50 elevi, având ca preot pe Nicolae Ezdimirovici, învățător Teodor Guzoy și matricolele de la 1794. Comuna era pe teritoriul regimentului valaho-banatic. Parohia catolică din Berzasca aparține materiei din Gârnic. În anul 1896 avea 485 credincioși catolici.

Lanuri: Stubel, Gieb, Camenița, Otar, Caistrochi, Lise Poiana, Garbociava, Seliște, Dunărea, Debelilug, Pârloage, Râțul Popii, Suhodul,

²⁰ Date furnizate de către notariatul comunei. (vezi chestionarul)

Zascoc. *Crânguri*: Rât, Pecili, Viniști, Zăvoae, Bălți, Preloage. *Fluvii*: Dunărea. *Râuri*: Berzasca. *Văi*: Valea Mare, Valea Sirina, Valea Recica, Valea Toronița. *Pârae*: Toronița, Cucinișvar, Camenița, Ogașul Vidului, Jelova, Dragoselca, Bârjast. *Ogașe*: Ogașul Neamțului, Ogașul Babii, Ogașul Luneti, Ogașul lui Pițu, Orani breg. *Dealuri*: Cracul lui Toaca, Poiana Lungă, Dealul Mic, Cioaca, Purgina. *Vârfuri*: Culmea Jerii, Poloaga, Jelova, Poloame. Voluntari în armata română au fost: Ilie Mam, Pavel Micicoi, Mihai Balaban, Moise Bâșa, Mihai Toia, Martin Toia, Mihai Traian proveniți din captivitatea rusească.

În anul 1896, se înființează un cor bisericesc sub conducerea lui Oswald Iosifinsa, muzician ceh. În 1895 se organizează un corp de pompieri voluntari condus de către Emil Warnus. Pentru promovarea intereselor economice în 1905 se înființează Banca Populară.

Autoritățile maghiare, în timpul marelui război 1914-1918, forțează pe preotul Arsenie Golumba să se mute în Dalboșeț, sub motivul că refuzase să țină o cuvântare în ungurește, în urma unei victorii a armatei maghiare și pentru că era periculos ideii de stat maghiar. Acest domiciliu forțat ține de la 6 ianuarie 1915 până la 8 noiembrie 1918. La Șopron sunt internați fruntașii români Alexandru Radovan, Filip Radovan, Fota Marta, învinuiți pentru sentimente naționaliste.

Voluntari în armata română au fost: Ilie Mamcoci, Pavel Micicoi, Mihai Balaban, Moise Bâșa, Mihai Toia, Martin Toia, Mihai Traian proveniți din captivitatea rusească.

În toamna anului 1918 comuna a fost teren de operație pentru banda lui Ioan Feneșan. Sunt devastate 3 prăvălii, farmacia, ocolul silvic, cooperativa. După ce jandarmii au împușcat pe Feneșan se restabilește ordinea. Notarul comunei fuge încă în primele zile ale lunii noiembrie 1918.

Pentru adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, pleacă preotul Arsenie Golumba, însă în gara din Timișoara e deținut de către sârbi și trimis sub escortă acasă.

Când s-a ținut așa numitul plebiscit la Biserica Albă, armata sârbă n-a admis să ia parte decât locuitorii de origine sârbă.

Comitajii sârbi însoțind armata ocupă comuna în 4 noiembrie 1918. La 28 februarie 1919 vine un detașament de armată franceză, după care, la 30 mai 1919, sosește jandarmeria română.

De comuna Berzasca se ține cătunul Drencova, port la Dunăre, unde se încep cataractele periculoase ale acesteia.

La 1451, Ioan Huniade declară că în urma cuceririi sale încă în timpul regelui Albert, în 1437, a fost donată cetatea Dranko, cu apartenențele sale, lui Mihail de Chorna, lui Blas și Nicolae în proporție de $\frac{3}{4}$, iar $\frac{1}{4}$ lui Nicolae de Bizere. Capitlul de Arad ia la cunoștință declarația lui Ioan Huniade, care întrunind toate formele cerute la adunarea nobilimii celor 7 districte valahe, introduce pe cei în drept în stăpânirea castrului Dranko. În 1783 localitatea Trenca Turn avea un post de pichet de grăniceri lângă apa Recica. Din vechea cetate a Drencovei, se mai văd azi ruinele turnului situat pe malul Dunării. La 1452 cetatea Drancova aparținea de Districtul Almăj.

De Berzasca se ține și Cozla, localitate minieră și port la Dunăre. Cozla se înființează odată cu începerea lucrărilor pentru canalizarea Dunării. De la minele din Cozla se aprovizionau vapoarele care circulau pe Dunăre. În anul 1783, pe teritoriul Cozlei de azi era pichetul de grăniceri Cosel Mare, iar lângă Ostrovel era Cosel Mic. La distanță de un kilometru de colonia Cozla se află ruinele unei vechi cetăți, care în evul mediu a servit pentru apărarea contra turcilor.

În 1918 sârbii comitagii de peste Dunăre intră în Cozla, sparg magaziile, jefuiesc casa directorului și încărcăți de pradă bogată se întorc în Serbia.

Berzovia (Jidovin)

În anul 1839 are 5 catolici, 1282 ortodocși = 1287 locuitori, în 1843 are 1232 ortodocși, în anul 1851 comuna are 1282 ortodocși și 5 catolici, în anul 1863 are 1500 locuitori, în anul 1870 are 1691 locuitori, în anul 1880 are 310 rom. cat., 1289 gr. ort., 23 ang., 20 ref., 32 izr. = 1674 locuitori, în anul 1890: unguri 30, germani 125, slovaci 241, români 1281, sârbi 20, alții 61 = 1758 locuitori, în anul 1900 are 1808 locuitori, în anul 1910 are 1785 locuitori, în anul 1930 are 1199 rom., 41 magh., 122 germ., 279 cehi, 92 țigani = 1735 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Ghertenis, Ravna, Bocșa Română.

Comuna Berzovia e cunoscută încă din epoca romană ca centru important de comunicație și cetate bine fortificată. Și azi, când se fac săpături mai adânci, târnăcopul se lovește la adâncime de 0,50-2 metri ziduri vechi, resturi din fortificațiile romane. În Muzeul Banatului din Timișoara se află o

mulțime de ulcioare, mărgele, monede, cărămizi cu inscripții, scoase din vechia cetate Berzobis. În Tabula Peutingeriană, Berzovia, e în drumul Lederata-Pons Apo-Arcidava-Centum Putea-Bersovis-Aizis-Caput Bubali-Tivisco.

Cu tot trecutul roman al comunei, evul mediu nu ne furnizează nici o dată istorică până la finele secolului al XVII-lea. Însemnările lui Marsigli dau comuna *Sidovia*, în districtul Bocșa. Conscripția din 1717 pune *Schidovina* cu 57 case, în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy de la 1723 e *Sidovia*, în districtul Vârșăț, iar în conscripția lui Grisellini din 1776 este *Schidovan*. La Korabinszky e *Sidovin*, la o milă de la Dognecea. Vályi scrie: *Jidovin*, o comună românească în comitatul Caraș. În apropiere de comună, lângă apa Bârzavei, pe locul unui mal plecat, se pot vedea și azi șanțuri vechi lungi, cuadrate, în care s-au găsit rămășițe de vechi zidiri, multe acoperite cu pământ. Înainte cu câțiva ani, administrația camerală bănățeană a făcut mai multe săpături, aflând bani din epoca romană și camere pardosite cu mici cărămizi, așezate măiestrit în patru colțuri „sesquipedales”.

Tincu Velea scrie despre comună următoarele: în satul Jidovia se află niște ziduri ruinate, într-o periferie destul de mare, iar afară de sat, ruine de niște edificii foarte antice. Istoria ne spune că prin Bersovia ori Bersobis, a trecut împăratul Traian la Timișoara, mergând pe drumul ce duce de la Viminacium acolo. Judecând după situația geografică a acestui drum, Bersovia lui Traian sau a fost modernul râu Bersava, peste care trec acele drumuri, unul de la dreapta, altul de la stânga mănăstirii Sângiorgiului, sau a fost vreo cetate, capitala districtului, ori prefecturii romane, care poate să fi fost lângă Denta, unde se văd ruinele unor edificii antice²¹.

Bazil Maniu, explică originea comunei în felul că numirea ar fi de origine evreiască. Între legionarii romani aduși în Dacia, au fost și mulți veterani, care luaseră parte la războaiele contra evreilor. Acești coloniști au adus cu ei numirea evreiască. Se poate și aceea că mulți evrei au fost angajați în minele Daciei și de aici numirea Jitin, Jidivia, și au fost așezați aici, izolați de cetățenii romani. Locurile lor izolate au fost botezate cu acest nume, care a trecut apoi la români, și se menține până în ziua de azi²². Bazil Maniu, pentru a întări afirmațiunea sa despre coloniștii evrei, susține că împăratul Titus, după dărâmarea Ierusalimului, a făcut primele colonizări de iudei în Dacia. Decebal - după tradiție - le-a dat urbea [...] în apropiere de

²¹ Tincu Velea pag. 248.

²² Maniu Bazil: *Disertațiune istorică critică*, pag. 463.

Turnul Roșu. Aici era reședința lor și de aceea în evul mediu Turnul Roșu a excelat ca urbe [...] ²³.

Pesty Frigyes, amintește că prin anii 1850, mergând la Jidovin, i s-a adus la cunoștință că în podul casei comunale s-ar fi aflat o piatră cu o inscripție în limba ebraică. Inscripția conținea propoziția: *Ad kan ba Ioav Ben Zeruja*, adică până aici a venit Ioab, fiul lui Ben Zeruja ²⁴.

La Fényes Elek: *Jidovin*, comună valahă la o distanță de 3 ore de la Dognecea. Are 5 catolici și 1282 ortodocși. În apropierea comunei, pe un deal ce se pleacă spre apa Bârzavei, se pot vedea urmele unui șanț, în pământul căruia s-au aflat resturi de vechi zidiri. În secolul trecut făcându-se săpături de către administrația camerală din Timișoara, s-a dat de camere romane, al căror padiment era așternut cu bucăți mici de cuarț și cărămizi arse.

Lanuri: Matca, Valea Popii, Culme, Colibi, Goloane, Valea, Țarnioara. *Râuri*: Bârzava. *Pâraie*: Vâna Neagră, Fizeșu. *Văi*: Valea Fizeșului. *Dealuri*: Dealul Culmei.

În anul 1781, învățător în comuna Jidovin este Mihai Ianovici, român ortodox. În afară de serviciul său de învățător era și cantor bisericesc. Retribuțiunea: 34 florini anual, 14 metri cucuruz, 1 clăie fân, 6 stâneni lemne și locuință într-o chilie de la școală.

În anul 1843/4, Jidovina era parohie ortodoxă aparținătoare diecezei Vârșetului. Matricolele botezaților și căsătoriților le are din anul 1781, iar ale morților din 1794. Preot în acel an era Nicolae Cioca și Leonte Belcia, iar învățător Ioachim Ogârlan. Numărul românilor neuniți era 1232, al perechilor căsătorite 302, iar elevi de școală 30. Locuitorii comunei au fost întotdeauna conștiincioși și demni. Pesty Frigyes spune că în anul 1848, înainte de revoluție, comuna a fost privită ca rebelă, deoarece la alegerea de primar, n-a voit să aleagă pe nici unul dintre cei trei membri desemnați de către primpretorele Ioan Faur. Autoritățile trimit atunci pe capul comunei renitente, două companii de honvezi, pentru a intimida și a determina pe locuitori să accepte de primar pe omul agreat ungarilor. Numai în urma unui compromis se împacă spiritele, hotărând ca primarul să fie ales de către 12 oameni ²⁵.

²³ *Id.* pag. 463 - notă

²⁴ Pesty Frigyes: *Krassó vm. tört.* II pag. 322.

²⁵ Pesty Frigyes: *Krassó vm. tört.* II pag. 320.

Pe la mijlocul secolului trecut, dascălul Emil Popoviciu pregătea elevii școlii primare cu cântări naționale: *Deșteaptă-te române, Pe al nostru steag e scris Unire*, făcea stegulețe mici de hârtie, cu tricolorul românesc și spunea elevilor, că nu va trece mult până când cu astfel de stegulețe vor întâmpina pe soldații români. Dascălul Popoviciu era de o nețărmurită însuflețire pentru o Românie Mare și avusese viziunea împlinirii acestei dorințe. Nu mai puțin, preotul Alexandru Ogărlaci a căutat să mențină în populație sufletul curat românesc. Când România intră în război, preotul este internat la Șopron, unde stă doi ani. Comuna a fost întrucâtva cruțată de abuzurile rechizițiilor, întrucât notarul Gruia Sest, era fiu al comunei.

Voluntari în armata română proveniți din captivitatea rusească au fost: Gheorghe Baiu (Ciuciu), Gheorghe Sest (243), Gheorghe Sest (245), Nicolae Cancea, Nicolae Stiopu (205), Traian Ogărlaciu, Iosif Ogărlaci (187), Vichentie Sturza, Aurel Strein.

Soldații reînțorși de pe front, în toamna anului 1918, au păstrat cea mai perfectă ordine, bucurându-se că în curând vor vedea împlinindu-se dorința neamului. Mici spargerii s-au făcut de către elemente neidentificate, la prăvăliile evreilor Kohn, Schwartz, Fischer, precum și la moșia preoților romano-catolici.

În comună s-a înființat o gardă română sub conducerea învățătorului Ispass Crăsta și a locotenentului Nicolae Guță. Sârbii, intrând în comună, au dezarmat garda și au dus pe cei doi conducători la Belgrad, unde au stat închiși timp îndelungat.

Înainte de venirea sârbilor, o trupă numeroasă de soldați unguri, au năvălit în comună pentru a răzbuna spargerea făcută la conacul preoților catolici. Fără a face vreo cercetare, au prins pe Achim Pozdase și l-au împușcat.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, a luat parte ca reprezentant al comunei preotul Alexandru Ogărlaciu. Ocupațiunea sârbească a lăsat urme triste asupra locuitorilor care sunt bătuți, maltratați și târați pe la Belgrad. La părăsirea comunei au luat cu ei 109 vite cornute. Au voit să pună mâna pe preot, dar acesta, știind ce-l așteaptă, părăsește de cu vreme comuna.

Eroii comunei sunt: Baba Pavel (60), Bălan Trandafir (75), Cata Ioan (126), Cădariu Ioan (251), Cireșan Iacob (224), Dancea Vasile (55), Drăgoiescu Stefan (7), Erina Iosif (264), Flueraș Vasile (28), Gligu Gheorghe (70), Grecu Păun (105), Hrubi Filip (130), Hrlecica Pavel (292), Iocai Matei (324), Jurca Achim (13), Luca Petru (102), Maitan Petru (192), Marșalic

Pavel (223), Marșalic Matei (261), Mingea Vasile (101), Mingea Trifu (122), Mingea Ioan (389), Mircea Trăilă (60), Novac Nicolae (10), Trandafir Cărăbaș, Costa Barbu, Fortum Iosif, Novac Gheorghe, Ogărlaciu Constantin (77), Ogărlaciu Trăilă (159), Petrușca Iancu (348), Popovici Traian (202), Popovici Achim (17), Popovici Achim (118), Popovici Ioan (67), Popovici Petru (93), Rabigea Rusalin (52), Spaia Pavel (34), Spasea Vasile (171), Stancu Lazăr (222), Stăngu Petru (52), Sest Alexandre (28), Sest Ioan (152), Sest Trăilă (200), Sest Trandafir (248), Simor Stefan (262), Stăngu Gheorghe (158), Uturaș Gheorghe (81), Uturaș Iosif (98), Uturaș Nicolae (128), Uturaș Achim (153), Vit Nicolae (126). În anul 1936, fiind manevre regale în ținutul Jidovinului, oamenii din comună au făcut mai multe zile de prestație, plătite ulterior. Cu acești bani, precum și cu ajutorul dat de către primărie, s-a ridicat în fața bisericii ortodoxe române un monument pentru cinstirea memoriei celor căzuți pentru patrie. Monumentul are inscripția: *Acest monument s-a ridicat de locuitorii comunei, sub conducerea pretorelui Ioan Gașpar, primarul Achim Cărăbaș, notarul comunei Cornel Vodnay, ajutor de primar Toma Sest, preotul George Ogărlaci și directorul școlii Achim Grecu, în anul 1937.*

Bigăr

În anul 1830 comuna are 266 locuitori, în anul 1854 are 215 locuitori, în anul 1880 are 238 cehi, toți catolici, în anul 1890 are 3 germani, 279 alții = 282 locuitori, în anul 1894 are 302 locuitori, în anul 1896 are 282 locuitori, în anul 1890 are 3 germani, 279 alții = 282 locuitori, în anul 1900 are 1 maghiar, 11 germani, 313 cehi = 325 locuitori, în anul 1910 are 373 locuitori, în anul 1930 are 13 români, 7 germani, 483 cehi = 503 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Drencova, Berzasca, Plavișevița. Are înălțimea de 444 metri deasupra mării.

Colonie de cehi întemeiată în anul 1828. Primele case au fost pe locul Bigăr, care este la 2 km de la actuala comună spre Berzasca. Comuna este în creierii munților Socolovăț, Ciobia, Tâlva Moșnicului, Lespezi. Fiecare din cele 66 familii cehe aduse din Boemia primesc în proprietate câte 20 jughere cadastrale și însemnate ajutoare materiale, este pentru fiecare familie o vacă și un bou, hrana în natură pentru oameni și pentru vite.

Colonia s-a numit Schnellersruhe, după generalul Andrei Schneller, comandantul suprem al Banatului între anii 1821-1836. Acest general, în inspecțiile sale în confiniul militar, în drumul spre Orșova poposea aici de multe ori, servindu-i ca loc de odihnă. De la 1911 se numește Bigăr, după dealul și izvorul din apropiere. A aparținut regimentului iliric-banatic, iar după desființarea confiniului militar trece la pretura de Orșova. În cele bisericești se ține de parohia catolică din Gârnic. Capela romano-catolică s-a înființat în anul 1877-1878. Școala din 1832 construită din lemn a fost înlocuită cu alta mai solidă în anul 1853.

Când s-au început lucrările pentru construirea canalizării Dunării, cehi din Bigăr s-au angajat la muncă în număr mare. Coborându-se din munți au dat pe malul Dunării de o viață mai ușoară. Își părăsesc căminele așa că în 1864 Bigărul nu mai are decât 24 familii. În anul 1898, se deschide mina de cărbuni din Bigăr ceea ce face ca localitatea să se populeze din nou.

Lanuri: Țarina, Bigăr. *Râuri:* Moșnic, Sirena (Sirinic). *Dealuri:* Bigăr, Cântarul cu Lespezi, Pietrile Albe, Coprivei, Drenectna, Izvorâște, Voret, Ciobia, Poliasca.

Comuna înainte de războiul mondial avea o fanfară și o bibliotecă primite din Cehoslovacia. În războiul mondial 1914-1918 au căzut 16 eroi toți cehi. Eroii nu au monument.

Biniș

În anul 1839 comuna are 1376 locuitori și anume 1371 ortodocși, 5 catolici, în 1843 are 1472 ortodocși, în 1851 are 1371 ortodocși, 5 catolici = 1376 locuitori, în 1863 are 1570 locuitori, în anul 1870 are 1769 locuitori, în 1880 are 21 rom. cat., 1675 gr. ort., 1 ref., 7 izr. = 1704 locuitori, în anul 1890 are 1876 locuitori: 1790 români, 41 germani, 1 sârbi, alții 44, în anul 1900 are 1887 locuitori, în anul 1910 are 1838 locuitori, în anul 1930: 1452 români, 60 țigani, 15 alții = 1527 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Bocșa Montană, Doclin, Ocna de Fier.

Cea dintâi amintire despre comuna Biniș o aflăm în diploma lui Sigismund Báthory din anul 1597, prin care Nicolae Negul de Caransebeș este introdus în posesiunile *Dolkyn* și *Bynys*, din comitatul Severin. Binișul a existat și în timpul ocupațiunii turcești, ceea ce reiese din amintita diplomă

Temporibus retroactis Turcarum viribus Inualescentibus per eosdem hostiliter occupatas, atque ad castrum Bogsan. Primar al comunei în acest an 1597 era Radul Zborișteanul. Acest Radu Zborișteanul la 1597, împreună cu Ioan Mondre, Malche Mairia, Stefan Zborișteanul, iau parte la introducerea lui Andrei Barczay în posesiunile ... *alias Murawa, Gataya, Ommorul, Dente și Gașul* din comitatul Timiș²⁶. La introducerea nobililor de Caransebeș în posesiunea comunei Ztrediște ia parte Nicolae Negul Negwl de Biniș, cu iobagii Ion Mendra și Rad (Radul) Ztenchony²⁷. În 1650, dieta din Transilvania declară comuna Bényes ca bun fiscal²⁸. Interesant că, deși exista comuna la finele secolului al XVII-lea, totuși însemnările lui Marsigli de la 1690-1700 n-o amintesc. Inscripția de la 1717, dă comuna *Binisch* cu 48 case, în districtul Vârșeț. În anul 1790, comuna constă din 120 bordeie răsfirate prin văi și dealuri. La această dată s-a mutat pe locul unde se află azi²⁹. În harta lui Mercy din 1723 este *Binnish*, în districtul Vârșăț. În harta lui Grisellini de la 1776 este *Biniș*. În dicționarul lui Korabinszky: *Binniș*, comună valahă la 1 și un sfert milă de la Dognecea, cu 5 catolici și 1371 neuniți, cu păduri și un hotar mare.

După geograful Csánky, comuna Biniș din evul mediu, este indentificată cu Bényes, amintită la 1351 ca aparținătoare districtului *Kuesd*, *possessio Beninys in districtu de Kuesd*³⁰, sau *utraque Bynys in comitatu ... in districtu Lugas*³¹. După Turcsányi, acest din urmă Bynys trebuie căutat în jurul comunei Ezeriș de azi, în hotarul căreia se mai păstrează numirea unui deal Biniș.

În hotarul comunei Biniș, se pot distinge și azi urmele valului lui Traian. În evul mediu (sec. XV-XVIII) a mai existat o comună Biniș, lângă Lugoj care cu timpul s-a contopit cu hotarul comunei Ezeriș.

Lanuri: Rovine, Dealul Morii, Grindul, Valea Copasiului, Ogașul Colchi. *Pâraie:* Valea Mare, Valea Rea, Valea Sălașului, Valea Ponoavelor, Țărăni, Valea Moșului, Valea Cobiții, Valea Domșii, Valea Crucii, Gârliște, Copășul, Ogașul Rău, Cuteg, Bocșița, Valșea lui Mieț, Biniș. *Dealuri:* Culmea Mare, Culmea Viilor, Dâmbul Rovinii, Dealul Caselor, Dealul Ponoavelor, Dealul Moșului, Dealul Cobiții, Rovina, Dealul Cociei, Tâlva

²⁶ Pesty Frigyes: *Krassó vm. tört.* III, pag. 193.

²⁷ *Id.* pag. 210.

²⁸ *Erdély Országgyűlési* vol. XI, pag. 110. Pesty Frigyes: *Krassó vm.* IV pag. 347.

²⁹ Dr. Szenthláray Jenő: *Pleb. tört.* I pag. 420.

³⁰ Csánki D. II, pag. 98.

³¹ Pesty Frigyes: *Krassó vm. tört.* III pag. 453.

Colnii, Tâlva Copășului, Tâlva Porcarului, Dealul Domșei, Dealul Crucii. *Poteci*: Poteca Dognecii, Poteca Ognei de Fier, Poteca Tirolului.

Deși comuna a fost săracă, totuși încă în anul 1781 avea învățător confesional: Moise Mihuța, român greco-ortodox neunit. Învățătorul avea locuința într-o chilie de la școală³². Comuna nu a avut alte instituțiuni culturale, decât biserica și școala. Biserica ortodoxă datează de la anul 1809. În biserica din Biniș se află *Evanghelia*, București 1775, *Liturghier*, Râmnic 1727, *Molitvelnic*, București, 1729, *Penticostar*, București 1782. Ocupațiunea principală a locuitorilor în această comună e olăritul. Fiecare casă e o adevărată fabrică mică de oale.

Vestea armistițiului a fost primită cu bucurie, dar și cu neîncredere. Numai mulțimea soldaților reîntorși de pe front și deseale împușcături, care străbăteau văzduhul, au avut darul de-a aduce siguranța terminării războiului. Populația de acasă, împletindu-și durerea suferită cu bucuria soldaților veniți de pe front, s-a dedat la unele excese nevinovate. În comună s-a format o gardă națională română, pentru preîntâmpinarea eventualelor dezordini. Venirea pe neașteptate a armatei sârbești, desființează această gardă. Ca mijloace de conducere, sârbii au introdus încă în primele zile: încarcerarea, bătaia, confiscarea și rechizițiile. La plecare au luat din animale.

Eroii comunei sunt: Ioan Stan, nr. casei 181, soldat, reg. 48 Infant., mort în Galitia; Tanase Belgia, 195, soldat, reg. 48 Infant., mort în Galitia; George Găjiu, 169, soldat, reg. 48 Infant., mort în Galitia; Stefan Iorgovan, 29, soldat, reg. 48 Infant., mort în Serbia; Gheorghe Carabas, 72, soldat, reg. 48 Infant., mort în Albania; Constantin Dincă, soldat, reg. 48 Infant., mort în Galitia; Adam Stepan, 243, soldat, reg. 48 Infant., mort în Italia; George Borcan, 38, soldat, reg. 48 Infant., mort în Albania; George Stepan, 231, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în spitalul din Caransebes; George Taran, 297, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în Galiția; Maxim Mărie, 311, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în Galiția; Moise Jorj, 305, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în Galiția; Nicolae Avram, 75, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în Galiția; Ioan Taran, 288, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în Galiția; Ioan Florea, 184, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în Italia; Ioan Avram, 202, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în Italia; Stan Ioan, 203, soldat, reg. 8 honvezi., mort în Galiția; Toma Gheorghe, 159, soldat, reg. 43 Infant., mort în Galitia; Gheorghe Martița, 142, soldat, reg. 43 Infant., mort în spitalul din Caransebes; Stan Nicolae, 60, soldat, reg. 43 infant., mort în Galitia; Maxim Nătan, 106, soldat, reg. 8

³² I. Vuia: *Școalele românești bănățene*, pag. 46.

honvezi., mort în Galiția; Ioan Sculea, 91, soldat, reg. 8 Honvezi., mort în Galiția.

Eroii căzuți în război, au monument, ridicat din contribuția comunei politice și a urmașilor celor morți pe câmpul de luptă. De bunăstarea monumentului se îngrijește Primăria comunală.

Bocșa Montană

În anul 1839 comuna are 1241 ortodocși, 551 catolici, 12 evanghelici = 1804 locuitori, în 1851 are 1241 ortodocși, 551 catolici, 12 evrei = 1804 locuitori, în anul 1863 are 2447 locuitori, în anul 1890 are 197 unguri, 902 germani, 15 slovaci, 1752 români, 1 rutean, 3 croați, 49 sârbi, 37 alții = 2956 locuitori, în anul 1900 are 3116 locuitori, în 1910 are 3369 locuitori, în 1930, are 1516 români, 852 germani, 313 unguri, 406 țigani, 115 alții = 3202 locuitori.

Comuna Bocșa Montană a fost întemeiată de către regimul austriac în secolul al XVIII-lea, prin aducerea aici a coloniștilor români din județele Dolj, Mehedinți, pentru căraușia lemnului și arderea cărbunilor pe seama Societății Uzinelor de Fier din Reșița. Germanii sunt de asemenea coloniști aduși din comunele germane din Banat, ori din comitatul Szepes, în anul 1726. La 1727, sosește un transport de coloniști din Germania, pricepuți în exploatarea fierului. Românii și germanii din comună sunt în cea mai mare parte meseriași și lucrători la Uzinele de Fier din Reșița și Bocșa Română, iar o altă parte dintre români se mai ocupă și azi, ca pe vremuri, cu căraușitul lemnului din pădurile Societății.

Vályi: *Bocșan*, *Verk Bocșan*, în comitatul Caraș, proprietate camerală minieră regească. La anul 1717, în urma unei porunci imperiale, s-a tăiat în beneficiul Bocșei Montane, din teritoriul comunei Vasiova, o parte pentru scopuri miniere. Biserica ortodoxă română, datează de la 1796. În anul 1847, se formează parohia greco-catolică, din îndemnul protopopului Ștefan Berceanu din Lugoj. În anul 1848, în seara de Crăciun, comuna cade pradă luptelor dintre sârbi și honvezi. Biserica ortodoxă română este zidită în anul 1796. la locul Colțan s-a dat de urme preistorice.

Lanuri: Valea Ezerișului, Colțan, Maier, Cărbunar. *Râuri*: Bârzava. *Lacuri*: Vârtoape. *Pâraie*: Ogașul Măgura, Văna Euchinului, Ogașu Colțanului, Ogașu Mare, Valea Racilor, Smida, Strâmba, Valea Mare, Valea Rea.

Văi, dealuri: Vrednicioara, Lerița, Greble, Bâlcu, Pietrosu, Scoarța, Nanu, Medreșul Mare, Medreșul Mic, Dealul Cetate, Cărfăeniș, Tâlva Cucului. *Vârfuri de dealuri:* Cula (583 m.). *Poteci:* Calea Bărboșanului, Calea Zlamacu, Calea Colțan-Buchim-Ocna de Fier, Drimocșa, Calea Medreșului, Calea Vernicului, Calea Struizii.

Populația românească a comunei a fost totdeauna pregătită pentru manifestațiuni naționale. Preoții și învățătorii din Bocșa Montană au fost români vrednici, transpunând în generațiile crescute de ei, ideea unei Români Mari. În anul 1896, cu ocazia sărbătorii *Mileniului*, edificiile mai de seamă ale comunei au fost împodobite cu drapelele maghiare. Românii, sub conducerea protopopului ortodox Maxim Popovici și a arhitectului Adrian Diaconovici, au smuls drapelele, semne ale asupririi noastre și le-au ars în piața publică, fapt pentru care au suferit închisoare. În anul 1873 ia ființă *Reuniunea de cântări și muzică* din Bocșa Montană, sub conducerea învățătorului Ioan Marcu. În anul 1930, ia numirea de *Reuniunea de cântări Mihail Gașpar*. Între anii 1882-1883 apare la Bocșa Montană *Revista Privighetoarea*, sub direcția înv. Simeon Pocreanu din Soceni. La 30 octombrie 1918, aflându-se că în capitala Ungariei, a izbucnit revoluția, populația comunei a devenit impacientată. În seara zilei de 1 noiembrie sosește în Vasiova primul transport de soldați, reîntorși de pe front. De bucurie, unii dintre ei, din satele vecine, au petrecut toată noaptea într-un birt pe lângă gară, unde s-au pus la cale spargerile de a doua zi. Sâmbătă 2 noiembrie, ceata de oameni turmentați, sporită cu alți bătuți de soartă, jefuiesc prăvălia de coloniale Hoffmann - Sperger. De aici se îndreaptă spre Vasiova, devastând prăvălia lui Neisz Viliam și a lui Martin Feisthammer. Conducătorul trupei era un soldat de origine etnică germană, care tot timpul războiului, simulând că este bolnav, a stat în spitale. Ceata jefuitoare era compusă în majoritate din elemente străine, dubioase și din țigani din jurul Bocșei. Cu ocazia acestor jafuri, un necunoscut a împușcat pe un bărbat din Zorlențu Mare, iar în gara din Bocșa Montană a fost împușcat un alt sătean. În tot timpul tulburări, nu s-a arătat nici un jandarm ungur. Aceștia de frică, și-au rupt insignele și au fugit de frică din comună.

Două zile după aceste evenimente, s-a format garda comunală. Aceasta ține ordinea, până la sosirea armatei de ocupație sârbească. Sârbii trimit în comună un batalion de pedestrime, comandat de locotenentul de cavalerie Misits, încartiruiți în edificiul Berăriei și Școlii primare greco-catolice. Locotenentul Misits a avut o purtare cât se poate de barbară. Un bețiv bețiv de forță aranja petreceri, la care invitații trebuiau să ia parte de

frică. De multe ori, îi venea chef să aranjeze beții și petreceri în timpul nopții. Atunci soldații erau trimiși după invitați, pe care îi sculau din somn, sau era răscolit întreg hotelul „Cerbul de Aur” și adunați la petrecere toți pasagerii. Toată lumea trebuia să danseze, să aplaude pe locotenent și să-i admire talentul de a ținti oglinzile și tablourile de pe pereții hotelului. Locotenentul Misits a maltratat, așa din chiar senin și din plăcere sadică, pe secretarul de plasă Constantin Catalincea, ridicându-l în toiul nopții din locuința sa desculț și în cămașă de noapte și ducându-l la hotel, unde l-a zdrobit în băți.

Când sârbii s-au retras au dus cu ei vitele bogătanilor Ioan Munteanu Ceapă, Gheorghe Perian, Adalbert Blascohuti și ale altora. Mulți dintre ofițerii sârbi, în timpul șederii în Bocșa Montană, au vânat fără nici o regulă în pădurile Societății U.D.R., iar vânatul era pus la frigare în mijlocul străzilor, în văzul publicului.

Eroii comunei sunt: Dr. Romolus Popovici, medic militar; Dr. Iuliu Marcu, sublocotenent; înv. Ion Cornel Spineanu, sergent; Nicolae Arjoca, soldat; Virgil Dalatescu, soldat; Alexandru Dardas, soldat; Ion Perian, soldat; Nicolae Bălean, soldat; Gheorghe Arjoca Cucu, sergent; Dumitru Renoi, soldat; Coriolan Pocreanu, soldat; Aurel Pocreanu, soldat; Romolus Perianu, sergent; Ion Isac, sergent; Liviu Petcovici, sublocotenent; Ion Renoi, sublocotenent; Mihai Popescu, sublocotenent; Petru Petrovici, sublocotenent; Gheorghe Muntean, sublocotenent; Ion Iovanovici, sublocotenent; Gheorghe Burulean, sublocotenent; Virgil Verneșan, sublocotenent; Corolan Secoșanu, aj. sublocotenent; Petru Pistrian, aj. sublocotenent; Mihai Zalișchi, aj. sublocotenent; Gheorghe Călnicean, aj. sublocotenent; Todor Vasile, aj. sublocotenent; Trăilă Savu, aj. sublocotenent; Ion Savu, aj. Sublocotenent; Gligorie Savu, aj. sublocotenent; Vasile Radu, aj. sublocotenent; Alexa Oprea, aj. sublocotenent; Todor Alexa, aj. sublocotenent; Alexa Gruia, aj. sublocotenent; Gheorghe Tismănariu, aj. sublocotenent; Milan Dumitru, aj. sublocotenent.

Bocșa Română

În anul 1839 comuna are 2023 ortodocși, 79 catolici = 2102 locuitori, în anul 1843, are 2047 ortodocși, în 1851 are 2023 ortodocși, 79 catolici = 2102 locuitori, în anul 1863 are 2345 locuitori, în anul 1890 are 35 unguri, 169 germani, 105 slovaci, 2427 români, 13 ruteni, 10 sârbi, 35 alții = 2794

locuitori, în anul 1900 are 2985 locuitori, în anul 1910 are 3158 locuitori, în anul 1930 are 2319 români, 383 germani, 113 unguri, 92 țigani, 98 alții = 3005 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Vasiova, Berzovia, Fizeș, Ocna de Fier.

Bocșa Română e așezată în locul unde a fost odinioară cetatea Bocșa. Ungurii, fără nici un temei, nici chiar versiune legendară, caută originea numirii comunei în numele Boks, care ar fi fost unul dintre eroii din armata lui Taksony, comandant maghiar la venirea lui Arpad.

În apropiere de *Cracul de Aur*, din hotarul comunei, s-au aflat o mulțime de obiecte de băieșit, ca ciocane, cioburi, scule, care dovedesc Bocșa, încă în timpul romanilor era o comună minieră populată. În listele papale de la 1333-1337, comuna pare a fi *Botk Clemens de Botk solvit V grossos et I banalem in arhidiaconatu Caraso*.

La 1534, trei frați, Petru, Martin de o parte și George Vrabie de altă parte și Ladislau Rakoviczay, încheie o învoială, că până numiții trăiesc nu se vor molesta unii pe alții și nu vor căuta să se alunge *ex castro Bokcha*³³.

La 1563, Ladislau Kerecsény scrie regelui boem că trupele de haiduci au ocupat cetatea turcească Bokchya. Turcii țineau mult la cetatea Bocșa, căci Ioan Sigismund primește de la sultan cetățile Lugoj și Caransebeș, Bocșa însă nu - deși o ceruse. Prin actul din 1597, Sigismund donează lui Nicolae Negul, comunele Binișul și Doclinul, aparținătoare cetății Bokcha. În secolul al XVII-lea cetatea Bokcha trece sub mai multe stăpâniri. La 1604 a fost a turcilor, un timp a lui Sigismund Rákocy, apoi a lui Ștefan Trombiș. La 1659 încetează de a mai fi fortificație, demolându-i-se zidurile. Din vechea cetate azi nu mai sunt decât ruine, în direcția Jidovin, Biniș.

Însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700, dau comuna Bokcseny, în districtul Bocșa. Bocșa a avut de suferit în anul 1738, când turcii devastează Banatul.

Biserica ortodoxă română datează din anul 1796.

Lanuri: Poanca, Copas, Mortianăș, Pârloaga, Livezi, Lenei, Grindu, Grădinele, Dealul Pietrii, Culoane, Lunca, Peret, Logor, Bădrii, Rovine, Trabnic, Moscodin. *Râuri:* Bârzava. *Pâraie:* Bocșița, Moravița, Gura Luncii. *Dealuri:* Cioaca, Cremenish, Dealul Colnii, Cucui, Gruniul lui Jălă, Ogașul Barbului, Ogașul Jebii, Ogașul Juzii. *Văi:* Gura Luncii, Pogor, Valea Bocșiței.

³³ Pesty Frigyes: *Krassó vm. tört.* II pag. 58.

În apropiere de Bocșa Germană, 1719 se ridică cătunul *Bocșa Nouă* sau *Neuwerk* în care Frideric Freiberg ridică instalațiile necesare pentru prelucrarea fierului. În 1783 catolicii ridică o biserică cu hramul Sf. Ioan Nepomuc. După hramul bisericii, Bocșa Nouă s-a mai numit Furnalul Nepomuc și ceva mai târziu Furnalul Nou. Pe lângă Neuwerk, mai era Altwerk sau Furnalul Vechiu, sau Bichiștin (Bischischtiniu), apoi Furnalul Terezia, Măgura (colonie de țigani), Cărbunari-Kohldorf. Pe dealul Buza Turcului sunt ruinele cetății Bocșa, pe dealul Cetății urme de cetate avară.

În ce privește trecutul cultural românesc al comunei, încă din anul 1872 există o *Casină română*. În această casină se discutau toate mișcările culturale românești, se citeau ziarele: *Tribuna*, *Libertatea*, *Foaia Poporului Român*, *Gazeta Transilvaniei* și tot ceea ce se scria românește în Ardeal și Banat în acele vremuri. Vrednic de amintit e că în timpurile grele de asuprire Casina a procurat pentru membrii *Albumul armatei române*, care apoi a fost ascuns prin hornurile caselor membrilor. Comuna a înființat la 1872 un cor bărbătesc sub conducerea învățătorului D. Pruneș, iar în anul 1908 un cor mixt sub conducerea preotului P. Vuc.

În timpul războiului, Bocșa Română a fost expusă la mai multe șicane administrative, iar conducătorii la tot felul de suspiciuni.

Voluntari proveniți din captivitatea italiană: Ioan Pau, Ioan Iorgovan, Nicolae Minică, Constantin Isfan, Constantin Bișce, Constantin Jebelian. Din Rusia: Pau Moldovan, Petru Șâtâr, Constantin Mureșan, Ioan Mureșan, Maxim Jebelean. Acești voluntari au luat parte la luptele de la Mărășești – Mărăești.

În toamna anului 1918, soldații reînțorși de pe front au devastat prăvălia lui Iuliu Crina și a lui Ioan Vuc. La aceste devastări mai mult au participat soldații din satele vecine: Biniș, Doclin, Călnic. Pentru oprirea dezordinii, s-a înființat o gardă națională, compusă din 180 persoane. Comandantul gărzii a fost Dimitrie Pârvu, iar președinte Dr. Valeriu Laslo, medic. Garda a funcționat de la 1 noiembrie 1918-15 ianuarie 1919.

Populația comunei era în așteptarea mântuirii neamului românesc de asuprirea milenară. Clopotul învierii îl auzea și nu se îndoia că bate pentru Țara Românească. Numele lui Wilson era pronunțat cu sfîntenie. Conștiința românească era ținută trează de către apostolii românismului ardelean-bănățean: Părintele V. Lucaci, Alexandru Vaida-Voievod, Iuliu Maniu, Cicio Pop, Octavian Goga etc., idoli ai poporului nostru. Reprezentanții comunei în haine de sărbătoare, drepti la cuget și sănătoși în rosturile lor, au alergat la Alba Iulia, cu toate obstacolele ce li s-au pus. Parcă invidiau pe

frații lor ardeleni, care liberi, netulburați de nimeni, puteau merge la mărețul act de la 1 Decembrie 1918, în timp ce peste Banat pluteau încă nori grei. Armata sârbească își desăvârșea opera negativă, în scumpul nostru Banat. Cei care voiau să meargă la Alba Iulia, cu greu puteau să străbată până dincolo de Mureș, opriți fiind de sârbi, pe la diferite gări și mai ales la Timișoara. Iar cei ajunși prin fel de fel de peripeții la Alba Iulia, la reîntoarcere erau închiși și maltratați. Așa au pățit-o preotul Ioan Guțiu și comerciantul Iuliu Crina, fiind deținuți, iar ceilalți participanți: Iancu Ciuta, Constantin Mureșan Pirca, s-au refugiat și au stat ascunși până la venirea armatei române în comună. Sârbii au brutalizat pe locuitorii: Preotul Ioan Guțu, Iuliu Crina, Constantin Murariu, Ioan Petrișor, Nicolae Ignea, Valeriu Murariu, pentru că au luat parte la adunarea de la Lugoj, unde s-a cerut trecerea întregului Banat sub conducerea română. Mulți dintre participanții la această adunare, cum au fost Petru Vene Pușa, Constantin Isac, Dimitrie Iorgovan, G. Pârvu, Ioan Leu, Nicolae Barbu, George Humă, Nicolae Humă-Bogdan, au trebuit să fugă prin păduri de groaza sârbilor. La retragerea armatei sârbești, s-a impus locuitorilor să dea vite, alimente, bani și altele. S-a forțat contribuția de una vită după 10 capete de vite de jug. Comitetul comunal a hotărât impunerea proporțională a tuturor proprietarilor de vite. Astfel s-a colectat suma de 420000 coroane cu care s-a răscumpărat cota de 84 capete de vite, pretinsă din partea sârbilor. Pe lângă vite s-au mai luat 835 bucăți pluguri de la Fabrica de Mașini Agricole, al căror preț s-a evaluat la suma de 334000 coroane. Eroii comunei sunt: Adam Vasile, (nr. casei 334); Aflat Petru, (134); Asan Petru, (332); Baica Simeon, (424); Bălan Ioan, (401); Bejinariu Traian, (61); Bejinariu Traian, (297); Bejinariu Nicolae, (363); Bârdac Constantin, (268); Birovescu Petru, (374); Birovescu Gheorghe, (374); Bocșan Ioan, (163); Bocșan Trifu, (187), caporal Constantin Călnicean, (483); Ciulă Petru, (76); Ciulă Teodor, (481); Duma Ioan, (234), sergent Andrei Falat, (477); Filea Ioan, (483); Filea Nicolae, (483); Humă Trifu, (223); Humă Iancu, (228), fruntaș Ioan Constantin, (440); elev Ioan Simion, (359); Iova Nicolae, (132); Iova Nicolae, (290); elev Mihail Lamas, (59); Loga Victor, (153); Petru Clepan, (128); Ioan Hanco, (365); George Lucaci, (49), sergent Petru Lucaci, (247); Iosif Luminosu, Macăra Ioan, (339); Măceș Ioan, (430), caporal Constantin Măria, (329); Maxim Micșa, (63); Micșa Constantin, (429), caporal Miuiică Ioan, (216); Mihail Mitură, (274); Mitucă Ioan, (183); Minică Ioan, (217); Micu Petru, (240); Mișul Ioan, (113); Mureșan Petru, (331); Novac Nicolae, (408); Novac Petru, (415), sergent Novac Constantin, (292); Oance Petru,

(407); Oance Ioan, (304); Oance Ilie, (35); Oance Gheorghe, (137); Oance Aurel, (349); Olariu Stefan, (360); Pavel Opria, (406); Isăin Pădurar, (327), caporal Constantin Pârvu, (435), sergent Pavel Pârvu, (259); Petru Pârvu, (299); Petru Petrișor, (29), fruntaș Ioan Petrișor, (6); Peia Constantin, (49 a); Constantin Petrișor, (55); Petru Penda, (445); Petru Pițu, Trifu Șătâr, (446); Ioan Șătâr, (168); Avram Șătâr, (219); Constantin Șătâr, (203); Avram Șătâr, (219); caporal Constantin Sperneac, (106); Ioan Sperneac, (192); Dimitrie Sperneac, (243); David Sperneac, (121); Gheorghe Stângu, (65); Constantin Tina, (208); Constantin Tina, (1806); Petru Tina, (414); Petru Vârdău, (70), sergent Mihail Vârdău, (35 a); Ioan Vârdău, (324); Ioan Vârdău, (433); Petru Vuc, (348); Ioan Zăbâc, (141); Petru Zăbâc, (281).

În anul 1930 s-a ridicat un monument al eroilor căzuți în război. Inscripția este: *Acest monument s-a ridicat în anul 1930, sub glorioasa domnie a Majestății Sale Regele Carol II, de instituțiunile culturale române și locuitorii comunei Bocșa Română, pentru eternizarea memoriei eroilor.*

Bogodinț

În anul 1839 comuna are 6 catolici, 318 ortodocși = 324 locuitori, în anul 1843 are 784 ortodocși, în anul 1851 are 324 locuitori, în anul 1863 are 940 locuitori, în anul 1870 are 902 locuitori, în anul 1880 are 885 ortodocși, 3 izraeliți = 888 locuitori, în anul 1890 are 2 germani, 892 români = 894 locuitori, în anul 1900 are 900 locuitori, în anul 1910 are 845 locuitori, în anul 1930 are 767 români, 1 alții = 768 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Sasca Montană, Sasca Română, Naidăș, Petrilova, Slatina.

În 1464, Matei Corvin donează posesiunile Marincot familiei de Vrani, iar la introducerea făcută de către Capitlul de Arad este amintit ca vecin Petrus Bogdo (Bogdosy). Milleker e de părere că sub Bogdo, Bogdosy a se înțelege Bogodințul de azi.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Begotin*, e în districtul Palanca. În conscripția din 1717 este *Hogoldin* cu 34 case. Harta lui Mercy din 1723 are *Bogodinz*, în districtul Palanca Nouă. În acest district dă *Bogodinz*, harta din 1761, iar cea a lui Grisellini din 1776 *Pogodinz*. Korabinszky: *Bogodinț*, *Pogodinț*, la 1¼ de la Palanca Nouă. Vályi: *Bagodintz* sau *Bagolin*, comună în comitatul Caraș, proprietate camerală, aproape de Nera, la o milă de Oravița. Vályi mai are *Pogodinț*, comună în Banat la o

milă de la Palanca Nouă. Fényes Elek: *Bagodinț*, comună valahă la 1¼ milă de la Sasca, lângă Nera, pe drumul Mehădiei cu 6 catolici, 318 ortodocși.

Lanuri: Seliște, Dealul Satului, Marginea, Vezurini, Monea, Cădia, Dealul Nistor, Cioaca, Câmp, Luncă, Față, Dos, Obreja, Fața Micosului, Cioc, Cracu Nucilor, Cracu lui Avram. *Crânguri*: Prund, La Cruce. *Râuri*: Nera. *Pâraie*: Micoș. *Ogașe*: Ogașul lui Dâneț, Ogașul Ogii, Ogașul Coșului, Ogașul Ungheț. *Dealuri*: Dealul lui Pitic, Dealul lui Corcan, Dealul Dosul Râului, Cădia, Fruntea Mare, Tâlva, Culmea, Dealul Satului.

Pârâul Micoș, Fața Micoșului, arată că în hotarul comunei trebuie să căutăm locul vechiului sat Micoș (1454).

Conscripția greco-neuniților de la Buda din 1843 dă Bogodinț, cu 784 ortodocși, 179 perechi căsătorite, 40 elevi. Preot Ioan Bercean, învățător Martin Marina. Matricolele datează din 1794. Aparținea diecezei Vârșetului, protopopiatul Palanca. În anul 1781, învățător român greco-neunit în Bogodinț era Dimitrie Banescu, având salariu anual 30 florini, 3 metri cucuruz și locuință într-o chilie de la școală.

Biserica actuală datează din anul 1891, zidită în locul celei vechi din lemn, dată clădirii căreia nu o cunoaștem. Edificiul școlii actuale datează din 1888, când învățător era Simion Marina. În anul 1911 se înființează un cor mixt sub conducerea preotului Aurel Ciulin. În anul 1910, apa râului Nera revărsându-se, a inundat comuna, distrugând 19 case, înecând 2 persoane, 200 vite mari și 10 vite mici.

În toamna anului 1918 soldații reîntorși de pe front, văzând mizeria în care se sbătuseră familiile lor au devastat magazia Societății Reșița de la locul numit Micoș și au împărțit alimentele celor lipsiți. La această devastare iau parte și satele vecine, Naidăș și Petrilova.

Voluntari în armata română au fost: Aurel Roiban, Nicolae Corcan, Stoian Roiban, Pavel Corcan proveniți din captivitatea italiană, Păun Lupu și Pavel Corcan din cea rusească. În timpul cât au stat sârbii în comună bătăile și batjocura ajunseseră atât de departe încât oamenii și-au părăsit căminele și au luat drumul pădurilor. Eroii comunei: Damaschin Vițean, soldat, regimentul 8 Honvezi; Iacob Barbu, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul sârbesc; Semenici Petru Petcu, soldat, 43 Infanterie, mort pe frontul italian; George Rada, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul italian; Martin Corcan, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul italian; Ioan Imbri, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în spitalul din Viena; Pavel Corcan, soldat, 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Simion Roiban, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Pavel Imbri, soldat, regimen-

tul 8 Honvezi, mort pe frontul rusec; Iancu Boterez, soldat, 43 Infanterie, mort pe frontul român; Vasile Barbu, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul român; Vitorin Imbri, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul român; Irnincă Imbri, soldat, 43 Infanterie, mort pe frontul român; Costa Barbu, soldat, 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Costa Boterez, soldat, 43 Infanterie, mort pe frontul rusec; Pavel Boterez, soldat, 43 Infanterie, mort pe frontul rusec; Adam Rada, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusec; Simion Avram, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusec. Eroii nu au monument.

Borlovenii Noi

În anul 1843 are 311 ortodocși, în anul 1870 are 464 locuitori, în anul 1880 are 2 catolici, 3 greco-catolici, 547 ortodocși = 552 locuitori, în anul 1890 are 2 germani, 577 români, 12 alții = 591 locuitori, în anul 1900 are 3 maghiari, 2 germani, 657 români, 1 rutean, 1 alții = 664 locuitori, în anul 1910 are 731 locuitori, în 1930 are 657 români, 19 țigani, 22 alții = 698 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Borlovenii Vechi, Putna, Lăpușnicul Mic, Șumița. În anul 1829, din Borlovenii Vechi se desprind 48 de familii apucând în sus pe valea Nerei și întemeind o nouă comună: Borlovenii Noi.

Biserica s-a zidit în anul 1877. Până la 1881, a fost bisericește filie la Borlovenii Vechi. În șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843, Borlovenii Noi filie la Borlovenii Vechi, are 311 ortodocși, 66 perechi căsătorite, 24 elevi, învățător Petru Popovici.

Lanuri: Poliște, Teuș, Câmpul Berdii, Cheia Brezovii, Popova, Boina, Gura Glob. *Pâraie:* Țerovița, Brezovița, Lipașca, Blașova, Topolitina. *Văi:* Valea Brezovii, Popova, Globi. *Dealuri:* Dealul Brezovii, Dealul Lipașca, Dealul Eșelnița, Dâlma, Dâlboca, Pogaia, Dealul Țerovii³⁴, Sliver, Șumița.

În timpul războiului mondial 1914-1918 a fost pus sub pază politică preotul Traian Călțun. În armata română au servit ca voluntari: sergent Zaharie Zaberca, sergent Nistor Moț, Petru David, Ilie Moț, Pavel Botoarcă, Pavel Boldea, Petru Basarabă, Ioan Bandu proveniți din captivitatea italiană, Axente Bacilă, David Dănilă din cea rusească.

³⁴ După Tincu Velea, *Țarul Iovan a pustiit părțile Almăjului, având cuibul pe Dealul Țerovii* (Țărcovița).

Pentru preîntâmpinarea eventualelor dezordini în toamna anului 1918 se înființează o gardă națională sub comanda sublocotenentului Mihai Grivei învățător. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 ia parte preotul Traian Călțun însoțind pe Dr. Ioan Sârbu, delegatul Văii Almăjului. Ocupația sârbă a fost de scurtă durată. S-a purtat destul de uman, admitând ca pe turnul bisericii să fie arborat drapelul român. Eroii comunei sunt: Borchescu Iosif, Bacila Daniel, Ienea Dănilă, Moți Alexandru, Moți Iosif, Moți Mihail, Mozoc Ilie, Mozoc Petru, Nicolicea Pavel, Păunescu Alexandru, Păunescu David, Păunescu Iancu, Păunescu Ion, Roșcoba Zărie, Truțan Ion, Truțan Iosif, Truțan Petru, Vădrariu Zăria, Zsölej Ioan. Eroii nu au monument.

Borlovenii Vechi

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată în Borloveni 118 familii de grăniceri (comunioane) și 8 familii țigani (Neubanater).

În anul 1843 comuna are 927 ortodocși, în anul 1890 are 1028 români, 2 alții = 1030 locuitori, în anul 1900 are 1 german, 1004 români = 1005 locuitori, în anul 1910 are 1017 locuitori, în anul 1930 are 848 români, 6 germani, 58 țigani = 912 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Borlovenii Noi, Putna, Pătaș, Prigor.

Comuna a existat în epoca turcească pentru că însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau *Berlovenj*, în districtul Halmas. În conscripția din 1717 *Borlaven* cu 38 case e în districtul Orșova. În harta lui Mercy din 1723 *Borlovan* e în districtul Almăjului, iar în cea oficială din 1761 *Borloveni* în districtul Orșova. Korabinszky: *Porloven* la o milă de la Mehadia. Vályi: *Porloven*, comună în Banat la o milă de la Mehadia.

Din Borlovenii Vechi în anul 1829 se mută 48 familii ceva mai spre nord pe pământul Briazova și formează cu timpul o nouă comună numită Borlovenii Noi. Biserica ortodoxă a existat în anul 1700³⁵ zidită din lemn. În locul ei s-a zidit alta nouă în 1807-1824.

Statistica greco-neuniților de la Buda din 1843 arată în Borloveni de preot pe Ioan Pistile, învățător Paul Marșavila. Numărul ortodocșilor 927, a perechilor căsătorite 209, al elevilor 60. Parohie antică cu matricole de la

³⁵ Comunicată de către autoritățile locale.

1790. Are filie Borlovenii Noi unde învățător era Petru Popovici. Aparține de diecezei Vârșeț. În anul 1832 se construiește în Borloveni o școală confesională.

Lanuri: Lunca Satului, Hotarnița, Jabâlșina, Sfârliac, Sliver, Glui, Țerova, Lazul Lipașica, Ilileci. *Râuri:* Nera. *Pâraie:* Părăul Cârligelor, Părăul Vrăjlințului, Vlașca, Zicători, Țarine, Valea Selin, Jabâlșina. *Dealuri:* Dealul Șopoteanului, Dealul Hotarului, Durinecea, Sliver, Dealul Paichii, Pogara, Dâlma, Dâlboca, Lipașica, Vrăjlinț, Bara. *Ogașe:* Ogașul Cârligelor, Vrăjlințului, Vlașca, Țarini, Zicători. *Vârfuri de deal:* Vârful Dâlmii, Vârful Babii, Vârful Babii Vigi, Vârful Biului, Piatra Motovei. *Munți:* Semenici, cu vârfurile Cireșul, Tâlva, Pripor și Flămânzi. *Poteci:* Poteca Șopoteanului, Padini, Jabâlșina, Zicători, Tâlva. În Borloveni se naște Alexandru Guran primul grănicer român care ajunge general în activitate. A fost și pictor de valoare.

În războiul mondial 1914-1918 au fost rechiziționate toate clopotele de la biserică. Voluntari în armata română au fost: Dumitru Florea, Ilie Botoacă și Vasile Barbu, proveniți din captivitatea italiană. Pentru preîntâmpinarea eventualelor dezordini s-a înființat în comună, la începutul lunii noiembrie 1918, o gardă națională română sub conducerea lui Pavel Borchescu. Eroii comunei sunt: Borchescu Dionisie, nr. de casă 53, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit la Lugoj; Botoacă Gligorie, nr. de casă 49, soldat, batalionul 8 Vânători, a murit în Rusia; Buzdugănariu Grigorie, nr. de casă 29, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Galiția; Bojinescu Iacob, nr. de casă 23, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Borchescu Ilie, nr. de casă 64, soldat, regimentul 62 Infanterie, a murit în Italia; Botoacă Ilie, nr. de casă 45, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Botoacă Iosif, nr. de casă 45, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Galiția; Băuța Lazăr, nr. de casă 78, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Albania; Copie Mihail, nr. de casă 210, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Cernescu Zaharie, nr. de casă 158, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit la Lugoj; Drăgoi Erimie, nr. de casă 70, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Drăgila Nicolae, nr. de casă 108, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit pe frontul român; Florea Alimpie, nr. de casă 28, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Rusia; Florea Ilie, nr. de casă 23, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Italia; Florea Lazăr, nr. de casă 21, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Florea Mihail, nr. de casă 65, soldat, regimentul 47 Infanterie, a murit în Rusia; Ghimboasa Mihail, nr. de casă 121, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Rusia;

Goanță Iosif, nr. de casă 125, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Galiția; Ghinescu Clementie, nr. de casă 19, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Ghinescu Eremie, nr. de casă 191, soldat, regimentul 21 Artilerie, a murit în Italia; Ghenea Ilie, nr. de casă 1, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Jurchescu Ion, nr. de casă 19, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Jurchescu Pavel, nr. de casă 179, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Ienea Zaharie, nr. de casă 111, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Italia; Lupșescu Mihail, nr. de casă 94, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Lazărescu Zaharie, nr. de casă 159, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit la Lugoj; Voica Gheorghe, nr. de casă 141, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Moți Iosif, nr. de casă 15, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Galiția; Măria Ion, nr. de casă 59, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Moica Iosif, nr. de casă 92, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Rusia; Moți Mihail, nr. de casă 15, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Italia; Murgu Nicolae, nr. de casă 62, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Muntean Petru, nr. de casă 115, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Galiția; Mozoc Trifont, nr. de casă 25, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Necula Nicolae, nr. de casă 14, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Galiția; Negoită Dumitru, nr. de casă 6, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Galiția; Novăcescu Iancu nr. de casă 152, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Galiția; Popovici Alexandru, nr. de casă 122, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Galiția; Petriucă Dumitru, nr. de casă 84, soldat, regimentul 43 Infanterie, a murit în Italia; Letea Simion, nr. de casă 101, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Galiția; Prutan Ion, nr. de casă 83, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Italia; Zamela Stefan, nr. de casă 114, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Budapesta; Moica Mihail, nr. de casă 204, soldat, regimentul 8 Honvezi, a murit în Dobeșda. Eroii nu au monument.

Bozovici

În anul 1804 cărțile funduare arată în Bozovici 212 familii de grăniceri, în anul 1828 comuna are 2108 locuitori, în anul 1843 are 2236 ortodocși, în anul 1858 are 2645 locuitori, în anul 1890 are 50 maghiari, 3194 români, 205 germani, 7 sârbi, 252 alții = 3708 locuitori, în anul 1900 are 3974 locuitori, în anul 1910 are 4243 locuitori, în anul 1930 are 2914

români, 173 germani, 421 țigani, 136 alții = 3644 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Lăpușnicul Mare, Prilipeț, Bănia.

La introducerea lui Iacob de Gârliște la anul 1484 în posesiunea comunelor Rudăria, Iablanița, e amintit *Lazarus de Bohowjth*, ca om de încredere al regelui. Petru Petrovici, comite de Lugoj, la cererea fiilor lui Nicolae Lazar, în 1555 dispune să se împartă posesiunile *Bohowjth*, *Lapusnyk* (...) acestor fii. Contra împărțirii posesiunii Bozovici nu se opune nimeni, dar contra împărțirii Lăpușnicului se opune nobilul George Bocor. La 1591 comuna *Bozoviti* trece în proprietatea fîscului. Conscriptia de la Caransebeș din anul 1603 arată în Bozovici impozabili cu câte o porție: Mihail Lazar, Francisc Fodor, Ambrosie Peica, soția lui Bacoți, Nicolae Vaida, Petru Vaida, Francisc Vaida, Ivașcu Vaida, Ion Basarab, iar cu câte 2 porții Bona Vaida și Francisc Basarab.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Bovics*³⁶ în districtul Halmas. Bozoviciul totdeauna a fost locuit numai de români. Alte neamuri apar în comună numai după 1738. Episcopul catolic Stanislavich scrie la 1741 că Bozoviciul din punct de vedere catolic *tota est deserta*. În conscripția din anul 1717: *Possoviz* cu 82 case, în districtul Orșova. În harta lui Mercy din 1723: *Bosovitz*, e în districtul Almăj, iar în cea oficială din 1761: *Poschoviz*, în districtul Orșova. Harta lui Grisellini din 1776: *Boscovitz*, Korabinszky: *Poșoviț*, e la 1½ milă de la Mehadia, cu o respectabilă cazarmă de infanterie. Vályi: *Poșoviț*, comună în Banat cu o cazarmă mare, la 1½ milă de la Mehadia.

Între nobili bozovicieni amintim pe Lazăr Almăjanu, viceban al Caransebeșului (1484-1489). Postul i-a fost încredințat de către regele Matei Corvinul, avându-se în vedere meritele sale excepționale. În timpul Mariei Tereza, fiind graniță militarizată, în Bozovici la 1743 se zidește o importantă cazarmă, având 60 camere, în curte o capelă catolică. Ruinele capelei se mai pot vedea și azi. Între anii 1768-1773 în cazarmă staționa un batalion de milițieni, între 1773-1775 un batalion grăniceri români, între 1775-1838 un batalion din regimentul român iliric, între 1838-1872 o companie din Regimentul banatic nr. 13. La 17 mai 1773, împăratul Iosif II poposește la Bozovici unde era o mare mulțime de oameni adunați în frunte cu Oberknezul Almăjului Dobramir Holotilă din Bănia. La 1777 se deschide școala trivială din Bozovici. Elevii săraci primeau pentru cărțile școlare un

³⁶ Pesty Szörényi Bánság, II, pag. 33.

ajutor de 8 florini la an. La Deutsche Normal Schuhla din Bozovici în anul 1777 erau 36 elevi, dintre care 7 bărbați și o fată germană și 28 băieți valahi neuniți. În 1827 școala trivială se transformă în școală superioară germană *Oberschula*. Elevii buni ieșiți din această școală urmau școala militară din Caransebeș, de unde ieșeau subofițeri. Subofițerii distinși erau trimiși la școlile militare din imperiu pentru a deveni ofițeri. În anul 1768 Bozoviciul și împrejurimea lui ajunge pradă invaziei otomane. În secolele trecute comuna era răsfirată, având cătunele: Taria, Lighidia, Târgoviște, Miniș. La 11 iulie 1794 savantul Hofmanusegg, este primit în Bozovici de către căpitanul Stoicevici, care îi dă cai însoțitori, fiind drumul periculos din cauza hoților, o gardă de 4 soldați și un plutonier, bine îndrumați. Soldații însoțesc pe Hofmannsegg până la Mehadia. Biserica ortodoxă română e zidită în 1798-1802, și renovată în 1901. Între cărțile vechi care se aflau în biserică e un *Liturghier* din anul 1791, un *Apostol* din 1784, o *Cazanie* 1791.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată Bozovici parohie antică cu matricole de la 1790, având preoți pe Nicolae Petrucian, George Dimitrievici, învățător Ion Simonovici. Numărul ortodocșilor 2236, al perechilor căsătorite 478, al elevilor 131. În biserică din Bozovici se află *Liturghier*, Râmnic, 1768; *Cazanie*, Râmnic, 1781; *Apostolul*, București, 1784; *Penticostar*, Râmnic, 1785.

În timpul graniței există în Bozovici o școală trivială germană. Ortodocșii la 1827 au școala lor confesională, care la 1872 se transformă în școală comunală. Școala germană s-a transformat în școala de stat. În hotarul comunei sunt ruinele unei vechi cetăți.

Lanuri: Slătinic, Hotar, Cracul lui Bugarin, Baclan, Fața Luncii lui Ivan, Peste Nera, Târgoviște, Popovacia, Vărsătura, Lăutar, Corhania, Cirimosnic, Ogașul Pârului, Subperciu, Fața Agreșului, Ghernătec, Paragina, Raunaște, Sorb, Pojar, Brinecea, Lunca Neagului, Padejelul Mare, Padejelul Mic, Crăiește, Tisovița, Poneasca, Cănitnița. *Râuri*: Nera, Poneasca. *Pâraie*: Miniș, Valea Bozovici, Lighidia, Tăria, Suhacia. *Văi*: Valea Minișului, Valea Lighidia, Valea Agreș. *Dealuri*: Babinți, Pojar, Dealul Agrișului, Gosna, Curchinecea, Dealul Miclău, Dealul Tăria, Dealul Suhacia. *Culmi*: Culmea Zagradia.

În timpul marelui război 1914-1918 a fost internat meseriașul Mihail Andrei. La prăbușirea frontului austro-ungar, în toamna anului 1918, soldații reîntorcându-se acasă năvălesc asupra centralei pentru fiertul prunelor unde se afla depozitată o însemnată cantitate de rachie, căreia i-au dat drumul, spărgând butoaiele și cazanele. Amărăciunea mulțimii îndârjite a trecut apoi

la devastarea debitului de tutun și la distrugerea prăvăliilor din comună, în majoritate în mâini evreiești.

Garda Națională română, înființată în grabă de către o mână de români, pune capăt devastărilor. Jandarmeria maghiară și majoritatea funcționărimii, simțindu-se vinovate de multele abuzuri făcute în timpul războiului, fug din comună, încă în primele zile ale lunii noiembrie 1918. În timpul ocupației, armata sârbă n-a făcut neplăceri populației. Eroii au un frumos monument ridicat la 1 Decembrie 1931 de către Societatea Cultul Eroilor pentru eternizarea eroilor almăjeni. Inscripția: *Acest monument s-a ridicat în amintirea celor 818 eroi almăjeni căzuți pentru patrie în războiul de întregire a neamului 1914-1918.*

În comună se mai află monumentul lui Eftimie Murgu, ridicat în anul 1929 din inițiativa unui comitet de sub conducerea fostului deputat Iancu Conciatu. Eroii comunei: Chera Petru, nr. casei 58, soldat, 43 Infanterie; Verua Gheorghe, nr. casei 200, soldat, 8 Honvezi; Schinteia D., nr. casei 88, soldat, Artilerie; Bihoiu Ioan, nr. casei 166, soldat, 8 Honvezi; Goșa Pavel, nr. casei 273, soldat, 43 Infanterie; Mihailescu Lazăr, nr. casei 84, soldat, 8 Honvezi; Obeșterescu Andrei, nr. casei 56, soldat, 8 Honvezi; Vodă Nicolae, nr. casei 309, soldat, 43 Infanterie; Gheruan Iosif, nr. casei 98, soldat, 8 Honvezi; Sure Ianoș, nr. casei 37, soldat, 43 Infanterie; Goșa Dănilă, nr. casei 225, soldat, 8 Honvezi; Spain Iosif, nr. casei 144, soldat, 8 Honvezi; Cioclodă Dumitru, nr. casei 97, soldat, 8 Honvezi; Schinteie Ioan, nr. casei 202, soldat, 8 Honvezi; Micșa Petru, nr. casei 271, soldat, 43 Infanterie; Pătășanu Iosif, nr. casei 12, soldat, 8 Honvezi; Vidu Pavel, nr. casei 260, soldat, 43 Infanterie; Luca Gheorghe, nr. casei 36, soldat, 8 Honvezi; Nicola Petru, nr. casei 45, soldat, 43 Infanterie; Drăgoi Ioan, nr. casei 168, soldat, 8 Honvezi.

Brebul

În anul 1839 comuna are 18 catolici, 782 ortodocși = 800 locuitori, în anul 1843 are 1806 ortodocși, în anul 1851 are 800 locuitori, în anul 1863 are 1800 locuitori, în anul 1870 are 1005 locuitori, în anul 1880 are 50 catolici, 1005 ortodocși, 12 izraeliți = 1067 locuitori, în anul 1890 are 67 germani, 975 români, 42 alții = 1084 locuitori, în anul 1900 are 1211 locuitori, în anul 1910 are 1337 locuitori, în anul 1930 are 1114 români, 108 țigani, 60 alții = 1282 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Zorlențiul Mare, Valeadeni, Delinești.

Cea dintâi dată despre comuna Brebul este din anul 1577 când intervine o înțelegere între Berta Gașpar și fiii săi, referitor la posesiunile Maciova, Peștere, Obresia, Brebul (...) ³⁷. La 1632 Francisc Vanul dă în zălog posesiunile sale din Pokonicz, Brebul, pentru 165 florini lui Sigismund Fiat și urmașilor acestuia. La introducerea în posesiunea Brebul a lui Grigorie Tivadar în 1637, iau parte ca vecini Pavel Roșca și Nicolae Crașovanul, iobagii lui Sigismund Fiath, Craciun Cziklovan, iobagul lui Iacob Olasz, Micla Francisc, iobagul lui Simon Stefan ³⁸. În 1640, comuna Brebul este posesiunea lui Grigorie Tivadar care eliberează pe iobagul Matei Dalea, fiindcă soția acestuia era fiică de nobil. La 1641, Sara Gaman ajunge la înțelegere cu Grigorie Tivadar asupra părților din comuna Brebul. În anul 1655, delegația comitatului Severin se deplasează în comuna Brebul pentru delimitarea lanului Steykul din hotarul comunei.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna Brebul în districtul Caransebeș. Conscriptia din anul 1717 are *Prebul* cu 82 case în districtul Caransebeș. Harta lui Mercy din 1723 are *Brebol*, iar cea oficială din 1761 *Brebul* în districtul Caransebeș. Harta lui Grisellini din 1776: *Prebul*. Vályi: *Prebul*, în comitatul Caraș, proprietate camerală. Fényes Elek: *Prebul*, comună valahă cu 18 catolici, 782 ortodocși.

Lanuri: Meziștea Verzelor, Meziștea Strâmturii, Meziștea Buzariu, Meziștea Slatina, Lunca Calului, Ogașul Vezurini, Ogașul Șteica, Ogașul Cărpiniș, Ogașul Stefoni, Ogașul Secaș, Ogașul Strâmbă, Teiuș, Teiul Mare. *Pâraie*: Pogăniș, Strâmba, Strâmbuica, Nermeș, Danciu, Vâna Calului, Vâna Pietroasa, Pârâul Cărpiniș, Pârâul Secaș. *Văi*: Valea Verzelor, Valea Pogăniș, Valea Pietroasa, Valea Calului. *Dealuri*: Dealul Ambruș, Dealul Calului. Lângă Brebu în sec. XVII era localitatea *Valea Calului*, proprietatea nobilului Ladislau Tivadar.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată Brebul ca parohie veche, cu matricole de la 1791, preot Ioan Păcurar, administrator parohial Dimitrie Păcurar și Dimitrie Zivanovici, învățător Nicolae Păcurar. Avea 1806 ortodocși, 277 perechi căsătorite și 40 elevi.

În primele zile ale lunii noiembrie 1918, soldații reîntorși de pe front, distrug instalația pentru fiertul țuicii a firmei Baimel, devastează prăvălia lui

³⁷ Pesty: *Krassó II*, 2, pag. 109.

³⁸ *Id.* pag. 110.

Prinz Izidor, casa Ocolului Silvic și casa notarială. Notarul, Fekete Iánoș, care batjocorise familiile celor duși pe front, e prins de mulțime și cu alai purtat pe ulițele comunei având la spate un om cu toporul ridicat ba acum ba acum să-l toace în cap. Numai mulțumită intervenției unor locuitori notarul e făcut scăpat. Soția notarului fugise din comună luând cu ea banii adunați din impozite și banii de la poștă unde sora ei era magistă poștală. Pe drumul Reșiței sunt prinse ambele și bătute. La casa notarială arhiva și toate scriptele aflate au fost distruse.

Sub ocupația sârbească un simplu denunț ori o simplă suspiciune era de ajuns ca bănuitul să fie adus la Primărie, dezbrăcat și bătut până la nesimțire. Aceste nelegiuiiri fac ca fruntașii comunei să meargă la Caransebeș și să ceară intervenția armatei franceze. Cei 7 soldați francezi veniți în comună rămân până la venirea armatei române. Lasă amintirea unor oameni civilizați, cinstiți și drepti.

Eroii comunei: Dimitrie Călniceanu, nr. casei 188; Ioan Matica, nr. casei 110; Ioan Bândășilă, nr. casei 40; Atanasie Mezin, nr. casei 66; Ioan Grozuța, nr. casei 56; Gheorghe Matica, nr. casei 69; Petru Păcurari, nr. casei 82; Petru Petrașcu, nr. casei 167; Petru Bândășilă, nr. casei 187; Petru Bândășilă, nr. casei 97; Ion Belu, nr. casei 119; Mihuț Pârvu, nr. casei 60; Ioan Craia, nr. casei 120; Petru Voin, nr. casei 220; Martin Mega, nr. casei 202; Toma Voin, nr. casei 198; Teodor Păcurari; Ilia Pârvu, nr. casei 159; Adam Bugariu Masei, nr. casei 147; Constantin Țițirigă, nr. casei 130; Toma Țariu, nr. casei 141; Dumitru Micșa, nr. casei 188; Petru Ulogu, nr. casei 11; Petru Bândășilă, nr. casei 153; Simeon Bândășilă, nr. casei 45; Iacob Trulea, nr. casei 22; Petru Țariu, nr. casei 168; Antoniu Trulea, nr. casei 163; Petru Bonduz, nr. casei 5; Micluța Păcurari, nr. casei 6; Constantin Craia, nr. casei 111; Ioan Gudea, nr. casei 70; Nicolae Bugariu, nr. casei 42; Petru Zenu, nr. casei 43; Marian Bocicai.

Brezon

În anul 1900 are 369 locuitori, în anul 1910 are 551 locuitori, în anul 1930 are 4 români, 272 germani, 22 maghiari, 13 slovaci = 311 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Forotic, Surducul Mare.

Pesty explică înființarea comunei Brezon prin dorința Societății Căilor Ferate Austro-Ungare de a da pildă românilor din Forotic de o mai mare

sânguină în agricultură. Noi cunoaștem însă dragostea ce au arătat-o autoritățile maghiare pentru progresul cultural, economic al românilor. E bine știut doar că cele mai multe colonizări servesc scopuri politice naționale. Și colonizarea cu germani a Brezonului s-a făcut în detrimentul nostru, rupându-se o bună bucată de 3715 holde, 1294 stânjani pătrați din hotarul românilor din Forotic³⁹. Coloniștii au fost aduși din comitatul Torontal fixându-se următoarele condiții: pentru clădirea bisericii, casei parohiale, școlii și locuinței învățătorului se dă gratuit câte 600 stânjani pătrați, iar pentru cimitir 800 stânjani pătrați, zidirea bisericii, casei parohiale, școlii și locuinței învățătorului, cad în sarcina coloniștilor. Societatea de cale ferată austro-ungară pune gratuit la dispoziția coloniștilor piatra necesară pentru construcția locuințelor coloniștilor. Lemnul necesar și șindrila sunt avansate de către societate cu obligația de a se plăti prețul în curs de 8 ani. Pentru un lot de casă de 600 stânjani pătrați și unul rezervă de 1000 stânjani pătrați fiecare colonist achită 100 florini în curs de 15 ani. Pământul destinat culturii e arendat pe termen de 25 ani, constă din 800 stânjani pătrați vie, 1 jugher, 800 stânjani livadă, 8 jughere pământ arabil. În primii 3 ani coloniștii nu achită nimic, iar în cei 5 ani următori câte 3 florini de fiecare jugher, în următorii 5 ani câte 4 florini de jugher, iar în ceilalți 5 ani câte 5 forini de jugher, iar în ultimii ani câte 6 florini de jugher⁴⁰.

Noua colonie formată din 50 familii în 1872 pe lanurile Colmu, Solovan, Buciumi, Peicoane, părți din hotarul comunei Forotic, se numește Brezon, după George Breson, care în 1871 era directorul societății de căi ferate. Încă în primul an locuitorii Bresonului, adunați din diferite părți ale Banatului, nefiind dedați cu asperitățile solului se îmbolnăvesc, alții mor, apoi anii grei din 1873-1876 fac ca unii să părăsească colonia. Din punct de vedere religios aparține la parohia Tirol. Are capelă din 1894.

Lanuri: Peicoane, Solovan, Cheia, Buciumi, Colmu. *Pâraie:* Ciornovăț. *Văi:* Valea Ciornovățului. *Dealuri:* Culme, Aferău.

În războiul mondial 1914-1918 au căzut 9 soldați, toți de origine germană. Eroii nu au monument.

³⁹ Pesty: *Krassó II*, I, pag. 45.

⁴⁰ Pesty: *Krassó II*, 2, pag. 46.

Broșteni

În anul 1782/3 comuna are 312 familii și 324 case, în anul 1839 comuna are 1703 locuitori toți ortodocși, în anul 1843 are 1894 ortodocși, în anul 1851 are 1703 locuitori, în anul 1863 are 1817 locuitori, în anul 1890 are 10 germani, 1 slovac, 1801 români = 1812 locuitori, în anul 1900 are 1728 locuitori, în anul 1910 are 1711 locuitori, în anul 1930 are 1327 români, 10 țigani, 43 alții = 1380 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Oravița, Mercina, Răcășdia.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Brustian* e în districtul Palanca. Conscripția din 1717 dă comuna *Prostan* cu 84 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 e *Prostiani*, în cea oficială din 1761 *Prostion*, iar în harta lui Grisellini din 1776 *Prostian*. Korabinszky: *Proștian* la $\frac{1}{4}$ milă de la Oravița. Vályi: *Broștian* cu locuitori catolici și ortodocși români. Fényes Elek: *Broștian*, comună valahă la $\frac{3}{4}$ oră depărtare de la Oravița, în drumul spre Vârșeț. Are 1703 locuitori ortodocși care lucrează în mine și ard mulți cărbuni. Are biserică ortodoxă.

După tradiție verificată apoi din diferite urme rămase și azi în pământul comunei, înainte de domnia Mariei Terezia comuna era așezată mai la N-V, spre Greoni, pe teritoriul unui conte cu numele Voinarovczky. Lanul numit Vânărușchii confirmă tradiția poporului. Mai e întărită și de numeroase obiecte ca vase de lut, țigle, obiecte de metal care sunt scoase la iveală de plugurile sătenilor. Din lipsa de apă potabilă, fapt caracteristic și azi regiunii, oamenii au fost siliți a-și căuta o altă așezare, apropiindu-se de pâraiașul Gruga Măreață care străbate teritoriul comunei. Centrul comunei a fost cam la 300 metri N-V de locul unde se află biserica actuală. Biserica s-a zidit în anul 1769, lângă vechea biserică de lemn de prin anii 1600 al cărei loc de altar e însemnat într-o cruce veche de piatră. Familiile care au întemeiat comuna au fost trei: familia Bărlogionilor, fiindcă au locuit prin bârloage, familia Sarmеșilor, adică a celor sarmеși (rari la mustață) și familia Bălonilor, a celor blonzi.

În anul 1781 învățător era Gavrilă Iancovici român greco-neunit, care îndeplinea și cantoratul bisericesc. Remunerația anuală era 46 florini, 6 metri cucuruz și locuință într-o chilie separată la școală. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Broștian* posesiune camerală, având parohie din timpuri imemorabile. Preoți: Iacob Vasilievici, Marian Bercian și Ioan Iancovici, învățător Ioan Grema. Numărul ortodocșilor 1894, al perechilor căsătorite 424. În biserica din Broșteni se află *Psaltirea*, Buzău, 1703.

La 1888, s-a înființat corul bărbătesc *Steaua* condus la început de Ioan Veselin, apoi pe rând de Iacob Berlogea și Petru Raia. În anul 1914 se înființează o fanfară care există și azi.

Lanuri: Câmp, Strungi, Vale, Dealul Mare, Dealul Mic, Slodanii, Sulgeți, Gladiș, Spărturi, Mercina Mare, Mercina Mică, Dermiț, Poieni, Goroniș, Ogrăzi, Cumpăna, Ogășele, Dudra, Iepurini, Coasta, Rădușca, Războiu. *Pâraie:* Valea Oraviței. *Văi:* Ogașul Mare, Ogașul Mic, Bărcașu, Bega. *Dealuri:* Dealul Morminți, Dealul Bărceșnilor, Dealul Gropului, Dealul Băgărani.

În timpul războiului mondial 1914-1918 au fost puși sub pază politică Achim Bercianu, Ilie Cioc, Iacob Berlogea. Toate clopotele de la biserica ortodoxă au fost rechiziționate. Voluntari în armata română au fost: Vasile Bagherea, Achim Geam, Ioan Bara, Ilie Petricean, George Cuașcu, Iov Rusmir, proveniți din captivitatea italiană; Ioan Cioc, Coriolan Balea, Ioan Berlogea, Marian Berlogea, proveniți din cea rusească. Toți voluntarii au fost decorați cu *Medalia Ferdinand I*.

La prăbușirea frontului austro-ungar, în toamna anului 1918, locuitorii comunei cu mic cu mare, s-au adunat la sfânta biserică spre a da mulțumire Celui de sus pentru terminarea războiului. Comuna a fost liniștită, neivindu-se nici un incident mai de seamă. Doar geamurile de la locuința notarului Alexandru Popovici au fost sparte de necunoscuți lângă piața din Oravița însă mulțimea devastează depozitul Pomăria unde fierbea țuica din prunele rechiziționate de la locuitorii din jurul Oraviței. În această dezordine a fost împușcată femeia Elena soția lui Ioan Berlogea din Broșteni.

Pentru paza comunei se înființează garda națională sub comanda locotenentului Aurel Doga, iar ca ajutor de comandant sergenții Gâru și Petru Raia. La începutul lunii noiembrie 1918 comuna e ocupată de trupele sârbe. La început s-au purtat bine și numai după ce au aflat că alți locuitori, în frunte cu Achim Berceanu, au luat parte la adunarea de la Alba Iulia, și-au schimbat atitudinea și au început persecuțiile. Jafurile se făceau pe față, ziua cu arma în mână. Tot ce era de valoare lua. Încasează impozite după bunul plac și fără nici un sistem. La retragere duc cu ei 53 vite cornute și 20 trăsuri cu cai cu tot încărcate cu obiecte de valoare. Eroii căzuți pe front: Bura Păun, sodat, 17 art. Lugoj, decedat pe frontul din Albania; Berzan Ilia, soldat, 17 R. Caransebeș, în spitatul Galiția; Berlogea Ilia, soldat 13 R. Caransebeș, pe frontul din Italia; Berlogea Petru Șogor, soldat 8 Honver Lugoj, prizonier în Bucovina, decedat pe frontul din Rusia; Berlogea Ilia,

soldat, 8 Honver Lugoj, decedat pe frontul din Albania; Berloghea Ovrân, soldat 8 Honver Lugoj, căzut pe frontul din Galiția, decedat acasă; Bălea Ioan, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția, Băndea Nicolae, soldat 7 Honver Panciova, decedat pe frontul din Galiția; Berzova Ioan, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția; Bura Ilia și Bura Simeon, frați, soldați, 511 R. Alba Iulia, decedați pe frontul din Polonia; Băgherea Petru, soldat, 43 R. Caransebeș, decdat pe frontul din Italia; Berloghea Gheorghe, soldat, 17 Honver, Secaș Tehérvar, soldat, căzut pe frontul din Italia; Berloghea Iancu, soldat, art. Timișoara, decedat pe frontul din Galiția; Bura Marian, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Italia; Cioc Ioan, soldat, 8 Honv. Lugoj, căzut pe frontul din Galiția, decedat acasă; Cioc Gheorghe, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Italia; Cioc Aron, soldat, 8 Honv. Lugoj, decedat pe frontul din Galiția; Ciulu Ioan, soldat, 43 R. Caransebeș, căzut pe frontul din Serbia, decedat acasă; Ciulu Gheorghe, soldat, Honved art, căzut pe frontul din Serbia, decedat acasă; Ciulu Ilia, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția; Doga Ioan, soldat, 43 R. Caransebeș, căzut pe frontul din Galiția, decedat în Rusia; Fara Iovan, soldat, 8 Honv. Lugoj, căzut pe frontul din Galiția, decedat acasă; Fara Nicolae, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția; Fara Sofron, soldat, 43 R. Caransebeș, căzut în Serbia, decedat acasă; Gărovăț Auța, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția; Goiane Ioan, soldat, 8 Honv, Lugoj, P. Șemial; Giam Gheorghe, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Italia; Giam Ioan, soldat, 43 R. Caransebeș, căzut pe frontul din Italia, decedat acasă; Gherjoabă Mărian, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Serbia; Bolea Ion, soldat, Orbait apt., decedat pe frontul din Serbia; Mioșcu Duram, soldat, Orbait apt., decedat pe frontul din Galiția; Mioșcu Ioan, soldat, 8 Honv, Lugoj, decedat pe frontul din Bucovina; Mioșcu Pavel, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Italia; Mara Ilia, soldat, 8 Honv Lugoj, decedat pe frontul din Galiția; Mărilă Petru, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția; Mara Ioan, soldat, 43 R. Caransebeș, căzut pe frontul din Galiția, decedat la spitalul din Caransebeș; Manguica Achim, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Italia; Lupinca Ioan, soldat, 17 art. Lugoj, decedat pe frontul din Galiția; Lerma Petru, caporal, 43 R. Caransebeș, căzut pe frontul din Galiția, decedat acasă; Olariu Gheorghe, soldat, 43 R. Caransebeș, căzut pe frontul din Galiția, decedat la spitalul Fein; Olariu Pavel, soldat, 8 Honv, Lugoj, căzut pe frontul din Galiția,

decedat acasă; Popa Iacob, soldat, 8 Honv. Lugoj, căzut pe frontul din Galiția, decedat în Rusia; Păserin Ioan, soldat, 8 Honv. Lugoj, căzut în Galiția, decedat în Rusia; Păsărin Mărian, soldat, 8 Honv. Lugoj, decedat pe frontul din Galiția; Păsărin Ioan, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Albania; Popovici Mița, soldat, 8 Honv. Lugoj, decedat pe frontul din Bucovina; Rusmir Iacob, caporal, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția; Sava Achim, soldat, 8 Honv. Lugoj, decedat pe frontul din Galiția; Șogor Păun, caporal, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția; Ursei Mărian, soldat, 8 Honv. Lugoj, decedat pe frontul din Bucovina; Veselin Pavel, caporal, 46 R. Sighidin, decedat pe frontul din Italia; Veselin Ioan, soldat, 17 Reg. Honv. Tehervar, decedat pe frontul din Italia; Voina Ioan, soldat, 43 R. Caransebeș, decedat pe frontul din Galiția; Zepcea Aurel, soldat, 3 Eger Batalion Panciova, căzut în Galiția, decedat în spital; Zepcea Ioan, caporal, 8 Honv. Lugoj, căzut pe frontul din Galiția, decedat în spital.

În anul 1937 s-a ridicat un monument având inscripția: *1914-1918. Eroilor căzuți pentru Patrie.*

Calina

În anul 1782 comuna are 98 familii proprietari, 137 familii zilieri, în anul 1839 comuna are 102 catolici, 657 ortodocși, = 759 locuitori, în anul 1843 are 612 ortodocși, în anul 1851 are 755 locuitori, în anul 1863 are 685 locuitori, în anul 1890 are 638 români, 3 slovaci = 641 locuitori, în anul 1900 are 648 români, 1 maghiar = 649 locuitori, în anul 1910 are 613 locuitori, în anul 1930 are 462 români.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Cârncea, Forotic, Dognecea, Rafnic, Secășeni.

La 1376 Benedict și Nicolae Heem se plâng castelanului de Haram și vicecomite de Caraș, că vicecastelanul de Kwesd împreună cu Nexse (...) au năvălit în posesiunea *Golonya* au luat un iobag și l-au dus la Secăș⁴¹. Însemnările lui Marsigli din 1690-1700, dau *Kalina* în districtul Vârșeț. În dicționarul lui Vályi: *Calina* sau *Callina*, comună mixtă românească în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși. În harta lui Mercy din 1723 e *Gallino*

⁴¹ Pesty: *Krassó* III, pag. 129. Vuia: *op. cit.* pag. 43.

în districtul Vârșeț. În harta oficială din 1761: *Galina* în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Galina*. Fényes Elek: *Calina*, comună valahă croată la două ore de la Secaș, cu 102 catolici și 657 ortodocși.

La 1781 învățător român greco-neunit în Călina era Iancul Topal, care îndeplinea și cantoratul având un salariu anual de 25 florini, 6½ metri cucuruz, 4 stânjeni lemne, 3 funți lumânări, 5 oca făină, 10 oca fasole, 3 oca sare și locuință în școală.

Biserica ortodoxă făcută din lemn a fost adusă în anii 1770-1780 din Greoni. Între cărțile bisericești se află *Tipiconul* tipărit la Carloviț în anul 1811 cu litere chirilice⁴².

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843, arată că parohia din Calina, posesiune camerală, datează din timpuri imemorabile. Matricolele sunt din anul 1780. Administrator parohial Nicolae Nicetas Adam, învățător Ioan Simu. Numărul ortodocșilor 612, al perechilor căsătorite 142, al elevilor 52.

Lanuri: Lunca, Calinioara, Brumicel, Zăvoi. *Pâraie*: Dognecea, Secaș, Brusnic. *Văi*: Calina, Calniori, Copăcele, Brusnic, Breazova, Cerculesa, Lofincul, Ioța, Belai, Ogașurile, Valea Laznic, Valea Brusnic. *Dealuri*: Moghila, Cerul, Dealul Porcului, Dealul Clinii, Dealul Sălești, Dealul Copăcelor, Dealul Brusnicului, Dealul Sdrănia, Ciocu, Cracul, Tâlva, Brutnicu, Străjoiața, Loznic, Brutnicul Mare, Brutnicul Mic, Custura, Cioaca Cunic, Dealul Toti.

Valea Brusnicului și Dealul Brusnicului, păstrează numirea localității Bruznuk (1437), proprietatea familiei Hem.

Războiul mondial din 1914-1918 a adus multă mizerie comunei, care și așa e una dintre cele mai sărace din județul Caraș. Eroii comunei sunt: T. Otoman, regimentul 43 Infanterie; Dumitru Boru, 43 Infanterie; Nichita Belea, 7 Honvezi; Petru Drugărin, 7 Honvezi; Mihai Iana, 85 Infanterie; Ioan Mustață, 2 Honvezi; Iacob Boru, 8 Honvezi; Ioan Arjoca, 43 Infanterie; Crăciun Drugărin, 43 Infanterie; Petru Boru, 43 Infanterie; Todor Mustață, 43 Infanterie; sergent Iosif Arjoca, 43 Infanterie; Nichita Drugărin, 43 Infanterie; fruntaș Achim Drugărin, 43 Infanterie; Petru Drugărin, 43 Infanterie; Mihai Mustață, 8 Honvezi; Vasile Păsule, 43 Infanterie; caporal Iova Putnic, 43 Infanterie; Gruia Vuc, 8 Honvezi; Teodor Boru, 8 Honvezi. Eroii nu au monument.

⁴² Nicolae Cornean: *Monografia Eparhiei Caransebeș*, pag 183.

Carașova

În anul 1839 comuna are 34 ortodocși, 3568 catolici = 3602 locuitori, în anul 1851 are 3602 locuitori, în anul 1863 are 3789 locuitori, în anul 1870 are 3532 locuitori, în anul 1880 are 3409 catolici, 16 greco catolici, 47 ortodocși, 6 augustini, 1 reformat, 7 izraeliți = 3486 locuitori, în anul 1890 are 19 maghiari, 79 germani, 6 slovaci, 22 români, 3 sârbi, 1 rutean, 3150 croați, 55 alții = 3335 locuitori, în anul 1900 are 3353 locuitori, în anul 1910 are 3195 locuitori, în anul 1930 are 74 români, 153 germani, 83 țigani, 2587 crașoveni, 43 alții = 2940 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Iabalcea, Nermet, Clocotici, Gârliște.

În evul mediu era comună urbană având și fortificație. În listele de decime papală din anii 1332-1337 Karasow e centrul unui arhidiaconat din dieceza Cenadului.

În anul 1335 e amintit *magister Thouka de Karosofw*. În anul 1358 se cunosc două comune sub această numire: *Nog Carassou* și *Kyskarassou* având una de primar pe Bozorad, iar cealaltă pe *alter Bozorad*. Primarul din Carașova opunându-se introducerii lui Zocol în posesiunile Recaș, într-o noapte având mai mulți ortaci năvălește asupra casei lui Zocol, îl alungă și dă foc casei⁴³. La 1390 regele Sigismund donează lui Nicolae de Peryn, banul Severinului, castrul Erdsomlio cu satele (...) *Crassofew*. La anul 1437, comuna e în proprietatea familiei Orbonaș. La 1457 apare districtul valah Carașova ca un centru românesc de pe valea Carașului. Regele Ioan, la 1535, donează lui Petru Peyka de Caransebeș comunele *Gerlysthe*, *Karassowcz*, *Chwdanowycza*⁴⁴. În anul următor Francisc, Nicolae, Paul de Bokosnycza, protestează contra introducerii lui Peyka în posesiunea *Gerlysthe*, *Karassocz*. La 1550, intervine o înțelegere între locuitorii din Caransebeș și cetățenii *opidului Crasso* ca să se ajute reciproc unii pe alții cum au făcut încă din timpurile cele mai vechi⁴⁵. Ca reprezentanți ai opidului Carașova erau Andrei Dimitrovici, Petru Olbyth, Stefan Micloșevici, Petru Micu, Francisc Paulovici, Lazăr Dragul și George Valahul... La 1597 Sigismund Báthory donează lui Barczay *opidul Crasso* și posesiunile Goruia din comitatul Severin.

⁴³ Pesty: *Krassó* III, pag. 35.

⁴⁴ Pesty: *Krassó* IV, pag. 20.

⁴⁵ Pesty: *Krassó* II, 1, pag. 257.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Karaseva* în districtul Vârșeț. Conscripția din 1717 arată *Karasova* cu 400 case în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 e *Carasohova* iar în harta oficială din 1761 *Karaschova*, în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Caraschova*. Fényes Elek: *Krassova*, comună croată la 2 ore de la Docnecea, lângă râul Caraș, cu 3568 catolici, 34 ortodocși. La sud de Carașova, harta din 1723 dă comuna *Bodgamiel*, iar cea din 1761 *Bomagiell*. Are hotar mare, cu munți, văi și stânci, cu ruinele unei cetăți, cu grădini și pomi, un hotel și carieră de piatră.

Tincu Velea scrie despre Carașova: *În partea nord-estică a orașelului de români numit Cărașu, care zace ca într-o scafă, între munți de piatră calcarie, romantici și impozanți pe o culme destul de înaltă, stau ruinele unui castel, unde de către miazăzi este un precepis drept ca și un părete a cărui adâncime ca de vreo 200 stânjeni se coboară până la luciul apei Cărașu. Această apă își are fântâna sa în munți nu departe de oraș.*

Cetatea Carașului a fost zidită prin anii 1230, iar când s-a pustiit nu se știe. După tradiție ar fi fost dăruită de către turci. Din vechea cetate se mai văd azi ruine de ziduri și bănturi la o depărtare de ½ oră de comună.

În anul 1781, comuna avea două posturi de învățător. Postul unu e ocupat de Peter Turniu de națiune carașovană, având salariu anual de 100 florini, 20 crețari, 12½ măji de grâu, 20 măji cucuruz, 2 clăi fân, 10 stânjeni lemne. Al doilea post e ocupat de Marco Dobra de naționalitate carașovană având anual un salariu de 75 florini, 20 crețari, 20 măji metrice cucuruz, 2 clăi fân, 4 stânjeni lemne.

Asupra originii crașovenilor s-au scris mai multe studii. Pesty îi consideră de origine slavă, dar nu bulgară. Czirbus îi consideră bulgari. Szentkláray îi privește de amestec bulgaro-albanez-clementin, Czörnig îi ia drept bulgari. Din concluziile la care au ajuns mai mulți istorici reiese că neamul slav, venit în ținuturile bănățene în comunele Carașova, Iabalcea, Clotoci, Rafnic, Nermet, Vodnic, Lupac are la bază elementul român absorbit de către slavi. Când turcii se așează în Peninsula Balcanică determină o mare mișcare de populație creștină de a trece Dunărea. Între creștinii care au trecut sunt așa numiții Chiproviceni, catolici convertiți de către călugării franciscani. La 1366 acești catolici sunt colonizați de către Ludovic cel Mare în jurul Carașovei.

În anul 1673 Osman Pașa impune cu câte 14 aspre fiecare casă din Karasova⁴⁶.

⁴⁶ Pesty: *Krassó* II, 1, pag. 261.

Lanuri: Gielug, Rastacico-Polie, Filka Cioca, Moghila, Padina, Bohui, Moghilița, Krai Moghilă, Pados, Nikinbreg, Dlbovac, Haresovac. *Râuri:* Caraș. *Pâraie:* Bohui, Latamaș, Obrișca, Velistac, Nermici, Gielug, Zerova, Valea Carașova, Comornic, Gerliște, Toplița, Iervan. *Dealuri:* Pinet, Tursca Glava, Pasak, Socolavacia, Koveliste, Gorunice, Ceresnaia, Dobrivir (700 m.), Deseliac (600 m.), Rifciun, Troscol, Mali Zabel, Wielki Zabel, Nosochim Brigh, Padas, Dealul Mărculești, Wielki Chicera, Gabrova, Cioaca Mare, Piatra de Strajă, Coniarat, Mesniac, Naves, Policka Bucic, Remenkovaca. *Văi:* Caraș, Gielig, Nermici, Prolaz, Zerova, Cantar, Slana-Bara, Panicava, Medju Reka, Voinav. *Munți:* Poiana Ursului⁴⁷.

În hotarul comunei peștera Socolovăț, în care locuitorii comunei, după tradiție s-au refugiat în 1788, din calea turcilor. Între frumusețile naturii, care înconjoară comuna, linia ferată Carașova-Anina, având o lungime de 8300 metri. Îndată la începutul linei ferate e tunelul Carașova de 660 metri lungime. Linia trece valea îngustă din partea de răsărit a platoului Predet, prin care se strecoară pârâiașul Gârliște. Înainte de Anina e viaductul Anina, având o lungime de 95,5 metri. Nu departe de ruinele cetății Carașova e o peșteră plină de lilieci (Peștera Liliecilor). Contactul zilnic cu elementul românesc din jurul comunelor crașovene a schimbat aproape în întregime structura crașovenilor. Toți vorbesc limba românească, aproape toți au numiri de familie românești, ca Tincul, Beul, Lugojan, Baica, Malul, Hațegan, Moldovan, Radu, Petrașca etc.

La finele războiului mondial 1914-1918 soldații reîntorși de pe front au devastat societatea Pomărie, care avea monopolul fierberii țuicii pe valea Carașului, apoi distrug prăvălia evreului Lemberger Samu. Eroii nu au monument.

Cărbunari

În anul 1839 comuna are 8 catolici, 592 ortodocși = 600 locuitori, în anul 1843 are 894 ortodocși, în anul 1851 are 592 locuitori, în anul 1863 trecută la Sasca Română, în anul 1870 are 960 locuitori, în anul 1880 are 1135 ortodocși, în anul 1890 are 2 germani, 1308 români, 5 alții = 1315 locuitori, în anul 1900 are 1550 locuitori, în anul 1930 are 1661 români, 5 țigani, 7 alții = 1673 locuitori.

⁴⁷ Vezi pe larg toponimia în originea crașovenilor de T. Simu, Lugoj 1939.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Stinăpări, Sasca Montană, Moldovița.

Comuna Cărbunari (pe vremuri Szenesfalva, Kohldorf) ia ființă în anul 1789. Primii locuitori care s-au așezat aici se ocupau cu arderea cărbunilor de lemn, pe care îi vindeau prin diferite părți ale Banatului. Cărbunarii erau locuitori veniți din Oltenia, mai ales din județele Mehedinți, Gorj și Vâlcea. La începutul colonizării, noii veniți se bucurau de o soartă mai omenească până la 1855, când ajungând sub stăpânirea Stegului (K.U.K. Priv. Cstr. Statz Eisenban – Gesel schaft), soarta lor devenind din zi ce trece tot mai grea. Izlazul, livada și pădurea ajungând în mâinile noului stăpân, le exploatează fără milă.

Comuna Cărbunari n-a făcut parte din confiniu militar. Vályi: *Kohldorf*, e un loc în munții Moldovei din județul Caraș, unde se afla cărbunari, (care ard cărbuni). Fényes Elek: *Kohldorf*, comună valahă cu 8 catolici, 592 ortodocși. Proprietate camerală.

Lanuri: Tiganca. *Dealuri*: Dealul Catarmei, Dealul Târbalului Balan, Dealul Porcului, Cioaca cu Tei, Ciocul Codranului, La Zirchevița, Zăvoi, Lager, Ciocele Mici, Ciocele Mari, Polame Mari, Tâlva Baianului, Fața Boiești, Tâlva Runcii, Țiganca. *Pâraie*: Boiștea. *Văi*: Boiște, Andrei, Valea Furtună, Cremenita, Petroasa, Obârșia Radinii, Baba Roșie. *Padine*: Padina Ulmului, Cracul Boiești, Prehoda Cireșilor, Pârlituri. *Ogașe*: Ogașul cu Raci, Ogașul Vulpiei. *Lacuri*: Lacul cu Trestie, Lacul Dracului. *Munți*: Urzicareu, Pârlituri, Cârșia Drichi, Prehada Cireșilor.

Școală confesională română datează din anul 1806, iar biserica din 1815. După statistica greco-neuniților de la Buda din 1843, matricolele datează din anul 1794. Preot în acest an era Petru Presnescu, învățător George Matheevici. Numărul ortodocșilor 894, al perechilor căsătorite 120, al elevilor 50. Comuna stând sub exclusivă influență economică-culturală a societății de cale ferată austro-ungară, iar locuitorii foarte săraci e firesc că înainte de anul 1918 nu a putut să ia ființă în comună nici o mișcare culturală românească.

De la începutul războiului mondial 1914-1918 până la prăbușirea imperiului austro-ungar comuna a fost sever păzită de patrulare de jandarmi, temându-se stăpânirea de atunci, că locuitorii vor lua drumul spre Țară, de unde veniseră strămoșii lor. Îndată la intrarea României în război preotul Ioan Gropsianu a fost pus sub pază politică. În ultimele zile ale lunii octombrie 1918 soldații reînțorși de pe front și-au vărsat amarul asupra celor care le-au asuprit familiile și s-au îmbogățit din sudoarea celor mulți și

săraci. Jandarmii unguri din Sasca Montană sunt dezarmați și înlocuiți cu gardiști români, iar notarul, care locuia în Sasca Montană, alungat din comună. Magazia de alimente a societății Reșița a fost spartă și alimentele împărțite celor săraci.

La 4 noiembrie 1918 se constituie Consiliul Național Comunal și Garda Națională. Președintele consiliului e ales preotul Ioan Gropșianu, iar comandant al gărzii Mihail Munteanu. Pentru adunarea de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia a fost ales din partea comunei absolventul în teologie Mihail E., Gropșianu însă a fost împiedicat de a participa de către autoritățile militare sârbe.

Primele patrule sârbe își fac apariția în comună la data de 20 noiembrie 1918, când dezarmează garda națională. Scurta lor ședere formează cea mai tristă pagină din viața satului. Reînscăunează vechile autorități maghiare, iar toți aceia care în elanul lor manifestaseră sentimente românești sunt crunt bătuți. Mulți locuitori, pentru a scăpa de teroarea sârbilor, iau drumul codrilor. Rechizițiile devin ceva obișnuit, zilnic. S-a ridicat totul de la oameni, începând de la alimente până la scoarțele de pe paturi. Orice plângere sau murmur se pedepsea cu amendă în bani și cu băta. Eroii comunei sunt: Lupu Dumitru, regimentul 17 Honvezi, a căzut prizonier în Italia (Cloșca 1918), nu avea decorație; Marișescu Ion, regimentul 43 Infanterie, a căzut prizonier în Italia (Coșca 1918), nu avea decorație; Manescu Petru, regimentul 8 Honvezi, a căzut prizonier în Italia (Cloșca 1917), nu avea decorație; Andrițoiu Ion, regimentul 8 Honvezi, a căzut prizonier în Rusia 1915, avea decorația *Crucea Comemorativă*; Schinteie Nicolae, regimentul 43 Infanterie, a căzut prizonier în Rusia 1915, avea decorația *Crucea Comemorativă*; Boboescu Ion, regimentul 43 Infanterie, a căzut prizonier în Rusia 1915, avea decorația *Crucea Comemorativă*; Străin Matei, regimentul 8 Honvezi, a căzut prizonier în Rusia 1915, avea decorația *Crucea Comemorativă*; Schinteie Petru, regimentul 43 Infanterie, a căzut prizonier în Italia 1915, avea decorația *Crucea Comemorativă*.

Câlnic

În anul 1839 comuna are 621 ortodocși, 6 catolici = 627 locuitori, în 1851 are 627 locuitori, în anul 1863 are 1797 locuitori, în anul 1890 are 5 maghiari, 19 germani, 1923 români, 2 sârbi, 33 alții = 1982 locuitori, în anul 1900 are 2109 locuitori, în anul 1910 are 2200 locuitori, în anul 1930 are

1880 români, 24 maghiari, 65 germani, 105 țigani, 7 alții = 2081 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Țerova, Reșița, Moniom, Lupac, Ezeriș, Soceni.

Prima amintire despre comuna Călnic datează din anul 1597, când Andrei Barcsy e introdus în proprietatea mai multor comune din comitatul Timiș. La introducere iau parte ca vecini Petru Vorona și Mihail din *Kalnik*.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Kolnik* în districtul Bocșa. Conscriptia din 1717 are *Klinck* cu 82 case în districtul Vârșeț. Harta lui Mercy din 1723 dă (lipsă text ...) iar cea oficială din 1761 *Kolnik* în districtul Vârșeț. Harta lui Griselinî din 1776: *Kolnik*, Vályi: *Kelnic*, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Calnic*, poseziune camerală, cu parohie din timpuri imemorabile, cu matricole din 1779, având ca preoți pe Moise Turbure, Iosif Capețan și Ioan Popoviciu, învățător Petru Popovici. Numărul ortodocșilor nu e indicat, al elevilor 112. În biserica din Călnic se află *Psaltirea*, Râmnic, 1764; *Penticostarul*, Râmnic, 1761; *Triodul*, Râmnic, 1761; *Cazania*, Râmnic, 1748. În secolul al XVII-lea era proprietatea fiscului, iar la 1855 trece în proprietatea căilor ferate austro-ungare. Punându-se în funcție uzinele metalurgice de la Reșița, locuitorii Călnicului sunt căraușii mai de seamă, ducând produsele fabricii la gara din Oravița. Venitul realizat din aceste căraușii era în acele vremuri de invidiat. Curând însă căraușii cumpărați se dedau cu o viață ușuratică, care aduce cu sine multe vicii.

Lanuri: Govendar, Cremenea, Zapodia, Călnicel, Medrescu, Nimișei, Cozace, Urvigi, Macea, Turcu, Giurgionii, Brumariu, Lunca, Jerița, Coasta Morii, Dumbrăvița, Lepedat, Andrieș, Dealul Grânelor, Diapolia, Cănepioara, Ladieru, Siodu, Vladu. *Râuri*: Bârzava. *Pâraie*: Bârzovicioara, Vâna Govendar, Vâna Călnicel, Vâna lui Stan, Bârzovița, Vâna Glănzii, Brița, Valea Popii, Stupariu, Valea Ariei. *Dealuri*: Tâlva Mare, Dealul lui Țereanu, Bobora, Tâlva lui Isac, Dealul lui Stan, Buza lui Vlad, Secârșia, Tâlva Viei, Plopi, Turcu, Colnic. *Văi*: Valea Bârzovița, Valea Moniomului, Valea lui Stan, Valea Rogoz, Valea Urvigiului. *Culmi*: Miloasa, Culmea de la Tâlve, Colnicul, Culmea Călnicului. Culmea Miloasa, amintește existența în jurul Călnicului a opidului și a districtului Mylos (secolul XV).

La începutul lunii noiembrie 1918 soldații demobilizați sosind în număr din ce în ce mai mare și fiind întârâtați de cele aflate acasă, s-au îndreptat spre cooperativa Pomăria, care se ocupa cu fiertul rachiului și colectarea prunelor, și au devastat-o. Demobilizații se îndreaptă apoi spre

notariat unde erau depozitate cerealele rechiziționate, pe care le împart celor nevoiași. Se formează o gardă națională care restabilește ordinea.

Sârbii ocupând comuna ridică pe preotul Petru Eremie, pe Nicolae, fiul acestuia și pe învățătorul Sofronie Andrițoiu, și-i internează la Belgrad, pentru că în ziua de 1 Decembrie 1918 au arborat drapelul românesc pe edificiul gării Călnic. Fuseseră anunțați despre arborarea drapelului de către Weber un german maghiarizat.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 iau parte Iosif Eremie și Ioan Crina. Eroii comunei sunt: Franț Virgil, Petru Gâscă, Ioan Glavă, Moise Glavă, Petru Groza, Mihai Ienciu, Ioan Lațcu, Pavel Ienciu, Petru Lațcu, Tulbure Lațcu, Pavel Lațcu, Ioan Lautăș, Moise Lupșa, Ioan Lupița, Pavel Merta, Trăilă Meda, Petru Micu, Moise Murgu, Moise Negru, Moise Opra, Moise Pauța, Ioan Pauța, Trăilă Pauța, Petru Pau, Iacob Perțoni, Mihai Perțoni, Moise Petrescu, Ioan Puiu, Iosif Truțan, Moise Truțan, Petru Tulbure, Tulbure Tulbure, Petru Vasii, Trăilă Voin, Petru Voin, Gheorghe Voin, Traian Vuc, Ianeș Zimbran, Ioan Baba, Petru Bulzu, Ioan Corbu, Ianeș Corbu, Ioan Lațcu, Luca Lațcu, Ioan Lupșa, Mihai Păuța, Iosif Sârbu, Ioan Todor, Ioan Truică, Trăilă Truțan, Ioan Truică, Ioan Truțan, Ioan Tulbure, Ioan Beua, Trăilă Beceneagă, Gheorghe Baias, Petru Baias, Petru Balint, Ianeș Bistriean, Gheorghe Beua, Mihai Beua, Traian Bojîn, Trăilă Bulzu, Ioan Careba, Tulbure Careba, Ioan Careba, Ianeș Cimponeriu, Danilă Cimponeriu, Moise Cimponeriu, Moise Corbu, Martin Corbu, Ioan Crina, Petru Drăgoi, Traian Pau, Moise Pau, Ioan Petrica, Ioan Perțoni, Ioan Perțoni, Ianeș Stângu, Dimitrie Todor, Danilă Popa, Ioan Todor, Ioan Todor, Moise Todor, Petru Todor, Vasile Coadă. În total 86 morți, 68 prizonieri în Rusia, 6 în România, 20 în Italia, 1 în Grecia. În anul 1924 s-a ridicat un monument în amintirea eroilor, având inscripția: *Jertfa războiului mondial 1914-1918. Întru vecinica voastră amintire, ridicat acest monument, recunoscătorii consăteni, și foști voluntari români din Călnic. Scumpă va fi amintirea noastră în inimile tuturor în vecii vecilor.*

Câmpia

În anul 1734 comuna are 171 locuitori, în 1782 are 688 locuitori, în anul 1870 are 800 locuitori, în anul 1880 are 1000 ortodocși, 4 catolici = 1004 locuitori, în anul 1890 are 10 germani, 374 români, 864 sârbi, 3 alții = 1251 locuitori, în anul 1900 are 2 maghiari, 9 germani, 486 români, 909

sârbi, 10 alții = 1416 locuitori, în anul 1910 are 1572 locuitori, în anul 1930 are 544 români, 829 sârbi, 27 țigani, 2 alții = 1402 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Cusici, Zlatița, Socolavaț.

Nici însemnările lui Marsigli din 1690-1700 nici conscripția din 1717 nu dau comuna Langenfeld. În harta lui Mercy din 1723 *Langenfeld* e în districtul Colubaci. În harta oficială din 1761 nu figurează. Harta lui Grisellini din 1776 are *Lagenfeld* în districtul Palanca Nouă. După Mathias Bel, în 1725 s-au așezat în comună șvabi. În timpul invaziei Banatului de către turci în 1738, svabii din Langenfeld se mută la Biserica Albă. Câmpia a existat însă și înainte de așezarea șvabilor, având locuitori români și sârbi. Românii din Câmpia sunt veniți din comunele Potoc, Bogodint, Socolari, Ilidia, Ciclova, Petrilova, iar sârbii probabil de peste Dunăre, din Divieaca din apropierea mănăstirii Bogovoglia⁴⁸. În anul 1808, aparținea companiei de graniță din Socol și era comandată de un sublocotenent. Korabinszky: *Langenfels* în Banat pe Nera la ½ milă de la Palanca Nouă. Vályi: *Langenfeld*, comună în Banat în comitatul Timiș.

În conscripția greco-neuniților de la Buda din anul 1843 *Langofet*, e în dieceza Vârșeț, având ca preot administrator pe Simeon Jurj, învățător pe Sretemie Ranits. Matricolele datează din 1778. Numărul ortodocșilor nu e indicat.

Râuri: Nera. *Dealuri*: Almăj, Medvednic.

Biserica ortodoxă sârbă e zidită în 1847, renovată în 1928. Primăria e zidită în 1780. Câmpia având o populație în majoritate sârbă, viața românească a comunei a fost foarte redusă. Numai în era românească s-a trecut la organizarea unei parohii ortodoxe române. În noiembrie 1918 armata sârbă ocupă comuna. În 25 iulie 1918-1919 sârbii o evacuează rămânând comuna fără nici o autoritate constituită, timp de 14 zile. La 8 august 1919 primpretorele Penția ia jurământul de la primarul Crsta Iovanovici și de la delegații comunali Mișa Troianovici și Steva Velimirovici. Curând după această solemnitate sosesc grănicerii români.

În războiul mondial 1914-1918 au căzut 33 soldați dintre care 19 sârbi și 14 români. Dintre 7 invalizi: 3 sârbi și 4 români, un sârb și un român au murit acasă din cauza rănilor. Eroii nu au monument.

⁴⁸ Al Moisi: *Monografia Clisurii*, pag 121.

Cârnecea

În anul 1839 comuna are 792 ortodocși, 4 catolici = 796 locuitori, în anul 1843 are 1140 ortodocși, în 1851 are 796 locuitori, în anul 1863 are 1238 locuitori, în anul 1890 are 6 maghiari, 38 germani, 1055 români, 16 croați, 11 sârbi, 17 alții = 1143 locuitori, în anul 1900 are 1088 locuitori, în anul 1910 are 1084 locuitori, în anul 1930 are 828 români, 17 maghiari, 17 germani, 44 țigani, 9 alții = 915 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Forotic, Calina, Giurgiova, Comoriște.

În anul 1597, când Nicolae Negul e introdus în posesiunea comunelor Biniș și Doclin, iau parte ca vecini iobagii din *Olakeruicza*: Nicolae Blidar, Ioan Matei, Duma Petru și Zente Lazar. Familia Blidar există și azi în comună. Tradiția locală vorbește despre biserica de piatră, ale cărei ruine se află și azi. Spune că această biserică în care țineau slujba vechii locuitori ai comunei a fost dăruită de către turci. În vechiul cimitir s-au aflat mai multe cruci cu inscripții slavone din care s-au putut descifra numirile românești ale locuitorilor. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Kornyacska* e în districtul Vârșeț. Conscripția din anul 1717 dă *Kinaza* cu 50 case în districtul Vârșeț. Harta lui Mercy din 1723 are *Gernetska* în districtul Vârșeț, iar cea oficială din 1761 *Kernecska*. Harta lui Grisellini din 1776: *Kernichsa*. Korabinszky nu indică comuna, iar Vályi: *Chernecia*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Chernecia* cu parohie din timpuri imemorabile având preoți pe Ioachim Pincu, Martin Popovici, Ioan Popovici, învățător Moise Popovici. Numărul ortodocșilor 1140, al perechilor căsătorite 257, al elevilor 51. Actuala biserică ortodoxă este zidită în 1834-1836.

Din această comună mică au luat parte în primul război mondial 209 luptători, din care 19 au căzut pe câmpul de luptă, iar 14 au dispărut. În toamna anului 1918 soldații venind de pe front s-au purtat într-un mod demn, fără a produce nici o tulburare. Garda maghiară adusă din Reșița de către Desideriu Toth, care nici azi nu are cetățenie română, sub pretext că s-au făcut devastări în comună unde el nu avea de altcum nimic, împușcă pe locuitorii Ioan Pincu și Iancu Jivan. După această nenorocire românii informează garda națională apărând cu cinste și demnitate avutul și persoana cetățenilor. În timpul ocupației sârbe, jafurile și bătăile se țineau lanț. Numai mulțumită intervenției marelui proprietar Ioța Jagodic, sârb de origine, s-a

mai potolit zelul jandarmilor sârbi. La 3 august 1919 armata română intră în Cârnecea, întâmpinată fiind cu drapele, fanfară și strigăte de bucurie.

Lanuri: Zăvoiu, Nendraș, Padina, Ogașul Margău, Vâlcele, Coasta Izvorului, Dealul Bisericii, Ogașul Lung, Padina Lungului, Șușara, Ulmi, Braniasa, Staniasa, Zeicu, Izlaz, Zăvoi, Belinț, Spânzurători. *Văi:* Valea Satului, Valea Hațeganei, Bercaș, Suvaia, Crivaia, Vigheni. *Pâraie:* Ogașul Lung, Matca Nandraș, Matca Ursului, Ogașul Bali. *Dealuri:* Dealul Bisericii⁴⁹, Culmea, Dealul Ticvaniului, Dealul Mare, Dealul Secașului, Prediel, Dealul Miului, Poiana, Gruniul Prunilor, Zbeg.

Pe locul unde e lanul Belinț, a existat în evul mediu comuna Belenus amintită prima dată în 1368 și dispărută la 1428. Asemenea, lanul Vendras arată că aici a fost în evul mediu comuna cu acest nume (sec. IV-XV). Locul Spânzurătorii, după tradiție, arată că pentru stârpirea multor hoți, în această parte a hotarului s-au ridicat în timpul lui Iosif II mai multe furci (spânzurători). Eroii comunei sunt: Ioan Argane, Ioan Molin, Gheorghe Adam, Gheorghe Nicolovici, Savu Molin, Damaschin Molin, Achim Molin Cazimir, Ioachim Adam, Simion Adam, Petru Pincu, Ioan Pincu, Gheorghe Argane, Petru Giasc, Iancu Argane, Simion Gusta, Ion Micșa, Mihailă Buna, Noim Molin, Anton Vels.

Ciclova Montană

În anul 1839 comuna are 257 catolici, 1520 ortodocși = 1777 locuitori, în anul 1843 are 1696 ortodocși, în anul 1850 are 1777 locuitori, în anul 1851 are 1777 locuitori, în anul 1863 are 2279 locuitori, în anul 1870 are 2206 locuitori, în anul 1880 are 181 catolici, 1937 ortodocși = 2118 locuitori, în anul 1890 are 6 maghiari, 162 germani, 1992 români = 2160 locuitori, în anul 1900 are 2305 locuitori, în anul 1910 are 2001 locuitori, în anul 1930 are 1353 români, 62 germani, 3 maghiari = 1418 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Oravița, Ciclova Română Steierdorf-Anina.

Ciclova Montană s-a întemeiat în secolul al XVIII-lea prin coloniști olteni veniți din județele Mehedinți, Gorj, Dolj, mai ales în timpul 1718-1739, când Austria ține Oltenia sub ocupație. Stăpânirea austriacă întrebuin-

⁴⁹ Milleker (op. cit. 123) spune Dealul *Beserici*, de la comuna *Pezeer* (1429), situată în hotarul Cârneicii

țează refugiații olteni la exploatarea minelor de cărbuni și la întreprinderile înființate în această regiune. Ceva mai târziu numărul locuitorilor comunei Ciclova Montană se sporește cu coloniști cehi și germani. În 1815, comuna avea o monetărie, ceea ce îi ridică însemnătatea. În monetăria din Ciclova Montană se băteau bani de aramă. Comuna avea șteampuri pentru prelucrarea aramei, fabricarea căldărilor și diferitelor unelte agricole. Pe la jumătatea secolului al XIX-lea mulți dintre coloniștii germani nemulțumiți cu situația materială, părăsesc comuna mutându-se la Steierdorf, Anina, Oravița.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 precum și conscripția din 1717 cunosc numai *Siclova* (adică Ciclova Română) în districtul Palanca. Harta lui Mercy din 1723 are *Cziklova*, cea oficială din 1761 *Csiklova* în districtul Palanca. Harta lui Grisellini din 1776: *Cziklova* (*Ziklova*). Korabinszky: *Țiclova* la ¼ milă de la Oravița. Vályi: *Țiclova*, comună mixtă în Banat cu locuitori catolici și ortodocși, nu departe de Oravița. Vályi mai are *Ciclova Germană* și *Română*, două comune mixte, în comitatul Caraș, cu locuitori catolici și ortodocși. Fényes Elek: *Ciclova Germană*, localitate minieră valahă-germană la o milă spre răsărit de la Oravița cu 257 catolici, 1520 ortodocși și cu topitoare de aramă. Biserica ortodoxă din Ciclova Montană are un Triod din anul 1777.

Râuri: Ciclovel. *Văi:* Valea Călugăra, Valea Țiganilor, Valea Vodarului. *Dealuri:* Dealul Burcului, Mare Lac, Fluera, Colelia, Poiana Rusca, Vezurini. *Culmi:* Tâlva Simion, Rolul, Padina.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată în Ciclova Montană 1696 ortodocși, 366 perechi căsătorite, 80 elevi, preot Alexe Nedici, învățător Iosif Novac. În anul 1888 se înființează de către preotul Petru Popovici, învățătorul Nicolae Boieș și secretarul comunal Ioan Miu o societate muzicală (cor vocal) care la 1891 se transformă în Reuniune de citire și cântare. În locul învățătorului Baiaș care pleacă la Oravița, vine Vasile Jianu sub care Reuniunea dezvoltă o intensă activitate culturală. Reuniunea avea o bogată bibliotecă cu cărți potrivite pentru săteni⁵⁰.

În timpul războiului 1914-1918 Alexe Murgu trece frontul și se predă italienilor, înrolându-se apoi ca voluntar în armata română ajungând sublocotenent și luptând la Tisa. Folosindu-se de vremurile tulburi în toamna anului 1918 elementele iresponsabile și cei care nu făcuseră războiul, dar mai ales Țiganii din comună și din satele vecine, devastează locuința notarului, băile Marila și vor să dea foc casei comunale. Soldații reînțorși de pe

⁵⁰ Iosif Crețu: *Istoricul Reuniunii de citire și cântări din Ciclova Montană*. Oravița 1938.

front văzând că aceste elemente tulbură ordinea comunei formează o gardă națională sub comanda învățătorului Damian Izverniceanu, distins publicist ajuns mai târziu profesor de liceu.

Delegații comunei pentru adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 nu au putut ajunge la Alba Iulia deoarece sârbii i-au dat jos din tren și sub stare de arest i-au escortat acasă. Eroii comunei sunt: subloct. Alexie Murgu, subloct. Dimitrie Sperlea, soldat Constantin Bengescu, Vasile Crețu, Constantin Brata, Ioan Cioc, Constantin Arjoca, Gheorghe Oranițan, Vasile Cioc, Matei Filimon, Gheorghe Muntena, Nicolae Oravițan, Ioan Crețu, Nicolae Muntean, Sofronie Crețu, Vasile Cocrean, Mihai Izvernicean, Ioan Perian, Nicolae Burtea, Iosif Baias, Dimitrie Retezan, Nicolae Suru, Ilie Magarin, Pavel Murgu, Tudor Moșoarca, Tudor Roșian, Constantin Butea, Alexie Luca, Sofronie Manciu, Mihai Tănase, Ilie Tănase, Nicolae Vlad, Ion Dumitru, Mihai Cocos, Gheorghe Dumitru, Timotei Ioan, Ilie Ion, Mihai Alexandru, Alexie Dragomir, Vasile Dima, Gheorghe Muntena. Eroii nu au monument.

În Valea Călugăra (Călugărului) în mijlocul unor păduri seculare se află *Mănăstirea Călugăra*, sau *Mănăstirea de la Ciclova*. În 1859 s-a dat de o peșteră subterană, care reprezenta un altar, la care servise multă vreme înainte un călugăr. Peștera a fost prefăcută în capelă, iar la 1860, se zidește pe acel loc o biserică mănăstire. În Biserică este un izvor tămăduitor, la care peregrinează credincioșii din diferite părți.

Ciclova Română

În anul 1782-3 are 343 familii cu 329 case, în anul 1839 comuna are 2127 ortodocși, 3 catolici = 2130 locuitori, în anul 1843 are 3084 ortodocși, în anul 1851 are 2130 locuitori, în anul 1863 are 3042 locuitori, în anul 1870 are 3151 3153 locuitori, în anul 1880 are 18 catolici, 3004 ortodocși, 3 israeliți = 3025 locuitori, în anul 1890 are 8 germani, 3078 români = 3086 locuitori, în anul 1900 are 3149 locuitori, în anul 1910 are 3201 locuitori, în anul 1930 are 2796 români, 4 alții = 2800 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ciclova Montană, Oravița, Broșteni, Răcășdia, Ilidia.

În evul mediu exista numai Ciclova Română amintită într-o scrisoare din anul 1437, când Thallowcz, banul de Severin, la plângerea iobagilor Mihail și Dunco, dojenește pe văduva Hym și o somează să le restituie

cerealele luate pe nedrept. Numiții iobagi erau din *Chiglobanya*⁵¹. În anul 1464, comuna este numită *Cheglo* și era în districtul Ilidia. În 1538 regele Ioan confirmă o înțelegere intervenită cu un an mai înainte între Ioan Gywryczka și Palathycz Laurențiu referitor la averile lor comune. Între aceste averi era și Chyglova, din ținutul Illadya.

Jurații Giurg Pircea, Janci Sollia, Moise Beban, Lupul Habec, Ioan Românul (Rumenul), Iancul Bela, Miclău Cruța, Lupupul Beclen, toți din Ciclova înaintează în anul 1694 o petiție prin care cer ca cneazul din Ciclova și un locuitor din Ilidia să fie eliberați din închisoare luând ei garanție pentru cei închiși⁵². Numirile juraților sunt toate românești. Aceste familii există și azi în Ciclova, așa: Percea, Balan, Stoia.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Csiklova* în districtul Palanca. Conscripția din anul 1717 are *Siklova*, cu 166 case în districtul Palanca. În acest district așază comuna *Cziklova*, harta lui Mercy din 1723 și cea oficială din 1761 (*Csiklova*). Harta lui Grisellini din 1776: *Ziklova*. Korabinszky: *Țiclova*, la ¼ milă de la Oravița. Vályi: *Ciclova Germană* și *Ciclova Română*, două comune mixte în comitatul Caraș, cu locuitori catolici și ortodocși. Fényes Elek: *Ciclova Română*, cu 3 catolici și 2127 ortodocși.

Lanuri: Dealul Viilor, Răcăștiuța, Ghemeler, Obana, Lunca Răcășdiei, Zăvoi, Gaiul Mare, Dealul Vraniului, Vrani, Vezurini, Periș, Cocini, Ogașul Mlagii, Periș. *Pâraie*: Râul Mare, Răcăștiuța, Vrani. *Văi*: Chicini, Vrani, Vrăniuțul Sec, Ogașul Cuculeu, Ogașul Viilor, Vicinic. *Dealuri*: Dealul Viilor, Ceret, Urcioare, Cornet, Gherghelee, Frena, Babe, Cuca Mare, Ponoave, Pomete, Dâlma, Rășada, Cuca lui Crai, Cuculeu, Țiflon, Dragei, Răcăștiuța, Obana.

În anul 1781 învățător în Ciclova era George Iancovici român greco-neunit cu retribuție anuală de 50 florini și locuință într-o cameră separată la școală. Conform șematismului greco-neuniților de la Buda din anul 1843 Ciclova Română sau Ciclova Camerală, are matricolele născuților din 1778, ale căsătoriților și răposăților din 1794. Preoți erau Vucol Popovici, Paul Condan, Dimitrie Popovici, George Petrovici, iar diacon George Popovici și Nicolae Condan, învățător Toma Popovici. Numărul ortodocșilor 3084, al perechilor căsătorite 464, al elevilor 120.

⁵¹ Pesty: *Krassó* III, pag. 364.

⁵² *Id.* IV, pag. 359.

Sentimentul național românesc nu s-a putut îndeajuns dezvolta înainte de primul război mondial, fiind oamenii săraci și dând un procent mare de analfabeți. În urma denunțurilor notarului George Pribek, în timpul războiului mulți locuitori au fost arestați, iar preotul Ioan Măran internat la Șopron.

În toamna anului 1918 o parte din soldații reîntorșii de pe front, împreună cu unii săteni săraci rămași acasă și cu câțiva muncitori de la uzinele Reșița au început să spargă și devasteze prăvăliile din comună. Nemulțumiții ajunseră spaima comunelor din regiune.

În urma apelului comitelui central român din Oravița, se înființează o gardă națională sub comanda avocatului Maxim Radovan. Garda restabilește ordinea și o menține până la venirea trupelor sârbe. Eroii comunei sunt: Ioan Potocean, Iosif Percea, Trifu Dancea, Nicolae Maran, Gheorghe Stoia, Nicolae Stoia, Vucu Percea, Ioan Paștilă, Nicolae Mândroie, Ioan Percea, Nicolae Percea, Petru Coadă, Simu Muia, Pavel Percea, Iacob Condan, Vasile Pătruică, Valăsile Percea, Ilie Balmez, Ioan Pârvu, Vasile Grecu, Pavel Butoarcă, Nicolae Simion, Iosif Dancea, Pavel Stângu, Pavel Dancea, Ioan Dancea, Ion Caragea, Petru Maran, Ilie Dancea, Costa Epure, Gheorghe Barbu, Vasile Moșoarcă, Simu Radovan, Gheorghe Moșoarcă, Vasile Vuc, Gligore Oprovici, Ilie Caragea, Vasile Stângu, Ion Suru, Gheorghe Bercea, Ion Miu, Ion Popa, Vasile Stoia, Alexa Stângu, Gheorghe Stângu, Stfean Pircea, Paun Stângu, Vasile Mândroane, Ion Groza, Gheorghe Stângu, Pavel Stângu, Gheorghe Ciublea, Ioan Mândroane, Iosif Moșoarcă, Gheorghe Cărăgin, Iacob Caragin, Ilie Stângu, Dumitru Percea, Ioan Moșoarcă, Ilie Simion, Vasile Percea, Traian Teicu, Vasile Moșoarcă, Nicolae Caragea, Adam Stângu, Vasile Miu, Avram Moșoarcă, Nicolae Moșoarcă, Ioan Caragiu, Gheorghe Stângu, Gheorghe Motoia, Gheorghe Traista, Iosif Traista, Ion Vuc, Alexandru Vuc, Petru Bălan, Nicolae Brânzei, Adam Mircea, Ion Maran, Pavel Doșan, Iacon Epure, Vucu Maran, George Vuc, Dumitru Doran, Adam Eucuți, Vichentie Dancea, Vasile Caragea, Vasile Caragea, Nicolae Basaraba, Aurel Stoia, Ion Cotârlă, Pavel Groza, Nicolae Ruga, Gruia Gâru, Tudor Radovan, Pavel Percea, Nicolae Dancea, Adam Simion, Vasile Arjoca, Ilie Gâru, Constantin Mihai, Ion Preda, Simu Traista, Sava Caragea, Dumitru Percea. În anul 1925, s-a ridicat eroilor un monument în fața bisericii, având inscripția: *În memoria eroilor căzuți pentru întregirea neamului românesc în războiul mondial, 1914 – 1918.*

Ciortea

În anul 1782 are 85 familii cu 90 de case, în anul 1839 comuna are 617 ortodocși, în anul 1851 are 617 locuitori, în anul 1863 are 650 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 642 români = 643 locuitori, în anul 1900 are 652 locuitori, în anul 1910 are 602 locuitori, în anul 1930 are 587 români, 14 țigani, 1 alții = 602 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Vrani, Iertof, Milcoveni, Iam, Coștei.

Apare în anul 1355, când Ștefan, comitele de Caraș, cedează lui Nicolae fiul lui Iacob de Chortov o parte din comuna Guluez⁵³. La 1362 proprietar al comuni era Nicolae de Churta și fiii săi care erau în conflict cu autoritățile comitatului Caraș. Ioan fiul lui Nicolae de Chorto la 1364 și Ștefan fiul lui Dominic de *Gyuluez* apar în fața vicecomitelui de Caraș⁵⁴. La 1374 Ioan de *Chorto* dă în judecată pe Andrei fiul lui Ștefan de *Gyuluez* pentru conturbare în posesiune. Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dă *Csorta* în districtul Palanca. În conscripția din 1717 *Schorda* cu 22 case este în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 este *Czorte*. Harta oficială din 1761 are *Csorda*, harta lui Grisellini din 1776: *Csorda*. Korabinszky: *Șorada*, în districtul Palanca la o milă de la Biserica Albă și 1½ milă de la Palanca Nouă. Vályi: are *Ciorada* lângă apa Carașului și *Ciorda*, comună mixtă în comitatul Caraș, Fényes Elek: *Ciorda*, comună valahă lângă apa Carașului, cu 617 ortodocși.

Lanuri: Terbeș, Plopi, Poiana Viezurini, Dealul Viilor, Zbeg. *Râuri*: Caraș. *Pâraie*: Cărășelul. În vecinătatea comunei spre Biserica Albă era în Evul Mediu comuna Baiola.

În anul 1781 învățător confesional greco-oriental român în Ciorda era Nicolae Popovici, care îndeplinea și serviciul de cantor bisericesc, având un salariu anual de 9 florini și locuință într-o cameră la școală. Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată ca preot în Ciorda pe Nicolae Milutinovici, învățător Teodor Popovici. Matricolele născuților și căsătoriților datează din 1794, iar ale răposaților din 1784.

În timpul marelui război mondial 1914-1918 fruntașul naționalist Moise Meilă a fost internat la Șopron. Voluntari în armata română: Ioan Ursu învățător, Alexandru Vinu, Petru Cătană, Alexandru Pârvu, Nicolae

⁵³ Pesty: *Krassó* III, pag. 30.

⁵⁴ *Id.* pag. 69.

Ifcu (Rista), proveniți din captivitatea italiană. Imediat după încheierea armistițiului au trecut prin comună trupele germane în retragere cărora le-a urmat armata de ocupație sârbă.

Armata de ocupație sârbă a avut o purtare demnă și cu respect față de avutul oamenilor. Explicația acestei atitudini stă în faptul că au sperat până în ultimul moment că prin tratatul de pace comuna le va reveni lor. La retragere însă au dus cu ei întreaga arhivă a Primăriei. Eroii comunei sunt: Mioc George, soldat, reg. 7 Honv., mort pe frontul italian; Buica George, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Tractici Nicolae, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în spitalul din Mișkolț; Ifcu Nicolae, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Ifcu Petru, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Tepeneu Ion, soldat, reg. 8 Honv., mort pe frontul italian; Glăvan George, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Petru Matei, soldat, reg. 8 Honv., mort pe frontul rusesc; Balmez Nistor, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Novac Sofmie, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Tărbanosu Nicolae, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc. Eroilor li s-a ridicat un monument din banii adunați din coletă publică făcută în comună.

Ciuchici

În anul 1782 comuna are 217 familii, în anul 1839 comuna are 1799 ortodocși, 4 catolici = 1803 locuitori, în anul 1843 are 1391 ortodocși, în anul 1851 are 1799 locuitori, în anul 1863 are 1656 locuitori, în anul 1890 are 3 maghiari, 7 germani, 1804 români, 16 alții = 1830 locuitori, în anul 1900 comuna are 1789 locuitori, în anul 1910 are 1785 locuitori, în anul 1930 are 1643 români, 3 maghiari, 15 germani, 4 alții = 1665 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Nicolinț, Petrilova, Macoviște, Răcășdia.

După tradiție comuna înainte cu sute de ani a fost așezată pe locul numit Ogașul Satului, unde se pot și azi vedea diferite resturi de cămine.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Csukitz*, se află în districtul Palanca. Conscripția din anul 1717 dă comuna *Zukisch* cu 50 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 este *Czukich*. În harta oficială din 1761 *Csukiz* este în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Gukisch*. Korabinszky: *Csukis* (*Kschukisch*) în districtul Palanca la o milă de la Biserica Albă și $\frac{3}{4}$ milă de la Oravița. Vályi: *Ciuchits* în comitatul Caraș.

Fényes Elek: *Ciuchici* comună valahă la 2 ore de la Oravița, având 4 catolici, 1799 ortodocși. Are păduri frumoase.

Lanuri: Padina Mozgovștilor, Poieni, Ponoave, Seleuș, Gai, Padina Lucii, Gros, Ogașul Mic, Pana lui Cioară. *Pâraie*: Vicinic, Răcășdia, Nicolinț, Petrilova. *Dealuri*: Dealu Petrilei, Dealu Crac, Culmea Petrilei.

În anul 1781 învățător confesional român în Ciuchici, este Jivan Nestorovici, care îndeplinea și serviciul de cantor bisericesc, având un salariu anual de 40 de florini și locuință într-o chilie de la școală. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843, arată ca parohi în Ciuchici pe Filip Lința, George Păunovici, învățător Iosif Lința. Matricolele datează din 1794. Numărul ortodocșilor 1391, al perechilor căsătorite 501, al elevilor 60.

Actuala biserică datează 1871. Locul unde a fost vechea biserică clădire a bisericii este însemnată printr-o cruce de piatră.

Comuna a avut un cor bisericesc înființat în anul 1887 de către învățătorul Jivan Belcea. Belcea conduce corul până la 1910 când conducerea o ia preotul Emanuil Ciulei, până la izbucnirea primului război mondial. După război se transformă în *Societatea de lectură Mihail Eminescu*. În anul 1913 s-a întemeiat pe bază de cooperatie Banca *Speranța*. Populația comunei e cunoscută pentru vrednicia și sânguința cu care își îndeplinește munca. Încă din timpuri vechi e obiceiul ca clopotele de la biserică să sune sculara în timp de vară la ora 2 noaptea, iar timp de iarnă la 4 dimineața. La sunetul clopotului vredniciei țărani pe întuneric vara se strecoară la țarină la munca câmpului, iar iarna îngrijesc vitele, ori se ocupă din noapte cu îndeletniciri casnice. Rezultatul acestei vrednicii e că deși comuna are relativ cel mai puțin pământ arabil față de comunele din împrejurime, le-a întrecut pe acestea în bunăstare și cultură.

Notar comunal în timpul războiului a fost Adolf Dobrov, bulgar renegat. A depus o râvnă deosebită și fără nici o milă în opera de asuprire a populației românești. La finele războiului fuge din comună.

Voluntari în armata română au fost: Iosif Radu, Ioan Drăgoiu, Ioan Brinzei, George Brinzei, Ilie Radu proveniți din captivitatea italiană iar Ioan Bichelea din cea română. În cursul războiului 1914-1918 pentru sentimentele sale românești a fost închis Dr. Emanuil Ciulei la Seghedin. La Seghedin stă patru luni, iar după eliberare este pus sub pază politică sub care rămâne până la finele războiului.

Garda națională înființată îndată la finele războiului a păstrat ordinea în comună. Comandantul gărzii a fost inginerul Iosif Radoslav.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 iau parte Emanuil Ciulei, Nicolae Lighezan și George Balota. În timpul ocupațiunii sârbe Emanuil Ciulei este internat la Belgrad și numai după mai multe peripeții este lăsat liber. Reîntors acasă șicanele zilnice îl determină să se refugieze în zona de ocupație română. Eroii comunei sunt: Gheorghe Panait, regimentul 3, a murit în spitalul din Iași, cu grad de caporal; Vasilie Lațcu, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Ioan Nafa, regimentul 8 Honvezi, a murit în spitalul din Timișoara, cu grad de soldat; Miclea Nafa, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Nicolae Meilă, regimentul 43 Infanterie, căzut în Dobrohoi, cu grad de soldat; Toma Nica, regimentul 43 Infanterie, căzut în Pirva, cu grad de soldat; Dan Țuia, regimentul 43 Infanterie, căzut în Pirva, cu grad de soldat; Pavel Mihai, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția, cu grad de soldat; Pavel Movilean, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția, cu grad de soldat; Ion Movilean, regimentul 8 Honvezi, căzut la spitalul Reșița, grad de soldat; Pavel Nistor, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Iosif Jurchescu, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Ilie Jurca regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Traian Pârvu, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia cu grad de soldat; Vasilie Pârvu, bateria 2 Transilvania, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Ilie Jurca, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Ioan Pârvu, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Gavrilă Petra, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Mihai Peia, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția cu grad de soldat; Pavel Popa, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția, cu grad de soldat; Iacob Petra, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Costa Petra, regimentul 8 Honvezi, a murit în spitalul din Timișoara, cu grad de caporal; Iosif Puia, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția, cu grad de soldat; Pavel Popa, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția, cu grad de soldat; Iosif Petra, regimentul 8 Honvezi, căzut în Dorohoi, cu grad de soldat; Gheorghe Răfăilă, regimentul 8 Honvezi, căzut în Dorohoi, cu grad de caporal; Ioan Radu, regimentul 8 Honvezi, căzut în Dorohoi, cu grad de soldat; Ioan Stoica, regimentul 8 Honvezi, a murit în spitalul din Seghedin, cu grad de soldat; Andrei Stoica, regimentul 8 Honvezi, a murit în spitalul din Ghior, cu grad de soldat; Iosif Stoichin, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Ion Ion, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Petru Ion, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Chirilă Avram, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Balotă Vasilie, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de

soldat; Balotă Ion, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Bercea Vasile, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Bercea Atanasie, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Birhelea George, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia cu grad de caporal; Bojică Iosif, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia cu grad de caporal; Bojică Nicolae, regimentul 4 Artilerie, căzut în Dalmația, cu grad de caporal; Bojică Pavel, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția, cu grad de soldat; Belovan Ilie, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția, cu grad de soldat; Boțoc Ion, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția, cu grad de soldat; Boțoc Ion, regimentul 43 Infanterie, căzut în Ciuchici, cu grad de soldat; Brânzei George, regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Daia Ion, regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia, cu grad de soldat; David Petru, regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Drăgoi Petru, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia, cu grad de soldat; David Nicolae, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia, cu grad de soldat; Drăgoi Ioan, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia, cu grad de soldat; Titău Nicolae, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia, cu grad de soldat; Titău Nicolae, regimentul regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat; Goian Vasile, regimentul regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia, cu grad de soldat. Monumentul eroilor s-a ridicat în anul 1924. Are inscripția : *În memoria eroilor căzuți în războiul mondial 1914-1918.*

Ciudanovița

În anul 1782/3 comuna are 126 familii cu 132 intravilan, în anul 1839 comuna are 739 locuitori ortodocși, în anul 1843 are 731 ortodocși, în anul 1851 are 739 locuitori, în anul 1863 are 686 locuitori, în anul 1870 are 713 locuitori, în anul 1880 are 12 catolici, 3 greco-catolici, 633 ortodocși, 3 istraieliți = 651 locuitori, în anul 1890 are 4 maghiari, 4 germani, 604 români, 1 sârb = 613 locuitori, în anul 1900 are 1 german, 585 români = 586 locuitori, în anul 1910 are 648 locuitori, în anul 1930 are 468 români, 10 țigani = 478 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Jitin, Gârliște, Goruia.

Ioan Zápolya la 22 septembrie 1535 donează prediile *Gerlysthe, Karassowcz Chwdanowycza* din districtul de *Crasso* lui Ioan George și Petru Peyka de Caransebeș a căror înaintași au stăpânit aceste bunuri încă din timpul lui Ludovic cel Mare. Contra acestei donații familia Bokosnykza

protestează ceea ce face ca la 10 octombrie 1536 regele Ioan să decidă din nou atribuirea prediilor *Cerlysthe*, *Karassoci*, *Chwdanowycza* familiei Peyka de Caransebeș⁵⁵.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau *Csudanovetz* în districtul Palanca. Conscripția din 1717 dă *Sudanoviza* cu 22 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 este *Czudinoviz* în districtul Vârșeț, în harta oficială din 1761 este *Csudanovez* în districtul Palanca. Harta lui Grisellini din 1776: *Scudanovitz*. Korabinszky: *Csudanoveț* în districtul Palanca Nouă. Vályi: *Ciudanoveț* comună slovacă în comitatul Caraș.

În 1781 Ciudanovița avea ca învățător român greco-neunit pe Alexa Gaita cu un salariu anual de 40 floreni, 2½ metri cucuruz, 3 stânjani lemne, 6 funți lumini și locuință în școală. Fényes Elek: *Ciudanoveț* comună valahă între munți la trei mile de Oravița, cu 739 greco-neuniți. Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 dă *Ciudanovaț*, proprietatea lui Vasile Petrovici, cu parohie ortodoxă din timpuri imemorabile cu matricole din anul 1779, având ca preot pe Timotei Mazaran, învățător pe Rusalin Frenț. Are 731 ortodocși, 171 perechi căsătorite și 21 elevi.

Lanuri: Lunca, Deal, Cârșia, Lunca Gruni, Cârșia Lungă, Fârlea, Dobrea, Dealu Babii, Culmea, Tâlva. *Crânguri*: Badugane, Colnic, Ostru, Cucui. *Râuri*: Jitin. *Pâraie*: Ciudanovița, Colnicul. *Văi*: Valea Paului. *Dealuri*: Dealul Babii, Fața Dobrei, Planța, Miladincul, Dealul Paului, Lunca. *Culmi*: Culmea Satului, Melanul, Dosul Dobrei, Vârtopul Cincului. *Poteci*: Lișava, Goroniș, Cunună, Pădurea Briget. Ogașe: Ogașul Babii, Ogașul Izvorului, Ogașul Satului, Ogașul Găurii. *Vârfuri de deal*: Cetate.

Tradiția spune că Ciudanovița a fost așezată înainte la o depărtare de 2 kilometri de actuala vatră. În acest vechi teritoriu se mai pot dezgropa și azi diferite rămășițe de oale, vase de lut de bucătărie. Clopotul vechii biserici s-a găsit ascuns într-o scorbură de stâncă în apropierea fostei comune. În biserica zidită în anul 1904 se află un Antemis din 1733 luat de la vechea biserică dărâmată, ca fiind neîncăpătoare și în stare slabă. Vechea biserică a fost zidită, dacă nu mai înainte, cel puțin în 1733 data Antemisului.

Spiritul românesc a fost pururea treaz în locuitorii comunei. În anul 1907, statul maghiar statifică școala confesională română, fără voia locuitorilor. Comuna hotărăște zidirea unei noi școli confesionale române, ceea ce se și face. După terminarea clădirii autoritățile maghiare fixează pe edificiu emblema școlii comunale de stat, ceea ce duce la o mare răzvrătire

⁵⁵ Pesty: *Krassó IV*, pag. 20, 23.

în sânul locuitorilor. Fiu Gabăr, Axenta Marghita, Ioan Albu, în aprobarea întregii obști, dau jos emblema maghiară și pun cea a școlii confesionale. Autoritățile îi arestează și condamnă la închisoare.

Viața economică a comunei era mai mult decât precară. Aproape întreaga comună era în mâinile baronului Petrovici, căruia îi erau locuitorii tributari. Pentru pământul dat de către „spăhie” spre folosință fiecare locuitor muncea câte trei-patru zile pe săptămână și numai restul de zile puteau munci pământul propriu. Mulți nemaiputând suporta greul zilei au părăsit casele luând drumul pădurii, ori mutându-se în comunele Coștei, Deliblata, Șrediște, Parța.

În timpul marelui război din 1914-1918 au fost rechiziționate cele două clopote ale bisericii.

Voluntari în armata română au fost Nicolae Marghita provenit din captivitatea rusească, Alexa Doban, Ilie Sonca și Călin Brancu din cea italiană. În toamna anului 1918, când frontul austro-ungar s-a prăbușit, nimeni nu mai vroia să știe de fosta Ungarie. Tot ce era unguresc trebuia să dispară. Actele de la primărie sunt distruse, asemenea aranjamentul și mobilierul stațiunii climaterice Marilla.

Garda Națională înființată sub conducerea lui Fiu Gabăr pune capăt dezordinelor introducând ordinea.

În timpul ocupațiunii sârbești locuitorii au fost jefuiți fără nici o milă. Mulți s-au refugiat prin păduri luând cu ei vitele și alte obiecte de valoare. Casele erau părăsite. Mulți fug pe teritoriul României, frontiera fiind pe creasta unui deal numit Tâlva, la un kilometru de comună. Din cauza deselor jafuri ale sârbilor locuitorii din Ciudanovița împreună cu cei din Goruia și Giurgiova într-o bună zi se înarmează și așteaptă patrulele sârbe. Când o patrulă sârbă sosește la Goruia e alungată cu focuri de armă până la Ticvaniu Mare. Din acest moment soldații ori patrulele sârbe nu au mai pătruns în numitele comune. Eroii comunei sunt: Fiu Gârlițeanu, născut la 1879, reg. 43 Infanterie; Ion Turcu, născut la 1879, reg. 43 Infanterie; Gheorghe Tismonaru, născut la 1888, reg. 43 Infanterie; Soloman Buiă, născut la 1879, reg. 43 Infanterie; Fiu Novac, născut la 1879, reg. 43 Infanterie; Ioan Opșa, născut la 1875, reg. 8 Honvezi; Iancu Cocova, născut la 1875, reg. 8 Honvezi; David Iancu, născut la 1879, reg. 43 Infanterie; Ilia Ciucă, născut la 1890, reg. 8 Honvezi; Ilia Dobău, născut la 1880, reg. 17 Artilerie; Ianăș Neamțu, născut la 1879, reg. 43 Infanterie; Andrei Sonca, născut la 1875, reg. 8 Honvezi; Solomon Dedelcu, născut la 1879, reg. 43 Infanterie; Fiu Albu, născut la 1875, reg. 43 Infanterie; Ioan Lepa, născut la

1875, reg. 43 Infanterie; Alexa Petrișor, născut la 1875, reg. 43 Infanterie; Fiu Țunea, născut la 1874, reg. 8 Honvezi; Ilia Petcu, născut la 1879, reg. 43 Infanterie; Ion Tataru, născut la 1875, reg. 43 Infanterie.

Eroii au monument cu înscripția: *Așezat s-a aceasta sfântă cruce pe locul bisericii vechi, stropiindu-se cu apă sfințită de către preotul locului Ioan Toader în ziua Întrării în Biserică 21 noiembrie anul 1928, fiind epitropi și sfintei Biserici Fiu Sonca, Ilie Marghita, Mihai Marghita spre odihna sufletelor celor morți în războiul mondial.*

Clocotici

În anul 1839 comuna are 1367 locuitori, în anul 1851 are 1367 locuitori, în anul 1863, are 1160 locuitori, în anul 1870 are 1273 locuitori, în anul 1880 are 1111 catolici, 4 greco-catolici, 16 ortodocși, 3 israeliți = 1134 locuitori, în anul 1890 are 3 maghiari, 19 germani, 17 români, 1123 alții = 1162 locuitori, în anul 1900 are 1192 locuitori, în anul 1910 are 1199 locuitori, în anul 1930 are 5 români, 37 țigani, 8 alții, 1024 crașoveni = 1074 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Nermet, Rafnic, Vodnic, Lupac, Doman.

Comună de crașoveni înființată în secolul al XVII-lea. Crașovenii fugiți în secolul al XIV-lea de invazia otomană se așează în Banat în comunele Carașova, Iabalcea, Lupac. Cu timpul, între anii 1690-1700 crașovenii se întind în Clocotici, Ravnic și Vodnic, iar la jumătatea secolului al XVIII-lea în Nermet (1761). Clocotici sau Glocodici sub numirea *Klahatiks* este amintită mai întâi în însemnările lui Marsigli din 1690-1700 în districtul Vârșeț. Conscriptia din 1717 nu indică comuna, iar în harta lui Mercy din 1723 e *Glododis* în districtul Vârșeț. În harta oficială din 1761 *Klokodis* este în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini 1776: *Klogodir*. Korabinszky: *Clocodia* la 1¼ milă de la Vârșeț. Vályi: *Clocodici*, comună sârbească în comitatul Caraș, cu locuitori catolici. Fényes Elek: *Clocodici*, comună croată la 2 ore de Secaș cu 1367 catolici. Are multe păduri.

În 1781 comuna Clocodici avea învățător pe George Vlăschiș, crașovean catolic cu un salariu anual de 54 florini, 8 metri cucuruz, o claie fân, patru stânjani lemne și locuință la școală. Parohia catolică datează din 1789, iar biserica este zidită în 1846.

Lanuri: Bârzăvița, Arșița, Gielug, Del, Stariaca, Delgabara, Bucic, Frâncoveș, Kloadiska Kiha, Greda, Colnic, Zdrenyaka, Veliki Hrt, Stolyak,

Mahala, Jesenavac, Greda, Komoray. *Văi*: Valea Vodița, Frâncoveț, Arșița, Stvârnice, Ciganin, Tamne Obrska, Del, Djeluka. *Pâraie*: Bârzavița. *Dealuri*: Chica, Oșilean Breg, Filki Breg, Bucini, Cremenici. În războiul mondial 1914-1918 au căzut 32 eroi, toți crașoveni. Eroii nu au monument.

Crașovenii trăind atâtea vremii în mijlocul populației românești în urma contactului zilnic cu elementul băștinaș au adoptat numiri de familie românești ca Jurcul, Mircioane, Murgul, Belcea, Hațegan, Todor, Peia, Andrei.

Comorâște

În anul 1782-3 are 300 familii cu 416 intravilane, în anul 1839 comuna are 1374 ortodocși, 13 catolici = 1387 locuitori, în anul 1843 are 1568 ortodocși, în anul 1851 are 1387 locuitori, în anul 1863 are 1515 locuitori, în anul 1890 are 20 maghiari, 47 germani, 7 slovaci, 1277 români, 7 sârbi, 14 alții = 1372 locuitori, în anul 1900 are 1412 locuitori, în anul 1930 are 1151 români, 22 maghiari, 34 germani, 62 țigani, 8 alții = 1277 locuitori. Se află în județul Caraș plasa Oravița în vecinătatea comunelor Crârnecea, Secășeni, Ticvanu Mare, Lățunaș, Cudriț.

Obvine pentru prima dată la anul 1597 când Sigismund Báthory dispune la introducerea lui Andrei Barcsay în prediul *Komoristie*. Însemnările lui Marsigli din 1670-1700 au *Komoriste* în districtul Vârșeț. Conscripția din 1717 dă Pomoriște cu 90 case în districtul Vârșeț. Harta lui Mercy din 1723 arată *Comoriște*. În harta oficială din 1761 e *Komoristie* în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Comoristi*. Korabinszky: *Comoruștie* la o milă de la Vârșeț iar Valyi: *Comoriștie* comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși.

Lanuri: Șopa cu Ogradă Scrobania, Bogioia, Ülberland, Lunca, Izlazul Mic, Izlazul Mare, Șeimanu, Ogașu Turcului, Coasta Boichi, Curia, Coveldec. *Pâraie*: Ciornoveț, Cristiana, Osiac, Semița, Sălcița, Slătinic. *Văi*: Slătinic, Lunca, Valea Semiții, Valea Izvorului, Ograda. *Dealuri*: Dealul Mare, Cristiana, Franda, Dealul Stanciului, Dealul Popii, Burșa, Toader, Culmea Bursii, Bălana, Coastă, Izvor, Dealul Boichi. Lângă școală sunt urme de drum roman.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 dă Comoriște cu parohie din timpuri imemorabile, având preoți pe Ioan Botoș, Iovan Miter,

Paul Cherciu, învățător Matei Cherciu. Numărul ortodocșilor 1568, al perechilor căsătorite 353, al elevilor 31.

La începutul războiului mondial din 1914-1918, învățătorul Ioachin Mărgărie e ridicat de către jandarmi ca mare „iredentist” și internat la Șopron. Notarul Andrei Putici, maghiarofil, dornic de îmbogățire, fiind în comună multe prune pentru prepararea țuicii, a făcut buți mari de ciment pentru colectarea prunelor, a adus un cazan mare de distilat țuica în curtea notarială, iar locuitorii neavând cazane, fiind toate rechiziționate, erau siliți să fiarbă rachia în cazanul notarului plătindu-i și bani și țuică. De aici o stare de spirit cât se poate de încordată.

Terminându-se războiul în toamna anul 1918, notarul știind ce-l așteaptă încă în primele zile ale lunii noiembrie fuge din comună, la Oravița. Soldații punând mâna în gară pe mai multe butoaie de rachie ale notarului, le-au spart iar alții îi distrug instalația cazanului din comună. În această încurcătură unii turmentați devastează casa comunală, pătrund în locuința notarului distrugându-i mobila și întreg aranjamentul din camere. Preotul Petru Șușan, care făcuse războiul ca preot militar, văzând abuzurile locuitorilor formează imediat o gardă națională mulțumită căreia se introduce ordinea în comună. Garda maghiară care cutreiera satele din jur și care împușcase în Forotic, comună învecinată, 7 români, când a aflat că în Comoriște s-a format Garda Națională n-a îndrăznit să vină în comună decât numai până la gară.

Sârbii ocupând comuna, la început s-au purtat bine, dar de la un timp, probabil aflând că aceste ținuturi nu le vor aparține lor, au devenit duri și agresivi. Notarul Andrei Putici, punându-se sub aripile lor, într-o zi vine cu 30 de soldați și înconjurând comuna adună la primărie pe toți cei bănuți că i-au distrus averea. Cu ajutorul soldaților sârbi prin maltratări îngrozitoare stoarce drept despăgubire suma de 150000 coroane, de la locuitori. La 20 iulie 1919 intră armata română în comună. Eroii comunei sunt: Ioachim Miu, nr. de casă 4, vârsta 25, 1 orfan; Damaschin Puicu, nr. de casă 6, vârsta 30, 2 orfani; George Pitu, nr. de casă 10, vârsta 20; George Bălan, nr. de casă 14, vârsta 28, 1 orfan; Iancu Borca, nr. de casă 2, vârsta 35; Iancu Brancu, nr. de casă 32, vârsta 22; Străin Țeperdel, nr. de casă 33, vârsta 34, 2 orfani; Achim Dragomir, nr. de casă 34, vârsta 20; Ioachim Gârboni, nr. de casă 35, vârsta 35, 3 orfani; George Terbel, nr. de casă 36, vârsta 35, 2 orfani; Iancu Simion, nr. de casă 37, vârsta 35; George Botos, nr. de casă 43, vârsta 36, 5 orfani; Iacob Florea, nr. de casă 38, vârsta 32; Adam Terbel, nr. de casă 60, vârsta 45, 2 orfani; Petru Sustrianu, nr. de casă 65, vârsta 40, 4

orfani; Damaschin Terbel, nr. de casă 70, vârstă 23, 1 orfan; Pau Zgherdea, nr. de casă 71, vârstă 23, 1 orfan; Pau Terbel, nr. de casă 318, vârstă 30, 1 orfan; Iosif Botos, nr. de casă 73, vârstă 40, 3 orfani; Străin Baica, nr. de casă 79, vârstă 23; Ion Terbel, nr. de casă 80, vârstă 20; Simion Țeperdel, nr. de casă 98, vârstă 35, 2 orfani; Petru Galeriu, nr. de casă 111, vârstă 28, 2 orfani; Petru Liuba, nr. de casă 33, vârstă 35, 3 orfani; Petru Mieleu, nr. de casă 111, vârstă 40, 2 orfani; Damaschin Terbel, nr. de casă 111, vârstă 20; Iosif Zgherdea, nr. de casă 112, vârstă 40, 2 orfani; Iovan Zgherdea, nr. de casă 112 vârstă 20; Pau Stoian, nr. de casă 119, vârstă 30, 2 orfani; Coriolan Floria, nr. de casă 127, vârstă 30, 1 orfan; Iosif Miu, nr. de casă 170, vârstă 20; George Leica, nr. de casă 171, vârstă 21, 1 orfan; Damaschin Botos, nr. de casă 190, vârstă 30, 1 orfan; Simion Păsule, nr. de casă 195, vârstă 20; Achim Românu, nr. de casă 196, vârstă 35, 3 orfani; Pau Botos, nr. de casă 198, vârstă 40, 2 orfani; Petru Orgaus, nr. de casă 200, vârstă 40; Pau Cenușa, nr. de casă 201, vârstă 40, 2 orfani; Străin Cenușa, nr. de casă 201, vârstă 20; Achim Gârboni, nr. de casă 221, vârstă 25; Pau Gârboni, nr. de casă 221, vârstă 20; Dumitru Blask, nr. de casă 222, vârstă 40, 2 orfani; George Capot, nr. de casă 231, vârstă 40; Iovan Sârbu, nr. de casă 233, 2 orfani; George Gareu, vârstă 30; Ion Duga, vârstă 40; Petru Botos, nr. de casă 318, vârstă 28; Pau Luca, nr. de casă 224, vârstă 20; George Borcea, nr. de casă 296, vârstă 31; Pau Românu, nr. de casă 297, vârstă 21; Adam Românu, nr. de casă 297, vârstă 19; Adolf Cârpati, vârstă 43, 5 orfani; Floria Sau, vârstă 45, 2 orfani; Floria Sau, vârstă 45, 2 orfani; Floria Sau, vârstă 30; Simion Sau.

Din comuna cu 1500 suflete din care au fost omorâți 340 bărbați din care 54 au rămas pe diferite câmpuri de luptă morți lăsând în urma lor 65 de orfani. Eroii au monument. Inscripția: *Acest monument este ridicat în memoria eroilor din comuna Comorăște căzuți în războiul mondial 1914-1918.*

Coronini⁵⁶

În anul 1843 comuna Alibeg are 370 ortodocși, în anul 1858, comuna are 28 de case cu 380 de locuitori, în anul 1890, are 814 români, 2 sârbi, 1 german = 817 locuitori, în anul 1900 are 901 locuitori, în anul 1910 are 725

⁵⁶ Pe larg vezi: *Monografia comunei Coronini* de Al. Moisi, Oravița, 1934.

locuitori, în anul 1920 are 216 case cu 1001 locuitori, în anul 1930 are 1035 români, 4 alții = 1039 locuitori.

Se află în județul Caraș plasa Moldova Nouă în vecinătatea comunelor Sfânta Elena, Moldova Veche. Comuna este așezată imediat unde începe Clisura și în față cu fosta cetate a Golubaciului. Înălțimea 74 metri deasupra nivelului mării.

E o colonie românească de „bufeni” care au emigrat între anii 1641-1646 și apoi mai târziu din Oltenia. Afirmațiile istoricilor unguri, că satul Coronini e o colonie întemeiată la 1858 nu se verifică. Locuitorii sunt veniți din comuna Bălănița (Oltenia), Potoc, Padina Matei, Moldovița, Biserica Albă.

Persecuțiile turcești silesc pe mai mulți români să-și părăsească casele și să ia drumul pribegiei. Mai ales după 1739, când Oltenia trece de sub stăpânirea austriacă iarăși sub cea turcească, emigrările devin mai intense. În drumul pribegiei, refugiații s-au oprit mai întâi în cătunul *Vidra Sacă*, lângă comuna Moldovița, unde au practicat tăiatul lemnului în slujba anteprenorilor străini. Munca era grea și de multe ori trebuia să lucreze și noaptea ca bufnițele, de unde apoi li se trage numirea de „bufeni”. După alții numirea vine de la burfe, întreg avutul adus cu ei.

În anul 1798, locuitorii din *Vidra Saca* se mută în satul Alibeg (numele îl are de la Ali, fiul sultanului Mehmed), stând în slujba anteprenorului de lemne Margalia. Situația locuitorilor în noul sat se îmbunătățește întrucât Margalia, un bogătaș respectat, exoperează pe seama locuitorilor câte un lot de 12 junghere de familie, scutire de impozite și de militarie. La anul 1832 Alibeg este declarat comună grănicerească. Guvernatorul Banatului, groful Coronini Cronberg, în 1858 mută Alibegul lângă Dunăre, unde e și astăzi și-i schimbă numele în Coronini.

Comuna e așezată îndată unde începe Defileul Dunării. Peste Dunăre e cetatea Golubaciului, locul unde s-au dat vestitele lupte între turci și creștini la începutul sec. al XV-lea și în care s-a distins Ioan Corvinul.

Portul românesc din Coronini este unic în Banat. Femeile au oprege înainte și înapoi, cămășile sunt frumos împodobite cu tivituri roșii și negre. Bărbații se încing cu curele, șerpăre, iar iarna poartă obiele negre înalte, legate cu curele. Spiritul românesc al comunei s-a menținut prin biserică, școală, prin Societatea Corul Intelectualilor din Moldova Nouă înființat în 1903 de către preotul Oprea din Moldova Nouă. După trecerea lui Oprea în fruntea protopopiatului de Vârșeț, conducerea Corului revine directorului școlar Alexandru Moisi din Moldova Nouă. Nu putem să nu exprimăm

recunoștință vrednicului învățător Alexandru Moisi, originar din Coronini, care a depus toată truda pentru ridicarea nivelului cultural al comunei sale natale. A luminat populația din Clisură, ca să nu facă jocul sârbilor în adunarea de la Moldova Veche pentru alipirea Clisurii la Iugoslavia. A apărut comuna cu arma în mână contra comitagiilor sârbi care trecând Dunărea, atacă comuna în două rânduri.

Corul condus de Al. Moisi a ținut sufletul românesc în populație și s-a distins, la 5 iunie 1922, în fața M.S. Regele Ferdinand I. În cursul vremilor, corul a jucat zeci de piese teatrale, a dat concerte în comunele din plasa Moldova Nouă, infiltrând în populație dragostea de limbă și obiceiuri.

Biserica Ortodoxă Română datează din 1809, zidită fiind de Florea Ursu din Zăicani, Hunedoara. Până când locuitorii erau în Alibeg, în fruntea bisericii erau preoți sârbi. Primul preot român a fost Petru Martinovici.

Lanuri: Clec, Poiana Mare, Suplea, Livadița, Rolul, Lac, Cucui. *Pâraie:* Cralevaț, Cicolova, Varad, Topolița, Livadița, Liborajdia. *Dealuri:* Cracul Rolului, Prihoc, Piatra Mare, Cioaca, Cârșia. *Culmi:* Culmea Varadului, Cucui.

La intrarea României în marele război, autoritățile maghiare, în 1916, internează pe Alexandru Marișescu, denunțat de jandarmi ca spion român, iar pe învățătorul Alexandru Moisi îl pun sub pază politică.

Când frontul austro-ungar se prăbușește, pentru preîntâmpinarea eventualelor dezordini, se înființează o gardă națională, sub conducerea lui Constantin Stroia din Moldova Nouă, care este și primarul comunei până la venirea armatei sârbe. Tendința de jaf și devastare a unor elemente nedisciplinate a fost zădărnicită de către vrednicul preot Pavel Bufan, care cu crucea în mână umbla printre revoltați, îndemnându-i la ordine. Părintele Bufan a fost martor la deportarea detronatului rege Carol IV, care după dezarmarea de la 24 octombrie 1918 din Tatabanya, a fost transportat sub protecția puterilor aliate la Madeira. La trecerea sa prin comuna Coronini în 2 noiembrie 1921 s-a întreținut cu părintele Bufan.

Sârbii, intrând în comună, schimbă pe vrednicul primar Constantin Stroia, cu Iuliu Arcan, un trădător al cauzei românești. Purtarea sârbilor a fost cât se poate de dușmănoasă și a adus multe nenorociri comunei. Țăranii Petru Petcu, Nicolae Martinescu, George Buloi, Ioan Raica, de teroarea sârbilor trebuie să părăsească comuna și se reîntorc numai deodată cu venirea trupelor române. Participarea românilor la Adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 nu au admis-o.

La 6 august 1919, grănicerii români intră în comună, restabilind ordinea și pacea mult așteptată.

Lângă comuna Coronini se pot vedea ruinele puternicei cetți a lui Ladislau – Lászlávár – zidită în 1427 de către regele Sigismund. În luptele contra turcilor, cetatea lui Ladislau are un rol important. În mâinile turcilor ajunge la începutul secolului al XVI-lea, câțiva ani înainte de dezastrul de la Mohaci. Din cetatea de odinioară, azi nu mai sunt decât ruinele și un turn, numit de popor „Kula”.

Cuptoare- Secul

În anul 1839 comuna are 492 ortodocși în anul 1843, are 472 ortodocși, în anul 1851 are 492 ortodocși, în anul 1863 are 445 locuitori, în anul 1890 are 82 maghiari, 610 germani, 304 slovaci, 549 români, 1 venzi, 55 alții = 1601 locuitori, în anul 1900 are 1545 locuitori, în anul 1910 are 1407 locuitori, în anul 1930 are 535 români, 453 germani, 19 țigani, 31 alții = 1038 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița în vecinătatea comunelor Văliug, Doman, Reșița, Iabalcea, Țerova.

Comuna este formată din 2 sate: Cuptoare despre care prima amintire datează din 1673, când Aga Osman impozitează cu câte un aspru fiecare casă și din Secul înființat în anul 1875 din mineri aduși pentru scoaterea cărbunilor. Secul s-a anexat la Cuptoare dând astfel naștere la comuna Cuptoare Secul. Vechea așezare românească Cuptoare a fost invadată de turci care apoi s-au amestecat cu românii. Așa se explică numirile de familii turcești: Bululuc.

Peșterea *Sodol* din apropierea comunei era un ascunziș pentru români în timpul invaziei otomane. În însemnările lui Marsigli din 1690–1700 *Kuptore* este în districtul Vârșeț. Conscriptia din anul 1717 dă comuna *Kuptora* cu 14 case în districtul Vârșeț. Harta lui Mercy din 1723 precum și cea oficială din 1761, nu indică comuna. Harta lui Grisellini din 1776 *Kuptori*. Korabinszky: *Captore* în districtul Vârșeț la o milă de Dognecea. Vály: *Cuptove*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Kuporte*, comună valahă cu 492 ortodocși.

Văi: Valea Mare, Valea Gobilii, Pogarul, Sodolu, Valea Cuptoarei, Valea Pogaru. *Dealuri*: Ponor, Cupească, Ranghina, Piatra Albă, Domișca, Sopescu, Ursulița, Bogat. *Poieni*: Certej, Stupina, Braian.

Conform conspectului oficiului de dare din Vârșeț din anul 1781 elevii din Kuptore frecventează școala confesională română din Doman. Conscripția greco-neuniților de la Buda din 1843 arată că parohia ortodoxă română din Cuptoare datează din timpuri imemorabile, iar matricolele, din anul 1785. Paroh în 1843 era Zaharie Ioanovici, învățător Damaschin Iacobescu. Numărul ortodocșilor 472, al perechilor căsătorite 112, al elevilor 36.

Înainte de 1918, comuna fiind locuită în majoritate de străini, mișcările culturale românești nu s-au putut dezvolta. Școala confesională română a fost etatizată în 1910, iar elevii români siliți să urmeze școala de stat cu limba de predare maghiară.

Voluntari în armata română în timpul războiului 1914-1918: Petru Meda Miuț, Ștefan Traian proveniți din captivitatea rusească.

Soldații români reînțorși de pe front în toamna anului 1918, au avut o purtare demnă, manifestându-și bucuria prin cântece și dansuri naționale. În schimb ungurii, germanii și slovacii au devastat magazinele Societății Reșița și ale comercianților din comună. Au încercat să ocupe postul de jandarmi și numai mulțumită pădurarilor români de la Societatea U.D.R. jandarmii scapă cu viață. Capii răzvrătiților erau Rudolf Pokorni și Bența Stehno. Germanii erau înflăcărați comuniști, iar ungurii mari aderenți ai integrității Ungariei. Gardă comunală nu s-a înființat.

Sârbii n-au trimis în comună decât din când în când câte o patrulă. Eroii români căzuți în război sunt: Toma Groza, Iancu Micloșină, Adam Suru, Ioan Micloșină, Dumitru Păun, Ioan Groza, Iancu Meda, Petru Chiriac, Petru Meda, Ioan Meda, Ioan Trandafir, Marcu Miuț Jarcu. În amintirea eroilor s-a ridicat o cruce.

Dalboșeț

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată în Dalboșeț 130 familii (comunioane) de grăniceri.

În anul 1843 are 1577 ortodocși, în anul 1858 are 1702 locuitori, în anul 1890 are 6 maghiari, 26 germani, 2193 români, 2 sârbi, 38 alții = 2265 locuitori, în anul 1900 are 2379 locuitori, în anul 1910 are 2408 locuitori, în anul 1930 are 2147 români, 8 țigani, 25 alții = 2180 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Șopotul Vechiu, Gârbovăț, Mocerîș, Lăpușnicu Mare.

În anul 1452 se amintește cnezul Ioan fiul lui Dragomir stăpân al acestor locuri, având cetatea Dragomireana, numire care se mai păstrează și azi într-un lan al comunei⁵⁷. În anul 1607 comuna *Delbokziecz* este donată de către Sigismund Rakocy lui Simion Lodi și soției acestuia Suzana Boronca⁵⁸. În conscrierea porțiilor de la 1603, Vaida Bonaventura este impus cu 2 porții, iar Vaida Gavriil cu o porție⁵⁹.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Delbosetz* în districtul Halmas. În conscripția din 1717 nu figurează. În harta lui Mercy din 1723 comuna *Dolobosecz* este în districtul Almăj. În harta oficială din 1761 este *Dalboschez* în districtul Orșova. Harta lui Grisellini din 1776: *Talpaschaz*. După tradiție la retragerea turcilor din Banat, în comună nu au rămas decât familiile Budu (Budescu astăzi), Carebani (Careba astăzi) și Mariu (Marin astăzi).

Biserica și școala ortodoxă română datează înainte de 1774. Prin reorganizarea graniței în 1828 regimentul nr. 13 româno-banatic avea o companie în comuna Dalboșeț. Korabinszky: *Talpoșeț*, la 1¼ milă de la Mehadia. Are locuință (cvartir) pentru ofițeri. Fiind această comună în drumul care duce spre Jupanec și Mehadia s-a zidit de către comandamentul regimentului valah-iliric o ospătărie din material tare, costând 100 florini. Pescuitul din apa râului Nera, care trece pe aici, este un mijloc de trai al locuitorilor. În 1794 savantul german contele Johann Cantusina von Hofmannsegg botanist în Brownschweig sosește la 10 iulie în Dalboșeț. Hanul militar din comună e atât de murdar, încât contele mai bine doarme afară pe pământ, lângă trăsură.

În anul 1849 comandantul trupelor maghiare Bem ajunge cu revoluționarii până în comună ceea ce-l face pe Constantin Ivașkovici să se refugieze cu banii comunei în Muntenia și nu se mai întoarce decât după ce revoluția maghiară e înfrântă.

Lanuri: Blidariu, Popova, Valea Berzului, Boinița, Boina, Meșdin, Dâlma, Vârtoape, Cer, Prisloape, Jivița, Dașca, Reșița, Baleuț, Comandă, Dealul Șopotului, Fața Breștilor, Ogașul Mircii, Seliște, Ogașele, Tătărește, Lunca Bârzului, Lunca Satului. *Râuri:* Nera. *Pâraie:* Valea Satului, Reșița, Bârzul, Boinița, Boina, Dalboșețul Sec, Băleuț. *Dealuri:* Dealul Șopotului, Dealul Viilor, Dealul Mare, Dealul Cerului, Poloame, Zurele, Dealul Vârtoapelor, Vârful Berzului. *Munți:* Blidariu, Pleșiva, Popova, Oltani,

⁵⁷ Buracu C. *Din trecutul Almăjului și al Rudăriei*.

⁵⁸ Szentkláray: *Plébaniak* I, pag. 489.

⁵⁹ *Id.* pag. 489.

Osoina, Moșandra. Valea Berzului, Vârful Berzului, păstrează amintirea localității Berzy din sec. XV.

În hotarul comunei la locurile numite Grădiște și Dragomireana se află ruine de vechi cetăți romane.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843, arată ca preot în comuna Dalboșeț pe Adam Coanțe, învățător Ilie Câmpianu. Numărul ortodocșilor 1577, al perechilor căsătorite 358, al elevilor 62. Matricolele datează de la 1790. În anul 1902 se înființează Reuniunea de Cetire și Cântări, factor cultural nu numai pentru comuna Dalboșeț ci și pentru comunele din împrejurime. Corul reuniunii a participat în anul 1906 la expoziția de la București, unde a obținut o diplomă de merit.

Persecuțiile maghiare în timpul războiului mondial 1914-1918 se țin lanț. Nicoale Buluta stă închis 2 ani pentru faptul că afirmase în fața unui funcționar ungur că „vin români și atunci ungurii vor da de dracu”. Acolonelul Ioan Curiță fiu al comunei, fost ofițer în armata austro-ungară în anul 1889, a trecut în vechiul regat. Pentru această faptă rudeniiile sale și îndeosebi fratele său, Atanasie Curiță, au fost închiși, torturați și pedepsiți. În timpul războiului colonelul Curiță cade prizonier în mâinile ungurilor, care îl trimit în fața curții marțiale. Procesul se tot amână, până vine pacea și astfel scapă.

Voluntari în armata română au fost Grigore Caraba, Nicolae Vlădulescu proveniți din captivitatea rusească, Nistor Budescu, Ștefan Budescu (Vantă), Nistor Jarcu, Iosif Badescu, Ioan Pecină, Nistor Serafin, Ioan Plestici, Ioan Marșavila, Iosif Feigl, Iosif Buluta, Iosif Florea, Iosif Ion, Dionisie Băcila, proveniți din captivitatea italiană.

La sosirea soldaților acasă în toamna anului 1918, s-au produs mici incidente provocate de mizeria în care se zbătuse populația.

Aceste nemulțumiri s-au produs față de cei protejați din partea autorităților și care sfidau neajunsurile celor de jos. Astfel s-au spart depozite de țuică ale renegatului Constantin Burdia, fabrica de sticlă a lui Hanicika și s-a devastat locuința notarului Teodor Lukici. A fost distrusă arhiva comunei. Pentru oprirea lățirii dezordinii se formează garda națională sub comanda învățătorului Petru Budescu. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 participă preotul Nicolae Badiu. Eroii comunei sunt: Badescu Petru, loc. col.; Jurjescu Nicolae, căpitan; Uscatu Nistor, căpitan; Spausta Alexandru, plutonier; Spausta Mauriș, sergent; Careba Petru, sergent; Bîta Păun, caporal; Orza Ioan, caporal; Anghel Nicolae, soldat; Bacila Iosif, soldat; Bacila Călin, soldat; Bacila Vasile, soldat; Bacila Dionesie, soldat; Bba

Trăilă, soldat; Buluta Ion, soldat; Budescu Iosif, soldat; Budescu Ion, soldat; Budescu Nicolae, soldat; Budescu Păun, soldat; Bacila Gheorghe, soldat; Blidariu Alexandru, soldat; Ciuciuc Iosif, soldat; Câmpean Călin, soldat; Careba Iosif, soldat; Cucu Aurel, soldat; Lepa Filip, soldat; Ion Tudor, soldat; Iorga Ilie, soldat; Dumitru Toma, soldat; Cocoș Avrentie, soldat; Careba Nicolae, soldat; Gherman Nicolae, soldat; Imbrea Gheorghe, soldat; Imbrea Mihail, soldat; Lepa Nicolae, soldat; Marin Alexandru, soldat; Marșavela Iosif, soldat; Nicola Nicolae, soldat; Popistas Adam, soldat; Pleștici Dumitru, soldat; Pecină Gheorghe, soldat; Popescu Iancu, soldat; Pițigane Alexa, soldat; Pițigane Nicolae, soldat; Pițigane Ilie, soldat; Pițigane Petru, soldat; Budescu Gheorghe, soldat; Pădurean Gheorghe, soldat; Fuicu Ion, soldat; Fuicu Vasile, soldat; Golub Ilie, soldat; Petran Ilie, soldat; Pârâsca Nistor, soldat; Vela Pavel, soldat; Jurj Milan, soldat; Stoinel Pavel, soldat; Stoinel Iosif, soldat; Sladec Stefan, soldat; Serafin Mihail, soldat; Serafin Iosif, soldat; Serafin Pavel, soldat; Sârbu Gheorghe, soldat; Sârbu Dionesie, soldat; Uscatu Lazăr, soldat; Uscatu Petru, soldat; Vasile Dionesie, soldat; Rametea Vasile, soldat; Radomir Iancu, soldat; Voichescu Nicolae, soldat; Rametea Vasile, soldat; Radomir Iancu, soldat; Voichescu Nicolae, soldat; Vuescu Nicolae, soldat; Vuescu Stefan, soldat; Orbulescu Nicolae, soldat; Orbulescu Gheorghe, soldat. Eroii au monument ridicat în anul 1931. Inscripția: *În amintirea eroilor căzuți în războiul mondial 1914–1918. Urmează numele eroilor, după care: ridicat din inițiativa Corului Țărănesc 1931.*

Delinești

În anul 1839 comuna are 8 catolici, 513 ortodocși = 521 locuitori, în anul 1843 are 743 ortodocși, în anul 1851 are 521 locuitori, în anul 1863 are 866 locuitori, în anul 1890 are 8 maghiari, 27 germani, 986 români, 2 sârbi, 4 alții = 1027 locuitori, în anul 1900 are 1082 locuitori, în anul 1910 are 1156 locuitori, în anul 1930 are 1020 români, 16 țigani, 9 alții = 1045 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Apadia, Ohabița.

Vechea numire a comunei este *Dăniliești*. Sub această numire o aflăm în anul 1433, când Nicolae Byzere acuză de infidelitate față de rege pe fiul său Lado și pe urmașii acestuia, ceea ce face ca Sigismund să confîște

posesiunile acestuia *Byzere, Kalova, Danileșt, Apadya și Ohabycza*, dându-le cruciatului Nicolae de Radwycz. Această acuză precum și confiscarea averii lui Lado dă naștere la un proces care ține peste un secol între urmașii lui Lado, și ai lui Nicolae Bizere. În cursul procesului localitatea *Danilest* nu o mai aflăm amintită și nu figurează nici în diferitele tranzacții care se fac între cele două părți, în anii 1438, 1447, 1475, 1492, 1495, 1577, 1588, 1597, 1656. În schimb toate diplomele ulterioare (1433-1563), amintesc de comuna *Lațcan*. Amintirea acestei comune se păstrează și azi în hotarul Delineștilor sub numirea Poiana Lațcan, unde se pot afla diferite resturi de așezăminte gospodărești. La 1559 este amintit Ioanne Machkassy de *Danilest* ca prezent la stabilirea hotarului comunei Apadia⁶⁰. Pentru ultima oară e amintită comuna Danilest (Delenyes) la anul 1699.

În anul 1641 George Rakoczy dispune comitatului Severin să procure diplomele lui Nicolae Laczugh referitoare la comunele Pogonicz, Ohaba, *Danilesd*. În anul 1673 Osman Pașa, impune locuitori din *Danileste* cu câte un aspru de fiecare casă. Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau *Danilești* în districtul Caransebeș. În conscripția din 1717: *Desineste* cu 62 case e în districtul Caransebeș. Harta lui Mercy din 1723 are comuna sub numirea *Delinesti*, iar cea oficială din 1761: *Delineste*. Harta lui Grisellini din 1776: *Diliriest*. Korabinszky: *Delinestie*, iar Váliy: *Delineșt* sau *Delineștie*, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori catolici și ortodocși în apropiere de Prebul.

Lanuri: Gura Văii, Dealul Bisericii, Pe Vale, Fața, Valea Ursului, Vârtop, Răchita, Crucea Roșie, Cireși, Toplița, Blăjoanea, Orbul, Găurele, Vlașka, Fântâna Rece, Odăi, Mătulești, Râpa, Piatra Moșului, Căprioara, Valea Lungă, Lațcani. *Râuri*: Pogăniș. *Pâraie*: Valea Fierului, Strejești, Mizescu, Mizescuțu, Gemenes. *Coline*: Măgura, Bobul, Prislop, Cucui, Geamăna. *Ogașe*: Ogașu Rău, Vâna Pomoștului, Ogașul Dragota. *Dealuri*: Groposul, Plopi, Barbu, Sutilă, Dealul Chiului, Tâlva Leordișului, Flitanul, Obârșia Mutnic, Calata. *Drumuri*: Cozlar.

În locul numit Lațcan, a fost în evul mediu localitatea Lațcani (între 1433-1563) aparținând districtului Sebeș. Și azi se pot vedea în acest loc urme de așezăminte omenești. Halavács așază castrul roman Caput – babuli la Delinești (Arh. Ert. 1896.8).

Numirea Lațcan din hotarul comunei amintește localitatea Lațcan, des pomenită în evul mediu. Comuna Lațcan, împreună cu Vârciorova, Apadia,

⁶⁰ Pesty: *Krassó* IV, pag. 77.

Ohabîța, Delinești, era proprietatea familiei Bizere. Localitatea Lațcan e amintită ultima oară la 1563.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată Delinești, parohia antică, cu 743 ortodocși, 208 perechi căsătorite, 30 elevi, având preot pe Alexandru Daia și Nicolae Păcurar, învățător Pavel Iuba, iar capelan Alexandru Daia. Matricolele datează de la 1778. Înainte de războiul mondial 1914-1918, munca pentru deșteptarea conștiinței naționale a fost dusă de către preoții și învățătorii confesionali, dintre care amintim pe preotul Teodor Munteanu, învățătorii Constantin Velcu, Dimitrie Iacobescu.

Voluntari în armata română în marele război au fost Coriolan Lepa, Ioan Lupșa, Petru Miu, Adolf Dan proveniți din captivitatea italiană, Ioan Lerințiu, Nicolae Andraș din cea rusească.

Delinești este o comună cu populație curat românească în care mai dăinuiesc și azi cântecele haiducești, viața liberă de codru și ura împotriva asupritorilor. Soldații reînțorși de pe front în toamna anului 1918 au spart magaziiile evreilor Stern Leopold, frații Brody, care exploataseră în timpul războiului mizeria familiilor rămase acasă. Numiții evrei adresându-se gărzii maghiare din Caransebeș, aceasta vine în comună și fără nici o anchetă împușcă pe românii Traian Ienășel, Vodă Vodă, Toma Mihu, Aurel Damian, Ioan Andraș, Nicolae Damian, Coriolan Damian, Simion Didu, Ioan Ienășel. Sârbii în timpul ocupației au imitat întrucâtva pe călăii unguri, bătând până la sânge cetățenii pașnici. Așa sunt schingiuiți țărani Ioan Balint, Ioan Sârbu, Cornelia Balint. Eroii comunei sunt: Gavrilă Baba, Grigorie Ienășel, Ioan Crovoneanțu, Martin Dan, Ioan Rât, Atanasie Vernica, Nicolae Micșa, Ioan Gheorghe, Dimitrie Vodă, Martin Lungu, Nicolae Chincea, Gheorghe Popoviciu, Ion Lungu, Ioan Vodă, Ilie Boian, Dionisie Vodă, Mihai Dan, Nicolae Colojoară, Nicolae Lepa, Ioan Madescu, Ioan Dalea, Ioan Văcărescu, Vodă Drăgan, Petru Gheorghe, Nicolae Andraș, Ioan Daia, Ioan Răduț, Mihuț Răduț, Ioan Văcărescu, Ioan Văcărescu, Constantin Gogoasă, Petru Ciucure. Eroii nu au monument.

Divici

În anul 1843 are 400 ortodocși, în anul 1890 are 9 români, 511 sârbi, 57 alții = 577 locuitori, în anul 1900 are 707 locuitori, în anul 1910 are 706 locuitori, în anul 1930 are 78 români, 572 sârbi = 650 locuitori. Se află în

județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Baziaș, Belobresca.

Comuna a existat în timpul ocupațiunii turcești. La finele secolului al XVII-lea peste populația românească vin coloniști sârbi refugiați din Peninsula Balcanică, de groaza persecuțiilor otomane. Sârbii veniți în număr mare majorează numărul românilor, și astfel comuna se sârbizează. Ca dovadă că vechii locuitori ai comunei au fost români sunt numirile topografice din comună ca Vlașchi Put (Drumul Românesc), Vlașchi Livade. Sârbii mai ales cei bătrâni vorbesc și azi destul de bine și limba română. În Divici s-au așezat în secolul al XVIII-lea bufeni, bulgari, sârbi, țigani. La 1800, avea 46 case din lemn dintre care una era rezervată preotului care locuia în Belobresca.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 comuna nu este amintită și nici în conscripția din 1717. În harta lui Mercy din 1723 e *Dibitz*. În harta oficială din 1761 *Tibity*, iar la Grisellini *Diblitz*. Korabinszky: *Diblitz*, la Vályi: *Diblitz*, comună în Banat, la hotarul țării, la $\frac{3}{4}$ milă de la Palanca Nouă. La Mathias Bel: *Dibitza*.

Insula Calinovațului de azi de lângă Divici, la începutul secolului al XIX-lea se numea Insula Diviciului. Numirea îi vine de la arbustul călin care crește în abundență pe insulă.

Lanuri: Rât, Gradisca Padina, Kusatak, Vlașchi Put, Velichi Put, Padina, Pârlog, Preco Rieco, Zetin, Koryski Put, Brestovnicike, Vlasche Livadie, Josnia Dolina, Stari Divici, Popin Potoc, Drocsina Padin, Orbulin Hrt, Kalinovaț, Rasovaț, Govedariște, Bucorva, Dolina, Obzovar, Planina, Rașcarnița, Kolarnița. *Ape*: Velika Rieca, Selsca Rieca. *Văi*: Lievi Potoc, Duboco Potoc, Sredin Potoc, Selski Potoc. *Dealuri*: Ursulov Hrt, Kiliavi Hrt, Hrtovy, Marcușev Hrt, Temesevoy Glavița.

Divici în anul 1843 avea 400 ortodocși, 86 perechi căsătorite, 35 elevi. Era filie la Belobresca, având învățător pe Constantin Coici. Zidirea bisericii ortodoxe sârbe s-a început în anul 1938.

Ca voluntari în armata română în războiul 1914-1918 iau parte Toșa Iancovici și Vasa Golubovici proveniți din captivitatea italiană.

Trupele germane ale generalului Mackensen în retragerea din Serbia trec și prin Divici cauzând locuitorilor multe neplăceri. În urma unor conflicte cu soldații germani, locuitorii George și Dușan Stamatovici au fost împușcați.

Soldații reînțorși la vetrele lor în toamna anului 1918 se năpustesc asupra primăriei, notariatului, magazinelor de alimente, distrugându-le.

Jandarmeria depune armele și se refugiază în pădure. La începutul lunii noiembrie 1918 soldații sârbi și câțiva comitagi trec Dunărea și ocupă comuna. Divici fiind o comună cu populație sârbă armata se poartă bine nemolestând pe nimeni. În război au căzut 23 eroi. Eroii nu au monument.

Doclin

În anul 1839 comuna are 1223 ortodocși, 18 catolici = 1241 locuitori, în anul 1843 are 1616 ortodocși, în anul 1851 are 1241 locuitori, în anul 1890 are 12 maghiari, 32 germani, 47 slovaci, 1170 români, 47 alții = 1308 locuitori, în anul 1900 are 1272 locuitori, în anul 1910 are 1269 locuitori, în anul 1930 are 958 români, 22 germani, 54 țigani, 30 alții = 1064 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Biniș, Docnecea, Surducul Mare.

Obvine pentru prima dată sub această numire în diploma din anul 1597, când Nicolae Negwl de Caransebeș e introdus în posesiunile *Dolklyn* și *Bynys* din districtul Severin. Din diplomă reiese că posesiunile *Doclin* și *Biniș* au aparținut castrului Bocșa și împreună cu acest castru au căzut în mâinile turcilor, iar acum sunt reocupate de către oastea victorioasă a lui Sigismund⁶¹. La introducerea lui Andrei Barczay în 1597 în posesiunile *Kertenis*, *Rauna*, *Fizes* ... iau parte iobagii lui Nicolae Negul din Doclen cu numele: Petru Czim primar, Luca Mihalý, Michalele Iounezkul, Ioane Tatar, Stefan Opra. Cine mai poate dubita că atât Negul cât și iobagii lui sunt toți români⁶²?

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 comuna *Doklen*, e în districtul Bocșa. Conscripția din 1717 dă comuna *Doklien* cu 90 case în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 e *Doklem*, în districtul Vârșeț. Harta oficială din 1761 are *Doklen* în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Doklen*. Korabinszky: *Doclem*, la 2 mile de la Vârșeț. Vályi: *Boclen*, comună sârbă. În anul 1784 primar cnez al comunei e Lupu Peica⁶³. Familia Peica este și azi în comună.

Lanuri: Gherliștea Mare, Gherliștea Mică, Valea Donisii, Valea Oalelor, Valea Satului, Valea Sălașului, Valea Ciernoveți, Valea Vâinii,

⁶¹ Pesty: *Krassó* IV, pag. 206.

⁶² *Id.* pag. 193.

⁶³ Pesty: *Krassó* II, 1, pag. 136.

Valea Paulii, Ogașul Opir, Ogașul lui Telepiu, Valea Babii, Ogașul Lut, Ogașul Nelsi, Ogașul Iorgonilor. *Dealuri*: Dealul Crucii, Poiana lui Frapțiu, Dealul Buichii, Dealul Grânilor, Dealul Basului, Dealul Cuca, Ciobanu, Poiana Meului, Dealul Cârnecii, Dealul Cocos, Dealul Ianculeț, Dealul Stanește, Dealul Paulii, Dealul Anton, Dealul Meii, Dealul Cuteg-Gherliște, Dealul Culmii, Poiana Largă. *Pâraie*: Cernoveț.

În anul 1781 învățător în *Docleni* era Dimitrie Popovici, român greco-neunit care îndeplinea și slujba de cantor bisericesc, având salariu anual de 50 florini, 7½ metri cucuruz, 7½ metri grâu, 2½ clăi fân, 10 stânjeni lemne și locuință în chilia de la școală.

Sematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Doclen*, parohie din timpuri imemorabile, cu 1616 ortodocși, 150 perechi căsătorite, având preoți: Ieremie Zaharievici, Simion Blidariu, administrator parohial Ioachim Blidariu, învățător Dionisie Blidariu. Matricolele datează de la 1778. Voluntari în armata română în timpul marelui război 1914-1918 au fost: Petru Marcu (204), Ioan Simulescu (15) Petru Dragomir (11). În toamna anului 1918, comuna nu a fost tulburată de nici un incident. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie a luat parte George Mioc (141). Eroii comunei sunt: Adam Petru, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Adam Petru, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Avram Petru, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Avram Gheorghe, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Baica Irimia, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Bunda Trifu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Bercei Maxâm, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Cârdu Mărcia, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Cârdu Adam, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Ciurcu Toma, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Dogan Adam, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Dogan Gheorghe, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Dumitru Iosif, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Dumitru Adam, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Filea Nicolae, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Frățilă Petru, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Găvăgină Petru, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Ghiță Petru, soldat, regimentul 7 Pioner, căzut pe frontul din Galiția; Jura Petru, soldat, regimentul 7 Pioner, căzut pe frontul din Galiția; Marcu Irimia, soldat, regimentul 7 Pioner, căzut pe frontul din

Galiția; Peica Petru, soldat, regimentul 7 Pionier, căzut pe frontul din Italia; Pascu Petru, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Răitariu Iosif, caporal, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Simuliasă Adam, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Găran Păun, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Ursu Ioan, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia. Eroii nu au monument.

Dognecea

În anul 1839 comuna are 1063 ortodocși, 952 catolici = 2015 locuitori, în anul 1843 are 1365 ortodocși, în anul 1851 are 2015 locuitori, în anul 1863 are 2800 locuitori, în anul 1890 are 4 maghiari, 1215 germani, 4 slovaci, 2149 români, 76 croați, 28 sârbi, 15 alții = 3491 locuitori, în anul 1900, are 3525 locuitori, în anul 1910 are 3422 locuitori, în anul 1930, are 1670 români, 706 germani, 435 țigani, 27 alții = 2838 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Vodnic, Lupac, Doclin, Surducul Mare.

Un raport dat de către autoritatea minieră arată că la 1772 lucrările în mine s-au întrerupt la această dată⁶⁴. Se crede că localitatea a fost un însemnat centru minier și în timpul ocupației turcești. În harta lui Mercy din 1723 *Dognaska* e localitatea unde se extrage argint. Korabinszky: *Dognasca*, în districtul Vârșeț cu oficiu poștal la 2½ mile de la Vârșeț, Vályi: *Dognatsca*, comună mixtă în comitatul Caraș cu locuitori catolici, cu oficiu poștal. În harta oficială din 1761 *Dognazka* e în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Dognaska*. Fényes Elek: *Dognacica*, oraș minier cu 952 catolici, 1063 ortodocși, are oficiu poștal, biserică catolică și ortodocsă, mine de marmură și de aramă.

Pâraie: Petru și Pavel, Antoneasa, Rusaliile, Văratu, Betoanea, Izvorul, Bichiniecea, Lișava, Eneț, Dudașca, Gârlițoniu. *Dealuri*: Gheroanea, Cracul Betonii, Fața Mare, Dealul Rafnicului, Cracul Heneț, Cioca Bunii, Dănilă, Zidul Mare, Zidul Mic.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată Docnecea, opid montan, cu parohie din timpuri imemorabile, cu matricole de la 1781, având ca preot pe Petru Nestorovici, capelan Mihail Velcian, învățător

⁶⁴ Pesty: *Krassó vm.* II, 1, pag. 134.

Toma Velcian. Numărul ortodocșilor e 1365, al perechilor căsătorite 260, al elevilor 71. În hotarul comunei în mina Iuliana s-au găsit obiecte din epoca de bronz.

Înainte de primul război mondial era în comună o *Reuniune de cântări și lectură* care timp de 20 de ani a organizat în comună și împrejurime concerte, reprezentații teatrale, conferințe, șezători culturale.

La terminarea războiului în toamna anului 1918, simțindu-se în comună unele mișcări anarhice, se înființează o gardă națională. Societatea Reșița îndată după proclamația de la Alba Iulia, a început tratative cu locuitorii din comună spre a-i determina să nu voteze alipirea la România ci să rămână mai departe sub monarhia austro-ungară. Încercările însă au dat greș.

Trupele sârbe care au luat locul gărzii naționale române, în loc de ordine introduc teroarea și sufocarea brutală a sentimentului național român. Soldații turmentați bat fără nici o răspundere populația și produc panică prin dese împușcături în noapte. Preotul L. Băleanu se refugiază la Reșița punându-se sub protecția trupelor franceze. Eroii comunei sunt: Boboescu Nicolae, Todor Gheorghe, Spindler Alexandru, Perian Dumitru, Kraviț Andrei, Krasnek Antoniu, Ion Dumitru, Modoran Axentie, Vreju Ion, Cristoi Ilia, Măgulescu Vichentie, Panescu Nicolae, Căprița Nicolae, Vinulescu Ion, Muntean Mihai, Potocean Dumitru, Pentz August, Cristoi Simion, Schiedtberger Rudolf, Ungurean Costa, Bocean Simion, Gavrilă Ion, Ion Gheorghe, Muntean Cornel, Muntean Petru, Orăvicean Alexa, Alexandru Vasilie, Mogoș Ion, Klein Antoniu. Eroii au monument, ridicat în anul 1923. Inscripția: *În memoria eroilor căzuți în războiul mondial 1914-1918.*

Doman

În anul 1839 comuna are 4 catolici, 417 ortodocși = 421 locuitori, în anul 1843 are 711 ortodocși, în anul 1851 are 421 locuitori, în anul 1863 are 701 locuitori, în anul 1890 are 12 maghiari, 94 germani, 565 români, 2 ruteni, 112 alții = 785 locuitori, în anul 1900 are 29 maghiari, 163 germani, 7 slovaci, 667 români, 1 croat, 3 sârbi, 130 alții = 1000 locuitori, în anul 1910, are 1192 locuitori, în anul 1930, are 585 români, 320 germani, 31 maghiari, 1 țigan, 101 alții = 1038 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Cuptoare Secul, Nermet, Clocotici, Reșița.

Palatinul Ladislau de Opulia, în adunarea comitatului Caraș, la 12 mai 1370, judecă mai mulți răufăcători din diferite comune ale comitatului. Între tâlhari e amintit Vanchuk din *Doman*. În 1598, când Andrei Barchiay e introdus în *opidul Crasso* și posesiunea *Gorwya* din comitatul Severin, iau parte între alții și Luca Ilia, Francisc Draghich, Dimitrie Dachă din *Doman*. La 1738, turcii invadând Banatul așează de obercnez peste comunele Gârliște, Goruia, Ciudanovița ... Reșița și *Doman* pe Andrea locuitor din Crașova.

Învățător român greco-oriental în *Doman* la 1781, era Avram Nicolievici, cu un salariu anual de 28 florini, 7 metri cucuruz, o clăie de fân și locuința în chilie separată de școală. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700, *Doman* e în districtul Vârșeț, tot în acest district e așezat *Doman* cu 27 de case și după conscripția din 1717. În harta lui Mercy din 1723: *Doman* în districtul Vârșeț. În harta oficială din 1761: *Doman* e în plasa Carașova, din districtul Vârșeț. Korabinszky: *Doman*, la $\frac{3}{4}$ milă de la Docnecea. Vály: *Doman*, comună în comitatul Caraș, cu locuitori catolici. În harta lui Grisellini din 1776: *Doman*. Fényes Elek: *Domani*, comună valahă la 2 ore de la Docnecea, cu 4 catolici și 417 ortodocși, are mine de cărbuni.

Conform conscripției neuniților de la Buda din anul 1843, *Doman* posesiune camerală, cu parohie ortodoxă din timpuri imemorale, cu matricole din 1792, avea 711 ortodocși, 189 perechi căsătorite, 31 elevi. Preot Mihail Popovici, capelan George Pocrian, învățător George Gherga. Aparținerea protopopiatului de Vărădia din dieceza Vârșăului.

Lanuri: Șesurile, Ponorul, Poiana Ponorului, Bădanele, Olenica, Față Niermegiului, Buza Dealului, Valea Suvăcii, Chica, Negoslașul, Corobania, Dealul Ililici, Târșătura, Gorilașul, Dumbrava, Bucinicul, Draglovățul, Baci, Petru Vârf, Șiesu cu Fiețele. *Văi*: Sonca, Laz, Suvaca, Dreglovăț, Olenica. *Dealuri*: Ponsa, Chica. *Munți*: Ponor, Fața Gruniului, Arșița, Chica.

Biserica ortodoxă datează din 1782, catolicii aparțin materiei din Reșița.

În anul 1893 se înființează un cor bărbătesc de către Mihail G. Crăciun, directorul școlii primare. Corul menține flacăra românismului prin diferite concerte, șezători, piese teatrale, date în comună și în localitățile învecinate. Funcționează și azi.

În timpul războiului mondial 1914-1918, au fost puși sub pază politică preotul Ioan Oprea, învățătorii Iosif Olariu și Aurel Gherguța. Societatea căilor ferate din Budapesta în cursul războiului intensifică persecuțiile,

neadmițând sub grele pedepse, pășunatul vitelor în teritoriul Uberland, din motiv că locuitorii nu voiesc să cedeze societății dreptul asupra subsolului. Voluntari în armata română proveniți din captivitatea italiană George Acolojoară, Aurel Franț, iar din cea franceză George Iovan. Încă de la începutul lunii noiembrie 1918, puținii unguri din comună împreună cu germanii, formează o gardă pusă în serviciul revoluționarilor din Budapesta. Conducătorii maghiari îndeamnă, apoi amenință pe români să intre în gardă, altcum nu le garantează viața nici avutul. Văzând această atitudine ostilă, românii înființează garda națională sub comanda lui Traian Gherghiuță, ceea ce atrage după sine dizolvarea gărzii maghiare.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 iau parte Marius Colojoară, Toma Purcăriță, Traian Dragalina, Mircea Ioan Andrei și Traian Gherghuța. Sârbii fiind numai în trecere, din când în când prin comună, nu au cauzat nici un neajuns populației. În biserica din Doman se află Antologhion, Râmnic, 1743. Eroii comunei sunt: Petru Sârbu, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul sârbesc; Traian Colojoară, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul sârbesc; George Purcăriță, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Petru Purcăriță, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Traian Zmoc, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Ioan Colojoara, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Ioan Purcăriță, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Traian Franț, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Ioan Luica, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Traian Iovan, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul sârbesc; Ioan Franț, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc. Eroii nu au monument.

Duleu

În anul 1839 comuna are 711 ortodocși, 5 catolici = 716 locuitori, în anul 1843 are 558 ortodocși, în anul 1851 are 716 locuitori, în anul 1863 are 631 locuitori, în anul 1890 are 21 maghiari, 66 germani, 4 slovaci, 672 români, 7 sârbi, 12 alții = 782 locuitori, în anul 1900 are 833 locuitori, în anul 1910 are 886 locuitori, în anul 1930 are 762 români, 14 maghiari, 98 germani, 15 țigani, = 889 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Vermeș, Visag, Valea Mare, Valeapai, Iersig.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Duleg* în districtul Lugoj. La 1699 primarul comunei *Dulo* face depoziii favorabile pentru Petru Macskas. În conscripția din 1717: *Dulley*, cu 70 case este în districtul Ciacova. În harta lui Mercy din 1723 este *Duhlo*, iar în cea oficială din 1761: *Duelo*, în districtul Ciacova. Harta lui Grisellini din 1776: *Doleo*. Korabinszky: *Duleo* la 1½ milă de la Chevereș, iar Vályi: *Dulev* sau *Duleo*.

Lanuri: Ogașu Turcului, Cașuna, Dealu Vișagului, Ariniș, Dealu Mare. *Râuri*: Pogăniș. *Văi*: Lazuri. *Dealuri*: Dealul Țarinei, Piatra Mare, Dealul Cornetului.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Duleu*, cu matricolele botezaților de la 1817, al căsătoriților de la 1793, al morților de la 1821, cu biserică zidită în 1797, având administrator parohial pe Paul K. Paul Crainicescu, învățător pe Petru Lighezian. Numărul ortodocșilor 558, al perechilor căsătorite 147, al elevilor 42. În comună se află urme de drumuri romane.

Vechea biserică a fost zidită la 1797, iar cea nouă la 1908. Școala confesională română datează din 1748⁶⁵. În locul ei s-a zidit la anul 1872 una nouă sub preotul Nestor Damșa și a învățătorului Ilie Crăinicescu. Mare proprietar în comună a fost George Ioanovici de Duleu și Valea Mare, mort la Budapesta în anul 1908. După restaurarea vieții constituționale este ales deputat de Lugoj, apoi între anii 1866-1871 este numit secretar de stat la Budapesta. A fost un mare aderent al lui Șaguna. George Ioanovici a sprijinit locuitorii comunei în ce ce privește viața economică-culturală.

Notarul comunei Buzaugan Gyula și soția acestuia, o evreică, și-au făcut merite în timpul războiului prim mondial, în a asupra locuitorii comunei. Preotul Petru Damșa este pârât de către comerciantul Weinberger Ignacz că nu a voit să tragă clopotele când a fost ocupat Bucureștiul. Este internat la Șopron.

Voluntari în armata română au fost: Traian Pau, Petru Vit proveniți din captivitatea italiană, Martin Văiugă din cea rusească, Toma Groza și Ioan Murariu din cea română. Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 au avut o purtare demnă. Nici o tulburare ori dezordine. Liniștea comunei a fost însă tulburată de fapta nesocotită a doi locuitori din Valea Mare: Nicolae Galoșie și ȝiganul Ioan Ursu, zis Becu. Aceștia voiesc să devasteze castelul lui George Ioanovici, care trecuse în proprietatea lui Weisz și Ligeti din Timișoara. La cei doi nesocotiți se alătură o câțina

⁶⁵ Vezi chestionarul dat de către oficiul parohial Duleu.

tăciunari din Duleu. Somează pe supraveghetorul castelului Lorisz, originar din Bacova, să deschidă ușile. Lorisz care nu se grăbește să deschidă este crunt bătut, încât la câteva zile și moare. Participanții din comuna Duleu la această faptă au fost: Iosif Andraș (73), care a fost împușcat noaptea de către un codrean când fura lemne, Nicolae Lațicu (30), de asemenea ucis prins furând lemne, George Madescu (35), George Sfercoși (31), mort în urma bătăilor date de către sârbi, Andrei Petcu (138), ucis de către doi oameni din Visag cu ocazia unei beții, Petru Buțu (56), căruia banda de hoți Tisan i-a furat 24000 coroane, Cornel Balint (13), George Bulgăr (79 a) și George Honu (33). După jefuirea castelului devastează locuința preotesei văduve Regina Neda, maltratează pe primarul George Petcu (acesta fusese primar 35 de ani și 65 de ani cantor bisericesc).

Operațiile acestei bande sunt oprite de către garda națională, înființată de către preotul militar Petru Damșa sosit de pe front în acele zile. Comandantul gărzii a fost Dr. Cornel Nicolaevici.

Chemați de către proprietarii Weisz și Ligeti, gardiștii unguri din Timișoara sosesc în comună în miezul nopții. Preoții Nestor și Petru Damșa, apoi primarul Gavrilă Groza și comerciantul Pavel Lațicu, sunt duși la Primărie bătuți și somați să garanteze paguba suferită de către Weisz și Ligeti. Gardiștii se năpustesc apoi asupra caselor țăranilor și sub pretextul că adună obiectele luate de la numiții proprietari, fură obiectele de valoare din case.

Sârbii n-au stat în comună decât o gardă la casa comună. Garda, când oamenii mergeau la târg, le lua din trăsură ce era mai de valoare. Dacă cineva protesta era și bătut. Preotul Petru Damșa ducându-se la târg la Bocșa, un soldat sârb îi trage pătura din trăsura, altul îi ia bunda, iar al treilea jițul, apoi tabachera din mână. Preotul protestând contra acestor furturi este înjurat și lovit. Reclamând acestea la maiorul sârb Ristici din Bocșa Montană, i se promite luarea de măsuri. Când însă preotul Damșa iese din biroul maiorului este lovit de către santinelă și de alți soldați. Maiorul Ristici auzise cele ce se petreceau la ușa biroului său, dar nu ia nici o măsură. Totul fusese bine înscenat. La plecare preotul este făcut atent de către santinelă că va păți-o și mai rău dacă mai îndrăznește să reclame cândva pe vreun soldat sârb. Bucuria locuitorilor a fost de nedescris când a intrat în comună primul sol al României, plutonierul Traian Nicoară în fruntea jandarmilor români. Eroii comunei sunt: Nicolae Căprariu, soldat, reg. 61, Inf., mort pe frontul italian; Ioachim Pârvu, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Petru Bulgar, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Ioachim Ivașcu, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Ioachim Bandu,

soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Iosif Lațicu, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Gheorghe Pătniț, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Petru Lațicu, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Ioan Foale, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Pavel Sirbiescu, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Ioan Bandu, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Gheorghe Suclea, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Petru Pau, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul italian; Nicolae Căprariu, soldat, reg. 61, Inf., mort pe frontul italian; Simeon Băcău, soldat, reg. 61, Inf., mort pe frontul italian; Valeriu Franț, soldat, reg. 61, Inf., mort pe frontul italian; Ioan Măghețiu, soldat, reg. 61, Inf., mort pe frontul italian; Trifon Zbăgan, soldat, reg. 61, Inf., mort pe frontul italian; Petru Coma, soldat, reg. 8, Honv., mort pe frontul rusesc; Daniel Lațicu, soldat, reg. 8, Honv., mort pe frontul rusesc; Ilie Lațicu, soldat, reg. 8, Honv., mort pe frontul rusesc; Ioan Țiepuș, soldat, reg. 7, Honv., în Spital Nyiregyháza; Nicolae Lațicu, dat, reg. 4 Cavalerie, dispărut; Traian Țiepuș, soldat, reg. 43, Inf., mort pe frontul rusesc; Ioan Filip, lucrător la tranșee, reg. 43, Inf., mort acasă în urma rănilor. Monumentul pentru memoria celor căzuți în război, încă nu s-a ridicat. Se fac eforturi, pentru strângerea fondului necesar. Eroii nu au monument.

Ezeriș

În anul 1839 comuna are 2021 ortodocși, 2 catolici = 2023 locuitori, în anul 1843 are 1959 ortodocși, în anul 1851 are 9 catolici, 2021 ortodocși = 2030 locuitori, în anul 1863 are 1856 locuitori, în anul 1890 are 22 germani, 1608 români, 2 sârbi, 29 alții = 1661 locuitori, în anul 1900 are 1556 locuitori, în anul 1910 are 1558 locuitori, în anul 1930 are 1236 români, 63 țigani, 19 alții = 1318 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Zorlențu Mare, Brebul, Soceni, Moniom, Vasiova.

Comuna Ezeriș este amintită în anul 1319, când cneazul Bach, împreună cu fiul său protestează înaintea lui Symon, comite de Caraș, împotriva mutării satului *Egrus* în altă parte a moșiei. Magister Symon ordonă anchetă, care se face de către comitele Blasiu și se constată că plângerea primarului Bach a fost întemeiată⁶⁶. Ioan de Egres, fiul primarului Bac se

⁶⁶ Pesty: *Krassó* vm. III, pag. 5.

plânge în 1360, contra lui Laurențiu Heem în adunarea de la Gătaia (Gatal), că i s-a luat pe nedrept jumătate din comuna *Egres*⁶⁷. Contra lui Laurențiu fiul lui Heem de Ozyah la 1363 se și emite citație pentru a justifica în baza cărui drept deține jumătate din *Egres*. Primarul Brath (Bratu) din *Egreus*, folosindu-se de întunericul nopții a furat un iobag de la Ștefan Heem din *Rauna*. Furtul este dovedit la 1418, de către Ladislau Vaski și Benkö. La 1433 primar al comunei *Egres* este Mihail Bodor, care la 1437, este procurator al familiei Heem.

În timpul ocupațiunii turcești comuna exista pentru că însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau *Hecseris*, în districtul Bocșa. În conscripția din 1717 *Esseriss*, cu 52 case este în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 *Egriș*, e în districtul Vârșeț. Harta oficială din 1761 dă *Eserisch*, iar a lui Grisellini din 1776: *Eseresch*. Korabinszky: Ezeriș, la o milă de la Docnecea. Vályi: *Eșerits*, comună în comitatul Timiș, la o milă de la Docnecea. Vályi mai are *Ezereș*, comună mixtă în comitatul Caraș cu locuitori catolici. Fényes Elek: *Ezeres*, comună valahă la 3 ore de la Docnecea, cu 2 catolici, 2021 ortodocși, având biserică ortodoxă. Comuna are și hotel.

Lanuri: Handra, Lunca de la Vale, Lunca Mică, Valea Aninoasei. *Pâraie*: Brebanul, Vâna lui Degianu, Vâna Priodului, Vâna Raun, Vâna Radului, Strâmba, Tăul. *Văi*: Valea de Hotare, Valea Priodului, Valea de Carpeni, Valea Vidrâslau, Valea Oțelonii, Valea Radului. *Dealuri*: Dealu Nanului, Dealul Osului, Dealu Lupilor, Dealul Măgura, Dealul Părului. *Culmi*: Culmea Cioarei, Culmea Priodului, Culmea Oțeloni, Vidrâslău, Giorgiuna.

În anul 1781, învățător greco-ortodox român în Ezeriș era Bogdan Vuia având salar anual 30 florini și locuință în școală.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 dă Ezeriș, parohia antică cu matricole de la 1791, având preoți pe Mihail Stepan, Martin Opra, capelani Mihail Micloșin, Petru Eremie și Ion Opra, învățător Ioan Hațegan. Numărul ortodocșilor 1959, al perechilor căsătorite 445, al elevilor 6. Parohia ortodoxă română datează din 1790. Biserica actuală e zidită în 1914, în locul celei vechi din 1801. În războiul pentru întregirea neamului ca voluntari au luat parte Petru Stefoni (174), Ilie Dănilă (202), Ioan Stefoni (412), Nicolae Popa (91), proveniți din captivitatea italiană. Au fost înrolați în regimentul I Horia. Toți au decorația medalia Ferdinand I. La reîntoarcerea soldaților de pe front în toamna anului 1918, a fost liniște în comună.

⁶⁷ Szentkláray I.: *Csanád egyházmegyei pléb. Tört.* I, pag. 421. Pesty: *id.* pag. 43.

Doar câteva elemente nemulțumite au cauzat o neînsemnată pagubă evreului Alexandru Hermann, care în timpul războiului exploatare fără nici o milă mizeria văduvelor și orfanilor. Eroii comunei sunt: Stroia Nicolae, Rus Petru, Ursu Petru, Drăgan Stefan, Brândan Petru, Chincea George, Cata Simion, Dragan Petru, Dragan Ion, Dragan Trăian, Dragan Nicolae, Drăgan Petru, Goruian Anton, Gălan Petru, Imbria Petru, Luca Ion, Necșa Ion, Necșa Trăian, Opriș Nicolae, Peia Pavel, Putnic Petru, Putnic Nicolae, Raduleț Dumitrie, Rus Petru, Stroia Antonie, Sârbu Petru, Sârbu Ion, Stoica Petru, Stefan Nicolae, Stroia Ion, Stefan Nicolae, Stoica Dumitrie, Lusa Nicolae, Batrâna Ion. Eroii au monument ridicat în 1938. Inscripția: *Eroiilor căzuți pentru întregirea Neamului.*

Fizeș

În anul 1839 comuna are 23 catolici, 2400 ortodocși = 2423 locuitori, în anul 1839 are 2400 ortodocși și 23 catolici, în 1843 are 1756 ortodocși, în anul 1851 are 2423 locuitori, în anul 1863 are 1900 locuitori, în anul 1890 are 154 maghiari, 65 germani, 71 slovaci, 1495 români, 6 ruteni, 10 croați, 4 sârbi, 99 alții = 1904 locuitori, în anul 1900 are 167 maghiari, 92 germani, 61 slovaci, 1593 români, 3 sârbi, 87 alții = 2003 locuitori, în anul 1910 are 2142 locuitori, în anul 1930 are 1273 români, 122 germani, 325 maghiari, 8 țigani, 88 alții = 1816 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Bocșa, Tirol, Jidovin.

La introducerea lui Andrei Barczay în posesiunea castrului Bocșa, apoi în posesiunile *Kertenis*, *Rauna* și *Fyzes*, ordonată în 1597, se opune Ana Racovița, alias Pribec, soția lui Nicolae Totth de Caransebeș. Tot în acest an la introducerea lui Nicolae Negul de Caransebeș în posesiunile *Dolklyn* și *Bynys*, din comitatul Severin, ia parte ca vecin Mihail Marilla, primarul din *Fwzes*.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 arată localitatea Fizeș în districtul Bocșa. În conscripția din 1717, *Fisescho* cu 110 case e în districtul Vârșeț. În acest district pune *Fisches*, harta din 1723 și cea din 1761 (*Fisches*). În harta lui Grisellini din 1776: *Fisesch*. Korabinszky: *Fizeș* sau *Füzeș* la 2¼ mile de la Vârșeț și la 3¼ mile de la Timișoara. Vályi: *Füzeș*, comună în comitatul Caraș cu locuitori catolici și alții.

Mulți dintre locuitori la înființarea confiniului militar, au părăsit comuna, înscriindu-se ca grăniceri. În timpul revoluției din anul 1848, locuitorii din Fizeș au luat cu forța pământurile domeniiale împărțindu-le.

Fényes Elek: *Füzeș*, comună valahă la 2 ore de Bocșa, în marginea comitatului Timiș, cu 23 catolici, 2400 ortodocși. Are pământuri arabile bune, păduri mari, livezi de pruni și fânețe.

Conscripția neuniților de la Buda din anul 1843 dă parohia *Füzeș*, posesiune camerală ca parohie ortodoxă din timpuri imemorabile cu matricolele botezaților și răposaților din anul 1787, ale căsătoriților din 1790, având ca preoți pe Trifon Paulovici, Iosif Gaitovici, Nicolae Popovici, Damaschin Popovici, iar ca învățător P. Petru Mioc. Numărul ortodocșilor 1756, al perechilor căsătorite 430, iar al elevilor 8. Aparținea diecezei și protopopiatului Vârșetului.

În 1781, învățător sârb greco-ortodox în Fizeș era Stefan Dimitrovici, având salariu anual 80 florini, 10 metri cucuruz, 10 metri grâu, 2 clăi fân, 10 stânjeni lemne și locuință într-o chilie de la școală.

Lanuri: Făitalan, Făitalanel, Șest, Cornișul, Agreș, Lugojana, Purecea, Ocol, Valea Răchiții, Pupăza. *Crânguri*: Bruscanul, Corcana. *Pâraie*: Fizeșul, Agreșul, Crâsta. *Coline*: Tâlva, Dealul Crucii, Grindul Înalt, Popița, Pastoane, Băneș, Corniș, Rovine.

Biserica ortodoxă din piatră s-a zidit între anii 1758-1763 și s-a sfințit în 1763 de către episcopul Ioan Georgevici. Catolicii din Fizeș aparțin materiei din Königsgrad.

În anul 1894, ia ființă *Societatea de Lectură și Cântare*, sub conducerea învățătorului Martin Țapu.

La începutul războiului mondial a fost pus sub pază politică preotul Victor Sciopone.

Voluntari în armata română au fost Nicolae Mioc, Adam Mărgan, Petru Moise, Ioan Maier, Pavel Dinca, Adam Pozderca, Ioan Leu, Dumitru Drăgan, Iosif Popa, Dumitru Stoian, Ștefan Meilă, Nicolae Curte, Nicolae Ogârlaci, Iosif Jurca, Pavel Stoica, Simeon Andeș, proveniți din captivitatea italiană. Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 au distrus prăvălia evreului Klein, și au devastat conacul lui Botlik. Din prăvălia lui Klein n-au luat nimic, iar de la conacul moșierului ungur cerealele luate au fost împărțite nevoiașilor. Garda națională a fost înființată sub conducerea lui Achim Pozderca. Eroii comunei sunt: Adam Petru, Albu Adam, Albu Moise, Albu Iosif, Avram Ioan, Bălan Vasile, Binișan Petru, Binișan Nicolae, Brăila Vichentie, Budeu Trifu, Cătuța Ioan, Cătuța Gheorghe, Clepan Ioan, Cîncă Ioan, Ciurariu Adam, Cioloca Maxim, Cioloca Petru, Covaci Iosif, Coata Nicolae, Colca Petru iunior, Cristescu Atanasie, Dalea Achim, Dragota Isac Nicolae, Fabian Ioan, Foith Iosif, Grecu Constantin, Györödi

Ioan, Hegyi Gheorghe, Isac Ioan, Ionas Andrei, Ivan Ioan, Kindich Francisc, Kvasznicsek Iosif, Lazar Achim, Laiu Maxim, Liaus Iosif, Lukacs Iosif, Mateș Ioan, (104) Mateș Ioan (154), Mateș Ioan (417), Mateș Martin, Mateș Achim, Mateș Maxim, Mateș Ioan, Marcu Gheorghe, Maier Ioan, Maga Robert, Maga Matei, Mirga Augustin, Mema Iosif, Moise Ioan, Mema Alexandru, Oancea Ioan, Olariu Adam, Pascu Visarion, Pasztor Ludovic, Pera Gheorghe, Plosc Adam, Popa Ioan, Popa Maxim, Pozderca Ioan, Pozderca Achim, Rebek Mihai, Ritan Adam, Sest Petru, Stoia Ioan, Stoia Martin, Stan Adam, Stoian Iosif, Stoian Gheorghe, Scholtz Ladislau, Taran Ioan, Tegrea Pavel, Tibu Gheorghe, Valimir Adam, Valimir Gheorghe, Voilă Ioan, Vreica Nicolae, Weber Leopold, Zaică Ioan, Trebel Mihai, Urbanek Ioan, Mateș Ioan, (417). Monumentul eroilor poartă inscripția:

1914-1918. În memoria eroilor căzuți în războiul mondial.

Ridicat de comuna Fizeș în anul 1938.

În lungul veacurilor viitoare

Pământul Patriei nemuritoare

Pe oasele Voastre, odihnă își are,

În Țara Nouă

Laudă Vouă.

Forotic

În anul 1782 are 233 familii, în anul 1839 comuna are 10 catolici, 1262 ortodocși = 1272 locuitori, în anul 1843 are 947 ortodocși, în anul 1851 are 1272 locuitori, în anul 1863 are 1120 locuitori, în anul 1890 are 14 maghiari, 293 germani, 1305 români, 1 sârb, 6 alții = 1619 locuitori⁶⁸, în anul 1900 are 1682 locuitori, în anul 1910 are 1482 locuitori, în anul 1930 are 1170 români, 24 germani, 62 țigani, 11 alții = 1267 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Brezon, Cârnecea, Comoriște.

Cea dintâi dată istorică despre comună e din anul 1597, când Toma Blasei din *Forotigh*, iobagul lui Mihail Vaida, ca vecin ia parte la introducerea lui Nicolae Negul în posesiunile *Dolklyn* și *Bynys*. După tradiție comuna s-a numit Noroiște, fiind așezată într-o vale plină cu noroi. Numele se mai păstrează și azi la pâraul care curge prin mijlocul satului și care se

⁶⁸ Statistica din 1890 și 1900 cuprinde și colonia Brezon

numește Năraiște. În apropiere de comună era în evul mediu localitatea Ozywag (1322), Ozyag (1353, 1360), Ozioag (1364), Aznoagh (1404), a cărei amintire se păstrează în lanul Osiuc și Valea Osiucului.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 au comuna *Forotik* în districtul Vârșeț. În conscripția din 1717 *Horodik* cu 73 case e în districtul Vârșeț. Harta lui Mercy din 1723 are *Koradik*, iar cea oficială din 1761 are *Forodik*. Harta lui Grisellini din 1776: *Forotik*. Korabinszky: *Forrotic* la 1½ milă de la Vârșeț. Vályi: *Forotic*, comună mixtă în comitatul Caraș, cu locuitori catolici.

În hotarul comunei se află urme de drumuri romane.

Lanuri: Osiac, Pecoane, Teiuș, Nandraš, Zbeg. *Pâraie*: Ciornovăț, Osiac. *Văi*: Ciornovăț, Valea Nărstiei, Valea Iepeii, Valea Barcășului, Valea Slătanicului, Valea Imbrii, Valea Osiacului. *Dealuri*: Culmea, Aserău, Dăslanu, Peicoane, Slătinic, Dealul Imbrii, Dealul Oldeștilor, Dealul Braian.

În apropiere de Forotic era în evul mediu comuna *Osiac* (Ozioag) amintită în listele de zeciuală papală din 1332-7. La finele secolului al XV-lea dispare.

În anul 1781, învățător greco-oriental român era Grigorie Filipovici, care îndeplinea și slujba de cantor bisericesc având salariu anual de 40 florni, 15 metri grâu, 15 metri cucuruz, o claie fân, 3 stâneni lemne și locuință la școală.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată ca preoți pe Ioachim și Iacob Dabici, capelan Trifon Dabici, diacon Ioan Dabici, învățător George Popovici. Numărul ortodocșilor 947, al perechilor căsătorite 224. Parohia e din timpuri imemorabile, iar matricolele datează de la 1792. În biserica din Forotic se află *Evangelier*, Râmnicu, 1746; *Triod*, București, 1747; *Antologhion*, 1786, București; *Liturghier*, București, 1741; *Octoih*, București, 1736. În anul 1880, se înființează un cor vocal, iar în 1908 o fanfară. În 1911, ia ființă o secție culturală a societății Astra. Aceste societăți au fost conduse de către preoții Ioachim Dabici, Martin Ciulin, Andrei Moise, iar de la anul 1916 de către preotul Mitrofan Ciorei și învățătorul Lazu Dabici, Ioan Dabici și Pavel Frenți. Societatea despărțământului Astra avea o bibliotecă de peste 200 volume. În fiecare duminică și sărbătoare poporul se aduna în sala școlii confesionale ascultând conferințe ținute de către intelectualii satului și citind cărți, reviste, ziare din biblioteca Astrei.

Locuitorii Foroticului stând pe un pedestral național avansat nu e mirare că stăpânirea maghiară nu i-a cruțat, în timpul războiului 1914-1918 de rechiziții neomenoase și continue șicanări. Voluntari în armata română,

proveniți din captivitatea rusească: Pavel Freñți, Achim Olariu, Achim Găvădină, din cea italiană: Ioan Stan, Trifu Gherga, Simeon Belia, Iacob Manciu sen., Adam Fiștea, Păun Olariu, Petru Olariu (126), Floria Stancu.

Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 au luat la răspundere pe notarul Andrei Putici, care era și conducătorul societății Pomăria, pentru fiertul țuicii. Această societate avea monopolul preparării țuicii și a colectării prunelor pe care le plătea cu prețuri derizorii. Abuzurile notarului atrag după sine devastarea primăriei și locuința notarului. Notarul scapă cu fuga.

În primele zile ale lunii noiembrie 1918 se înființează Garda Națională Română și un comitet național având ca președinte și comandant pe preotul Andrei Moise. În 10 noiembrie 1918 sosește în comună garda maghiară chemată de către proprietarul N. Toth din Cârnecea. Garda se îndreaptă spre Pomăria unde aflând o familie care fierbea comina precum și câțiva oameni care erau în trecere la o înmormântare și între care era și învățătorul Dabici, îi pune pe toți în rând aducând sentința ca tot al doilea să fie împușcat. Întâmplător tocmai atunci hornistul gărzii Ioan Pod sună în comună adunarea membrilor gărzii. La această chemare, gardiștii maghiari amână ordinul de execuție și prefăcându-se în oameni pașnici, pleacă în comună cu intenția de a pune mâna pe hornist. Ioan Pod e prins și dus la Cârnecea. La gară fiind, Ioan Pod e lăsat liber. Plecând spre casă la o distanță de 50 pași e împușcat. Cade la pământ în nesimțire. Gardiștii considerându-l mort, îl lasă în drum și pleacă spre comună din nou. Se opresc la casa lui Andrei Moater, pe care îl împușcă. Ajung la casa lui Adam Petrică, pe care negăsindu-l acasă, îi maltratează soția, lovind-o cu patul puștii frângându-i șira spinării. La țipetele femeii apare Adam Petrică pe care rabiții „viteji” îl împușcă. Soția lui după două zile de suferințe moare. Garda maghiară trece la casa lui George Cocora împușcându-l și pe el și pe soția Iuliana. Toate aceste crime se întâmplă în ziua de 10 noiembrie 1918. A doua zi, vine din nou în comună garda maghiară. În gară e întâmpinată de către preoții Martin Ciulin, Mitrofan Ciorei, Adam Moise, care protestează contra provocărilor și atentatelor gărzii. Comandantul gărzii răspunde: la trei popi trebuie trei spânzurători ridicate aci în gară (három papnak háromakasztófa, itt az állo máson). Garda pornește spre sat silind pe preoți să-i urmeze. Ajung la casa lui Ioan Olde. Cheamă pe Retru Olde, copilul lui Ioan și-l somează să le predea arma. Acesta spune că nu are nici o armă. E împușcat. Tatăl, Ioan Olde, văzându-și copilul ucis începe să strige și să plângă. E împușcat și tatăl. Corpul nenorocitului tată cade peste cadavrul fiului. Gardiști maghiari,

fiare însetate de sânge, în zilele de 10 și 11 noiembrie 1918 împușcă astfel 7 români nevinovați.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 pleacă preotul Mitrofan Cioarei și învățătorul Pavel Frent. În gara din Berzovia sunt însă arestați de către sârbi și trimiși acasă. Armata sârbă intră în comună la 12 noiembrie 1918 și stă până la 19 iulie 1919. S-au purtat în mod barbar, bătând și batjocorind populația. Pentru a scăpa de bătaie trebuia să dai anumită sumă de bani. Eva Păun scapă de bătaie numai plătind 10000 coroane, un butoi de țiucă și 6 purcei. La plecare sârbii iau de la locuitori 60 vite cornute. Primii soldați români intră în comună la 20 iulie 1919. Eroii comunei sunt: Alnagean Martin, Almajan Simon, Bălan Iancu, Bojin Achim, Boroancă Trifan, Buia Păun, Carla Gheorghe, Cerneis Alexandru, Curea Petru, Curea Ion, Const. Simion Sunion, Eneșca Sunion, Enășel Ion, Fiștea Schim, Fiștea Petru, Fiștea Damaschin, Fiștea Iacob, Fiștea Petru, Gârcu Martin, Grema Todor, Ivașcu Petru, Ivașcu Ioan, Ivașcu Petru, Gita Ioan, Lepa Ianăș, Liuba Nicolae, Manciu Pan, Manciu Petru, Manciu Ioan, Motroșan Ioan, Moater Achim, Moater Trăilă, Mustață Ioan, Mustață Achim, Olariu Ioan, Alde Petru, Alde Trifon, Păun Mihai, Păun Nicolae, Parascheva Damaschin, Peta Petru, Petrică Simion, Pițu Păun, Răitariu Iosif, Românu Străin, Sein Achim, Sein Petru, Stoian Ioan, Turci Gheorghe, Ursulescu Gheorghe. Eroii nu au monument.

Gârbovăt

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată în Gârbovăt 74 familii grăniceri, în anul 1843 are 1060 ortodocși, în anul 1851 are 1506 locuitori, toți ortodocși români, în anul 1858 are 1214 locuitori, în anul 1890 are 1725 ortodocși români, 16 alții = 1741 locuitori, în anul 1900 are 1821 locuitori, în anul 1910 are 1856 locuitori, în anul 1930 are 1455 români, 93 țigani, 1 german = 1549 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Bănia, Rudăria, Șopotul Vechi, Dalboșeț.

Conscripția din anul 1603 arată în Gârbovăt 10 porții. La 1607 Sigismund Rakocy donează comuna *Garbovacz* lui Simeon Lodi și soției sale Suzana Boronka⁶⁹. Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau *Girbovetz* în districtul *Halmos*. În conscripția din 1717 *Grobovaz*, cu 28 case, se află în

⁶⁹ Szentkláray: *Plébániah* I p. 490.

districtul Orșova. În harta lui Mercy din 1723 e *Girbovecz* în districtul Almăj, iar în cea oficială din 1761 *Gripovez* în districtul Orșova. Harta lui Grisellini din 1776: *Girbovetz*. Korabinszki: *Girbovetz* în districtul Almăj la 1½ milă de la Mehadia.

După tradiție, înainte de era turcească s-a numit Seliște și era așezat în icul unde se împreună pâraul Gârbovăț cu pâraul Valea Mică și Ogașul Rău. Ca dovadă că pe acest loc a fost așezată vechea comună sunt diferite pietre, temelii de case, scoase cu plugul din pământ. Apoi descoperirea cimitirului care a fost așezat pe țărmul stâng al pâraului Gârbovăț, în fața locului Prăvălie, lângă proprietatea locuitorului Mihail Străin (nr. 86). Biserica, casa comunală și școala au fost zidite în anul 1789. Parohia ortodoxă română, chiar după Szentkláray, e din timpuri imemorabile. În 1789 numărul caselor era 30, iar în 1830 numărul familiilor era 99⁷⁰. În anul 1774 aparține batalionului confinar din Jupalnic, mai apoi companiei din Bozovici. Pentru luptele glorioase ale locuitorilor contra otomanilor, împărații Austriei dau comunei întinse proprietăți de pădure, izlaz, pământ arabil. Vályi: *Girboveț*, comună în Banat cu locuitori catolici la 1½ milă de la Mehadia. De unde a scos Vályi locuitori catolici în Gârbovăț, nu putem ști. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Gerboveț* cu parohie antică, având maricolele de la 1790, preoți pe Ioan Novacovici și Paul Novacovici, învățător Toma Surulescu. Numărul perechilor căsătorite 217, al elevilor 65.

Lanuri: Dealul Viilor, Capul Dealului, Pusta, Tâlva, Dumbrava, Plopi, Câmp, Pogara, Zăvoi, Ograda, Sub Frunte, Răchita, Ogașul Rău. *Râuri*: Nera. *Văi*: Ogașul Bali, Valea Satului, Valea Mare, între Gârboțiu, râul Gârboțiului, Lepcin, Gorunul, Gorunul Treznit, Gabreca, Cuicaru, Gruî, Poiana Gruî, Valea Mică, Prăvălia. *Dealuri*: Dealul Viilor, Dealul Băniei, Dealul Șopotului, Fruntea, Dealul Dos. Pe locul numit Dragomireana s-a aflat o piatră funerară romană. E păstrată în muzeul liceului „T. Doda” din Caransebeș.

Viața națională culturală înainte de anul 1918 s-a dezvoltat în jurul bisericii și școlii. Spiritul național s-a păstrat cu sfințenie în comună mai ales de către familia Novacovici, care începând de la 1790 a dat un șir neîntrerupt de păstori sufletești ai comunei. În timpul războiului mondial 1914-1918 au fost internați la Șopron, unde au stat câte 1 an și 2 luni, preotul Nicolae Novacovici și studentul Emilian Novacovici.

⁷⁰ Comunicat de către notariatul Gârbovăț.

Voluntari în armata romană au fost Ioan Păducel, Sofron Guga, Nistor Ciortuz proveniți din captivitatea italiană, apoi Ilie Micicoi din cea rusească. Voluntarii au fost decorați cu medalia Ferdinand I. La prăbușirea frontului austro-ungar în toamna anului 1918 se formează garda națională română, organizată de către preotul Nicolae Novacovici. În timpul ocupațiunii sârbe preotul Silviu Novacovici se refugiază din comună. Eroii comunei sunt: Bacila Damaschin, Gârbovăț, nr. 35, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Galiția; Bacila Iosif, nr. 167, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Belgrad/Iugoslavia; Bacila Nica, nr. 69, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Moscova/Rusia; Bacila Nicolae, nr. 65, soldat, în Reg. 8 Honvezi, mort în Serbia; Badăni Dănilă, nr. 33, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Badăni Nistor, nr. 24, soldat, în Reg. 8 Honvezi, mort în Munții Carpați; Badani Nistor, nr. 33, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Corpot; Badăni Vichentie, nr. 24, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Balaci Nicolae, nr. 122, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Munții Carpați; Bololoiu Dimitrie, nr. 5, soldat, în Reg. 8 Honvezi, mort în Doberto; Buzdugănariu Ion, nr. 68, soldat, în Reg. 8 Honvezi, mort în Vicea; Buzdugănariu Lazăr, nr. 68, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Doberto; Brumar Dănilă, nr. 69, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Munții Carpați; Brumar Ion, nr. 69, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Munții Carpați; Ciortuz Andrei, nr. 75, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Galiția; Ciortuz Efta, nr. 39, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Seghedin; Ciortuz Pavel, nr. 114, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Jugoslavia; Ciortuz Petru, nr. 77, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Ciortuz Vichentie, nr. 114, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Doberdo; Coxxtescu Gheorghe, nr. 51, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Doberdo; Coxxtescu Gheorghe, nr. 51, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Galiția; Dalia Ilie, nr. 3, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Galiția; Goanță Ilie, nr. 89, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Munții Carpați; Goanță Ion, nr. 47, soldat, în Reg. 8 Honvezi; Goanță Ilie, nr. 124, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Italia; Goga Ion, nr. 81, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Goga Nicolae, nr. 187, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Doberdo; Goga Noe, nr. 13, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Goga Petru, nr. 37, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Goga Petru, nr. 124, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Comaron; Goga Terenție, nr. 210, soldat, în Reg. 8 Honvezi, mort în Doberdo; Lopatița Gheorghe, nr. 189, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Seghedin, Lopatița Petru, nr. 59, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Marcea Gheorghe, nr. 67, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Munții Carpați; Micicoi Danilă, nr. 27, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Jili; Micicoi Gheorghe, nr. 27, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Galiția;

Mutila Dănilă, nr. 60, soldat, în Reg. 43 Infant, mort în Italia; Mutila Micșa, nr. 60, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Mutila Nicolae, nr. 60, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Otiman Dănilă, nr. 106, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Italia; Otiman Ion, nr. 53, soldat, în Reg. 8 Honvezi, mort pe frontul din Italia; Otiman Iova, nr. 53, soldat, în Reg. 8 Honvezi, dispărut; dispărut; Otiman Petru, nr. 53, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Görz / Italia; Păducel Dionesie, nr. 215, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Belgrad; Pitic Ion, nr. 8, soldat, în Reg. 43 Infant, mort în Gimena; Pitic Ion, nr. 155, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Galiția; Pitic Iovan, nr. 72, soldat, în Reg. 43 Infant, mort în Görz / Italia; Pitic Petru, nr. 18, soldat, în Reg. 43 Infant, mort în Galiția; Purdela Andrei, nr. 127, soldat, în Reg. 43 Infant, mort în Bucovina; Strain Ilie, nr. 135, soldat, în Reg. 43 Infant, mort în Munții Carpați; Strain Ion, nr. 16, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Strain Nica, nr. 54, soldat, în Reg. 43 Infant, mort în Galiția; Surulescu Danilă, nr. 139, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Görz / Italia; Surulescu Danilă, nr. 112, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Surulescu Păun, nr. 82, soldat, în Reg. 43 Infant., mort pe frontul Italiei; Surulescu Petru, nr. 141, soldat, în Reg. 43 Infant., mort în Jugoslavia; Surulescu Petru, nr. 91, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut; Surulescu Petru, nr. 12, soldat, în Reg. 43 Infant., dispărut. Eroii nu au monument.

Gârliște

În anul 1839 comuna are 1626 ortodocși, 24 catolici = 1650 locuitori, în anul 1843 are 1684 ortodocși, în anul 1851 are 1650 locuitori, în anul 1863 are 2018 locuitori, în anul 1890 are 11 maghiari, 23 germani, 1 slovac, 1794 români, 13 alții = 1842 locuitori, în anul 1900 are 1692 locuitori, în anul 1910 are 1632 locuitori, în anul 1930 are 1428 români, 10 maghiari, 10 germani, 9 țigani, 10 alții = 1467 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Goruia, Carașova, Ciudanovița.

La 25 februarie 1484 regele Matei dispune Capitlului de Arad să introducă pe Iacob de Gârliște în posesiunea *Gerlysthe* din districtul Almăj⁷¹. Iacob de Gârliște, ca ban al Severinului, dispune la 1499 fixarea hotarului comunei Glimboca, iar la 1500 ordonă să se dea Cristinei Bizere zestrea cuvenită din averea tatălui ei. La 1499 Iacob de Gârliște și Petru de Machkas

⁷¹ Pesty: *Szörényi vm. hajdani oláh kerületek*, pag. 83.

aduc hotărâre asupra împărțirii comunei Zorlenț. La 1503 Iacob de Gerlysthey și Varnaba Bela, bani de Severin aduc hotărâre asupra posesiunilor Călugăreni, Răchita, Strâmtura din districtul Comiat, *iuxta ritum volachie*. Ca ban al Severinului la 1504 e tot Iacob de Gârliște. La 1508 Iacob de *Gerliște* certifică testamentul făcut de Ioan Fenes, Nicolae Noucha de Slatina etc. asupra mai multor moșii din distrinctul Mihald. La 1518 Ludovic II scutește pe Mihai Konyorowa, vasalul lui George de Gerlesthye, de a se prezenta în fața judecătorilor, fiindcă se distinsese în luptele contra turcilor. Alt document despre comuna *Gerlysthe* e din anul 1535 când regele o donează lui Ion, Georghe și Petru Peyka, fiindcă comuna aparținuse familiei *Gerlysthe* încă din timpul lui Ludovic II. Împotriva introducerii familiei Peyka se ridică Nicolae Bokosnita și alții. Cauza ajunge până la Curie, când la 1536 se fixează dezbaterea pentru a doua zi de Sân Martin. La 1569 Ioan II statuează împărțirea mai multor averi, drept moștenire după Iacob de Gârliște. Între averile de împărțit e și comuna *Gerlisthye*, *Gerlesthye*, *Garlistha*. Când Andrei Barcsay, la 1598 e introdus în posesiunea orașului Caransebeș și a comunei Goruia, ca vecini iau parte iobagii familiei Peyka din Gerliste: *Petro et Michaele Duda, ac Martino Tynkwl eorumdem, Peykensium nobilium Caransebesiensium in Gerliste*.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau *Girliste* în districtul Vârșeț. Conscriptia din 1717 are *Kirliste* cu 14 case în districtul Vârșeț. Harta lui Mercy din 1723 are *Gerlista* în districtul Vârșeț, iar cea oficială din 1761 *Gerlistie*. Harta lui Grisellini din 1776: *Perlistie*. Korabinszky: *Gerlista* în districtul Vârșeț. Vályi; *Gerlista* sau *Gerlistye* comună românească în comitatul Caraș cu locuitori în majoritate ortodocși. Cu ocazia invaziei otomane din anul 1738 comuna a fost ocupată pentru un scurt timp.

Lanuri: Lunca, Vâlcele, Vigaina, Cornet. *Pâraie*: Valea Mare, Valea Lușii, Goroia, Gura Seliștii, Gârliște, Șoimița, Cerulita. *Văi*: Valea Țiganului, Gura lui Boțoc, Cuptorina, Vidra, Seliște, Periș. *Râuri*: Caraș. *Dealuri*: Dealul Roșanului, Dealul Izvarului, Fața, Olbici, Raica, Fața Mică, Dealul Stupilor, Goronici, Groș, Tâlva Cârșovățului, Dealul Corbi, Dealul Rozon. *Munți*: Polom, Tâlva lui Rosman. *Culmi*: Tâlva, Moghila, Poienile, Obârșia.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată Gerlistie posesiune camerală, cu parohie din timpuri imemorabile, având preoți pe Martin Ioanovici, Petru Popoviciu, capelani Ioachim Ioanovici și Alexe Bojinca, învățător Vasile Bojinca. Numărul ortodocșilor 1684, al perechilor căsătorite 386, al elevilor 65. În evul mediu (sec. 16) se mai cunoaște o comună sub

numele Gârliște, pe teritoriul orașului Caransebeș. În biserica din Gârliște se află *Cazania*, București, 1768; *Penticostarul*, Râmnic, 1785.

Comuna, fiind situată între dealuri, cu puțin pământ arabil, se ocupă mai mult cu creșterea vitelor, cu văegăritul (pieue pentru spălatul șubelor, sumanelor, dimiilor) apoi o parte însemnată a locuitorilor sunt muncitori la uzinele din Reșița și Anina. Sânguincioși, cum au fost totdeauna, au luat în arendă pământ de la „spăhiile” din Comoriște, Forotic. Prin cruțare și muncă în scurt timp înainte de războiul 1914-1918 au mărit hotarul comunei cu peste 1500 jughere cadastrale, pământ cumpărat de la comunele crașovenești și de la comuna învecinată Goruia. Spiritul național românesc s-a manifestat totdeauna cu toate ocaziunile, dar mai ales în timpul alegerilor parlamentare din vremea ungarilor, când au votat cu toții pentru candidații partidului național român.

Comuna avea un vestit cor bisericesc înființat din stăruința preotului Axente Popovici. Corul a dat mai multe concerte, piese teatrale, serbări naționale atât în comună cât și în satele învecinate. Peste 60 abonați erau la ziarul *Poporul Român* din Budapesta, 30 la *Libertatea* din Orăștie și mulți alții la ziarele *Drapelul*, *Tribuna*, *Gazeta Transilvaniei*.

Voluntari în marele război proveniți din captivitatea italiană: Antonie Popovici director școlar, înrolat în regiment Horia cu gradul de locotenent apoi Nicolae Leu, Ioan Petcu (Gură), Sofronie Duda, Mihai Duda, Ioan Mărița, Alexe Mărița. Au fost repartizați în regiunea săcuiască pentru menținerea ordinii.

Pentru menținerea ordinii, în toamna anului 1918 se formează o gardă națională compusă din 16 soldați veniți de pe front, sub comanda sergentului Petru Drăgoi. Susținerea ei s-a făcut din o colectă lansată în comună, la care au contribuit cu sume considerabile preotul A. Popovici și comerciantul Ioan Negru. Celor nevoiași din comună li s-a pus prin intermediul unui comitet alimente în mod gratuit.

În această situație pașnică și ordonată află comuna sârbii. Venirea lor ca aliați e bine primită cu bucurie. Primul act al lor a fost desființarea gărzii naționale, confiscarea armelor și urmărirea gardiștilor. Preotului Al. Popovici i-au luat caii și trăsura în valoare de 50000 coroane. Lumea nu condamna într-atâta aceste măsuri care garantau puterea armată sârbă, ci era indignată de felul neuman cum se procedase. Preotul e citat la comandantul patrului și somat să declare ce arme se află în sat. Le răspunde, că nu știe ca locuitorii să aibă arme. Nu știe decât cele 4 treascuri care sunt ale bisericii și care le folosește la Înviere. Comandantul cu ochii injectați îi răspunde că va

declara el totul după ce va primi 25 bețe. Percheziția amănunțită făcută n-a dat nici un rezultat.

La adunarea de la Alba Iulia din Decembrie 1918 au plecat preoții A. Popovici și Septimiu Câmpeanu, comerciantul Ioan Negru și studentul Ioan Popovici. Numiții sunt însă opriți, în gara Oravița de către sârbi și sub amenințări trimiși acasă.

La sfânta liturghie se pomenea M.S. Regele Ferdinand I, deși sârbii ilegal ordonaseră pomenirea regelui Petru. Acest fapt a fost adus la cunoștința comandantului sârb din Oravița. Într-o duminică la liturghie credincioșii cu surprindere văd în strană doi soldați sârbi. După terminarea serviciului divin, preotul e întrebat în românește de unul din soldați: Domnule Părinte, pe cine ai pomenit, dumneata azi la sfânta liturghie? De ce nu ai pomenit pe regele Petar? Nu ai primit ordinul de la pretură din Oravița să-l pomenești? Preotul răspunde că ordine în ce privește biserica nu primește de la pretură ci numai de la Episcopia din Caransebeș. Soldatul răspunde: „Bine, Domnule Părinte, eu nu voiesc să-ți fac nici un rău căci și eu sunt român din Valea Timocului. Ai norocul că colegul meu nu știe românește și astfel nu-ți aplic pedeapsa de 25 bețe cum mi s-a ordonat dacă nu pomenești pe regele Petru. Dumineca viitoare vor veni alți doi soldați și dacă vor auzi că pomenești pe Regele Ferdinand vei fi bătut în public”. Preotul duce pe cei doi soldați la el acasă îi ospătează bine. A doua zi părăsește comuna fugind la Brașov, unde rămâne până când armata română ocupă Banatul. Eroii comunei sunt: Ion Andreș, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul italian; Călin Andreș, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul italian; Păun Andreș, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul din Görz; Ion Bârtu, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Ion Bârtu, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Petru Brănuș, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Ararius Bojină, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Ion Ciuca, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Adan Cojocar, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul din Serbia; Pavel C., Reg. 43 Infant., căzut pe frontul italian; Ion Daciu, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul italian; Vasile Danciu, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Petru Fila, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Păun Gușcă, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Traian Gușcă, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Valeriu Gușcă, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Vasile Labodă, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Petru Leu, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Alexe Liuba, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul italian; Dănilă Liuca, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Liuca, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Iancu Mărița, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; D. Mățu, 8 Honvezi,

căzut pe frontul rusesc; Leon Mărilă, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; R. Mărilă, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; D. Mercea, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Ispas Miloia, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Neamțu, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul albaniei; Gh. Negru, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Todor Negru, 43 Infant., căzut pe frontul albaniei; Moise Petcu, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Ion Poamă, Reg. 43 Infant., mort în Görz; Ion Sfia, Reg. 43 Infant., mort în Doberd; Petru Sfia, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Iancu S., Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Ion Stoia, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Veselin Stoia, Reg. 2 Infant., căzut pe frontul rusesc; Gh. Truia, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Ion Truia, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Ion Truia, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Martin Truia, 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; P. Truia, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Trandafir Truia, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; Micu Brancu, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc; D. Mocea, Reg. 43 Infant., căzut pe frontul rusesc. Eroii au monument. Inscripția: 1914-1918. *Întru amintirea celor căzuți în războiul pentru întregirea Neamului. Ridicat din partea corului bărbătesc sub conducerea învățătorului Antoniu Gropșianu și sfințit de preotul Axente Popovici. Gârliște 1926.*

Gârnici

În anul 1890 comuna are 1 maghiar, 5 germani, 2 români, 1 slovac, 22 alții = 1029 locuitori, în anul 1900 are 2 maghiari, 1 german, 10 slovaci, 1 român, 2 sârbi, =1155 locuitori, în anul 1910 are 1638 locuitori, în anul 1930 are 6 români, 1090 cehi, 20 țigani, 3 alții, =1119 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Padina Matei, Sichevița, Ravensca.

Comuna se întinde lângă apa Gârnicului între dealul Moșului și Codrul Popii. Comună de coloniști cehi, înființată în anul 1826. Încă în 1828 se înființează pe seama credincioșilor o parohie catolică iar în 1830 o biserică construită din lemn. Nefiind de drept o parohie recunoscută, parohul e introdus în drepturi și beneficiile sale numai în 1850, primind salariu de la stat. Primul preot e Francisc Unzeitig, venit din Cehia. La parohia Gârnici (Weizenried) aparțin credincioșii catolici din filiile Berzasca, Liubcova de Jos, Liubcova de Sus, Drencova, Ravensca, Schnellerruhe, Sfânta Elena,

Sichevița. Numărul catolicilor din Gârnic și din filiile amintite în anul 1896 era 2898 suflete.

Școala în primii ani ai colonizării se ține în localul primăriei și numai în 1852 se zidește un local propriu, având și o sală de locuit pentru învățător. În locul acestei școli din lemn, nu peste mult timp s-a zidit alta din piatră, care a fost dărâmată și s-a ridicat una cu doua săli de învățământ.

În 1838, când toate comunele din plasa Moldova au fost repartizate în regimentul sârbo-bănățean, Gârnicul rămâne mai departe la regimentul 13 din Caransebeș și numai în anul următor trece la regimentul sârbo-bănățean. În anul 1913 Venceslav Schweiner înființează în comună o fanfară.

Lanuri: Camenița, Corbana, Gavranița, Rujet, Cotul Popii, Cârșie, Gramensca. *Crânguri:* Cotul lui Novac, Cotul Cimitirului, Izvor. *Pâraie:* Camenița (izvorul pârăului), Potoc, Gramensca, Gavronița. *Dealuri:* Dealul lui Paneș, Corhana, Trei Movile, Ciucarul lui Veselin, Vranovăț, Vrela, Gramensca. *Poteci:* Priporul Iute, Sfânta Elena. *Munți:* Gornic, Paraza. În războiul mondial 1914-1918 au căzut 31 soldați, toți cehi. Eroii nu au monument.

Giurgiova

În anul 1782 are 167 familii cu 184 intravilane, în anul 1839 comuna are 1449 ortodocși, 11 catolici = 1460 locuitori, în anul 1843 are 966 ortodocși, în anul 1851 are 1460 locuitori, în anul 1863 are 974 locuitori, în anul 1890 are 4 germani, 798 români = 802 locuitori, în anul 1900 are 773 locuitori, în anul 1910 are 738 locuitori, în anul 1930 are 504 români, 24 țigani = 528 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Goruia, Jitin, Ciudanovița, Secășeni, Cârnesia, Calina.

La 1597 Sigismund donează comunele ... și Györgewecz ... din comitatul Severin nobililor Ladislau, Nocolae, Petru și Ioan Tivadar de Caransebeș. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 e *Gyurgyevatz* în districtul Vârșeț. Conscriptia din 1717 dă *Gyurger* cu 72 case în districtul Vârșeț. Harta lui Mercy din 1723 are *Schursova*, iar cea oficială din 1761 *Schursova* în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Schursava*.

În anul 1761 învățător în *Jurjova* era Păun Trailovici, român greco-ortodox neunit, care îndeplinea și postul de cantor bisericesc. Avea salariu anual 36 florini, 30 cruceri, 8 măji și 3/11 cucuruz, 6 stâneni lemne, 7 funți

luminări, 10 oca făină, 20 oca fasole, 5 oca sare și locuință în școală. Korabinszky: *Șurșova*, iar Vályi: *Jurciova*, comună valahă în comitatul Caraș ...

Biserica ortodoxă română e zidită în anul 1770-1775. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843, dă *Jurjova* posesiune camerală, având parohie din timpuri imemoriale, matricole de la 1781, preoți Alexe Sterian și Iosif Popovici, învățător Ioan Creguia. Numărul ortodocșilor 966, al perechilor căsătorite 234, al elevilor 69.

Lanuri: Golul Babii, Poiana Tomii, Zbeg, Dosul Mare, Ficul Mare, Ficul Mic, Nereștia Mare, Nereștia Mică, Babișiu, Câmpu Izvorului, Jurj, Livada Niagului. *Râuri*: Carașul. *Pâraie*: Nereștia, Nereștioara, Jurj, Branovăț. *Văi*: Valea Jurjiovii, Valea Ficului, Valea Răgosului, Valea Brenovăț, Valea Nereștia. *Dealuri*: Dealul Curgulii, Tâlva Jitinului, Poenile Secașului, Custuri, Brinivăț, Dealul Târziului, Nărăști, Dealul Teiușului, Cioca Morii, Poeni, Cica Oprîșionilor, Cioaca Mare, Tâlva, Ogașul Babișiu, Ogașul Jurjului.

În anul 1906 învățătorul confesional român Ioan Căprița înființează un cor bisericesc care funcționează și azi. La începutul războiului mondial 1914-1918 fruntașul Nicolae Radici este pus sub pază politică, fiind un bun român și cu multă autoritate între locuitori.

Voluntari în armata română au fost: Petru Radici, Petru Tătar (83), Iosiv Crăguia, Măndra Crăguia și Pau Bunia (54), proveniți din captivitatea italiană.

După reîntoarcerea soldaților de pe front în toamna anului 1918, se înființează Garda Națională sub comanda lui Pau Ioan și sub președenția învățătorului Ioan Căprița. Mulțumită spiritului de demnitate românească, nu s-a întâmplat nici o tulburare ori dezordine în comună. Pentru adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 a fost ales Nicolae Radici, care însă în gara Timișoara a fost reținut de către autoritățile sârbești și trimis acasă sub escortă militară. Eroii comunei sunt: Horia Radici, sublocotenent, Reg. 43 Infant; Achim Crăguia, sergent, Reg. 43 Infant; George Crăguia, soldat, 8 Honvezi; Florea Isac, soldat, 8 Honvezi; Petru Laieș, soldat, 8 Honvezi; Petru Vuc, soldat, 8 Honvezi; Vasile Radici, soldat, 8 Honvezi; Petru Radici, soldat, 8 Honvezi; Strein Radici, soldat, 8 Honvezi; Alexa Radici, soldat, 43 Infant; Maxim Manciu, soldat, 8 Honvezi; Ion Tătaru, soldat, reg. 43 Inf.; Petru Crăguia, soldat, reg. 43 Inf.; Iancu Crăguia, soldat, reg. 43 Inf.; Păun Ghița, soldat, reg. 43 Inf.; Ion Lupița, soldat, reg. 43 Inf.; Petru Măruță, soldat, reg. 43 Inf.; Ion Brânzei, soldat, reg. 47 Artilerie; George

Manciu, soldat, reg. 43 Inf.; Ion Zeicu, soldat, reg. 43 Inf.; George Doiba, soldat, reg. 43 Inf.; Alexa Adam, soldat, reg. 43 Inf.; Teodor Zeicu, soldat, reg. 72 Artilerie; George Buzilă, soldat, reg. 43 Infanterie.

În anul 1936 din contribuția benevolă a locuitorilor, sub supravegherea primarului Petru Cherniceanu, a preotului Pavel Beutură și a învățătorului George Buru s-a ridicat monumentul eroilor. Inscripția: *S-a ridicat în amintirea eroilor din Giurgiova, căzuți în războiul mondial 1914-1918 (urmează numele eroilor).*

Gornea

În anul 1843 are 538 ortodocși, în anul 1870 are 1165 locuitori, în anul 1880 are 696 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 9 germani, 776 români, 12 sârbi, 2 alții, 800 locuitori, în anul 1896 are 800 locuitori, în anul 1900 are 862 locuitori, în anul 1910 are 973 locuitori, în anul 1919 are 847 români, 15 alții = 862 locuitori, în anul 1930 are 953 români, 16 sârbi, 9 țigani, 5 alții = 983 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunei Liubcova de Jos, Sichevița. Înălțimea 92 metri deasupra mării.

Vechea vatră a comunei a fost peste apa Cameniței, la locul numit Bișteg, de unde probabil după invazia turcilor din 1738, s-a mutat în locul de azi. La întocmirea cărții fonduare din 1809, comuna are biserică, școală, primărie, hambar comunal. Biserica era lângă podul de peste ogașul lui Crăciun. Avea 86 case și 2 pichete.

În notițele din 14 august 1689, lăsate de către Emeric Toköly, se spune că turcii s-au reîntors cu pradă bogată, cu robi din stânga Dunării. Robii aduși declară că satele Lyubcova și Moldova au fost lăsate pustii⁷². Nu se poate preciza că este vorba despre Gornia sau Dolnia Liubcova. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Lyubkova* e în districtul Porecea. Conscriptia din 1717 dă *Luccova* cu case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 e Gorni Liupkova în Clisură, iar în cea din 1776 *Gorni Lupkova*. Cele două comune Liubcova de Sus și Liubcova de Jos, în 1774 au fost date din partea Erarului pe seama Regimentului iliric-bănățean. În dicționarul lui Korabinszky: *Lupczowa* e în districtul Mehadia.

⁷² Pesty: *Szörényi Bánság tört. II*, pag. 297

Lanuri: Dunăre, Dealul Căuniței, Greda, Ogașul Mozii, Jagodene, Bișteg. *Pâraie:* Ogașul lui Megheleș, Ogașul Ierilor, Ogașul Mozii, Ogașul Nechii. *Râuri:* Camenița. *Coline:* Păgăriște (Pazariște). *Dealuri:* Bișteg, Greda, Cracul Mățului, Păgăriști, Stânca. Pe dealul Stânca, se văd ruine, probabil din cetatea Ztanylowcz din secolul al XV-lea.

Statistica greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată în *Gornja Ljubcova* 538 ortodocși, 118 perechi căsătorite, 50 elevi. Preoți: Ștefan Curici, Nestor Lupulovici, iar Ioan Guran învățător. Matricolele datează din 1794.

Viața culturală economică și politică înainte de anul 1918 a fost cea a tuturor satelor de la munte. În anul 1908 se înființează un cor mixt de către fruntașul Ioța Megheleș. Corul funcționează și în timpul războiului mondial.

În toamna anului 1918, soldații reînțorși de pe front au devastat Cooperativa și Primăria. În aceste vremuri tulburi, un jandarm sârb care pacta cu comitagi de peste Dunăre, facilitându-le jafurile, e ucis de către locuitorii comunei. Pentru acest fapt 28 locuitori au fost arestați și ținuti în închisoarea de la Biserica Albă aproape 2 ani. Unii dintre ei au dezertat (evadat n.n.) din închisoare, dezarmând santinelele.

Comuna, fiind izolată de liniile de comunicație și fiind în primele zile ale prăbușirii imperiului austriac, ocupată de către partizani apoi de armata sârbă, a fost oprită de a trimite delegați la Alba Iulia. Sârbii au internat la Vârșeț apoi la Biserica Albă pe fruntașii țărani: Milutin Belodedici, Petru Moza, George Moza, pentru sentimentele lor românești. Eroii comunei sunt: Pavel Toma, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Mișa Megheleș, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Iova Megheleș, soldat regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Avram Costa, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Alexandru Popa, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Mita Lazarovici, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc. Eroii au monument ridicat în 1929.

Goruia

În anul 1839 comuna are 23 catolici, 1232 ortodocși = 1255 locuitori, în anul 1843 are 1236 ortodocși, în anul 1851 are 1255 locuitori, în anul 1863 are 1164 locuitori, în anul 1890 are 2 maghiari, 10 germani, 922 români, 5 croați, 6 alții = 946 locuitori, în anul 1900 are 878 locuitori, în

anul 1910 are 809 locuitori, în anul 1930 are 656 români, 5 germani = 661 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Ciudanovița, Gârliște, Giurgiova, Rafnic.

În anul 1437 Petru cnezul de *Garulia*, încalcă moșia lui Heem căutând niște porci rățăciți, fapt care atrage după sine pedepsirea numitului cnez⁷³. În anul 1597 Sigismund Bathory donează comuna Goruia lui Andrei Barcsay, iar în anul următor Barcsay a fost introdus în posesiunea comunei *Gorwya*.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 comuna *Goruny* este în districtul Vârșeț. Conscriptia din 1717 dă *Korvia* cu 48 case, în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 este *Corroja*, iar în cea oficială din 1761 *Gorga*, în distrinctul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Goruso*. Korabinszky: *Corroia* în districtul Vârșeț. Vályi: Goruie, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Goruia*, comună valahă cu 23 catolici, 1232 ortodocși. Are ospătărie.

Lanuri: Lunca Mare, Lunca Coșului, Măzărău. *Pâraie*: Ogașul Lalii, Coruița. *Văi*: Valea Rea, Ogașul Turcului, Valea Satului, Ogașul Soarelui, Caraula, Ogașul Fântânii, Poienile. *Râuri*: Caraș. *Dealuri*: Dosul Bochii, Ochiu, Gruniul Lung, Nărăștie, Brenovăț, Borăți, Dealul Soarelui, Petrile Albe, Dealul Poienilor, Bălaurul, Dealul Bartului. *Culmi*: Tâlva, Prisăci, Micșa, Poienile, Cioaca lui Iepure.

În anul 1781 învățător la școala confesională română din Goruia era Milco Imvri, care avea și cantoratul bisericesc. Salariul anual era de 20 florini și 8 stânjeni lemne. Locuia în casa proprie. Conform șematismului greco-neuniților de la Buda din 1843 parohia Goruia datează din timpuri imemoriale. Preoți: Nicolae și Constantin Popoviciu, capelan Ioan Popovici, învățător Spiridon Ivașcu. Numărul ortodocșilor 1236, al perechilor căsătorite 274, al elevilor 78. Matricolele datează din 1779. Biserica ortodoxă a fost zidită în 1795-1802, iar școala în 1798. În biserica din Goruia se află *Antologhion*, Râmnic 1666, *Evanghelie*, București 1682, *Liturghier*, Râmnic, 1782, *Triod*, Râmnic 1784, *Penticostar*, Râmnic, 1785.

Comuna Goruia a fost centru cultural sătesc încă în vremuri grele. În anul 1888 ia ființă o *Reuniune de Cetire și cântare*, iar în anul 1911 o fanfară și Banca Economia.

În timpul războiului mondial 1914-1918 au fost rechiziționate 4 clopote de la biserica ortodoxă. Voluntari în armata română au fost: Ioan

⁷³ Pesty: *Krassó* vm. III, pag. 355.

Beceneagă, Aurel Cotârlă, Traian Gaita, Nicolae Udu, Păun Mărghită, Ianăș Radu, Ioan Sfera, Ștefan Guțu, proveniți din captivitatea rusească. La venirea soldaților de pe front în toamna anului 1918, pentru menținerea ordinei și pentru a apăra viața și avutul fiecăruia, câțiva fruntași au alcătuit o gardă națională. Așteptau cu toții în liniște și cu bucurie desfășurarea evenimentelor, care aveau să aducă unitatea noastră românească. Speranța a început să părăsească pe unii, când s-au văzut căzuți sub ocupația sârbească. Jandarmaria sârbă venită în comună, Goruia era la linia demarcațională, a desființat garda română și a început să terorizeze fruntașii ei. O parte dintre locuitori, ca să scape de teroare au părăsit vetrele, refugiindu-se în comuna vecină Gârliște. Pentru mulți ziua de Crăciun 1918 și de Anul Nou 1919 în loc de bucurie, aduc multă întristare. Mulți erau închiși între zidurile întunecoase ale închisorilor de la Oravița și Secășeni. Teroarea sârbă a ținut 10 luni. Când au primit ordinul de a se retrage, sârbii duc cu ei banii adunați din impozitele comunale, bijuteriile luate din casele locuitorilor, caii și căruțele adunate în pripă. Soldații amenință cu moartea pe notarul P. Ciorogariu și pe impiegatul Gh. Ștefan, pentru că aceștia ar fi îndemnat pe locuitori să fugă cu vitele în munți. Locuitorii adânc revoltați, la îndemnul studentului Ștefan Lazar pun mâna pe arme, topoare, furci și iau la goană pe soldații sârbi. A doua zi ca să se răzbune, vin spre comună 6 trăsură cu 25 soldați înarmați cu puști, mitraliere. Tinerii George Ștefan, Lazăr Coterla și Ioan Beceneagă plecați în patrulă sunt surprinși de sârbi la cotitura Moara de la Vale. După mai multe focuri de armă și după ce soldații sârbi și-au întărit pozițiile după zidurile morii unde au așezat și mitralierele, cei doi tineri se retrag urmăriți fiind de împușcăturile soldaților. Cei rămași în sat luând cunoștință de cele ce se petrec la o mică depărtare de sat, pleacă înarmați spre a salva pe cei în pericol. În comună s-au dat foc treascurilor și s-au tras clopotele în dungă. Toți pun mâna pe arme, care cu ce poate. Soldații sârbi văzând pericolul și auzind bubuitul treascurilor au luat-o la fugă, lăsând munițiile și echipamentul în voia sorții. Țăranii îi urmăresc până la Ticvaniul Mare. Cele întâmplare au fost anunțate autorităților franceze, române și sârbe. La anchetă vin 2 soldați sârbi și 4 francezi. Soldații sârbi trebuia să fie neînarmați, așa se convenise. Soldații francezi sunt bine primiți, tratați cu cea mai mare dragoste și simpatie. La un moment dat se iscă o panică observându-se că unul dintre soldații sârbi era încins la brâu cu mai multe bombe, pe care încerca să le arunce în mulțime. Observat la timp a fost dezarmat de către soldații francezi. Nu mult după acest incident vine un căpitan român, un căpitan francez și unul sârb. După (un n.n.) interogatoriu amănunțit ancheta se

termină cu câștig de cauză, pentru locuitorii comunei. Curând după aceasta sărbii se retrag din comună spre bucuria sătenilor. Eroi comunei sunt: plutonierul Trandafir Traia, sergenții: George Frenți, Ioan Peta, Tămaș Radu, caporalii: Ștefan Ștefan, George Truia, Mihai Stoia, fruntașii: Ferdinand Guțu, Mihai Truia, soldații: Păun Paita, Ioan Guțu, Damaschin Bălan, Lazăr Buna, Damaschin Beceneagă, Ioan Truia, T. Ivașcu, Martin Guțu, Petru Guțu, Martin Guțu, Petru Guțu, Damaschin Guțu, George Otonoga, Ioan Nistor, Ioan Stângu, Petru Samoilă, Ioan Frenți, Dumitru Lepa, Mihai Lepa, George Beceneagă, Ion Belcea, Leontie Vuc, Mihai Beceangă, Fiu Ivașcu, Fiu Ivașcu. Eroi au monument, ridicat în anul 1929. Inscripția: *Acest monument s-a ridicat în amintirea eroilor căzuți în războiul mondial în anul 1914-1918.*

Grădinari (Cacova)

În anul 1839 comuna are 1568 ortodocși, 32 catolici = 1600 locuitori, în anul 1843, are 1907 ortodocși, în anul 1851 are 1600 locuitori, în anul 1863 are 2008 locuitori, în anul 1870 are 2046 locuitori, în anul 1880 are 108 catolici, 14 greco-catolici, 1755 ortodocși, 2 reformați, 25 izraeliți = 1904 locuitori, în anul 1890 are 19 maghiari, 108 germani, 1 slovac, 1691 români, 7 sârbi, 16 alții = 1842 locuitori, în anul 1900 are 1917 locuitori, în anul 1910 are 1972 locuitori, în anul 1930 are 1357 români, 97 germani, 87 țigani, 24 alții = 1565 locuitori. Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ticvaniul Mare, Ticvaniul Mic, Greoni, Vărădia.

Date despre existența comunei în epoca turcească nu avem. În harta lui Mercy din 1723 *Kakova* e în districtul Vârșeț. Harta oficială din 1761 dă *Kakova* în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Gross Kakova*. Korabinszky: *Cacova* în districtul Docnecea lângă râul Caraș. Vályi: *Cacova*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși, cu oficiu poștal și cu un frumos pod de piatră peste Caraș.

În anul 1794 oficiul poștal din Cacova era condus de Scherter Eva⁷⁴.

Fényes Elek: *Cacova*, comună valahă cu 32 catolici, 1568 ortodocși. Are oficiu poștal și schimb de cursă poștală între Codriș și Oravița.

În urma unei cumplite foamete din anul 1780 mulți dintre locuitori părăsesc comuna stabilindu-se în Nicolințul Mare. În anul 1781 învățător

⁷⁴ *Magyar Almanach* 1794 Viena.

român greco-oriental în Cacova era Iova Crstics, având salariu anual de 20 florini și 3 stânjeni de lemne de foc, precum și locuință în edificiul școlii. În biserica din Cacova se află *Mineu*, Râmnic, 1776; *Evanghelia*, Râmnic, 1784; *Evanghelia*, București, 1742; *Penticostar*, Râmnic, 1743; *Osmaglasnic*, Râmnic, 1706.

În hotarul comunei în 19 mai 1858 a căzut un meteorit a cărui descriere a făcut-o profesorul V. Heider din Viena⁷⁵.

Lanuri: Viezuriniul Mare, Dobroi, Șopa, Valea Dumii, Viezuriniul Mic, Poiana, Seliște, Țarina, Bercaș. *Văi*: Valea Dumii, Dobroi, Ponoavele, Valea Cerii, Pincul, Boconi. *Râuri*: Caraș. *Pâraie*: Eruga, Tău, Cernovăț, Bercaș. *Dealuri*: Dealul Bisericii, Brața, Dealul Viilor, Dealul Bolovăneștilor.

Statistica greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată în Cacova 1907 ortodocși, 434 perechi căsătorite, 45 elevi. Parohia datează din timpuri imemorabile. Preot era Alexe Bordanovici și Ioan Pincu, învățător George Ciulin, magistru poștal D. Popovici.

Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918, mâhniți de cele aflate acasă și indignați de purtarea celor care le-au batjocorit familiile, sparg prăvăliile evreilor din comună. Garda Națională română împiedică lățirea dezordinii. Câteva ore după ocuparea comunei de către armata sârbă, locuitorii sunt bătuți, maltratați și amenințați cu deportarea în Albania. La retragere iau cu ei 25 bucăți vite cornute. Eroii comunei sunt: Gheorghe Picioane, a murit la Mährisch Gstaun, în 1915-I-20; Gheorghe Ciarman, a murit la Dabvalan Galiția, în 1915-VI-18; Ioan Martinovici, mort la Galiția, în 1915-VIII-18; Constantin Igma, mort la Garianco, lângă Marea austriacă, în 1915-VIII-11; Alexandru Măgurean, mort pe frontul din Galiția, în 1915-V-10; Löbl David, frontul Galiția 1915-VI-30; Ioan Galia, frontul Austria 1915-VIII-24; Gheorghe Nicodim frontul Austria 1916-IX-23; Ioan Bârcu, frontul Italia 1915-X-19; Petru Ioan, frontul Italia 1916-VIII-15; Iacob Dragu, frontul Rusia 1916-III-15; Gheorghe Brândă, frontul Marila 1917-II-17; Iova Gheorghe, frontul Galiția 1917-V-27; Iacob Drăghia, frontul Cehoslovacia 1917-XI-4; Martin Firea, frontul Italia 1917-IX-15; Gheorghe Murgu, frontul Italia 1917-IX-30; Gheorghe Dumitru, declarat mort, 1924-IX-30; Mihai Timotei Popovici, declarat mort, 1919-II-26; Iosif Walacsek, declarat mort, 1925-II-20; Domnoaie Adamescu, declarat mort, 1914-X-3; Gheorghe Bugăre, declarat mort, 1914-XI-18; Iosif Radosav, declarat mort,

⁷⁵ Pesty: *Krassó II*, I, pag. 244.

1929-II-28; Pavel Manciu, declarat mort, 1929-II-28; Pavel Ambruș, declarat mort, 1929-II-21; Gheorghe Brândă, declarat mort, 1930-III-13; Gheorghe Răduț, declarat mort, 1930-III-13; Iosif Luca, declarat mort, 1930-III-13; Sever Bălan, frontul Rusia 1916-III-20. Eroii nu au monument.

Greoni

În anul 1782 are 136 familii cu 139 intravilan, în anul 1839 comuna are 1506 ortodocși, în anul 1843 are 1946 ortodocși, în anul 1851 are 1506 locuitori ortodocși români, în anul 1863 are 1913 locuitori, în anul 1890 are 2 maghiari, 12 germani, 1674 români = 1688 locuitori, în anul 1900 are 1585 locuitori, în anul 1910 are 1745 locuitori, în anul 1930 are 1301 români, 3 maghiari, 17 germani, 96 țigani, 5 alții = 1422 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Agadici, Maidan, Rachitova, Vărădia.

La anul 1597, când Nicolae Negul este introdus în posesiunile Biniș și Doclin, ca vecini, iau parte Gergl Mihai și Ladislau din comuna *Greon*. Tot în acest an, rechizitorii Capitulului ardelean amintesc comuna Petrovecz din districtul caraș.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 au comuna *Petrovatz* în districtul Palanca. Conscriptia din 1717 dă *Petroviza* cu 42 case și *Greun* cu 23 case în districtul Palanca. Harta lui Mercy din 1723 are *Greony* și *Petrovacz*, iar cea din 1761 o singură comună *Greon-Petrovaz*. La 1793 cele două comune unindu-se iau numirea de *Greovaț*. În harta lui Grisellini din 1776: *Cicon Petrovitz*. Korabinszky: *Greon* în districtul Palanca și Petrovaț la o milă de la Oravița. Vályi: *Greon*, comună mixtă în comitatul Caraș cu locuitori catolici. Fényes Elek: *Greovaț*, comună valahă cu 1506 ortodocși.

Lanuri: Bodovița, Deal, Luncă, Hârboace, Cioanea, Pană Dămoane, Țarina, Corniș, Unghiu, Războiu, Cotu Țărnii, Măgureni, Între Văi, Vale, Ocoale, După Ocoale, Cotu de Luncă⁷⁶, Verziște. *Ape*: Lișava, Apa Oraviței, Carașul. *Văi*: Bodovița.

Tradiția spune că Greoni a fost întemeiat de către doi ciobani Petruț și Grelu. Unul avea sălașul de partea dreaptă a șoselei Oravița – Timișoara, iar celalalt de partea stângă. În jurul acestor sălașe s-a zămislit comuna Petrovăț

⁷⁶ Lunca era teritoriul dintre cele două comune Greoni și Petrovăț, care în anul 1783 s-a împărțit între ele.

și Greoni, numiri cari se păstrează și azi. (În n.n.) Conscriptia greco-neuniților de la Buda din anul 1843 e posesiunea camerală. Greovaț are parohie din timpuri imemorabile, iar matricole din anul 1788. Preoți: Trifon Adamovici, Pavel Bercianu și Vasile Bordanovici, învățător Iosif popovici. Numărul ortodocșilor 1946, al perechilor căsătorile 454, al elevilor 111.

Înainte de războiul mondial 1914-1918 comuna avea un cor și o fanfară ortodoxă română de sub conducerea lui Ioan Milotin, și un cor și o fanfară a greco-catolicilor de sub conducerea învățătorului Avram Dure. Prin desele serbări, concerte, șezători date de către aceste coruri, s-a păstrat patrimonial cultural național în comună. Ziarele citite erau *Poporul Român* din Budapesta, care venea zilnic în 20 exemplare pe adresa lui Păun Ciurcea, iar acesta le distribuia abonaților, apoi *Foaia Poporului* din Sibiu, *Gazeta Transilvaniei* din Brașov, *Drapelul* din Lugoj, *Libertatea* din Orăștie și alte ziare românești. Comitetul Partidului Național Roman, activ la toate ocaziunile, era condus cu multă pricepere și tact de către Fabius Nemoianu, Vasile Encea, Păun Ciurcea.

În cursul războiului 1914-1918 Iosif Ciorman (Mazăru) a fost condamnat la 6 luni închisoare, pentru că în fața evreului Adolf Langer s-a exprimat că nu va trece mult și Banatul va fi al României. În armata română au servit ca voluntari Alexa Udrea, Ioan Duma, Valeriu Ciorman și Păun Țătu.

Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 s-au răzbunat asupra celor ce-și bătuseră joc de mizeria familiilor lor. Locuința notarului Iancu Petruț e devastată. Iancu Codea, mâna dreaptă a notarului împușcat, imediat după aceste tragice evenimente se înființează Garda Națională Română sub comanda lui Ioan Stoian. Sârbii, pentru a pedepsi uciderea lui Iancu Codea, arestează pe George Sârbu, Păun Ciurcea și Trifu Drăgan, îi bat și-i țin timp îndelungat închiși. Ucigașul nu a fost aflat. Era Iancu Topal, cum însuși a declarat pe patul de moarte. Eroii comunei sunt: Adam Ioan, 276, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Adam Ioan, 333, soldat, regimentul 8 Honvenzi, căzut pe frontul din Galiția; Adam Iosif, 13, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Bălica Ioan, 263, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Bălica Gheorghe, 286, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Bălica Păun Mircea, 225, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Băcală Ioan, 125, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Bârcu Costa, 231, soldat, regimentul 3 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Blagoe Păun, 189, soldat, regimentul 8 Honvezi căzut

pe frontul din Galiția; Braia Gheorghe 203, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Cocoș Păun, 157, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Cocoș Gheorghe, 184, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Cioc Ioan 104, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Cîrpaci Nicolaie, soldat regimentul 43 Infanterie căzut pe frontul din Italia; Doga Ioan 45, soldat, regimentul Comp. 3 Sanit., căzut pe frontul din Italia; Doban Iona 301, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Dolinca Ioan 320, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Gâcea Ioan 336, sergent, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Gâcea Ioan 235, sergent, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Gâcică Costa 301, sergent, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Gârjoabă Avram, 182, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Guga Ioan 294, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Lațcu Ion Crețu, 327, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Lupinca Ion Savu, 167, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Lupinca Gheorghe, 203, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Serbia; Mățu Pau, 208, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Mărilă Iancu, 22, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Mărgan Ioan, 319, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Mioșcu Gheorghe, 25, regimentul 21 Artilerie, căzut pe frontul din Serbia; Miută Dumitru, 179, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Miclea Iosif, 217, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Miută Costa, 240, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Păsărin Ilia, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Rebigea Costa, 190, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Stoia Ioan, 5, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Sciulea Păun, 157, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Sciulea Gheorghe, 96, caporal, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Sau Ion, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Topală Gheorghe, 15, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Topală Ioan, 26, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Țățu Ilia, 87, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Urdea Ioan Floacă, soldat, regimentul 7 Trenări, căzut pe frontul din Galiția; Guga Gheorghe, 141, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Juică Costa, 291, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Lațcu Ioan, 60, soldat, Caom. 3 Sanit., căzut pe frontul din Italia; Lațcu Ion,

soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Udrea Costa, 14, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Udrea Ioan, 4, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Udrea Iova, 247, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Udrei Ioan, 330, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Udrei Ioan, 12, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția.

În anul 1924 s-a ridicat monumentul eroilor, cu inscripți: *S-a ridicat acest monument în memoria eroilor morți în marele război 1914-1918. Sângele lor vărsat sub steaguri străine a fost tributul plătit stăpânilor de ieri pentru răscumpărarea noastră.*

Iabalcea

În anul 1839 comuna are 16 ortodocși, 479 catolici = 495 locuitori, în anul 1851 are 495 locuitori, în anul 1863 are 500 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 25 germani, 1 slovac, 175 români, 309 croați, 6 alții = 517 locuitori, în anul 1900 are 422 locuitori, în anul 1910 are 396 locuitori, în anul 1930 are 48 români, 16 țigani, 275 crașoveni = 339 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Carașova, Nermet, Doman.

Comună de crașoveni, populație slavo-romană, cu infiltrație albaneză, veniți în secolul al XIV-lea din Peninsula Balcanică. Coloniștii erau catolici din Kiprovac, Vidin, Kopelovac și alte centre catolice franciscane. Peste acești primi coloniști vin încă alte două rânduri în secolele al XV și XVI-lea și apoi ultima colonizare în secolul al XVIII-lea, după scoaterea turcilor din Banat.

După un șematism al bisericii catolice din dieceza Cenadului, în Iabalcea a existat o parohie catolică încă în secolul al XIV-lea. Prin anul 1740 cete de albanezi și clementini se așează în Iabalcea.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 comuna nu figurează și nici în conscripția din anul 1717. În harta lui Mercy din 1723 este *Jabals* în districtul Vârșeț. Harta oficială din 1761 are *Jabals* în districtul Vârșeț, iar a lui Grisellini din 1776: *Jablitze*. Korabinszky: *Jabalța* la milă de la Vârșeț. Vályi: *Jabalcia*, comună sârbă în comitatul Caraș, cu locuitori catolici. Fényes Elek: *Jabalcia* comună croată la o depărtare de 3 ore de Secaș, cu 479 catolici, 16 ortodocși.

Lanuri: Breg-Studenaț, Raviște, Cioca, Sumbrac, Comarnic, Cioaca Mare. *Pâraie:* Toplița, Comarnic, Sutiska. *Văi:* Krnopolje, Sutiska. *Dealuri:* Dealul Stubeilor, Groapa Iepeii, Cioca cu Apă, Vodenyaca, Krișova, Kicer, Fața Micului, Mukea, Ccaişte, Sumbrac.

În anul 1781 în comuna Jabalcia învățător era Iovan Isfkin, catolic de naționalitate carașovană, având un salariu anual de 10 florini, 8 metri cucuruz, o claie fân, 4 stâneni lemne.

Comuna duce o acută lipsă de apă potabilă. Populația își procură apă dintr-o baltă făcută în mijlocul satului, în care se scurge apa din ploaie. În timp de secetă locuitorii aduc apă de la mari depărtări.

Crașovenii din Jabalcea, întocmai ca și toți ceilalți, vorbesc românește, au însă religia catolică. Biserica nu au, serviciul divin făcându-se în sala de învățământ a școlii primare de stat de către preotul din Carașova, care administrează comuna.

La o depărtare de 2 km de comună, în partea de apus se află ruinele unei cetăți zidite de turci, spre a le servi drept ascunzătoare în timp de pericol. La Prolaz, în partea de sud a comunei se ridică niște prăpăstii mari, pe marginea cărora sunt mai multe peșteri întrebuintate de către strămoșii noștri în timpurile de restriște. La locul Comarnic este o peșteră de 3 km lungime. Dăm lista eroilor, pentru a se vedea că aproape toți au nume românesc. Eroii comunei sunt: Beul Petru, 79, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Iași România; Ursul Ion, 51, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Albania; Ursul Nicolae, 80, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Doberdo, Italia; Ursul Gheorghe, 8, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Carpați; Baciuna Luca, 17, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Filca Mihai, 25, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Padineanț Luca, 34, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Albania; Beul Nedelcu, 39, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Carpați; Filca Gheorghe, 40, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Carpați; Filca Nicolae, 41, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia Gerț; Filca Nedelcu, 33, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Carpați; Padineanț Ștefan, 26, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Filca Mihai, 78, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Carpați; Beul Petru, 69, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia. Eroii nu au monument.

Iam

În anul 1782 are 190 familii, în anul 1839 comuna are 1136 ortodocși, 6 catolici = 1142 locuitori, în anul 1843 are 1111 ortodocși, în anul 1851 are 1142 locuitori, în anul 1863 are 1030 locuitori, în anul 1890 are 86 maghiari, 83 germani, 975 români, 1 slovac, 11 sârbi, 27 alții = 1183 locuitori, în anul 1900 are 1140 locuitori, în anul 1910 are 1153 locuitori, în anul 1930 are 813 români, 34 magiari, 14 germani, 34 țigani, 16 alții = 911 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ciortea, Milcoveni, Berliște, Coștei.

Prima amintire istorică despre comuna Iam este din anul 1335, când diploma dată din Vișegrad de către regele Carol arată că Thouka magistrul de *Ersumlya* și *Karasofwa* a impus cu dări prea mari *Iam-ul* și *Borzascenthyurgy* și totodată scuză pe Thouka pentru rechizițiile făcute pe seama regelui în dauna posesiunilor *Jam* și *Borzascenthyurgy*⁷⁷. La 28 aprilie 1421 Nicolae de Naglak promite drept moștenire lui Nicolae de Chaak voievodul Transilvaniei, și lui George de Chaak, mai multe posesiuni între care și Jaam din comitatul Caraș. La 1427 regele Sigismund donează lui Albert de Naghmihal comunele .. *Jaam et Rusolch appelatas alias eciam quaslibet possessiones atque villas juxta fluvios Carasso*.. Capitlul de Cenad la 29 iulie 1427 introduce în posesiunea comunei Jaam pe Albert de Naghmihal. La 1428 Albert de Naghmihal ia dispoziții de succesiune pentru urmașii săi asupra mai multor posesiuni, între care este și Jaam. Comuna e în stăpânirea familiei Naghmihal și în secolul al XVI-lea, căci la anul 1550 frații Sandvin și Gabor protestează înaintea conventului de la Garamszent-benedek, contra donației făcute de către Ferdinand I, asupra moșiilor *Jaam*, *Russova* etc. Sub stăpânirea otomană comuna ajunge prediu, cum reiese din însemnările lui Stefan Almády, care la 9 noiembrie 1691 poposind în localitatea Iam, n-a aflat aici decât o pustă. Însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700 dau comuna *Iam* în districtul Palanca. Conscriptia din 1717 are *Iam* cu 43 case în districtul Palanca Nouă, iar în cea oficială din 1761 *Jam*. Harta lui Grisellini din 1776: *Zama*. Korabinszky: *Cșamul Mare* și *Cșamul Mic* în districtul Vârșeț. Vályi: *Jam*, comună românească în comitatul Caraș, cu locuitori români.

⁷⁷ Ion Mihályi de Apsa: *Diplome Maramureșene din sec. XIV și XV. Cadr. dipl. hung. Andegavensis*, III, 201. Densușianu: *Documente I*, pag 637.

Lanuri: Sușara, Pripor, Caraș, Boruga, Izlaz, Vii, Intravilan, Unghiu.
Râuri: Caraș. *Pâraie:* Vicinic, Boruga, Rusnic, Jam. Pe colina Priporului cu ocazia săpăturilor s-au aflat relicve romane.

Comuna *Jam*, puțin timp după armistițiul din 1918, este ocupată de armata sârbă. În scurt timp de la armistițiu, până la ocuparea comunei de către sârbi, românii se organizează în comitet național sub președinția lui Dr. Adam Popa.

Întrucât aproape toate scriptele din toamna anului 1918, redactate de către comitetele naționale comunale ori de către gărzile naționale, s-au pierdut sau zac în întuneric, cred că publicarea celor trei procese verbale din Iam, prezintă un oarecare interes.

PROTOCOL SUPLIMENTAR

Luat în ședința suplimentară a Comitetului Național Român ținut 30 noembrie 1918

I. Domnul Ștefan Doroghi fostul notar aduce la cunoștință Comitetului Național că a cumpărat pe spesele sale 10 metri lemne de foc în valoare de 496.24 coroane. Aceste lemne se folosesc pentru cancelare și casa comunală. Un metru de lemne i-au folosit cei 4 soldați sârbi foști ca gardă în comună trimiși de comandantul Sârbesc de la Verșeț. Interpelează oare comuna plătește aceste lemne sau ba?

Se duce hotărârea ca suma de 492,24 coroane să se plătească în întregime pentru cel 1 metru dat soldaților sârbi să se facă un demers la Comandamentul sârb căci de vom fi în drept, să se restituie suma.

II. Dl. Ștefan Doroghi fostul notar aduce la cunoștință chestia paușalelor sale, din care trebuie să cumpere hârtia și să plătească scritoarea notarului. Suma lunară a paușalelor pentru comuna Iam este de 75-40 cor. Întreaga sumă se votează și pe mai departe și hotărăște efectuarea ei lunară.

III. Dl. Ștefan Doroghi fostul notar aduce la cunoștință că Iosif Jurcă a plătit pentru repararea casei notariatului 200 cor. De la sine acesta o dovedește prin chitanțe. Din suma aceasta cade pe comuna Iam 84 cor. Mai departe a plătit Țiganului Nicolae Constantin care funcționase în anul 1918 ca sinter suma de 45 cor, Cere ca aceste sume să i se restituie suma fiind cheltuieli comunale. Se hotărăște achitarea completă a sumelor de mai sus prin casierul Nicolae Gligu totdeodată cere jurnalizarea lor.

IV. Se prezintă Gheorghe Bosioc și Gheorghe Gligu:/ untură:/ pentru a intra în serviciul comunei în calitate de căprar și străjancu începere de la 1 Decembrie 1918 st. v. până la 31 decembrie 1919 st. v. cu o leafă anuală de 800 – 880 cor. Propunerea acestora se primește de toți membri de față cu hotărârea ca efectuarea plății să se facă totdeauna la finea fiecărui pătrat de an.

Luarea la cunoștință a tuturor celor hotărâte o dovedește fiecare membru prin iscălitura sa iar ne fiind nimic de pertractat ședința se declară închisă.

Iam la 30 Noiembrie 1918 .st. v.

Ss. I. Vucicu . președinte al C.N.R.

ss. Popa. notarul C.N.R.

SS. MEMBRI Comitetului Național Român sine Chirilă Borca.

PROTOCOL

Luat în ședința Comitetului Național Român din Iam la 30 decembrie 1918 st.v.

Fiind președintele absent vicepreședintele înlocuiește și constatând majoritatea membrilor de față, declară ședința deschisă.

I. Se prezintă Petru Gligu, locuitor din Iam, reântors ca prizonier din Rusia, căci fiind mâna dreaptă incapabilă de lucru și neavând cele mai necesare pentru întreținere, cere a i se hotărî un ajutor din partea comunei.

Comitetul, având în vedere că fiindu-i mâna dreaptă incapabilă de lucru și că mama sa (e n.n.) înaintată în vârstă nu a putut să câștige și nici în prezent nu poate câștiga, ca să-i asigure o existență, hotărăște a i se da din partea fiecărui locuitor din comună câte 2 kg. cereale, grâu sau cucuruz, având în vedere că acei care nu sunt în stare de a-l ajuta, nu vor fi constrânși să ajute.

II. Paulina Iencea se prezintă pentru a i se achita o cantitate de cca. 6 kg. cucuruz, care s-a recvirat de la dânsa și s-ar fi folosit pentru bici comunei. Deoarece despre acest cucuruz nu se știe că e recvirat s-au confiscat prin lege și fiind o chestiune a organelor administrative din timpurile de mai înainte, Comitetul o îndrumază a-și căuta dreptul său, în cazul că-l are, pe cale legală.

III. Constantin Stângu, angajat ca boactăr de noapte, își dă în scris abdicerea, motivând că i se cere a îndeplini și serviciul de zi.

Deoarece într-adevăr s-a întâmplat că a făcut și serviciul de zi și i s-au cerut servicii care nu au fost condiționate prin contract i se aduce la cunoștință verbală ca să-și îndeplinească numai serviciile contractate și pe această bază să mai rămână pe mai departe boactăr.

Nemaifiind nimic altceva de pertractat se declară ședința închisă.

Iam la 30 decembrie 1918. st.v.

ss. Todor Iencea. v. p. C.N.R.

s.s. Popa. notarul. C.N.R.

s.s. Ioan Babeți, s.s. Alexandru Catina, s.s. Gheorghe Popovici,
s.s. Moise Gligu, s.s. Avram Gligu, s.s. Nicolae Gligu.

PROTOCOL

Luat în ședința Comitetului Național Român din loc. ținută la 19 ianuarie 1919. st. v.

Președintele constată că majoritatea e de față și deschide ședința.

I. Se propune la hotărâre, ajutorarea din partea comunei a îngropării lui Petru Gligu.

Se hotărăște a i se da mamei sale Iulca Gligu din fondul pentru ajuto-rare a săracilor suma de 250 (douăsutecincizeci) coroane pentru cumpărarea strict necesarelor.

Fiind punctul pertractat, sedința se închide.

Iam la 19 ianuarie 1919 st. v.

s.s. Vucicu, președintele C.N.R.

s.s. Popa, notarul C.N.R.

s.s. Todor Iencea,

s.s. Ioan Adam,

s.s. Alexandru Catina,

s.s. Avram Gligu,

s.s. Ioan Babeți,

s.s. Nicolae Gligu.

Eroii comunei sunt: Alex. Adam, Aurel Văleanu, Andronic Adam, Nicolae Albu, Const. Babeți, Petru Babeți, Victor Babeți, Iosif Cârdu, Traian Constantin, Ion Gașpăr, Alex. Gligu, Ion Gligu, Petru Gligu, Filip Iencea, Ion Iencea, Const. Jura, Ion Jura, Iova Jura, Gruia Lazăr, Mihail Lungu, Nicol. Mioc, Toma Munteanu, Iosif Nica, Nicolae Pârvu, George Pervulovici, Mihail Pervulovici, Ilie Atanasiu, Mihail Vulpe. Eroii au monument.

Iersig

În anul 1839 comuna are 807 ortodocși, 6 catolici = 813 locuitori, în anul 1843 are 463 ortodocși, în anul 1851 are 813 locuitori, în anul 1863 are 591 locuitori, în anul 1890 are 305 maghiari, 34 germani, 74 slovaci, 378 români, 27 alții = 818 locuitori, în anul 1900 are 980 locuitori, în anul 1910 are 949 locuitori, în anul 1930 are 367 români, 285 unguri, 22 germani, 78 slovaci, 99 țigani = 851 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Izgar, Vermaș, Valeapai, Cadăr.

În vechile diplome apare sub numirea *Egerzeeg*, *Egurzeg*, *Egerzyg*, *Egerzagh*. Actul Capitlului de Cenad din anul 1369 face cunoscută întinderea hotarului comunei *Egerzeeg* din comitatul Timiș. Acest hotar începea de la drumul care duce spre *Mezeusimlyo* unde sunt *due mete terre antique renuate quarum una parte orientis separat possessioni Egerzeeg alia vero a parte meridionali possessioni Sosd*, apoi se mai mărginește cu *Dobaaz*, *Zeekuș*. Viza un hotar cât se poate de extins⁷⁸. Regele Ludovic cel Mare în anul 1369 dă lui Benedict de Heem, ban al Bulgariei, dreptul de paloș asupra comunelor Remete și *Egurzeegh...omnes fures latrones et alios quoslibet malefactores... puniendi, patibulumque...*⁷⁹. În anul 1370 Ladislau, ducele de Opulia și palatin al Ungariei, ține adunarea comitatului Caraș la *Mezeusomplyo*, pentru stăpânirea răufăcătorilor și hoților. Între hoții condamnați se află și Ratc, iobagul lui Petru Heem din *Egurzeg* și Blaj iobag din *Egurzagh*. Iersigul la 1370 aparținea districtului Comiat. Domeniul Iersigului la 1389 avea comunele: Izgar, Vermeș, Precol, Borzlyuk, Zacho, Jupa, Drusan, Satul cnezului Ianislav, Conacul cnezului Ioan, Conacul cnezului Halmag, Satul lui Nicolae, Satul lui Farkaș. Diploma din 1369 arată în hotarul Iersig apele: Thebertothaka, Meechisspothaka, Paznech, Pogăniciul, Pogăniciul Mort, Izgar, Vizare, Cuman, Vizzafalou, Vermeș, Erusag.

În anii 1378, 1388 se ivește un diferend de moștenire între membrii familiei Heem asupra proprietății *Egurzagh*, ceea ce produce dispoziția regelui Sigismund din 1388 ca văduva Elena Heem să primească cota cuvenită din avere. Părțile însă nu se împacă. Procesul din anul 1389: Ștefan fiul lui

⁷⁸ Pesty Krassó III, pag. 90-92.

⁷⁹ Bárány Ag. *Temes vm. tört emléke*, part. II, pag. 35.

Petru primește *viginti iobagiones et unam desertam curiam ac tria molen-dina in fluvio wlgo Paganch (...)*. Între moșiile împărțite prin numita sentință e și Egerzegh. Elena, văduva lui Nicolae Heem de Hegerseg, în anul 1391 restituie lui Stefan Heem diplomele asupra comunelor Secaș, Voia... În anul 1399 domni feudali ai comunei erau Benedict și Heem, fiii lui Nicolae de Egerzek. La anul 1400, înaintea lui George Arbanaș de Crassofew, apare într-o plângere doamna *Iuliana conthoralis Egrehg viri Mica filj Hjm de Egerzek*. Prin dispoziția regelui Sigismund din anul 1422 Capitlul de Cenad este îndrumat să caute în arhiva sa diplomele referitoare la comunele Debrenthe, *Egerzeg* să le transcrie și să le dea fiilor lui Stefan Hem. În fața vicecomitelui Nicolae Benke se prezintă la 1430 Emeric Basi și Ladislau fiii lui Hem de Egerzeg ridicând acuză contra lui Emeric, fiul lui Petru de Remete ... Acești din urmă însă nu vreau să se prezinte și de aceea vicecomitele Benke la 1431 ordonă aducerea lor cu forța.

La 1597, la introducerea lui Andrei Barczay în posesiunile sale Semlÿng, Gătaia, Omor, ca vecini iau parte iobagii Ioan Maling, primar Petru Andrea, Gaspar Marga din comuna *Jerzik*. Șematismul greco-neuni-ților de la Buda din 1843 arată Ierseg, parohia înființată în 1760, cu matricolele botezaților de la 1807, ale căsătoriților de la 1789, ale răposaților de la 1805. Cu biserică zidită în 1796 având preot pe George Nicolescu, învățător Ioan Ersin. Numărul ortodocșilor 463, al perechilor căsătorite 114, al elevilor 37.

Lanuri: Târgoviște, Jâca, Peste Câmp, Drumul Berzoviei, Drumul Izgarului, Corbanu, Peretul, Sovuica, Trapia, Grindul Înalt, Arsura Seliște, Teiuș, Satul Bătrân. *Râuri*: Pogăniș. *Văi*: Valea Paulaș.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Ersig* în districtul Lugoj. Conscripția din 1717 are comuna *Herzeck* cu 30 case în districtul Ciacova. Harta lui Mercy din 1723 are *Jerzeg* în districtul Ciacova, iar cea oficială din 1761: *Ierschek*. Harta lui Grisellini din 1776: *Jerseg*. Kora-biszky: *Jerşnek* în districtul Lugoj Vályi: *Jerseg* comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Jersegh*, comună valahă lângă apa Pogănișului, la 4 ore de la Lugoj, având 6 catolici și 807 ortodocși. În jurul comunei Iersig, în evul mediu era situată *Villa Adrian*, amintită prima dată în anul 1299 ca proprietatea familiei Haraszli. În anul 1888 fondul religiosar școlar colonizează în comună mai multe familii de maghiari. În războiul mondial 1914-1918 ca voluntari în armata română a luat parte Trăilă Groza, provenit din captivitatea rusească.

Liniștea, după declararea armistițiului până la ocupația sârbească, s-a menținut în comună de către garda națională română, înființată de către preotul Gheorghe Nicorescu și compusă din 12 persoane. Fiindcă garda depusese jurământul de fidelitate pentru regele Ferdinand I, regele tuturor românilor, sârbii ridică pe preot, îl duc ca pe un criminal între baionete la sediul comandai sârbe din Bocșa Montană, unde a fost bătut și arestat întocmai ca un hoț de rând. La retragere sârbii au luat mai multe vite pe care le-au ținut în hotar la mezat, dând de știre că țărani le pot răscumpăra. Au și fost răscumpărate cu bani sau alte obiecte de valoare.

Eroii comunei sunt: Ion Birta, ortodox român învățator în vârstă de 28, avansat în război la gradul de locotenent; Ion Popoviciu, ortodox român econom, în vârstă de 47, soldat; Iacob Albu, ortodox român econom, în vârstă de 40, soldat; Ion Azuga, ortodox român econom, în vârstă de 37, soldat; Ion Damianu, ortodox român econom, în vârstă de 36, soldat; Damaschin Bistrioanu, ortodox român econom, în vârstă de 40, soldat; Pavel Jurcă, ortodox român econom, în vârstă de 39, soldat; Pavel Birta, ortodox român econom, în vârstă de 43, soldat; Petru Birta, ortodox român econom, în vârstă de 38, soldat; Ion Miloș, ortodox român econom, în vârstă de 40, soldat; Ștefan Toma, ortodox român econom, în vârstă de 40, soldat; Petru Laiu, ortodox român econom, în vârstă de 23, soldat; Ion Trifin, ortodox român econom, în vârstă de 19, soldat; Ion Stanciu, ortodox român econom, în vârstă de 22, soldat. Eroii nu au monument.

Iertof

În anul 1782 are 77 de familii, în anul 1839 comuna are 399 ortodocși, în anul 1843 are 706 ortodocși, în anul 1851 are 605 ortodocși, în anul 1863 are 840 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 680 români, 17 alții = 698 locuitori, în anul 1900 are 657 locuitori, în anul 1910 are 629 locuitori, în anul 1930 are 583 români, 11 alții = 594 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Vrăniuț, Vrani, Ciortea.

Heuerdorf sau *Hendorf* (ungurește Hévér) s-a întemeiat în jurul anului 1720 de către coloniștii germani din Oravița, care s-au așezat nu tocmai pe locul unde e azi Iertoful, ci în stânga pârâului Ciclova la locul numit Dealul Viilor.

Germanii catolici la început nu aveau nici parohie, nici biserică și în cele bisericești erau conduși de către preotul Ioan Braun care administra Freudenthal și Zalhausen. Când administrația din Palanca Nouă la 1734 vrea să-i constrângă de a contribui la zidirea bisericii din Rusova ei se opun. Administrația nu-i vedea în ochi buni și de multe ori îi pedepsește pentru fabricarea clandestină de bere. Coloniștii, la 1737 părăsesc comuna Heuerdorf, stabilindu-se ca minieri la Oravița. În locul coloniștilor germani se așează români veniți din satele învecinate, stabilindu-și căminele la mică distanță de vechea vatră germană. Astfel ia naștere comuna românească Iertof, numirea stricată a germanului Heuerdorf.

În harta lui Mercy din 1723 este *Herdorf*, iar în cea oficială din 1761 *Haesdorf*, în districtul Palanca. Harta lui Grisellini din 1776: *Henne* (... lipsă text). Fényes Elek: *Hajerdorf*, comună valahă, cu 399 ortodocși.

Învățător confesional român greco-neunit, în anul 1781 în Häuerdorf, era Iancu Ianculovici, care ținea și cantoratul bisericesc, primind un salariu anual de 16 florini, 8 măji metrice cucuruz și locuință într-o chilie separată de la școală. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 are Heerdorf, cu matricole de la 1778, preot Ioan Panciovan, diacon și învățător Iosif Miclea. Numărul ortodocșilor este de 706, al perechilor căsătorite 178, al elevilor 50.

La 1882 se înființează în comună un cor bisericesc, iar la 1901 se constituie *Reuniunea de cetit și cânt* sub conducerea însuflețitului preot Teodor Panciovan. În cadrul acestei reuniuni în 1909 s-a înființat o fanfară. O comună dornică de cultură în care înainte de primul război mondial peste 3/4 din locuitori aveau ziare săptămânale.

Lanuri: Spinete, Mijloc, Ostru, Dealul Viilor. *Pâraie*: Boruga, Ciclovul.

Autoritățile maghiare nu vedeau cu ochi buni ridicarea culturală a acestei mici comune. Îndeosebi în cursul războiului mondial au făcut locuitorilor multe șicane, rechiziții, iar preotul Teodor Panciovan a fost pus sub pază politică.

Voluntari în armata română au fost Dr. Ioan Fira, Ioan Cioacănel, Pavel Murgu și Traian Mărilă. Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 merg la Primărie, la școală de unde ridică stemele maghiare distru-

gându-le, iar steagurile cu tricolorul maghiar le târăsc pe stradă. Preotul Teodor Panciovan convoacă pe soldați la biserică, sfătuindu-i să se organizeze în gardă națională pentru a apăra comuna de eventuale atacuri. Din gardă nu a lipsit nici unul din cei 76 soldați reînțorși de pe front. Comandan-tul gărzii era Dr. Ioan Fira, căpitan medic și voluntar în armata română. Jandarmii unguri au fugit din comună.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 au plecat preotul Cornel Panciovan, frunțașii Traian Murgu și Ioan Banu, însă la Timișoara au fost opriți de către sârbi și trimiși acasă. Sârbii, la retragerea din comună, au luat toate vitele aflate. Eroii comunei sunt: Alexandru Jucu, Stefan Sârbu, Ioan Miclea, Pavel Lungu, Traian Neamțu, Iosif Iovu, Șofron Iovu, Ioan Lăpădat, Ilie Dragu, Iosif Cioloca, Ioan Stângu, Traian Murgu, Grigorie Cucu, Teodor Voinea, Nicolae Sava, Iosif Sava, Teodor Drăgoi, George Măzăran, Ioan Marilă, Iosif Enășcu. În anul 1925 soldații în viață, reântorși de pe câmpul de luptă, în semn de recunoștință au ridicat pe spesele lor un monument. Inscripția este: *Acest monument s-a ridicat în comuna Iertof la anul 1925 din partea soldaților reântorși din războiul mondial 1914-1918, în semn de recunoștință eroilor căzuți pe câmpul de luptă.*

Ilidia

În anul 1782 are 193 familii, în anul 1839 comuna are 8 catolici, 1553 ortodocși = 1561 locuitori, în anul 1843 are 1863 ortodocși, în anul 1851 are 1561 locuitori, în anul 1863 are 2075 locuitori, în anul 1890 are 2 maghiari, 20 germani, 2187 români, 21 alții = 2230 locuitori, în anul 1900 are 2144 locuitori, în anul 1910 are 2046 locuitori, în anul 1930 are 1553 români, 48 țigani, 9 alții = 1610 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Socolari, Macoviște, Răcășdia, Ciclova Română.

În anul 1352 magister Posa emite un act din *Elyed* prin care cedează pământul liber din Mutnuk pataka lui Juga, Bogdan, fiii lui Stefan de Mutnok⁸⁰.

La 1363 se stabilește hotarul comunei Voja. Contra acestei delimitări cnezii valahi care aparțineau cetății Iliad (în alt loc în text *Illed*) protestează, considerând-o nedreaptă⁸¹. De castrul Ilidia se țineau în 1464 comunele

⁸⁰ Pesty Krassó III, pag.28.

⁸¹ *Id.*, pag. 55.

Ciclova, Jitin, Kragunfalva, Lugoth, Marinkolcz, Socolar, Varalia, Vrani, Verbolcz, Ciuchici. Din anul 1363 datează o plângere a lui Micu, fiul lui Finta din Socolari, că i s-au răpit niște iobagi și au fost duși *ad villam Illyeed*. Între hoții condamnați în anul 1370 de către tribunalul de sub președinția ducelui de Opulia este și Ladislau, fiul lui Kragni din Kragunfalva, care aparține cetății *Ilyed*. În 1378 se dispune ca cnezii comunelor Ztankfolua și Patak să administreze veniturile comunelor aparținătoare castrului *Elyad*.

În anul 1382 Stefan, fiul lui Pouse, pretinde lui Nicolae, castelanul de *Ellyed*, să forțeze pe iobagii din Varalja să restituie cei trei boi luați cu forța. Printr-un act din 1428 dat din *opido nostro Illyed* regele Sigismund avertizează perceptorii din Lugoj să nu ia nici o taxă vamală de la cetățenii din Hodoș, întrucât aceștia sunt scutiți în baza vechiului lor drept. Tot în acest an Sigismund dispune din *Illyed* ca Emeric, fiul lui Stefan de Remetea, să grăbească cu 50 călăreți în tabăra regelui⁸². În anul 1457 Ladislau confirmă privilegiile celor 8 districte valahe: Lugas, Sebeș, Mihald, Halmas, Krassofw, Borzafw, Komiaty et Illyed, avându-se în vedere *consideratis fidelitatis et fidelium servitorum meritis eorundem universorum nobilium et keniziorum ac ceterorum Valachorum...*⁸³. Prin actul datat din Buda în anul 1464, regele Matei dispune capitlului de Arad să introducă pe Ioan, George, Mihai și George de Wran în posesiunile Werbolc, Marinkolcz, din comitatul Caraș, districtul Illyed. Capitlul de Arad în acest an anunță că a introdus pe numiții Ioan, George, Mihai și alt George de Wran, în numitele posesiuni din districtul de Illyed. În anul 1538 Laurențiu Palaticz de *Illadya* face o înțelegere cu Ioan Giurița asupra posesiunii Ciclova, aparținătoare la Illadya în comitatul Severin. În 1588 Elisabeta Seredy, soția lui George Palaticz de *Illadia*, prin actul dat din orașul Aiud, constituie procuratori legitimi în toate cauzele sale. Constituirea de procuratori era necesară întrucât Illidia la 1551 ajunsese în mâinile turcilor. Numirea de procuratori din partea Elisabetei Serady se repetă la anul 1593. În 1694 *Petru Vlad juratus Illadiensis și Petko Duma juratus Hilladia* cer pe garanție să li se elibereze *unum hominem de Illadia*, care fusese deținut de către comandantul militar de Caransebeș și de către subprefect⁸⁴.

⁸² Pesty Krassó III, pag. 327.

⁸³ Pesty: *Szörényi vármegye haidan olah keröletek* 73.

⁸⁴ Pesty Krassó IV, pag. 359.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700, comuna *Iladia* este în districtul Palanca. Conscriptia din anul 1717 are comuna *Jeladia* cu 80 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 este *Illedie*, iar în cea oficială din 1761 *Iladie* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Iladia*. Korabinszky *Illadia* la $\frac{1}{2}$ milă de la Oravița. Vályi: *Illadia* comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori români. Fénjes Elek: *Illadia* comună valahă la $1\frac{1}{2}$ oră de la Oravița cu 8 catolici, 1553 ortodocși.

Tincu Velea spune că la un pătrar de oră de la Iladia este un loc care se numește Cetate și unde săpând oamenii au aflat cărămizi și alte materiale doveditoare a unei cetăți antice. Pentru curiozitate adăugăm că la distanța de vreo două ore, lângă pădure, stau mai multe culmi ascuțite, numite de popor Cârșie, între ele sunt peșteri. Cârșie este identic cu italianul corsoje, lunecuș. Pe una din aceste cârșii se văd zugrăvite cu culori călăreți turcești⁸⁵. Pe Valea Mare, spre răsărit de comună, pe stâncile de pe marginea Vicinicului se văd și azi picturi de un roșu aprins, rămase - după credința poporului - din timpul ocupațiunii otomane.

Lanuri: Mășcășeni, Tufa, Tramic, Zăbrani, Dumbrava, Grind, Bozovici, Funii, Rovine, Câmp, Vezurini, Dobrin, Tâlva, Lunca, Seliște, Ceret. *Pâraie:* Râul Mare, Mășcășeni, Bozovici, Vicinicul. *Văi:* Valea Mare, Valea Mărgăni, Seliște. *Dealuri:* Cucuiova, Frena, Cornet, Glava, Vârfu Dealului, Oblița. *Munți:* Piatra Alba (1357 m). *Culmi:* Ochiu, Cârșia Stepiei, Afini, Coruiu. Vechea cetate a Cuvestiei (Kövesd), sediul districtului cu acest nume, se află în apropiere de Ilidia.

În anul 1781 învățător confesional român în Iladia era Pavel Liuba având un salariu anual de 35 florini și locuința într-o chilie separată la școală.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată 1863 ortodocși, 446 perechi căsătorite, 70 elevi, preoți Ilie Popovici, Paul Popovici, capelani Petru și Adam Popovici, învățător Simeon Murgu.

În toamna anului 1918, soldații reîntorcându-se de pe front organizează garda națională română, sub îndemnul preotului Ioan Covrig, a medicului Dr. Ioan Țicu și a avocatului Dr. Cornel Țicu. Mulțumită acestei gărzii comuna a fost ferită de orice dezordine. La un moment se lățește vestea că cete sârbe de partizani încearcă să pătrundă în comună. Vestea se adevărește. Partizanii venind încercaseră să jefuiască comuna vecină Macoviște. Încercarea nu reușise și acum vreau să dea o nouă lovitură comunei. Cei din Macoviște se adresează gărzii din Ilidia. Aceasta atacă trupele de

⁸⁵ Tincu Velea, pag. 249.

partizani din Macoviște și-i alungă din comună. Eroii comunei sunt: Ioan Bunghie, Ilia Traian, Pavel Truca, Nicolaie Stănilă, Simion Lila, Adam Sârboane, Iosif Jivan, Iosif Roua, Pavel Daia, Simion Fera, Ioan Bălan, Pavel Pauță, Ilia Rugaci, Petru Rugaci, Iosif Rădulea, Ștefan Bălan, Ioan Madincea, Pavel Țicu, Iosif Țicu, Pavel Gherman, Simion Andrei, Vasile Pătruț, Nicolaie Luca, Ilia Rădulea, Pavel Gosta, Ștefan Murgu, Iovan Corean, Traian Imbri, Gheorghe Țicu, Ioan Potocianu, Adam Rusmir, Ioan Drăgoi. Eroii au monument cu inscripția: *Cinste și veșnică pomenire eroilor din comuna Ilidia, morți în campania 1914-1918 pentru Patrie.*

Izgar

În anul 1839 comuna are 639 ortodocși, în anul 1843 are 836 ortodocși, în anul 1851 are 639 locuitori, în anul 1863 are 687 locuitori, în anul 1890 are 189 maghiari, 15 germani, 3 slovaci, 694 români, 2 sârbi, 23 alții = 926 locuitori, în anul 1900 are 1267 locuitori, în anul 1910 are 1257 locuitori, în anul 1930 are 766 români, 258 maghiari, 7 țigani, 13 germani, 13 bulgari, 14 alții = 1071 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Vermeș, Duleu, Iersig, Duboz.

Primele date istorice despre comună sunt din anul 1389, când avea numirea *Izgara* și era proprietatea nobilului Heem. După moartea lui Heem între moștenitori s-au iscat neînțelegeri care au dus la un lung proces ajuns până la Curie. Acest for judecătoresc a dat sentința: din cei 16 iobagi și 4 moșii, câte avea Izgara, Margareta, fiica lui Heem primește 4 iobagi și o moșie dinspre Iersig, fiul Blașiu primește pe cnezul Rados / Radu / și pe iobagii Brates și Braxa precum și o moșie, iar fiul Ștefan primește pe iobagii George, Dionisie, Musa, Milita, Bagda, Radul și pe văduva lui Stoian⁸⁶. Alte date despre comună sunt din anul 1602 când principele Sigismund Bathory donează lui Andrei Szereda sălașurile de lângă valea Pogănișului și câmpiile Izgard și Cadar. La 1607 Sigismund Rakoczy donează comuna Izgar cu Valeapai, Duboz și Cadăr militarilor Martin Radicky din Lipova și Ioan Pribek din Lugoj. Aceste averi sunt luate de la Petru Zepan și Tabor Benedek. Alte bunuri din Izgar la data de 4 august 1607 sunt donate lui Ștefan Trombitas. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Izgar*,

⁸⁶ Pesty: *Krassó* III, pag. 188.

parohie înființată la 1761, cu matricolele născuților și căsătoriților de la 1779, al răposaților de la 1789, având preot pe Trăilă Jurjurlăvici, administratorul parohial Ioan Popovici, învățător Iosif Cioba. Numărul ortodoxilor 836, al perechilor căsătorite 193, al elevilor 28. În anul 1848 izgărenii iau parte la revoluție alături de unguri. Ajung până în ținutul Komoron de unde se reîntorc numai în 1849. Între acești revoluționari care au făcut acest drum până la Komorom a fost și Bănilă Putnic, care a avut un rol de seamă în luptele revoluționare. În comună în anul 1848 erau doi preoți: Popa Ioța și Popa Trăilă. În urma neînțelegerilor pentru stolele parohiei, Trăilă Popa în 1856 trece cu o bună parte din credincioși la unire.

Școala s-a zidit în anul 1850, și rezidită în 1908. În anul 1854 în comună sunt colonizate mai multe familii de bulgari. Bulgarii nu rămân decât doi ani, iar în locul lor se așează 40 familii coloniști unguri din jurul Seghedinului. La 1872 din șurile familiei Heem, dăruite greco-catolicilor de către statul maghiar, s-a zidit biserica unită de azi, având turnul ciuntit. La anul 1934 acest turn a fost ridicat în forma lui de azi.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 nu dau comuna. În conscripția din 1717 *Izgar* cu 46 case este în districtul Ciacova. Harta lui Mercy din 1723 dă *Isgar* în districtul Ciacova, iar cea oficială din 1761 are *Isgan* în districtul Ciacova. Harta lui Grisellini din 1776: *Isgar*, Korabinszky: *Ischkar* în districtul Ciacova. Vályi: *Ișcar* în comitatul Timiș, comună cu populație românească și Izgar comună românească în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși în apropiere de Vermeș și Iersig.

Lanuri: Codrul, Valea Storchiu, Seliște, Vighișteu, Tălpeșeni, Poiana, Simera, Mracovie, Lunca. *Râuri*: Pogănicu. *Dealuri*: Dumbrava, Codrul Izgarului.

În timpul războiului mondial 1914-1918 au fost rechiziționate de la biserica ortodoxă două clopote, iar de la capela catolică trei.

În armata română iau parte ca voluntari: Iosif Rămneanțu din regimentul 43 Infanterie și Trăilă Marcu din regimentul 8 Honvezi. Din captivitatea italiană se înrolează ca voluntari: Simeon Tuca, Trăilă Pădureanu, Petru Ladea, Simeon Groza, Gruia Tucă, Simeon Marcu / Tălianu, Ștefan Secoșanu. Din lagărul de la Ferara soldații înscrși ca voluntari sunt trimși la Arizona de unde îmbarcați iau drumul spre front.

Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 au avut o atitudine demnă. Nici o dezordine. Câteva elemente iresponsabile, care nu făcuseră războiul se asociază răzvrătiților din Cadar și iau parte la devastarea caste-lului contelui Duca.

Jandarmeria română care avea post la Vermeș, considerând comuna Izgar aparținătoare raionului ei, înființează în Izgar o gardă de apărare contra elementelor periculoase.

Ocupațiunea sârbă ține până în iulie 1919. Învățătorul Dimitrie Lugojan la finele anului școlar dând o serbare, cântă *Poemul unirii*, fapt care intrigă mult pe comandantul sârb, care pune în vedere învățătorului că astfel de provocări dacă se repet, va fi deportat în Albania. Comandantul sârb din Bocșa invită jandarmeria română din Vermeș, unde era zonă franceză, să intervină amical pe lângă izgăreni de a nu mai fi ostili dominației sârbe.

Petru a pedepsi atitudinea românească a locuitorilor din Izgar, într-o zi apar în comună 17 soldați sârbi cu o mitralieră și mai multe grenade de mână. Caută pe Savu Cireșan, comandantul gărzii. Neaflându-l acasă i-au răsturnat mobilierul din casă, i-au sfârtecat hainele și distrug tot ce avea în casă. Calcă apoi casa preotului George Murariu și a învățătorului Dimitrie Lugojanu. Bat pe locuitorul Marcu Măluț și-i iau arma de vânătoare. După ce mai bat pe câțiva locuitori pe care nenorocul i-a adus în cale, merg la Primărie pe edificiul căreia era arborat drapelul românesc. La invitația comandantului sârb, ungurul Ștefan Török se angajează de bună voie să dea jos drapelul. Ba spre satisfacția sârbilor îl rupe în bucăți. Ajutorul de primar Balog și consilierul comunal Petru Pădureanu sunt bătuți cu ruda de la drapel, apoi închiși la Bocșa Montană.

Jandarmii români din Vermeș, luând cunoștință de atrocitățile sârbilor, se pregătesc să vină în Izgar. Sârbii se retrag la Iersig. Conflictul se aplanează prin intervenția francezilor. Românii susțineau că Izgarul aparține de zona română, iar sârbii că este în zona lor. La retragere sârbii duc cu ei 17 boi pe care trebuie locuitorii să-i ducă la Bocșa. La Berzovia le iese în cale o patrulă de 5 sârbi înarmați, cerându-le bani pentru boi. Se tocmesc cu țăranii și pentru suma de 11000 coroane se întorc cu boii acasă. Eroii comunei sunt: morți pe frontul sârbesc: Marcu Marcu (Ciocărtă), soldat, reg. 43 Infanterie; Pavel Talpeș (Ginca), soldat, reg. 5 Artilerie; Ioan Ferenczi, soldat, reg. 43 Infanterie.

Morți pe frontul italian: Iacob Crăciunel, soldat, reg. 43 Infanterie; Marcu Talpeș, soldat, reg. 43 Infanterie; Ștefan Unipan, soldat, reg. 43 Infanterie; Iova Talpeș, soldat, reg. 43 Infanterie (la Piave).

Morți pe frontul rusesc: Petru Andraș, soldat, reg. 43 Infanterie; Marcu Iuta, soldat, reg. 43 Infanterie; Marcu Rămneanțu, soldat, reg. 8 Honvezi; Teodor Putnic, soldat, reg. 43 Infanterie; Gheorghe Ladea, soldat, reg. 61 Infanterie; Nicolae Känig, învățător stegar, reg. 61 Infanterie;

Gheorghe Laza, soldat, reg. 4 Cavalerie; Damaschin Talpeș, soldat, reg. 8 Honvezi; Pavel Rămneanțu, soldat, reg. 24 Infanterie. Morți în spitale în urma rănilor primite: Nicolae Știopu, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Zagreb 15/10/1915. Pavel Tucă, soldat, reg. 25 Sanitar, mort în Serayevo; Simeon Cocea, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Kolmi (Rusia); Simeon Marcu, soldat, reg. 8 Honv., mort în Samarcand (Rusia); Simeon Talpeș, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Becicherecul Mare; Petru Dumitru, soldat, reg. 8 Honv., prizonier în România; Francisc Kelemen, soldat, reg. 8 Honv., mort în loc necunoscut; Petru Cireșan, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Caransebeș; Trifon Parneu, soldat, reg. 8 Honv., mort în spitalul din Rusia; Petru Crăciunel, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Biserica Albă. Morți acasă în urma bolilor și rănilor primite în război sunt: Simion Marcu, soldat, reg. 8 Honv.; Trăilă Tucă, soldat, reg. 8 Honv.; Ioan Gal, soldat, reg. 8 Honvezi. Eroii n-au monument.

Jitin

În anul 1782 are 120 familii, 121 intravilane, în anul 1839 comuna are 649 ortodocși, 2 catolici = 651 locuitori, în anul 1843 are 849 locuitori, în anul 1851 are 651 locuitori, în anul 1863 are 980 locuitori, în anul 1890 are 8 germani, 664 români, 8 alții = 680 locuitori, în anul 1900 are 5 maghiari, 2 germani, 619 români, 11 alți = 637 locuitori, în anul 1910 are 605 locuitori, în anul 1930 are 487 români, 11 țigani, 4 evrei = 503 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ciudanovița, Giurgiova, Ticvaniul Mic.

În anii 1421, 1427, 1428, posesiunea *Sythe* este în proprietatea lui Janki de Nagymihaly⁸⁷. În 1464 regele Matei dispune lui Ioan Vraniy să fie introdus în posesiunile *Werbolcz*, *Marinkolcz*, *Dichyn* .. din districtul Ilidia, comitatul Caraș. La 1535, Ioan Zapolia donează lui Ioan, George și Petru Peyka de Caransebeș, comunele *Gerlysthe*, *Karassowez* ... *Felsew et also Zytbyn*, aparținătoare districtului de Carasso. În 1550 Sandrinus de Nagy Mihaly ... protestează contra introducerii lui Petru Petrovici în posesiunile *Kysded*, *Belzagh*, *Sythe* ... Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Sitin*, în districtul Palanca. În conscripția din 1717 este *Sedin* cu 37 case în districtul Palanca. Harta lui Mercy din 1732 dă *Schittin* în districtul

⁸⁷ Milleker B. *op. cit.* pag. 145.

Palanca Nouă, iar cea oficială din 1761 *Schitin* în districtul Palanca Nouă. Korabinszky: *Sittin* la ½ milă de la Oravița. Vályi: *Sittin*, comună în Banat la ½ milă de la Oravița. Vályi mai are *Jittin*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși.

Conscripția neuniților de la Buda din 1843 arată în Jitin, 849 greco-neuniți, 198 perechi căsătorite, 39 elevi. Parohia e din timpuri imemorabile, matricolele din 1781. Preot Vincențiu Popovici, capelan Teodor Popovici, învățător Avram Novac. Biserica ortodoxă din Jitin, a fost primită în dar în 1792 de la Ticvaniu Mic, care la rândul său o cumpărase de la Maidan. Are o vechime care se coboară până în epoca turcească.

Lanuri: Obârșia Lungii, Lunga, Obârșia Fețului, Tâlea, Dealul Lat, Cârșia, Dosul Bochii, Vârca, Răpșagu, Gruniul lui Freanț. *Crânguri:* Obreja, Cicuna, Fața în Sus. *Văi:* Jitin, Răpșag. *Pâraie:* Buna, Cicuna, Răpșag, Părăul Miladinului. *Dealuri:* Cărpinița cu vârful Cuca, Dosul Turcului cu vârful Ardele, Dealul Pauli. *Ogașe:* Ogașul Bunei, Ogașul Lungii, Ogașul Mieilor, Ogașul Foiofiului.

La reîntoarcerea soldaților de pe front, în toamna anului 1918, s-au produs unele mici incidente explicabile. Nu s-au întâmplat însă jafuri, crime, ori aprinderi. În marele război au căzut 18 eroi, toți români. Eroii nu au monument.

Lăpușnicul Mare

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată 112 familii grănicerești și 13 familii țigani, în anul 1843 are 1568 ortodocși, în anul 1890 are 1 german, 1914 români, 2 sârbi, 69 alții = 1986 locuitori, în anul 1900, are 2108 locuitori, în anul 1910 are 2247 locuitori, în anul 1930 are 1919 români, 227 țigani, 9 alții = 2155 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Mocerîș, Bozovici, Dalboșeț, Șopotul Vechi.

În anul 1540 Barbara, soția lui Ștefan Symonfy, dă ginerelui său Matei Dorca partea cuvenită din moșiile Verendin, Lapusnyk, din districtul Almăj și Mihald⁸⁸. Referitor la comuna *Bozowytt* și *Lapusnyk*, în anul 1555 este o neînțelegere între George Bokor, Ladislau Bewkews și Francisc Baczug, întrucât George Bokor nu poate dovedi nici un drept asupra comunei,

⁸⁸ Pesty: *Szöreny bánsag* III, pag. 225.

comitele Petru Petrovici dispune că Lăpușnicul să fie dat fiilor lui Ladislau Bewkews și Francisc Baczuk după vechiul drept consuetudinar al acestui comitat. Ca proprietar al comunei este amintit, la 1555 și Ștefan Ztepan⁸⁹.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700, *Lăpușnik* este în districtul Almăj. Conscripția din 1717 are *Lobusnik* cu 47 case în districtul Orșova. Harta lui Mercy din 1723 dă *Lapușnik* în districtul Almăj. Harta oficială din 1761 are *Lapuschnik* în districtul Orșova, iar a lui Grisellini din 1776: *Lapuschnik*.

Lanuri: Dosul Satului, Poenița, Dealul Orăstici, Vârtoape, Tâlva Păcurarului, Poeni, Curmătură, Poiana Bulza, Goronet, Cracu Tătarului, Vărsături, Zăvoi, Trestie, Lunca, Lunca de Jos, Lunca de Sus, Bobi, Padina lui Iosim, Persinul Mare, Persinul Mic, Fața Lăpușnicului, Plostin, Vale, Creset, Peștere, Tâlva Seliște, Colț, Obârșă, Râpa Înaltă. *Râuri*: Nera. *Pâraie*: Lăpușnic, Orastici. *Văi*: Valea Lăpușnicului. *Dealuri*: Dealul Mare, Dealul Dosu, Râpa Înaltă, Brați, Dealul Tâlva, Parcinul Mare, Parcinul Mic, Oroschi, Cârșia Babii, Viru Tiloc, Vârtipran. *Culmi*: Culmea Lăpușnic, Culmea lui Iacob.

Conscripția greco-neuniților de la Buda din 1843 arată parohia din Lăpușnic ca (fiind n.n.) veche cu matricolele din 1790. Preot: Chiriac Pirtea, învățător Petru Savici. Numărul ortodocșilor 1568, al perechilor căsătorite 333, al elevilor 86. Szentkláray afirmă că biserica ortodoxă română este zidită înainte de 1785, în timpul cnezului Goșa Vucu. Turcii voind să intre în biserică, un bun țintaș de pe înălțimea Viru Tiloi, a oprit pângărirea bisericii. Pe ușa bisericii se văd urmele hangerului aruncat de turci în năvala lor⁹⁰.

În anul 1907, se înființează un cor bisericesc. Comitetul parohial pentru conducerea corului aduce pe vrednicul dirijor Achim Guman, țăran din Chisătău. Conducătorul era plătit din cotizațiile care le dădeau coriștii. Corul există la începutul războiului mondial 1914-1918.

La declararea războiului din partea României fruntașul Nicolae Oberșterescu (nr. 40), zis a lui Traia, e pus sub pază politică, apoi purtat pe la Băile Herculane, Turnu Severin, Ploiești, Buzău, Nămolosa, Budapesta. Numai după terminarea războiului se reîntoarce acasă. Fiul comunei, Eftimie Gherman, a fost condamnat la moarte de către Tribunalul militar maghiar din Arad, pentru trădarea de patrie și numai pacea din 1919 l-a scă-

⁸⁹ *Id.* pag. 271.

⁹⁰ Szentkláray: *Plébániak*, I, 491.

pat de la moarte. Eftimie Gherman a fost un mare sprijinitor al mișcărilor culturale din comună și de pe valea Almăjului.

Voluntari în armata română au fost: Nicolae Oberșterescu, Avram Ciocloda, Ianăș Iovanel, Pavel Lala, Nicolae Bihoi, Ioan Freanț, Nicolae Iovănel, Pavel Goșa, Alexa Românul, Vasile Ciocloda, Ioan Goșa, Pantelimon Bihoi. Acești prizonieri din Italia debarcați la Constanța luptă pe frontul de la Mărășești. Din captivitatea rusească a fost voluntar Iosif Goșa.

Reîntoarcerea soldaților de pe front în toamna anului 1918 este prăznită de către întreaga comună. Numai 3-4 indivizi strică această sărbătoare, prin devastarea prăvăliei comerciantului Aurel Bârsan și a birtului (lui n.n.) Nicolae Oberșterescu. Lățirea dezordinilor a curmat-o energic Nicolae Oberșterescu (nr. 40) împușcând pe George Bihoi, zis Ciobanul, capul răufăcătorilor. Câțiva locuitori împreună cu cei din Dalboșeț și Șopotul Vechi au spart bazinul cu prune al renegatului Constantin Burdia și au dat drumul țuicii pe valea Nerei. Garda națională română s-a înființat sub comanda lui Nicolae Oberșterescu.

Ocupațiunea sârbească a lăsat amintiri neplăcute în comună. Serviciul divin de la Bobotează a fost deranjat de 6 călăreți sârbi căutând pe fruntașii comunei care însă primind de veste scapă la timp fugind la pădure.

Eroii comunei căzuți în războiul mondial au un impozant monument ridicat în anul 1932. S-a ridicat din inițiativa lui Eftimie German deputat, în colaborare cu preotul Dionisie Goanță și societățile culturale locale, pe cheltuiala în mare parte a lui Eftimie Gherman. Inscripția este următoarea: *În amintirea eroilor din Lăpușnicul Mare (urmează numele eroilor). Morți în războiul pentru întregirea neamului 1914-1918. S-a ridicat acest monument la 19 iunie 1932.* Eroii comunei sunt: Obeșterescu Iosif, 40, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ștefan Gheorghe, 40, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Tirol; Dragomir Vasile 18, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Ciocloda Iosif 15, fruntaș, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Carpați; Bihoiu Gheorghe 61, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Bihoiu Valentin 61, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Vadu Ioan 260, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Gherman Iosif 192, soldat, 8 Honvezi, căzut pe frontul din Przemiśl; Obeșterescu Ioan, 251, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Cișmariu Nicolaie 87, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Goșa Mihail, 273, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Goșa Dănilă, 143, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Frenți Nicolaie, soldat, regimentul

43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Vidu Gheorghe, 71, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Dolângă Petru, 116, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Iselnița; Rumânu Pavel, 74, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Bihoiu Pavel, 185, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Ciocloda Ilie, 102, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Ciocloda Nicolae, 156, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Vidu Dumitru, 283, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Mihăilescu Iosif, 5, caporal regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Bucovina; Mihăilescu Iosif, 5, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Chera Petru, 58, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Veria Gheorghe, 200, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Bucovina; Schinteie Dionisie, 88, regimentul Artilerie, căzut pe frontul din Italia; Bihoiu Ioan, 166, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Goșa Pavel, 273, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Mihăilescu Lazăr 84, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Carpați; Obeșterescu Andrei, 56, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Vodă Nicolae 309, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Gherman Iosif, 98, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Suru Ianaș, 37, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Goșa Dănilă 225, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Carpați; Ciocloda Dumitru 97, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Schinteie Ioan, 202, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Micșa Petru 271, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Pătășanu Iosif, 12, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Vidu Pavel 260, caporal, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Luca Gheorghe, 36, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Nicola Petru, 45, soldat regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Drăgoi Ioan, 168, soldat regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția.

Lescovița

În anul 1843 comuna are 827 ortodocși, în anul 1890 are 2 maghiari, 7 germani, 577 români, 448 sârbi, 80 alții = 1114 locuitori, în anul 1900 are 1155 locuitori, în anul 1910 are 1115 locuitori, în anul 1930 are 154 români, 853 sârbi, 6 țigani, 2 alții = 1015 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Naidăș, Zlatița, Câmpia.

Cele dintâi date istorice despre *Lescovița*, sunt din anul 1367, când e amintit pârâul *Lizkouizy*. La 1421 este localitatea *Lethkas*, apoi *Lechkas* (1428), prediul *Leskovaz* (1454)⁹¹. De la această dată, până în secolul al XVII-lea asupra comunei s-a așternut vâlul uitării. În secolul al XVII-lea peste românii băștinași vin vreo 10-12 familii de sârbi de peste Dunăre, cărora mai târziu le-au urmat altele.

În conscripția din 1717 *Sesskoviza*, cu 36 case, este în districtul Palanca Nouă. În harta oficială din 1961 este *Lescoviz*. În harta lui Grisellini din 1776: *Leskovitz*. Atât Korabinszky cât și Vályi dau *Leschvicz* la ½ milă de la Palanca Nouă.

Cum românii din fosta monarhie Austro-Ungară au stat sub ierarhia bisericească sârbă până în secolul al XIX-lea, sârbii din Lescovița au ajuns la un rol conducător în comună. Până înainte de primul război mondial slujba în biserică se făcea alternativ în limba românească și în cea sârbă. Că Lescovița e de origine românească pot servi ca dovezi numirile de familii Almăjan, Cocariu, Drăgășanu, Geamăn, Jebereanu, Olariu, Mărginariu, Popa, Roșca, etc... Elementul românesc din Lescovița se înmulțește în secolul al XIX-lea cu 50 familii olteni (bufeni) colonizați de către societatea Reșița.

Biserica ortodoxă datează din anii 1717-1721, și era comună a românilor și sârbilor. La 1864 în urma unui raport fals al preotului Nicolae Stoicevici, comuna este declarată sârbă cu 850 suflete toți sârbi și nici un român. Un an mai târziu, Iosif Popovici, preotul din Iam și vicar protopopesc, arată că Lescovița departe de a fi comună sârbească, este locuită de români și sârbi, fapt care îl certifică și comisiunea mixtă pentru despărțirea ierarhică numind comuna *proporțiune dubioasă sau incertă*.

Lanuri: Crușovăț, Mlăchiște, Dumbrava, Orlica, Lunca, Peri, Pertișor, Smidz, Stupina, Boroviște, Seliște, Crâng. *Râuri*: Nera. *Văi*: Lunca. *Dealuri*: Dealul Mare, Dealul Orlica, Gabrova, Boroviște, Cracul Nicoli, Ciuca Mică, Ciuca Mare, Schender. *Pâraie*: Ogașul Gabrova, Ogașul Epure, Ogașul Sauger, Ogașul Român, Ogașul Viezure, Ogașul Gâștii.

La finele războiului soldații reîntorși de pe front își fac de cap. Armata sârbă ocupând comuna află un aprig sprijinitor în călugărul sârb Almăjan, de

⁹¹ Vezi: Preot Traian Constantin, *Sârbii din Lescovița*, Caransebeș, 1937. Milleker B.: *op. cit.* pag. 110.

origine român. Învățătorul român Ioan Sperlea împreună cu familia este alungat din comună, iar în locul lui adus un învățător sârb, fost plutonier în armata austro-ungară. Noul învățător și călugărul Almăjan încep opera de sârbizare a locuitorilor de origine română. Acești oameni credeau că ei au menirea de a sârbiza cu forța, de azi pe mâine pe toți români din Lescovița. Pentru a se asigura o cât mai rapidă reușită, comuna e deslășită de notariatul Naidăș, alipind-o la Cusici, comună cu populație sârbească. Această primă etapă de sârbizare aduce preotului Almăjan distincția cu brâu roșu, acordată din partea episcopului sârb. Călugărul încurajat de superiorii săi merge mai departe, falsificând matricolele bisericești, sârbizând numele de familii române. Almăjan devine Almăjanovici, Mărginean – Mărgineanovici, Damian – Damianovici, Olar – Olarovici, Ilia – Ilijin, Nestor – Nestorov, etc.

La sosirea armatei române, Almăjan – Almăjanovici, părăsește comuna, refugiindu-se peste linia demarcațională, în comuna Călugăra. Înainte de plecare a căutat să insuflă groază în populație, că armata română este brutală incultă și hoată. Astfel se explică de ce la intrarea grănicerilor români în comună au fost întâmpinați cu drapele albe.

Lescovița nu are preot ortodox român decât din anul 1936. În ce privește situația școlară, înainte de războiul prim mondial avea două posturi de învățător de stat. Ambele aceste posturi au fost ocupate de învățători români: dna Sidonia Sperlea și Ioan Sperlea, dovedindu-se prin proces verbal luat în 1911, că în comună toți locuitorii vorbesc limba românească și numai 10-12 familii vorbesc în mod constant limba sârbă. Eroii comunei sunt: Ratcovici Pantelici Svetozar, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Cocar Svetozar, soldat în regimentul, 8 Honvezi, căzut în Prenjol; Cladovan Dușan, soldat în regimentul, 8 Honvezi, căzut în Galiția; Mitrovici Lazăr, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Budac Svetozar, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Cocar Milan, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Cladovan Ilia, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Almăjan Jiva, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Stoicevici Grigore, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Ilia Ioța soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Marcovici Dumitru, soldat, în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Cocar Iva, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Vuiuța Milan, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Mutașcu Mladen, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Dobra Svetozar, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Vișatovici Mladen, sergent în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Giamăn Mircu, soldat în

regimentul, 8 Honvezi, căzut în Italia; Vișatovici Nicolae, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Olariu Sava, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Petrovici Milorad, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Prenjol; Vuiță Milan, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Prenjol; Stoicevici Ilia Dencu, soldat în regimentul, 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Ratcovici Svetozar, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Gruia Emil, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția; Tomici Svetozar, soldat în regimentul 8 Honvezi; Guțu Ioan, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Ilia Simeon, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Corcan Ioan, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Cladovan Zăria, soldat în regimentul, 8 Honvezi, căzut în Italia; Ciupici Mircu, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Budac Mladen soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Ilia Simeon, soldat în regimentul, 43 Infanterie, a căzut în Italia; Olar Miloș, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Szohiak; Cornit Sava, soldat în regimentul 43 Infanterie; Tomici Svetozar, soldat în regimentul 8 Honvezi; Vuiță Grigore, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Iovanovici Mircu, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Achiteci; Olar Sava, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Italia; Olar Vasile, soldat în regimentul 43 Infanterie, a căzut în Galiția.

Liubcova

În anul 1843 comuna are 865 ortodocși, în anul 1880 comuna are 8 catolici, 1170 ortodocși, în anul 1890 are un maghiar, 11 germani, 549 români, 819 sârbi, 22 alții = 1402 locuitori, în anul 1900 are 1561 locuitori, în anul 1910 are 1638 locuitori, în anul 1930 are 368 români, 1156 sârbi, 91 slovaci, 16 germani, 11 alții = 1642 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Liubcova de Sus, Sichevița.

În notițele din 14 august 1689 lăsate de către Emeric Tököly, șeful curuților, se spune că turcii s-au reîntors cu pradă bogată și robi din stânga Dunării. Robii aduși declară că satele Lyubcova și Moldova au fost lăsate pustii⁹². Nu se poate preciza este vorba de Gornia Lubcova sau Dolni Lubcova. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700: *Lyubkova*, este în

⁹² Pesty: *A. Szörényi Banság tört.* II, pag. 297.

districtul Porecia. În conscripția din 1717: *Luccova* cu 66 case este în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 este *Dolni Lupkova* în Clisură, iar în cea din 1776: *Dolni Lupkova*. La 1789 se amintesc comunele Gornea, Dolnia și Liubcova.

Böhm în 1796 făcând săpături între Stâncă și apa Gornea a dat de urmele unei cetăți romane.

Cele două comune Liubcova de Sus (Liubcova din Deal - Gornia) și Liubcova de Jos (Liubcova de Vale - Dolni), în 1774 au fost cedate de către fisc pe seama regimentului iliric-bănățean. În dicționarul lui Korabinszky: *Lupczowa*, este în districtul Mehadia.

Conform statisticei de la Buda din anul 1843 Dolnja Ljubcova are ca preot pe George Bogdanovici, iar învățător pe Zaharie Popoviciu. Matricolele datează din anul 1794. Numărul ortodocșilor 865, al perechilor căsătorite 193, al elevilor 60.

Lanuri: Dobrița, Clici, Mlaca, Ciovertia, Atarul, Glinovnic, Târneava, Pogaci, Consiet, Ciocanic, Veliki Breg, Belicamez, Padina Țigănească, Samar, Stepca. *Râuri*: Oravița. *Pâraie*: Brestelnic, Milotin potoc. *Văi*: Valea Oravița, Brestelnic. *Dealuri*: Brănic, Glăucina, Ciacari, Meia, Tâlva Înaltă, Meia lui Novac, Ogașul Mare, Vozpic, Proiște, Corhan, Paulova greda. *Culmi*: Cracul lui David, Cracul Spinului, Fața Mare, Siniarschi Potoc, Slatina, Bărzășteanul.

Biserica ortodoxă sârbă este zidită în 1794, iar capela ortodoxă română în 1935.

Despre o viață culturală românească înainte de anul 1918 nu poate fi vorba, fiind români în minoritate și supuși unui lent proces de sârbizare, mai ales că în lipsă de biserică proprie cercetau biserica sârbă.

La prăbușirea frontului, în toamna anului 1918, soldații devastează prăvăliile din comună, răzbunând în mică măsură umilirile la care au fost supuse familiile lor din partea comercianților hrăpăreți. Eroii nu au monument.

Lupac

În anul 1839 comuna are 999 catolici, 5 ortodocși = 1004 locuitori, în anul 1851 are 918 locuitori, în anul 1863 are 800 locuitori, în anul 1890 are 7 maghiari, 42 germani, 4 slovaci, 12 români, 1 croat, 795 alții = 861 locuitori, în anul 1900 are 8 maghiari, 41 germani, 2 slovaci, 16 români, 1

sârb, 810 crașoveni = 878 locuitori, în anul 1910 are 854 locuitori, în anul 1930 are 28 români, 727 crașoveni, 46 germani, 25 alții = 826 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Reșița, Dognecea.

În anul 1598 Danil Kwn de Caransebeș, în numele lui Ioan Nyakazo, Stafan Nyakazo de Praezaka, Francisc Nyakazo de Varhely și Nicolae Peyka de Caransebeș, protestează contra introducerii lui Andrei Barchiay în prediile *Sterkowecz, Moyselupak, Poyenicza*⁹³.

Comuna nu este amintită în însemnările lui Marsigli din 1690-1700, nici în hărțile din 1723, 1761, 1776. În dicționarul lui Vályi: *Lupac*, comună sârbă în comitatul Caraș, cu locuitori catolici.

După tradiția păstrată în comună, locuitorii catolici, numiți crașoveni, veniți în secolul al XVIII-lea din Dalmația. La început trăiau prin ascunzișul pădurilor până când autoritățile nu i-au silit să-și facă locuințe stabile. Primele case au fost zidite în valea Tâlva, apoi de-a lungul pârâului Lupac de unde și vine numirea comunei. După unii Lupac derivă din slavul *Voda se Lupa*, loc unde apele se zbat, căci în timp de ploi mari, pâraiele își umflă unda și produc mari pagube locuitorilor⁹⁴. Așa au fost ruperile de nori din 1845, când au fost uciși 17 oameni, apoi cele din 1858, când case întregi au fost măturate de puvoiul apelor.

În hotarul comunei este un izvor numit Cezarski Studenaț (Izvorul împăratului), numit astfel pentru că împăratul Iosif II, când s-a reîntors în 1788 din expediția contra turcilor, obosit fiind, a băut apă din acest izvor⁹⁵. În harta lui Grisellini din 1776: *Lupak*.

În anul 1781 învățător crașovan în Lupac era George Ifkinovici, cu un salariu anual de 53 florini, 8 metri cucuruz, o clăie fân, 4 stânjani lemne, având locuință într-o chilie separată la școală. *Lanuri*: Gielug, Ambroșița, Drenie, Crala, Polenița, Iovan, Ulienice, Izvăreț, Greda, Lazarniac, Șoca, Benliac, Lupacica Fața, Suva, Bârzevița. *Ape*: Lupac, Cozniciar, Iariște. *Văi*: Tâlva Țapului, Stercovăț, Covaceva Padina, Peteliva Padina, Marcovăț. *Dealuri*: Cioca, Visoki breg, Salinbreg, Craibreg, Latcu Hrt, Iariște.

Înainte de războiul mondial 1914-1918, n-au existat în comună societăți culturale, decât un cor bisericesc. La venirea soldaților de pe front în toamna anului 1918, biroul notarial, prăvăliile din comună, societatea

⁹³ Pesty: *Krassó* IV, pag. 215.

⁹⁴ *Id.* II,2, pag. 414.

⁹⁵ Pesty: *op. cit.* II, 2, pag. 414.

Pomăria, au fost devastate. Țuica din depozitul Pomăriei a fost vărsată în drum, iar parte luată de către locuitori.

În război au căzut 11 eroi toți crașoveni. Eroii nu au monument.

Macoviște

În anul 1782 comuna are 61 familii, în anul 1839 comuna are 391 locuitori ortodocși, în anul 1843 are 561 ortodocși, în anul 1851 are 391 locuitori, în anul 1863 are 678 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 3 germani, 710 români, 1 sârb = 715 locuitori, în anul 1900 are 703 locuitori, în anul 1910 are 689 locuitori, în anul 1930 are 666 români.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Petrilova, Slatina, Potoc, Socolari, Ilidia, Ciuchici.

După tradiție are numirea de la un locuitor înstărit, Maco, care a avut o bună parte din comună în stăpânirea sa. Pe la începutul secolului al XVIII-lea este cunoscută sub numele Makoviz și Maskovitz și este între primele comune colonizate după 1716. La 1726, are preot contra căruia la 1727, coloniștii se revoltă instigați de tăbăcarul Ioan Walter. În 1738, comuna fiind aprinsă de turci și arzând aproape complet, face ca coloniștii germani s-o părăsească, rămânând numai românii, vechii ei locuitori.

Nici însemnările lui Marsigli din 1690-1700, nici conscripția din 1717 nu amintesc comuna. În harta lui Mercy din 1723 este *Makoviz*, iar în cea oficială din 1761 *Maskowitz*, în districtul Palanca Nouă. Korabinszky: *Macoviț*, două comune în Banat, una la ½ milă de la Oravița, alta la 1½ milă de la Palanca Nouă. Vályi: *Macoviștie*, comună valahă în comitatul Caraș. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843, arată Macoviștie cu matricolele de la 1794, având preoți pe Vasile Constatinovici, George Constantinovici, învățător Strain Maran. Numărul ortodocșilor 561, al perechilor căsătorite 136, al elevilor 30.

Lanuri: Zăbran, Tal, Lunci, Crac, Gai, Ocoale, Dealul Petrilei, Dealul Sârbesc, Potocel, Săracu, Plaiuri, Vii, Râpi, Ceret. *Râuri*: Vicinic, Potocel. *Dealuri*: Zăbran, Slatina, Ogașul Mare, Dealul Plaiului, Codrul Duchii. *Culmi*: Lunci, Culmea Ilidiei, Potocel, Culmea Gaiului.

Înainte de primul război mondial, comuna avea o orchestră foarte apreciată în întreg ținutul Almăjului. Conducătorul a fost Ioan Olariu, zis Lăutarul. Avea o cooperativă înființată de către fruntașul țăran Nicolae Ivan. Mulțumită activității acestei cooperative evreul Adam Deutsch, nemaipu-

tând spolia populația trebuie să părăsească comuna. De atunci până în zilele noastre (nici un n.n.) străin nu s-au mai așezat în comună. Pentru menținerea vie a flăcării naționalismului s-au străduit mult și cu succes preotul Pavel Brinzei și căpitanul Nicolae Stupariu.

În timpul primului război mondial s-au rechiziționat clopotele de la biserică. Voluntari în armata română proveniți din captivitatea italiană au fost: Ioan Rotariu, George Crețu Guțu, Simeon Olariu, Ioan Stoiadin, Nicolae Roman Burdia, Ioan Gârcu, George Radomir, Ioan Blidariu, George Novac. Voluntari proveniți din captivitatea franceză: Arsenie Radomir. În toamna anului 1918, la venirea soldaților de pe front, s-au iscat mici incidente, care însă au fost imediat aplanate prin intervenția intelectualilor. Garda națională română formată sub comanda locotenentului Lazar Zarcu, a menținut ordinea în comună.

O întâmplare tristă, care a deprimat populația, s-a întâmplat în ziua de 19 iunie 1919. În zorii zilei, comuna s-a trezit fără veste că este invadată de o trupă de 70 de soldați sârbi, înarmați cu puști și mitraliere împușcând în toate părțile, înjurând și scrâșnind din dinți, făcând perchezii prin case și bătându-și joc de familiile sătenilor. Nimeni nu cunoștea cauza acestei invazii. Locuitorii sperați, apucând fiecare ce avea din avutul său, au fugit prin munți și prin pădurile apropiate, așteptând cu groază sfârșitul acestei barbarii. Bărbații care au fost prinși, între ei și preotul, au fost bătuți până la sânge. Avocatul Ioan Ocnariu a stat ascuns jumătate de zi în hornul casei. Zece fruntași ai comunei și anume preotul George Lungu, Pavel Ivan (62), Mihail Radoslav (3), Trifon Roman (2), Avram Neamțu (7), Arsene Zarcu (18), Iosif Brebete (55), Stefan Cuvinu (84), Petru Radivoiu (82), Stefan Cuvinu (78), au fost duși sub escortă la Ciuchici, sediul notariatului cercual, pentru *anchetă*, iar de aici la Biserica Albă, la comandamentul militar. Neaflându-li-se nici o vină, au fost lăsați la vetrele lor. Nici când nu s-a aflat cauza incursiunii sârbești, nici a deținerii celor 9 fruntași (Pavel Ivan fusese lăsat liber la Ciuchici). În comună a circulat mult timp zvonul și credința că autorul din umbră a acestei ilegalități a fost notarul George Brebete originar din Macoviște, care pentru a face voia sârbilor s-a pretat la o astfel de infamie.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 au luat parte Dr. Lazar Zarcu și Vasile Ocnariu. Eroii comunei sunt: Bribete Arsenie, caporal regimentul 8 Honvezi căzut pe frontul din Galiția; Beutură David, soldat regimentul 8 Honvezi căzut pe frontul din Galiția; Gânda Simion,

soldat regimentul 8 Honvezi căzut pe frontul din Galiția; Capie Mihai, soldat regimentul 43 Infanterie căzut pe frontul din Galiția; Cuvinu Iancu, soldat regimentul 43 Infanterie căzut pe frontul din Galiția; Cuvinu Traian, soldat regimentul 43 Infanterie căzut pe frontul din Galiția; Cuvinu Ștefan, soldat regimentul 43 Infanterie căzut pe frontul din Doheldo; Imbri David, sergent regimentul 43 Infanterie căzut pe frontul din Doheldo; Lațcu Iosif, soldat regimentul 43 Infanterie căzut pe frontul din Doheldo; Lațcu Nicolae, soldat regimentul 61 Infanterie căzut pe frontul din Doheldo; Radomir Ion, soldat regimentul 61 Infanterie căzut pe frontul din Piane; Roman Pavel, soldat regimentul 61 Infanterie căzut pe frontul din Piane; Roman Petru, soldat regimentul 61 Infanterie căzut pe frontul din Piane; Roman Vasile, soldat regimentul 61 Infanterie căzut pe frontul din Piane; Savici Vasile, soldat regimentul 61 Infanterie căzut pe frontul din Piane; Sima Ioan, soldat regimentul 61 Infanterie căzut pe frontul din Piane; Stoiadin Iacob, sergent, Bat 3 Vf. Panciova căzut pe frontul din Semrol; Vela Pavel, caporal, Bat 3 Vf. Panciova căzut pe frontul din Semrol; Mozgoavă Gheorghe, soldat, Bat 3 Vf. Panciova căzut pe frontul din Semrol; Daia Gheorghe, soldat Bat 3 Vf. Panciova căzut pe frontul din Semrol; Iacob Vidu, soldat, Bat 3 Vf. Panciova căzut pe frontul din Semrol; Pavel Sima, soldat, Bat 3 Vf. Panciova căzut pe frontul din Semrol.

Maidan

În anul 1782 comuna are 190 familii, în anul 1839 comuna are 1309 ortodocși, 1 catolic = 1310 locuitori, în anul 1843 are 1310 ortodocși, în anul 1851 are 1310 locuitori, în anul 1863 are 1272 locuitori, în anul 1890 are 3 maghiari, 30 germani, 1208 români, 6 alții = 1247 locuitori, în anul 1900 are 1265 locuitori, în anul 1910 are 1215 locuitori, în anul 1930 are 904 români, 44 țigani, 27 alții = 975 locuitori.

Se află pe malul văii Lișava (Ilișava), plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Steierdorf-Anina, Oravița, Rachitova, Greoni, Agadici.

Maidan în limba populară înseamnă loc deschis, de unde și zicala *să-l scoatem la maidan ca să-l vadă toată lumea*.

După tradiție primii locuitori ai satului Maidan s-au așezat în vârful dealului Obârșia Maidanului. Lângă deal e un ogaș cu numele Maidan. În vârful dealului e o poiană în care se pot distinge mai multe urme de vetre,

cămine, iar la o mică adâncime s-au aflat hânburi de oale, blide și alte obiecte de bucătărie⁹⁶.

Urmele de mine aflate în hotarul comunei sunt dovezi despre existența localității încă în epoca romană. Maidanul a avut în epoca romană o fortificație cum constată G. Voinovici și Steiner. Diferite săpături făcute de către țărani pentru ziditul caselor au dat la iveală monede romane, din timpul lui Galerius, mai multe bucăți de metal alb cu litere romane și numere romane. Semnele aflate de către Sofronie Liuba pe o piatră de pe dealul Bradului au fost descifrate de către arheologul Gr. Tocilescu care spune: sunt semne de uvrien (Steinmetzerzeichen), îndătinate la greci, romani și alte popoare antice și din evul mediu ca să li se tragă cont la plată⁹⁷.

La capătul de Vest al comunei se află partea numită Cetate, despre care poporul crede că pe acest loc a fost o cetate turcească, despre care circulă în comună mai multe povești. Preoții din Maidan până în timpul împărătesei Maria Terezia, erau și dascăli, la școala cărora veneau tineri din satele învecinate, ba chiar și din mari depărtări. După ce luau puțină învățătură de scriere, citire, cântare, urmau ceva cursuri de preoție pe la școli sârbești, ajungând preoți. La 1781 învățător român ortodox în Maidan era Ioan Liuba cu un salariu anual de 30 florini, 4 stânjeni lemne și 10 funți lumânări. Șirul învățătorilor de la 1782 încoace e⁹⁸: Gruia Liuba, Păun Liuba, Pavel Popovici, care la 1805 trece la Mercina, Pavel Popovici trecut la 1809 la Agadici, Gruia Olariu (1809-1810), Ioachim Popovici (1810-1816), George Liuba (1823), Pavel Liuba (1834), Vichente Popovici până la 1847 când trece ca învățător la Agadici, Daniil Liuba (1868), Sofronie Liuba.

În registrele parohiei din 1787 se găsește că Iosif al II-lea a donat suma de 250 florini pentru edificarea turnului bisericii care fusese trăsrit în 1785. Antemisul în limba greacă este din anul 1733, sfințit de către Meletie, episcopul Râmnicului. Când în 1784 românii din sudul Banatului, țin o adunare la Răcășdia încercând o răscoală similară cu cea din Ardeal, mulți români din Maidan iau parte. Considerați fiind ca rebeli, partea cea mai mare dintre ei au fost luați la miliție. Șematismul greco-neuniților de la Buda 1843 arată Maidan având parohie din timpuri imemorabile, matricolele

⁹⁶ Sofronie Liuba și Aurelie Jana: *Topografia satului și hotarului Maidan*, Caransebeș, 1895.

⁹⁷ *Id.* pag. 29.

⁹⁸ Sofronie Liuba: *op. cit.* pag. 7-8.

de la 1779. Preoți: George Liuba, Aron Stan, învățător Vicențiu Popovici. Numărul ortodocșilor 1310, al perechilor căsătorite 306, al elevilor 42.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 arată comuna *Maidan* în districtul Palanca. Conscripția din 1717 nu dă localitatea. Harta lui Mercy din 1723 are *Maydan*, în districtul Palanca Nouă. Harta oficială din 1761 are *Maidan*, iar a lui Grisellini din 1776: *Maydan*. Korabinszky: *Maidan*, la $\frac{1}{4}$ milă de la Oravița.

În ce privește viața culturală înainte de 1918 comuna avea un cor mixt înființat în anul 1904 compus din 24 persoane, condus de către învățătorul Pavel Miclea, și o fanfară condusă de către Octavian Itu.

În cursul marelui război, scrisori peste scrisori amenințătoare veneau de pe front către notar și jandarmi pentru încetarea șicanelor și nedreptăților comise față de cei rămași acasă. Când însă soldații s-au reîntors de pe front în toamna anului 1918, firea blajină a mădănenților a uitat totul.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 au luat parte Pavel Liuba și Pavel Lungu. Sub ocupația sârbească, ocupație de teroare, s-a ordonat ca toți locuitorii care au mai mult de trei capete de vită, să ducă plusul la Primărie pentru armată. La această dispoziție locuitorii părăsesc comuna ducându-și vitele la pădure. Se părea că lucrurile s-au liniștit, dar când nimeni nu se aștepta, comuna este înconjurată de soldați sârbi, oamenii prinși și bătuți, apoi luate în grabă 36 vite și trecute în Serbia. Alți soldați, în timp ce oamenii căutau să-și salveze vitele, au intrat în case și scotocind dulapurile, iau banii, albiturile și obiectele de valoare.

Lanuri: Nedeclia, Dealul Mare, Cetate, Zăvoi, Groși, Cert, Purnia, Răpșag, Cracul Lupei, Lacul cu Răchită, Lacul Maniului, Dealul Meilor, Cioaca, Fața Cuptorului, Loznic, Ceușel, Spineturi. *Crânguri:* Stârmina Mare, Stârmina Mică, Bogoie, Cucuiul Miclii, Macici. *Pârae:* Lișava, Gladeș, Dobra. *Bălți:* Lacul Maniului. *Coline și dealuri:* Groporele, Dealul Micilor, Dealul Babii, Dealul Peichii, Dealul Piatra Beletarului, Tâlva Stefanului. *Ogașe:* Ogașul Ursului, Ogașul Brad, Ogașul Cilia, Ogașul Popii, Ogașul Cuptorului, Ogașul Măcișului. *Poteci:* Poteca Găgișenilor, Poteca Șchiopului. Eroii comunei sunt: Petru Liuba căpitan mort în Maidan; Valeriu Liuba, auditor major, mort în Timișoara; Giurgi Drăghicescu Șoimu, 93, caporal rănit în luptele din Carpați; Ioan Bosioc, 259, mort în luptele din Serbia; Sofron Gherga, 131, mort în luptele din Serbia; George Liuba, 156, mort în luptele din Serbia; Pavel Liuba, 7, mort în luptele din Serbia; Trăilă Simu, 113, mort acasă; Giurgi Zbîrcia, 253, după război moare acasă, George Cipu Gaiță, 145, mort în luptele din Galiția, Pavel Lungu, moare

acasă, Gheorghe Cipu, moare în luptele din Carpați; Iosif Petcu, 210, mort în luptele din Serbia; Costa Lungu, 51 A, mort în luptele din Serbia; Ioan Miclea Cărăbaș, mort în Rusia; Gheorghe Lungu Pera, mort în spital la Mișcolț.

Eroilor li s-a ridicat un monument în anul 1925 de către *Reuniunea de cetire și cântare* având inscripția: *Eroilor din Maidan 1914-1918*.

Măcești

În anul 1843 are 507 ortodocși, în anul 1870 are 596 locuitori, în anul 1880 are 1 catolic, 598 ortodocși = 599 locuitori, în anul 1890 are 1 german, 76 români, 590 sârbi, 1 alții = 668 locuitori, în anul 1900 are 713 locuitori, în anul 1930 are 43 români, 721 sârbi = 764 locuitori.

Se află în județul Caraș, în plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Pojejena de Jos, Moldova Nouă.

Datele cele mai vechi despre comună sunt din secolul al XVIII-lea. Mathias Bel numește comuna *Maczbikavicz*, iar Schedius *Macsevacz*. Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 nu indică comuna. În harta lui Mercy din 1723 este *Mathiovecz* în Clisură. Harta oficială din 1761 are *Matiovaz* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Maschovitz*, Korabinszky: *Macschovicz* la ½ milă de la Palanca Nouă.

Primii locuitori ai comunei au fost români, cum arată numirile de familii băștinașe: Brânzei, Roșu, Novac, Păcurar. Peste români au venit sârbi de peste Dunăre, din comuna Macevaț de pe râul Morava. Se poate că de la acești locuitori are comuna numirea⁹⁹. Cele mai evidente dovezi despre elementul românesc de baștină sunt numirile românești din cartea funduară. Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea vin în comună bufeni refugiați din cauza asupririlor turcești.

Lanuri: Brest Pansca, Izlaz, Bielo Polie, Gibar, Crușar, Srednic, Olzovar, Brudindos, Radovanov Smida, Prva Reca, Slatina, Valoga, Căretina, Briceanca. *Pâraie*: Prva Reca, Brest Pansca. *Văi*: Cirva Reca. *Dealuri*: Olzovar.

Conscripția greco-neuniților de la Buda din 1843 dă comuna Matsevatz în protopopiatul Palanca, având 507 ortodocși, 118 perechi căsătorite, 40 elevi. Biserica nu aveau la aceea dată ci aparținea parohiei din Moldova,

⁹⁹ Al. Moisi: *Monografia Clisurii*, pag. 168.

administrată de Vasile Ioachimovici, iar ca învățător era Ioan Radonici. Matricolele datează din anul 1794. Biserica actuală sârbă datează din anul 1855, iar școala din 1816.

Prin anii 1850 era vestit haiducul Iovan Stefanovici din Măcești care teroriza bogătașii din Clisură și care a murit în închisoarea din Biserica Albă.

În hotarul comunei s-au aflat diferite monede vechi, vase și obiecte prețioase.

În octombrie 1915 comuna a fost evacuată de către austrieci, iar locuitorii mutați timp de 6 săptămâni în mai multe comune din județul Arad și în orașul Szentes. În timpul războiului prim mondial au fost internați: primarul Mica Rain și consilierul Petru Marcovici, Nicolae Stoianovici, Mila Bogosavlevici. La finele războiului comuna a fost liniștită, armata sârbă nu a stat în comună decât trimitea din când în când patrulă pentru control. În război au căzut 29 eroi toți sârbi. Eroii nu au monument.

Mercina

În anul 1839 comuna are 1349 ortodocși, 4 catolici = 1353 locuitori, în anul 1843, are 2219 ortodocși, în anul 1851 are 1353 locuitori, în anul 1863 are 1990 locuitori, în anul 1890 are 26 maghiari, 11 germani, 1722 români, 20 alții = 1779 locuitori, în anul 1900 are 1670 locuitori, în anul 1910 are 1699 locuitori, în anul 1930 are 1280 români, 13 germani, 25 slavi, 63 țigani, 12 alții = 1393 locuitori.

Se află în județul Caraș, în plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Vărădia, Broșteni, Vrani, Greoni, Oravița.

În evul mediu probabil se ascunde sub numirea *Mÿrsinch*, comună dată la 1421 ca moștenire de Ioan, fiul lui Nicolae de Baglak, lui Nicolae de Chaak, voievodul Transilvaniei. La 1427 Capitlul de Cenad aduce la cunoștință că a introdus pe Albert de Nagmihal în posesiunea Naglak ... apoi în prediile *Kalanteleke*, *Brennye* ... *Mÿrsinch*, din comitatul Caraș. La 1428, este confirmat din nou dreptul lui Albert de Nagmihal asupra moșiilor sale între care se amintește și prediul *Mÿrsinch*.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 este *Mersina* în districtul Vârșeț. Conscriptia din 1717 dă *Mirsina*, cu 48 case în districtul Palanca Nouă. În harta lui Mercy din 1723 este *Merschina*, în districtul Palanca Nouă. Harta oficială din 1761 dă *Meresina*, iar harta lui Grisellini din 1776:

Mersina, Korabinszk: *Merschina* la $\frac{3}{4}$ milă de la Oravița, lângă râul Caraș. Vályi: *Mercina*, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși.

Lanuri: Bogdanești, Cerete, Gai, Traunici, Peste Mărcina, Stoian, Găilenci, Livezi. *Pâraie*: Caraș, Mărcina.

Sematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată Mercina cu parohie din 1779, având preoți pe Iacob Popovici, Ioan Frentș și Trifon Popovici, capelan David Frentș și Iosif Popovici, învățător Vichente Gurgutan. Numărul ortodocșilor 2219, al perechilor căsătorite 431, al elevilor 75.

Comuna Mercina are un frumos trecut cultural. În anii 1865-1870 vestitul cântăreț de strănă învățătorul Gurgut înființează corul din Mercina. Vestea prăbușirii imperiului austro-ungar s-a lătit ca fulgerul pe valea Carașului. Această veste era răspândită de către soldații care părăsiseră cazarma regimentului 43 din Biserica Albă. La Mercina, când s-a aflat că stăpânirea maghiară s-a prăbușit, o mână de bărbați curajoși se duc să dezarmeze jandarmieria. Jandarmi neopunând nici o rezistență sunt lăsați în pace. Armele confiscate în timpul războiului de către jandarmi, sunt predate proprietarilor, și soldaților demobilizați. În ziua de 1 noiembrie 1918 din oră în oră numărul soldaților veniți din garnizoana Vârșeț, Biserica Albă, Timișoara, crește și împușcăturile de bucurie numai continesc. Un grup din cei veniți se îndreaptă spre casa comunală, de unde rup inscripțiile ungurești punând în locul lor inscripții românești făcute la repezeală. Înspre seară este devastată cârciuma evreului Löbl Gabor.

La 2 noiembrie 1918 obștea comunei întrunindu-se într-o consfătuire alege un comitet din 22 persoane pentru conducerea treburilor comunei și o gardă națională asemenea din 22 persoane. Aceste măsuri s-au dovedit a fi foarte potrivite, căci se iviseră unele semne îngrijorătoare. Încă în dimineața zilei de 2 noiembrie 1918 sunt forțate ușile magaziiilor de la moșia baronului Petru Baich, situată la marginea satului, iar cerealele aflate la 3 vagoane împărțite. Asemenea devastarea produs și în comuna Vărădia la moșia acestui baron, de unde s-au mai luat 250 porci și 300 oi. În urma acestor întâmplări comitetul comunal ia aspre măsuri pentru oprirea lățirii dezordinelor. Garda națională este pusă sub conducerea locotenentului în rezervă Leontin Polgar. În curs de 2 zile toate vitele înstrăinate și tot avutul răpit sunt restituite proprietarilor. Comitetul național în frunte cu președintele Alexandru Popovici, vicepreședinții Iosif Caragea preot ortodox și Ioan Mioc preot greco-catolic, prin măsurile luate și ajutați de garda națională restabilește complet liniștea și ordinea. În urma măsurilor luate de către comitetul național local, toate armele aflate la locuitori trebuie date gărzii.

Locuitorul Paul Sculici și familia sa s-a opus acestei dispoziții. Garda intervine energic. Se produce o încăierare și în scurt timp renitenții sunt dezarmați și arestați. În această încăierare a fost rănit grav Pau Sculici senior care avusese imprudența de a descărca mai multe focuri de armă asupra gardiștilor.

Sârbii au interzis sub aspre sancțiuni participarea cuiva la adunarea de la Alba Iulia. Totuși preotul Iosif Caragea și Leontin Polgar, comandantul gărzii, strecurându-se printre soldații sârbi și înșelând vigilența acestora ajung la Alba Iulia.

În anul 1923 s-a ridicat eroilor un monument având inscripția: *1914-1918. S-a ridicat acest monument în anul ... 1923 întru preamărirea lui Dumnezeu pentru pomenirea eroilor, martirilor neamului din comuna Mercina.* Pe partea dreaptă are inscripția: *Învățați iubire de patrie de la aceștia care au jertfit totul pentru voi.* Pe partea stângă: *Înainte luptătorilor pentru întregirea neamului veșnică pomenire și recunoștință.* În spatele monumentului: *..... piară dușmanul din țară, între noi să nu mai fie, decât flori și omenie.* Monumentul este înalt de 3 metri din marmură albă.

Eroii comunei sunt: Augustin Trifon, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Baica Ioan, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Baica Păun, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în spital; Bunda Păun, soldat, regimentul 7 Honvezi, căzut în spital; Butan Pavel, sergent, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Cărăbaș Ioan, sergent, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Cocora Adam, soldat, regimentul 5 Art. Gr., căzut pe frontul din Italia; Cărdu Drăghin, soldat, 43 Infanterie, căzut în Galiția; Cheva Bumbu Străinu, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Ciută Ioan, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Chișărău Păun, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Cocora Mihai, soldat, regimentul 8 Honvezi căzut în Galiția; Cocora Păun, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Covaciu Petru, soldat Art. Cet., căzut în Galiția; Crega Mania Ioan, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Frățilă Iancu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Frățilă Ioan, sergent, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Frățilă Vidu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Golea Gheorghe, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Golea Iosif, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Golup Iosif, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Golup Vidu, soldat, regimentul 2 Infanterie, căzut în Rusia; Lazăr Aron, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Luca Iancu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Lupșasca Ion, soldat, regimentul 8

Honvezi, căzut în Rusia; Lupșasca Pau, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Manea Pau, caporal, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Miclea Vidu, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Miclea Vidu, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Minea Ion Cârdu, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Minea Străin Cârdu, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Moioc Străin Cârdu, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Mitar Ioan, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Mitrofan Ioan, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Moșița Ioan, soldat, regimentul 3 Honvezi, căzut în Italia; Muntean Ioan, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Mușa Ioan, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Moisa Mihai, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în acasă; Măgărin Nistor, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în acasă; Negru Ioan, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Greguș Ilie, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Guga Iosif, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Guga Gligore, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Guga Ioan, soldat, regimentul 28 Vânători, căzut în Galiția; Guga Mioc Ioan, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Guga Ioan Ilie, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Jima Ioan, soldat, regimentul 28 Vânători, căzut în Galiția; Roșca Ioan, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în acasă; Radu Iosif, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Sava Manea Ion, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Sculici Ioan, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Sculici Ilie, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Sculici Lovrin Iosif, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Turcoane Iacob, soldat, regimentul 61 Infanterie, căzut în spital; Vlădica Iacob, soldat, regimentul 61 Infanterie, căzut în Rusia; Covaciu Gheorghe, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Orza Ilie, soldat, regimentul 7 Honvezi, căzut în Rusia; Pardos Iosif, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în spital; Bera Ioan, soldat, 43 Infanterie, căzut în Galiția; Beriu Lupșasca Pavel, soldat, regimentul Artilerie, căzut în acasă.

Milcoveni

În anul 1782 are 123 familii, în anul 1839 comuna are 649 ortodocși români, în anul 1843 are 1235 ortodocși, în anul 1851 are 649 ortodocși, în anul 1863 are 1151 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 6 germani, 1132 români, 21 alții = 1210 locuitori, în anul 1910 are 1143 locuitori, în anul

1900 are 1213 locuitori, în anul 1910 are 1143 locuitori, în anul 1930 are 945 români, 43 țigani, 27 alții = 1015 locuitori.

Se află în județul Caraș, în plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ciortea, Iam, Berliște, Iertof.

Stefan Almady în notițele sale zilnice scrie că împreună cu Emeric Tököly, conducătorul curuților, în anul 1691 venind dinspre Iam, la 10 noiembrie poposesc în comuna Mircoi¹⁰⁰. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700, comuna nu figurează. În conscripția din 1717: *Mirkovaz* cu 23 case e în districtul Palanca. Harta lui Mercy din 1723 are *Mirkovaz*, cea oficială din 1761 *Mirkovaz*, în districtul Palanca Nouă, Korabinszky: *Mircoț* la o milă de la Palanca Nouă. Vályi: *Mircovaț*, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși, aproape de Berliște, Iam și Ciortea, la 2 mile de la Biserica Albă și 3 ore de la Vârșeț. Până în anul 1855 a fost proprietate erarială, când trece în proprietatea societății de căi ferate austro-ungare.

În anul 1781 învățător român greco-ortodox în Mircovăț e Petru Munteanu având un salariu anual de 24 florini, 7 măji metrice grâu, 5 măji metrice cucuruz și locuință la școală. Numitul învățător făcea și slujba de cantor bisericesc.

Lanuri: Livezi, Prislava, Râțul, Grădinile de la Vale, Grădinile de la Deal, Beleat, Izlaz, Crivaia, Stâna, Coroave, Vâna, Hotar, Mușuroaie, Precabreslava, Rusnic, Lunca, Selestiuța. *Râuri*: Vicinic. *Bâlți*: Rătaia. *Ogașe*: Hotar, Vâna.

Statistica greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată în Mircovăț, 1235 neuniți, 340 perechi căsătorite, 50 elevi. Matricolele botezaților datează din 1807, ale căsătoriților din 1802, ale răposaților din 1794. Preoți: Avram Popovici, Iosif Popovici iar învățător Pavel Liuba. Înainte de anul 1918, ca societăți culturale funcționau în Milcoveni: corul bisericesc înființat de Iosif Paraschiu și fanfara condusă de Ioan Buică.

Voluntari în armata română proveniți din captivitatea rusească: Nicolae Ciuciu Modruz, George Balmez, Dumitru Balmez, Ioan Cerbu, Ioan Vlădia, George Gara, Nicolae Balmez, Ioan Sârbu, Traian Marilă, Ilie Ciuciu, George Iovanovicu.

Pentru preîntâmpinarea eventualelor dezordini se înființează la începutul lunii noiembrie 1918 o gardă națională sub conducerea lui Nistor Babescu. Din gardă fac parte: Petru Lăpădat, George Vlădia, Aurel Babescu, Iosif Ciuciu Buica, George Hernea, Nicolae Bosioc, George Almăjan,

¹⁰⁰ Pesty: *Krassó* II, 2, pag. 36.

George Sârbu, Ioan Meilă, Ilie Vlădia, Iosif Sârbu. Fiind liniște în comună n-a fost nevoie de nici o intervenție a gărzii.

Delegații desemnați pentru a lua parte la adunarea de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, au fost puși în imposibilitate din partea autorităților militare sârbe de a se mișca din comună. Rechizițiile abuzive făcute de către sârbi la plecare au adus imense pagube întrucât unii locuitori au rămas fără nici o vită cornută și fără nici un cal. Eroii comunei: Gh. Banu, reg. 43, a căzut pe front; Iuliu Ciuciu, reg. 43, a căzut pe front; Nicolae Gărgut, reg. 43, a căzut pe front; Ion Gava, reg. 43, a căzut pe front; Pavel Butan, reg. 43, a căzut pe front; Ion Vulpe, reg. 43, a căzut pe front; Voina Ciuciu, reg. 43, a căzut pe front; Rista Ciuciu, reg. 8 Honv., a căzut pe front; Dimitru Ciuciu, reg. 8 Honv., a căzut pe front; Adam Ciuciu, reg. 8 Honv., a căzut pe front; Gheorghe Ciuciu, reg. 8 Honv., a căzut pe front; Nic Prevălitură, reg. 8 Honv., a căzut pe front; Adam Filip, zis Martinița, reg. 8 Honv., a căzut pe front; A. Jicma, reg. 8 Honv., a căzut pe front; Gh. Banu, a murit acasă în urma rănilor; Gh. Ciuciu, a murit acasă în urma rănilor; Ion Muntean, a murit acasă în urma rănilor; Gh. Buică, a murit în spital; Parschiu Ciuciu, a murit în spital; Gh. Adam, a murit în spital. Eroii nu au monument.

Moceris

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată 84 familii grăniceri, în anul 1843 comuna are 922 ortodocși, în anul 1870 are 1122 locuitori, în anul 1880 are 1105 locuitori, în anul 1890 are 3 maghiari, 1 german, 1119 români, 1 alții = 1124 locuitori, în anul 1900 are un maghiar, 3 germani, 1 slovac, 1190 români, 1 alții = 1196 locuitori, în anul 1900 are 1196 locuitori, în anul 1910 are 1329 locuitori, în anul 1930 are 1166 români, 7 țigani, 9 alții = 1182 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Dalboșeț, Șopotul Nou, Lăpușnicul Mare.

La 1439 la introducerea lui Mihail și Blaj de Chorna în posesiunile *Theplecz, Plwgera, Weredin* ... din districtul Myhald, este de față și *George de Mochorus*¹⁰¹. Acest George de Mochoros, ca om al regelui, în 1451 ia parte la introducerea lui Michail de Chorna, în posesiunile cetății Drencova. În 1484 regele Matei dispune Capitulului de Arad să introducă pe

¹⁰¹ Pesty: *A. Szörényi Banság tört.* III, pag. 39.

Iacob de Gerliște în posesiunile: ... Rudaria, Prilipeț .... La această introducere ia parte, ca om al regelui, Stefan de Machoriș, mai ia parte la introducere și Ioan de Machwrisy. Conscriptia porțiilor de la 1603 din districtul Caransebeș, arată în Mocerîș ca impozabili pe Francisc Țorțoc (Czorczeck) cu $\frac{1}{4}$ porție și pe Ladislau Baia cu 1 porție.

Părerea unora că Mocerîș ar deriva de la cuvântul mocsáros, este respinsă și de Pesty, ca neserioasă. După unii vechia numire a comunei a fost Buceeniș, fiindcă nu se producea în regiune decât buciniș (conium maculatum), mei pășăresc, mohor. După tradiție primii locuitori ai comunei au fost doi bărbați, unul cu numele Negru și celălalt Iana. Familia Negru a venit din Berliște, iar Iana din Muntenia¹⁰².

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Mocseriș*, în districtul *Halmos*. În conscripția din 1717, *Mossoriz* cu 26 case este în districtul Orșova. În harta lui Mercy din 1723 *Motseris*, este în districtul Almăj. Harta oficială din 1761 are *Moserisch*, în districtul Orșova. În timpul confiniului militar *Mocerîș* a făcut parte din teritoriul companiei de Dalboșeț. Korabinszky: *Mocerîș*.

Biserica ortodoxă s-a zidit în 1802, iar în 1804 a fost sfințită de către episcopul Iosif Ioanovici. Școala a fost zidită în 1828. Între anii 1790-1800, se zidește în Mocerîș o casă grănicerească pentru adăpostirea grănicerilor din Dalboșeț. Edificiul există și azi. În anul 1800, în Mocerîș erau 84 comunioane.

Șematismul greco-neuniților de la Buda arată parohia ortodoxă ca antică, cu matricole din anul 1790. Preot în 1843 era Constantin Goanță, învățător Adam Goanță. Numărul ortodocșilor 922, al perechilor căsătorite 207, iar al elevilor 40.

Lanuri: Vârzob, Valea lui Dan, Pernat, Valea Ducin, Țârcovița, Aluni, Arsa, Cotul Reșitei, Ogașul Morii, Gura Florii, Strajița, Padini, Rosnița, Alibeg, Groși, Meliug, Mâț, Bresnic, Corbul, Orbeți, Anini, Aluniori. *Râuri*: Nera. *Văi*: Valea Chilimen, Zenovița, Tis, Valea Mocerîșului, Valea Ducinului, Valea Ducinelului, Valea Țârcovița. *Dealuri*: Dealul Morii, Dealul Zmulta, Dealul Ducin, Dealul Odăi, Strajița, Meliug, Scorușa, Dealul Mare, Dealul Bujorului, Odobasnița, Bârzăcău, Chilimen, Pilusta. *Munți*: Habât, Șoimu.

În locul numit Țârcovița se văd urmele unei mănăstiri, care după tradiție s-ar fi distrus în ultimul război cu turcii.

¹⁰² Id. II, pag. 375. Szentkláray: *Plébaniak tört.* I, 492.

În timpul războiului mondial s-au rechiziționat de la locuitori căldările de aramă, cazanele vitele și clopotele de la biserică. Voluntari în armata română au fost: Păun Pleștici, Dionide Dragoescu, Dimitrie Derlean, Ioan Munea, proveniți din captivitatea italiană. Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 s-au purtat într-o perfectă ordine. Tulburări n-au fost, iar autoritățile maghiare s-au reîntors la timp potrivit, fără a avea vreo neplăcere. Eroii comunei: Mihail Jura, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul italian; Emilian Marcu, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în spital în Timișoara; Iosif Epure, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Ilie Pleștici, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Iancu Frâncu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Chirilă Jura, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Alexa Novac, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Dionisie Negru, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort acasă în urma rănilor; Efta Dragomir, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în spitalul din Ligoj; Alexandru Blidariu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Chirilă Negru, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în spitalul din Budapesta; Dimitrie Negru, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul italian; Iosif Negru, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Dimitrie Caragia, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Ioan Bobeica, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Lazăr Bobeica, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort acasă în urma rănilor; Petru Târba, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul italian; Ioan Iancuța, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în spitalul din Budapesta; Luca Bucială, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Petru Uscatu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian. Eroii nu au monument.

Moniom

În anul 1839 comuna are 4 catolici, 721 ortodocși = 725 locuitori, în anul 1843 are 430 ortodocși, în anul 1851 are 725 locuitori, în anul 1863 are 450 locuitori, în anul 1870 are 471 locuitori, în anul 1880 are 2 catolici, 453 ortodocși, 1 reformat, 1 izraelit = 457 locuitori, în anul 1890 are 2 germani, 2 slovaci, 506 români = 510 locuitori, în anul 1900 are 3 maghiari, 1 german, 3 slovaci, 542 români, 14 alții = 563 locuitori, în anul 1910 are 562 locuitori, în anul 1930 are 470 români, 6 alții = 476 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Bocșa, Soceni, Ocna de Fier.

La 1417, vicecomitele Rasciei anunță că văduva lui Iacob Chepi de Bikach, a numit procuratori legitimi, pentru toate chestiunile... Între acești procuratori e enumerat și Mathia de Morio (Monio)¹⁰³. La 1597 la introducerea lui Andrei Barczay în posesiunile *Kertenis, Rauna, Fyzeș*,... e amintit *Ladislau Harmati de Manihom*. Până la jumătatea secolului al XVIII-lea comuna era răsfirată pe mai multe dealuri și văi, ca Gura Satului, Dealul Satului, Dealul Racilor și numai la finele secolului s-a concentrat de-a lungul Văii Satului. După unii comuna a fost înființată de către românii din Muntenia, în secolul al XIV-lea¹⁰⁴. În conscripția din anul 1717: *Muniovo* cu 18 case este în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 e *Manio*. În harta oficială din 1761 nu figurează. În harta lui Grisellini din 1776: *Monio*.

În 1781 învățător român greco-ortodox era George Popoviciu, comuna fiind însă mică nu avea școală, „de aceea învățătorul învăța pruncii la el acasă”¹⁰⁵.

Vályi: *Monio*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși, lângă Bârzava. Fényes Elek: *Monio*, comună valahă la 2 ore de la Docnecea, lângă Bârzava, având 4 catolici și 721 ortodocși. Este proprietate camerală. În anul 1855, trece în proprietatea societății de căi ferate austro-ungare.

În șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843, parohia Moniom din dieceza Vârșețului, e din timpuri imemorabile. Matricolele datează din 1783. Administrator parohial Zaharie Capuțan, învățător Ioan Ioan. Numărul ortodocșilor 430, al perechilor căsătorite 103, al elevilor 16. Biserica ortodoxă actuală e zidită în anul 1904, în locul celei vechi din 1800.

Lanuri: Rogoaza, Măgura, Corcanu, Fața Popii, Măguricea, Vâlcele, Gura Satului, Căruța Jebeleanu, Craia, Moaca, Stupini, Tâlva Țiganului, Tâlva Românului, Obârșia. *Râuri*: Bârzava. *Văi*: Valea Moniom, Valea Satului, Valea Locăi, Valea Mieilor. *Pâraie*: Ivașcu, Ogașul Mare, Olariu, Faur, Ogașul Mic, Roata, Ogașul Popii, Ogașul Barnii. *Dealuri*: Cliombu, Barna, Tâlva, Colnic, Cârșie, Ariceana, Dealul Satului, Dealul Racilor, Stupini, Craia, Dealul Micului, Măguricea, Rogoaza, Ceret, Maniomel, Curmătura, Poiana Logodeanu, Corcan. *Culmi*: Ferendia, Obârșia, Moniom.

¹⁰³ Ortway: *op. cit.* pag. 531.

¹⁰⁴ Pesty: *Krassó II*, 2, pag. 42.

¹⁰⁵ Vuia I.: *op. cit.* pag. 45.

Înainte de războiul mondial 1914-1918, comuna avea un cor mixt bisericesc condus de către învățătorul Grigorie Jivan. Comuna fiind mică viața economică intensă nu s-a putut dezvolta. Mare parte din locuitori erau muncitori la minele din Bocșa, ori la uzinele din Reșița.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 au plecat Ioan Stângu, Ioan Iancu, Pascu Dubovan și Filip Bontilă, însă în gara din Timișoara au fost reținuți de către sârbi și escortați acasă.

Eroii comunei sunt: Partenie Dubovan, Toma Bontilă, Traian Stângu, Nicolae Burulean, Ioan Crina, Filip Meilă, Simion, Stângu, Ioan Ivan, Moise Adam Grigorie Jivan. Eroii nu au monument.

Moldova Nouă

În anul 1839 comuna are 1892 ortodocși, 596 catolici, 10 evanghelici = 2498 locuitori, în anul 1843 are 2010 ortodocși, în anul 1851 are 2498 locuitori, în anul 1863 are 3000 locuitori (împreună cu Cărbunari și Padina Matei), în anul 1870, are 3200 locuitori, în anul 1880 are 464 catolici, 2689 ortodocși, 4 reformați, 1 alții = 3159 locuitori, în anul 1890 are 45 maghiari, 422 germani, 9 slovaci, 2843 români, 1 croat, 46 sârbi, 5 venzi, 18 alții = 3389 locuitori, în anul 1900 are 3202 locuitori, în anul 1910 are 3437 locuitori, în anul 1930 are 3632 români, 26 maghiari, 198 germani, 38 bulgari, 40 slovaci, 47 țigani, 1 alții = 3982 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Moldova Veche, Măcești.

Drumul roman care pleca de la Lederata trecea peste localitatea Moldova Nouă – Știnăpari – Socolari – Vărădia – Berzovia. Minele de aur și de aramă de la Moldova Nouă, care se exploatau în epoca romană, după părăsirea Daciei ajung în părăsire. Numai pe la 1600 sunt puse din nou în funcțiune de către turci. Din o copie a scrierii *Cele mai sigure drumuri spre cunoașterea orașelor și țărilor* lăsată de către Kyrimi Ibrahim și păstrată în biblioteca Curții Imperiale din Viena, cunoaștem că Moldova Nouă la 1605/6 aparținea Sangeacului Rumelia și era la o distanță de 18 zile de Istanbul. La 1719, austriei reîncep lucrările minelor. Din cauza războaielor cu turcii lucrările se întrerup între anii 1737-8, apoi la 1788 precum și în timpul revoluției franceze, între 1789-1794.

Griselini, vorbind despre localitatea Boșniac, ca Moldova Nouă, spune că este locuită de valahi și germani și că este un oraș montanistic, având două topitoare¹⁰⁶.

La 1893 lucrările în minele de la Moldova Nouă s-au sistat fără a se mai redeschide. Până la 1855 minele au fost exploatate de către Stat, iar de la această dată sunt date unei societăți franceze pentru prețul de 27 cruceri jugherul.

Comuna s-a numit Boșneac, numire care se mai păstrează. Unde este pâraul Bosna, există pusta Bazna (1421), Bozna (1427, 1428). De la Bozna s-a ajuns în secolul al XVIII-lea la Bosneac, Posneaci. Conscripția din 1717 dă comuna *Posneaci* cu 32 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1727: e *Posnack* în Clisură. În harta oficială din 1761: *Bosniat* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Griselini din 1776: *Bosniak*. Korabinszky: *Boșniac* la 1¼ milă de la Palanca Nouă unde este o mină și muntele Alibek. Vályi: *Moldova Nouă*, oraș minier în comitatul Caraș, cu locuitori germani catolici și români ortodocși, care trăiesc din minerit. Bel Mathias scrie că e o comună lângă pâraul Boșma.

Până la anul 1775 comuna constă din două părți: Boșniac, locuită de români și Moldova Nouă, locuită de germani mineri. La data aceasta cele două comune s-au unit, formând Moldova Nouă. Românii din Boșniac sunt urmașii vechilor români peste care în secolul al XVIII-lea vin olteni (bufeni) din jurul localităților Baia de Aramă, Tismana, iar germanii din Moldova Nouă sunt veniți ca și coloniști din Stiria, Tirol, Carintia. În anul 1848 comuna a fost arsă. Pe hotarul comunei s-au înființat comunele Karedorf și Padina Matei.

Lanuri: Vranovăț, Cruce, Vladului, Cotul Cârpeanului. *Pâraie*: Valea Mare, Valea Mică, Fântâna Grozii, Izvorul Grozii, Izvorul cu Paltini, Fântâna Răcii, Izvorul Marcului, Izvorul la Vălău, Izvorul Vranovăț, Izvorul din Pietrii, Izvorul Verdeți. *Văi*: Valea Mare, Valea Mică, Firizan, Valea Apelor Albe, Valea Viilor, Valea Radina. *Dealuri*: Cracul Cuzniței, Golivârf, Cracul Calvaria, Toaca, Grădina cu Mici, Cracul Mesaroș Corhan, Lileș Culme, Streineac, Runcea, Cârșele Roșii, Prihot, Baron, Gaura Haiducească. Milan Coman: la S.E. de comună se ridică muntele Alibeg în apropierea căruia în evul mediu era comuna cu această numire indicată în harta lui Schedius.

¹⁰⁶ Griselini: *op. cit.*, pag. 285.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843, arată Boșniac sau Moldova Nouă, cu matricolele de la 1778, având preot pe Toma Popescu, Constantin Popescu, învățător Andrei Balanescu. Numărul ortodocșilor 2010, al perechilor căsătorite 300, al elevilor 100. Biserica ortodoxă română e zidită în anul 1776.

Încă înainte de prăbușirea frontului austro-ungar preotul ortodox român Constantin Băleanu formează în secret un comitet de organizare națională pentru a fi gata pentru orice eventualitate. Comitetul era compus din 12 membri: Constantin Băleanu, Constantin Stroia, Ioan Calescu, Petru Marișescu, George Marișescu, Petru Țuțuian, Simion Tismănariu, Constantin Băiaș, Ioan Benga, Iuliu Arcan, Constantin Popescu a lui Olariu și Nicolae Balea. Din comitet lipsește învățătorul Stefan Gavra nu din vreo teamă a numitului, ci în caz de descoperire a comitetului n-au voit să-l expună la nici o neplăcere fiind numitul înaintat în vârstă.

Când frontul s-a prăbușit în toamna anului 1918, învățătorul Stefan Gavra după celebrarea Sfintei Liturghii ține poporului adunat înaintea bisericii o cuvântare patriotică. Mulțimea credincioșilor care participaseră la biserică, în frunte cu preotul și învățătorul Alexandru Vlădulescu, apoi bătrânul dascăl Gavra parcurg strada principală, piața mare în cântări naționale.

Această manifestație dă de gândit foștilor stăpâni, care încep să întrezărească necunoscutul apropiat. Autoritățile atrag atenția învățătorului Al. Vlădulescu din Coronini originar din Moldova Nouă să își dea seama în calitate de învățător ce face și că fapta lui se califică de trădare de patrie. Vrednicul învățător răspunde: *Această manifestație ne-a fost oportun izvorâtă din conștiința noastră îngrădită de veacuri.*

La izbucnirea tulburărilor din toamna anului 1918 doi delegați ai comitetului: Ioan Galescu și Constantin Băiaș, Ferdinand, fiind jurul comunei ocupat de sârbi, s-au furișat la Sasca Montană la judecătorul Dr. Ilie Gropșianu pentru a se informa ce este de făcut? În baza instrucțiunilor s-a constituit în secret Garda Națională în frunte cu Traian Balea. Comitetul național care se formase înainte și Garda Națională fac o declarație scrisă cuprinzând voința locuitorilor de a se uni cu România. Declarația s-a făcut și iscălit noaptea la lumina unor mucuri de lumânări într-o cameră dosnică a casei parohiale. Iscălită de toți membrii comitetului și ai gărzii naționale a fost trimisă comitetului național din Oravița.

Un alt memoriu iscălit asemenea de către membrii comitetului național și de cei ai gărzii naționale a fost înmănat de către preotul Constantin

Bălean și Ioan Benga, Arhimandritului Filaret Musta pentru a fi prezentat adunării de la Alba Iulia.

Soldații reînțorși de pe front în toamna anului 1918, indignați de mizeria în care au aflat familiile, s-au răzbunat asupra celor care își bătuseră joc de casele lor. În zilele de 2 și 3 noiembrie 1918 au fost 17 devastări în comună. Au fost devastate școlile de stat, primăria, notariatul, pretura, poșta, jandarmeria, magaziile societății Reșița, magaziile cooperativei Hangya, pivnițele Reșiței. Din aceste pavințe s-au luat 2000 hectolitri vin, 50 hectolitri rachiu, 20000 sticle vin înfundat, 70 butoaie pentru vin.

Un singur caz de ucidere s-a întâmplat. Gardiștii au împușcat pe Ifcu Busuioc, sârb din Moldova Veche, pentru că ucisese pe un măcelar din Moldova Nouă și jefuise de 690 coroane un invalid de război. Corpul lui Ifcu Busuioc a fost aruncat într-o groapă cu gunoi, apoi tras grăpiș cu picioarele înainte de doi boi pe ulițele comunei și îngropat în cimitirul vitelor, peste noapte. Sârbii din Moldova Veche l-au exhumat și îngropat în cimitirul lor.

Armata de ocupație sârbă intră în comună la 10 noiembrie 1918. Mai înainte de această dată fiind împușcături și tulburări în comună, sârbii nu s-au apropiat crezând că sunt lupte între populație și resturile armatelor maghiare. Sublocotenentul sârb Nicolici din Moldova Nouă, travestit în haine civile intră în comună și explică locuitorilor cam în felul acesta: războiul s-a terminat. Noi am învins. Armata română fiind ocupată în altă parte, Antanta ne-a trimis pe noi aici până va putea să vină armata română. Nicolici a făcut aceste declarațiuni pentru că s-a convins de dârza voință a locuitorilor care nu voiau să audă de o altă stăpânire decât numai de cea românească. Populația arborează drapelele albe și primește armata sârbă cu vin și pâine. Intră în comună întâmpinat cu vin și pâine căpitanul Misici cu 12 călăreți. Vinul n-a voit să-l guste până nu l-a gustat toată asistența, exprimându-și teama că este otrăvit.

Sârbii instalează ca primpretore pe Jifcovici, iar ca pretore pe Vuianovici și Despotovici. Primar este numit Constantin Stroia, membru al comitetului național român.

Purtarea sârbilor a fost detestabilă. Au fost bătuți fără nici o vină: Aurel Craiovan, George Velovan, Costa Dobrescu, Ion Ungureanu, Costa Jian. Preotul Constantin Băleanu amenințat fiind că va fi spânzurat de craca teiului din fața Primăriei trebuie să părăsească comuna și să pribegască. Bunul păstor a ajuns în Surducul Mare unde ceva mai târziu zdrobit de suferințele unui martiraj a sucombat.

În timpul ocupației sârbe s-a întâmplat un incident regretabil provocat de intoleranța sârbească. Jandarmii români, care erau în comuna Padina Matei, fiind greșit informați că sârbii s-ar fi retras din Moldova Nouă coboară în comună. Sârbii imediat înșiră mitraliere în fața Primăriei parcă era vorba de o armată inamică. Nu voiau să înțeleagă că este o simplă greșeală jandarmii români dezarmați sunt duși la Biserica Albă, de unde numai după 6 luni sunt lăsați în libertate. Eroii comunei sunt: Dalbocean Alexandru, Cărbunari Grigore, Verdeț Nicolae, Veselin Stefan, Pera Nicolae, Gruescu Grigorie, Stroia Nicolae, Daneț Dumitru, Tismonari Dumitru, Guran Iosif, Popovici Nicolae, Bobuescu Ion, Jian Ilie, Bobuecu Ion, Izvenar Gheorghe, Tudor Tudor, Damian Gheorghe, Raduț Nicolae, Cocârlă Ion, Sporea Milotin, Iancu Mihai, Stroia Nicolae, Panici Costa, Caraboian Gheorghe, Jian Gheorghe, Novacescu Tudor, Iancu Petru, Velovan Dumitru, Vuia Ilie, Andrițoi Nicolae, Gârjan Vasilie, Popescu Costa, Popescu Costa, Popescu Cati, Milutinovici Nicolae, Runcan Gheorghe, Lungu Alexandru, Buda Dumitru, Novacescu Costa, Marișescu Gheorghe, Craiovan Ana, Nistoran Ion, Marișescu Gheorghe, Băiaș Petru, Velova Ilie, Lupu Costa, Bengescu Gheorghe, Izvenar Dumitru, Popescu Ion, Măran Ion, Tismonar Alexandru, Bengescu Ilie.

În memoria eroilor s-a ridicat un monument având inscripția:

PENTRU PATRIE

Vecinică amintire eroilor cari s-au dat jertfă pentru dezlănțuirea libertății înfăptuirea dreptății și mântuirea neamului.

Acest monument s-a ridicat în anul 1935 de către Corul Principele Mihai din Moldova Nouă, cu ajutorul județului Caraș, populația locală și Socetatea U.D.R.

Moldova Veche

În anul 1843 are 1655 ortodocși, în anul 1870 are 1750 locuitori, în anul 1880 are 82 catolici, 831 ortodocși, 1 augustin, 3 reformati, 7 izraeliți, 1 alții = 1925 locuitori, în anul 1890 are 9 maghiari, 82 germani, 82 români, 1 croat, 1817 sârbi, 22 alții = 2013 locuitori, în anul 1900 are 2170 locuitori, în anul 1910 are 2151 locuitori, în anul 1930 are 363 români, 1645 sârbi, 36 maghiari, 33 germani, 31 slovaci, 4 țigani, 1 alții = 2113 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Moldova Nouă, Măcești, Coronini. Se crede că numirea Mudava ar fi

de origine dacă. Sub Mausfalua, amintită în listele de zeciuială papală din anii 1332-1337, se afirmă de către istoricul Böhm că ar fi Moldova de azi. Tot Böhm, făcând cercetări în 1879, spune că pe locul unde e azi comuna a fost una dintre cele mai mari cetăți romane din Clisură. Cetatea s-a întins de la Primăria de azi până la Ieruga Morilor de lângă Dunăre. În zidurile cetății s-au găsit multe cărămizi cu inscripția cohortei III Dalmatina.

La 1588, Moldova Veche era al XVI-lea sangeac, aparținând vilaetului Timișoara. La începutul secolului al XVII-lea comandant al cetății Mudova era Mehmed Bey al cărui fiu Ali, ucis fiind de către haiduci, după numele fiului, tatăl dă numire comunei Alibeg. Sangeacul aparținea pašalâcului din Timișoara, dar sta și sub pašalâcul de la Buda, întrucât beiful Moldovei trebuia să supravegheze diferitele transporturi care treceau pe Dunăre. Beiful din Moldova avea un venit anual de 260000 groșițe.

În anul 1607, o delegație de ardeleni se prezintă înaintea Sultanului cerând restituirea cetății Mudava, deoarece vitejii din această cetate deseori năvălesc în vecinătate determinând astfel pe mulți săraci să se refugieze în Ardeal¹⁰⁷.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700: *Mudava* este în districtul Porecia. Conscriptia din anul 1717 nu amintește decât localitatea *Posneaci* cu 32 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723: *Moldova* este în Clisură. Harta oficială din 1761 are *Moldova* în districtul Palanca, iar a lui Grisellini din 1776: *Moldova*. Mathias Bel arată că la 1749 Moldova avea 284 case și 1750 locuitori¹⁰⁸.

După scoaterea turcilor din Banat, contele Mercy rezidește cetatea Moldovei în proporții mai modeste. Prin pacea de la Belgrad se impune dărâmarea cetății Moldovei. Coloniștii germani care veniseră în localitate îndată după izgonirea turcilor, în anul 1738, fug în toate părțile în fața invaziei otomane. Rămân în Moldova numai vechii locuitori români. Așezarea sârbilor în Moldova se face numai după 1788, când turcii iau cu ei o mulțime de robi trecându-i Dunărea.

Korabinszky: *Moldava*, în Banat la 1½ milă de la Palanca Nouă. Grisellini spune că Moldova era o dată renumită și puternică, astăzi ea nu este altceva decât o grămadă de case sărăcicioase și prost construite. În anul 1808 se formează în fața comunei 4 insule: Varoșia, Bugarsca, Ostrova Mică, Jocova. În anul 1848 au fost lupte mari în jurul localității Asboth bătând pe sârbi dă foc comunei prefăcând-o în scrum.

¹⁰⁷ Moisi: *op. cit.* pag. 173.

¹⁰⁸ *Id.* pag. 174.

Lanuri: Peste Padina, Padina, Pored Iaruga, Vinogradi, Nive Pod Gaici, Oracici, Crușar, Prva Reca, Lalino Brdo, Ciunrița, Firizana, Velica Poiana, Srednic, Târov Potoc, Târscova Bara, Goli Vrh, Boșniacci Put, Seliște, Fația, Taușan Târnava, Mali Lug, Plaudiște, Preco Reca, Ioșia. *Fluvii:* Dunărea. *Pâraie:* Prva Reca, Râul Boșneacului. *Văi:* Varad. *Dealuri:* Goli Vrh, Iabuce.

Conform statisticii greco-neuniților de la Buda din 1843 Moldova cu matricolele din 1794, avea preoți pe Simeon Stefanovici, Ioan Nicadinovici, învățător pe Toma Drașcovici. Numărul ortodocșilor 1655, al perechilor căsătorite 405.

În timpul războiului mondial 1914-1918 mare parte din populație a fost evacuată și plasată prin diferite comune din județul Arad. Locuitorii Mihail Gavrilovici, Ilie Marechici, Stoca Apostolovici, Ioța Nicolici, Sava Stanovici au fost închiși în vestita închisoare Csillag din Seghedin pe motivul că prin diferite semne ar fi dat indicații trupelor sârbe. Din comună îndată la începutul războiului s-au înrolat mai mulți voluntari în armata sârbă.

În toamna anului 1918, când s-au ivit primele semne ale prăbușirii Imperiului austro-ungar, jandarmeria și garda financiară au părăsit comuna. Soldații reîntorși de pe front au devastat localul jandarmeriei, al gărzii financiare, magaziile de alimente și băuturi spirtoase. Mulțimea turmentată devastează locuințele celor înstăriți, apoi arhiva primăriei, oficiul notarial, cele 3 șleपुरi care erau acostate în port. Notarul Samuil Kugel, somat de către demobilizați să deschidă casierie comunală, este lovit în cap cu o drugă de fier. Cade jos în nesimțire și într-un lac de sânge. Din birou nenorocitul notar este târât în locuință, unde este din nou bătut. În stare muribundă este aruncat în Dunăre. Revenindu-și în fire, iese la mal. O femeie îl lovește cu sapa în cap și-l ucide. Cadavrul este aruncat în Dunăre, unde peste 8 zile este pescuit în apropiere de Moldova Nouă de către familie și înmormântat în cimitirul comunei Zlatița. Șase soldați germani, bicicliști, sosiți în comună în patrule sunt uciși și aruncați în Dunăre.

Pentru stăvilirea dezordinilor fruntașii comunei înființează o gardă, dar din cauză că și cei care intraseră în gardă erau înclinați spre jaf, peste câteva zile garda se desființează. Anarhia domnește până la venirea armatei sârbe.

În timpul ocupației sârbe, fruntașii sârbi din comună în frunte cu Dr. Vulețici cutreieră satele din sudul județului îndemnând populația să ceară anexarea la regatul sârb și să se opună primirii imperiului român. Pe câmpia

Moldovei s-a ținut o mare adunare a sărbilor care au cerut anexarea Clisurei la Jugoslavia. La 28 august 1919 armata română intră, în Moldova Veche, aducând ordinea și liniștea. Eroii comunei sunt: Tundrea Stefan, Despotovici Ioan, Stoicovici Petru, Egger Sigismun ofițer, Dolici Matei, Iașici Angelko, Cionca Milivoi, Herghelici Ioan, Draghicevici Constantin, Stoianovici Svetozar, Deianovici Nicolae, Cionca Sava, Stefanovici Dumitru, Stefanovici Nicolae, Radoicovici Emilian, Antici Vasile, Gvozdenovici Radivoi, Iovanovici Svetozar, Iovanovici Ioan, Cioban Traian ofițer, Cioban Alexandru ofițer, Savici Constantin, Stefanovici Velimir, Neșcovici Velimir, Schuster Adolf, Antici Simeon, Cionca Dușan, Coici Radovan, Georgevici Radovan, Stafanovici Florian, Draghicevici Vasile, Milivoievici Jiva, Milivoievici Matei, Popovici Ioan, Dolici Ioan, Raiacovici Constantin, Stanoievici Toma, Nicolici Dușan, Stanoievici Ioan, Apostolovici Vasile, Hügel Viliam, Tundrea Nicolae, Dolici Ioan, Stoianovici Dumitru, Opan Emilian, Unturici Nicolae, Marichici Jivota, Vucici Nicolae, Latovlevici Emilian, Unturici Jiva, Iovanovici Ioan, Andreici Nenad, nicolici Radovan, Dorabanaș Svetozar, Unturici Vasile, Antici Jiva, Georgevici Pantelemon, Sava Blagoie, Gruia Arsenie. Eroii nu au monument.

Moldovița

În anul 1858 comuna are 35 germani, 150 români, în anul 1880 are 7 catolici, 231 ortodocși = 238 locuitori, în anul 1890 are 13 germani, 271 români = 284 locuitori, în anul 1900 comuna are 258 locuitori, în anul 1910 are 407 locuitori, în anul 1930 are 459 români, 3 germani = 462 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Padina Matei, Moldova Nouă, Cărbunari. Înălțimea deasupra nivelului mării 678 metri.

În anul 1773, sub domnia împărătesei Maria Terezia, au fost aduși mai mulți coloniști, circa 80 familii, din provinciile Austriei și așezați în jurul Oraviței, iar 10 familii în Poiana Moldovița, o câmpie spre nord de Moldova Nouă. În jurul acestor 10 case, situate la o altitudine de 678 metri deasupra mării cu timpul s-au așezat și alți noi veniți dând naștere comunei Moldovița. Noua așezare la început s-a numit Steuerdoff, apoi Karlsdorf, după numele prințului austriac Carol. Ungurii au numit-o Kiskárelfalva, iar românii Cărbunari. Locuitorii s-au ocupat cu arderea cărbunilor și tăiatul

lemn timer. Primele familii au fost Marcsteiner, Rohlang, Lang, Fuchs, Tiprich, Kohler, Sticklbauer¹⁰⁹. Prin anii 1780, o parte din muncitorii nemți din valea Vidra Seacă, se mută în Moldovița. Cei dintâi români așezați în comună sunt 6 căruțași, care se ocupau cu transportul de alimente de la Moldova Nouă, la Moldovița. Casele lor erau la marginea satului. La 1797, comuna se mărește cu mai mulți coloniști francezi din Lorena. Așa se explică de ce prin anii 1800 în comună se vorbea franțuzește. Elementul german ajungând în majoritate, cu timpul francezii se asimilează, păstrându-și numai numele ca Jardin, Dubois, Buling, Belgrame.

În anul 1817, vreo 20 familii de unguri se așează în comună, însă nefiind deprinși cu tăiatul lemnelor și arderea cărbunilor, rând pe rând se mută în Alibeg, Sichevița, Gornea, Liubcova.

Încă în primii ani ai colonizării, statul se îngrijește de înființarea parohiei catolice și a școlii. Școala arzând în anul 1810, iar preotul mutându-se la Moldova Nouă, coloniștii încep să se mute la Moldova Nouă, Sichevița, Liubcova. În locul coloniștilor germani, francezi, unguri, vin muncitori români mai rezistenți și dedați cu asprimea vremurilor. În felul acesta prin anii 1830, comuna întreagă este românească. La 1858, din lipsă de elevi școala germană e sistată. Primul învățător român e Ioan Ungureanu, cantorul bisericii din Moldova Nouă. În 1929, s-a sfințit noul edificiu al școlii de stat. Biserica nu este, ci serviciul divin se face într-o sală de învățământ.

Eroi comunei sunt: Ioan Arcan, Nicolae Chisăliță, Eftimie Creniceanu, Moise Creniceanu, Ilie Creniceanu, Nicolae Creniceanu, Ioan Fometescu, Iosif Pavel, George Reșinari, Nicolae Sporea, Ioan Stiegelbauer, Ioan Turcin, Ioan Ilie Turcin, Ilie Vigh. Eroii n-au monument.

Lanuri: Poeni, Fântâna, Grozii, Cracul Morii, Poenile Dobrița, Cracul lui Milan, Vidra, Cracul lui Goanță. *Pâraie:* Fântâna Țiganilor, Izvorul Sporeștilor, Izvorul cu Aluni, Izvorul Topili, Ragina. *Văi:* Valea Vidra, Valea Vidra Seacă. *Dealuri:* Culmea Înaltă, Culmea Cioaca Înaltă, Cleanțu Baronului. *Culmi:* Culmea, Fântâna, Grozii, Cioaca, Cracul Goanței, Culmea Iloiului, Ogașul Vidra, Ogașul lui Băiaș.

¹⁰⁹ Moisi: *Monografia Clisurei*, pag. 222.

Naidăș

În anul 1843 are 1453 ortodocși, în anul 1870, are 2182 locuitori, în anul 1880 are 2407 ortodocși, 1 izraelit = 2408 locuitori, în anul 1890 are 5 maghiari, 3 germani, 2572 români, 30 sârbi = 2610 locuitori, în anul 1900 are 2674 locuitori, în anul 1910 are 2712 locuitori, în anul 1930 are 2338 români, 10 țigani, 30 alții = 2378 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Sasca, Lescovița, Bogodint.

Date istorice despre trecutul comunei nu avem decât puține. Incendiul din anul 1906 a distrus arhiva bisericească, unde probabil erau date prețioase în legătură cu trecutul comunei. Asemenea întreaga arhivă a primăriei și notariatului au fost distruse în toamna anului 1918.

Tradiția spune că Nadășul actual ar fi existat nu pe vatra actuală a satului, ci la câteva sute metri pe malul drept al râului Nera. Pe locul unde a fost vechea comună azi este o baltă cu trestii.

În însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700 *Najdos* este în districtul Palanca. În conscripția din 1717: *Neitasch* are 12 case, iar harta lui Mercy din 1723 dă *Nadasch* în districtul Palanca Nouă. Korabinszky: *Nadasch*, în Banat la 1¼ milă de la Palanca Nouă. Vályi: *Nordast* comună în Banat, situată la o milă de la Palanca Nouă.

Numirile topografice sunt dovezi că populația de origine romană, cu familiile, Danu, Guga, Radu, Ursu, Marcu, Rotariu, a fost sporită și amestecată cu milițienii regimentului iliro-banatic din Biserica Albă care au dat familiile Priboi, Pereș, Crivici, Crivacucea, Boșneac. Aceste familii slave cu timpul s-au românizat. În centrul comunei se află Dealul Turcului. Familiilor așezate acolo li se mai zice și azi la Turci. Bătrânii acestor familii aveau până mai în deceniile trecute o înfățișare specifică, deosebită de celelalte timpuri ale locuitorilor.

Locuitorii au aparținut totdeauna bisericii ortodoxe. La finele epocii milițiene, majoritatea populației printr-un plebiscit ordonat de comandamentul regimentului a cerut slujba divină numai în limba română, ceea ce se și îndeplinește. Până atunci slujba divină se făcea alternativ în limba română și slavonă. Conscripția greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată Naidăș, cu matricolele botezaților și morților de la 1789, ale căsătoriților de la 1794, având preoți pe Petru Radonici, Alexandru Teodorovici, învățător Adam Uroșevici. Numărul ortodocșilor 1453, al perechilor căsătorite 242, al elevilor 100.

Deși școala a fost de stat până prin anii 1907-1908, totuși învățătorii fiind români, activează cu succes pe terenul național cultural. Încă în 1904 învățătorul Niocolae Sucaciu și Romulus Pitic înființează *Reuniunea Tinerimii*, care este și azi în plină activitate. Tineretul prin colaborarea cu dascălii comunei a realizat o operă de mare valoare culturală, cu orchestră de vioare, coruri mixte, concerte, șezători culturale. Biblioteca Reuniunii, revistele și ziarele românești care se aflau întotdeauna la dispoziția cititorilor au cimentat și ținut trează flacăra naționalismului românesc în comună. În timpul război 1914-1918 ca voluntari în armata română proveniți din captivitatea italiană... Voluntari în Italia și Rusia din comuna Naidăș: Pavel Ursu, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Voin Bobic, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Ilie Guga, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Gheorghe Potocean, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Gheorghe Hora, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Tudor Sima, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Nicolae Gurilă, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Gheorghe Craia, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Pavel Stănoaia, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Mihai Baloșin, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Ioan Lînța, Regimentul Cloșca, voluntar în Italia; Mihai Petrosia, Legiunea Voluntarilor Ardeleni, voluntar în Rusia; Pavel Novac, Batalionul de Rezervă, voluntar în Rusia; Sava Staici, Batalionul Mărășești, voluntar în Rusia; Rafa Ciolac, Batalionul Mărășești, voluntar în Rusia; Mihai Radu, Legiunea Voluntarilor Ardeleni, voluntar în Rusia.

Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918, pleacă la primărie spre a cere notarului socoteală despre rechizițiile făcute și despre toate ilegalitățile comise față de familiile lor. Notarul este bătut, scapă, ceva mai târziu, travestindu-se în haine de țăran. Poporul infuriat devastează biroul notarial, distrugând registrele de stare civilă, foile cadastrale, hărțile, cărțile fonduare, spunând că nu mai au nevoie de nici un act, deoarece totul va fi împărțit tuturor după capete. Conducătorii nemulțumiților erau foști pușcăriași care se eliberaseră din închisori. Soldații care începuseră mișcarea contra autorităților scăpaseră din mâini conducerea, care acum încăpuse pe mâini criminale. Jandarmii au luat-o la fugă. Primăria, notariatul și locuința notarului sunt distruse, în sensul strict al cuvântului. Cele câteva sute de litri de băutură aflate în locuința notarului sunt bătute de către zurbagii, ceea ce sporește și mai mult pofta lor de distrugere. Cele două săli de învățământ în care erau înmagazinate cerealele rechiziționate, sunt distruse împreună cu întreaga arhivă școlară.

Pe la începutul lunii decembrie 1918 comuna este ocupată de armata sârbă. Se introduce o eră de groază și teroare. Mijloacele de administrație și metodele de disciplinare ale sârbilor rămân de pomină. Primpretorele sârb de Jam dispune ca toți fruntașii comunei să fie adunați la primărie, ceea ce se și face. Când oamenii erau adunați în sala Primăriei, năvălesc asupra lor o ceată de bătăuși sârbi și îi stâlcesc în bătaie. După această ispravă comuna este pusă să achite imediat 50000 coroane, drept preț al alimentelor luate de la școală. Suma de 50000 coroane s-a depus, dar primpretorele a reținut-o pentru el. Eroii distrugerilor de la primărie, notariat, școală, dispăruseră. Învățătorul Adrian Pitic e palmuit de către primpretorul Radivoevici și apostrofat cu vorbele: - Aha, ție îți trebuie România Mare. Învățătorul director Nicolae Sucaci și Romul Pitic au fost închiși de către sârbi în cetatea Aradului învinuiți fiindcă au manuale românești. Din cetatea Aradului, după trei săptămâni, sunt trimiși în garnizoana din Timișoara, apoi acasă.

Rechizițiile de vite se țin lanț. Asemenea și bătaile. Față de aceste barbarii vreo 50-60 voinici din comună, conduși de cei doi învățători, se înarmează și duc din păduri o luptă de guerilă contra asupritorilor.

Lanuri: Dumbrava, Brăcian, Spărturi, Fangea, Seliște, Seleștiuța, Osman, Dealul Popii, Valea Rușcii, Câmpul Mare, Valea Mare, Vodița, Mlăci, Căprișoane, Cioaca Viilor, Bucium, Zăvoi. *Râuri:* Nera. *Pâraie:* Zbăgul Turcului, Ogașul Ruschii, Valea Călugăra. *Văi:* Osman, Valea Mare, Fengea, Spărturi, Ogașul Ciochini, Valea Micoșului. *Dealuri:* Dealul Satului, Cioaca Viilor, Dealul Morii, Dealul Sârbesc, Dealul Turcului, Fața Becichii, Cracul Smidos, Fața Cicovii, Cracul Țiganului, Scrânciov, Dealul Popii, Coasta Chereși, Dealul Lurenția. Dealul Lurenția din hotarul comunei amintește existența satului *Lewrenchfalva* (proprietatea regelui Sigismund - 1388).

Soldații morți în războiul din 1914-1918 sunt: Petru Solca, ajutor de sublocotenent, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Iosif Pereș, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Ilie Voia, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Mihai Ursu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Răfa Bobic, sergent, regimentul 17 Honvezi, mort în Spitalul din Kaposvar; Iosif Lațcu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Iosif Priboi, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Iosif Orza, caporal, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Tudor Balosin, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ilie Bobic, soldat,

regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ignea Bercea, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Serbia; Sava Priboi, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Pavel Cioloca, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în Spitalul din Lugoj; Ioan Ilia, sergent, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Petru Drăgilă, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Iosif Bobic, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Iosif Pereș, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Nicolae Mărilă, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ioan Mărian, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în Spitalul din Viena; Gheorghe Iosif Ursulescu, sergent, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Constanța; Gheorghe Begntu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ioan Bobic Martaloga, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ioan Lățan, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Gheorghe Crivainia, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Sofronie Lungu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Mihai Radu, plutonier major, regimentul 43 Infanterie, mort în Spitalul din Cluj; Gheorghe Fișteag, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Nicolae Uroș, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia – Galiția; Constantin Anton, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Iosif Sima soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Panța Priboi, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Pau Priboi, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Pavel Șolea, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Vasile Vuiță, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Nicolae Tăponia, caporal, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Gheorghe Mărian, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Răfailă Radu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Paul Pereș, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Lazăr Hora, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Iosif Lința, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort în Spitalul din Viena; Iosif Stânvia, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Paul Secula, fruntaș, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Pau Ciolac, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Tudor Negrea, fruntaș, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Nicolae Potocean, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Răfailă Ursu, soldat, regimentul 43

Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Răfaila Răchitoviciu, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Petru Rotariu, soldat, regimentul 27 Vânători, căzut pe frontul din Serbia; Pavel Secula, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Petru Danu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Petru Stanvia, plutonier, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ion Corian soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Petru Baloșin, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Iosif Solea, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Pavel Priboi, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Petru Lungu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort în Spitalul din Cluj; Răfailă Lungu, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în Spitalul din Budapesta; Ioan Pantelici, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Ilie Miclea, soldat, regimentul 7 Vânători de Munte, căzut pe frontul din Rusia; Nicolae Danu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Serbia; Nicolae Ursulescu, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Pavel Bobic, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Pavel Hera, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Ioan Căpriți, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Nicolae Ranga, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Trăilă Popa, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Ioan Danu soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Pavel, Mășcoi, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Petru Bobic, locotenent, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Pavel Iova, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort în Spitalul de la Lugoj; Pavel Mărguș, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Gheorghe Bobic, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Nicolae Stanvia Subțire, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ilie Pereș, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Dumitru Bobic, caporal Călărași, regimentul Husari, mort acasă în concediu de boală; Trăilă Potocean, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Răfailă Bobic, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Mihai Vâlcu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Rafă Potocean, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ioan Sima, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Maxim Țugoi, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Iosif Priboi, artilerist, regimentul 21 Artilerie, căzut pe frontul din Rusia;

Iosif Arleșiu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia;
Tudor Fișteag, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia;
Ignea Secula, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia;
Petru Ciolac, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia.

Morții din războiul 1914-1918 căzuți pe front în spitale ori morți în urma rănilor din război sunt: Bobic Petru, locotenent, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul St. Martino, 1916-XI-4; Solea Petru, ajutor de sublocotenent, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul Italia, 1917-X-30; Brânzei Priboi Pantelimon, ajutor de sublocotenent, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul Italia, 1917-X-30; Rotariu Petru, ajutor de sublocotenent, Bat. 3 Vânat., a căzut pe frontul din Serbia, 1914-XI-6; Danu Lazăr, ajutor de sublocotenent, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul Galiția, 1915; Ciolac Craia Petru, ajutor de sublocotenent, reg 8 Honvezi, 1916, mort pe frontul din Galiția, 1915; Novac Gheorghe, ajutor de sublocotenent, reg 43 Infanterie; Orza Iosif, ajutor de sublocotenent, reg 8 Honvezi, Galiția, 1915-X-30; Fișteag Teodor, ajutor de sublocotenent, reg 43 Infanterie, Galiția, 1914-X-18; Subțire Costa, ajutor de sublocotenent, reg 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1915; Uros Nicolae, ajutor de sublocotenent, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1915-III-23; Balosin Petru, ajutor de sublocotenent, reg 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Colinia, 1916-III-29; Danu Simeon, caporal, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1915-XI-2; Danu Petru, caporal, caporal, reg 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Lungu Sofron, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Bobic Ilie, caporal, reg 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1916-VIII-20; Brânzei Priboi Pantelimon, reg 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Brânzei Priboi Pantelimon, reg 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Stănoia Petru, sergent, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Bobic Dumitru, reg. Cavalerie, a căzut pe front în 1918; Priboi Sava, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Bobic Răfăilă, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914-IX-12; Drăgilă Petru, caporal, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1916; Radovici Lazăr, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1915-I-27; Țugoi Nicolae, sergent, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1916; Secula Pavel, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914-XII-20; Bobic Răfăilă, sergent, reg. 8 Honvezi, a căzut pe front 1916; Vuiță Vasile, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Dobredo, 1915-X-9; Ursu Meilă, reg 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Dobredo, 1915-X-25; Cioloca Pavel, reg 8

Honvezi, a murit în spitalul de la Lugoj, 1916; Bobic Pavel, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din St. Martino, 1915-XI-27; Pereș Ignea, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Serbia, 1914; Neda Păun, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Danu Pavel, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914-XII-19; Mușcoi Serafin, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1916; Mănila Nicolae, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1915; Isac Iosif, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Potocean Nicolae, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Negrea Tudor, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Ilia Petru, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din St. Martino, 1915-X-8; Lința Mărguș Ioan, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Dobredo, 1917-VIII-17; Lința Mărguș Ioan, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1915; Popa Trăila, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Priboi Pavel, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția 1914; Țugoi Vasile, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Drobedă, 1916-VII-20; Pantelici Ioan, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Drobedă, 1916; Ursulescu Lazăr, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Skribina 1915-VI-21; Turturea Ioan, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia 1917-III-30; Vuiță Răfăilă, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1916-IX-15; Corcan Stancu Iovan, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Stancu Ioan, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Dami Nicolae Solomon, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1915; Fișteag Pereș Solomon, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1916-VIII-16; Priboi Sava, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Țugoi Maxim, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1916-VI-16; Orlescu Nicolae, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1917-VI-17; Hera Rafailă, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1915; Priboi Iosif, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1916-X-7; Suru Petru, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Boloșin Teodor, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Lungu Petru, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia 1916-VIII-21; Ranga Ilie, reg. 8 Honvezi, a mort în Spitalul Cluj, 1917-XI-16; Dami Ioan, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1916-VIII-2; Secula Vavel, fruntaș, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1916; Ciclac Pavel, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1915; Rachitovici Rafailă, reg. 17 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1916-VIII-16; Secula Pavel, fruntaș, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1916-X-26; Iosimați Iosif,

reg. 8 Honvezi; Dami Lazăr, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1915; Peres Pavel, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1915; Ilia Iovan, fruntaș, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1917-I-4; Zătan L. Iosif, reg. 68 Artilerie, a căzut pe frontul din Italia, 1918-XI-4; Dami Pavel; Potocean Rafailă, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Italia, 1918-VII-11; Peca Rafailă, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1918-V-31; Bendu Pavel, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Bobic Iosif, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1916-VIII-13; Bobic Mita, reg. Cavalerie, a murit acasă; Guga Pavel, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Galiția, 1914; Ciolec Gheorghe, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Italia, 1918-X-20; Marian Ioan, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul din Serbia, 1914-XII-10; Crivacucia Gheorghe, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul din Serbia, 1914-IX-5. Eroii au monument, ridicat în anul 1924.

Nermet

În anul 1839, comuna are 633 catolici, 10 ortodocși = 643 locuitori, în anul 1851 are 643 locuitori, în anul 1863 are 679 locuitori, în anul 1870 are 704 locuitori, în anul 1890 are 5 germani, 676 croați, 4 alții = 685 locuitori, în anul 1900 are 4 maghiari, 3 germani, 738 crașoveni = 745 locuitori, în anul 1910 are 673 locuitori, în anul 1930 are 1 român, 640 crașoveni, 1 alții = 642 locuitori.

Se află în județul Caraș, în plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Iabalcea, Doman, Clocotici, Vodnic, Rafnic, Carașova.

Comună crașovenească, întinsă pe o lungime de 2 km într-o vale mărginită de două dealuri acoperite cu pomi roditori. Prin mijlocul comunei curge pârâiașul Nermet, care izvorăște din dealul Ponor, din hotarul Domaniului. Locuitorii crașoveni, de religie catolică, vorbesc toți românește. Nermetul e filie la Carașova. Serviciul divin se ține în o sală de învățământ a fostei școli confesionale. Locuitorii se ocupă în bună parte cu prepararea brânzei și fiertul țuicii. Mulți sunt mineri la Doman ori Reșița. Agricultură e pe planul al doilea, fiind și sărac.

În harta oficială din 1761 este *Nermy*, iar în harta lui Grisellini din 1776 este *Nermesch*. Korabinszky: *Nermet*, în districtul Vârșeț. Vályi: *Nermed*, comună sârbă, în comitatul Caraș, cu locuitori catolici.

În anul 1855 trece în proprietatea societății de cale ferată austro-ungară. Fényes Elek: *Nermeth*, comună croată, la 2 ore de la Docnecea cu 655 catolici, 10 greco-neuniți. Are biserică și un hotar pietros și stâncos.

La 1781 învățător carașovan catolic în *Nemet*, era George Hațieganul¹¹⁰, având un salariu anual de 36 florini, 8 metri cucuruz, o claie fân, 4 stânjeni lemne.

Lanuri: Kod Belini, Djelusac, Borchina Cioka, Za Branezam, Del, Zerova, Breg, Chica, Pod Krnjacam, Bogdanovo, Șușara. *Pâraie*: Nermegi, Clocoticica Reca. *Văi*: Geluc. *Culmi*: Bucici, Liliac, Moghilița, Chica, Corlatovița, Mechecheu, Korlan, Malibreg. În războiul mondial au căzut 23 eroi, toți crașoveni. Eroii nu au monument.

Nicolinț

În anul 1782 are 157 familii, în anul 1839 comuna are 19 catolici, 2620 ortodocși = 2639 locuitori, în anul 1843 are 1173 ortodocși, în anul 1851 are 2639 locuitori, în anul 1863 are 1302 locuitori, în anul 1870 are 1322 locuitori, în anul 1880 are 3 catolici, 1250 ortodocși, 1 augustin, 10 izraeliți = 1264 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 11 germani, 1300 români = 1312 locuitori, în anul 1900 are 13 germani, 1300 români, 1 sârb, 3 alții = 1317 locuitori, în anul 1910 are 1223 locuitori, în anul 1930 are 1037 români, 50 țigani, 6 alții = 1093 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ciuchici, Petrilova, Vrăniuț, Rusova Nouă, Răcăjdia. Se poate ca sub Miklofalua amintit la 1389 cu ocazia împărțirii proprietăților familiei Hemm, să se înțeleagă Nicolințul. Miklofalua, care cu ocazia acelei împărțiri revine la numirea *Nikolintz*, apare pentru prima dată în însemnările lui Marsigli din 1690-1700, în districtul Palanca. În acest district îl pune și conscripția din 1717, când *Nicolinzi*, are 74 case. Harta lui Mercy din 1723, are *Mikollincz* în districtul Palanca Nouă. În harta oficială din 1761: *Mikotinz* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Mikolnitz*. Korabinszky: *Micolinț*, la $\frac{3}{4}$ milă de la Oravița. Vályi: *Nicolinț*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși, la o stație de la Sasca și Biserica Albă. Fényes Elek: *Nicolinț*, comună valahă la 2 ore de la Oravița,

¹¹⁰ În comună sunt și astăzi numeroase familii Hațieganu.

cu 19 catolici, 2620 ortodocși, cu câmpii, pământuri arabile și livezi productive.

La 1781, învățător în Nicolinț e Iancu Trăilovici, român greco-neunit, având salariu anual 15 florini, 3 metri cucuruz, 3 metri grâu și locuind într-o chilie de la școală.

Conform șematismului greco-neuniților de la Buda din anul 1843, Nicolințul are 1173 greco-neuniți, 275 perechi căsătorite, 60 elevi. Preoți (erau n.n.) Matei Alexandrovici, Sofronie Avramovici, învățător Constantin Doganju. Matricolele născuților și ale căsătoriților datează din 1779, al răposaților de la 1794.

Lanuri: Miriști, Câmpia de Jos, Cracu Jeț, Cracu, Lațova, Smida. *Crânguri:* Buciumu, Valea Tovei, Valea Satului, Valea Gherghei. *Văi:* Vicinic. *Pâraie:* Crușița, Răcășdia, Valea Gherghei, Rusova Nouă. *Dealuri:* Culmea, Bucium. Valea Gherghei amintește de localitatea Gergerfalva (1389), care era în posesiunea familiei Heem.

Înainte de războiul mondial 1914-1918, în Nicolinț era un cor bisericesc mixt, care se menține și în cursul războiului.

Voluntari în armata română: George Lazar provenit din captivitatea rusească, Ioan Cireașă, George David din cea italiană. La reîntoarcerea soldaților de pe front în toamna anului 1918, pentru paza ordinei din comună s-a înființat o gardă națională sub conducerea preotului militar căpitan George Runcan. Tulburări în comună n-au fost. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, a plecat preotul G. Runcan, însă în gara din Timișoara este deținut de către sârbi și excortat acasă. Persecuțiile contra numitului preot din partea autorităților sârbe ținându-se lanț, se refugiază în zona de ocupație românească unde rămâne până la retragerea trupelor sârbe. Eroii comunei sunt: Gheorghe Nafir, soldat, reg 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; George Maleta, soldat, reg 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Ion Circoșă, soldat, reg 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Nicolae Budoș, caporal, reg 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Padenea Stoca, soldat, reg 7 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Uroș Mucu, soldat, reg 7 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; George Lopar, soldat, reg 7 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Ion Ruia, soldat, reg 7 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Iacob Bot, soldat, reg 43 Infanterie, căzut pe frontul din Dobudan; Pavel Boată, caporal, reg 43 Infanterie, căzut pe frontul din Dobudan; Ioan Boată, soldat, reg 71 Infanterie, căzut pe frontul din Timisoara; George Avram, soldat, reg 71 Infanterie, căzut pe frontul din Timisoara; Pau Peica, soldat, reg 71 Infanterie, căzut pe frontul din Timisoara; Petru Drăgan,

soldat, reg 71 Infanterie, căzut pe frontul din Timisoara; Toma Petru, soldat, reg 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Toma Petru, soldat, reg 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Ion Drăgoi, soldat, reg 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Costa Lopar, soldat, reg 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Iosif Ruia, caporal, Bat. 2, căzut pe frontul din Piova; Ion Măran, soldat, Bat. 2, căzut pe frontul din Piova; Martin Peica, soldat, Bat. 2, căzut pe frontul din Piova. În anul 1923, li s-a ridicat un frumos monument având inscripția: *Eroiilor, căzuți în război*.

Ocna de Fier

În anul 1839 comuna are 2 catolici, 432 ortodocși = 434 locuitori, în anul 1843 are 507 ortodocși, în anul 1851 are 434 locuitori, în anul 1863 are 736 locuitori, în anul 1890 are 12 maghiari, 128 germani, 1 slovac, 1019 români, 3 sârbi, 4 alții = 1167 locuitori, în anul 1900 are 1242 locuitori, în anul 1910 are 1332 locuitori, în anul 1930 are 931 români, 56 germani, 1 alții = 988 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Bocșa, Moniom, Biniș. Comuna e la înălțimea de 328 metri deasupra nivelului mării.

După tradiție, primii locuitori ai comunei au fost olteni care, alungați de birurile grele, în 1760 se așează pe dealul Dănilă de lângă sat de unde apoi la începutul secolului al XIX-lea se coboară, stabilindu-se pe valea Moraviței. Numele de familii Tismănariu, Brebenariu, Potoceanu, sunt indicii despre originea olteană a locuitorilor. Peste această populație băștinașă, de la anul 1809, când s-a început lucrările despre minerit în localitate, vin și alți locuitori români din împrejurime, atrași de posibilitatea unui câștig mai mare.

În harta lui Schedius, localitatea este indicată sub numirea Ocna de Fier și Neudörfl. În harta lui Grisellini din 1776 sunt indicate două localități: *Simoa* și *Juda*, lângă *Pogshamer Eisenstein*, din care apoi s-a format localitatea Eisenstein, Ocna de Fier. Fényes Elek: *Eisenstein*, localitate minieră, cu 2 catolici, 432 greco-neuniți.

Lanuri: Cracul Clement, Cracul Izvorul Negru, Dealul Dănilă (602 m.), Dealul Terezia, Dealul Forviz, Dealul Cioaca lui Ioan (537 m.), Dealul Cășilor, Dealul Galaber, Dealul Scaunului, Dealul Ferendia, Dealul Minciumi. *Pâraie, văi*: Ogașul Vintili, Ogașul Dealovăț, Ogașul Ferendia,

Ogașul Brândușii, Ogașul Gergenîș, Ogașul Cioaba, Valea Ursoanca, Valea Moravița, Valea Groza, Valea Friptori, Culmea Dăniliei, Culmea Calaber, Cracul Harca, Cracul Spinului, Cracul cu Aur.

În conscripția neuniților de la Buda din anul 1843, *Aisenstain*, posesiune montană cu parohie ortodoxă din timpuri imemorabile, cu matricolele din 1813, are ca preot pe Alexe Georgevici, iar învățător Ioan Muntean. Numără 507 greco-neuniți, 210 perechi căsătorite, 69 elevi. Aparținea diecezei de Vârșeț, protopopiatul Vărădia. Biserica ortodoxă s-a zidit în 1815, iar în 1840 i s-a ridicat turnul. În 1888 a fost construită în forma actuală.

În 1902 se înființează un cor bisericesc și o societate de lectură sub conducerea preotului Constantin Păușanu și a învățătorului Dimitrie Izverniceanu.

În timpul marelui război 1914-1918, locuitorii în marea majoritate au fost scutiți de serviciul militar, fiind minieri și lucrând în schimb pentru necesitățile armatei. Ca voluntari în armata română s-au înrolat: George Potoceanu din captivitatea rusească, Vasile Potoceanu, George Isvernani, Muntean Ioan Ilie, din captivitatea italiană.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 ia parte Anton Munteanu primarul comunei. Sârbii, în timpul ocupației, n-au stat în comună și numai din când în când au trimis în inspecție patrulele, fără a se amesteca în conducerea și viața comunei. La retragere însă au luat cu ei toate vitele aflate în comună. Eroii comunei sunt: Cătunari Constant, mort acasă, în urma rănilor; Grama Cornel, mort acasă în urma rănilor; Telescu Alexa, mort acasă în urma rănilor; Tismanariu Atanasie, mort pe front; Tismanariu Gheorghe, mort pe front; Tismanariu Iosif, mort pe front; Brebenariu Matei, mort pe front; Potocean Nicolae, mort pe front; Martin Mihai, mort pe front; Brebenariu Vasile, mort pe front; Hoff Ludovic, mort pe front. Eroii nu au monument.

Ohabîța

În anul 1839 comuna are 247 ortodocși, în anul 1843 are 273 ortodocși, în anul 1851 are 247 locuitori, în anul 1863 are 293 locuitori, în anul 1870 are 337 locuitori, în anul 1880 are 357 ortodocși, 2 izraeliți = 359 locuitori, în anul 1890 are 1 german, 332 români = 333 locuitori, în anul 1900 are 336 români, 4 alții = 340 locuitori, în anul 1910 are 545 locuitori, în anul 1930 are 307 români.

Se află în județul Caraș, în plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Apadia, Delinești, Rugi.

Comuna Ohabița obvine pentru o primă dată amintită în diploma lui Sigismund din anul 1433 când Nicolae Bizere acuză pe Lado și pe fiii acestuia de infidelitate față de rege. Regele confiscă partea din averea lui Lado din moșiile Calova, Vârciorova, Mal, Slatina. *Obabycza* din districtul Sebeș și o dă cavalerului cruciat Nicolae de Radwycz. Tot în acest an Nicolae, fiul lui Bizere, fiind militar la curtea regelui, deși Lado murise, se prezintă în fața regelui, acuză pe Lado și pe fiul acestuia, că au trecut în Muntenia, alăturându-se infidelului voievod Dan și rămânând acolo până la moarte. Nicolae Bizere cere regelui să-i doneze lui și fiului său, Lațcu, comunele *Calova, Worchorwa, Apadya și Ohabycza* din districtul Sebeș¹¹¹. În chestiunea infidelității lui Lado s-a făcut o anchetă de către nobilii și ignobilii provinciei Sebeș. Rezultatul este comunicat în 1439, de către Emeric și Ion de Marczali și Ladislau Haghmas, comiți de Timiș. Ancheta constată că acuzele aduse lui Lado au fost neîntemeiate și prin urmare și averea confiscată se restituie lui Ladislau fiul lui Lado¹¹².

La anul 1442, regele Vladislau donează cnezilor români Nicolae Twrchyn de Gamza și Mihail de Korneth, părți din comunele *Berzews, Chewhaba și Ohabycha* din districtul Lugoj, iar alte părți cnezilor români Mihail George, Ioan Nicolae și Mihail¹¹³. *Ohabicha*, la anul 1444 este amintită *penes fluv. Zederyes*, deci în apropierea comunei Ohaba Mâtnic de azi.

La 1447, intervine o înțelegere între Ladislau, fiul lui Lado și Petru Bizere, prin care Petru Bizere primește din comitatul Timiș Slatina și *Ohabycha*¹¹⁴. Înțelegerea continuă în anul următor și asupra altor posesiuni. Între aceste alte posesiuni se amintește încă *Ohabicha ... ac Slathina nec altera Ohabicha*. La 1475, în fața capitlului de Cenad se face o înțelegere între Nicolae Bizere și fiul lui Gașpar de o parte, Ladislau Bizere și fiii Ladislau și George, de altă parte, pentru împărțirea averilor din comunele *Calva, Plese, Warthalowa, Ramna ... Ohabycza* din comitatul Timiș, districtul Sebeș¹¹⁵. O nouă înțelegere obvine în anul 1495 în fața capitlului de Arad între George Gaman de Bizere și fiii săi, de o parte, iar în altă parte Ion Bizere, Nicolae și Andrei, prin care se sistează orice proces între ei și

¹¹¹ Pesty: *A. Szörényi Banság tört.* III, pag. 27.

¹¹² *Id.* III, pag. 42.

¹¹³ Millker B.: *op. cit.* 217.

¹¹⁴ Pesty: *A. Szörényi Banság tört.* III, pag. 52. Pesty:

¹¹⁵ *Id.* pag. 87.

declară nulă orice sentință adusă în ce privește împărțirea averii comune. Valabilă este înțelegerea făcută acum asupra posesiunilor *Bizere, Ravna, Glimboca, Ohabycha*¹¹⁶. Îndată după această înțelegere Ion Bizere zălogește lui George Gaman părțile sale din avere. Între proprietățile zălogite este și *Ohabycha*.

Comuna *Ohabycza*, din comitatul Timiș, este amintită la 1510 ca posesiune dată fetelor lui Francisc de Harazth, comite de Arad. Nu putem preciza că sub *Ohabița* din amintita diplomă se înțelege comuna de azi *Ohabița* de lângă Caransebeș, ori altă *Ohabă*. Fetele lui Francisc Harazth sunt introduse în posesiunea comunei *Obabycza*. La 1511, cum reiese din certificatul emis de către capitlul de Arad. Ioan II la 1561 donează cancelarului Mihail Chyaky partea din fosta avere a lui Petru Bizere din comunele ... *Ohabycha* din comitatul Timiș, districtul Caransebeș¹¹⁷.

Întrucât Ioan, fiul văduvei lui Petru Bizere, a rămas fără moștenitori regele Ioan II, la 1563 dispune ca părțile acestuia din moșiile Bizere, ... *Ohabicza*, din comitatul Timiș, districtul Caransebeș să fie restituite spre a se împărți din nou celor în drept¹¹⁸.

În anul 1578, Cristofor Bathory aduce decizie în ce privește litigiul dintre Ladislau și Gaspar Oztroy, asupra unei mori de lângă *Ohabycza*¹¹⁹, Petru Petrovici la 1555, donează lui Cristofor Hagymassy părți din comunele Mărul ... *Ohabicza*, părți confiscate de la George Farkas.

Localități sub denumirea *Ohaba*, *Ohabița* se află multe nu numai în Banat ci și în alte părți ale țării. În Banat: *Ohaba Mâtnic*, *Ohaba Română*, *Ohabița*, *Ohaba Sârbească*. În Banat, în evul mediu, mai erau *Ohaba Scovița*, *Ohabița* din hotarul comunei Sacul, *Ohaba* lângă Visag, *Ohaga* lângă Vucova, *Ohaba Rece*, *Ohabița* de lângă Stanciova. Comuna Zacos la 1589 avea o parte din hotar cu numirea *Ohabicza*. Din această parte de hotar, Fărcaș Mutnok ia cu forța pământurile iobagilor Ioan Belan (Bălan), Marton Henzar, Peica Adam¹²⁰.

Nici însemnările lui Marsigli din 1690-1700, nici conscripția din 1717 nu conțin comuna *Ohabița*. Korabinszky: *Ohabița*, la ½ milă de la Caransebeș. Vályi: *Ohabița*, comună valahă în comitatul Caraș, aproape de Rugi

¹¹⁶ *Id.* pag. 120.

¹¹⁷ Pesty: *A. Szörényi Banság tört.* III, pag. 296.

¹¹⁸ *Id.* III, pag. 320.

¹¹⁹ Pesty: *Szörényi* III, pag. 418.

¹²⁰ Pesty *Krassó* IV, pag. 125.

și Delinești. Fényes Elek: *Ohabița*, comună valahă situată în munții Semenic, la 1¼ oră depărtare de la Caransebeș. Are 247 locuitori ortodocși.

Lanuri: Vuieni, Raina, Găjălă, Vâlcele, Ogrăzi, Lunca Denii, Ponoare. *Râuri*: Pogănișul. *Pâraie*: Valea Ohăbii, Ogașul Lătureonii, Lăturoanea Mică, Valea Fierului, Bereștiu, Ogașul Tăonului, Izvorul Oltenii, Izvorul Lupului. *Văi*: Valea Seacă, Valea Ohăbii. *Dealuri*: Dealul Găinii, Gruniul Ogrăzii, Ponoave, Tâlva, Dealul Mare, Cornet, Dealul Rotund, Dealul Teiului, Dealul Mazării, Dealul Loghii, Vâlcele, Piatra de Strajă. *Culmi*: Colnic, Cracul Lătureoni, Cracul Tăonului, Cracul Nicolii, Gruniul Oltenii, Preod, Bonuș, Slatina, Dosul. *Fete*: Groapa Popii, Bonuș, Slatina, Valea Jurchii, Fața Lătureonii, Dosul Gruniului, Fața Lespezele Bosu. *Padine*: Sub Tâlva, Între Ogașe, Fântânele, Ogașul lui Bocșan, Stupini, Padina. *Poieni*: Poienile Goții, Poiana lui Marcu, Poiana cu Măru, Poiana Bobului, Seș. Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 dă *Ohabița*, parohie antică cu matricole de la anul 1802 având învățător pe Pavel Juba. Numărul ortodocșilor 273, al perechilor căsătorite 85, al elevilor 30. Înainte de războiul mondial 1914-1918 viața culturală a comunei s-a grupat în jurul bisericii și școlii. Viața economică era redusă, comuna fiind săracă și neglijată din partea stăpânirii.

Voluntari în armata română: Ioan Crivineanu, provenit din captivitatea italiană, Nicolae Minea, Cornel Bugărin, din cea rusească. Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 au avut o atitudine demnă, nefiind în comună nici-o dezordine. Îndrumători vrednici în acele vremuri tulburi au fost preotul Ioan Dalea și primarul Ianăș Gheoloafă. Locuitorii Ohabiței când au aflat despre măcelul din comuna vecină Delinești, au luat drumul codrului. Nu mult timp după isprava ungurilor de la Delinești, sosește în Ohabița garda maghiară compusă din elementele cele mai dornice de sânge românesc conduse de călăii frați Brodi. În comună află pe primarul Ianăș Gheoloafă care n-a voit să-și părăsească postul și pe locuitorul Mihail Corneanu. Hotărăsc să împuște pe acesta din urmă. În timpul când s-a ținut sfatul călăilor Corneanu sparge zidul unde era închis și ia drumul codrilor.

Ocupația sârbească n-a cruțat pe nimeni din comună, luând și de la cel mai sărac vitele, ori obiectele găsite în case. Eroii comunei: Adam Luca, Nicolae Gogoășă, Petru Bândășilă, Trandafir Bândășilă, Grigorie Dămia, Grigorie Muntean, Grigorie Adam, Nicolae Curea, Grigorie Minea, Grigorie Pupu, Simeon Adam, Mihail Dalea, Nicolae Adam, Grigorie Bircea. Eroii nu au monument.

Oravița

În anul 1782 are 236 familii, în anul 1839: Oravița Română are 249 catolici, 2458 ortodocși, Oravița Germană 1901 catolici, 1766 ortodocși, 26 evanghelici = 2150 catolici, 4224 ortodocși, 26 evanghelici, în anul 1843 Oravița Montană are, 1522 ortodocși, Oravița Camerală are 1659 ortodocși = 3181 ortodocși, în 1851 Oravița Română 249 catolici, 2458 ortodocși, Oravița Germană 1901 catolici, 1766 ortodocși, 26 evanghelici = 2150 catolici, 4224 ortodocși, 26 evanghelici, în anul 1863 Oravița Română 2170 locuitori, iar Oravița Germană 3748 locuitori; în anul 1890 Oravița Germană 252 maghiari, 2318 germani, 29 slovaci, 1409 români, 70 sârbi, 37 alții = 4115 locuitori, Oravița Română 63 maghiari, 495 germani, 4 slovaci, 1664 români, 6 sârbi, 5 alții = 2237 locuitori, cele două au 315 maghiari, 2813 germani, 33 slovaci, 3073 români, 76 sârbi, 42 alții = 6352 locuitori, în 1900 Oravița Germană 4314, Oravița Română 2542 = 6856 locuitori, în anul 1910 are 6915 locuitori, în anul 1930, are 3903 români, 2085 germani, 456 maghiari, 112 țigani, 231 alții = 6787 locuitori,

Oravița, capitala județului Caraș, e situată într-o vale îngustă și lungă, cu o singură stradă, care taie orașul în două. Pârâul Oravița, care trece prin oraș, se împreună cu Lișava, lângă Greoni. La început a fost numai Oravița Română și numai prin venirea minerilor, în secolul al XVIII-lea, se crează Oravița Montană sau Germană. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 e amintită *Oravicza*, în districtul Palanca. Înflorirea Oraviței se datorește coloniștilor germani aduși aici la 1719 pentru exploatarea minelor de metal. Acești coloniști în număr de 13, apoi 105 familii, vin din Tirol. La început nu-și zidesc casele în Oravița, ci stau la Ciclova până la 1721 când, obținând ajutoarele necesare din partea statului, se stabilesc definitiv aici. Oravița exista și în timpul turcilor, căci recensământul din 1717 arată comuna cu 77 case. Dintr-un raport al sublocotenentului Frantz Albert Kraussen vedem că regiunea Oravița era curat românească. Numitul Kraussen, fiind trimis de Viena pentru a vedea posibilitățile de colonizare a ținutului, raportează că: *Oravița, jumătate de oră de la comuna Proștian, este locuită de valahi și mă oblig ca întrucât aceștia ar putea fi duși de aici, să ocup imediat cu 300 familii aceste localități*. Conteul Mercy răspunde că valahii de aici cu foarte mare greutate ar părăsi locurile, fiind stăpâni, crescuți din moși strămoși în aceste comune și dezvoltând prin muncă ageră agricultura. Grație raportului lui Mercy, românii din Oravița și Broșteni n-au fost siliți să-și părăsească satele. De aceea coloniștii germani, vreo 456 persoane, veniți pe Dunăre din

Tirol, își zidesc case mai spre răsărit de Oravița, dând astfel naștere Oraviței Montane, spre deosebire de vechea Oravița. La coloniștii germani se mai adaugă la 1722 locuitorii trecuți din Oltenia, numiți bufeni. Pe seama coloniștilor catolici se zidește o biserică în anul 1727.

La 1730 se înființează Oficiul Suprem al Minelor cu sediul la Oravița. Cu timpul se înființează școli pentru nemți, mai apoi un gimnaziu (1783). Pe vale, între munți, se zidesc baraje, oprind apa în lacuri pentru a o folosi la minerit. Harta din 1778 arată numai o comună: *Orawiza*, coloniștii germani fiind încopciați în comuna românească. Vály cunoaște *Oravița Germană*, oraș minier cu locuitori germani, români, sârbi și greci, și *Oravița Română*, comună românească în comitatul Caraș, proprietate camerală. Locuitorii sunt de vechea credință. Korabinszky nu cunoaște decât Oravița în Banat, în districtul Palanca, la 5½ mile depărtare de Timișoara. La Fényes Elek e *Oravița Română*, cu 249 catolici și 2458 ortodocși și *Oravița Germană* cu 1901 catolici, 1766 ortodocși, 26 evanghelici.

Între anii 1781-1784 se zidește biserica românilor bufeni. Locul pentru biserică îl donează macedo-românul, Nicolae Dimitrie Hadșia. Între cărțile vechi care se află biserica din Oravița, amintim *Apostolul* tipărită în 1731 la Liov și *Triodul* tipărit în 1731. La 1816 se zidește un teatru, deschis la 1817 cu prilejul vizitei în Oravița a împăratului Francisc I. E cel mai vechi teatru din România. Între 1818-1820 Ioan Constantin, macedonean de origine, scoate un ziar.

În comuna suburbană Ciclova Montană s-a înființat o monetărie pentru banii de aramă habsburgi. A funcționat până la 1855. Banii au semnul „O”, adică: Oravița.

La 1847, se construiește linia ferată Oravița-Baziaș, la Dunăre. E cea mai veche linie ferată din România, iar la 1862 linia ferată Oravița – Anina.

La 1863 evreii își zidesc o sinagogă. În 1869 în Oravița se aranjează prima expoziție de industrie și comerț din Ungaria. În 1864 românii uniți zidesc o biserică. În 1872 românii înființează *Reuniunea de cânt și muzică* din Oravița Montană. Membrii erau mai mulți minieri și muncitori din uzină. În Oravița a existat o mișcare teatrală și un club de diletanți, încă în 1838¹²¹. În timpul invaziei otomane din 1788, mare parte a comunei a fost devastată, uzinele distruse și numai după încheierea păcii locuitorii se reîntorc și-și refac căminele, 451 distruse. În 1878 s-a deschis stațiunea climaterică Marilla, care a devenit cea mai cercetată și elegantă stațiune de

¹²¹ Dr. Aurel Buteanu: *Teatrul românesc din Ardeal și Banat*, Timișoara, 1945.

hidroterapie. În 1916 cercul electoral Oravița a dus cea mai aprigă luptă națională a românilor contra ungarilor și a ales deputat pe Coriolan Brediceanu. În 1926, Oravița devine din nou prefectură de județ.

Lanuri: Coșavița, Dumbrava, Sub Pipelca, Lunca Rovina, Boruga, Unghete, Culme, Ponoare, Rадusca, Olge, Seliște, Lazuri, Padini, Gabrovăț, Ora. *Văi:* Lișava, Oravița, Valea Racilor, Nătra, Valea Minerilor, Valea Aurului. *Dealuri:* Dealul Mare, Dealul Mic, Tâlva Mare, Tâlva Mică, Corcana.

Despre viața națională a Oraviței avem date mai ample începând din anii 1885. Conducătorii vieții românești din acele vremuri au fost: avocatul Hațegan, Simion Manguica, avocat, Ilie Trăilă, avocat, Aurel Maniu, notar aulic, Andrei Ghidiu, protopop, Alexandru Popovici, protopop, Alexa Manguica, avocat, George Jianu, învățător, Dr. Petru Corneanu, avocat. Unii dintre acești fii ai Oraviței, afară de ocupațiunea lor, s-au îndeletnicit și cu luminarea poporului prin scris. Astfel: Simion Manguica a fost un etimolog, Ilie Trăilă a scris norme de ortografie, Andrei Ghidiu a fost sufletul și inițiatorul unei cooperative de breslași români, instituție pur românească, care a luat naștere în anul 1887. Cooperativa în anul 1891 s-a transformat în bancă sub numirea de Casă Poporală, societate pe acțiuni. Iar mai târziu se transformă în *Banca Orăvițana*. Primul director al *Băncii Orăvițana* a fost protopopul Dr. Alexandru Popoviciu, apoi Ilie Trăilă și Dr. Petru Corneanu. Ca instituție românească culturală amintim *Casina Română*, înființată de către burghezia românească, intelectualii și măiestrii din Oravița în anul 1870. În anul 1895, când Partidul Național Român din Transilvania a părăsit pasivitatea, viața culturală și cea politică în orașul Oravița a luat o dezvoltare mai mare, fiind în strânsă legătură cu evenimentele în curs. Ședințele politice, care erau foarte frecvent ținute în Casina Română, au avut drept rezultat pregătirea poporului pentru alegerea lui Dr. Aurel Novac ca deputat în circumscripția Sasca Montană, în anul 1905. Acestuia i-a urmat Dr. Alexandru Vaida Voievod și alții, tot din Partidul Național Român. Localul Casinei Române din Oravița era centrul de adunare al tuturor românilor de pe valea Carașului și a Nerei, până la Biserica Albă, atrăgând de aici pe avocații Roșu și Novac. Tot aici s-au discutat și s-au frământat modalitățile de luptă ale alegerii deputatului Dr. Coriolan Brădiceanu. Banca Orăvițana a dat anual stipendii pentru studenții săraci și merituoși din Oravița și din jur. De o astfel de bursă s-a învrednicit și Atanasie Marienescu, fost magistrat la Tribunalul Caraș din Oravița. Pe timpul lui, la Tribunalul din Oravița, prin

anii 1872-1873, procesele verbale de ședință, apoi ședințele judecătorești și hotărârile, se redactau în limba română, chiar și de către magistrații unguri.

În prezent Oravița are 4 coruri. Cel mai vechi azi nu mai există. Acesta era corul *Reuniunea de cetire și cântări ortodoxe românești din Oravița Montană*. A luat ființă între anii 1880-1885. Manifestații corale mai însemnate: în anul 1888, membrii corului mixt amintit, în fața unui public numeros, venit și din împrejurimea Oraviței, au jucat opereta *Nașa Trina* iar la 7 în ianuarie 1889 opereta *Crai Nou* operate în sala teatrului orășenesc. E de amintit că opereta de mai sus, prima dată s-a jucat la Brașov, în anul 1886, iar a doua oară la Oravița. Corul a dezvoltat o activitate prodigioasă artistică, dând în fiecare an concerte, șezători, producții artistice literare. Inimosul conducător al corului a fost învățătorul Novac, sub a cărui baghetă corul a dezvoltat cea mai frumoasă activitate. Printre altele a executat *Marșul Cântărețului*, *Sergentul*, *Rigurosul teologilor*. Asociația corală a funcționat până în timpul războiului. În anul 1888 ia ființă *Reuniunea de cetire și cântări ort. rom. din Oravița Română* sub conducerea învățătorului Gheorghe Jianu. Corul debutează sub diferiți președinți și dirijori de-a lungul anilor, fără întrerupere și funcționează și în prezent. Corul, în anul 1890, concertează în comuna Bozovici, în 1896 ia parte la solemnitatea adunării generale a *Astrei* din Lugoj, unde a fost clasificat printre cele dintâi coruri din Banat, primind o diplomă de onoare. Ia parte la jubileele de 20-25 ani ale corurilor de pe valea Carașului și a Nerei. În anul 1890 cântă în teatrul orășenesc din Oravița: *Moartea lui Mihai Viteazul*, de Ioan Vidu, și *Ștefan și Dunărea*, cu acompaniamentul fanfarei din Anina și a tarafului de lăutari Alexandru Bârca, vestitul cântăreț bănățean. În anii următori, Reuniunea participă la toate serbările de sfințiri de steaguri ale Reuniunilor surori de pe valea Carașului. La marea serbare de sfințire a drapelului Reuniunii de cetire și cântări din Reșița Montană, de sub conducerea fostului învățător director Iosif Velceanu, fost președinte al Asociațiunii de coruri și fanfare din Banat, corul de mai sus a participat executând cântarea *Moartea lui Mihai Viteazul*. În anul 1924 cu ocazia emulării corurilor din Banat, ținută la Timișoara, Reuniunea a obținut premiul I, primind o cunună de lauri. Președinții corului de la înființare până astăzi au fost: Gheorghe Măreăț, Iustin Velceanu, Carol Pavlovici, preotul Gheorghe Neda. Dirijori: Gheorghe Jianu, Carol Lazar învățător. Mai amintim Reuniunea de cetire și cântări gr. cat. Română din Oravița Română *Concordia*, care a luat naștere între anii 1885-1890. Această Reuniune a dat concerte și piese teatrate în fiecare an la Crăciun și Paști, luând parte în anul 1896 la concursul de coruri din

Lugoj, unde a fost clasificată prima dintre corurile bărbățești. A luat parte la expoziția din București din anul 1906 la Arenele Române. A funcționat permanent până la începutul războiului. Dirijor: Ioan Bogdan. Pe lângă corurile din Oravița Română și Montană a mai funcționat și un fel de casină (sală de cetire), unde membrii corurilor se adunau seara făcând lectură din cărți și diferite ziare românești din Transilvania și Banat. Ziarele care se citeau: *Gazeta Transilvaniei*, *Albina*, *Tribuna*, *Lupta*, *Românul*, *Poporul Român*, *Dreptatea* din Timișoara, *Foaia Poporului* din Sibiu, *Drapelul* din Lugoj, *Libertatea* părintelui Moța din Orăștie. *Gazeta locală* în Oravița era: *Progresul*, tipărită în tipografia proprie, gazetă social politică și literară, înființată în Oravița în anul 1907 de către Gheorghe Jianu, fost învățător, Dr. Ioan Nedelcu, Dr. Liviu Cigăreanu și I. Iepure. *Gazeta* viețuiește până în 1916. Directorul gazetei a fost Gheorghe Jianu, iar redactor responsabil Alexandru Purgariu. La Oravița apare de la 1909-1913 revista școlară *Educatorul* având ca director pe învățătorul Petru Bizerea din Coștei. În 1913 revista se mută la Lugoj. În anul 1910 a luat naștere gazeta locală *Foaia Oraviței*, care trăiește până în 1918. În timpul revoluției, Consiliul Militar Național Român din Oravița scoate gazeta *Legiunea Română*, organul oficios al Consiliului Național Român din Oravița.

În timpul marelui război autoritățile maghiare s-au purtat în mod destul de omenesc cu populația germană, cu sârbii și cu românii însă într-un mod barbar, încă din primele zile ale mobilizării. Banca Oravițana, fiind instituție românească, a fost pusă sub control permanent de către autorități. Persoanele de încredere supravegheau banca, ca să raporteze apoi autorităților, cine intră în bancă, ce se discută, ce se face acolo și să noteze numele acestora. Așa zilnic se puteau observa posturi care se plimbau în fața cazarmei pompierilor și prin târgul de vite, de unde se putea vedea ce se întâmplă în jurul Băncii Oravițana. Adoua zi și a treia zi după declararea războiului din 1914 au fost arestați următorii: Cornel Stefan protopop în Oravița, Ioan Maran fost preot în Ciclova Română, Achim Margaria învățător în comuna Cârnecea. Au fost deținuți în anul 1916, la intrarea României în război: Dr. Petru Corneanu avocat, Gh. Jianu învățător, Dr. I. Manguica medic, Gh. Bogdan comerciant, Cornel Strimbei protopop unit din Oravița, I. E. Țaranu. În urma intervenției făcute la Ötevény, fâșspanul din Lugoj, deținuții au fost puși pe picior liber, însă sub control permanent. Protopopul Cornel Stefan a fost transportat în lagărul din Sopron, unde a stat până la finele războiului.

Descompunerea Imperiului Habsburgic a fost cunoscută de către cetățenii orașului Oravița, în ziua de 31 octombrie 1918. Știrea a fost adusă de către soldații regimentului 43 din Biserica Albă, sosiți în Oravița în ziua amintită. Soldații au atacat *Pomăria*, societate pe acțiuni, pentru valorificarea produselor agricole. Ei știau că societatea a luat ființă din inițiativa fostului deputat Siegiescu, român renegat, că acționarii acestei societăți sunt aproape toți străini. Românii din Oravița și din jur considerau societatea drept o instituție străină de aspirațiunile neamului nostru. Drept aceea în ziua de 1 noiembrie o atacă prin spargere. Alimentele aflate au fost împărțite populației sărace din Oravița și satelor din jur. Garda Națională care se înființase în aceeași zi a intervenit pentru curmarea devastării. Afară de spargerea de la *Pomăria*, s-au întâmplat distrugeri la stațiunea climaterică Marila, stațiunea fiind proprietatea unui medic evreu din Budapesta. Altă devastare a fost la o tutungerie evreiască Goldstein din Oravița. Voluntari în armata română din prizonierii români foști combatanți în armata austro-ungară și care în captivitate au trecut de bună voie în armata română: căpitan în rezervă Mihai Petricoane Drugărin, profesor la liceul de băieți; locotenent în rezervă Dr. Ioan Fira, medic primar al județului Caraș, locotenent în rezervă Dr. Ioan Țeicu, medic, voluntar în Italia, locotenent Ilie Victorian Cucu, inspector financiar, voluntar în Rusia, locotenent Dr. Ilie Iana, medic, voluntar din Rusia, soldat Avram M. Băz, muncitor la căile ferate Oravița, voluntar în Rusia.

Garda națională s-a înființat în ziua de 1 noiembrie 1918, sub președenția lui Dr. Petru Corneanu. La 4 noiembrie românii din Oravița lansează o proclamație către toate comunele din județul Caraș enunțând ceasul eliberării de sub jugul Ungariei, (care n.n.) se termină cu cuvintele: *Trăiască Națiunea Română, una și nedespărțită*¹²². La 6-7 noiembrie s-au dezarmat soldații germani, vre-o 40-50, care veneau de la Vârșeț. Au predat fără nici-o împotrivire tot armamentul. În Oravița Montană a existat o gardă mixtă germană ungurească, alături de care erau și intelectualii români din comună. Garda din Oravița Română avea în frunte pe căpitanul Petru Balica, iar ca ajutori pe sublocotenentul Gh. Breazu și Pelbab, ofițer la marină. Această organizație românească a desființat garda străină din Oravița Montană. În urma acestui fapt intelectualii români din oraș s-au atașat gărzii românești. A fost ales ca președinte Dr. Mihai Gropșianu. Activitatea gărzii a fost în

¹²² Mihail Gropșianu: *Revoluția anului 1918 din Oravița – Caraș ... Timișoara 1935*, pag. 4.

primul rând: apărarea găzii, a orașului și a satelor din jurul Oraviței, împiedicarea distrugerilor averilor din partea elementelor iresponsabile. Centrul găzii era la Oravița, de unde se supravegheau cele ce se întâmplau în întreg județul Caraș. Pentru a apăra populația de devastări, centrul a trimis oameni pe sate pentru a menține ordinea. Menționăm deosebitul tact al gardiștilor George Corneanu avocat, Dică Corneanu inginer, Mangiuca medic, Dimitrie Buna, Traian Mircu, D. Cărăbaș, Gh. Breazu. Astfel, la Cârnecea, unde s-au devastat casele baronului, s-au deplasat 6 gardiști, la Ticvaniul Mare și alte sate, unde se semnalaseră dezordini. La Cârnecea, întru apărarea baronului, s-au mai trimis de la comandamentul Timișoara peste 20 soldați, sosiți în comună înaintea găzii de la Oravița. Gardiștii români sunt atacați cu focuri de armă de către ungurii veniți din Timișoara. Repede însă au fost puși la fugă, și apoi s-au predat gardiștilor români. Centrul din Oravița înființează garda apoi la Cârnecea, Ticvaniul Mare, Cacova, Greoni. La 2-3 zile garda trimite oameni în comuna Goruia, ca să salveze pe notarul comunal - Ciorogariu de furia locuitorilor. Notarul a fost adus la Oravița, iar în sat se înființează o secție a găzii. Dezordinele din unele comune ale Carașului determină Consiliul Național Român ca, la 6 noiembrie 1918, să instituie Consiliul de război cu jurisdicțiune asupra întregului ținut al Oraviței. Președintele Consiliului dr. Mihail Gropșianu, judecători: dr. Petru Stoinea, dr. Nicolae Hubian, comisar: dr. Emil Piersica, apărător dr. Nicolae Turla¹²³. Garda din Oravița a avut 170 persoane, intrând în acest număr atât gardiștii încredințați cu serviciul exterior de oraș, cât și cei încredințați cu serviciul administrativ. Conform hotărârii luate într-o ședință ținută la *Oravițana* - unde era sediul Comitetului Național Român - au fost trimiși Dr. Mihail Gropșianu, Dr. Nicolae Turla și căpitan Petru Bălca, spre a prelua imperiul de la autoritățile maghiare locale. În acest comitet s-a mai hotărât că românii iau răspunderea asupra lor și garanția pentru averea și viața cetățenilor și că de azi înainte preiau stăpânirea puterii publice. S-a preluat în felul acesta puterea și conducerea orașului de către Consiliul Național Român, s-a dezarmat detașamentul de jandarmi maghiari, apoi toți românii din Oravița și din jur s-au înrolat în coloană, mergând la cazarma honvezilor din Oravița, pe care au luat-o în stăpânire. Garda a funcționat de la 1 noiembrie 1918 până la finele lunii decembrie 1918, când a fost desființată de către trupele sârbești care au sosit la Oravița la 17 noiembrie 1918.

¹²³ dr. Mihail Gropșianu, *op. cit.*, p. 20.

Garda Națională s-a socotit că e singura menită să țină ordinea în toată regiunea. Și cu drept cuvânt a crezut că populația ținutului fiind în perfectă liniște, sârbii nu-și vor deplasa trupele spre Oravița. Firește, nu se cunoștea intenția acestora, de aceea într-o consfătuire între căpitanul Bălica, Mihai Gropșianu, Breazu, Felbab, Mitru Maier, Titu Iepure, Gheorghe Ghitera, Iosif Carabeu, Ioan Carabeu (Săbău), Polgar-Purgariu, s-a hotărât să se trimită la Biserica Albă, la comandamentul militar sârb, o delegație prin care să se înștiințeze divizia Moravska, că în județul Caraș garda română va ține ordine și deci nu este nevoie de armată. La Biserica Albă delegații români au poposit la Hotelul Central. Imediat după sosire au fost arestați de un colonel sârb, spunându-se că ar fi „spioni”. Duși la comandament, interogați, acuzați din nou de spionaj, sunt trimiși la Vârșeț, unde sunt tratați ca dușmani unguri, nemți, care au omorât pe frații lor. De la Vârșeț sunt trimiși la Panciova, în temnița civilă, unde stau 9 zile, apoi la Belgrad în închisoarea de la comenduirea Pieței. Generalul Mișici la interogatoriu, i-a înjurat în toate felurile spunând cuvinte de ocară la adresa vlaškilor. Sunt închiși în cazarma jandarmeriei, tratați brutal, căci vorba comandantului închisorii decât să li se dea mâncare, mai bine ar fi să li se dea otravă. Eliberarea n-a venit decât în luna februarie 1920, la intervenția ministrului Brătianu.

La adunarea de la Alba Iulia au luat parte din Oravița: Dr. Mihail Gropșianu, locotenent Petru Manciu, cadetul Gheorghe Fara. Delegației i s-a pus tot felul de piedici de a trece de la Timișoara spre Alba Iulia din partea armatei sârbești și a gardiștilor maghiari din Timișoara. Numai cu mari greutăți și travestați au putut ajunge la Arad și apoi la Alba Iulia.

Ocupația sârbească a ținut de la 16 noiembrie 1918 până la 1 iulie 1919, iar la 2 iulie 1919 au intrat trupele franceze și române în Oravița. La sosirea trupelor sârbești, Garda Națională și membrii Consiliului Național Român i-a întâmpinat la marginea orașului, urându-le *bine ați venit*. Purtarea lor însă a fost foarte mășteră față de români. Îndeosebi membrii Consiliului Național Român și membrii gărzii au avut multe de îndurat. Eroii comunei sunt: Puia Simion, soldat, mort în Rusia (Chyrov); Biclean Ion, caporal, mort la Psemisl; Bălan Gheorghe, soldat, mort în Rusia (Tener); Grecu Ioan, soldat, mort la Carintia; Petrovici Anton, marinăr, mort în Pola; Boluta Dumitru, soldat, mort la Belgrad; Fira Mihai, caporal, mort în Milovitz (Cehoslovacia); Tămaș Simion, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Gaita Matei, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Neda Ion, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Sdic Simion, soldat, mort la Strzelbice (Galiția);

Bogdan Constantin, soldat, mort la Martino (Italia); Foia Ioan, soldat, mort la Biglia (Italia); Lunca Teodor, soldat, mort la Przemyśl (Galiția); Popovici Nicolae, soldat, mort la Tonai (Italia); Țartolea Achim, soldat, mort la Doberdo (Italia); Manciu Ioan, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Iepure Ioan, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Mădru Alexa, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Moată Damaschin, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Beserdian Dumitru, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Iana Pau, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Neda Iulius, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Neda Corvad, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Bogdan Constantin, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Condruș Ioan, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Stan Gheorghe, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Luncă Iosif, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Bălan Adam, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Mădru Ilie, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Boboescu Constantin, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Stâncu Nicolae, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Fira Mihai, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Neda Gheorghe, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Stancovici Constantin, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Larnеși Ilie, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Șdic Gheorghe, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Fiștea Adam, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Păpășilă Nicolae, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Merca Luca, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Stefanovici Vasile, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Stefanovici Constantin, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Daba Alexa, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Panescu Constantin, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Brânzei Adam, soldat, dispărut pe frontul rusesc; Puia Simion, soldat, mort la Chirov (Rusia). Total morți 70, dintre care 46 români, iar ceilalți germani și alte naționalități. Eroii nu au monument.

Padina-Matei

În anul 1839 comuna are 287 ortodocși, în anul 1851, are 287 locuitori ortodocși, în anul 1863 are 409 locuitori, în anul 1870, are 468 locuitori, în anul 1880 are 463 ortodocși români, în anul 1890 are 5 germani, 605 români, 4 alții = 614 locuitori, în anul 1900 are 759 locuitori, în anul 1910 are 799 locuitori, în anul 1930 are 997 români.

Se află în județul Caraș, în plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Moldovița, Gârnic, Moldova Nouă.

Începutul comunei Padina Matei trebuie căutat la finele secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Primii locuitori sunt români olteni, refugiați din cauza asupririlor turcești și așezați în Valea Vidra de lângă Moldovița. S-au ocupat de tăiatul lemnului și arderea cărbunilor. Cu timpul pădurile rărindu-se în Valea Vidra, o parte din olteni s-au mutat mai în desişul pădurilor, alegându-și un loc pentru colibe lor. Astfel se naște satul Padina lui Matei, prescurtat Padina Matei, după numele primului colonist. Cum însă nu toți locuitorii din Valea Vidra s-au mutat în Padina Matei autoritățile în 1904-1905, silesc pe cei rămași să se mute în noua comună, spărgându-le ori arzându-le bordeiele. O parte din locuitori s-au mutat în Alibeg la marginea Moldovei Noi, dând naștere crângului Baron. Biserica cei din Padina Matei n-au avut, ci slujba divină se oficia într-o baracă de scânduri, clădită în 1818 de către cărciumarul Simion Petcu. Nu avea nici aici preot ci oficia capelanul din Moldova Nouă. Comuna s-a mai numit și Cărbunari, fiindcă locuitorii se ocupau în majoritate cu arsul cărbunilor, pentru topitoarele din Radimna.

Nici la Korabinszky, nici la Vályi comuna nu este amintită. Fényes Elek: *Padinamatei*, localitate minieră cu 287 ortodocși. Milleker crede că sub *vila Matiaz* (1370-1436), din *Matiaz* (1472) se ascunde vechea numire a comunei Padina Matei¹²⁴. Nu-l îndreptățește însă nimic în această credință.

Lanuri: Poeni, Prihod, Runca, Padina Căprarului, Padina Obârșiei, Gârâna, Lăsahei. *Văi*: Valea Cărăbești, Valea Peștei, Valea Rea, Peștere, Valea Probului. *Pâraie*: Izvorul Jianului, Izvorul Ragina. *Dealuri*: Dealul Probului, Corhan, Petrilianul, Cioaca Înaltă, Râpa Roșie, Cotul Cârpeanul, Cioaca. *Culmi*: Mudevița. *Lacuri*: Lacul Roșu.

Conform statisticii greco-neuniților de la Buda din 1843, comuna Padina Matei, aparținea în ce privește cele bisericești materiei Bosniac (Moldova Nouă), având 409 ortodocși, 75 perechi căsătorite, 30 elevi. Învățător Ioan Șepșan. Comuna fiind săracă, fără conducători proprii, n-a avut o viață economică, culturală. Mizeria și sărăcia din comună sunt de nedescris. Biserica actuală s-a zidit în 1872, iar școala în 1857.

În războiul mondial 1914-1918, comuna fiind izolată și săracă, rechizițiile au fost cât se poate de umane. Voluntari în armata română: Ioan Dobrescu, George Milutin, George Istudor, Ioan Marișescu, Nicolae Sporea, Pavel Sporea. Evenimentele din toamna anului 1918, s-au scurs fără a tulbura liniștea comunei.

¹²⁴ Milleker, *op.cit.*, p. 113.

Eroii comunei: Nicolae Stroia, George Cârpan, Nicolae Damian, Constantin Marișescu, Constantin Rață, Iosif Sporea, Ilie Chisăliță, Nicolae Iatodor, Toma Sporea, George Sporea, Ilie Turciu, Nicolae Chisăliță, Ilie Sporea, George Chisăliță. Eroii nu au monument.

Pătaș

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată 98 familii grăniceri, în anul 1843 are 900 ortodocși, în anul 1890 are 1 german, 1105 români, 2 sârbi, 15 alții = 1123 locuitori, în anul 1900 are 1 maghiar, 1 german, 1157 români, 59 alții = 1218 locuitori, în anul 1910 are 1288 locuitori, în anul 1930, are 1062 români, 43 țigani = 1105 locuitori.

Se află în județul Caraș, în plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Prilipeț, Prigor, Borlovenii Vechi, Putna.

În fața capitlului de Arad în anul 1400, ca martor într-un proces a lui Stefan Heem, contra lui Briccius, abate de Byzere, este citat ca om de încredere (*Emericus de Pachach*)¹²⁵. În 1408 posesiunea *Pachach*, era în stăpânirea cnezului Georgius. În conscripția porțiilor din districtul Caransebeș din anul 1603, *Pathas-ul* de Jos are pe Vajda Bona și Vajda Ladislau cu câte o porție. Figurează însă în numita conscripție deosebit *Pathas*, în care Ion Tivadar are 2 porții și Ion Pribec cu 2 porții¹²⁶. Însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700 dau comuna *Patasu* în districtul Halmas. Conscripția din 1717: *Pattasch* cu 44 case este în districtul Orșova. În harta lui Mercy din 1723 este *Patass*, în districtul Almăj. Harta oficială din 1761 nu indică comuna, ci în locul ei este localitatea Ikosch. În harta lui Grisellini din 1776 este *Patașul de Sus* și *Patașul de Jos* (Ober Patasch, Unter Patasch).

Conscripția neuniților de la Buda din 1843 dă în Pataș 900 ortodocși, 204 perechi căsătorite, 60 elevi. Paroh Petru Popovici, diacon George Serafim, învățător Pavel Piperiu. Matricolele datează din 1790.

Lanuri: Seliște, Fața Patașului, Tâlve, Șest, Ciocarlia, Lunca, Ciurez, Dealul Prilipeț, Burtu, Gurgu, Lolca, Gura Văii, Șutan, Fața Anchii, Fața Rusului, Periș, Vetrina, Izvorul Bun, Prigore, Obârșia Vetrinei, Fața Radulinei, Tâlva Zgiburinii, Cotul lui Imbre, Lunca lui Ivan, Lacul Sărat,

¹²⁵ Ortway, *op.cit.*, pag. 294.

¹²⁶ Pesty: *Szörényi*, II, pag. 438.

Draghici, Brăduți, Între Pătașe, Ludovița, Dorobanțului, Dealul Cucului, Padini, Grunzi, Cioclan, Ursu. *Crânguri*: Dosul Pătașului, Dosul Nergăniului, Dosul Grunzilor. *Râuri*: Nera. *Pâraie*: Pătășel, Ciurez, Coșava Mică, Coșava Mare, Vetrina, Heleşug, Beg, Alăcea, Valea Nergăului. *Ogașe*: Ogașul Babei, Ogașul Vetrinuței, Ogașul Vizurinei, Cărbăoia, Ogașul lui Ivan, Ogașul Burtului, Ogașul Lalchii, Ogașul Cucului, Ogașul Rădulini. *Vârfuri de dealuri*: Hotarele, Ciocârlia, Tâlva, Sestul, Hergioni, Znamene, Periș, Ludovița, Măciuci, Lazul, Tâlva Morii, Dealul Cucului. *Munți*: Motovoia, Muntele Tomei, Cracul Înalt, Prinițul, Semenici, Nedeia; Gozna. La înființarea confiniului militar Pătașul este împărțit la compania de Prigor, apoi la cea din Petnic. Pesty, pentru a dovedi că localitatea este de origine maghiară, recurge la afirmațiunea neserioasă că derivă de la cuvântul pipacs, loc cu mulți maci sălbatici.

Biserica actuală ortodoxă datează din 1807-1816. Corul bărbătesc înființat în anul 1904, de către preotul Vasile Popovici și condus de învățătorul Zaharie Lazarescu precum și căminul cultural Astra, au contribuit în largă măsură la menținerea trează a flăcării naționalismului în sânul populației.

Îndată la începutul războiului mondial 1914-1918, preotul Vasile Popovici a fost pus sub pază politică. Voluntari în armata română proveniți din captivitatea italiană: George Becea, Lazar Lazarescu, Stefan Tudor, Petru Serafim, Luca Moacă, Moise Moacă, Ioan Moacă, Nicolae Becea, Vasile Serafin, Ioan Serafin, iar din cea rusească: Lazar Popiți, din cea franceză: Ioan Moacă. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 a luat parte preotul Vasile Popovici. Eroii comunei sunt: Becia Ion, nr.casei 128, plutonier, reg. 8 Honvezi, mort acasă; Becia Vasile, nr.casei 112, sergent, reg. 43 Infanterie, mort în Galiția; Drăghici Dimitrie, nr.casei 148, sergent, reg. 43 Infanterie, mort în Albania; Roșeți Vasile, nr.casei 17, sergent, reg. 43 Infanterie, mort acasă; Suveți Vasile, nr.casei 47, caporal, reg. 8 Honvezi, mort în Galiția; Vasile Petru, nr.casei 1, caporal, reg. 8 Honvezi, mort acasă; Roșeți Călin, nr.casei 1, fruntaș, reg. 43 Infanterie, mort Dobendo; Moacă Lazăr, nr.casei 64, fruntaș, reg. 43 Infanterie, mort acasă; Băcilă Ion, nr.casei 42, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Serbia; Becia Petru, nr.casei 40, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Serbia; Becia Ion, nr.casei 40, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Dobendo; Cojocea Ion, nr.casei 49, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Serbia; Cojocea Vasile, nr.casei 117, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Dobendo; Handa Dimitrie, nr.casei 83, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Dobendo; Handa Ștefan, nr.casei 9, soldat, reg. 43

Infanterie, mort în Dobendo; Lăzărescu Nicolae, nr.casei 54, soldat, reg. 43 Infanterie, mort acasă; Lăzărescu Petru, nr.casei 22, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Galiția; Moacă Lazăr, nr.casei 45, soldat, reg. 43 Infanterie, mort acasă; Moacă Petru, nr.casei 36, soldat, reg. 37 Artilerie, mort în Tirol; Maran Traian, nr.casei 133, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Dobendo; Moacă Zăria, nr.casei 122, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Lugoj; Popovici Pavel, nr.casei 125, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Honiocea; Popovici Traian, nr.casei 125, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Italia; Popiți Traian, nr.casei 43, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Italia; Roșeți Petru, nr.casei 28, soldat, reg. 20 Artilerie, mort în Italia; Serafin Gligorie, nr.casei 111, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Italia; Serafin Ion, nr.casei 79, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Ujoc; Serafin Ion, nr.casei 88, soldat, reg. 43 Infanterie, mort acasă; Serafin Nicolae, nr.casei 53, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Galiția; Serafin Nicolae, nr.casei 90, soldat, reg. 8 Honvezi, mort acasă; Serafin Petru, nr.casei 111, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Praga; Terianu Gheorghe, nr.casei 74, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Dobendo; Terian Ștefan, nr.casei 118, soldat, reg. 8 Honvezi, mort acasă; Vrabete Gheorghe, nr.casei 1, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în Galiția; Vrabete Gheorghe, nr.casei 70, soldat, reg. 43 Infanterie, mort acasă; Vrabete Gheorghe, nr.casei 50, soldat, reg. 46 Infanterie, mort în Galiția; Vrabete Zăria, nr.casei 132, soldat, reg. 43 Infanterie, mort în Galiția. În amintirea eroilor, s-a ridicat un monument de către Serafin George.

Petrila

În anul 1839 comuna are 1104 ortodocși, în anul 1843, are 748 ortodocși, în anul 1851 are 1104 locuitori, în anul 1863 are 518 locuitori, în anul 1890 are 9 germani, 899 români = 908 locuitori, în anul 1900 are 2 germani, 935 români, 1 alții = 938 locuitori, în anul 1910 are 877 locuitori, în anul 1930 are 831 români, 3 germani = 834 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Slatina Nera, Nicolinț, Ciuchici, Macoviște, Naidăș, Bogodinț. Se poate ca Petharfalwa amintit ca opid în 1471 în stăpânirea lui Mihail Orzay și Ioan Ongar să fie Petrilova de azi.

După tradiție locuitorii comunei au venit în secolul al XVII-lea din Oltenia aruncați de vitregia vremurilor. Peste acești olteni, la începutul

secolului al XIX-lea vin 80-100 familii români din Socolari. Administrația Banatului 1725 colonizează în Petrilova mai multe familii germane. Între aceste familii erau câteva de credință luterană. După invazia otomană din 1738 șvabii părăsesc comuna. La 1471, regele Matei donează lui Mihail Orzag și Ioan Wngar opidul *Peherfalwa* și posesiunile *Kazmafalwa*, *Galanfalwa*, ...din comitatul Caraș. Alte date despre comună nu se mai află până în secolul al XVIII-lea.

În conscripția din 1717: *Pentilova* cu 26 case este în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723: *Peteryla* este în districtul Palanca Nouă, în harta oficială din 1761 e *Petrilova* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Petrilova*, Korabinszky: *Petrilo* la $\frac{3}{4}$ milă de la Oravița, Vályi: *Petrilova* în comitatul Caraș. În 1781 Petrilova avea ca învățător român greco-oriental pe Ianoș Iacobici cu un salariu anual de 20 florini, 3 metri cucuruz și locuință într-o chilie de la școală. Numitul era și cantor bisericesc.

Lanuri: Fața Ciuchiciului, Fața Viilor, Crăcoane, Iazul Mic, Căprișoane, Ogașul lui Corovle. *Râuri*: Nera. *Pâraie*: Izvorul Bisericii, Izvorul Băciului. *Dealuri*: Băciu, Crăcoane, Vârcul, Dealul Iazul Mic, Culmea Ciuchiciului. *Văi*: Valea Naidășului. *Culmi*: Culmea, Naidăș, Potoc, Slatina, Ciuchiciu.

Conform conscripției greco-neuniților de la Buda din anul 1843, Petrilova are 748 ortodocși, 157 perechi căsătorite, 50 elevi. Preot în 1843 este George Popovici, capelan Ioan Popovici, învățător Constantin Nemoian. Matricolele datează din 1794. Până în anul 1778, credincioșii n-au avut biserică ci aparțineau celei din Macoviște. În acest an primesc în dar vechea biserică din lemn din Coșteiu, care a servit drept lăcaș până în anul 1930, când a fost dărâmată. Noua biserică este zidită în 1908-1910. În anul 1912 se înființează *Reuniunea de cântări*, sub conducerea învățătorului Traian Bosica. Reuniunea s-a menținut și după unirea cea mare până în zilele noastre.

În timpul marelui război 1914-1918, ca voluntari în armata română iau parte: plutonier Petru Neamțu, sergent Mihai Bemian, caporal Ion Velcu, soldații: Nicolae Frumosu, Nicolae Alexandru, George Țepeneu, Gheorghe Sârbu, proveniți din captivitatea italiană și Ioan Iancu din cea rusească. În toamna anului 1918, comuna a fost liniștită, totuși pentru preîntâmpinarea eventualelor dezordini se înființează o gardă națională din 20 tineri, sub comanda plutonierului Simeon Reuca. Ocupațiunea sârbească a adus multă

jale în comună prin bătaii fără nici o vină, prin împușcarea în fața Primăriei a bătrânului George Drăgoi prin deținerea primarului Simeon Reuca și internarea lui la Biserica Albă. Eroii comunei sunt: Samuil Drăgoi, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Vasile Drăgoi, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Vasile Frumosu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Marin Rumânu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Iosif Frotor, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Vasile Frumosu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Emanoil Gavrilovici, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Ignatie Frotor, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Petru Alexandru, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Galiția; Deonesie Frotor, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Ioan Alexandru, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Gheorghe Dimitrov, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Iosif Frumosu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Ilia Frumosu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Gheorghe Păușan, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Iosif Gavrilovici, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Gheorghe Criste, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Ion Zgebencian, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Petrilova; Iosif Neuman, soldat, regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Gheorghe Sinca, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Ioan Alexandru, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Vasilie Gavrilovici, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Galiția; Nicolae Frâncu, soldat, regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia. Eroii au un frumos monument din marmură de Ruschița.

Pojejena de Jos

În anul 1843 comuna are 943 ortodocși, în anul 1880 are 2 catolici, 557 ortodocși = 559 locuitori, în anul 1890 are 610 români, 5 sârbi = 615 locuitori, în anul 1900 are 2 maghiari, 3 germani, 765 români, 10 sârbi, 2 alții = 782 locuitori, în anul 1910 are 908 locuitori, în anul 1930 are 915 români, 1 țigan, 10 alții = 926 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Pojejena de Sus, Șușca, Radimna.

Opera lui Marsigli care tratează despre Dunăre, amintește localitatea Posisie, cu rămășițe în stare bună dintr-un castru roman. Arhiepiscopul Nicolae Olahu vorbește despre cetatea Buthoczin, vechea numire a Pojeje-

nei, situată între cetatea Sânlaslo și Haram¹²⁷. În luptele date între creștini la 1476, se amintește cea de la Pojasin, unde era o fortificație bine întreținută. Peste Dunăre în față cu această fortificație era în secolul al XV-lea cetatea Pozasinul Turcesc.

În conscripția din 1717: *Poseschena* cu 10 case e în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723: *Poschegena*, e în Clisură. Harta oficială din 1761 are *Boscherschena* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Poseschena*. Korabinszky: *Poșeșena* la 1½ milă de la Palanca Nouă. Vályi: *Poșeșena*, comună în Banat la 1½ milă de la Palanca Nouă.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 are numai Pojejena, se înțelege cea de Jos, sau Pojejena Română, cu 943 ortodocși, 196 perechi căsătorite, 70 elevi, având ca preot pe Ilie Stoiadinovici, diacon pe Nicolae Iancovici, învățător Toma Cotez. Matricolele datează din 1778. Parohia era pe teritoriul regimentului iliric-banatic. Numai după înființarea confiniului militar încep să fie două comune: Pojejena de Jos și Pojejena de Sus.

Lanuri: Lunca, Peri, Tufă, Dealul Viilor, Seliște, Cracul Boichii, Cracul Colobun, Cracul cu Trestie, Cracul Orănița, Cracul Lung, Rătăciuni, Fața Vetrelor, Cracul Scurt, Dosul Văii, Ceret, Ceretnia. *Văi*: Valea Marea, Rieca. *Pârae*: Valea Mică, Valea Anei, Rătăciuni. *Dealuri*: Dealul Mare, Dealul Viilor, Culmea Ceretului, Ciucarul Velonilor, Dealul Boichii, Dealul Trestii. *Ogașe*: Ogașul Răini, Ogașul Ceretului, Ogașul Zării. *Poteci*: Poteca Țăranului, Poteca Gruii. Vechea așezare a comunei a fost la locul Moara Babei unde se varsă Valea Mică în Valea Mare.

Până la anul 1892 viața românilor se contopea cu cea a sârbilor sub ierarhia cărora erau credincioșii din Pojejena. În 1892 prin stăruința și jertfa preotului Alexandru Blașiu, românii se desfac de ierarhia sârbească zidindu-și la început o mică capelă și apoi biserica actuală în 1907. Pe tablă de marmură, este inscripția: *zidirea acestei biserici*. După despărțirea de sârbi, românii încep să se întoarcă la vechiul port românesc părăsit de dragul sârbilor.

În Pojejena de Jos se înființează în anul 1905 un cor mixt care a jucat cu predilecție și de mai multe ori în comunele din Clisură piesa *Vlăduțu Mamei*, apoi *Capra cu Trei Iezi* și alte piese populare. Azi acest cor numără 30 membri. Pe lângă cor există și o fanfară bine înzestrată și cămin cultural.

¹²⁷ Pesty: *Szörényi* II, 2, pag.128.

Pojejenii au unele frumoase și vechi obiceiuri care preamăresc viața pastorală de la munte¹²⁸.

Voluntari în armata română în războiul 1914-1918 au fost: Alexandru Muică, Achim Muică, Nicolae Brânda, Pavel Orza, Ioan Cioancă, Aurel Verdeț, proveniți din captivitatea italiană.

Soldatii reîntorși de pe front în toamna anului 1918 n-au voit să mai știe nimic din trecutul de asupraire maghiară. Sunt devastate locuințele străinilor care au împilat neamul nostru veacuri de a rândul. Locuința notarului Anton Kiss precum și arhiva comunală sunt devastate și arse. Cei conștienți de menținerea ordinei înființează încă la începutul lunii noiembrie 1918 o gardă Națională sub comanda lui Constantin Țăranu. Garda restabilește ordinea în comună.

Când comitagii sârbi trec Dunărea spre a jefui Pojejena, locuitorii înarmați îi alungă în două rânduri lupte îndârjite. La apărarea comunei iau parte cu mic cu mare întocmai ca în vremea graniței. Eroii comunei sunt: Orza Tudor, 101; Dragomir Gheorghe, 32; Verdeț Sofron, 113; Dragomir Marcu, 32; Vrăjitor Nicolae, 38; Vrăjitor Ilie, 37; Orza Svetozar, 107; Ranga Ilie, 67; Mutașcu Dușan, 65; Stoicovici Pavel, 17; Orza Gheorghe, 114; Orza Dumitru, 133; Muica Damian, 69; Orza Constantin, 86; Mutașcu Păun, 133; Verdeț Miroslav, 109; Mutașcu Svetozar, 86; Brânda Ioan, 114; Țăran Mogoșin, 173; Verdeț Ioan, 78; Mutașcu Truică, 158; Orza Gheorghe, 115; Mutașcu M., 86; Budimir Lazăr, 77; Mutașcu Ștefan, 49; Orza Ștefan, 8; Stoicovici Dumitru, 7; Vrăjitor Ilie, 38; Mutașcu Gheorghe, 147; Stoicovici Pavel, 17; Gheorghe Țăranu, 57; Mutașcu Gheorghe, 120; Verdeț Gheorghe, 120; Verdeț Ștefan, 122. În anul 1935 dintr-o colecție lansată în comună s-a ridicat un monument al eroilor cu inscripția 1914- 1918 (numele eroilor)

*Eroi au fost, eroi sunt încă
Și-or fi cât Neamul Românesc
Căci rupți sunt ca din tare stâncă
Românii, ori și unde cresc.
Dormiți în pace, dragi eroi.*

¹²⁸ Vezi Al. Moisi: *Monografia Clisurii*, pag. 166.

Pojejena de Sus

În anul 1880 comuna are 21 catolici, 519 ortodocși, 2 augustini, 1 reformat, 1 israelit = 544 locuitori, în anul 1890 are 5 maghiari, 20 germani, 57 români, 496 sârbi, 1 alții = 579 locuitori, în anul 1900 are 20 maghiari, 11 germani, 79 români, 583 sârbi, 13 alții = 706 locuitori în anul 1910 are 664 locuitori, în anul 1930 are 197 români, 434 sârbi, 19 alții = 650 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Pojejena de Jos, Macevici, Carlsdorf. Are înălțimea de 79 metri deasupra nivelului mării.

Pojejena de Sus se mai numește și *Pojejena Sârbească* și a format o unitate administrativă cu Pojejena de Jos sau Română. În anul 1476 creștinii duc o luptă înverșunată contra turcilor conduși de Schender Pașa. Amintirea înfrângerii turcilor se păstrează în numirea Schendreschi Potoc din hotarul comunei.

Până la finele secolului al XVIII-lea, localitatea era românească și numai atunci încep să vină sârbi de peste Dunăre și din alte comune din Banat. Numele de familii Basarab, Sovârleanu, Barbu, Miută, Sorescu, Cioancă arată că la temelia comunei zace elementul etnic românesc.

Pojejena prezintă urme de fortificație romană printr-o întreagă rețea de boltituri, care au legat cele două cetăți de pe malul Dunării la Bacaucis, alta în N-V comunei, prin diferite subterane, hipocauste și băi. Cu ocazia diferitelor săpături s-au aflat monede romane, pietre funerare, armamente, vase de ceramică, urme de altare etc.. La marginea comunei în drumul ce duce spre Măcești, după cercetările făcute de Romer și Böhm, s-a dat de ruinele vechiului castru Bacaucis, lângă Dunăre. Într-un zid al turnului de veghe al castrului s-au aflat mai multe cărămizi cu inscripții de ale legiunilor romane: I Minerva, VII Claudia Apia fidelis, IV Flavia, Cohors V Gallorum. Cu materialul rămas din castru roman s-a zidit în evul mediu cetatea Buthoczin. Téglás a aflat pietre cu inscripția în onoarea lui Mitras.

Lanuri: Rât, Ispod, Vinograd, Iza Șanța, Dealul Viilor, Vinogradschi Breg, Peste Deal, Câmpul Alb (Belo Pole), Mlaștini (Papistaș), Pădurița (Sumarița), Ciucar, Balta (Bara), Giucin, Meri (Jabucița). *Văi:* Valea Mare. *Pâraie:* Valea Mică. *Ogașe:* Ogașul Latașef, Reno-Potoc, Ogașul Țiganului (Tiganschi Potoc), Ogașul Lacului (Barin Potoc), Ogașul Adânc (Dubochi Potoc). *Poteci:* Poteca Radimnei.

În anul 1800 Ratzisch-Poscheschena era sediul campaniei VI din regiamentul valaho – iliric. În comună era școală primară germană și națională.

Avea 52 case clădite din lemn. Din piatră era numai locuința căpitanului companiei, a învățătorului german și a grănicerilor. Biserica actuală e zidită în anul 1793. Mult material pietros necesar bisericii s-a luat din ruinele vechii cetăți Buthoczin.

În primul război mondial au luat parte ca voluntari în armata română Petru Muică și George Ranga proveniți din captivitatea rusească. Numiții români se mutaseră cu 7 ani înainte în comună din Pojejena de Jos.

În toamna anului 1918 soldații reîntorși acasă, îndemnați de ai lor din familie, sub conducerea numitului Glavanian-Disa Giochici se ridică împotriva conducătorilor din comună, necruțând nici pe preot și nici pe învățător. Mai mult are însă de suferit notarul. Acesta în fața furiei poporului și a soldaților reîntorși de pe front fuge din comună. Casa și întregul avut cade pradă revoluționarilor. Mulțimea se năpustește apoi asupra primăriei, notarului, magazinelor, pivnițelor celor avuți, distrug arhiva comunală, sparg mobila notarului, fură care ce poate. Armata sârbă trecând Dunărea ocupă comuna și restabilește ordinea. În războiul 1 mondial au căzut 24 eroi. Eroii nu au monument.

Potoc

În anul 1782 comuna are 107 familii, în anul 1839 comuna are 847 greco-neuniți, în anul 1843 are 1184 ortodocși, în anul 1851 are 817 locuitori, în anul 1860 are 1800 locuitori, în 1890 are 6 germani, 145 români, 7 alții = 1467 locuitori, în anul 1900 are 11 germani, 1412 români = 1423 locuitori, în anul 1910 are 1372 de locuitori, în anul 1930 are 1337 români, 3 evrei = 1340 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Socolari, Macoviște, Slatina Nera.

În anul 1367 e amintită posesiunea regală Pathaky în comitatul Caraș, vecină cu localitatea Zagurian.

Franko de Thallowcz, banul de Severin în 1437, invită pe văduva Hym de Remethe *generosa domina ac soror nostra sincera* să restituie cerealele luate de la Mihail și Dunco, iobagi de *Pathaky*, care acum sunt iobagi imperiali în Ciclova. Diplomele din anul 1464 au consemnat *Sidimir Pataka* în districtul de Lugoj și *Pribinipathaka* în districtul Ilidia. În însemnările lui Marsagli din 1690-1700, *Potoc* este în districtul Palanca. În acest district pune comuna Podok cu 32 de case și conscripția din 1717. În harta lui

Mercy din 1723 este *Potoko* în districtul Palanca Nouă. În harta oficială din 1761: *Potok* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Potok*, Vályi: *Potoc*, în comitatul Caraș, proprietate camerală. La 1781, Potoc, se ținea de oficiul de dare Vârșeț, suboficiul Sasca și avea ca învățător român neunit pe Constantin Popovici cu un salariu anual de 30 de florini și cvartir într-o chilie separată la școală. Fényes Elek: *Potoc*, comună valahă la distanța de 2 ore de la Sasca având 847 greco-neuniți. În circumscripția neuniților de la Buda din 1843, Potoc din dieceza Vârșetului are 1184 greco neuniți, 274 perechi căsătorite 60 de elevi. Preoți: Vasile Popovici, Iacob Popovici, diacon Simeon Popovici iar învățător Simeon Rumun. Matricolele datează din anul 1778.

Tincu Velea: *Potocu*, sat lângă Ilidia. În apropiere de Potoc e și azi o ruină de cetate ori de castel și un loc unde se zice că ar fi fost vadul unei ape mari ce era mult aici și se scurgea încet în Dunăre. Servește ca document și aparatele care se află numai la vaduri.

Lanuri: Râtul Mare, Râtul Mic, Râtul Sârbesc, Cornet, Peste Chichereg, Peste Bei, Subsat, Giuriț, Potocel, Valea Socolari. *Crânguri*: Zăbran. *Văi*: Valea Chichiregul Mare, Chichiregul Mic, Valea Beilui, Valea Lindinei, Valea Pădina Seacă, Doia Mare, Doia Mică. *Pâraie*: Ogașul Mare, Potocel, Lindina. *Dealuri*: Chichiregul Mare, Coadă Cerboni, Pleșiva, Dealul Beilui, Rol, Cornetul Înalt, Cerboanea. *Culmi, Vârfuri de deal*: Cerboni, Pleșiva.

Biserica actuală e zidită în anul 1906, în locul celei vechi din lemn data clădirii căreia n-o cunoaștem. În timpul războiului mondial din 1914-1918 autoritățile comunale au avut o purtare omenească față de populația, rechiziții cât mai puține și ușoare, persecuții politice sau internări n-au fost. Voluntari români proveniți din captivitatea italiană: Pavel Țepeneu, Pavel Drăgilă, Ioan Poplican, Iosif Daia, iar din cea rusească Simion Budu. În toamna anului 1918 soldații reînțorși de pe front, devastează toate cantoanele societății U.D.R. atât din comună cât și cele din pădurile societății. Pentru oprirea lățirii dezordinelor se înființează garda națională sub comanda lui George Șola. Eroii comunei: Ioan Șein, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Arcadie Cornici, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Petru Brancovan, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Iosif Secoșan, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Simeon Petruică, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Pavel Petruică, soldat, reg. 38 Artilerie, mort pe frontul italian; Ioan Mercea, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc, Lazăr Sârbu, soldat,

regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Pavel Vucu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Traila Țepeneu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Nicolae Laeș, plutonier, regimentul 7 Honvezi, mort pe frontul italian; Pavel Găină, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Pavel Micu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; George Iacobicescu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Pavel Alexandru, caporal, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Pavel Șein, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Iosif Țepeneu, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul românesc; Lazar Uzon, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; George Brancovezi, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul românesc; George Pânduru, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Pavel Toc, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Nicolae Mircea, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc. Eroii nu au monument.

Prigor

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată 125 famili grăniceri. În anul 1843 comuna are 1341 ortodocși, în anul 1870 are 1704 locuitori, în anul 1880 are 15 catolici, 1696 ortodocși = 1711 locuitori, în anul 1890 are 15 germani, 1703 români, 1 slovac = 1719 locuitori, în anul 1900 are 4 maghiari, 14 germani, 1821 români, 1 sârb 3 alții = 1843 locuitori, în anul 1910 are 1786 locuitori, în anul 1930 are 1511 români, 24 țigani, 11 alții = 1546 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Pătaș, Putna, Prilipeț, Borlova Veche. La 1402, ca proprietar al moșiei Selin de lângă Prigor este Dănilă de Tămășel. La 18-19 noiembrie 1428 Sigismund regele Ungariei ține la Mehadia o adunare cu nobili și cnezi din partea de sud a Banatului. La această adunare Radu Raia și Dobre, au atacat pe Tămășel, contestându-i dreptul de proprietate asupra moșiilor Selina și Jabalcina. Numirea acestor două proprietăți își păstrează și azi hotarul comunei.

În anul 1550, Doroteia de Zazsebes, în fața capitlului de Arad, declară că partea ei din posesiunile *Prygor*, *Rawna*, *Dolŷnpathak* și Padeș, din districtul Caransebeș, o dă surorii sale Ana¹²⁹.

¹²⁹ Pesty Szörényi Bansag III, pag. 261.

Conscrierea porțiilor din districtul Caransebeș de la 1603, arată, pe Francisc Țorțoc cu 2 porții, Nicolae Stephan cu 2, Nicolae Buțumaș cu una și Mihai Mezei cu una¹³⁰. În anul 1611 Gavriil Bethen, donează comuna *Prigor* lui Ioan Kornis.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700, dau *Prigoru* în districtul Halmoș. În conscripția din 1717 e *Prigor* cu 40 case în districtul Orșova.

În harta lui Mercy din 1723: *Briger* ca prediu este în districtul Almaș.

În harta oficială din 1761: *Prigor* e în districtul Orșova. Korabinszky: *Prigov* la o milă de la Mehadia. La 1727 se stabilesc în Prigor popa Damaschin Cîmpeanu și fratele acestuia Călugărul trimiși de către Episcopul din Râmnic ca să facă slujbă românilor ortodocși din Banat unde nu sunt preoți. Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată în *Prigor* 1341 ortodocși, 309 perechi căsătorite, 81 elevi. Preoți: Teodor Chimprian, Dimitrie Gimboșe, capelan Ilie Chimprian, învățător Vasile Pistriș. Parohie antică având matricole de la 1790. De Prigor se ținea și filia Putna.

Lanuri: Lunca, Câmpul Ispas, Baraviște, Jeloșița, Trescovița, Jabalcina, Scoc, Selin, Stejar, Pușnic, Pașan, Iclet, Gariște, Suamen, Culmea Tiporașului, Rădăcina, Dâlma Mare. *Pâraie*: Prigor, Domnița, Selin, Iclet. *Văi*: Valea Selin, Valea Scoc, Valea Jabalcina. *Dealuri*: Scoruș, Dâlma, Dealul Mare, Dealul Mesei, Stănia, Belotec, Fața Mare. *Munți*: Crist, Dosne Mari, Baroviște, Belotec. *Culmi*: Culmia Ramniții. În locul Ogci, cum ieși din sat, s-a aflat în 1922, o piatră având inscripție romană. E depusă în muzeul Almăjului din Bozovici.

Biserica ortodoxă zidită din piatră, s-a edificat în anul 1802 în locul celei din lemn. A fost renovată în 1867 și 1890. Școala s-a zidit în 1890 în locul celei vechi, de asemenea din lemn, pictura terminându-se în 1807. a fost renovată în 1867 și 1890. Școala s-a zidit în 1830 în locul celei vechi, de asemenea din lemn.

În timpul confiniului militar Prigorul devine sediul unei companii din regimentul iliro-banatic. La 1796 e amintit căpitanul Ruja din Prigor. E primul ofițer almăjan amintit în acte.

Locuitorii din Prigor înainte de anul 1918 aveau o strânsă legătură cu Vechiul Regat. Aprovizionarea cu cereale se făcea din orașele Olteniei, îndeosebi din Turnu Severin. Exista deci un viu contact cu frații de dincolo de Carpați.

¹³⁰ *Id.* II, pag. 452.

Voluntari în armata română: Careba Iosif, Zaharie Negoită, Pavel Careba, Simeon Miclău, George Constantin, locotenent Melicher Stolz, Eremia Bârdea proveniți din captivitatea italiană.

În toamna anului 1918, soldații reîntorcându-se de pe front și văzând ilegalitățile comise de către cei chemați a face dreptate, au devastat fabrica de țuică a Primei Case de păstrare din Caransebeș, au devastat notariatul comunal, luând cerealele adunate prin rechiziții și împărțindu-le săracilor. Notarul, știindu-se vinovat de multe abuzuri, fuge din comună încă în primele zile ale luni noiembrie 1918. Pentru oprirea lățirii dezordinilor, se înființează o gardă națională sub conducerea învățătorului sublocotenent Iosif Toader. Garda introduce ordinea și funcționează până la ocuparea comunei de către armata sârbă.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 ia parte preotul Coriolan Buracu și învățătoarea Zarva Sofia. Ocupația sârbă a fost umană. Conscripția porților de la Caransebeș din 1603 dă în Prigor pe Francisc Țorțoc cu 2 porții, Stefan Nicolae - 2 porții, Buciumaș Nicolae 1 porție și Mezei Mihail 1 porție. În baza Legii din 7 august 1807, lege fundamentală pentru graniță în comuna Prigor erau: 1 biserică ortodoxă de piatră, 1 școală națională din bârne, 1 post de comandă și hambar din bârne, 1 școală germană, și locuința căpitanului în casă de piatră, 125 case grănicerești de bârne. Pământul imposabil de cl. I 192.100 jughere, cl. II - 215.700 jughere, cl. III 345.700 jughere; livezi: cl. I - 183.800 jughere, cl. II 96¹⁴⁰⁰ jughere, cl. III 130¹⁴⁵⁰ jughere; izlaz categ. III - 1478¹³⁶¹ jughere; grădini cu pomi 412⁴²⁵ jughere ale grănicerilor și 1¹⁴⁰⁰ jughere ale ofițerilor și subofițerilor; grădini de pomi comunale 7¹⁴⁰⁰ jughere (Rusu Coman *Istoria Almăjului* în Rev. Inst. Social Banat-Crișana, Tom. IX mai-august 1941, p. 185). Eroii comunei sunt: Staltz Francisc, nr. casei 189, sublocotenent, reg.8 Honvezi, a murit pe frontul rusesc; Cornena Petru, nr. casei 117, elev plutonier, reg. 43 Infanterie a murit pe Podul Iloaiei; Ghimboasa Iosif, nr. casei 23, sergent, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul rusesc; Ruja Andrei, nr. casei 9, caporal, reg.8 Honvezi, a murit pe frontul italian; Țira Nicolae, nr. casei 22, caporal, reg.8 Honvezi, a murit pe frontul galițian; Careba Petru, nr. casei 56, fruntaș, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul din Bucovina; Jifen Iosif, nr. casei 201, fruntaș, reg.8 Honvezi, a murit pe frontul Prizemișl; Armaș Ioan, nr. casei 113, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul italian; Buracu Alexandru, nr. casei 86, soldat, reg. 2 Honvezi a murit pe frontul galițian; Barus Florin, nr. casei 114, soldat, reg.8 Honvezi, a murit pe frontul italian;

Buracu Ioan, nr. casei 170, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul St. Martîno; Buracu Nicolae, nr. casei 86, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul italian; Buracu Pavel, nr. casei 86, soldat, reg. 3 Vânători a murit pe frontul St. Martîno; Cornean Alexandru, nr. casei 120, soldat, reg. 29 Infanterie a murit pe frontul italian; Cornen Anton, nr. casei 116, soldat, reg. 300 Honvezi a murit pe frontul Avizano; Careba Gheorghe, nr. casei 33, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Monte Sapo; Careba Ioan, nr. casei 33, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul italian; Calin Iacob, nr. casei 89, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul italian; Calin Iosif, nr. casei 92, soldat, reg. 43 Infanterie a murit în Spitalul Wilhelmîna din Viena; Calin Gheorghe, nr. casei 93, soldat, reg. 43 Infanterie a murit acasă; Calin Lazăr, nr. casei 89, soldat, reg. 8 Honvezi, a fost prîns în vechiul regat; Calin Nicolae, nr. casei 93, soldat, reg. 43 Infanterie a murit acasă; Dobromir Nicoale, nr. casei 166, soldat, reg. 3 Vânători a murit în Doberdo; Floca Iosif, nr. casei 63, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul rusesc - Chinov; Floca Ioan, nr. casei 66, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul rusesc - Bialovka; Floca Nicolae, nr. casei 132, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul italian; Floca Nicolae, nr. casei 16, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Galițian; Floca Pavel, nr. casei 87, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul Galițian; Ghimboasă Grigore, nr. casei 49, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Galițian; Ghimboasă Ioan, nr. casei 164, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul din Carpați; Hasing Rudolf, nr. casei 21, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul sârbesc; Lăzărel C-tin, nr. casei 183, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul italian; Ionescu Nicolae, nr. casei 21, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Doberdo; Jifcu Nicolae, nr. casei 215, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul Leuberg; Matei Aurel, nr. casei 173, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul italian; Miclău Gligorie, nr. casei 3, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Altamuni; Miclău Iacob, nr. casei 3, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul Prizemișl; Miclău Ilie, nr. casei 190, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul rusesc; Miclău Ioan, nr. casei 4, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul rusesc; Miclău Nicolae, nr. casei 20, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul rusesc; Miclău Zaharia, nr. casei 121, soldat, reg. 20 Honvezi, a murit pe frontul rusesc; Miclău Pavel, nr. casei 165, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul italian; Maranescu Lazăr, nr. casei 119, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Dobendo; Maranescu Nicolae, nr. casei 184, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul St. Martino; Maranescu

Nicolae, nr. casei 110, soldat, reg. 8 Honvezi prizonier la Timișoara; Negoită Antonesie, nr. casei 118, soldat, reg. 37 Artilerie mort în Piave; Negoită Dumitru, nr. casei 27, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul rusesc; Poznan Ștefan, nr. casei 220, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Doberdo; Rădulescu Iosif, nr. casei 16, soldat, reg. 43 Infanterie a murit acasă; Ruja Gheorghe, nr. casei 205, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul rusesc; Ruja Iosif, nr. casei 95, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Doberdo; Ruja Mihail, nr. casei 9, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul rusesc; Ruja Ștefan, nr. casei 17, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit acasă; Ruja Toma, nr. casei 97, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul St. Grado; Rotariu Pavel, nr. casei 187, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul St. Martîno; Sârbu Gligorie, nr. casei 65, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit la Lemberg; Sârbu Ilie, nr. casei 5, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul Galițian; Sârbu Pavel, nr. casei 187, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Gorizio; Țiră Alexandru, nr. casei 78, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul Avizano; Țiră Gligore, nr. casei 187, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul Mascotîni; Țiră Lazăr, nr. casei 187, soldat, reg. 43 Infanterie a murit în Spitalul din Budapesta; Țiră Vasile, nr. casei 78, soldat, reg. 8 Honvezi, a murit pe frontul italian; Vîntilă Alexandru, nr. casei 80, soldat, reg. 43 Infanterie a murit în Locvitza; Vîntilă Alexandru, nr. casei 25, soldat, reg. 3 Vânători a murit în Dobendo; Vîntilă Pavel, nr. casei 80, soldat, reg. 43 Infanterie a murit pe frontul rusesc; Verindean Vasile, nr. casei 42, soldat, reg. 43 Infanterie a murit în Spitalul din Seghedin; Zavoian Alexandru, nr. casei 101, soldat, reg. 43 Infanterie a murit în Mezölalvra. În amintirea eroilor s-a ridicat o troiță având inscripția: *În amintirea celor căzuți în războiul de întregire a neamului românesc 1914-1918. Ridicată în primul an de domnie al M. S. regelui Carol al II-lea de către Societatea Cultul Eroilor, comitetul central București.*

Prilipeț

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată 120 familii grănicerești. În anul 1828 comuna are 1133 români ortodocși, în anul 1843 are 1183 ortodocși, în anul 1858 are 1283 români, în anul 1870 are 1568 locuitori, în anul 1880 are 27 catolici, 1 greco-catolic, 1567 ortodocși = 1595 locuitori, în anul 1890 are 9 germani, 1649 români, 1 slovac, 15 alții = 1674 locuitori, în

anul 1900 are 1744 locuitori, în anul 1910 are 1746 locuitori, în anul 1930 are 1452 români, 12 germani, 20 slavi, 64 țigăni, 1 alții = 1549 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici în vecinătatea comunelor Pătaș, Bozovici și Rudăria.

Cea dintâi dată istorică despre comuna Prilipacz este din anul 1484. În acest an regele Matei dispune capitlului de Arad să introducă pe Iacob Gerlysthe în posesiunile *Gerlysthe*, *Iasanycza*, *Rwdarya*, *Rwstnj*, *Prilipacz*, *Hernyak*, *Marsjna* și *Zelyste* din districtul Hallmas¹³¹. La 1569 regele Ioan II decide ca Petru și George Gârlișteanu să rămână proprietari pe veci ai comunei *Prelipeț*, iar Ana Fiath, Francisc de Marginea și George Ombozi, care la 1566 se opuseseră introducerii lui Petru și George Gârlișteanu în proprietatea numitei posesiuni, să fie răscumpărați în bani. În anul 1575, Elisabeta Gârlișteanu intentează proces în fața tribunalului din Caransebeș contra fraților săi, pretinzând partea cuvenită din comuna Prilipeț. Cristofor Bathory respinge acțiunea Elisabetei Gârlișteanu¹³². La 1598 cei doi frați Ștefan și Nicolae Gârlișteanu împart comuna luându-și fiecare partea legală. Conscripția porțiilor din Caransebeș de la 1603 indică ca proprietar în Prilipeț pe George Gârlișteanu.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700, *Prilepatz* este în districtul Halmas. Conscripția din 1717 dă *Prilevaz* cu 57 case în districtul Orșova. Harta lui Mercy din 1723 are *Prillipatz* în districtul Almaj, iar cea oficială din 1761: *Prilipek* în districtul Orșova. Korabinszki: *Prilip*, în districtul Almăj, comuna a aparținut regimentului româno-banatic.

Conscripția greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată *Prilipeț*, cu parohie antică, cu matricole din 1790 având preot pe Petru Drăgilă, învățător Ioan Simonovici. Numărul ortodocșilor 1183, al perechilor căsătorite 2581.

Lanuri: Lunca de Sus, Iloț, Rușnic, Pășan, Spinet, Mocșandra, Ogășele, Țarina Mică, Rudăria, Gârbovăț, Dealul Băniei, Muscală, Lunca Știubeiului, Lunca Ghimileei, Dealul Părului, Valea Olarului, Valea Rafii, Arniag, Valea Podului, Valea Căcăcioasei, Băbineț, Lacul lui Andraș, Piatra Albă, Țaria Vărciprau, Dâlma, Dosul lui Cocoșnea, Valea Țăriei, Lacul Negru, Lacul cu Aluni, Pietrile Arse, *Ape*: Nera. *Văi*: Apa, Țăriei, Cinrez, Valea Olarului, Valea Rafii, Ogașul Arniagiului, Izvorul Lung.

¹³¹ Pesty: *A Szöreny Bansag hajdu oláh Kemlete*, p. 83.

¹³² Dr. Szentklaray J: *Plebaniak tört.* I, pag 497.

Biserica ortodoxă română datează din anul 1834. În Prilipeț s-a născut generalul Traian Doda care a luat parte în războaiele de la 1859 contra Italiei și 1866 contra Prusiei.

În comună înainte de anul 1918, au existat: *Corul Plugarilor* înființat în anul 1907 sub conducerea învățătorului Ioan Bojincă. *Fanfara Plugarilor* care a luat ființă în anul 1910 sub conducerea învățătorului Ioan Bojincă. Despărțământul Astra ia o bibliotecă pentru luminarea poporului.

Voluntari în armata română proveniți din captivitatea italiană: Petru Marconescu, Vasile Zaberca, Andrei Șuveți, Vasile Cojocă, Andrei Luca, Nicolae Zarva, Ilie Vlădulescu, Ioan Novacescu. Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 au tras la răspundere pe notarul Illés Károl pentru mai multe ilegalități comise în dauna văduvelor și orfanilor. Notarul nedându-și seama de gravitatea timpurilor, a înfruntat cu cuvinte de ocară, ceea ce aduce după sine împușcarea lui în ziua de 2 noiembrie 1918. tot atunci arhiva și locuința notarului au fost distruse. După aceste întâmplări se formează o gardă națională sub conducerea subofițerului Ioan Cojocariu. Gardiștii Ioan Drăgilă, Petru Marconescu, Timotei Drăgilă, Petru Novăcescu, și-au îndeplinit chemarea cu mare vigilență și au introdus ordinea. Ocupația sârbească a ținut până la 1 ianuarie 1919. Eroii comunei sunt: Andrei Ioan, 50; Dancia Luchian, 117; Murgu Petru, 168; Andrei Vasile, 33; Novacescu Andrei, 257; Zaberca Gheorghe, 140; Andrei Ion, 165; Andrei Andrei, 182; Andrei Dumitru, 50; Andrei Gheorghe, 155; Andrei Ilie, 173; Andrei Ion, 150; Andrei Nicolae, 155; Andrei Pau, 33; Andrei Petru, 29; Beloescu Ilie, 91; Cojocariu Alimpie, 100; Constantin Macu; Cara Vilhelm, 172; Dragila Alexa, 110; Dragila Aurel, 109; Dragila Eremie, 43; Dragila Emilian, 230; Dragila Iosif, 129; Dragila Ion, 129; Dragila Ilie, 96; Dragila Pavel, 43; Hânda Nicolae, 116; Imbrea Pavel, 86; Imbrea Petru, 259; Murgu Chirilă, 22; Murgu Mihail, 105; Maloș Petru, 52; Mihoc Petru, 73; Mihoc Petru, 74; Moacă Solomon, 11; Novaescu David, 113; Novaescu Luchian, 257; Nicodim Ion, 91; Novaescu Nicolae, 68; Novaescu Pavel, 95/44; Pițerea Ilie, 57; Păun Iosif, 63; Serafin Mihail, 121; Sârbu Pavel, 21; Șuveți Iosif, 30; Ursu Lazăr, 78; Vladulescu Mihail, 174; Zaberca Damaschin, 104; Zaberca Danilă, 89; Zaberca Nicolae, 218; Zaberca Ion, 89; Zaberca Pavel, 191; Zarva Petru, 225; Zarva Partenie, 53; Novaescu Ioan, 202. Eroii nu au monument.

Putna

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată 32 familii grăniceri. În anul 1843 are 269 ortodocși, în anul 1870 are 331 locuitori, în anul 1880 are 1 catolic, 376 ortodocși = 377 locuitori, în anul 1890 are 386 români, în anul 1900 are 398 români, 16 alții = 414 locuitori, în anul 1910 are 410 locuitori, în anul 1930 are 291 români, 33 țigani, 9 alții = 333 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Prigor, Pătaș, Borlovenii Vechi, Șumița, Borlovenii Noi. E situată pe valea Putna, care taie muntele Belcovăț.

Ecaterina Gaman, Nicolae și Francisc Berta convin la anul 1577 asupra folosințelor posesiunilor Maciova, Peștere, Plugova, Putna și Brebul. În 1579 Francisc Berta, zălogește părțile lui din aceste posesiuni lui George Gaman, pentru suma de 500 florini. La 1585 Sigismund Báthory dispune introducerea Ecaterinei Berta în partea cuvenită din posesiunea *Putna*, la care se opune Ana, fiica lui Nicolae Berta¹³³. În conscripția porților de la 1603, nobilii din Putna sunt impuși cu o porție.

Însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700, indică *Putna* în districtul Almăj. În conscripția din 1717 *Putni* cu 13 case e în districtul Orșova. În harta lui Mercy din 1723 *Patna* este în districtul Almăj. Harta oficială din 1761 dă *Putna* în districtul Orșova. Korabinszky: *Putna* la $\frac{3}{4}$ milă de la Mehadia. Vályi: *Putna*, comună în Banat la $\frac{3}{4}$ milă de la Mehadia. În anul 1774, face parte din confiniul militar împărțită fiind la compania din Prigor. Până în anul 1892, n-a avut biserică ... afiliată la matra Prigor. Conscripția greco-neuniților de la Buda din 1843 arată Putna ca filie la Prigor, având 269 ortodocși, 54 perechi căsătorite, 23 elevi, învățător Ilie Valușescu.

Lanuri: Scoc, Cozacica, Rișoveți, Ogașul lui Mihai, Ogașul cu Păsui, Crestinecea, Pogara, Gârâște, Selin, Sfârleac. *Crânguri*: Putnița, Moara Pemului. *Văi*: Prigor. *Pâraie*: Putnița, Valea Adâncă, Vercipolia, Putna, Ogașul cu Plopi. *Coline*: Fața Belcoveți, Gârâște. *Ogașe*: Ogașul lui Mihai, Ogașul lui Joch. *Dealuri*: Pogara, Rachiți, Dealul Mezei, Dealul Crestinecea. *Vârful de muni*: Belcovăț, Sfârleac, Dosul Handei, Curmătura. *Munți*: Belcovăț, Pogara, Putnița, Ogașul cu Plopi. *Poteci*: Fața Belcovăț, Poteca Mezei, Poteca Selin, După Deal.

Ca voluntari în armata română în marele război mondial 1914-1918 au servit: Motonga Tanase și Motonga Damaschin, proveniți din captivitatea

¹³³ Pesty: *Szörényi Bánság* II, pag.466; Szentklaray: *Plebaniak*, I, pag. 498.

italiană. Numiții iau parte în luptele de la Tisa. Toamna anului 1918 a trecut în liniște, nefiind în comună nici o dezordine. Sârbii în timpul ocupației n-au stat în comună decât doar din când în când patrulele din Prigor treceau prin Putna, fără a se amesteca în treburile locuitorilor. Eroi comunei sunt: Zavoian Petru, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Hânda Ioan, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Zavoian Nicolae, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Zavoian Constantin, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Boldea Muntiu, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Boldea Dumitru, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Boldea Gheorghe, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Hurecsu Lazăr, reg. 8 Honv. căzut pe frontul din Galiția; Balaci Nicolae, reg. 8 Honv. căzut pe frontul din Galiția; Zarvian Constantin, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Șopron – în spital; Valusescu Danilă, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Galiția; Tudorescu Aleka, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Albania; Tudorescu Constantin, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Albania; Zarvian Tima, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Zarvian Andrei, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Dumitrescu Gh., reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Baba Dumitru, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Baba George, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Goga Iancu, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia. Eroi nu au monument.

Radimna

În anul 1843 comuna are 722 ortodocși, în anul 1870 are 629 locuitori, în anul 1880 are 3 catolici, 678 ortodocși = 681 locuitori, în anul 1890 are 8 germani, 144 români, 583 sârbi, 1 alții = 736 locuitori, în anul 1900 are 1 maghiar, 6 germani, 94 români, 694 sârbi, 9 alții = 804 locuitori, în anul 1910 are 846 locuitori, în anul 1930 are 76 români, 701 sârbi, 53 țigani, 2 alții = 832 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Pojejena Română, Șușca, Belobreșca. Înălțimea deasupra nivelului mării 89 metri.

În anul 1367-1370 este amintită *Radymbya*, *Radamlia*, *Radumlya*, *Rodomla*, *Rudumlia*, în vecinătate cu satul Zagurian. În anul 1370 Ladislau, ducele de Opolia, judecă pe mai mulți tâlhari între care sunt și Brathyzlou și Bucha, iobagii lui Benedict și Petru Heem din *Radymlya*. În timpul ocupa-

ționii turcești locuitorii au trăit răsfițați de-a lungul văii Radimna, rămânând din acel timp numirea Cracul Turcului. Izgoniți fiind turcii, românii coboară la Dunăre, unde era nevoie de brațe pentru apărarea graniței. Radimna până la 1772, era o unitate cu Șușca. În anul 1808, avea 107 case, biserică, școală, clădite din piatră și pichete de pază. La 1848 este jefuită de către sârbii de peste Dunăre, care iau cu ei și clopotul de la biserică.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Radimi* în districtul Porecia. Conscripția din 1717 are *Radigna*, cu 83 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1720 e *Radimna* în districtul Clisură. Harta oficială din 1761 are *Radinna* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Radimna*. A făcut parte din confiniul militar compania din Pojejena. Korabinszky: *Radimna*, la o milă de la Palanca Nouă în Clisură. Vályi: *Radimna*, comună în comitatul Caraș, proprietate camerală.

În șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 Radimna are 722 ortodocși, 167 perechi căsătorite, 60 elevi. Preot Jivota Iancovici, învățător Gavriil Filipovici. Matricolele datează din 1778.

Lanuri: Camenița, Dubrava, Ersko Polie, Clucove, Rât, Padinschi Reca, Jabucița, Na Suski, Brestar, Visne, Mala Strajevița, Svraciace, Velika Strajevița, Padina, Țarska Padina, Srednic. *Pâraie*: Radimna. *Văi*: Brzevița, Suva Reca. *Dealuri*: Lisa Poliana, Hajducki Hrt, Cucuricov Hrt, Cosarski Hrt, Majstorski Hrt, Cracul Turcului, Dealul Mare (Veliki breg), Dealul Mic (Mali breg), Dealul Căraușilor (Crai Voznic), Vârful Gol (Golohrt), Custra. *Ogașe*: Ogașul Babei Safca (Baba Safcin Potoc), Ogașul Schende, Tipolinov Potoc. Spre nord de comuna Radumlya se afla în evul mediu satul Zagurian (1367) care avea în vecinătate satele Dragadul (1367), Kwesd (1367), Vlasolch (1367), Parthache (1367), Kakareth (1367).

Din matricole se constată că locuitorii comunei au fost români și s-au sârbizat în urma politicii duse de către biserica sârbă. În vechile matricole se află numirile: Bugărin, Penția, Basarab, Cornea¹³⁴. Din partea bisericii noastre se duce o vie acțiune pentru readucerea credincioșilor în sânul națiunii române.

Locuitorii comunei au trăit zile grele în toamna anului 1918, când trupele germane demoralizate retrăgându-se din Serbia ating și Radimna. Pe de altă parte soldații reînțorși de pe front, instigați de familiile rămase în mizerie, alungă pe notar, îi prădează casa. Devastările se lătesc, căzându-le victimă și locuitorii mai înstăriți, apoi primăria, arhiva comunală, jandar-

¹³⁴ V. Cornean: *Monografia Eparhiei Caransebeș*, pag. 488.

meria depune armele și se refugiază în pădure. Dezordinii i se pune capăt prin ocuparea comunei de către armata sârbă. În războiul mondial au căzut 29 eroi, toți sârbi.

Rafnic

În anul 1839 comuna are 940 catolici, 13 ortodocși = 953 locuitori, în anul 1851 are 910 catolici, 13 ortodocși = 923 locuitori, în anul 1863 are 942 locuitori, în anul 1870 are 841 locuitori, în anul 1880 are 794 catolici, 15 ortodocși = 809 locuitori, în anul 1890 are 2 maghiari, 1 german, 3 români, 698 croați, 11 alții = 715 locuitori, în anul 1900 are 787 crașoveni, 3 germani, 2 slovaci = 792 locuitori, în anul 1910 are 746 locuitori, în anul 1930 are 363 români, 16 țigani, 332 crașoveni, 5 alții = 716 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Vodnic, Dognecea, Calina, Goruia, Clocotici.

Comună crașovenească, care apare prima dată în însemnările lui Marsigli din 1690-1700 sub numirea *Ravnik*, în districtul Vârșeț. În conscripția din 1717 nu figurează. Harta lui Mercy din 1723 dă *Raffnech* în districtul Vârșeț. În harta oficială din 1761 e *Refnek* în districtul Vârșeț. Harta lui Gridelini din 1776: *Raffnik*. Korabinszky: *Rafnek*, la $\frac{1}{4}$ milă de la Dognecea. În partea de NV a comunei sunt urme de drum roman.

Parohia catolică este înființată în 1789. Matricolele datează de la 1786, iar biserica este zidită în 1825.

Lanuri: Lunca, Jelen, Liplia, Bricbreg, Sudarobreg. *Pâraie*: Rafnic, Jupalnic, Glodiș, Sfogia. *Văi*: Jupalnic, Celug, Braian, Sfogia, Grunar, Poljana, Rafnik. *Ogașe*: Ogașul Rafnicului, Valea Gelugului, Cantariu, Gladiș. *Dealuri*: Pichimbreg, Ocimbreg, Jelen, Liplia, Hotar, Boschimbreg, Salimbreg, Veliceastrona, Sudorobreg, Dragionja, Zupanj, Tâlva, Grunar, Velika Obrska, Klanijeș, Beli Kamen, Pod Kantaram, Ganka strana. Valea Braidu. Amintește existența în evul mediu a comunei cu această numire în apropiere de Rafnic.

În războiul mondial au căzut 20 eroi toți crașoveni. Valea Braian amintește existența în evul mediu o comună cu această numire în apropiere de Rafnic. Eroii nu au monument.

Ramna

În anul 1839 comuna are 2205 ortodocși, 9 catolici = 2214 locuitori, în anul 1843 are 1232 ortodocși, în anul 1851 are 2214 locuitori, în anul 1863 are 2355 locuitori, în anul 1870 are 2725 locuitori, în anul 1880 are 41 catolici, 903 greco-catolici, 1473 ortodocși, 3 reformati, 6 izraeliți = 2426 locuitori, în anul 1890 are 6 maghiari, 47 germani, 1 slovac, 2382 români, 1 croat, 12 sârbi, 7 alții = 2456 locuitori, în anul 1900 are 2507 locuitori, în anul 1910 are 2485 locuitori, în anul 1930 are 2071 români, 8 maghiari, 36 germani, 92 țigani, 14 alții = 2221 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Berzovia, Bocșa Română, Bărbosu.

Ramna e amintită în actul din 1364 când magister Laurențiu e castelanul de Haram și vicecomite de Caraș, constată că i s-a prezentat Dionisie de Maius, protestând că Petru, fiul lui Mihail Hag, pe când era primar de Kuuesd a luat un cal din proprietatea sa Rauna¹³⁵. La stabilirea hotarului Iersig în anul 1369 se amintește la miazăzi posesiunea *Rauna*, care era a familiei Hem. În anul 1400, Ladislau, fiul lui Paznad de Gătaia, a luat cu forța 2 iobagi, pe Dumca fiul lui Dragul și pe fratele acestuia de pe moșia *Rawna* a lui Heem de Remethea. Regele trimite plângerea autorităților, care fac anchetă asupra furtului iobagului Dumca din *Rauna*¹³⁶. La 1418 Brath, primarul de *Egreus*, folosindu-se de întunericul nopții fură un iobag de la Stefan Hem din Rauna. La 1447 Radu Bizere se înțelege cu Nicolae Bizere ca Lado și fii săi primesc posesiunile Slatina, Ohabița și Rampnapathaka¹³⁷.

La 1475, intervine o înțelegere între Nicolae Bizere și fiul Gașpar deoparte, Ladislau Bizere și fiii George, Ladislau de altă parte, referitor la împărțirea averilor din Ramna de Jos și cea de Sus, precum și pentru sistarea oricărui proces între ei. La 1495 o nouă înțelegere intervine între George Gaman de Bizere și fiii lui de o parte și între Ioan, Nicolae și Andrei Bizere de altă parte, asupra împărțirii averii din comunele *Worchorova*, *Rawna*¹³⁸. La câteva zile după această înțelegere Ioan Bizere zălogește *Rawna* și alte proprietăți lui George Gaman. În anul 1500, Cristina, fiica lui Nicolae Bizere, cere zestre partea cuvenită din comunele *Kalova*, *Rawna*, fiindcă așa

¹³⁵ Pesty *Krassó* III, pag. 63.

¹³⁶ *Id.* pag. 234 și 237.

¹³⁷ Pesty: *Szörenyi Bánság tört.* III, pag. 52.

¹³⁸ Pesty: *Szörenyi Bánság* III, pag. 120.

pretinde dreptul valah (*jure volachi requirente*). La 1566 se face o înțelegere între familia Gaman și familia Theorek de a nu se mai înprocesa pentru moșiile *Glaal, Glomboka, Rawna*¹³⁹. La 1597 Sigismund Báthory dispune introducerea lui Andrei Barczay în proprietățile Rawna și Gertenis, contra acestei introduceri protestează Ana Racoviță, soția lui Nicolae Toth.

Din toate diplomele indicate mai sus se constată că în evul mediu comuna Ramna a avut stăpânire românească, domni feudali români și orice litigiu între cei interesați se judecă după legiurile valahe.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Ravna* e în districtul Bocșa. Conscripția din 1717 dă *Rabna*, cu 92 case în districtul Vârșeț. Harta lui Mercy din 1723 are *Raffna*, comună locuită în districtul Vârșeț. În harta oficială din 1761 e *Rafna*, iar în harta lui Grisellini din 1776: *Rafna*, Fényes Elek: *Raffna*, comună valahă cu 9 catolici, 2205 ortodocși.

Săpăturile făcute în hotarul comunei au dat la iveală urme de veche civilizație romană. S-au aflat mai multe monede de aur din timpul împăraților Traian, Dioclețian, Gordian. Înainte de anul 1797 comuna era compusă din 3 cătune: Dealul, Stan, Colonie. Pe vârful Dealului Petrii se pot vedea resturile unor ruine pe care poporul le numește Groapa Cătanelor.

Până la 1855, comuna era proprietatea fiscului. La această dată trece în proprietatea căilor ferate austro-ungare.

Lanuri: Anini, Gariște, Iboz. *Râuri*: Bârzava. *Pâraie*: Smida (formată din Vâna Rafnic și Vâna Vernicu), Izvorul Vernicului, Izvoru Anin, Blocheu. *Văi*: Valea Poieni, Teiuș, Stoiconi, Curți, Valea Petrii = Moghii. *Dealuri*: Dumbrava, Poeni, Stoiconi, Seliște, Anin, Teușul Mare, Teușul Mic.

Biserica ortodoxă română datează din anul 1770, iar parohia a fost organizată cu mult timp înainte. În anul 1781 învățător în Rafna era Milutin Rusu, român de religie greco-orientală, care îndeplinea și funcția de cantor bisericesc și notar. Avea salariu anual de 25 florini, 12 măji metrice cucuruz, 6 stâneni lemne și locuință într-o chilie de la școală. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată Ravna, posesiune camerală, cu parohie din timpuri imemorabile, cu matricolele botezaților de la 1784, al căsătoriților de la 1785, al morților de la 1794, având ca preoți pe: George Popovici, Petru Țăranu, Ion Popovici, capelan Izidor Țăranu, diacon Vasile Popovici, învățător Filip Popovici. Numărul ortodocșilor 1232, al perechilor căsătorite 302, al elevilor 60.

¹³⁹ Pesty: Szörényi Bánság III, pag. 345.

În anul 1886, se înființează un cor bisericesc sub conducerea învățătorului Romulus Ancușa. Tot atunci se înființează o casină română, care a funcționat până la începutul primului război mondial. Învățătorul unit Iosif Miclău în 1884 înființează o societate muzicală corală *Unirea*, având diriginte pe țăranul Vasile Pascu. Societatea *Unirea* în 1912 formează o fanfară. În 1900 se înființează o bancă de credit sub președenția lui Trifu Ferciug. Ca vrednic pionier al naționalismului în era maghiară trebuie amintit țăranul Ioan Roșu, un înflăcărat luptător al cauzei românești, un om cult și distins fruntaș al dreptății. La intrarea României în război, în 1916, au fost puși sub pază politică preotul Emil Sasu și învățătorul Dănilă Ilieșcu. De la ambele biserici române s-au rechiziționat 6 clopote mari. Voluntari în armata română au fost: Ioachim Dragoescu, 22, regimentul român din Siberia Gloria, decorat cu crucea; Pavel Damian, 333, regimentul din Siberia Gloria, decorat cu crucea; Pascu Ioan, 323, Regimentul din Siberia Gloria, decorat cu crucea; Vezoc Achim, 140, regimentul din Siberia Gloria, decorat cu crucea; Moisui Constantin, 290, regimentul din Siberia Gloria, decorat cu crucea; Jurca Coriolan, 360, regimentul din Iași, decorat cu M.F.I.; Jurca Pavel, 259, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Moteca Platon, 255, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Gavagina Pavel, 401, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Egerescu Petru, 369, regimentul Rusia, decorat cu M.F.I.; Cherloaba Vasile, 401, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Sau Aurel 407 regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Avram Gheorghe, 198, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Laiu Romulus, 268, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Marcu Vasile, 350, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Moldovan Petru, 400, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Stoian Petru, 354, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Orghelaci Simion, 221, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Pârvu Nicolae, 238, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Enășel Iosif, 303, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Iancu Ioan, 206, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Popa Ioan, 73, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Ilcau Achim, 318, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Varan Ioan, 59, regimentul Italia, decorat cu M.F.I. Achim Pavel, 125, regimentul Italia, decorat cu M.F.I.; Dragoș Vasile, 130, regimentul Italia, decorat cu M.F.I..

Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918 au avut o purtare demnă. Incidente în comună n-au fost, decât mici pagube la pivnițele cu mărfuri și băuturi ale Societății Reșița. Garda națională română s-a înființat sub comanda plutonierului Ioan Pascu.

Fostul notar, Iosif Keit a fugit din comună încă în luna octombrie 1918, fără a-i fi făcut cineva vreun rău. În locul lui, sătenii aleg de conducător comunal pe subnotarul Alexandru Bolfă, care stă în fruntea comunei în tot timpul tulbure din toamna anului 1918 și la începutul erei românești.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 au plecat: Filip Stângu, preotul Ioan Pincu, țăranii Petru Dragoescu, Vasile Pascu, Păun Arza, Pavel Târziu. Delegații au fost însă arestați de către sârbi în gara Timișoara și trimiși sub escortă acasă. Numai Filip Stângu a putut să se strecoare vigilenței sârbe, luând parte la Alba Iulia.

La începutul lunii noiembrie 1918 Ramna este ocupată de armata sârbă. S-a purtat mai rău decât o armată dușmană. Vagoane de vite întregi au fost duse la gara din Bocșa Montană și îndrumate spre Sârbia. Mulți săteni înspăimântați de atrocitățile sârbe au părăsit comuna fugind în pădure sau în comunele învecinate. Eroii comunei sunt: Moza Ioan, nr. casă 4, soldat în regimentul 43 Infanterie, căzut în Serbia; Cospenda Petru, 5, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Achim Petru, 7, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Cospenda Nicolae, 19, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Enășel Ioan, 23, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Miloș Achim, 28, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Peptenar Achim, 31, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Vezoc Ilie, 34, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Chira Petru, 35, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Parvu Ioan, 41, soldat în regimentul, 8 Honvezi, căzut în Rusia; Museti Gheorghe, 46, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Museti Achim, 46, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Dragoș Pavel, 58, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Târziu Pavel, 61 soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Blocau Vasile, 61, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Milivoi Achim, 65, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Vezoc Ioan, 64, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Dragoș Achim, 65, soldat în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Pârvu Filip, 66, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Geicea Ioan, 67, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Lăpădat Achim, 67, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Achim Iosif, 86, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Lăpădat Petru, 89, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Penda Ioan, 92, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Miu Iosif, 102, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Italia; Baba George, 102, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Peptenar Vasile, 103,

fruntaș în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Jucu Iosif, 104, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Balint Ioan 106, caporal, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Spaia Petru 117, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Novac Costa, 123, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Mureșan Petru, 130, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Mureșan Achim, 137, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Barna Petru, 144, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Dragoș Achim, 141 soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Drăgan Achim. 147, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Moisiu Achim, 148, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Elgiu Petru, 153, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Cospenda Costa, 156, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Mateis Achim, 158 soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Albu Pavel, 168, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Dragoescu Petru, 174, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Zorlențan Trifu, 181, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Spaia Iacob, 185, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Ciovec Vasile, 185, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Enășel Achim, 189, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Enășel Achim, 189, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Pascu Achim, 243, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Italia; Leorinț Ioan, 251, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Faranov Nicolae, 264, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Mateis Achim, 266, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Ratan Ioan, 275, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Rusia; Blocau Iosif, 280, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Trales Achim, 239, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Bacau Achim, 295, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Enășel Rusalin, 304, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Maiordin Vasile, 305, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Târziu Vasile, 308, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Florea Achim, 310, soldat în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Blocaiu Achim, 318, soldat în regimentul, 8 Honvezi, căzut în Serbia; Ciovec Achim, 319, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Serbia; Cospenda Traian, 352, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Paianu Traian, 352, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia; Danciu Vasile, 356, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Serbia; Stângu Ioan, 364, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Balint Ioan, 399, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Rusia; Fericiug Achim,

172, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut, în Italia; Klein Iosif, 293, soldat, în regimentul 43 Infanterie, căzut în Serbia; Ivan Ioan, 157, soldat, în regimentul 8 Honvezi, căzut în Serbia. Eroii nu au monument.

Ravensca

În anul 1880 are 406 catolici, 4 greco-catolici = 410 locuitori, în anul 1890 are 418 cehi, în anul 1900 are 386 cehi, în anul 1910 are 355 locuitori, în anul 1930 are 2 români, 386 cehi = 388 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Gârnic, Sichevița, Șopotul Nou.

O colonie înființată în 1826 cu cehi, întocmai ca și Gârnic, Sfânta-Elena, Schnellerruhe. La înființarea coloniei s-au zidit 64 case grănicerești, însă surpându-se muntele pe care era așezată comuna locuitorii s-au împrăștiat rămânând în 1858 numai 32 case cu 181 locuitori¹⁴⁰. Făcând parte din regimentul iliric-banatic a aparținut companiei din Berzasca. Catolicii au o capelă edificată în anul 1863

Lanuri: Cracul Mare, Valea Sicheviței, Spărturi, Dogi, Straineac, Brestelnic, Groșanați. *Văi:* Valea Boicii, Valea Bârzului. *Dealuri:* Obârșia Seleștiuței, Curmătura Paltinului, Straineacul Oraviței, Cracul cu Coardă, Tâlva Cornului. *Munți:* Cracul Mare.

În războiul mondial au căzut 4 eroi, cehi. Nu au monument.

Răcășdia

În anul 1782 are 373 familii cu 376 intravilan, în anul 1839 comuna are 1319 ortodocși, 10 catolici = 1329 locuitori, în anul 1843 are 2807 ortodocși, în anul 1851 are 1329 locuitori, 1860 are 27 catolici, 1 greco-catolic, 3023 ortodocși, 3 augustini, 8 izraeliți = 3062 locuitori, în anul 1863 are 3028 locuitori, în anul 1870 are 3198 locuitori, în anul 1890 are 10 maghiari, 40 germani, 2871 români, 20 alții = 2941 locuitori, în anul în anul 1900 are 2975 locuitori, în anul 1910 are 2985 locuitori, în anul 1930 are 2587 români, 11 maghiari, 32 germani, 29 țigani, 7 alții = 2666 locuitori.

¹⁴⁰ Pesty: *Szörényi Bánság* II, pag.476.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Vraniuț, Ciuchici, Ilidia, Ciclova Română.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700, *Rakasdia* e în districtul Palanca. Conscripția din 1717 dă *Rakustia* cu 125 case în districtul Palanca. Harta oficială din 1761 are *Rakastia*, iar a lui Grisellini din 1776: *Rakașdia* / *Racaschdia*. Vályi: *Racastia*, comună în comitatul Caraș, proprietate camerală. La 1784, românii din partea sudică a Banatului țin o adunare politică la Răcășdia pentru a fixa atitudinea față de asupririle nemeșilor unguri. Urmarea acestei adunări este o răscoală în mai multe comune din Banat¹⁴¹.

În diferite însemnări aflate pe vechile cărți bisericești, comuna este numită Răcăjdia, Răcăștia, și numai mai târziu Răcășdia. Ungurii, în timpul din urmă, în tendința de a vedea toate prin prisma șovinismului maghiar, au numit-o Rakașd. Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată în Răcășdia, cu matricolele botezaților și căsătoriților de la 1778, ale răposaților de la 1794, având preoți pe Iosif Iancovici, administrator Nicolae Pelovici, cantor Dimitrie Iancovici, diacon Ioan Balica, învățător Vuia Davidovici. Numărul ortodocșilor 2807, cel al perechilor căsătorite 374, al elevilor 100.

Lanuri: Gabrova, Dumbrava, Pomoști, Pe Marcini, Caiul Iencii, Dealul Viilor, Colnicul, Oberland, Spărturi, Târșeturi, Ogășele, Cotul lui Pascu, Lunca, Rovina, Perișul, Cerățul, Prisaca, Lunca Ciclovei, Poștal, Dobrin, Pe Vrani, Padina Lațova, Perișul. *Păraie:* Valea Mare, Răcăștiuța, Vraniu. *Văi:* Ogașul lui Boșcu, Valea Piciorii, Valea Bucovățului, Valea Gabrovici, Valea Lomerdoalelor, Ogașul Mare, Valea Ogoreț. La 1781, învățător român în Răcăjdia era Ioan Popovici, care ocupa și funcțiunea de cantor bisericesc având 40 florini salariu anual, 12 măji metrice cucuruz și locuind într-o chilie separată la școală. În anul 1894 s-a înființat Societatea de cetire și cântare având președinte pe învățătorul Emilian Novacovici, care o conduce până la 1908. De la această dată este condusă de către țăranul Matei Mircea, până la 1912. Îi urmează, pentru un scurt timp, învățătorul Nicolae Mircea, iar la 1913 învățătorul George Guga. În timpul războiului, societatea își suspendă activitatea, iar după terminarea războiului e reorganizată de către fruntașul țăran Matei Mircea. Numitul stă în fruntea societății până la 1921 când conform noilor statute societatea ia numirea *Reuniunea de lectură cântare și muzică Voința*. Conducătorul și dirijorul Reuniunii este

¹⁴¹ Sofronie Liuba și Aurel Iana: *Topografia satului și hotarului*, pag. 12.

învățătorul George Guga. În anul 1933 Reuniunea zidește o frumoasă Casă culturală numită Casa Culturală „Regele Carol II”.

În cursul războiului 1914-1918 autoritățile maghiare s-au purtat cât se poate de vitreg cu populația. Pentru ținută românească au fost internați la Veperd, preotul Cornel Mircea, învățătorul Emilian Novacovici sen., învățătorul Emilian Novacovici jun., învățătorul Nicolae Mircea. Numiții au fost internați în octombrie 1916 și stau până la 1 ianuarie 1918.

În ofensiva contra Serbiei comuna a suferit mult din partea trupelor germane. Răcășdia fiind centru pentru ofensiva germană, sătenii au avut mult de suferit din partea soldaților incartiruiți, care luau totul fără nici o jenă ori despăgubire. Întreg satul era o tabără. Școala confesională un timp a fost cuibul partizanilor maghiari, care încercaseră în mai multe rânduri să pătrundă pe teritoriul sârbesc. După ce armatele germane pătrunseseră adânc în interiorul Serbiei, partizanii fac dese incursiuni în teritoriul ocupat întorcându-se cu pradă bogată la sediul lor de la școala confesională.

Voluntari în armata română au fost: Ianăș Peia, Ioan Rambu Prota, Ioan Luța Strucu, Ioan Cucu Micola, Nicolae Cherba Bălan, George Guga învățător, Nicolae Augustin proveniți din captivitatea rusească, Pavel Goian Blidan, Nicolae Simion Jura, Nicolae Jurca Voin, Pavel Momin Ivașcu, Ioan Fișteag Fugaci, Nicolae Condan, Ioan Goian Pârtoni, Nicolae Simion Buică, Petru Cotreanți Cioană, proveniți din captivitatea italiană.

Referitor la evenimentele din toamna anului 1918 învățătorul Emilian Novacovici scrie¹⁴²: în noaptea de 29 spre 30 octombrie 1918 pe la orele 1 după miezul nopții, un grup de răcășdieni invalizi parcurg străzile în cântece naționale și strigând Trăiască Revoluția, Trăiască România. Întrebați fiind ce fel de eveniment sărbătoresc răspund: A venit telefon la poștă că soldații au depus armele, au degradat pe toți superiorii iar Regele a abdicat.

În dimineața zilei de 30 octombrie 1918, vine mulțimea soldaților voioși că războiul s-a terminat și că pentru noi români s-au ivit zorii mult așteptați. În gară se află jandarmul maghiarizat Berzan care se trudea să urce în tren pe un dezertor român. Soldații somează pe jandarm să elibereze pe român, căci războiul s-a terminat. Berzan se face ca nu înțelege, și nici nu execută cele spuse de soldați până nu i-se aplică o bătaie zdravănă.

În fața Primăriei soldații întreabă mulțimea adunată cum s-a purtat notarul cu văduvele cu nevoiașii comunei și cu familiile celor rămași acasă?

¹⁴² *Răcășdia în războiul mondial, Oravița, 1925.*

Mulțumită tacticii învățătorului E. Novacovici notarul vinovat de multe abuzuri e salvat cu greu de furia poporului. Soldații pornesc cu toții la postul de jandarmi dezarmând pe toți jandarmii apoi intră în prăvălia evreului M. E. Hoffman pe care îl iau la palme. Comuna rămânând fără conducători, preotul Cornel Mircea vicenotarul George Ivan și învățătorul Emilian Novacovici, convoacă o adunare a poporului care alege un comitet național compus din 12 membri având ca președinte pe Emilian Novacovici. Tot această adunare alege o gardă națională din 60 tineri foști soldați. În comună se restabilește ordinea. Notarul Simeon Maroși și învățătorul Silviu Verca, încă în primele zile ale tulburărilor fug la Oravița.

Sârbii au desființat garda imediat după sosirea lor în comună. Iosif Imbri și Ioan Bumbu au fost bătuți până la nesimțire, pentru că și-au exprimat bucuria că Răcășdia va fi anexată României. Învățătorul Emilian Novacovici e târât prin diferite închisori de la Vârșeț și Biserica Albă. Mulți cetățeni sunt bătuți ziua, în fața primăriei cu câte 25 bețe pentru acuze plătuite și imagineare. Eroii comunei sunt: Dumitru Albu, soldat, reg. 7 Honv., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Albu, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Ion Asa, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Asa, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul italian; Iosif Așa, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Nica Avram, soldat, reg. 17 Art., căzut pe frontul italian; Nicolae Bălan, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Gheorghe Belošină, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Ianăș Brăilă, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Ion Brândă, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Gheorghe Bufanu, fruntaș, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Gheorghe Bufanu, fruntaș, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Cuzma Bufanu, sergent, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Străin Bumbu, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Bumbu, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Păun Dragoe, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Gheorghe Dragoe, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Iosif Durăin, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Tudor Enuică, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Petru Fișteag, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Colă Chva, soldat, reg. 101 Inf., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Goian, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Simeon Goian, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Ianăș Goian, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Adolf Hoffmann, locotenent, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Gheorghe Imbri soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Ion Jima, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc;

Vasile Mazgoni, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Măzăran, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Iosif Megheleș, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul italian; Petru Miciuru, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul italian; Simeon Negovan, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Ignea Peia, fruntaș, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Ion Pența, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Dumitru Pența, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Iosif Pența, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Alexa Peta, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Ion Rambu, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Dumitru Simeon, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Dumitru Simeon, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul italian; Costa Simeon, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Ion Simeon, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Târziu, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; David Zebete, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Pein, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Dumitru Bumbu, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Adam Cârdu, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Păun Ciurea, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul italian; Nicolae Ciurea, sergent, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Pavel Ciurea, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul italian; Ion Cimpoca, soldat, reg. 3 Honv., căzut pe frontul rusesc; Paun Cheva, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Ion Cherba, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Gheorghe Cheva, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Dumitru Cherba, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Corcodel, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Gheorghe Cotreanț, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Jurca Contandin, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Ion Crăciunel, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Nicolae Crăciunel, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Gheorghe Cucșa, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Petru Cruța, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Dumitru Crăciunel, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Ion Dan soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul rusesc; Ion Dogangia, caporal, reg. 43 Inf., căzut pe frontul italian; Paun Pența, sergent, reg. 43 Inf., căzut pe frontul italian; George Rambu, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul italian; Tudor Ghera, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc; Ion Găvan, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul rusesc. Pentru pomenirea eroilor, s-a ridicat în anul 1924 un monument, care a costat 8000 lei. Inscripția: *În amintirea soldaților morți în războiul 1914-1918.*

Reșița

În anul 1839 comuna are 1098 locuitori dintre care 441 ortodocși români, 646 catolici și 11 evanghelici. În anul 1851: ortodocși 1419, catolici 673, 11 evanghelici, total 2103 locuitori. În anul 1860 Reșița Română are 958 locuitori, iar cea Germană 3459 locuitori. La 1870 Reșița Română are 1196 locuitori, iar cea Germană 6302 locuitori. La 1880 Reșița Română are 1450 locuitori, iar cea Germană 7915 locuitori. În anul 1890: unguri 863, germani 7425, slovaci 931, români 2582, ruteni 27, croați 6, sârbi 26, alții 954, total 12819 (Reșița Română 2655, cea Germană 10164). În 1903 Reșița are 11770 locuitori, iar Reșița Română 3165 locuitori. În anul 1910: locuitori 17384. În anul 1930: români 5856, germani 10641, unguri 2136, evrei 300, cehi 381, țigani 257, alții 303, total 19874.

Lanuri: Lunca Pomostului, Mociura, Ceret, Bolnovăț, Driglovăț, Coasta Bârlea, Bârzăvița, Cioaca, Valea Mare, Stârnice, Arșița, Budinic. *Văi:* Valea Domanului, Valea Bârzăviței, Sodol, Secu, Valea Bârzavei, Valea Cuptoare. *Pârâie:* Pârâul Târnovei, Domanului, Budinic, Cuptoare, Secu, Râul Alb, Liscov, Pietroasa, Cireșul, Bogat. *Dealuri:* Dealul Crucii, Gol, Ranchina, Dealul Târnovei, Driglovăț, Dealul Clocoticiciului, Dealul Lupacului, Coasta Bârlea, Ceret, Ranchina, Lupac, Cioaca Florii, Cioaca Bălan, Gropos.

Reșița, centru însemnat pentru industria fierului, a minelor de cărbuni și fier, e situată pe valea râului Bârzava la o altitudine de 235,9 metri deasupra nivelului Mării Negre, într-o regiune deluroasă muntoasă, cu peisaje admirabile și înconjurată de păduri seculare. Orașul Reșița se compune din două părți: Reșița Română și Reșița Montană. Mai veche este Reșița Română așezată la vărsarea pârâului Valea Rece în Bârzava. De la acest pârâu probabil s-a dat numele Reșița.

Sub numirea de Reșița, până la sfârșitul secolului al XVIII-lea Reșița Română, care este amintită la anul 1673, într-un registru de impozitare ca Resnița și care în însemnările de la 1690-1700 este *Recitza* în districtul Bocșa. La 1717: *Retziza* în districtul Vârșeț, are 62 case.

De la 1757, locul care avea să fie Reșița Montană și care era situat la marginea comunei românești, nu avea decât o mică colonie de vreo câteva case (20/30 locuitori) se compuneau din români din Reșița Română și imigranți din satele din jur sau din alte părți, care se ocupau cu arsul cărbunilor și topitul fierului în cuptoarele făcute de ingineri germani. În felul acesta se

naște Reșița Germană. Unele dintre primele familii așezate în noua comună se mai păstrează și astăzi: Jianu, Pocreanu, Bălțeanu, Tismănarii, Pateșan.

Korabinszky cunoaște numai *Reșița* în Banat, la $\frac{3}{4}$ mile de Dogașca. Vályi: *Reșița Română*, în comitatul Caraș, proprietate camerală regală și *Reșița Germană*, în comitatul Caraș, proprietate camerală montanistică.

La data de 1 noiembrie 1769, se încep lucrările pentru crearea uzinelor metalurgice din Reșița, la inițiativa consilierului Delius Cristofor Traugott. Traugott propune ca în locul amplificării uzinelor din Bocșa, mai bine să se înființeze uzine noi la Reșița. Propunerilor lui Traugott i s-au asociat consilierul Wögniger Xaver Francisc și membrii direcțiunii miniere din Oravița. Raportul acestora este datat la 3 septembrie 1768. Curtea imperială aprobă raportul și numește o comisie pentru ducerea la bun sfârșit a celor propuse. În comisie intră consilierul Delius Cristofor Traugott, consilierul Wögniger Xaver Francisc, inginerul Schönlein și primarul Redange. Lucrările se încep cu muncitori din comunele învecinate Târnova și Doman. Supravegherea lucrărilor este încredințată controlorului Untergutsch Anton din Bocșa. Primul furnal se zidește în anul 1771. Primii conducători ai uzinelor sunt Abt și Edelblüth. Uzinele iau o rapidă dezvoltare. În 1793 Reșița fabrică 20000 de ghiulele pentru Regatul Neapolelui. Până la 1733 exploatarea se făcea de către stat, iar după această dată se arendează și particularilor. Pentru ca muncitorii să nu fie speculați de către negustori, prețurile mărfurilor și alimentelor erau fixate din partea direcțiunii uzinelor. Acei negustori, care nu respectau prețurile oficiale pierdeau dreptul de a mai putea vinde pe teritoriul uzinelor. Muncitorii aveau unele avantaje ca lemne de foc gratuite și reduceri la chirii. Copiii muncitorilor primeau gratuit instrucția și manualele școlare.

Anul 1848 aduce mari pagube uzinelor. Locuitorii satelor din jur dau foc Reșiței.

Cad pradă focului 143 de case și ard sub zidurile lor peste 80 de persoane. La 29 decembrie 1848, generalul Doda cu grănicerii săi și cu revoluționarii din satele vecine, intră în Reșița și o ocupă. Revoluția a dat Reșiței o grea lovitură, căci mult timp nu s-a mai fabricat aici nici tunuri și nici un fel de armament. Numai prin anul 1851 se reia fabricarea tunurilor. La 1885 Uzinele Reșița, minele și pădurea trec prin vânzare în proprietatea Societății de Cale Ferată Privilegiată Austro-Ungară, cu sediul la Viena (K.K. Öster. Staats-Eisenbahn Gesellschaft). Așa ia naștere *Stegul*, care ajunge proprietarul Reșiței și a tuturor instalațiunilor de pe acest teritoriu. Această societate a fost înființată de baronul Suia George, directorul Băncii

Suia din Viena, baronul Eskelas Daniel, directorul Băncii Arnstein și Eskelas din Viena, Perier Isaac, președinte al *Société generale de credit mobilier a Paris* și principele Galliera Rafael din Paris. Noii proprietari fac instalațiuni moderne, laminoare uriașe, fabrică de șine de cale ferată, ghiulele. Balcani ajung o piață importantă a Reșiței.

În anul 1872 în Reșița Montană se înființează *Reuniunea română de cântări și muzică* sub președenția învățătorului I. Simu. Între anii 1886-1891 apare la Reșița *Ludimagister-Pedagogul Român*, cea dintâi revistă școlară românească din Banat având ca director pe învățătorul Ioan Simu. Începând cu anul 1887 revista ia numele *Pedagogul Român*. Învățătorul Simu a redactat săptămânalul umoristic *Bălaurul*. În 1884 apare la Reșița săptămânalul *Revista*, iar la 1885 săptămânalul *Opinca* ambele sub conducerea învățătorului Simeon Pocreanu din Soceni.

În cursul primului război mondial, Reșița a desfășurat o activitate uriașă, fabricând grenade, tunuri, plăci de oțel pentru vapoare și alt material de război.

La intrarea României în război din Reșița au fost ridicați și internați la Sopron: Grigorie Pocreanu primarul comunei, Ioan Popoviciu preotul comunei, Ioan Doagă comerciant. Toți întorcându-se acasă mor de tuberculoză, contractată în timpul internării. A mai fost internat Alexandru Vlădescu.

Când Reșița ajunge sub stăpânire românească primpretore la Bocșa era Bela Biró, unul dintre cei mai șoviniști primpretori. Fratele lui Biró era primarul impus Reșiței, iar subprimar al Reșiței era Mihai Mercea, agricultor și președintele *Reuniunii de cântări al Plugarilor* din Reșița Română. Mihai Mercea era o personalitate integră, un om însuflețit pentru ideile naționaliste și un vajnic apărător al românismului. Ca membru activ în organizația Partidului Național Român, adunase în jurul său tot ce era omenesc în Reșița. În casa primitoare a lui Mercea se țineau dese ședințe și consfătuiri, privitoare la chestiuni naționale politice. În anul 1918 când semnele revoluției se arată și la Reșița, cei care cercetau casa lui Mercea, adică Ioan Marilă, învățător, și apoi inspector școlar, profesor Nicolae Goanță, învățătorii Avram Neda și Petru Randu, juratul comunal Traian Belcea, Traian Blăjiță, Doagă Traian-Mare, Doagă Traian-Mic, Moise Corbu, Ștefan Apidean, Ștefan Ioan, Ștefan Petru, Petru Chermeleu, Ioan Scrobală, Petru Ienciu, Moisa Gerleștean precum și alți frunțași au organizat un corp de gardă națională pentru apărarea intereselor comunei. Organele administrative maghiare au organizat o gardă maghiară din 60 de persoane,

muncitori și oameni fără căpătâi. În curând această garda s-a dedat la tot felul de dezordini și jafuri.

Jandarmeria maghiară era formată de un ofițer șovinist maghiar. Spre norocul comunei, ajutorul acestuia era românul Ioan Chira, sublocotenent, un bun român și sprijinitor al gărzii naționale române.

Preotul Ioan Vida, întors de pe câmpul de luptă, împreună cu colegul său Ioan Popoviciu, mijlocesc aducerea lui Chira în fruntea gărzii române dându-se în felul acesta gărzii naționale o astfel de organizație care să reziste gărzii maghiare.

Muncitorimea împreună cu ȣiganii de la periferiile orașului, au devastat la începutul lunii noiembrie două prăvălii evreiești, a lui Weinberger și Lebovici. Trupele sârbești care au ocupat comuna în toamna anului 1918, erau puțin disciplinate și cu sentimente ostile românilor. Multe bătăi, jafuri și umiliri au trebuit să sufere românii din partea acestor vremelnici ocupanți. Jandarmeria maghiară, care mai rămase în comună, este pusă sub comanda sârbească.

La 30 noiembrie 1918 delegații preotul Ioan Popovici, Ioan Marila, Nicolae Goanță, primarul Grigorie Pocreanu, Avram Neda, Petru Bandu, Traian Belcea, Traian Blajița, Traian Doaga Mare, Traian Doaga Mic, Gheorghe Doaga comerciant, Moise Corbu, Ștefan Apădean, Ștefen Ioan, Petru Chermelcu, Ioan Scrobală, Petru Ienciu, Mise Gârlișteanu, pleacă la marea adunare de la Alba Iulia. Călătoria este plină de molestări și peripeții. În gările din Lugoj și Timișoara, sârbii îi maltratează: trecuți dincolo de Timișoara trebuie să suporte atacurile gărzilor maghiare. Reîntoarcerea se face tot așa de anevoios. Ajunși acasă șicanele autorităților maghiare și sârbești se țin lanț.

Tot timpul, din toamna anului 1918 până în primăvara anului 1919, organizația națională română din Reșița și-a continuat activitatea politică în ascuns, la casa fruntașului Mercea. Populația suferea obrăznicile soldaților sârbi, care nechemăți se prezentau la toate praznicele obișnuite, la nunți și pomeni, îmbătându-se și trăgând cu armele în avutul românilor. Prin luna mai 1919, vine vestea că jandarmeria română a sosit la Lugoj, sub comanda căpitanului Bucșa. Între ofițerii sosiți la Lugoj cu jandarmeria era și Chira, care de frica internării de către sârbi, fugise la timp pe teritoriul ocupat de armata română. Ocuparea Reșiței de către jandarmeria română era fixată în ziua de 14 iunie 1919. Linia ferată spre Reșița la punctul de trecere Berzovia-Bocșa Montană, era însă în mâinile ungarilor. Trecerea, deci nu se putea face decât cu trăsurile pe la Zorlențul Mare, o distanță de 70 km. până

la Reșița. Cu mare greutate s-a putut aviza Reșița, că în ziua de 14 iunie, un pluton de jandarmi pleacă din Lugoj spre Reșița. Când s-a aflat această comunicare în Reșița, populația entuziasmată pleacă cu mic cu mare într-un adevărat pelerinaj, întru întâmpinarea armatei române. Plutonul de jandarmi sosește la Zorlențul Mare la ora 13, întâmpinat de populație cu banderii și muzică. Tot aici jandarmeria e salută din partea reprezentanților reșițenilor. Toată lumea plângea de bucurie. La ora 15 jandarmeria pleacă spre Reșița, în trăsură împodobite cu flori și chilimuri. Trecerea prin comunele Brebul, Soceni, Țerova, a fost un prilej de manifestări impunătoare. Locuitorii satelor erau înșiruiți de-a lungul drumului, cu fanfare, drapele și coruri.

Prima trăsură care a intrat în Reșița, în fruntea jandarmeriei, a fost a lui Vida George, însoțit de sublocotenentului Herlea și I. Chira. Sosiți în strada Călnicului, mulțimea în frunte cu preoții I. Popoviciu și I. Vida a izbucnit în urale neconținute. Ioan Doagă întâmpină pe cei veniți cu sare, pâine și vin roșu. Printre cei prezenți la intrarea primilor ostași români în Reșița, se mai aflau intelectualii Trandafir Lugojenel director școlar în Goruia, preotul Oprea din Doman, preotul Belcea din Cuptoare-Secul, primpretorele Dr. C. Grofoșorearu.

Când jandarmeria română intră în Reșița, comuna era încă sub ocupație franceză. Jandarmeria forma în Reșița o insulă izolată de restul trupelor române. Întreținerea ei, au suportat-o cu cea mai mare plăcere binevoitorii români din Reșița și comunele din jur. Merită să fie amintită strădania doamnei preotese Irimie din Călnic, a fruntașilor Iovan Ștefan, Traian Doagă-Mic, Reveca Mercea, Elena Pateșan din Reșița, care au colectat, cu carele, alimente și cereale.

Două săptămâni după intrarea jandarmeriei în Reșița, trupele franceze se retrag. Imediat muncitorii străini de la uzine declară grevă și somează jandarmeria română să părăsească teritoriul comunei. Tot atunci, agenții comunismului internațional răspândesc știrea că în curând în comună vor intra trupele maghiare. Cum muncitorimea număra 15-16.000 oameni, aproape toți străini, situația era destul de critică. Aflând satele românești din jurul Reșiței de purtarea amenințătoare a ungușorilor, într-o dimineață 24 comune s-au prezentat la marginea Reșiței, înarmați cu puști, furci, coase, topoare așteptând momentul de-a ataca pe greviști. Numai mulțumită tactului și diplomației unor fruntași români reșițeni, s-a putut evita o mare nenorocire. În timpul grevei, jandarmeria era prevăzută cu grenade și mitraliere, era permanent de veghe spre a nu fi atacată prin surprindere de către greviști. Când greviștii, la spatele cărora lucra internaționala, văd că armata

română nu părăsește orașul, iar satele din jur de-abia pot fi reținute de-a nu-i ataca, se domolesc.

În timpul grevei doi jandarmi travestiți sunt trimiși la Lugoj spre a raporta de situație și a cere ajutoare. În curând sosesc 250 soldați, sub conducerea locotenentului Augustin Popa. Greviștii sunt dezarmați, iar armele luate de la ei transportate în două vagoane la Timișoara. În jurul Reșiței, trupele sârbești în retragere, cutreierau satele românești, secheștrând vite, pe care apoi le vindeau din nou, furând ce le venea la îndemână și batjocorind femei și fete. Pentru a ilustra timpurile tulburi din acele vremuri redăm următoarea întâmplare: în luna iulie 1919, jandarmul Nicolae Marcu, fiind delegat cu transportarea unei sume mari de bani de la U.D.R. Reșița la Doman, pentru plata muncitorilor, ziua la ora 2 p.m. este atacat pe șosea de bandiți înarmați, la 3 km de Reșița în pădure. Mai întâi sunt împușcați caii de la trăsură apoi jandarmii. Cei doi funcționari și vizitiul au luat-o la fugă. Spiritele erau foarte agitate, crezându-se în primele momente că ungurii s-ar fi răsculat contra stăpânirii românești. Cercetările făcute au dat la iveală că în jurul Reșiței, în pădurile seculare ce o înconjoară, s-au format bande de tâlhari, care operează în voie. În acest ținut s-a format și banda vestitului Mantu Puplicul, care a ținut ani de zile în teroare populația. Atacul din luna iulie 1919, poate că a fost primul debut al lui Mantu. Corpul jandarmului ucis a fost înhumat în cimitirul ortodox român din Reșița Română, iar pe locul unde a fost ucis, pe drumul din Valea Domanului, s-a ridicat un monument din contribuția benevolă a românilor din Reșița.

Sub români Reșița dobândește o importanță mare în viața economică și industrială a țării. Încep din nou fabricarea șinelor, podurilor, locomotivelor, uneltelor agricole, reparatul vagoanelor. Mulțumită Reșiței se refac podurile avariate în timpul războiului de la Borcea, Argeș, Siret, Prahova. La marginea orașului se ridică o fabrică pentru distilarea lemnului. În războiul mondial au căzut 64 eroi dintre care 15 români. Eroii nu au monument.

Rudăria

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată 192 familii grăniceri, în anul 1843 are 2431 ortodocși, în anul 1863 are 407 locuitori, în anul 1870 are 2645 locuitori, în anul 1880 are 14 acatolici, 2637 ortodocși = 2651 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 9 germani, 2726 români, 5 alții = 2741

locuitori, în anul 1900 are 2827 locuitori, în anul 1910 are 2570 locuitori, în anul 1930 are 2240 români, 13 germani, 100 țigani, 6 alții = 2359 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Bănia, Gârbovăț, Șopotul Vechi.

Rudăria, care în evul mediu mai poartă numirea și Gârliște, a fost amintită pentru prima dată într-un document din anul 1481, când ban al Severinului e Iacob Gârlișteanul. La 1410 Pipo de Ozora, prefectul de Timiș, donează lui Ștefan Gârlișteanu comuna Gerlista. La 1452 Blasius de Gerlestha fășionează în fața judecătorilor celor 7 districte valahe, asupra daniei regale Dranko. Regele Matei dispune Capitlului de Arad în anul 1484 ca Iacob Gerliste să fie introdus în posesiunile Gerliște, Jalsanicza, Rudăria. Reiese că era o comună Gârliște și alta Rudăria. La 1500 Iacob de Gârliște este ban al Severinului, iar în anul 1521 ban era Nicolae de Gârliște. La 1540, la introducerea familiei Vayda în posesiunile Cornereva și Domașnea, ca om al regelui este amintit Gabriel de Gerlisthe. La 1569 Ioan II împarte mai multe proprietăți rămase moștenire după Iacob de Gerliște. Între aceste averi e pomenită și *Gerlisthye alias Rwderia*. Pentru moșia Rudăria între anii 1566-1576 s-a dus un proces plin cu peripeții între Ana Fiath, Francisc de Marginea și George Ombozi, căsătorit cu o fată din familia Gârliște. Procesul ajunge și în fața regelui, pentru că Ombozi a sărit cu sabia asupra organelor judecătorești. Chiar și dieta Transilvaniei în 1570 se ocupă de acest proces¹⁴³.

În conscripția porțiilor din anul 1603 Rudăria este înscrisă cu 10 porți.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Ruderia* în districtul Halmas. Conscripția din 1717 are *Rudaria* cu 82 de case în districtul Orșova. Harta lui Mercy din 1723 are *Ruderia* în districtul Almăj. În harta oficială din 1761 este *Ruderia* în districtul Orșova. Harta lui Grisellini din 1776: *Roderia*. Korabinszky: *Ruderia* la 1¼ milă de la Mehadia. Vályi: *Ruderia*, comună în Banat la o milă de la Mehadia.

Istoria comunei e strâns legată de familia Gârlișteanu, familie de nobili români, care aveau castelul aproape de comuna de azi. În anul 1603 mai erau nobili în Rudăria George Gârlișteanu, Travo Ștefan, Nicolae Croitoru, Francisc Nagi. Între anii 1695-1700 apoi 1717-1739 se așează în Rudăria câteva familii de macedo-români, iar de la 1737, 1765, 1773 mai multe familii de olteni. Cei veniți la 1717 intră ca milițieni, iar cei din 1773 ca grăniceri, încorporați în batalionul româno-iliric, mai apoi la regimentul

¹⁴³ Szentkláray, *Plébáni*, I, pag. 500.

româno-banatic nr. 13. Rudăria a dat mulți soldați care au luptat contra turcilor în războaiele din 1737-1739, 1788-1789, contra francezilor în 1795-1813, și contra ungarilor în 1848.

La 1784 învățător în Rudăria era Simeon Marasanuovici. La 1804 comuna are 192 case, 2 preoți, două sesiuni parohiale, biserică din piatră, casă comunală, hambar comunal, locuințe pentru ofițeri, cârciumă erarială. Comuna a dat mulți bărbați de seamă ca Eftimie Murgu, general Traian Doda, Dr. Ioan Sârbu.

Lanuri: Lunca, Dumbrava, Glanibreg, Rușnic, Vârtop, Gabrovicica, Margianova, Șest, Sterbana-Cioaca, Utriște, Cladia, Prislop. *Pâraie:* Rudăria Mare, Rudăria Mică, Prisăcina, Marin, Marin-Izvor, Jeloca Mare, Costoveți, Conobârș, Ogașul Brenețului, Pamni-Izvor, Socolocița, Ogașul Fetei, Glahanița. *Văi:* Valea Rudăriei, Culmea Orșovei, Culmea Ogradena, Dealul Svinecea, Pregăda, Jovernata, Verșeți, Tâlva Rudina, Tâlva Gabroveți, Curmulicea, Târșătură, Poloane. *Dealuri:* Vârtop, Rușnic, Iloți, Stubel. *Munți:* Svinecea, Iovarnata, Rudina, Cioaca Mare, Pregăda.

Șematismul greco-neuniților de la Buda arată Rudaria, parohie antică cu matricolele de la 1790, având preoți pe Ioan Sârbu, Nicolae Crestescu, învățător Ilie Câmpean. Avea 2431 ortodocși, 501 perechi căsătorite, 150 elevi. În biserica din Rudăria se află *Triodul*, Râmnic, 1731; *Penticostar*, 1790, Râmnic; *Evanghelia*, București 1775; *Liturghier*, București, 1728.

Corul bisericesc înființat în anul 1904 a participat la expoziția din București în anul 1906. Cele două surori ale preotului Dr. I. Sârbu, au fost premiate din partea conducătorilor expoziției cu medalia de argint pentru cusăturile de mână cu motive românești bănățene, expuse la expoziție.

Dr. Ioan Sârbu, pentru sentimentele sale, a fost pus sub pază politică îndată la intrarea României în război, fiind obligat a se prezenta zilnic la postul de jandarmi. Datorită faptului că Rudăria a fost păstorită de către părintele Dr. Ioan Sârbu, premiat de către Academia Română se explică faptul că flacăra naționalismului curat, ținea aprinsă ideea unității românești. La Consiliul Național Român al județului Caraș-Severin, format la Caransebeș, Rudăria trimite ca delegat pe părintele Dr. Ioan Sârbu, care expune că în ziua de 12/25 noiembrie 1918, în comuna Rudăria s-a constituit Sfatul Național Român, ales într-o mare adunare a poporului ținută sub cerul liber. La adunarea din Rudăria între oratorii mai de seamă au fost profesorul Grecu și Dr. Ioan Sârbu.

Trupele sârbe au avut o purtare nedemnă, mulți bărbați maltratați și purtați pe la posturile de jandarmi pentru delikte plătuite. Eroii comunei

sunt: Craia Dănilă, 39, caporal, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Pșelmisl; Crașăvan Petru, 159, caporal, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Otiman Gheorghe, 157, caporal, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Marcea Mihail, 187, caporal, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Petrici Gheorghe, 63, caporal, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Rădulescu Dumitru, 158, caporal, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rusia; Albu Anton, 167, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Albu Anton, 167, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Bănian Cleop, 148, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Bănian Solomon, 148, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Craia Alexandru, 93, soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Crașovan Ion, 26, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Oradia Mare; Craia Iosif, 57, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Crașovan Nicolae, 26, soldat, Reg. 8 Honvezi Inf., căzut pe frontul din Galiția; Crașovan Mihail, 26, soldat, Reg. 8 Honvezi Inf., căzut pe frontul din Galiția; Craia Toma, 93, soldat, Reg. 43 Inf, căzut pe frontul din Italia; Craciun Zaharia, 36, soldat, Reg. 43 Inf, căzut pe frontul din Italia; Dragota Andrei, 80, soldat, Reg. 43 Inf, căzut pe frontul din Italia; Didraga Draghia 20, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rusia; Dragota Clemente, 237, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Dobren Chirilă, soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Draia Mihail, 72, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Dobren David, 121, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Dancia Dionisie, 6, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Didraga Draghia, 20, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Dancia Dionisie, 228, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Dobren Gheorghe, soldat, Reg. 43 Inf., căzut în Spitalul Militar Timișoara; Dragota Gligore, 397, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Dobren Ion 245, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Dobren Iosif 121, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Dragomir Nicolae 121, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Draia Nicolae, 28, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Frontul Român; Didraga Petru, 307, soldat, Reg. 43i Inf., căzut pe frontul din Italia; Didraga Petru, 19, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Dancia Petru, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Didraga Toma, 402, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Floca Iosif 402, soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Ghimboasă Iacob, 54, caporal, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Ghimboasă Ion, 54, soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Haramuz Ștefan, 100, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Imbrescu

Dionisie, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Imbrescu Gheorghe 95, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Ion Ilie, 95, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Liubimirescu Gheorghe 95, soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Liubimirescu Achilă, 183, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rusia; Lațcu Ilie 242, soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Serbia; Murgu Gligore, soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Murgu Zaharia 191, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rusia; Orbulescu Dumitru, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Otiman Lazăr, 94, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Otiman Nicolae, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Otiman Nicolae, 229, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Otiman Otiman Toma, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Petruț Aurekl, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Popovici Cușma 224 soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rudăria; Petrici Ilie 65, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Petrici Ilie 10, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Peța Trăilă, 5, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rusia; Petrici Vichenție, 63, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Petruț Gligore, 3, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Peța Dănilă, 180, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rudăria; Radivoievici Dănilă, soldat, Reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Rudăria; Radu Floarea, 19, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Rădulea Gheorghe, 45, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Rădulea Ilie, 43, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Rădulea Gligore, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rusia; Rădulea Nicolae, 43, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Șuta Anton, 265, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Șuta Andrei 92, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Șuta Andrei, 179, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Șuta Dumitru, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Șuta Chirilă, 265, soldat, Reg. 8 Honvenzi, căzut pe frontul din Italia; Șuta Clemente, 92, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Șuta Iacob, 179, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Spitalul Lugoj; Șuta Teofil, 361, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Șuta Vasile, 265, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Italia; Ungar Emil, 248, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Vlădia Filip, 7, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Vlădulescu Ilie, 56, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Serbia; Vlădia Milan, 234, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rusia; Vlădia Toma, 71, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția; Vlădia Filip, 87, soldat, Reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Galiția.

Monumentul eroilor căzuți în războiul mondial s-a ridicat în anul 1932, în centrul comunei. Este o donație făcută de către societatea Cultul Eroilor din București, în urma stăruinței preotului militar Coriolan Buracu. Inscripția: *Cultul eroilor. Pentru patrie 1914-1918.*

Rusova Nouă

În anul 1782 are 38 de familii, în anul 1839 comuna are 3 catolici, 367 ortodocși = 370 locuitori, în anul 1843 are 374 ortodocși, în anul 1851 are 4 catolici, 658 ortodocși = 662 locuitori, în anul 1870 are 405 locuitori, în anul 1880 are 412 ortodocși, 3 izraeliți = 415 locuitori, în anul 1890 are 442 români, în anul 1900 are 419 locuitori, în anul 1910 are 416 locuitori, în anul 1930 are 385 români, 10 țigani, 13 alți = 408 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Nicolinț, Vrăniuț, Rusova Veche.

Rusova Nouă datează de la începutul secolului al XVIII-lea. S-a format din coloniști bufeni, veniți din Oltenia și de aceea i s-a mai zis și Rusova Bufenească. În conscripția din 1717 apare numai o comună Ruschobo cu 20 case în districtul Palanca. După această dată, prin anii 1720-1722, se formează Rusova Nouă. În harta lui Mercy din 1723 sunt două comune Rusova, una lângă alta în districtul Palanca. În harta lui oficială din 1761: *Russova* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Neu Russova*. Korabinszky: *Ruşova* în districtul Palanca Nouă. Vályi cunoaște *Ruşova* comună în Banat la o milă de la Oravița și *Rusova Batrin* cu locuitori catolici și alții. Fényes Elek: *Rusova Nouă* comună valahă cu trei catolici, 367 greco-neuniți. Statistica greco-neuniților de la Buda din 1843 arată în *Russova Nova* 374 ortodocși, 81 perechi căsătorite și 30 elevi. Matricolele născuților datează de la 1794, ale căsătoriților de la 1817, ale morților de la 1809. Preot în 1843 e Simion Pavlovits, învățător Dimitrie Doga.

Lanuri: Gai, Lunca, Dealul Mare, Glămeie, Iberland, Viile, Saduri, Dealul Livezilor, Vărzării, Ogașul Grâsta, Ogașul dintre Ogașe, Ogașul lui Gheorghiiță. *Râuri:* Vecinic. *Pâraie:* Topila.

În anul 1890, se înființează în comună un cor bisericesc condus de către preotul Iosif Ania.

Îndată după sosirea soldaților de pe front în toamna anului 1918, deși în comună era liniște, s-a format o gardă națională sub conducerea preotului

Cornel Drăgan. Membrii erau Tima Stoichescu, Dănilă Păușan, Ioan Lungu, Ioan Jucu, Ioan Zărie, Iacob Ardelean. Garda depune jurământul de credință pentru gloriosul rege Ferdinand în sfânta biserică în fața preotului.

Sub ocupația sârbească locuitorii sunt obligați să salute pe fiecare sârb în limba sârbă. Preotul persecutat de către sârbi, părăsește comuna refugiindu-se în zona de ocupație românească. La retragere au dispus rechiziționarea tuturor vitelor. Primarul Tima Stoichescu împreună cu alți frunțași intră la tocmeală cu sârbii și pentru câteva mii de coroane salvează vitele.

Eroii comunei sunt: Sofronia Măgărin, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în spital; Iosif Ocnariu, soldat, reg. 43 Inf., mort în spital; George Ardelean, soldat, reg. 43 Inf., a căzut pe frontul italian; George Simovici, soldat, reg. 43 Inf., a căzut pe frontul italian; Constantin Măgărin, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în spital; Vichente Mioc, soldat, reg. 43 Inf., a căzut pe frontul rusesc; Dimitrie Băieși, soldat, reg. 43 Inf., a căzut pe frontul rusesc; Dimitrie Maghda, soldat, reg. 43 Inf., mort în spital; George Cărcălian, soldat, 21 Artilerie, a căzut pe frontul rusesc; Constantin Bleicean, soldat, reg. 43 Inf., mort în spital; Petru Panciova, soldat, reg. 43 Inf., a căzut pe frontul italian; Dimitrie Poscotă, soldat, reg. 43 Inf., mort în spital; Constantin Pârvulescu, soldat, reg. 43 Inf., a căzut pe frontul rusesc; Dimitrie Pascotă Boacă, soldat, reg. 8 Honvezi, decedat acasă în urma rănilor; George Căldare, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în spital. Eroii nu au monument.

Rusova Veche

În anul 1839 comuna are 1 catolic, 291 ortodocși = 292 locuitori, în anul 1843 are 374 ortodocși, în anul 1850 are 292 locuitori, în anul 1863 are 409 locuitori, în anul 1870 are 387 locuitori, în anul 1880 are 5 catolici, 383 ortodocși = 388 locuitori, în anul 1890 are 4 germani, 382 români = 386 locuitori, în anul 1900 are 380 locuitori, în anul 1910 are 362 locuitori, în anul 1930 are 394 români, 6 alți = 400 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Berliște, Vraniuț, Rusova Nouă, Iertof.

În anul 1421 Ioan de Naglak promite drept moștenire lui Nicolae de Chaak posesiunile... Jaam, Rusolch din comitatul Caraș¹⁴⁴. Sigismund la

¹⁴⁴ Pesty: *Krassó III*, pag 296.

anul 1427 donează lui Albert de Naghmihal posesiunile Jaam și Rusolch de lângă râul Caraș, din comitatul Caraș¹⁴⁵. Albert de Naghmihal se distinsese în luptele date dincolo de Carpați între domnitorii Dan și Radu Praznaglava. Tot în acest an numitul Albert de Naghmihal e introdus în proprietatea comunelor... Jaam și Rusolcz din comitatul Caraș, lângă râul Caraș. Nu se cunoaște ce împrejurare face ca pe la anul 1550 prin comuna Rusova ajunge în stăpânirea familiei Petrovici. Contra introducerii lui Petru Petrovici în posesiunea comunelor *Jaam* și *Rusolcz*... protestează Gavriil și Sandrin de Naghmihal. Rusova nu mai este apoi amintită până la anul 1611, când este donată lui Iancu și Martin Rațiu¹⁴⁶.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 nu obvine. În conscripția din 1717 este *Ruschabo* cu 20 case în districtul Palanca Nouă. În harta lui Mercy din 1723 sunt două comune Rusova. Harta oficială din 1761 are *Russova* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Griselin din 1776: *Alt Russovo*. Korabinszky: *Rușova*, în districtul Palanca Nouă, la o milă de la Oravița. Vályi are *Rusova Batrin*, comună în comitatul Caraș cu locuitori catolici și alții, situată între munți. În anul 1724 și 1727 se face amintire despre coloniștii germani din Rusova. La 1733 paroh catolic în Rusova era Franciscus de Buisson. După invazia otomană din 1738, germanii din Rusova se mută la Vârșăț. Fényes Elek: *Rusova Veche*, comună valahă având 1 catolic și 291 ortodocși.

Lanuri: Livezile, Mangiula, Smedice, Lac, Grădini, Ocoale, Viile.
Ape: Vecinic, Vitonic.

În anul 1781 învățător român greco-oriental era Bucur Comanovici, care îndeplinea postul de învățător atât în Rusova Veche cât și în Rusova Nouă. Numitul învățător era și cantor având o retribuțiune de 32 florini anual și locuință într-o cameră de la școală. În anul 1843 preot ortodox roman în *Rusova Vetus* era George Pavlovici, iar învățător Petru Cioloca. Matricolele botezaților datează de la 1794, ale căsătoriților de la 1815, ale morților de la 1809. Numărul ortodocșilor 374, a perechilor căsătorite 81, a elevilor 30. în biserica din Rusova se află *Triodul* românesc, 1761.

În anul 1890 ia ființă *Societatea culturală corală*: *Avram Iancu*, sub conducerea preotului Vichente Balea. În cadrul acestei societăți era o bibliotecă bine îngrijită având cărți potrivite pentru săteni și diferite ziare și reviste românești. Sub conducerea preotului Pavel Vițian se zidește o nouă

¹⁴⁵ *Id.* pag. 311.

¹⁴⁶ *Id.* II, pag. 150.

școală confesională în locul celei vechi declarată insalubră din partea autorităților maghiare.

Voluntari în armata română au fost: Nicolae Colojoară, Andrei Goanță, Dimitrie Muia, George Manescu, proveniți din captivitatea rusească.

Când în toamna anului 1918 frontul austro-ungar s-a prăbușit iar soldații s-au reîntors la vetrele lor, comuna n-a fost tulburată de nici un incident. Totuși pentru preîntâmpinarea oricăror tulburări se formează o gardă națională sub comanda studentului Iacob Vițian. Garda funcționează până la ocuparea comunei de către trupele sârbe. Sârbii, încă în primele zile, instalează de primar pe Ilie Sava, un tânăr cunoscut cu idei revoluționare. Sava pentru a-i servi pe sârbi, acuză pe preotul Pavel Vițian că în biserică nu pomenește pe regele Petar ci pe regele Ferdinand, drept urmare preotul a fost escortat împreună cu familia la Jam, de unde numai după multe interogări și șicane sunt eliberați. Ajuns acasă locuința a fost scotocită de către jandarmi pentru a căuta arme ascunse. Văzând preotul că nu mai este de rămas în comună vrea să fugă în zona de ocupație franceză. A fost prins la Berliște și bătut de moarte.

Eroii comunei sunt: Avram Supercian, soldat, regimentul 43 Infanterie; Iosif Rusovan, soldat, regimentul 43 Infanterie; Nicolae Goanță, soldat, regimentul 43 Infanterie; Nicolae Goanță, soldat, regimentul 43 Infanterie; Ioan Folea, soldat, regimentul 43 Infanterie; Ioan Miliță, fruntaș, regimentul 8 Honvezi, Sofronie Roșca, soldat, regimentul 8 Honvezi, Nicolae Hemia, regimentul 8 Honvezi; Ioan Jița, regimentul 8 Honvezi; Ioan Sava, regimentul 8 Honvezi; Iosif Rusovan, regimentul 8 Honvezi. Eroii nu au monument.

Sasca Montană

În anul 1839 comuna are 839 catolici, 1186 ortodocși, 2 evanghelici = 2027 locuitori, în anul 1843 are 1545 ortodocși, în anul 1851 are 2027 locuitori, în anul 1863 are 3721 locuitori (împreună cu Cărbunari și Știnăpări), în anul 1890 are 44 maghiari, 658 germani, 1 slovac, 1976 români, 1 croat, 16 sârbi, 24 alții = 2720 locuitori, în anul 1900 are 2581 locuitori, în anul 1910 are 1888 locuitori, în 1930 are 1184 români, 257 germani, 20 alții = 1461 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Știnăpări, Sasca Română, Bogodinț.

Sasca a fost cunoscută încă în timpul romanilor pentru minele de aramă și cărbuni. Vechiul așezământ roman, în epoca năvălirii popoarelor barbare s-a pustiit, rămânând doar vechii locuitori români, răsfirați prin ascuzișurile pădurilor.

Sasca se menține în epoca turcească pentru însemnările lui Marsigli din 1690-1700: *Saszka*, iar conscripția din 1717: *Sieska*, cu 11 case, în districtul Palanca, în cea oficială din 1761: *Soska*, iar în harta lui Grisellini din 1776: *Saska*. După pacea de la Pasaroviț, stăpânirea austriacă aduce experți geologi, minieri, tăietori de lemne din Stiria, Tirol, Carniolia, Ungaria, apoi bufeni din Oltenia, care pun din nou în funcțiune extragerea metalelor, abandonate de către turci. Câștigul era destul de mare, „bani ca la Sasca și bătaie ca la Lugoj” (la Lugoj erau vestitele închisori). Coloniștii catolici înființează parohie în 1750, iar biserica în 1751. Invazia otomană din 1788, face ca noii veniți germani să-și părăsească casele, împrăștiindu-se prin diferite localități ale Banatului. Numai românii, locuitori de baștină, rămân locului. Ceva mai târziu, după încetarea pericolului turcesc, unii coloniști se reîntorc la vetrele părăsite.

Lucrările sistematice se introduce de către tehnicianul Marquart din Hanovra, care între anii 1845-1847 deschide lucrări de o amploare mare în Valea Nerei, pe care terminându-le în 1850 pune în funcțiune primul furnal. La 1851 minele din Sasca, Oravița, Dognecea, care erau proprietate particulară sunt cumpărate de către fisc, iar la 1855 trec în proprietatea Societății de Cale Ferată Austro-Ungară. În anul 1834 Sasca Montană obține dreptul de comună urbană. Korabinszky: *Sasca Germană* și *Sasca Română* sunt despărțite prin un pârau și un deal. În Sasca Germană se află fier, aramă, argint și aur. Partea mai mare a locuitorilor sunt germani și maghiari. Comuna fiind între doi munți este expusă la dese furtuni. Vályi: *Sasca Germană*, oraș de lângă Nera în comiatul Caraș cu locuitori catolici, dar și ortodoxi. Fényes: *Sasca Germană*, comună urbană minieră valahă germană la 3 ¼ mile sud de Oravița, cu 839 catolici, 1186 greco-neuniți, 2 evrei. Are oficiul poștal și schimb între Oravița și Biserica Albă. Solul muntos, neapt pentru agricultură, are păduri admirabile bogat în aramă, fier, plumb, marmură.

În anul 1781 Sasca, avea ca învățător român greco oriental pe Betisan, cu un salariu anual de 60 floreni și locuință în o chilie la școală.

Conform conscripției greco-neuniților de la Buda din 1843, Sasca Montană are matricolele botezaților de la anul 1780, ale căsătoriților și

răposaților de la 1782. Paroh în 1843 era Constantin Alexandrovici, învățător George Stoilă. Numărul ortodoxilor 1545, al perechilor căsătorite 997.

Biserica ortodoxă română este zidită în anul 1770. *Lanuri*: Crucea Atmanului, Cioaca, Înaltă, Ciochița, Ogașul Țiganilor, George, Fântâna Seacă, Poiana Mare, Sușara. *Crânguri*: Oraș, Vârâți, Spânzurați. *Pâraie*: Sușara, Izvorul Radului, Izvorul Fundat. *Văi*: Ogașul Lupilor, Ogașul Țiganilor, Padina Seacă, Ogașul Ungurean. *Râuri*: Nera. *Dealuri*: Crucea Atmanului, Cioaca Înaltă, Cornet, Piatra Albă, Dealul Sf. George, Fața Boiești, Cracu Mișco. *Coline*: Cioaca Mică, Calvaria Mică, Crucea Înaltă, Tâlva Balan, Cioaca Stanciola. *Munți*: Comora, Reichenspitz, Dragoi, Tecla.

Sasca a fost unul din importantele centre de rezistență în timpul de asuprire maghiară. Opera de deșteptare națională a fost ținută trează, înainte de războiul mondial de avocații Iuliu Tămășel, Dr. Alexandru Coca, Dr. Ilie Gropșianu, Mihail Brediceanu, comerciantul George Sporea. Viața culturală a progresat prin înființarea unei societăți corale sub președenția învățătorului Nicolae Mircea, prin activitatea culturală a lui Damian Izverniceanu, a fruntașilor Traian Bratescu și Constantin Popescu. Banca Săscana a avut un rol important în dezvoltarea economică a comunei.

În timpul marelui război 1914-1918, comuna n-a fost șicanată de către autoritățile comunale, datorită faptului că notarul era de origine român, iar primpretorele din Ilidia a dat dovadă de sentimente românești.

Voluntari în armata română: Dr. Cornel Dăneț, Alexandru Craiovan, Ioan Bănuți proveniți din captivitatea rusească, Ioan Untar din captivitatea italiană.

În toamna anului 1918, n-au fost incidente, jafuri ori omoruri. Un singur caz de spargere a fost la societatea Reșița, unde muncitorii au devastat depozitul de alimente. Cu această ocazie a căzut victimă Pavel Nica, un om cinstit care căutase să apere avutul societății.

Câteva zile după această întâmplare se formează Consiliul Național Român sub președenția lui Dr. Ilie Gropșianu și Garda Națională sub conducerea lui Dr. Stefan Ieremie. Garda compusă din 10 membri a menținut în comună o ordine exemplară.

În timpul ocupației sârbe, mulți români trebuie să fugă la pădure, nimeni din intelectualii din comună nu dormeau acasă. În primăvara anului 1919, sârbii retrăgându-se Sasca ajunge zonă neutră sub ocupația franceză.

La 30 iunie 1919 s-a făcut preluarea stăpânirii românești de către primpretorele Dr. Cornel Țeicu și pretorele Dr. Emanuil Ciulei.

Ca prim judecător român este numit Dr. Alexandru Coca, iar al doilea Dr. Ilie Gropșianu. Eroilor li s-a ridicat în anul 1927 un monument de către societatea culturală “Vichente Babeș” din Sasca.

Sasca Română

În anul 1839 comuna are 34 catolici, 865 ortodocși = 899 locuitori, în anul 1843 are 1062 ortodocși, în anul 1851 are 899 locuitori, în anul 1863 are 1000 locuitori (împreună cu Cărbunari), în anul 1870 are 1226 locuitori, în anul 1880 are 11 catolici, 1264 ortodocși = 1275 locuitori, în anul 1890 are 2 maghiari, 11 germani, 1337 români, 1 sârb, 13 alții = 1364 locuitori, în anul 1900 are 1447 locuitori, în anul 1910 are 1406 locuitori, în anul 1910 are 1406 locuitori, în anul 1930 are 1206 români, 4 alții = 1210 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Bogodiu, Slatina Nera, Potoc, Sasca Montană.

Stefan de Remethe, în fața comitelui Franck de Zecheen în 1406, desemnează ca procuratori, între alții, pe primarul din *Kerezkus* și pe Fabian, preotul de *Zaz*¹⁴⁷. După Pesty, satul *Kereskuz* era în apropiere de Ilidia, iar după Milleker spre nord de Naidăș, iar *Zaz* (*Szasz*) este Sasca în apropierea căreia erau proprietățile Vaia și Kuespatak în stăpânirea familiei Heem. Se amintește în 1405 Matei de *Zaz*, vicecomite de Beche, Ioan *Zaz* din Galad în 1414, apoi *Zaaz* de Jelhova.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Saszka* e în districtul Palanca. Conscripția din 1717 dă *Janska* cu 28 case în districtul Palanca Nouă. Harta lui Mercy din 1723 are *Saska* în Clisură. În harta oficială din 1761: *Soska* este în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Wal. Saska*; Korabinski: Sasca Română e situată pe drumul care duce spre Mehadia. Locuitorii sunt români. Birtul îl ține 1 german. Edificiile cele mai de seamă sunt ale funcționarilor și ale controlorilor, și apoi biserica valahă. Aici e în permanență o trupă mică pentru paza funcționarilor și casei regești. Vályi: *Sasca Română*, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Sasca Română*, comună valahă lângă apa Nera, cu 34 catolici, 865 ortodocși, cu un hotar pietros.

¹⁴⁷ Ortway: *op. cit.* I, pag. 385.

Învățător român greco-ortodox în 1781 în Sasca era Ioan Betisan, cu un salariu anual de 60 florini și având locuința într-o chilie separată la școală.

Lanuri: Lunca Bisericii, Lunca Schiopului, Cutul, Zăvoiul, Dealul Potocului, Fânețe, Baltanul, Cracul Lung, Cracu Șoimului, Cârșia Rea. *Crânguri:* Mocșandra, Poiana Mare, Obârșiile, Frăsândul, Veruț. *Râuri:* Nera. *Pâraie:* Fântânelele, Săliuștiuța. *Bălți:* Lacul Stoican. *Coline:* Poiana Mare, Cucuiova. *Dealuri:* Camenița, Damianul, Turnu, Caraula, Mișcu. *Ogașe:* Obârșia, Untanul, Cutul. *Vârfuri:* Cucu, Petrișul, Coturile, Cleanțuri. *Poteci:* Dosul, Priodul, Petrișul.

În șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 *Sasca Camerală* are 1062 ortodocși, 225 perechi căsătorite, 70 elevi. Preot e Nicolae Mihailovici, învățător Matei Balica. Matricolele datează din 1778. Parohia se ținea de dieceza Vârșetului, protopopiatul Palanca. Biserica s-a zidit în anul 1771.

În anul 1905 se înființează de către Traian Bratescu un cor bisericesc, care există și azi. Despărțământul Astra avea încă înainte de 1918 o bibliotecă de 300 volume, cărți pentru popor.

La intrarea României în război în anul 1916 preotul George Mihailovici a fost pus sub pază politică.

Voluntari în armata romană proveniți din captivitatea italiană: Ștefan Sârbu, Ioan Nicola, Costa Laeș, Ioan Laeș, Vasile Bezica, Ioan Laeș-Stăpân, Ioan Țepeneu, Ioan Țepeneu-Ioșa, Ștefan Miclău, Lazăr Licarețiu, Ioan Miclău, din captivitatea rusească: Ștefan Mihailovici, Ioan Laeș, Ioan Veseliu, Vasile Enuica, Ioan Enuica, Vasile Laeș, Adam Laeș, George Țepeneu, Ștefan Murgu, George Ciuciuc, George Murgu, Lazar Potocean. Garda națională s-a format sub conducerea lui Ștefan Șola.

Eroii comunei sunt: Gheorghe Murgu, 13; Ion Murgu, 13; Pavel Sârbu, 14; Ion Micu, 23; Alexandru Micu, 29; Petru Micu, 34; Gheorghe Laeș, 42; Dumitru Sârbu, 57; Gheorghe Enuicu, 59; Vasile Nicola, 82; Pavel Disagă, 98; Nicolae Micu, 104; Costa Laeș, 115; Gheorghe Țepeneu, 121; Gheorghe Sârbu, 146; Gligorie Sârbu, 153; Gheorghe Sârbu, 153; Gheorghe Covăsală, 161; Costa Ghișercu, 166; Gligorie Ghișercu, 166; Costa Țepeneu, 208; Ion Encea, 152; Petru Murgu, 177; Lazăr Toarceș, 190; Lazăr Ciuciuc, 208; Ion Laeș, 219; Gligorie Veselin, 167; Lazăr Ciuciuc, 172; Pavel Sârbu, 175; Nicolae Sârbu, 218; Pavel Sârbu, 78. Eroii nu au monument.

Secășeni

În anul 1782 are 340 familii cu 362 intravilane, în anul 1839 comuna are 13 catolici, 1991 ortodocși = 2004 locuitori, în anul 1843 are 1680 ortodocși, în anul 1851 are 2004 locuitori, în anul 1863 are 1749 locuitori, în anul 1870 are 1769 locuitori, în anul 1880 are 19 catolici, 772 greco-catolici, 861 ortodocși = 1652 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 32 germani, 1423 români, 22 alții = 1478 locuitori, în anul 1900 are 1512 locuitori, în anul 1910 are 1508 locuitori, în anul 1930 are 1244 români, 43 țigani, 15 germani, 3 alți = 1305 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Giurgiova, Cârnecea, Ticvaniu Mare.

La 1357 posesiunea *Zakespataka* din comitatul Caraș, care până aici fusese a fiilor lui Zocul, trece, în baza unei tranzacții, în posesiunea lui Ioan Bisenus, castelanul de Ersomlou. E indiscutabil că Zocul a fost român. Fiii lui Zocul, Fărcaș și Grigorie, erau cnezi în Secaș¹⁴⁸. Fiindcă Ioan Bisenus, în baza meritelor sale, a cerut de la rege să-i doneze *Zekuswelgh*, în care curge *Zekaspatak*, iar fiii lui Zocul s-au opus acestei cereri, regele la 1358 dispune ținerea unei anchete. Fiii lui Zocul își bazează cererea pe o diplomă dată tatălui lor de către Carol Robert prin care în valea amintită li s-au dat două posesiuni *Zekas*. Diploma de donație însă a pierit în urma unui atac urmat de incendiere făcut de către Bozorad (Basarab) Kenezius de Nog Carassou. După mai multe amânări părțile se împacă, stabilind hotarele posesiunii lui Ioan Bisenus și a fiilor lui Zocul. Exceptând mici parcele de pământ date fiilor lui Zocul, comuna *Zekas* ajunge aproape în întregime în posesiunea lui Ioan Bisenus. În anul 1361 Ioan Byssenus vinde pentru 3400 floreni posesiunile sale ... *Sekaspataka* ... lui Ludovic cel Mare, care la rândul său le donează lui Benedict fiul lui Hem. Tot în acest an capitlul de Cenad e invitat să execute introducerea lui Heem în proprietățile ... *Zekaspataka* ... din comitatul Caraș. Introducerea se face în anul 1353. Cu acest prilej se delimitează hotarul comunei *Sekas*¹⁴⁹. În anul 1364, regele Ludovic aduce la cunoștință că a donat comunele *Sekaspahaka*, *Vaya* din comitetul Caraș, lui Benedict fiul lui Pavel Heem. În o diplomă din anul 1368 comuna e numită *Zekas* și e proprietatea familiei Heem. Benedict și Nicolae fii lui Heem în 1376 se plâng că li s-a răpit un iobag din *Zeekas* de către vicecastelanul de

¹⁴⁸ Pesty: *Krassó* III, pag 33.

¹⁴⁹ Pesty: *Krassó* III, pag . 50-56.

*Kwesd*¹⁵⁰. În anul 1378 Iacob de Scepus iudex curie, aduce o sentință prin care Ioan de Beseneu a vândut cu 3400 florini moșiile *Kuespataka*, *Woya*, *Zekaspataka*, regelui Ludovic, care le-a donat la 1364 familiei Heem. În anul 1391 văduva lui Nicolae Heem restituie lui Stefan Heem diplomele asupra comunelor *Schekas*, *Woya*¹⁵¹. La 1411 amintește Dionisie Kenez de *Zekes*. Diploma din anul 1415, numește comuna *Zakach*¹⁵². În anul 1418, comuna *Sekas*, e proprietatea lui Stefan Heem. Acest Stefan Heem sau de Remetea acuză pe Petru Penke ca i-a luat nouă boi de pe moșia Bastwuisse. Regele Sigismund la 1422 dispune capitolului de Cenad să caute în arhivă diplomele referitoare la comunele Egerzeg, Remethe, predicta Zegas, Bassatisse, ... și aceste diplome transchise să le dea fiilor lui Stefan Heem, pentru că aceștia au pierdut originalele. Într-o cauză de sechestru pus asupra averii lui Heem în anul 1427 e trimis din partea comitatului Caraș Laurențiu de Zecas. În 1430 ca proprietari ai comunei sunt amintiți Nicolae Laurențiu și Ioan de Zecas.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau comuna *Szekas* în districtul Vârșeț. În conscripția din 1717 *Sekasch* cu 84 case este în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 e *Seccass* în districtul Vârșeț. Harta oficială din 1761 are *Sekasch*. Harta lui Glisellini din 1776: *Sekas*, Korabinszky: *Secas*, la ½ milă de la Docnecea, are oficiul poștal. Vályi: *Secaș*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodoxi, Fényes Elek: *Secaș*, comună valahă cu 13 catolici, 1991 ortodocși. Are oficiul poștal cu schimbare între Oravița și Docnecea.

În anul 1855, ajunge proprietatea societății de căi ferate austro-ungare. *Lanuri*: Lunca, Nandraș, Crivaia, Obârșia, Pozarina, Laționia, Vucania, Smidosu, Rauniște, Cotarosian. *Râuri*: Docnecea, Carașul. *Pâraie*: Stăpânișul Găonușa, Răinu, Beja, Petrini, Maniul, Crecinova, Nandrașel, Secas. *Dealuri*: Dealul Lat, Dealul Maniului, Tâlva Moglui, Piatra Albă, Dealul Suvaia, Dealul Surai, Căprarul, Ioța, Dealul Nandrașului, Hirban, Petrina, Dosul Ciorobarei, Dealul Crivai, Cotorianu.

În anul 1781 învățător român greco-neunit în *Secaș*, era Ioan Marinca cu un salariu anual de 25 floreni, 7 ½ metri cucuruz, 6 stânjeni lemne, 5 funți lumini, 10 oca făină, 10 oca fasole, 5 oca sare și locuință în edificiul școlii.

¹⁵⁰ *Id.* pag. 129.

¹⁵¹ *Id.* pag. 217.

¹⁵² Ortway: *op. cit.* 511.

Sematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată parohia ortodoxă din *Secaș* din timpuri imemorabile cu matricole din 1781. Preoți erau: Ioan Sterian, Filip Maruța, Teodor Buzilă, capelan Alexe Maruța, învățător Constantin Popoviciu. Numărul ortodoxilor 1680, al perechilor căsătorite 391, al elevilor 58.

În anul 1904, agricultorul Nicolae Vucu înființează un cor mixt, iar în 1908 se înființează o fanfară, o societate de lectură sub numirea Lira.

La izbucnirea războiului din 1914-1918 preotul Petru Bernaz este pus sub pază politică.

Voluntari în armata română au fost: Ioan Stoicu, Iosif Vanciu, Iova Berdac, Pavel Manda, Ioan Bacica, Alexa Manciu, Petru Gașpar, Simion Dragu, Filip Buzilă, Ioan Cablea, Teodor Guțu proveniți din captivitatea italiană.

Soldații reîntorși acasă în toamna anului 1918 au spart depozitul Pomăria, centrala pentru fiertul țuicii, au devastat edificiul Primăriei, iar două vagoane grâu aflate în depozit le-au împărțit.

Pentru înfruntarea unor tendințe anarhice populația satului sub președenția preotului Petru Bernaz a ales un comitet național compus din 30 persoane numit Sfatul Național. Sfatul instituie o gardă națională din 8 soldați veniți de pe front. Sfatul și Garda au funcționat la venirea în comună a armatei sârbe.

Sârbii tratează cu populația într-un mod brutal. Preotul, după ce e jefuit de bani, e amenințat cu deportarea în Serbia, dacă nu pomenește la Sf. Liturghie pe regele Petar, îl țin ostatic până au rechiziționat vitele de la locuitori. Locuitorii din Goruia au fost înștiințați că vor trece sârbii prin comună cu vitele furate. Aceștia procură în grabă armele necesare, la vreo 20 puști, de la locotenentul de jandarmi Popa din Reșița și îi alungă pe sârbii care mânau vitele. Secășenii își primesc vitele furate.

Eroii comunei sunt: Alexa Magina, reg. 43 Inf.; Pavel Buzilă, reg. 8 Honv.; Frt. Alexa Manciu, reg. 3 Honv.; Ion Ivan; Iacob Moga, reg. 29 Honv.; Achim Tismanariu; Todor Manciu, reg. 8 Honv.; Bejinoriu Nicolae, reg. 4 Honv.; Simion Vuc, reg. 28 Vânători; Ion Buzilă, reg. 21 Art.; Serg. Gh. Manciu, reg. 43 Inf.; Gh. Buzilă, reg. 43 Inf.; P. Manciu, reg. 43 Inf.; Dumitru Vuc, reg. 43 Inf.; Adam Micșa, reg. 43 Inf.; Gh. Manciu, reg. 43 Inf.; Ion Bibolariu, reg. 3 Vânători; Petru Ivan, reg. 43 Inf.; Todor Bunea, reg. 43 Inf.; Alexa Grivu, reg. 43 Inf.; Alexa Manciu, reg. 43 Inf.; Ion Raba, reg. 43 Inf.; Iosif Buzilă, reg. 43 Inf.; Ion Manciu, reg. 43 Inf.; Petru Jurjica, reg. 43 Inf.; Iosif Bejinoriu, reg. 43 Inf.; Ion Călilea, reg. 43 Inf.; Ioan

Adam, reg. 43 Inf.; Ion Bacica, reg. 43 Inf.; Alexa Bejinoriu, reg. 43 Inf.; Bacica Alexa, reg. 43 Inf.; Alexa Magina, reg. 43 Inf.; Todor Jurjica, reg. 43 Inf.; Petru Manda, reg. 43 Inf.; Ion Uursu, reg. 43 Inf.; Ion Rachici, reg. 43 Inf.; Victor Milencu, reg. 43 Inf.; Gh. Raba, reg. 43 Inf.; petru Racica, reg. 43 Inf.; Todor Gașpar, reg. 43 Inf.; Pavel Stoicu, reg. 43 Inf.

Eroii au în comună un monument, ridicat în anul 1936. Inscripția: *Soldatii căzuți pe câmpurile de luptă 1914-1918. Secășeni.*

Sfânta Elena

În anul 1830 are 338 locuitori, iar Elisabeta 118 locuitori, în anul 1870 are 782 locuitori, în anul 1880 are 321 catolici, 14 ortodocși, 306 reformați = 641 locuitori, în anul 1890 are 1 român, 756 alții = 757 locuitori, în anul 1894 are 627 locuitori, în anul 1896, are 757 locuitori, în anul 1900 are 2 români, 764 cehi = 766 locuitori, în anul 1910 are 814 locuitori, în anul 1930 are 8 români, 935 cehi = 943 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Coronini, Sichevita. Se află la o altitudine de 420 metri de la nivelul mării.

Colonia de cehi, Sfânta Elena s-a format din colonia Elisabeta și colonia Elena. Simțindu-se nevoia de lemnari, la începutul secolului al XIX-lea, baronul Iosif Magyari din Moldova Veche, aduce în 1823 și 1824, muncitori cehi din jurul orașelor Pilsen și Klatov, colonizându-i în noua comună Elisabeta, în număr de 152 familii. În 1825 un număr de 28 familii din ținutul Șumava se așează în colonia Sfânta Elena. Numele coloniilor e după cele două fete ale lui Magyari: Elisabeta și Elena. Cehii primesc de la Magyari cu drept de proprietate, fiecare familie câte două jughere pământ, iar 18 jughere sunt vândute și devin proprietari numai după ce vor fi plătite prin munca prestată. Uneltele necesare lucrării pământului, vitele, nutrețul vitelor și alimentele pentru traiul familiilor, au fost date de către anteprenorul Magyari, pe prețuri de speculă. Casele erau niște bordeie în pământ și numai în timpurile mai noi s-au zidit din cărămidă, ori lemn.

În anul 1874 cele două colonii se unesc luând numele Sfânta Elena. Pe la 1828-1829, Maghyari sistând lucrările pentru tăiatul lemnului pădurilor, cehii rămân fără nici un izvor de venit, ceea ce determină pe unii să ceară înregimentarea ca grăniceri, în compania de la Pojejena. Alții s-au reîntors în vechia lor patrie, Boemia.

La anul 1852 se zidește o școală, în care se oficia și serviciul divin de către un sătean mai bătrân. În 1858, Sfânta Elena primește învățător ceh pe Indrich Schlögl, născut în Boemia. Are merite neperitoare pentru ridicarea nivelului economic și cultural la populația cehă din Clisură. Schlögl introduce la Sfânta Elena plugul de fier, adună sumele necesare printr-o colectă pentru ridicarea bisericii din 1875. Întrucât între coloniști erau și mulți husiți, aceștia zidesc în 1856 o școală, iar în 1895-1897 o biserică husită. În 1929, în urma convenției culturale cu Cehoslovacia, comuna primește ca învățător pe Ladislau Srubar din Cehoslovacia.

Lanuri: Sirovița, Vranovăț, Boloma, Cioca, Golivar, Vinorad, Garina Nouă, Topolița, Straja-Bătrână. *Dealuri:* Vranovăț, Topolița, Golivar, Garina Nouă, Lucasevaț.

În hotarul comunei se află vârful Streniacul Liuborajdiei (452 m), la poalele căruia e valea Liubarajdiei, și pâraul Liubarajdia. Milleker susține că sub denumirea de Liuborajdia se ascunde vechea cetate Lybrasd, amintită pentru prima dată la 1437 (...*castra inferiora cisdanubiana ...Lybrasd*).

În războiul mondial au căzut 16 eroi, toți cehi. Eroii nu au monument.

Sichevița

În anul 1749 are 76 case, în anul 1843 are 1071 ortodocși, în anul 1880 are 11 catolici, 1 greco-catolici, 1760 ortodocși = 1772 locuitori, în anul 1890 are 7 maghiari, 26 germani, 2043 români, 16 sârbi, 3 alții = 2095 locuitori, în anul 1896 are 2174 locuitori, în anul 1900 are 5 maghiari, 15 germani, 2314 români, 30 sârbi, 60 alții = 2424 locuitori, în anul 1910 are 2623 locuitori, în anul 1930 are 2765 români, 6 ȝigani, 21 alții = 2792 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Liubcova de Sus, Gârnic, Coronini, Sfânta Elena. Are o înălțime de 104 metri deasupra mării.

La 1363 e amintit ca om al regelui în Zagorian *Mihail de Zynkad*. Milleker crede că sub Zynkad, care era în partea răsăriteană a Munților Locva, trebuie să înțelegem Sichevița (?). În însemnările lui Marsigli din 1690-1700, *Schitthevitza* e în districtul Porecea. Harta lui Mercy din 1723 dă *Süsevitza* în Clisură. În harta oficială din 1761: *Sekeviza* e în districtul Palanca. Harta lui Grisellini din 1776: *Sikkevitza*. La Korabinszky: *Cschikowicz*.

În anul 1772 a fost înregimentată, delimitându-i-se hotarul și primind fiecare familie câte 750 stânjeni lot de casă. La 1783 Sichevița avea 125 familii, era condusă de un ofițer, un plutonier, 2 fruntași și 17 soldați. În timpul ultim al confiniului a aparținut companiei din Berzasca.

În conscripția neuniților de la Buda din 1843, Schievița are 1071 ortodocși, 238 perechi căsătorite, 60 elevi. Matricolele datează din 1791. Preot era Vasile Cuzmanovici, capelan Cozma Cuzmanovici, învățător Nicolae Curici. Era în dieceza Vârșeț, pe teritoriul regimentului valaho-banatic.

Biserica ortodoxă română a fost zidită în anul 1835-1836. În biserică se află trei icoane care datează din 1762 și care sunt rămase din vechea biserică.

Lanuri: Poiana Mare, Ravensca, Străniac, Cracul Almăjului, Vranovăț, Alibeg, Stâna Mărului, Spărtura Mironilor, Ulma, Padina Adâncă, Locul Străneacului, Curmătura, Cracul Lat, Stâna Băloi, Gârnice, Livadița, Smida, Flămânda, Dealul Moșului, Priporul Mare, Crușovița, Martinovăț, Liuborajdia, Sirovița, Mocirla Gredi, Fântâna Gârnicului, Dealul Gârnic, Seliște. *Crânguri:* Lunca, Pe Sichevița, Lacul, Lunca Bali, Dumbrăvița, Vale, Zăvoi. *Văi:* Valea Seacă, Crușovița, Liuborajdia, Ravensca, Gramensca, Sichevița. *Râuri:* Gramensca, Camenița, Valea Mare. *Coline:* Culmea lui Vodă, Ciucarul, Ciucarul Stupi, Ciordărin. *Ogașe:* Ogașul Podului, Ogașul cu Pruni, Ogașul Buzăgiei. *Dealuri:* Glaucina, Bârnavă, Toaca, Bujor, Cracul Almăjului. *Munți:* Muntele Băinului, Glaucina Mare, Cracul cu Corni. Cătune: Brestelnic, Camenița, Cârșia, Cracu Almăj, Crușovița, Curmătura, Frésinis, Goruia, Gramesca, Crușovăț, Liborojdea, Lucacevăț, Martinovăț, Odăi, Ogașul Podului, Peleviu, Ploca, Prislop, Sălăștiuț, Smizii, Streiniac, Șumița, Valea Mică, Valea Mare, Valea Oravița, Valea Sicheviței, Vușor, Zăsloane, Zănou.

Localitatea are numele de la valea Sicheviței, care trece prin comună. Vatra actuală e la confluența văii Sichevița cu Camenița. Înainte vreme - spune tradiția - comuna a fost așezată la Cracul cu Morminți, la o distanță de 8 km de actuala vatră, apoi la Cracul Lat și numai după aceasta în actuala vatră. Ca toate comunele de munte e răsfîrată pe o mare întindere formând cătunele: Crușovița la 7 km de centru, Ploșca (Smizi Ravensca) la 3 km, Sub Cârșia la 7 km, Liuborajdia la 12 km. Cătunul Crușovița are peste 100 case, Ploșca (Smizi Ravensca) și Liuborajdia câte 80 case, Sub Cârșia 40 case.

Sichevița înainte de anul 1918 avea un cor mixt bisericesc „Renașterea”, înființat în 1912 și condus de Mihail Suru, apoi o fanfară bine pregătită.

Voluntari în armata română în timpul marelui război mondial proveniți din captivitatea rusească: Lazar Popovici, Vasile Dragomir, Ilie Dorescu, Lazar Rusu, Dănilă Hergan, George Stoica. Soldații reînforși de pe front în toamna anului 1918 au căutat să distrugă urmele stăpânirii maghiare, spărgând cancelaria notarială, arzând arhiva comunală și distrugând prăvălia evreului Gross, un tipic reprezentant al stăpânirii odioase maghiare. Este devastat și localul Agenției Financiare. Tulburărilor le pune capăt garda națională care introduce ordine perfectă.

Sîrbii intră în comună la 6 noiembrie 1918 și rămân până la 19 martie 1919, când sunt înlocuiți de armata franceză. Armata română intră în comună la 30 mai 1919.

Eroii comunei sunt: Balaci Ghoerghe, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul italian; Balaci Gligore, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul italian; Cărbăș Pavel, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul galițian; Cărbăș Mihai, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul galițian; Circu Nicoale, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul galițian; Dragomir Mihai, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul italian; Dan Nicolae, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul italian; Drâmba Ilie, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul itaian; Circu Adam, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul rusesc; Gruîța Ilie, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul rusesc; Gruîța Pătru, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul rusesc; Hergan Iosif, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul galițian; Hergan Mihai, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul galițian; Hergan Daniel, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul galițian; Hergan Pavel, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian; Hergan Filip, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian; Jurca Pavel, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul rusesc; Jurița Gheorghe, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul galițian; Zaica Ioan, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian; Zaica Marcu, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian; Zaica Nicolae, soldat, reg. 8 Honvezi, a căzut pe frontul rusesc; Vucea Iova, soldat, reg. 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian. Eroii au monument, ridicat în 1936. Inscripția: *Pentru patrie 1914-1918*.

Slatina Nera

În anul 1839 comuna are 10 catolici, 1134 ortodocși = 1144 locuitori, în anul 1843 are 1239 ortodocși, în anul 1851 are 1144 locuitori, în anul 1863 are 1600 locuitori, în anul 1890 are 2 germani, 1438 români = 1440

locuitori, în anul 1900 are 1459 locuitori, în anul 1910 are 1393 locuitori, în anul 1930 are 1252 români, 15 țigani, 1 alți = 1268 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Potoc, Macoviște, Sasca Română, Bogodinț, Petrilova.

La introducerea lui Heem în posesiunile Kuesdpataka; Sekaspataka Voya... din comitatul Caraș, în anul 1363 ca om de încredere al regelui, ia parte și Nicolae, fiul lui Ioan de *Zlatinch/Zlawotynch*. În 1364 Dumitru, fiul lui Mathyus, cnezul din Komyan, împreună cu complicitii săi, a pătruns cu forța în posesiunea *Zlawotynch* voind să omoare pe Andrei numit Torma, fiul lui Ioan de *Zlanotynch*, ucigându-i un cal în valoare de 40 florini. Chestiunea aceasta se discută în adunarea din *Mezewsomlyo* din 1364 unde împricinatul neprezentându-se, a fost condamnat¹⁵³. În adunarea de la *Mezewsomlyo*, Nicolae, Ioan și Andrei, fiii lui George de *Zlawotynch* protestează contra folosirii de către Stefan Sulyok și de cnezii din Komyan a pământurilor din *Zlawotynch*.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Szlatina* este în districtul Palanca. Conscriptia din 1717 dă *Sladina* cu 52 de case în districtul Palanca. În acest district așează *Slatina* harta lui Mercy din 1723 și cea oficială din 1761. În harta lui Grisellini din 1776 e *Slatina*. Korabinszky: *Slatina* la ½ milă de la Palanca Nouă, lângă râul Nera. Valyi: *Slatina*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși.

În 1781 învățător roman greco-neunit în *Slatina* era George Avram, cu un salariu anual de 40 florini și având locuința într-o chilie separată. Fényes Elek: *Slatina* comună valahă la ¾ oră de la Sasca cu 10 catolici, 1134 ortodocși. Are hotar muntos, pietros cu mulți pruni.

Lanuri: Munte, Capul Dealului, După Față, Câmpul Petrilovii, Dudini, Șest, Valea Slatinii, Obârșia, Vezurini, Siret, Cădia, Lunca, Vultur, Pipa, Sârbesc, Valea Bogodințului, Cetet, Padini, Bololoi, Fața Micoșului, Zneam. *Crânguri*: Pâța, Ogașul Mare, Podul Morților. *Râuri*: Nera. *Văi*: Ogașul Mare, Pâța, Valea Râului, Ogașul Rău, Valea lui Andrei, Micoșul Sec, Valea lui Ivanco, Coasta Surului, Dealul Cracului, Coasta Ursului. *Dealuri*: Cădia, Bololoi, Cracul lui Bucure, Vultur.

În șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 *Slatina* are 1239 ortodocși, 307 perechi căsătorite, 60 elevi. Preoți Teodor Savici și George Iorga, capelani Lazar Savici și Teodor Iorga, învățător Iacob Iana. Matricolele datează din 1794.

¹⁵³ Pesty: *Krassó* III, pag 65, 68.

În anul 1908 se înființează un cor mixt sub conducerea învățătorului Tudor Murgu. În cadrul corului, în 1912 ia ființă *Reuniunea de cetire și cântări*, punând la dispoziția locuitorilor o bibliotecă înzestrată cu cărți românești, reviste și ziare.

Ca voluntari în marele război mondial iau parte Iancu Vișian, Nicolae Străinu proveniți din captivitatea rusească, George Raica, Tancu Gherman, Tudor Demian din cea italiană. În toamna anului 1918 comuna n-a fost tulburată de nici un incident neplăcut. Garda națională înființată sub conducerea lui Dănilă Voia, n-a avut nici un rol represiv. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 iau parte Iancu Gaita, Tudor Nicola și Petru Vișian. În timpul ocupației, armata sârbă n-a stat în comună ci numai din când în când circulau în patrulare. Eroii comunei sunt: Todor Beutura, Pavel Avram, Trifion Vela, David Petrica, Trăilă Borcean, Pavel Covasală, Iacob Roiban, Tudor Iorga, Anghel Iorga, Iosif Chirila, Gh. Chirila, Gh. Avram, Iancu Beutura, Iosif Vela, Gh. Suru, Gl. Suru, Iacob Blidariu, Pavel Avram, Str. Voia, Nina Gh., Raica A., I. Petru, St. Gherman. M. Dogariu, Vart. Motârcă, I. Raica, I. Vișian, C. Jurca. Eroii nu au monument.

Soceni

În anul 1839 comuna are 1146 ortodocși, 7 catolici = 1153 locuitori, în anul 1843 are 1122 ortodocși, în anul 1851 are 1153 locuitori, în anul 1863 are 1111 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 16 germani, 1062 români, 19 alții = 1098 locuitori, în anul 1900 are 1143 locuitori, în anul 1910 are 1175 locuitori, în anul 1930 are 953 români, 26 țigani, 12 alți = 991 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Apadia, Valeadeni, Târnova.

Primele date istorice despre comună se află în diploma din anul 1452 în care posesiunea *Zachel* este proprietatea lui Ioan Bizere. La 1492 se stabilește un aranjament între George Gaman de Bizere și alți membri ai familiei în ce privește posesiunile Calova, Pleșa, *Vorhorova*, *Ravna*, *Glomboca*, *Meel*, *Zlathina*, *Zachel* din districtul Caransebeș și Banatul Severin. La 1 aprilie 1495 capitlul de Arad ratifică împărțirea intervenită asupra posesiunilor Calova, Plese, *Zaczel* între George Gaman de Bizere de-o parte, iar de cealaltă parte Ioan fiul lui Ladislau Bizere. În actul capitlului de Arad din 3 aprilie 1495 comuna obvine sub numele *Zacchel*. La anul 1500 Cristina, fiica lui Nicolae Bizere cere partea legală din averea tatălui său, adică din

comunele Karlova, Pleșa,... *Zachel* în conformitate cu dreptul valah (jure wolachie requirente).

Conscripția din anul 1717 dă *Solchen* cu 56 case în districtul Vârșetului. În harta lui Mercy din 1723 e *Sotscham*. În harta oficială din 1761 *Socsane* în districtul Caransebeș. Griselini: *Sosan* Vályi: *Socian* comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși în apropiere de Brebul, Ezeriș, Călnic, Valeadeni, Târnova. La înființarea comitatului Caraș în 1779, comuna e atribuită acestuia până la 1873 când trece la comitatul Caraș-Severin.

În anul 1848 comuna a avut mult de suferit din partea revoluționarilor unguri care o țin ocupată în trei rânduri, jefuind-o și dându-i foc. După lupte crâncene honvezii conduși de căpitanul Fejér sunt alungați de către imperiali, ajutați de locuitorii comunei înarmați cu furci, coase și lopeți.

Biserica ortodoxă română a fost zidită înainte de anul 1700. La început n-a avut turn, deoarece turcii nu admiteau nici turn nici clopotniță nici sunatul clopotelor. Clopotnița s-a zidit în 1812. La 1897 biserica a fost renovată și sfințită din nou. Cu această ocazie au dispărut 3 icoane donate de către episcopul Vidac. Matricolele datează de la anul 1778. În biserica din Soceni se află *Liturghier*, Râmnic, 1733.

Cel dintâi preot al comunei despre care avem cunoștință este George Popa din Sân George pe la anul 1733-1735¹⁵⁴. Șirul preoților e următorul: George Popa din Sân George de la 1735, Petru Popovici la 1778, Teodor Popovici 1778-1783, Ioan Mihailovici 1779-1794, Vichente Popovici 1787-1794, Ianăș Popovici 1790, Nicolae Stopoane 1807-1810, Toma Sciopoane contemporan cu Nicolae Sciopoane, George Liubovdin Macidan 1823, Luca Sciopoane 1824-1851, Petru Sciopoane 1824-1853, Adam Sciopoane 1854-1859, Petru Cotreanțiu 1860-1869, Dănilă Sciopoane 1839-1896, Trifon Stoica 1858-1873, Traian Stoica 1876-1906, Antonie Foiașu 1902. Cel dintâi învățător despre care avem cunoștință a fost Jurca Breban care la 1781 locuia în edificiul școlii. Învățătorii din comună: Jurca Breban care la 1781 îndeplinea și postul de notar comunal și cântăreț de strănă. Pavel Paulovici din Clopodia la 1790, Adam Sciopoane la 1854-1859 preot și învățător, Ioan Ionescu, Petru Lupu din Rugi, Antonie Sabin din Reșița Română, Pavel Chinezul din Soceni (a tipărit o *Carte de rugăciuni și cântări bisericești și Ouă roșii de Paști*), George Răbăgia din Caransebeș 1887-1888, Simeon

¹⁵⁴ Petru Bizerea: *Din trecutul comunei Soceni* (în revista Vasiova, anii 13-15 din 1938, anii 1-6, 1939).

Pocrean 1888-1893, redactorul revistelor *Opinca*, *Privighetoarea* și *Revista*, Ioan Dorca din Vălișoara de la 1876.

Soldații reînțorși de pe front în toamna anului 1918 s-au purtat cu demnitate. Tulburări n-au fost decât mici incidente fără nici o importanță.

Lanuri: Urvigi, Lutușoni, Visnea, Vâna Oprii, Culmea, Vișinea. *Pâraie:* Valea Târnovei, Vișina, Ezerișel, Vâna Oprii, Turislav, Tresteinic, Soceni. *Văi:* Valea Ezerișului, Valea Târnovei, Cerbicea, Polițoanea, Girișel. *Dealuri:* Dealul Viilor, Dealul Micloșel, Dealul Poeni, Dealul Curii, Comoara, Tibuica.

Eroii comunei sunt: Alexandru Pașca, Soran Jebelean, Nicoale Tismănariu, Petru Ioan, Petru Gornean, Ioan Gornean, Mihail Lațcu, Ianăș Petruța, Ioachim Buzera, Ion Jurjanița, Ioachim Magear, Ianăș Berdacicu, Iosif Micu, Dimitrie Ghioloafă, Petru Stiapon, Nicolae Voina, Nicolae Popa, Ioan Alin, Petru Jurma, Pantelimon Neaga, Petru Buzera, Grigorie Dolca, Petru Simion, Nicolae Frățilă, Petru Manghita, Ioan Buzera, Damian Ardelean, Ioan Stiapon, Atanasie Popa, Adam Pârșu, Pavel Peica, Vilmoș Roșca, Petru Bucates, Ilie Jurma, Nicolae Stanciu, Ioan Ivan, Petru Ban, Ioan Dragocea, Ioan Drăgan, Petru Nica, Petru Popa, Nicolae Udrea, Nicoale Bagiu, Ioan Belu, Adam Petruța, Nicolae Stiapon, Nicoale Ban, Nicolae Belu, Ioan Ioșca, Petru Dragocea, Horațiu Belu. Eroii au monument. Inscripție: „Jertfa războiului mondial”.

Socol

În anul 1734 are 244 locuitori, în anul 1843 are 970 ortodocși, în anul 1873 are 1042 locuitori, în anul 1890 are 98 maghiari, 321 germani, 13 slovaci, 59 români, 1 croat, 1387 sârbi, 46 alții = 1925 locuitori, în anul 1900 are 106 maghiari, 132 germani, 10 slovaci, 75 români, 1 croat, 1450 sârbi, 8 alții = 1782 locuitori, în anul 1910 are 1995 locuitori, în anul 1930 are 264 români, 20 maghiari, 38 germani, 1256 sârbi, 160 țigani, 9 alții = 1747 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Baziaș, Zlatița, Câmpia.

După tradiție, unde e azi vatra satului erau bălți în care trăiau niște păsări numite socoli, asemănătoare lebedelor. Sârbii din comună sunt veniți după anul 1738 din Socol de pe Drina.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 comuna figurează sub numirea *Slivovatz*, în districtul Palanca. În lexiconul lui Matias Bel e *Sakallovitz*. Conscriptia din 1717 are *Sakalovaz* cu 26 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 *Sakallovaz* e în districtul Palanca Nouă. În harta oficială din 1761 e *Sakalovez*, iar în harta lui Grisellini din 1776 e *Salkovetz*. Korabinszky: *Schokolovacz*, cu locuitori Uj Oláhok (adică bufeni). La 1774 aparține regimentului valaho-iliric, fiind sediu de companie.

Conscriptia neuniților de la Buda din 1843 arată în *Socolovaț* 970 ortodocși, 250 perechi căsătorite, 60 elevi. Paroh era Teodor Milosavlievici, învățător Marcu Iancovici. Matricolele botezaților datează din 1778, ale căsătoriților și morților de la 1794.

Biserica ortodoxă sârbă s-a zidit în 1830. Parohia ortodoxă românească s-a reînființat în anul 1929, iar ca local pentru serviciul divin e o capelă într-o sală de învățământ în școala primară.

În 1722, după Matias Bél, comuna a fost ocupată de coloniști germani. Despre coloniștii din Socolovăț, se fac primele amintiri în anul 1724, iar în 1729 aceștia aveau o moară. Recensământul din 1734 dă în comună 344 coloniști. Invazia otomană din 1738 determină coloniștii să se refugieze la Biserica Albă. Este însă cert că Socolovățul a fost o comună locuită de români și sârbi. Coloniștii germani, despre care vorbește Bel, nu au rămas ci s-au împrăștiat în alte părți ale Banatului.

La o depărtare de 6 km de la Socol spre Baziaș, sub dealul Vragolia era înainte de anul 1738 comuna românească Ocruglița. După acest an, în urma războaielor cu turcii, comuna dispăre.

Lanuri: Cod Sella, Rudina, Cupusneleie, Codvodenite, Bât, Camesdin, Malvraguluia, Lelopolie, Sarenac, Covedariște, Caucina. *Pâraie*: Ribis. *Râuri*: Nera. *Coline*: Ogașul Ocruglicichi, Almașchi Potoc, Vinogradschi Potoc, Vragulia, Caucina. *Dealuri*: Almăș, Topoviște, Velika Vragolia. În anul 1878 la Baziaș s-a scos din Dunăre o sabie din epoca de bronz. Se află în Muzeul Național din Budapesta. În platoul care se întinde pe spinarea muntelui Kamendin în apropiere de mănăstirea Baziaș s-a dat de o stațiune antică cu urme de dalte, dălți, cercei, urne, oale.

Socolul înainte de primul război mondial a avut un cor bisericesc condus de învățătorul Svetosar Tuculie, precum și o vestită fanfară în regiunea Clisurei.

La finele lunii octombrie 1918 când soldații s-au reîntors de pe front au devastat casa notarială și locuința notarului care se purtase vitreg cu

famiiliile celor plecați pe front. Curând armata sârbă trece Dunărea pe la Baziaș și ocupă comuna.

Comunei Socol îi aparține cătunul Baziaș. Harta lui Szilagyi din 1896 dă pentru anul 1200 numirea de Baziaș, întregii regiuni de la Moldova Veche până la Cozla. Diplomele evului mediu fac mențiune despre comuna *Bozÿaş*, *Bozyas*. După Pesty, *Bozyas* nu ar fi Baziașul ci o localitate între Bârzava și Caraș. Milleker însă susține Baziașul de azi. Dacă admitem părerea lui Milleker atunci sub *Bozyas*, amintit în 1370 când iobagul Radouch din *Bozÿaş* a fost pedepsit pentru tâlhărie trebuie să înțelegem Baziașul și nu Buziașul. La introducerea lui Mihail de Chorna ... în posesiunea castrului Dranko ia parte în 1452 și *Ștefan Dusman de Bozas*. La 1472, capitlul de Arad introduce pe Mihail Orsagh în mai multe posesiuni între care a fost enumerat și *Bozyas*.

Dacă avem o discuție asupra identificării localității *Bozyas* din evul mediu, nu mai încapе îndoială că *Bazyach* din actul sinodal de la 1581, e Baziașul de azi. În 28 și 29 august 1581, preoțimea din jurul Baziașului.. *apud sanctam Mariam in Bazyach supra fluvium Danubii* ține un sinod care exprimă mulțumiri papei pentru trimiterea de predicatori, ca ținutul și credincioșii să nu rămână în întuneric. Actul acesta trebuie explicat prin tendința apuseană de răspândire a catolicismului în Banat și peste Dunăre, tendință de atâtea ori repetată și nereușită. În secolul al XVI-lea călugării franciscani aveau pe granița spre Turcia mai multe mănăstiri. Se poate ca unul dintre aceste centre de propagandă catolică să fi fost și Baziașul. În 1774 sinodul din Carloviț hotărăște restaurarea mănăstirii din Baziaș, care în urma diferitelor lupte cu turcii se ruinase. După legendă mănăstirea a fost zidită în secolul al XIII-lea de către Sfântul Sava.

În ceea ce privește cătunul Baziaș, el ia ființă în 1795, după ce portul Palanca își pierde însemnătatea. Importanța Baziașului se ridică în 1856, când se deschide linia ferată Oravița - Baziaș, apoi în 1858 când se deschide linia Timișoara - Baziaș.

Baziașul are în 1833, 2 ortodocși, în 1842 are 6 ortodocși și 4 catolici, în 1846 are 10 ortodocși și 9 catolici, în anul 1848 are 10 ortodocși și 11 catolici, în anul 1857 are 4 ortodocși și 37 catolici, în anul 1860 are 189 catolici și 16 ortodocși, în anul 1864 are 246 catolici și 14 ortodocși, iar în anul 1880 are 42 români, 57 sârbi, 318 germani, 61 maghiari, 20 slovaci și 18 alții.

În ziua de 30 octombrie 1918 soldații marocani intră în Baziaș.

Spre est de Baziaș, la începutul secolul al XVIII-lea, era localitatea *Ocruglița* amintită pentru prima dată în conscripția din 1717 sub numirea *Okraviza* cu 24 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 e *Okkroliza* în districtul Colubaci, iar în cea oficială din 1761 *Okrugliza*. În 1753, *Oruglicza* devine sediul unei companii confiniere. Numirea localității se păstrează în colina cu acel nume.

Socolari

În anul 1839 camuna are 1159 ortodocși, 6 catolici = 1165 locuitori, în anul 1843 are 1362 ortodocși, în anul 1851 are 1165 locuitori, în anul 1863 are 1465 locuitori, în anul 1870 are 1373 locuitori, în anul 1880 are 5 catolici, 4 greco-catolici, 1430 ortodocși, 9 izraeliți = 1448 locuitori, în anul 1890 are 1 maghiar, 7 germani, 1370 români = 1378 locuitori, în anul 1900 are 1443 locuitori, în anul 1910 are 1369 locuitori, în anul 1930 are 1213 români, 8 alți = 1221 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ilidia, Potoc, Slatina.

Cea dintâi amintire despre comună e din anul 1363 când Mykch, fiul lui Finta de *Zakalar*, se plânge că Ladislau, comite de Keve, i-ar fi luat niște iobagi și a ocupat cu forța o livadă din comuna *Zakalar*¹⁵⁵. Regele Sigismund în anul 1428 dă jumătate din comuna *Zakalar* ... lui Iacob de Muron și altora¹⁵⁶. În diplomele din 1449 e numită *Zokalar*. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 e *Szokolar* în districtul Palanca. În conscripția din 1717 *Sokolar*, cu 55 case, e în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 e *Sokollar*, în districtul Palanca. Harta lui Grisellini din 1776: *Sokola*, Vályi: *Socolar*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. În hotarul comunei se află o veche cetate zidită pe o stâncă înaltă și prăpăstioasă care azi se numește cetatea Potocului, după dreptate ar trebui să se numească cetatea Bee, după pârâul care curge la poalele ei: originea cetății e nesigură. Aici se află și monede vechi, unii istorici văd în această cetate vechea și renumita cetate a Ilidiei, ceea ce însă nu pare verosimil, întrucât ruinele cetății Ilidia se află în hotarul acestei comune.

¹⁵⁵ Pesty: *Krassó* III, pag 56.

¹⁵⁶ *Id.* pag. 324.

În anul 1781 școala confesională română din Socolari, avea ca învățător pe Mihail Raudvoici cu un salariu anual de 30 florini.

Lanuri: Ulița, Gaiul Juriții, Spiniconi, Chichiregul Mare, Chichiregul Mic, Slodoni, Lunca, Glava, Tâlva, Cornet. *Pâraie:* Jurița, Valea Căndronilor, Beiul. *Văi:* Valea Măzărului, Valea Chichiregului, Valea Funduri. *Dealuri:* Glava, Striniac, Funduri, Tâlva, Cetatea, Oboru Boilor, Fața Mare, Șestu Corniului, Corniu, Sterpariu. *Lacuri:* Ochiul Beiului.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată în *Socolar* 1362 ortodocși, 282 perechi căsătorite, 70 elevi. Matricolele bisericești datează din 1794. Preoți erau: Iacob Popovici și Iacob Gruici, ajutor de preot Paul Preda, iar învățător Nicolae Lința.

În anul 1884 învățătorul Dimitrie Petrovici înființează un cor bisericesc pe care îl conduce până în 1906 când conducerea o ia învățătorul Toma Rădulea.

Voluntari în armata română au fost: Toma Rădulea, Adam Voina, George Iovița, Iacob Alexandru, Petru Alexandru, Ioan Grecu, Pavel Marcu proveniți din captivitatea italiană și George Zarcu din captivitatea rusească.

Când trupele și autoritățile maghiare în toamna anului 1918 s-au retras din comună ca din pământ au ieșit la iveală drapelele românești care sunt arborate pe edificiile publice și case particulare. Toate emblemele și inscripțiile care aminteau un trecut trist au fost înlăturate.

Sârbii n-au stat în Socolari ci numai din când în când au trecut patrulele lor prin comună.

Eroii comunei sunt: Vidu Ioan, soldat, reg. 43 Infanterie; Radomir Iona, soldat, reg. 43 Infanterie; Vucfir Nicoale, soldat, reg. 43 Infanterie; Adam Iacob, soldat, reg. 43 Infanterie; Voin Viorel, soldat, reg. 43 Infanterie; Adam Pavel, soldat, reg. 8; Marcu Gheorghe, soldat, reg. 8; Dogariu Pavel, soldat, reg. 8 Honvezi; Dogariu Pavel, soldat, reg. 8 Honvezi; Ilie Iacob, soldat, reg. 8 Honvezi; Lădat Costa, sergent, reg. 8 Honvezi; Rusmir Iosif, soldat, reg. 8 Honvezi - dispărut; Jucu Simion, soldat, reg. 43 Infanterie - Carpați; Roman Nicoale, soldat, reg. 43 Infanterie - dispărut; Jurca Nicoale, soldat, reg. 43 Infanterie - dispărut; Ghiocel Ioan, soldat, reg. 43 Infanterie – mort în spitalul din Leibach; Brăila Petru, soldat, reg. 43 Infanterie – mort pe frontul italian; Alexandru Nicolae, soldat, reg. 43 Infanterie - dispărut; Marcu Gheorghe, soldat, reg. 43 Infanterie – mort pe frontul italian. Eroii nu au monument.

Steierdorf-Anina

În anul 1839 comuna are 421 catolici, în anul 1851 are 421 locuitori, în anul 1863 are 3000 locuitori, în anul 1870 are 8361 locuitori, în anul 1880 are 8522 catolici, 280 greco-catolici, 213 ortodocși, 210 augustini, 7 reformati, 6 israeliți, 1 alții = 9238 locuitori, în anul 1890 are 389 maghiari, 7397 germani, 1553 slovaci, 425 români, 102 ruteni, 9 croati, 35 sârbi, 2234 alții = 12144 locuitori, în anul 1900 are 505 maghiari, 9105 germani, 1058 slovaci, 1026 români, 110 ruteni, 37 sârbi, 1182 alții = 13723 locuitori, în anul 1910 are 12336 locuitori, în anul 1930 are 1571 români, 5562 germani, 236 maghiari, 2319 cehi, 208 polonezi, 9 evrei, 175 alți = 10080 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Oravița, Măidan, Carașova, Ciudanovița.

Administrația minelor din Oravița în anul 1773 aduce 34 familii coloniști germani pentru tăiatul lemnului necesare uzinelor din Oravița. Cele 34 familii vin din Ischl (Austria Superioară) și din regiunea lacului Gmunden¹⁵⁷. Comuna s-a numit la început *Steinerdorf*, mai apoi *Steierdorf*. În anul 1774 vin coloniști din Schlading de pe Rin, care erau specialiști în arderea cărbunilor. Încă în anul 1774 s-a orânduit pentru credincioșii catolici o capelă provizorie. Biserica catolică s-a zidit în 1872.

Între anii 1790-1792 aflându-se în subsol bogate zăcămintele de cărbuni comuna ia un mare avânt mai ales că exploatarea acestora trece sub direcțiunea Erarului, iar la 1855 sub Societatea de căi ferate austro-ungară.

În 1884 în urma unei nenorociri, în minele din Steierdorf Anina au fost uciși 47 minieri.

În hotarul Steierdorf se află uzinele de fier Anina. Anina e amintită în anul 1640, când George Ola, Ioan Țirușeu, Ioan Babun, iobagii lui Nicolae și Petru Toth *de Vale Aninis*, iau parte la introducerea lui George Tivadar într-o parte din posesiunea Brebul. Românii din Anina în 1912 pun baza unui fond pentru ridicarea bisericii ortodoxe. Zidirea bisericii s-a început în 1930.

Vályi: *Stayerdorf*, comună germană în comitatul Caraș, aparține orașului Oravița Montană, de care este la distanța de 2 ore, între munți înalți având locuitori catolici, care se ocupă cu tăiatul lemnului, facerea șindrililor și creșterea păsărilor. Fényes Elek: *Steyerdorf*, comună germană între munți

¹⁵⁷ Pesty: *Krassó* II, 2, pag 158 și urm.

la 2 ore de la Oravița, cu 421 catolici care se ocupă cu tăiatul lemnului și confecționarea șindrilor.

Lanuri: Bohui, Brădet, Celnic, Dealul Frumos, Intravilan, Plopa, Polom, Porcar, Predilcova, Răcăjdiana, Vălae, Valea Frumoasă. *Crânguri:* Anina, Celnic, Valea Minișului, Fabrica de Ulei, Steierdorf, Sigismund, Jumanca, Kübeck, Ponor, Poiana Cusec. *Râuri:* Caraș, Miniș. *Pâraie:* Gârliște, Bohui, Ponor, Steier, Jitin, Predilcova, Anina, Șumanca. *Lacuri:* Bohui. *Văi:* Valea Jitinului, Izvorul, Valea Călnicului, Valea Românoaș, Valea Predilcova, Valea Baba, Valea Marasca, Valea Pauleasca, Răcăjdiana, Padina Seacă, Valea Ponorului, Valea Bran. *Munți și dealuri:* Culmea Neagră, Culmea Polom, Cleanțul Șerpilor, Colonovățul Mare, Colonovățul Mic, Celnicul Mare, Cereșnaia, Șes, Sredniac, Cerneala, Păuleasca, Dealul Fața Cinii, Fățăcinii, Ursoanea, Ponor, Tâlva Zînei, Tare, Brădet, Mălcerie, Uteriș, Cârșia, Preboi, Tâlva Sina, Racașdiana, Preboi, Cârșia. Între frumusețile care caracterizează natura din jurul Aninei, e linia ferată Oravița – Anina, a cărei construcție s-a început în anul 1860. Lungimea liniei ferate e de 34 km și are 14 tunele, în lungime totală de 2084 m, 10 viaducte, în lungime totală 844 m. Tunele sunt: Lișava în lungime de 91 m, Maniel în lungime de 298 m, Dolhof în lungime de 112 m, Seiler în lungime de 230 m, al cincilea în lungime de 76m, al șaselea în lungime de 72 m, al șaptelea în lungime de 47 m, al optulea în lungime de 57 m, Polom în lungime de 290 m, Carașova în lungime de 660m, al unsprezecelea în lungime de 26m, al doisprezecelea în lungime de 34, al treisprezecelea în lungime de 31 m, Anina în lungime de 60 m. Oravița având o înălțime de 218,7 m deasupra nivelului mării, iar Anina 556,4 m, trenul pe această distanță urcă 337,7 m. În apropiere de Rachitova dăm de primul viaduct, Coșivița, după valea peste care trece. După tunelul Maniel, părăsind valea Dobrea, dăm de Valea Jitinului, înconjurată de Muntele Dobrea (689 m) și Polom. De o frumusețe neîntrecută e viaductul Jitinului. În hotarul comunei se află stațiunea climaterică Marila deschisă în anul 1880.

În războiul mondial au căzut 68 soldați toți minoritari. Eroii nu au monument.

Surducul Mare

În anul 1839 are 742 ortodocși, 17 catolici = 759 locuitori, în anul 1843 are 667 ortodocși, în anul 1851 are 754 locuitori, în anul 1863 are 540 locuitori, în anul 1870 are 709 locuitori, în anul 1880 are 63 catolici, 255

greco-catolici, 341 ortodocși, 2 reformati, 7 alții = 668 locuitori, în anul 1890 are 29 maghiari, 130 germani, 46 slovaci, 667 români, 87 alții = 959 locuitori, în anul 1900 are 1004 locuitori, în anul 1910 are 1119 locuitori, în anul 1930 are 693 români, 101 germani, 87 slovaci, 28 maghiari, 23 țigani, 8 evrei, 3 alți = 943 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Doclin, Brezon.

Primele date despre Surducul Mare (*Zurduk*) le avem din anul 1326, apoi din 1406¹⁵⁸. La 1436 este actul dat de către regele Sigismund *ex deliberatione Prelatorum et Baronum* în care se amintește *Stefan de Zwrduk*. La introducerea lui Ștefan Josyka în domeniul Jdioara în anul 1590 iau parte mai mulți nobili între care a fost și Caspar Bwsory de *Zwrddwk*¹⁵⁹. Deși comuna se menține și în epoca turcească, totuși n-o aflăm în însemnările lui Marsigli din 1690-1700. Conscripția din 1717 dă comuna *Surduk* cu 46 case în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 apare *Surdok* în districtul Vârșeț. În harta oficială din 1761 este *Surdok* în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Surduk*. Vályi: *Surdok* este comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși.

Unii istorici (Böhm, Torma) susțin că aici ar fi fost vechiul așezământ roman *Centum Putea*, fiind un punct însemnat în drumul de la Viminacium la Tibiscum. La 1781 învățător român greco-oriental în Surduc era Gavrilă Ioanovici, care făcea și slujba de cantor bisericesc, având o remunerație de 26 florini anual, 17 măji metrice cucuruz, 4 stânjeni lemne și locuință în edificiul școlii.

Lanuri: Rovine, Valea Nanoviște, Bocorondia. *Pâraie*: Vâna Ciornovăț, Ogașul Făgean, Ogașul Morii, Valea Iepii Mică, Valea Iepii Mari, Izvorul, Ogașele Vâinii, Ogașele Mici, Ogașele Mari, Ogașul Ascuțit, Mărilă, Ogașul cu Apă, Valea Afundă, Negraia, Băbeți, Golovan, Ogașul Lungului, Valea Bocurondia. *Dealuri*: Dealul Morii, Dealul Cocoroni, Dealul Vâinii, Poeni, Negraia, Dealul Boconiuța, Dealul Goalelor, Dealul Solovan, Dealul Ascuțit, Gruitul Dobii, Dealul Mare.

În apropierea comunei a fost în evul mediu (1323) localitatea Bukurand, amintirea ei o păstrează valea cu această numire. În hotarul comunei s-a dat de locul castrului militar roman *Centum Putei*.

Ca voluntari în armata română au luat parte George Micuci, George Fortuz (nr. 37) proveniți din captivitatea rusească.

¹⁵⁸ Milleker: *op. cit.* 134.

¹⁵⁹ Pesty: *Krassó IV*, pag 144.

Garda națională nu s-a înființat, fiind liniște în comună. Ocupația sârbească a lăsat în comună multă durere, fiindcă sârbii nu s-au purtat ca aliați, ci mai mult ca dușmani. Mulți locuitori au fost bătuți fără nici o vină, iar la retragere au luat jumătate din vitele cornute.

Eroii comunei sunt: Popa Petru, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Moise Gheorghe, soldat, reg. 37 artilerie, căzut pe frontul din Galiția; Craius Iacob, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Oprea Toma, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Oprea Gheorghe, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Rada Gheorghe, fruntaș, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Rada Petru, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Român Iacob, soldat, reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Micuci Dimitrie, caporal, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Dragomir Pavel, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Micuci Petru, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Bolosin Dimitrie, soldat, reg. 29 Vânat., căzut pe frontul din Muntenegru; Minea Ioan, soldat, reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia; Fortus Iosif, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Micuci Iosif, soldat, reg. 37 Artilerie, căzut pe frontul din Italia; Micuci Petru, soldat, reg. 7 Honvezi, căzut pe frontul din Rusia; Micuci Dimitrie, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Cârdu Nicolae, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Rusia; Iacob Nicoale, soldat, reg. 7 Honvezi, căzut pe frontul din Galiția; Micuci Trăilă, soldat, reg. 7 Pionier, căzut pe frontul din Italia; Mateaș Ioan, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Italia; Barbu Petru, soldat, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Peica Petru, caporal, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul din Galiția; Maluar Stefan, soldat, reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul din Italia. Eroii nu au monument.

Șopotul Nou

În anul 1843, are 247 ortodocși, în anul 1870, are 732 locuitori, în anul 1880, are 1 catolic, 886 ortodocși = 887 locuitori, în anul 1890, are 1013 români, 13 alții = 1026 locuitori, în anul 1900, are 1157 locuitori, în anul 1910 are 1281 locuitori, în anul 1930 are 1454 români, 9 țigani, 3 alți = 1466 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Ravensca, Mocerîș, Gârnic, Cărbunari.

S-a format în anul 1828 prin așezarea de bună voie a 56 de familii din Șopotul Vechi în valea Buceaua. Numirile de familii: Voin, Balaure, Găină, Selariu, Miloș, Nedelcu, care sunt în Șopotul Vechi se află și în cel Nou. Cauza emigrării e înmulțirea populației peste puterile de trai în Șopotul Vechi și lipsa terenului pentru pășunatul vitelor. Șopotul Nou e situat la confluența pârâului Buceaua cu râul Nera și de a ceea poporul mai zice comunei Buceaua. Încă în primii ani ai formării se înființează parohia ortodoxă română și școala confesională, iar la 1854 se zidește biserica ortodoxă. Până la înființarea parohiei, aparținea ca filie la Dalboșeț. Pentru înființarea unei comune de 40-50 case Comandamentul general bănățean, încă în 1798 face propunerea ca această nou înființată comună să se facă în Valea Buceaua, sub dealul Stancilova, cu familii din Șopot. În anul 1910 în urma unei mari inundații, mulți locuitori părăsesc vatra comunei și se stabilesc în diferite părți mai ferite ale hotarului. Astfel se naște cătunul Stăncilova la 7 km de vechea comună apoi grupuri de case la Groși, Răchita, Runcea, Drâste, Vatra Roșie, Buceava, Fața Izvorului, Hușcu, Gavojdia Roșie, Poienile Boinii. Populația comunei este în continuă creștere, fenomen rar întâlnit în Banat.

Lanuri: Groși, Poienile Boinii, Gavojdia, Răchita, Valea Răchitei, Valea Roșie, Urcu, Stancilova, Driștie, Buceaua. *Râuri:* Nera. *Pâraie:* Buceaua, Răchita, Stăncilova, Valea Mare, Gavojdia. *Lacuri:* Lacul Dracului. *Dealuri:* Picicoanea, Dealul Boin, Dealul Stăncilovii, Cioaca Nierganului, Cârșia Roșie, Răchita, Breznic. *Munți:* Stăncilova, Țârcovița, Tâlva Runci.

Dealul Stancilovei păstrează amintirea posesiunii Stanko (1437), proprietatea familiei Heem. Amintirea mai păstrează și pârâul Stanicu, care se varsă în Bârzava.

Toată viața culturală a comunei înainte de anul 1918 era grupată în jurul bisericii și școlii. Marele război din 1914-1918 aduce mari lovituri și multe neajunsuri. Familiile sărace trăind din păstorie și transportul lemnelor rămân fără nici un izvor de venit.

Voluntari în armata română au fost: Petru Pistrilă, Stafan Brumariu (nr. 26), Iacob Miloș și Mihai Andrei, proveniți din captivitatea italiană.

Evenimentele din toamna anului 1918 au trecut fără a tulbura liniștea comunei. Purtarea sărbilor în timpul ocupației a fost umană. Eroii comunei sunt: Olariu Petru, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul italian; Dănilă Herac, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Iosif Brebu, soldat, reg. 3 Infanterie, dispărut; Păun Pura, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe

frontul italian; Petru Țunea soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Ilie Miloș, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Iosif Badescu, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în spitalul din Lugoj; Păun Dobromir, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul Calia; Iosif Voin, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Pavel Voin, soldat, reg. 8 Honvezi, mort în spitalul din Lugoj; Iosif Voin, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Mocu Bătarcă soldat, reg. 8 Honvezi, mort acasă ca invalid; Trăila Ciuciuc, soldat, reg. 8 Honvezi, dispărut; Dumitru Gheorghe, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; toma Crăciun, soldat, reg. 8 Honvezi, dispărut; Iancu Brumariu, soldat, reg. 8 Honvezi, mort acasă ca invalid; Rista Baluare, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Petru Râncu, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Alexandru Pistrilă, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Ion Perciu, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Anghel Axentie, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Dănilă Căcău, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul italian; Iosif Leică, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Păun Selariu, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Velcotă Iosif, soldat, reg. 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Crăciun Nistor, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Herac Efta, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Nedelcu Ilie, soldat, reg. 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Olariu Pau, soldat, reg. 7 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Găină Pavel, soldat, reg. 7 Honvezi, mort acasă. Eroii nu au monument.

Șopotul Vechi

La 1 noiembrie 1804 cărțile funduare arată 122 familii grăniceri, în anul 1843, are 1359 ortodocși, în anul 1870 are 1328 locuitori, în anul 1880 are 1322 ortodocși, toți ortodocși români, în anul 1890 are 1401 români, 12 alții = 1413 locuitori, în anul 1900 are 1443 locuitori, în anul 1910 are 1491 locuitori, în anul 1930 are 1341 români, 15 țigani, 4 evrei = 1360 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bozovici, în vecinătatea comunelor Gârbovăț, Lăpușnicul Mare, Dalboșeț, Ravensca.

Șopotul Vechi își leagă numirea de la cele două văi: Șopotul Lung și Șopotul Scurt, care împreunându-se formează Gura Șopotului. Cea dintâi amintire despre comună e din anul 1603, când în conscripția porțiilor sunt trecuți cu câte $\frac{1}{4}$ porție Francisc Torțoc și Gavril Vaida. La 1607 era proprietatea lui Simeon Lodi. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Șopot*

era în districtul Halmas. Conscriptia din 1717 dă comuna *Schobaz* cu 35 case în districtul Orșova. Harta lui Mercy din 1723 are *Schobaths* în districtul Almăj, iar cea oficială din 1761: *Schopot* în districtul Orșova. Harta lui Grisellini din 1776: *Siopot*. Korabinszy: *Şoppot* la $1\frac{3}{4}$ milă de la Mehadia, nu departe de Dalboșeț. Locuitorii se nutresc mai mult cu fructe și pești, pe care îi prind din râul Nera din apropiere. Are biserică neunită. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Şopot*, parohie antică, având preot pe Alexandru Otonoga, învățător Nicolae Chimbir. Matricolele datează de la 1790. Numărul ortodocșilor 1359, al perechilor căsătorite 397, al elevilor 66.

În anul 1800 se construiește în comună o casă grănicerească, care adăpostește o unitate din grănicerii din compania Dalboșeț. La 1828, 56 familii părăsesc comuna stabilindu-se la 15 km depărtare spre apus, pe valea Buceaua, punând astfel baza comunei Șopotul Nou.

În hotarul comunei la locul numit Cetate, se văd resturi dintr-o veche fortificație. La anul 1909 a fost o mare furtună cu trăznete încât turnul bisericii a fost retezat până la clopote. În seara zilei de 31 mai 1910 o rupere de nori împreună cu fulgere și trăsnete a umflat văile inundând o bună parte de comună și măturând 10 case. *Lanuri*: Jivița, Seliște, Sub Fete, Dealul Viilor, Dealul Cuseschi, Periș, Baltoni, Dealul Gârbovățului, Saiu, Vârtoape. *Ape*: Valea Sopotului, Sopotul Lung, Sopotul Scurt, Nașoveț. *Munți*: Blidar, Stupina, Vertepe, Seliște, Sivița, Comande, Tâlva Înaltă.

Societăți culturale înainte de anul 1918, n-au fost în Șopot decât un cor bisericesc înființat la 1903, de către studentul în teologie Emil Chimber.

Rechizițiile făcute de către autoritățile maghiare în timpul marelui război 1914-1918 au mers așa de departe încât s-au luat 3 clopote de la biserică, căldările, cazaniile și toate obiectele de aramă. Voluntari în armata română proveniți din captivitatea italiană: Ilie Găină, Pavel Bala, Lazar Olariu, Iosif Cocora, Ioan Andrei, iar în luptele de la Tisa au luat parte ca voluntari sergentul Nicolae Voin, soldații Iosif Badescu, Iosif Daba.

La prăbușirea frontului austro-ungar în toamna anului 1918, soldații reînțorși la vetrele lor au distrus Cazangia Primei case de Păstrare din Caransebeș, care avea monopolul fiertului țuicii în comună, au spart magazia cu cerealele rechiziționate restituindu-le foștilor proprietari.

Sub ocupația sârbească locuințele oamenilor pașnici erau zilnic perchiziționate sub diferite pretexte. Luau cu forța alimente, rufe, haine și obiecte de valoare. Cât despre plată se uitau la cer și ziceau că o va da Bog. Eroii comunei sunt: Pavel Chimbir, căpitan medic, reg.1 Honvezi, decedat

în urma rănilor unei bombe la Bozovici; Iosif Bădescu, sublocotenent, voluntar din Rusia, mort în spitalul din Typhus; Marian Anghel, soldat, 8 Honvezi, decedat la Przemjel; Pavel Andrei, soldat, 8 Honvezi, a căzut pe frontul italian; Filip Bădescu, soldat, 8 Honvezi, mort acasă în urma rănilor de pe front; David Bala, soldat, 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian; Nicolae Bala, soldat, 8 Honvezi, a căzut pe frontul rusesc; Iosif Bădescu, soldat, 17 Artilerie, a căzut pe frontul rusesc; Pavel Bădescu, soldat, 43 Infanterie, a căzut pe frontul rusesc; Nicolae Berbentea, soldat, 8 Honvezi, a căzut pe frontul sârbesc; Ilie Berbentea, soldat, 8 Honvezi, a căzut pe frontul italian; Filip Berbentea, soldat, 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian; Dănilă Careba, soldat, 8 Honvezi, a căzut pe frontul sârbesc; Nicolae Careba, soldat, 8 Honvezi, a murit în spitalul din Timișoara; Pavel Ciuciuc, soldat, 8 Honvezi, a murit la Przemjel; Traian Ciuciuc, soldat, 8 Honvezi, a căzut pe frontul rusesc; Matei Cacova, soldat, 8 Honvezi, a căzut pe frontul rusesc; Dănila Disagă, soldat, 8 Honvezi, a căzut pe frontul italian; Nicolae Dumitru, soldat, 43 Infanterie, a căzut pe frontul rusesc; Nicolae Dumescu, soldat, 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian; Dănilă Găină, soldat, 43 Infanterie, a căzut pe frontul rusesc; Iosif Găină, soldat, 43 Infanterie, a căzut pe frontul italian; Iosif Găină, soldat, 43 Infanterie, a murit în spitalul din Viena; Nicolae Găină, fruntaș, 46 Infanterie, a murit în Montenegro. Eroii nu au monument.

Știnăpări

În anul 1839 comuna are 2 catolici, 194 ortodocși = 196 locuitori, în anul 1851 are 196 locuitori, în anul 1890 are 10 germani, 592 români = 602 locuitori, în anul 1900 are 700 locuitori, în anul 1930 are 821 români, 6 țigani, 10 alți = 943 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Cărbunari, Sasca Montană.

Locuitorii comunei Știnăpări sunt așa numiții bufeni veniți după 1718 din județele Mehedinți, Gorj și Vâlcea. Peste acești coloniști, prin anul 1790, sunt aduși germani din Stiria. Germanii nu rămân mult timp în noua colonie și se retrag spre Sasca Montană, rămânând în Știnăpări numai românii. În anul 1855 comuna ajunge în proprietatea societății Stegului, *K.u.K. Priv. Östr. Stats. Geselsch* află și de atunci situația materială a acoli- niștilor se înrăutățește.

Numirea *Stinăpari* este o schimonosire a numirii *Stempeldorf* fiindcă arborii cari trebuiau tăiați se ștampilau. S-a mai numit și Maria Schnee de către coloniștii germani, pentru că în ziua de Sf. Maria Mică, când fuseseră colonizați, căzuse zăpadă în regiune. Comuna, la Fényes Elek era numită *Maria Schnee*, având 2 catolici și 194 ortodocși. Se vede că la 1839 când scrie Fényes dicționarul germanii se retrăseseră din Stinăpari.

Lanuri: Leordiș, Lacul Radina. *Pâraie*: Radinița, Radina Mare, Radina Mică. *Văi*: Ogașul Cerbului, Andrei. *Dealuri*: Samuil, Baba Roșie, Dealul Boarnei, Târbalul Bălan, Ungureanul, Cracul cu Leorda.

În ceea ce privește viața bisericească aparține parohiei din Cărbunari, iar în cele administrative comunei din Sasca Montană.

În timpul războiului prim mondial, comuna a fost sever păzită de patrulare de jandarmi pentru a împiedica locuitorii de a trece în România. Preotul comunei Ioan Gropșianu a fost ținut sub aspră supraveghere politică.

Purtarea sârbilor în timpul ocupației face ca locuitorii să-și părăsească căminul și să apuce calea codrilor. Eroii comunei: Telescu Ion, nr. casei 202, reg. 43, căzut pe frontul din Italia; Borcean Matei, nr. casei 39, reg. 19, căzut pe frontul din Italia; Retezan Ion, nr. casei 92, reg. 8, căzut pe frontul din Rusia; Telescu Ion, nr. casei 139, reg. 8, căzut pe frontul din Serbia; Andrița Dumitru, nr. casei 167, reg. 43, căzut pe frontul din Italia; Pateșan Ion, nr. casei 125, reg. 62, căzut pe frontul din Italia; Potocean Ion, nr. casei 190, reg. 43, căzut pe frontul din Italia; Ignat Ion, nr. casei 56, reg. 43, căzut pe frontul din Rusia; Ignat Matei, nr. casei 12, reg. 43, căzut pe frontul din Italia; Sel Antoni, nr. casei 124, reg. 43, căzut pe frontul din Italia, căzut prizonier în anul 1916; Ignat Constantin, nr. casei 196, reg. 43, căzut pe frontul din Galiția, a căzut prizonier în anul 1914, a avut decorat cu Crucea. Eroii nu au avut monument.

Șușca

În anul 1843 are 459 ortodocși, în anul 1880 comuna are 6 catolici, 475 ortodocși, în anul 1890 are 20 germani, 514 români, 39 sârbi, 12 alții = 573 locuitori, în anul 1900 are 657 locuitori, în anul 1910 are 983 locuitori, în anul 1930 are 649 români, 16 alții = 665 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunei Belobresca, Radimna, Pojejena de Sus. Înălțimea 79 metri deasupra nivelului mării.

Date istorice asupra vechimii comunei nu sunt. După tradiție, cele mai numeroase familii au venit din diferite părți ale Banatului. Astfel, familia Cimpoca și Gruia sunt venite de pe valea Almăjului, familia Șurlea din comuna Coronini, iar familiile Bagiu Brândușă, Budimir, Cătălina, Crăciun, Cocora, Iovița, Martin, Mutașcu, Visoină, Ianculovici (din Iancu sun influență sârbească), Păunovici (din Păun), Radusavlevici (din Radu), Pertovici, Marcovici au venit răzlețe din diferite părți ale Banatului, la începutul secolului al XVIII-lea.

Milleker Bodog, susține că Șușca a existat în evul mediu sub numirea *Kethezwthwztha* (1535-1536) și era proprietatea familiei Paica (Peyka). Familia Paica există și azi în mai multe comune din Banat, fiind o veche familie românească. În secolul al XVII-lea, Șușca trece în proprietatea familiei Bucosnița. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700, comuna nu figurează. Conscripția din 1717 are *Sieska* cu 11 case în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723: *Siscka* este în Clisură, în cea oficială din 1761: *Suska* este în districtul Palanca Nouă. În harta lui Grisellini din 1776: *Suska*.

Lanuri: Sub Sat, Necăturile, Dealul, Râul Șușchii, Dealul Viilor, Valea Mare, Poponiac, Valea Mică, Cracul Ilie, Cracul Lupesc, Cracii Goi, Ogașul Nucilor, Ogașul Popii, Fântâna Porcului. *Pâraie:* Ogașul Valea Mare, Izvorul Floricica. *Văi:* Valea Mare, Valea Mică.

Șematismul greco-neuniților de la Buda de la 1843 arată Șușca filie la Belobreșca, având ca învățător pe Ioan Vuici. Numărul ortodocșilor 459, al perechilor căsătorite 86, al elevilor 40.

Șușca, comună pură românească, în ce privește cele bisericești, până în anul 1896, a stat sub ascultarea bisericii sârbești din Belobreșca. În acest an, vrednicul preot Alexandru Blașiu, intră în legătură cu Tudor Ianculovici, vicepreședintele comitetului parohial din Belobreșca un bun român, apoi cu locuitorii ambelor comune și prin o înțelegere reciprocă, pe care apoi mai târziu sârbii din Belobreșca, n-au respectat-o, convin la despărțirea comunității bisericești Șușca de cea din Belobreșca. În acest an se înființează în Șușca o capelă ortodoxă, fiind preot Alexandru Blașiu. În anii 1911-1913, românii ridică o biserică în banii adunați prin o coletă lansată în comună. Între marii donatori pentru ridicarea Sfintei Biserici amintim, pe preotul Alexandru Blașiu cu suma de 1000 coroane, familia Mocioni cu 300 coroane. Deși jumătate din averea bisericii din Belobreșca era a credincioșilor din Șușca, sârbii n-au voit să cedeze nimic parohiei din Șușca. Numai după un lung proces intentat comunei bisericești din Belobreșca, ortodocși români din Șușca obțin câștig de cauză.

În timpul cât Șușca a stat în legătură bisericească cu parohia din Belobreșca, sârbii au căutat să-i schimbe caracterul românesc, sârbizând numele mai multor familii românești. Voluntari în armata română: Jiva Petrovici. A fost prizonier în anul 1918 la Monte Grapa. La apelul unui sublocotenent român s-a înrolat ca voluntar în Regimentul II Cloșca, batalionul 3, compania 2. La începutul anului 1919 vine în țară pe la Constanța de aici la Făgăraș, Oradea Mare, Satul Mare, Sighet unde face serviciu 3 luni. Transportă un tren de bolșevici unguri în lagărul de la Brașov. Are medalia Regele Ferdinand I cu spade și panglici. Vasile Olariu, la chemarea colonelului Florescu se instalează voluntar făcând parte din Batalionul Cloșca. Dumitru Vișoină, se instalează în regimentul Horia fiind repartizat în orașul Sfântul Gheorghe, unde servește ca jandarm. Numitul a fost prizonier în Italia în 1916. Ilie Cimpoca prizonier în Italia se înrolează ca voluntar în Batalionul 17. Radu Iașici, voluntar provenit din captivitatea engleză se înrolează ca voluntar în regimentul 96 Caransebeș.

Soldații reîntorcându-se acasă, în toamna anului 1918 s-au purtat pașnic. Notarul comunei, nesimțindu-se în siguranță, a părăsit comuna, lăsându-și avutul fără nici o pază. Răufăcătorii necunoscuți i-au devastat locuința. Pentru a opri faptele incorecte ale rău făcătorilor s-a format o gardă națională sub conducerea preotului Al. Blașiu. Garda funcționa până la ocuparea comunei de către sârbi.

La început au pătruns în comună comitagiile sârbi, care au căutat să prindă pe preotul Blașiu. Acesta bănuind intențiile comitagiiilor fugi din comună de cu bună vreme. Soldații sârbi maltratează pe pașnicii locuitori: Ioan Gruia, Dumitru Gruia, Dumitru Brândușa, Vasile Radu, Jiva Ian-culovici.

După retragerea sârbilor, preotul Alexandru Blașiu, înfășurat în tricolor, în fruntea soldaților români intră în comună. Bătrânii satului au căzut în genunchi și plângând de bucurie sărutau drapelul.

Eroii comunei sunt: Traian Blașir, căpitan, mort în spitalul din Brașov, otrăvit de unguri, Emilian Brândușe, caporal, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Dumitru Bagiu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Emilian Bagiu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Jiva Branislavlevici, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Sava Cocora, soldat regimentul 5 Vânători, mort în Spitalul din Pancievo; Jiva Cocora, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Ștefan Cimpoca, fruntaș, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Ilie Cimpoca, soldat, regimentul 8 Honvezi mort pe frontul rusesc;

Ștefan Dianovici, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Gavril Ianculovici, caporal, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Jiva Ianculovici, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul românesc; Pavel Ianculovici, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort acasă în urma rănilor; Nicolae Ianculovici, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Emilian Nicolici, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Ștefan Nicolici, caporal, regimentul 43 Honvezi, mort pe frontul rusesc; Radu Petrovici, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul italian; George Petrovici, soldat, regimentul 8 Honvezi, mort pe frontul italian; George Petrovici, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Petru Radu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Toșa Radosavlevici, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Toșa Radosavlevici, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Jiva Radosavlevici, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul rusesc; Tașa Stanciu, soldat, regimentul 43 Infanterie, mort pe frontul italian; Jiva Siacovici, 8 Honvezi, mort pe frontul rusesc. Eroii au monument.

Târnova

În anul 1839 comuna are 1839 ortodocși, 7 catolici = 1846 locuitori, în anul 1843 are 2139 ortodocși, în anul 1851 are 1846 locuitori, în anul 1863 are 2426 locuitori, în anul 1880 are 3 catolici, 4 greco-catolici, 2714 ortodocși, 1 augustin, 11 izraeliți = 2733 locuitori, în anul 1890 are 20 germani, 1 slovac, 2923 români, 1 sârb, 27 alții = 2972 locuitori, în anul 1900 are 3269 locuitori, în anul 1910 are 3549 locuitori, în anul 1930 are 3484 români, 114 țigani, 5 germani = 3603 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Țerova, Soceni, Delinești.

Comuna e amintită pentru prima dată în anul 1428 când regele Sigismund poposește între 8-16 februarie în comuna *Tornowo*¹⁶⁰. Mai târziu se numește *Thernowa*. În anul 1495, în fața capitlului de Arad intervine o înțelegere între George Gaman de Bizere și fiii acestuia pe de o parte și Ioan, Nicolae și Andrei Bizere pe de altă parte prin care sistează orice proces unii contra altora și hotărăsc împărțirea averilor din comunele...

¹⁶⁰ Millker B: *Delmagyarország-Közepkori földrajza*, pag. 136

*Thernova*¹⁶¹. Două zile după această înțelegere, la 3 aprilie 1495, Ioan Bizere zălogește lui George Gaman părțile lui din comunele.. Ramna, Glimboca.. *Thernowa*, pentru suma de 250 floreni aur. În anul 1500, Cristina, fiica lui Nicolae Bizere, cere partea cuvenită drept zestre din averea tatălui său din comunele *Kalova*, *Worchorova*, *Rawna*, ... *Thernowa*. Cererea se bazează pe dreptul valah... *jure wolachie requirente*¹⁶². Regele Ioan II în anul 1561 donează lui Mihail Chyākȳ secretar domnesc partea din averea care o avusese Ioan Bizere în comunele Bizere, Kalova, ... *Ternowa*¹⁶³. La 1563, regele dispune să fie somată Catalina, văduva lui Petru Bizere, ca părțile de moșie din comunele Bȳzere, Kalova, ... *Ternowa*... ale fiilor ei Ioan, rămași fără urmași să fie restituite spre a se împărți urmașilor legitimi¹⁶⁴. La 1597, Sigismund Bathory confirmă diploma dată lui Mihail de către Ioan Huniade și Matei Corvinul, asupra comunelor *Ternowa* (*Thernowa*), *Bratowa*, *Synkowa*.

Însemnările lui Marsigli din 1690-1700 dau *Ternova* în districtul Bocșa. În conscripția din 1717: *Tirnova* cu 76 case în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 *Dirnova*, este în districtul Vârșeț. Harta oficială din 1761 are *Tirnova* în districtul Caransebeș. Harta lui Grisellini din 1776: *Tirnova*. Korabinszky: *Tirnova* două comune în Banat, una la $\frac{3}{4}$ milă de la Lugoj, iar alta la o milă de la Caransebeș. Vályi: *Tirnova*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Tirnova*, comună valahă la $\frac{3}{4}$ ore de la Dognecea cu 7 catolici, 1839 ortodocși. Are păduri imense.

Lanuri: Bogdana, Mlaca, Bratova, Braniște, Valea Socienului, Dealul Bârzavei, Valea Satului. *Râuri*: Bârzava. *Pâraie*: Igazeu, Valea Satului, Valea Socieni, Miețu. *Văi*: Surupina, Mlaca, Ogașul Minii, Valea Târnovei. *Dealuri*: Dealul Bârzavei, Dealul Stâlcului, Dealul Miețului, Dealul Pietrișului. *Culmi*: Culmea Voinei, Culmea Mică, Culmea Cerbici.

În anul, 1781 învățător roman greco-oriental în *Târnova* era Panfil Popovici care făcea și slujba de cantor bisericesc având salariu anual de 30 florini și locuință în edificiul școlii. Șematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată *Ternova* parohie antică, cu matricole de la 1791 având preoți pe Mihail Fera, George Cimponeriu și Iosif Dalea, iar învățător

¹⁶¹ Pesty Friges: *A Szöréngi Bansag tört.* III, pag. 120.

¹⁶² *Id.* pag. 136.

¹⁶³ Pesty Friges: *A Szöréngi Bansag tört.* III, pag. 296.

¹⁶⁴ *Id.* pag. 318.

Adam Gheju. Numărul ortodocșilor 2139, al perechilor căsătorite 442, al elevilor 92.

Terminarea războiului a produs în Târnova o mare bucurie căreia i-a urmat apoi în curând o dezordine. În ziua de duminică, 3 noiembrie 1918, când se știa că imperiul austro-ungar e pe ducă, din Reșița vin în comună mai mulți străini de neamul și legea noastră, agenți ai unor idei anarhice. În jurul acestor agenți grupuri de oameni se adună sfătuindu-se în șoapte. Preotul Turnea Ioan dă câteva relații foarte interesante asupra evenimentelor care au frământat comuna în acele zile istorice. „Am avut o cununie -spune preotul - în duminica amintită. Cum e obiceiul am fost chemat la masă. M-am dus. Pe la ora 3 p. m. auzim pârâituri de pușcă. Ce să fie? Trebuie să se întâmple ceva fiindcă am văzut străini în sat, ceea ce nu-mi place. Tocmai atunci sosește în casa unde eram un sătean zicându-mi: «Părinte, vino și liniștește poporul că la noi s-a început revoluția». Ce să fac? Să merg ori nu? La îndemnul inimii și al datoriei de preot am plecat. Pe drum întâlnesc pe ȋiganul Sima Miloș cu un drob mare de sare și-l întreb cum a cumpărat-o? Îmi răspunde brusc: «Acum nu se mai cumpără nimic, acum se ia». «Bine, măi ȋigane, nu știi tu, că nu e permis să iei lucrul altuia cu forța?» Îmi răspunde: «Nu mai zice nimica, ci taci, acum a venit apa la moara noastră și vom lua și de la D-ta». Vino și ia, îi răspund și l-am lăsat în plata Domnului plecând spre casa comerciantului Estein, unde ȋiganii și alți iresponsabili începuseră devastarea. Întreb de ce fac faptele acestea? Mi-au răspuns: «Am cerut să ne dea tutun, ne-a refuzat. Atunci unul dintre noi a bătut în obloanele de la fereastră la ceea ce jidovul a împușcat cu revolverul rănind în piept pe soldatul Ioan Guia. Apoi părinte, noi am luptat pe front, am fost răniți pe câmpurile de luptă pentru Ungaria și pentru jidovii care fugeau de război, așezându-se prin birouri și acum să fim împușcați acasă în țara noastră de jidovi? Asta nu mai merge». Nu i-am putut opri; am plecat acasă căci îmi venise în minte amenințarea ȋiganului: Vom lua și de la D-ta. Noaptea au curs devastările caselor jidovești, în strigăte: “Toți jidovii să părăsească satul.” „Nici picior de jidov nu va mai fi suferit în sat.” Jidovii au și plecat care cu ce a putut. Casa lui Leopold Lebovici a fost arsă până în temelii. Cei cari căutau să pună o vorbă bună pentru ei erau bătuți. Vasile Guia a spintecat cu cuțitul pe Rusalin Păvan fiindcă pledase pentru apărarea lui Lebovici. În urma lui Păvan rămân orfani 6 copii. După ce s-a terminat cu jidovii și după o zi de odihnă mulțimea îndemnată de agenții streini veniți din Reșița, voia să se năpustească asupra avutului celor bogați”.

Pentru oprirea lătirii dezordinei se formează garda națională sub președinția preotului. Gardiștii depun jurământ în fața bisericii că vor menține ordinea, vor păzi avutul și persoana cetățenilor, că oricine va fura, ucide, ori tulbura pacea comunei va fi spânzurat înaintea bisericii spre a servi de exemplu altora. Țiganii care se dovediseră că aveau înclinări anarhice sunt scoși din sat. Când au văzut țiganii că nu mai pot opera în Târnova s-au aruncat asupra caselor societății Reșița la o depărtare de 10 km de comună, pe care le-au devastat. Se părea că liniștea s-a întronat în sat, când doi rătăciți: Petru Voina și Rusalin Bălu (Cloșan) sparg geamurile de la școala confesională și de la mai mulți frunțași. Prinși de către gardiști sunt încarcerati și condamnați la spânzurătoare. Plânsetele familiilor celor doi, înduplecă pe gardiști ca peste noapte să-i facă scăpați. Numiții nu s-au mai apropiat de comună 3 luni de zile.

La două săptămâni după aceste întâmplări sosesc în comună jidovii, însoțiți de 40 jandarmi unguri și de mai mulți funcționari de la societatea Reșița. Populația se înfurie și mai mult. Conciliabule prin toate văile, văgăunele, oameni cu furci, ciomege, arme, dinamită, mitraliere. Ungurii și cei veniți cu ei se instalează la școală. Oamenii retrași la marginea satului somează jandarmii că dacă nu vor ieși din comună vor dărâma școala și vor ucide pe toți cei dinăuntru. După mai multe parlamentări, amenințări din ambele tabere, jandarmii, sfătuiți de jidovi, se retrag ferind astfel comuna de o baie de sânge.

Câteva zile după această întâmplare vine armata de ocupație sârbă. E primită cu entuziasm. Într-o zi însă comuna se trezește că e împresurată de o mulțime de soldați, iar alții poposesc la primărie însoțiți de jidovi din Gătaia. Se zice că sunt în căutarea unei turme de porci furată din pădurea Delineștilor și ascunsă în Târnova. Populația văzând iar jidovi, începe pregătirile de apărare. Comandantul sârb văzând însă spiritul populației și dându-și seama că nu e bine să se facă jocul jidovilor, se retrage din comună și deneagă orice sprijin evreilor. În timpul ocupației preotul Turnea și Constantin Păun au fost escortați la Reșița unde au stat mai multe zile închiși pe motivul că au răspândit știri alarmante în legătură cu diferite dispozițiuni date de către comandantul sârb.

Eroii comunei sunt: Bândășița Petru, Pia Ioan, Bolicu Ioan, Blaj Mihai, Borcilă Constantin, Borcilă Savu, Buteu Ioan, Buteu Rusalin, Buran Todor, Cărpaci Ștefan, Chincea Ioan, Chincea Ianăș, Crețu Ioan, Cosma Rusalin, Dalea Ianăș, Dalea Traian, Drăgan Traian, Galben Constantin, Gai Martin, Ghiju Ianăș, Ghiju Octavian, Ghiju Rusalin, Isac Simon, Jurca

Trandafir, Lucaci Ioan, Lința Dimitrie, Maldea Ioan, MedaRusalin, Miheș Trandafir, Minda Trandafir, Nica Ioan, Paica Ioan, Paica Martin, Paica Pavel, Paica Rusalin, Paica Petru, Pagu Adam, Pagu Rusalin, Pagu Traian, Paun Ioan, Paun Martin, Paun Rusalin, Paun Simion, Paun Tudor, Rus Martin, Rus Petru, Rus Petru, Rus Solomon, Stanca Martin, Vacanescu Ianăș, Varan Florea, Varan Rusalin, Voina Gheorghe, Voina Mihai, Voina Ștefan. În amintirea eroilor s-a ridicat o troiță.

Ticvanu Mare

În anul 1839 are 3 catolici, 1531 ortodocși = 1534 locuitori, în anul 1843 are 2461 locuitori, în anul 1851 are 1534 locuitori, în anul 1863 are 2178 locuitori, în anul 1870 are 2159 locuitori, în anul 1880 are 7 catolici, 1809 ortodocși, 4 izraeliți = 1820 locuitori, în anul 1890 are 2 maghiari, 31 germani, 1834 români, 4 alții, = 1871 locuitori, în anul 1900 are 1832 locuitori, în anul 1910 are 1684 locuitori, în anul 1930, are 1372 români, 15 țigani, 60 germani, 5 alții = 1452 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ticvanu Mic, Cacova, Secășeni.

Într-un act din 1437 dat de către vicecomitele comitatului Caraș, în legătură cu o plângere a lui Matias de Karon, în cauza răpirii unui iobag se amintește *Petru Tygwan*¹⁶⁵. La 1555 Petru Petrovici dispune să se împartă fiilor lui Nicolae Lazar și Gavriil Lazar proprietățile Bozovici și Lăpușnic, precum și prediile...*Thywko*. Însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700 dau comuna *Tikvan* în districtul Vârșeț. Conscripția din 1717 dă comuna *Dikvan* cu 122 case în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 e *Vele Dichva* în districtul Vârșeț. Harta oficială din 1761 are *Veliki Dikovan* în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Gros Dikvan*. Korabinszky: *Dicvan*, la ½ milă de la Oravița în districtul Palanca Nouă. Vályi: *Ticvanul Mare*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Ticvanul Mare*, comună valahă cu 3 catolici, 1531 ortodocși.

În anul 1781 învățător greco-ortodox român în Ticvanul Mare era Ioan Popovici care era și cantor bisericesc având un salariu de 40 florini anual, 15 metri cucuruz, o claie de fân, 3 stâneni lemne și locuința într-o chilie de la școală.

¹⁶⁵ Pesty: *Krassó v.*, III, pag. 359.

Tradiția istorică care mai dăinuie și azi în comună derivă numirea comunei de la ticva, loc cultivat cu dovleci.

Lanuri: Răstoci, Lunca, Poieni, Pioni, Culmea, Corcana, Cristiana, Frenda, Teiuș, Nandroșa, Andria, Culmea lui Oprian, Culmea Sârbilor. *Ogașe:* Ogașul Țiganilor, Ogașul Stanciului, Ogașul Luchii, Ogașul Craii, Ogașul Enășonilor, Ogașul Șteichii, Cioaca. *Văi:* Valea Mare, Valea Mică, Valea Tămaș, Valea Seacă, Valea Șciubeiului, Valea Sârbilor. *Râuri:* Caraș. *Pâraie:* Bercaș, Nandral. Diplomele evului mediu vorbesc de posesiunea Nadraz, Nendraz (1382). Diplomele evului mediu vorbesc de posesiunea Nadraz, Nendraz (1382), lângă apa Carașului. Amintirea se păstrează în Valea Nandrașului din hotarul comunei Ticvanul Mare.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată *Ticvanul Mare* cu 2461 ortodocși, 504 perechi căsătorite. Parohia datează din timpuri imemorabile, având matricole de la 1777, iar preot Vichentie Popovici, administratori parohiali Iacob și Iosif Popovici, învățător Iosif Gaitovici, catihet și capelan Iosif Popovici. Biserica din Ticvaniul Mare are *Antologhion*, Râmnic 1706 și *Cazanie*, Râmnic 1747.

Înainte de marele război din 1914-1918 Ticvaniul Mare avea o viață culturală politică destul de avansată. Bărbații de seamă ai comunei ca Vasile Iorgovan, învățătorul Toma Stanca, apoi fruntașul Petru Purec au ținut trează flacăra românismului în sufletele locuitorilor. Pentru atitudinea sa românească Vasile Iorgovan, încă la începutul marelui război, a fost internat la Șopron. În anul 1882 ia ființă Reuniunea română de cântări și muzică *Armonia* sub conducerea învățătorului Iuliu Birou.

Sufletele locuitorilor s-au umplut de întristare când, sub ocupația sârbească, li s-a interzis orice manifestare pașnică a sentimentelor românești. Vasile Iorgovan scăpat din lagărul de la Șopron a fost arestat de către sârbi și închis la Oravița și apoi la Biserica Albă. După multe interogări și șicane a fost lăsat liber. Nu mult se bucură însă de libertate căci într-o seară stând de vorbă la locuința sa cu prietenii Petru Purice și Ioan Craia, jandarmii sârbi pătrund în locuință și sub acuza că complotează asupra Serbiei îi arestează punându-le în vedere la toți trei să se pregătească pentru deportarea în Albania. Câteva hârtii de câte 100 coroane înduplecă pe cerberii sârbi care sistează orice acțiune contra „dușmanilor” Sârbiei. Ocupând trupele franceze o parte din Banat în care era și Ticvaniul Mare, iar armata sârbă ieșind din comună, duce cu ea vitele oamenilor. Primarul somat să dea banii comunali fuge în pădure, iar banii îi îngroapă în pământ.

Dintre eroii comunei care au căzut în primele zile ale luptelor, amintim pe sergentul George Bibolariu, împușcat pe frontul din Galiția la 15 august 1914 și soldatul George Brusture, mort tot atunci în acea luptă. Caporalul Valeriu Vrănianțu a fost condamnat la moarte de către consiliul de război maghiar și executat pentru că a spus soldaților din echipa sa *Pe aici am putea trece la sârbi*.

Eroii comunei sunt: Gheorghe Bibolar, Gheorghe Busture, Aurel Beică, Gheorghe Bobu, Iacob Bobu, Petru Belea, Ion Bălan, Achim Blaj, Iacob Cușu, Simeon Chera, Solomon Radu, Sofronie Jivan, Axentie Poiană, Iacob Piteș, Gheorghe Poiană, Gheorhe Blaj, Avram Roșu, Aurel Ivan, Toma Lagea, Achim Stoiedin, Iosif Toader, Valeriu Belea, Iacob Schiopu, Petru Turcu, Petru Gincă, Ioan Dacica, Iacob Boru Vidu, Adam Popa, Iacob Ilona, Ion Pascu, Iacob Urlica, Ion Argane, Petru Rosiu, Costa Drăgan, Teodor Drăgan. Eroii au monument.

Ticvanii Mic

În anul 1782 are 225 familii, în anul 1839 comuna are 1069 ortodocși, 5 catolici = 1074 locuitori, în anul 1843 are 1432 ortodocși, în anul 1851 are 1074 locuitori, în anul 1863 are 1715 locuitori, în anul 1870 are 1754 locuitori, în anul 1880 are 7 catolici, 1554 ortodocși, 12 izraeliți = 1583 locuitori, în anul 1890 are 1489 români, în anul 1900 are 1511 locuitori, în anul 1910 are 1408 locuitori, în anul 1930 are 1167 români, 12 țigani, 25 germani = 1204 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Ticvanii Mare, Grădinari, Greoni, Agadici.

După tradiție, Ticvanii Mic până la epoca turcească a format o singură comună cu Ticvanii Mare, de care e despărțit prin râul Caraș. Valea Carașului roditoare, mai ales în ce privește cultivarea curcubetelor, numite în turcește, ticva, de unde și numirea comunei. Tot tradiția spune că vechea așezare a satului a fost pe locul numit azi Valea Satului. Săpături făcute la acest loc scos la suprafață, rămășițe de unelte casnice, oale blide, cămine, etc. După unii ticva ar fi numire slavă și înseamnă stejar, deci un loc acoperit cu păduri de stejar.

Vechea așezare românească se menține după izgonirea turcilor din Banat, augmentată fiind prin colonizări făcute în secolul al XVIII-lea pe

domeniul erarial. În 1781 Ticvaniul Mic are școală confesională română, cu învățătorul Ianoș Borca, care primea salariu anual 33 florini, 6 stânjeni lemne, 6 funți luminări. Împlinea și serviciul de cantor bisericesc, locuia în casa tatălui său, deși putea locui și la școală.

Însemnările lui Marsigli din 1790-1700 dau *Tikvan*, în districtul Vârșeș. Harta lui Mercy din 1723 are *Mal Dickvan*, în districtul Palanca Nouă, iar cea oficială din 1761: *Mali Dikvan* în plasa Răcăjdia din districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776: *Klein Dikvan*. Korabinszky: *Dicvanul Mic* în districtul Palanca Nouă. Vályi: *Dicvanul Mare* și *Dicvanul Mic*, două comune mixte în comitatul Caraș, cu locuitori catolici nu departe de Oravița. Vályi mai are: *Ticvanul Mic*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Ticvanul Mic*, comună valahă cu 5 catolici, 1069 ortodocși.

Lanuri: Zăvoi, Lunca, Rât, Periș, Dâmp, Abrugii, Udronii, Dealul Frățilă, Ciugiu, Blata, Gaiu, Giuriu, Rogoază, Valea Stupilor, Moara Cihii, Fața Podoviței. *Râuri*: Caraș. *Păraie*: Potoc. *Văi*: Ogașul Lung, Păcioșu, Valea Satului, Cicleana, Valea Mieilor, Puricoana, Dăvida, Cracu Românului, Ocoale, Ogașul Malului. *Dealuri*: Dealul Mărganului, Dealul Mieilor, Dealul Viilor, Dealul Balan, Dealul Lupului.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843 arată Ticvaniul Mic cu parohie din timpuri imemorabile, cu matricole din 1779. Preot era George Popovici, administrator parohial Vitalie Trailovici, capelan și catihet Stefan Popovici, învățător Constantin Popa. Numărul ortodocșilor 1432, al perechilor căsătorite 427, al elevilor 82.

Înainte de anul 1918 în comună era un cor bisericesc înființat în anul 1895 de către preotul Aurel Giuca, un bun român și înflăcărat luptător naționalist. La intrarea României în război în 1916, învățătorul Ioan Drinca a fost pus sub pază politică, iar în luna mai 1917 era internat la Fertő-féhéregyháza.

Voluntari în armata română proveniți din captivitatea italiană au fost: Ioan Cătană, (nr. casei 180), Pavel Bălan, Iacob Giuca, (249), George Novac, (268), Iosif Bălan, (48), Ioan Crăciun, (22).

Soldații reîntorși acasă în toamna anului 1918, s-au purtat în mod demn, fără a tulbura liniștea comunei. Toate inscripțiile maghiare de pe edificiile publice au fost înlocuite cu inscripții românești. Unii nemulțumiți, care nu luaseră parte la război, și îndeosebi țiganii satului, au spart prăvălia evreului Leopold Schiller, moara Carol Fuchs și Pomăria, societate de stat pentru fiertul țuicii. Pentru restabilirea ordinii se înființează garda națională

sub comanda sublocotenentului George Popa și a plutonierului Zaharie Florea.

Ocupațiunea sârbă lasă în comună o tristă amintire. Prea multe bătaii și umiliri. La plecare dau de știre primarului să fie la Primărie cu cheile de la casa comunală pentru a preda banii disponibili. În casă erau 15000 coroane, sumă adunată din diferite taxe comunale. Pentru a nu pune mâna pe bani, primarul George Giuca fuge cu banii în pădure de unde nu se întoarce decât după plecarea sârbilor. S-a început apoi târgul între locuitori și sârbi pentru răscumpărarea vitelor pe care voiau să le ducă în Serbia. Care da ceva bani ori obiecte de valoare își salva vitele.

Eroii comunei sunt: Iacob Damian, Pavel Negrea, Pavel Murgu, Gheorghe Roșu, Constantin Radu, Ion Guțu, Mihai Buna, Miu Roșu, Gheorghe Motofilă, Iacob Mangea, Iosif Buna, Gheorghe Popa, Martin Guica, Gheorghe Guica, Ion Dragoi, Ion Boroancă, Gheorghe Blagoe, Dumitru Toma, Pavel Ciută, Petru Lăzuică, Ion Ghinca, Iancu Vălean, Gheorghe Luncă, Iacob Piteș, Ion Lepa, Iosif Mangea, Iacob Toma, Ion Negrea, Sofronie Stângu, Ion Jurca, Pavel Epure, Gheorghe Ciuca, Petru Buna, Ion Lepa, Pavel Buna. În pomenirea eroilor s-a ridicat în comună o cruce având inscripția: *Această sfântă cruce s-a ridicat întru pomenirea tuturor eroilor din Ticvaniu Mic, căzuți pe câmpul de luptă pentru întregirea neamului românesc în războiul mondial 1914- 1918.*

Tirol

În anul 1839 comuna Königsgnade are 547 catolici, în anul 1851 are 547 catolici, în anul 1863 are 1880 locuitori, în anul 1890 are 30 maghiari, 736 germani, 196 slovaci 19 români, 72 sârbi, 404 alții = 1457 locuitori, în anul 1900 are 1415 locuitori, în anul 1910 are 1422 locuitori, în anul 1930 are 24 români, 25 maghiari, 897 germani, 106 bulgari, 21 slovaci, 150 alții = 1223 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Fizeș, Biniș, Doclin, Surducul Mare.

O comună formată în anul 1811 din coloniști aduși sub domnia împăratului Francisc I, din Tirol, pe seama cărora s-au tăiat 96 sesiuni din hotarul comunelor Fizeș și Doclin. Fiindcă noua colonie s-a înființat grație bunăvoinței împăratului, ia la înființare numirea *Tiroler Dorf*, *Tiroler Treue*,

Neu Tirol, Tyrola iar de la 1812 ia numirea de *Königsgnad*, sau de la 1888 încoace *Királykegye*, iar locuitorii fiind din Tirol s-a numit și *Tirol*. Colo-niștii în marea lor majoritate erau aderenți ai eroului tirolez Andreas Hofer, care după împușcarea acestuia (1810), fiind persecutați de către stăpânirea franceză părăsesc țara așezându-se în Banat, unde li se dă pământ, locuințe, unelte agricole și scutire de impozite pe 6 ani. Tirolezii, cam 20-25 familii, în 1810 vin sub conducerea lui Iosif Speckbacher, tovarășul de luptă al lui Hofer. Li se desemnează ca nou stat pusta Pakacz dintre Lovrin și Șandra și numai apoi localitatea de azi. O altă grupă de tirolezi de 16 familii, sub conducerea lui Eremie Eisenstecken o ia din Timișoara spre Deta și trecând peste Morilzfeld, în noiembrie 1910, se așează în Königsgnade. O a treia grupă mai numeroasă vine în 1811 sub conducerea preotului Johan Mathias Steufer. Urmează apoi mai multe grupe mici în 1811, 1812, așa că la finele anului 1813, noua colonie numără 111 familii. Între coloniști erau și familii franceze, cum arată numirile Girardy, Réni, Mique, Melaune, Lachos. Parohia catolică se înființează în 1812, susținută fiind de oficiul cameral. La început pentru necesitățile sufletești se ridică o capelă, mai apoi o biserică, terminată în 1850. Școala susținută de Erariu, se înființează în 1812. În anul 1818 se așează în comună 10 familii de sârbi.

Noii coloniști, nefiind agricultori ci în mare parte meseriași, nu cunoș-teau munca câmpului, apoi nefiind dedați cu clima Banatului, mulți își părăsesc casele, risipindu-se în comunele din Banat. Mulți, după ce stăpâ-nirea franceză s-a retras din Tirol, se reîntorc în vechea patrie. Între aceștia a fost și conducătorul Speckbacher. Preotul M. Steufer devine preot în Timi-șoara Iosefin și cu el se mută mulți tirolezi, care așezându-se într-o anumită parte a orașului, dau strada Tirol. Casele rămase pustii în Königsgnad, sunt ocupate în 1821 de 55 familii coloniști din Wurtemberg. Nici aceștia nu au rămas mult timp, împrăștiindu-se în Banat sau murind din cauza climei. Rânduri noi de coloniști vin în 1830 din vestul Ungariei, din comitatul Mosony, pe la 1835 slovaci și crașoveni, pe la 1847, slovaci din Lipto și ținutul Zipsului. Numai prin anul 1880 s-a fixat o populație stabilă, care a ridicat comuna la o înflorire economică. În 1886 obține dreptul de târg săptămânal.

Lanuri: Fizeș, Bocșa, Biniș, Paula, Livezi, Dealul Viilor, Valea Lupilor, Groapa Afundă, Bruscan. *Pâraie:* Cernovăț, Fizeș, Valea Lupilor, Păulița. *Dealuri:* Paula, Dealul Impiedigat, Dealul Viilor, Dealul Măcelarilor. În hotarul comunei sunt urme de drum roman.

Țerova

În anul 1839 comuna are 605 locuitori, în anul 1843 are 779 ortodocși, în anul 1851 are 605 locuitori, în anul 1863 are 764 locuitori, în anul 1870 are 761 locuitori, în anul 1880 are 739 ortodocși, 7 izraeliți = 746 locuitori, în anul 1890 are 751 români, în anul 1900 are 834 locuitori, în anul 1910 are 880 locuitori, în anul 1930 are 702 români, 81 țigani, 23 alții = 806 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Târnova, Călnic, Reșița.

În anul 1433, Eberhardus, căpitanul din Zenthlazlovár trimite pe Vida, fiul lui Stanița de *Cherova*, și pe alți cnezi pentru a face raport asupra diferendului de proprietate ivit între cnezii din districtul Bârzava¹⁶⁶. La 1547, regina Izabela, din districtul Mehadia donează prediul *Cherova* lui Mihail Sebessy. La 1590 în fața Capitlului ardelean, Emeric Tuardini declară că unchiul său, Pavel Szente de Iabłanița, neavând fii i-a donat satul Iabłanița și prediile Zăguzeni, Stanisnec, Podmelnic și *Cherova* ... din districtul Mehadia. La 1597, la introducerea lui Andrei Barczay în posesiunile *Somlyng alias Murawa*, Gataya, Ommorul.. asistă și *Mihail Czaroway de Czarowa*¹⁶⁷. Tot în acest an Sigismund confirmă diplomele date de către Ioan Huniade și Matei Corvinul lui *Mihail Peteö de Czerowa* lăsându-i pe mai departe cele două *Czerowa*.

În conscripția din 1717: *Zerobo* cu 23 case e în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 apare *Zerhova* în districtul Vârșeț. Harta oficială din 1761 are *Zerova* în districtul Vârșeț. În harta lui Grisellini din 1776 *Zerowa*: Korabinszky și Vályi au *Zerova*. În 1781 învățător greco-ortodox român era Ioan Popovici având un salariu anual de 32 florini și 8 metri cucuruz.

Lanuri: Șofar, Răurnic, Mestecănoasa, Uicov, Ceret, Zlemeni, Lunca, Comoară, Dosu, Valea Calului, Vatra Satului, Sub Dos, Gruni, Ogaș, Șoanca, Valea în Sus. *Pâraie*: Predova, Valea Colojoară, Vâna, Vâna Mică. *Dealuri și coline*: Dosul, Obârșă, Obârșă Gughii, Dealul Fântânișești, Dealul Văii Calului, Smida Bratovei, Gruniul Lung, Ceret, Slatina, Mestecănosul, Șofar, Berzavița. Dealul Bratovei, numire care apare și în comuna vecină Târnova amintește existența comunei Bratova formată în evul mediu în

¹⁶⁶ Pesty: *Krussó* III, pag. 345.

¹⁶⁷ *Id.* IV, pag. 193.

districtul Bârzavei. Comuna Bratova, proprietatea familie Bizere (1459). Ultima amintire istorică despre Bratova datează din anul 1597.

Statistica greco-neuniților de la Buda din 1843 arată Țerova posesiune camerală având parohie ortodoxă din timpuri imemorabile. Preot Filip Stefanovici, învățător Ioan Iacob. Numărul ortodocșilor 779, al perechilor căsătorite 191, al elevilor 15. Matricolele datează din 1781. Parohia aparținea protopopiatului de Vărădia dieceza Vârșețului.

Înainte de războiul mondial instituțiuni culturale în afară de biserică și școală nu avea decât un cor bisericesc. La adunarea de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, participă Ioan Uzun și Petru Micloșina, cu toate greutățile care le-au întâmpinat din partea sârbilor. Eroii comunei sunt: Petru Micloșina, Petrica Martin, Petru Damian, Martin Damian, Ioan Franți, Ioan Uzun, Ioan Micșa, Ioan Trușan, Petru Pena, Isac Pena, Ioan Zimbran, Traian Iovănuți, George Borca, Ștefan Damian, Ștefan Simeon, Nicolae Truia. Eroii nu au monument.

Valeadeni

În anul 1839 comuna are 793 ortodocși, în anul 1843 are 759 ortodocși, în anul 1851 are 793 ortodocși români, în anul 1863 are 801 locuitori, în anul 1870 are 867 locuitori, în anul 1880 are 890 ortodocși, 9 izraeliți = 899 locuitori, în anul 1890 are 5 germani, 936 români, 35 alții = 976 locuitori, în anul 1900 are 1035 locuitori, în anul 1910 are 1001 locuitori, în anul 1930 are 1021 români, 1 alți = 1022 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Brebu, Apadia, Soceni, Târnova.

Prima amintire istorică despre comună este din 1548, când la introducerea lui Nicolae Annoka, în posesiunea comunei Jena, ia parte din comuna *Vladan*, Demetrie Gath, iobagul lui Ștefan Wladan¹⁶⁸. La 1572 prediul *Valedeamin* și mai multe comune în districtul Caransebeș, comitatul Severin sunt zălogite lui Nicolae și Gaspar Tott de Caransebeș¹⁶⁹. În anul 1637 sunt amintiți iobagii Mihai Babun și Pyrvul Rumunul din *Vallia Denye*. În comună există și azi familia Babun. Sub Osman pașa în anul 1670 fiecare casă din *Valedin* a fost impusă la un impozit de 4 aspri¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Pesty: *Krassó* IV, pag. 39.

¹⁶⁹ *Id.*, pag. 91.

¹⁷⁰ *Id.* II, pag. 272.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 comuna *Vallyedeni* e în districtul Caransebeș. Conscripția din 1717 dă comuna *Vagliaden* cu 32 case în districtul Caransebeș. În harta lui Mercy din 1723 e *Valliadeny*, iar în harta oficială din 1761: *Walliaden* în districtul Caransebeș. În harta lui Grisellini din 1776: *Valiadeni*. Korabinszky: *Valiadeni* la o milă de la Caransebeș. Vályi: *Valliadeni*, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Valledeni*, comună valahă la distanța de 3 ore de Caransebeș, cu 793 ortodocși.

Lanuri: Gura Văii, Valea Matului, Buoni, Bugetiu, Ceret, Câmpul Crucii, Tambu, Peleş, Cozlar, Regina, Zâmura, Vadul Tomii, Cozar, Comorile. *Pâraie*: Pogoniș, Igăzău, Mormânt, Ogașul Micluții, Ogașul Fântânii, Vâna Gura Văii, Secaș, Peleş. *Văi*: Valea Calului. *Dealuri*: Cozlar, Dealul Calului, Dealul Viei, Dealul Mare, Tâlva Înaltă, Culmea Poligradu.

Sematismul greco-neuniților de la Buda din 1843 arată ca preot în *Valiadeni* pe Eremie Popovici, învățător Iosif Franț. Numărul ortodocșilor 759, al perechilor căsătorite 206, al elevilor 25.

Cunoscutul scriitor popular George Cătană din Valeadeni dă amănunte interesante despre evenimentele din anii 1914-1918 din numita comună: „Era o Duminecă după amiază în toamna anului 1914. Tot satul era la horă înaintea bisericii și-și petrecea minunat când sosi porunca de mobilizare, dată prin baterea tobei. Se zvonise că are să fie război, unii mai cetiseră prin gazete, alții auziseră din alte părți că se învrăjbiseră popoarele din Europa, dar că așa curând să vorbească tunurile, nimeni nu se aștepta. În ziua următoare se adunară la Primărie nu numai cei chemați, ci întreg satul cu mic cu mare. Intrară apoi în sfânta biserică li se servi slujba divină, iar cei chemați la război se împărtășiră cu sfânta cuminicătură. Bătrânul preot Ioan Meda și învățătorul George Cătana le ținură cuvântări de îmbărbătare, temerii de Dumnezeu și iubirea de-aproapelui. Au plecat atunci din comună 50 voinici. Scurt timp după aceea au plecat alte rânduri și apoi altele. S-au făcut noi asentări, alte trupe pe front. Rândurile sătenilor se răreau. Jalea cuprinse satul. Vești triste soseau acasă de pe front și din spitale. Așa au trecut 4 ani”.

Oamenii care scăpaseră cu viață și veniseră acasă erau, e drept câțiva, infectați de duhul bolșevismului și se uitau cu dușmănie la cei bogați, ori la cei care nu făcuseră războiul. Țineau conciliabule secrete în care se îndemnau să jefuiască pe cei bogați.

În comuna vecină, Brebul, jefuiseră firma evreului Baimel, prăvălia Printz, casa Ocolului Silvic și casa notarială. La aceste devastări luaseră

parte și cei din Valeadeni. Notarul din Brebu, Fekete Iános, care era notar și al comunei Valeadeni, și care își bătuse joc de suferințele locuitorilor, a fost purtat pe ulița satului urmat de un om cu săcurea ridicată asupra capului ba acum, ba acum să-l ucidă. La intervenția unor fruntași din Brebu notarul a fost salvat. Locuința notarului e devastată nerămânând nimic întreg în ea.

Garda maghiară din Caransebeș sosind în comună împușcă pe Ilie Zimbran din Valeadeni. În curând sosesc soldații sârbi care băgară groaza în populație, prin purtarea lor brutală. Băteau oamenii cu bâta, fără a cerceta sunt vinovați ori nu. Un simplu denunț era de ajuns pentru a fi întins la pământ și doi soldați sârbi îți cărau bastoane până te lăsau în nesimțire. Din Valeadeni mulți oameni au suferit astfel de bătăi pentru că criticaseră purtarea brutală a sârbilor ori pentru că protestaseră contra ciuntirii Banatului. La cererea fruntașilor din comună sunt trimiși din Caransebeș 7 soldați francezi care opresc maltratările și scapă comuna de bătăi și rechiziții. Francezii stau în comună până la venirea armatei române.

Eroii comunei sunt: Toma Ion, nr casei 5; Bocșan Simion, 154; Ivan Ion Văranul, 104; Frățilă Ion, 19; Tinca Floria, 145; Iorz Nicolae Buda, 29; Iorz Dionisie Buda, 148; Vălean Florea, 128; Leta Florea, 153; Ivan Ioan, 20 - invalid; Iorz Octavian, 147; Iorz Petru, 147; Toma Ion Pilă, 142; Tinca Gheorghe, 28; Ivan Dimitrie, 24; Babun Istrate, 82; Iorz Petru, 105; Miu Florea, 100; Meda Pavel, 117; Toma Ion Cripici, 124; Petrica Timotei, 37; Ioan Dimitrie, 61; Nica cornel, 78, invalid; Ioan Constantin Codrean, 20, invalid.

Valeapai

În anul 1839 comuna are 11 catolici, 916 ortodocși = 927 locuitori, în anul 1843 are 655 ortodocși, în anul 1851 are 927 locuitori, în anul 1863 are 967 locuitori, în anul 1870 are 1049 locuitori, în anul 1880 are 12 catolici, 1 greco-catolic, 854 ortodocși, 6 reformati, 10 izraeliți = 873 locuitori, în anul 1890 are 8 maghiari, 9 germani, 978 români, 1 slovac, 8 sârbi, 16 alții = 1020 locuitori, în anul 1900 are 1122 locuitori, în anul 1910 are 1199 locuitori, în anul 1930 are 1057 români, 7 maghiari, 27 germani, 29 țigani, 5 alții = 1125 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Vermeș, Duleu, Valea Mare, Bărbosu, Ramna, Iersig.

La 1597 la introducerea lui Andrei Barczay în posesiunile *Somlyng alias Murawa*, Gataya, ca vecini iau parte iobagii din *Valeapaie*: judele Petru Ztephan, Mihaele Kolikoye, Ion Vlad¹⁷¹. În anul 1607 *Valapay* e în stăpânirea lui Radichy Marton și Ion Pribek. În însemnările lui Marsigli din 1690-1700: *Vallyapai* este în districtul Lugoj. Conscripția din 1717 are *Valle Pay* cu 80 case în districtul Ciacova. În harta lui Mercy din 1723 e *Walliapay* în districtul Ciacova. Harta oficială din 1761 are *Waliapy* în districtul Ciacova. Harta lui Grisellini din 1776: *Valepay*. Korabinszky: *Valiepa* la 1½ milă de la Chevereș. Vályi: *Vallepai*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși.

În evul mediu au fost în comitatul Caraș multe așezăminte cu numirea Vale, așa Valen (lângă Criciova), Valelupa (lângă Luncani), Valle (probabil Văliug), Valea Calului (lângă Brebul). Fényes Elek: *Vallepai*, comună valahă lângă Pogăniș cu 11 catolici, 916 ortodocși.

Râuri: Pogoniș. *Pâraie și văi*: Pescaru, Valea Rea, Vânapai, Valea Irțului, Tramice. *Dealuri*: Dealul Mare, Dealul Mic, Dealul Veneția.

Dealul Veneția amintește existența în această regiune a localității *Wenechie*, aparținând la 1468, ori 1477, cetății *Borzlycok*.

Conform statisticii greco-neuniților de la Buda din 1843 Valia-Pai are parohie din 1725, matricole de la 1789 biserică din 1752. Biserica actuală e zidită în 1834. Paroh în anul 1843 era Trifon Popovici, administrator parohial Nicolae Popovici, diacon Iosif Popovici, învățător Ioan Iacobescu. Numărul ortodocșilor 655, al perechilor căsătorite 218, al elevilor 50.

Voluntari în armata română în războiul 1914-1918 au fost Achim Vancea, Ioan Vezoc, Achim Marcu, Achim Vit, Constantin Jucu, Petru Margan proveniți din captivitatea italiană.

Soldații reînforși de pe front în toamna anului 1918 au devastat oficiul notarial, poșta, registrele de stare civilă, inscripțiile maghiare de pe edificiile publice, ca astfel să dispară orice urmă a stăpânirii maghiare. La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 a luat parte Iosif Danciu.

În timpul ocupațiunii sârbe preotul Emil Stoian, pentru că a pomenit la slujba divină pe M. S., Regele Ferdinand, a fost încarcerat la Bocșa, de unde scăpând prin neatenția gardianului, fuge la Hațeg unde era armata română. Se întoarce numai odată cu armata română. Pentru a-și bate joc de oameni, sârbii inventează un mod specific de pedeapsă: legau oamenii de ieslea vitelor. Eroii comunei sunt: Vezac Ion, nr. casei 14, reg. 43 Infanterie, căzut

¹⁷¹ Pesty: *Krassó IV*, pag. 193.

pe frontul rusesc; Jac Achim, nr. casei 15, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Stoian Ion, nr. casei 20, reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Lorențan Filip, nr. casei 22, reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Pabegă Pavel, nr. casei 29, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Miloș Iosif, nr. casei 41, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul italian; Mateș Achim, nr. casei 47, reg. 43 Infanterie, mort în Spitalul Icrin; Achim Petru, nr. casei 50, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Bandu Ion, nr. casei 53, reg. 43 Infanterie, mort în Spitalul din Lugoj; Franț Achim, nr. casei 55, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Pârvu Trifon, nr. casei 67, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Laeți Ion, nr. casei 71, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul italian; Gabrian Filip, nr. casei 75, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Jucu Iosi, nr. casei 78, reg. 43 Infanterie, mort în Spitalul din Timișoara; Novac Pavel, nr. casei 80, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Blacău Ion, nr. casei 87, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Stoian Petru, nr. casei 86, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul italian; Ursu Ion, nr. casei 0, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul italian; Fercing Achim, nr. casei 98, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul italian; Gârboni Trifon, nr. casei 110, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul italian; Vancea Iosif, nr. casei 115, reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Novac Trifon, nr. casei 116, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Râmneanțu Traian, nr. casei 118, reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul rusesc; Vit Petru, nr. casei 123, reg. 43 Infanterie, căzut pe frontul rusesc; Danciu Ion, nr. casei 127, reg. 8 Honvezi, căzut pe frontul italian. Eroii nu au monument.

Vasiova

În anul 1839 comuna are 795 ortodocși, 41 catolici = 836 locuitori, în anul 1843 Vasiova Montană are 1452 iar cea Camerală 925 ortodocși, în anul 1851 are 836 locuitori, în anul 1863 are 1076 locuitori, în anul 1870 are 1143 locuitori, în anul 1880 are 197 catolici, 5 greco-catolici, 883 ortodocși, 2 augustini, 3 reformați, 37 izraeliți = 1127 locuitori, în anul 1890 are 28 maghiari, 187 germani, 893 români, 9 slovaci, 3 sârbi = 1120 locuitori, în anul 1900 are 1327 locuitori, în anul 1910 are 1428 locuitori, în anul 1930 are 777 români, 175 maghiari, 356 germani, 53 țigani, 31 alții = 1392 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Bocșa Română, Bocșa Montană, Ocna de Fier.

În epoca turcească Vasiova a fost un centru important pentru exploatarea minereurilor de aur, ceea ce se constată din diferitele hârburi și vase găsite la 1875 într-o ocnă la locul numit Cracul de Aur. Tradiția susține că ruinele unei fortărețe care era așezată pe vârful dealului numit Dealul Cetății, cu vederea spre Cula Vârșetului cu care numita cetate avea legătură subpământeană, ar data din epoca romană. Amintind această cetate unii istorici o pun în legătură cu banul George Borbely care la 1595, pornind din Caransebeș asediază cetatea Bocșei, trecând prin ascuțișul săbiei întreaga garnizoană turcească.

Tradiția susține că stejarii care au o grosime de 4 metri circumferință, aflați la locul numit Stânjerii ar fi plantați de către turci. În colonia germană Neuwerk, la depărtare de 400 de metri de comună, se află o casă veche zidită în stil turcesc cu numeroase picturi pe pereți, reprezentând scene din viața unui pașă.

În partea de răsărit a comunei, pe dealul unde se află mănăstirea romano catolică se văd și azi șanțurile și întăriturile făcute în anul 1848. Revoluționarii unguri de aici își îndreptau tunurile asupra imperialilor care erau postați pe un deal numit de atunci Dealul Nemților.

După tradiție, comuna are numirea de la prima familie care a locuit-o: Vasile Iova.

Cel dintâi document care amintește comuna e din 1544. În acest an Nicolae Valkan și Gaspar Venhard vând averea lui George și Nicolae Simeon din Caransebeș, pentru suma de 600 florini. Între averile vândute era și satul *Whezyowa* din districtul Caransebeș. La introducerea lui Andrei Barczay la 1597 în posesiunile Morava, Gătaia iau parte primarul din Vassiowa de Jos: primarul Ioan Bogdan, Nicolae Cholone, Dimitrie Flore¹⁷². La introducerea lui Nicolae Negul de Caransebeș în posesiunile Dolkeyn în 1597 și Bynys ia parte ca vecin și Stefan Petronie din *Vazouia*.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 comuna *Vasiova* este în districtul Bocșa. Conscripția din 1717 are *Vassiova* cu 36 case în districtul Vârșeț. Vályi: *Vasiova*, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși. În harta lui Mercy din 1723 *Wasiova* în cea oficială din 1761 *Wasiova* este în districtul Vârșeț. Harta lui Grisellini din 1776: *Vasiova*. Tincu Velea spune că orașul montan *Vasiova* se pare că-și are numirea de la *Bersava* sau *Berciova*. Aproape de orașul Vasiova se află ruinele unui castel numit de popor până azi cetatea lui Aureliu Domnu. În 1781 Vasiova avea

¹⁷² Pesty, *Krasso*, IV, p. 193.

ca învățător pe Ioan Adamovici, cu un salariu anual 20 florini, 10 metri cucuruz, 6 stânjeni lemne și locuință la școală.

O însemnare făcută pe o veche evanghelie spune: *Biserica Vasiovei este una dintre cele mai vechi, credincioșii din Bocșa și Ocna de Fier neavând biserici cercetează biserica din Vasiova.*

Locuitorii comunei, țărani vrednici, înființează în anul 1898, un cor sub conducerea preotului Coriolan Zuiac. Curând apoi se constituie o Societate de lectură și ceva mai târziu o cooperativă. În lungile seri de iarnă și în sărbători, după vecernie, aici se adunau coriștii și cu alți tineri din sat citind ziarele *Gazeta Transilvaniei*, *Luceafărul*, *Libertatea*, *Tribuna*, *Drapelul*. Aici în localul *Societății de lectură* se discutau diferite chestiuni de politică românească.

Între bărbații care au ținut vie flacăra românismului amintim pe preotul Coriolan Zuiac, învățătorul Serafim Jurca apoi fruntașii Daniel Stancovici, Daniel Anțilă, Filip Matei, Dimitrie Avram Rina, Nicolae Anțilă Boscotă, George Mircea Conc, Petru Avram Antiloni, Dimitrie Anțilă Măhală, Iosif Florei, Aurel Novac..

Lanuri: Seliște, Padina Afundă, Stoinesti, Cotul Ursului, Topiu, Râtul Bocșei, Valia, Talabi, Gavadinu. *Râuri:* Bârzava. *Pâraie:* Valea Rea, Ogașul Avram, Ogașul cu Imală, Ogașul Almăjan, Valea cu Raci, Medreșul Mare, Medreșul Mic, Bichiștinul, Potolovățul. *Dealuri:* Bulzanul, Culmea, Pleșu, Zeicu, Dosul Culmii, Cărbunari, Crucea lui Zeic, Godinova, Gruniul lui Epure, Dealul Cetății, Dealul Crucii, Dealul Căpățînă, Vranișoara, Dealul lui Trulicu, Tepiu. În valea Godinovei se ridică mănăstirea de maici, Sfântul Ilie de la Izvor. Lângă biserica mănăstirească se află o capelă în care e un izvor vindecător. Minierul Alexa Perian din Ocna de Fier, pierzându-și vederea și spălându-se cu apa izvorului din valea Godinovei își redobândește lumina ochilor. În semn de mulțumire, Alexa Perian ridică deasupra izvorului o capelă. La 1905 se începe zidirea bisericii mănăstirești, care în 1907 este terminată.

Izbucnind războiul, șirul nesfârșit al vasiovenilor ia drumul trist al suferințelor. Bubuitul tunurilor care asediază Belgradul se aude tot mai des, în sufletul locuitorilor se sălășluiește o teamă. S-aprind candelă în fiecare casă. Mamele și soțiile înalță rugă pentru bunăpaza celor duși pe front.

Talbok, notarul comunei, și subnotarul Forgács își începe opera de șicanare. Ajutoarele pentru văduve nu se dau decât după ce sunt dijmuite, biletele pentru vânzarea vitelor nu se eliberează decât dacă ai subscris împrumutul de război. Bruma de grâu și porumb din pod e rechiziționată, iar

clopotele bisericii și toate obiectele de aramă luate pe seama armatei. Dacă notarul Talbok își făcea de cap nu se poate spune aceasta despre primpretorele Jarinay și despre pretorele Catalincea, care prin purtarea lor imparțială și chiar filoromână alinau de multe ori suferințele populației.

La izbucnirea războiului, maiorul Nicolae Novac Biboloni a trecut granița în România, unde a făcut campanie până la izbânda finală.

La finele războiului, Vasiova a fost teatrul unor evenimente regretabile. În ziua de 2 noiembrie 1918 soldații veniți de pe front, la îndemnul lui Schwrtz Fekete Francisc și a lăcătușului Ioan Perian, devastează prăvăliile evreilor Wiliam Weisz și Martin Feisthammer. Mulțimea apoi se îndreaptă spre prăvălia lui Daliel Stancovici. Observând însă o rezistență din partea comerciantului care se înarmase împreună cu întreg personalul, mulțimea se depărtează. Jandarmeria văzând tulburările din comună își aruncă uniforma și fuge la pădure. Pentru introducerea ordinii se formează garda națională sub comanda lui Vasile Adam.

La adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 a luat parte Nicolae Vasiu. Acesta fiind cantonier și având uniformă de mavist poate ușor să călătorească. Cu acel tren locuitorul Nicolae Anțilă Boșcota s-a ascuns într-un vagon de vite și astfel a putut ajunge la Alba Iulia.

Sub ocupația sârbească populația a trăit într-o cumplită teroare. Notarul Catalinca a fost bătut după sistemul sârbesc, necunoscut locuitorilor. E ținut 3 zile dezbrăcat într-o spălătorie și zilnic supus la torturi. E întins pe jos, dezbrăcat, așezată peste el o scândură pe care apoi sar și joacă soldații sârbi, asmuțiți de către comerciantul Popovics. Aproape mort, e eliberat numai în urma intervenției protopopului Mihail Gașpar și a avocatului Teimer. La plecarea din comună bat pe locuitorul Nicolae Grecu și duc cu ei 18 vite cornute. Imediat după plecarea sârbilor vine armata franceză, după care, la câteva zile, armata română. Eroii nu au monument.

Văliug

În anul 1839 are 516 ortodocși, 263 catolici, în anul 1843 are 593 ortodocși, în anul 1851 are 263 catolici, 546 ortodocși = 809 locuitori, în anul 1863 are 1524 locuitori, în anul 1880 are 2154 locuitori, în anul 1890 are 2383 locuitori, și anume: 13 unguri, 1044 germani, 5 slovaci, 1196 români, 1 rutean, 7 croați, 5 sârbi, 4 venzi, 108 alții, în anul 1900 are 2481

locuitori, în anul 1910 are 2197 locuitori, în anul 1930 are 1037 români, 7 maghiari, 571 germani, 3 țigani = 1618 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Gărbăna, Cuptoare- Secu, Iabalcea. Se află la 645 metri deasupra nivelului mării.

Originea comunei Văliug se datorește așezării mai multor familii de români, fugiți din Oltenia în anul 1720, de groaza impozitelor insuportabile puse de către domniile fanariote. La acești coloniști, în anul 1793, se mai adaugă 300 familii de germani, veniți din Austria de Jos, care se așează de-a lungul râului Bârzava. Pe la 1807 vin coloniști cehi, slovaci, care se ocupă cu tăiatul lemnului. În anul 1861, germanii ridică o biserică. Românii, încă din timpul primelor așezări, au clădit o biserică mică, care în cursul vremii a suferit multe reparații și care în anul 1878, demolându-se, ia naștere actuala biserică ortodoxă. Preotul vechii biserici, în anul 1759, era Adam Musta.

În anul 1808, comuna aduce din Cehia, primul medic, în persoana lui Anton Faber. Coloniștii străini n-au putut suporta clima și condițiile de existență ale ținutului și de aceea mulți dintre ei mor sau se mută în alte ținuturi prielnice felului lor de trai. În anul 1855, comuna trece în proprietatea Căilor ferate Austro-Ungare. Această societate colonizează în 1858 regiunea Criva, cu 40 familii din Carintia, Friaul.

Românii au numit și numesc comuna Văliug, de la valea Văliuc, unde s-au așezat cei dintâi coloniști veniți din Oltenia. Germanii coloniști au botezat comuna Franzdorf, deoarece, în drumul lor spre noua patrie, au trecut prin Viena, și au adus mulțumiri Împăratului Francisc, pentru colonizarea făcută, numind noua lor așezare după numele împăratului. În hotarul comunei Văliug e cumpăna apelor între Bârzava și Caraș, la înălțimea 947 metri.

Fényes Elek: *Franzdorf*, comună valahă, la hotarul regimentului valah-ilir, cu 203 germani catolici, veniți din Stiria, 510 gr. ortodocși. Locuitorii se ocupă cu tăiatul lemnului, care le transportă pe apa Bârzavei la uzinele din Reșița și Bocșa.

Lanuri: Breazova, Bogat, Gelugan Mare, Gelugan Mic, Stângen, Răchita, Poianaloveț, Crivaia, Nunte, Cuca, Semenici, Gozna, Poiana Beții, Certej, Culmea Jârului, Poiana Barnei, Bogarul, Crainic. *Râuri*: Bârzava. *Pâraie*: Ogașul Gozna, Ogașul Văliugel, Ogașul Măcin, Gringieș, Ogașul Nemților, Crăinicel, Izvorul Rău, Izvorul Mic, Crainic, Izvorul Breazovei, Bogatul slibeg, Izvorul Molit, Dignas, Poneasca, Șerban. *Munți*: Semenici, Prislop, Morminți. *Dealuri*: Cuca, Radomir, Cioaca, Culmea, Prislop,

Geluganul Mare, Geluganul Mic, Bogaru, Tău Negru, Văran, Bițitu, Bogatu. *Piscuri*: Vârful Semenici, Vârful Gozna, Nedeii (Piatra Nedeii). *Poteci*: Cracul Goznei, Radomir, Cracul Cucii, Cracul Bogatu, Bițitu, Jâr, Tău Negru, Culmea Certej, Poiana Beții, Bârzavița. *Coline*: Geafra, Cracul Izvorul Rău, Rățoiu, Gozna, Bolnovăț, Grunii Bun, Fața Beții, Culmea Mică, Cracul cu Stâlp, Gringieș, Stupina. *Ogașe*: Crivaia, Ogașul Beții, Bolnovăț, Padina Seacă, Gringieș, Văliugel, Ogașul Constantin, Ogașul cu Fusu, Ogașul Cuptorean, Ogașul Văran.

În ce privește înființarea parohiei ortodoxe române, conscripția de la 1843, spune că datează din timpuri imemorabile. Matricolele datează din anul 1800. La 1843 preot și catehet era Dimitrie Dobrimirescu, învățător Nicolae Ieremie. Numărul sufletelor la această dată era 595, a perechilor căsătorite 248, și 56 elevi.

La începutul secolului al XIX-lea, stăpânirea maghiară înființează în comună o școală maghiară de stat. Elevii însă o boicotează, mergând numai la cea confesională. În ce privește viața economică, locuitorii, în timpul regimului maghiar, o duceau greu. Șeful Ocolului Silvic al Societății Reșița, care avea în mâinile sale situația economică a comunei, favoriza elementul german. Germanul primea pentru o zi de lucru 30 cruceri, iar românul 10 cruceri.

Prima societate culturală în comună a fost *Societatea de Lectură* înființată în anul 1893. Conducerea politică a comunei a fost mai mult în mâini germane. Așa se explică, că în timpul războiului 1914-1918, locuitorii au fost întrucâtva scutiți de dese vexațiuni de rechiziții și persecuții politice. Preotul comunei, Miron Manescu, a fost pus sub pază politică. Voluntari în armata română au fost: Petru Căpățină, Teodor Ponoran, Sofron Belcea – toți foști prizonieri în Italia.

Soldații, veniți de pe front, în toamna anului 1918, după ce înlătură toate semnele vizibile ale dominației maghiare, înlocuindu-le cu drapele românești, aflând că familiile lor au fost lipsite de hrană, s-au năpustit asupra depozitului de alimente al Societății Reșița, pe care l-au spart, iar alimentele le-au împărțit poporului. Încearcă să spargă depozitul Serviciului silvic, dar întâmpină o rezistență. De la Fülöpp, conducătorul Serviciului silvic, cheamă garda maghiară din Reșița. Gardiștii unguri - dușmani ai elementului românesc - abia au apucat momentul să verse sânge valah. Intră în comună și încep măcelul. Noaptea au fost ucise mai multe persoane nevinovate și anume: Ponoran Nicolae de 62 ani, Elena, soția lui Marcu Iosif de 36 ani, Amalia lui Adam Muntean Amalia soția lui Iosif Velcean.

După această ispravă, gardiștii unguri fug la Reșița. Românii, pentru a para vreo nouă surpriză neplăcută, formează o gardă națională din 30 persoane, sub conducerea învățătorului Traian Orodan. Autoritate nu era în comună decât garda română, căci jandarmii unguri fugiseră îndată după sosirea primilor soldați de pe front.

Sârbii s-au purtat bine cu populația, admitând chiar participarea unei delegații la adunarea de la Alba Iulia. Această delegație s-a compus din preotul Miron Manescu, Stefan Panescu, Ioan Bălean și Constantin Bălean, Iosif și Savu Diaconovici. La reîntoarcere delegații sunt reținuți la Reșița de către autoritățile sârbești și numai după mai multe cercetări eliberați.

Eroii comunei sunt în total 54, dintre care 26 români, iar restul și alte naționalități. Românii sunt: Bălean Constantin, Bălean Gheorghe, Bălean Vasile, Bălean Sofronie, Bălean Silvestru, Bălean Solomon, Belcea Constantin, Belcea Dimitrie, Belcea Constantin, Brebenar Silvestru, Grama Vasile, Gruescu Constantin, Nomoștian Dimitrie, Naldia Gheorghe, Muntean Filip, Muntean Iosif, Muntean Ioan, Popovici Constantin, Brașovan Vasile, Retezan Solomon, Spătar Stefan, Sumic Nicoale, Sumic Dumitru, Velcean Sofronie, Spătar Vasile, Tismănar Dimitrie. Eroilor li s-a ridicat un monument în anul 1923, prin sânguința preotului Miron Manescu, a învățătorului Sofronie Mărșiu și a inginerului Cornel Cinghița. Inscripția este:

Dormiți eroi, Dormiți sub glij,

Acas la voi și în pustii

Al Domnului e-acest pământ,

Oriunde sunteți în mormânt.

Întreținerea monumentului e încredințată primăriei. Între morții trecuți pe monument e și Constantin Bălean. Acesta însă în 29 iulie 1936, s-a reîntors din Rusia, căsătorit, având doi băieți, Alexandru și Vladimir și două fete, Raișa și Maria.

Vărădia

În anul 1784 comuna are 2934 locuitori, în anul 1794-5 are 2764 locuitori, în anul 1839 comuna are 3156 ortodocși, 24 catolici, 2 evrei = 3182 locuitori, în 1843 are 3039 ortodocși, în anul 1846 are 3360 locuitori, în anul 1850 are 3156 greco-ortodocși, 24 catolici = 3180 locuitori, în anul 1857 are 2913 greco-catolici, 348 greco-ortodocși, 27 romano-catolici, 8 evrei, 5 alții = 3301 locuitori, în anul 1863 are 3459 locuitori, în anul 1870

are 3511 locuitori, în anul 1880 are 3266 locuitori, în anul 1890 are 93 maghiari, 88 germani, 3174 români, 3 sârbi, 4 alții = 3362, în anul 1900 are 3224 locuitori, în anul 1930 are 2078 români, 8 maghiari, 68 germani, 55 țigani, 22 alții = 2231 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în apropierea comunelor Grădinari, Mercina, Vrani, Greoni și a comunelor românești Coștei, Sălcița, Marcovaț din Banatul sârbesc.

Comuna are un trecut istoric foarte bogat. Era un centru roman - castru - în drumul care ducea de la Lederata la Tibiscum. Urmele cetății romane aflate la sud-vest de comună, pe dealul numit Chilia, au fost cercetate de Milleker B. în anul 1883 și profesorul Carol Torma la 1881. După cercetările lui Milleker, vechimea castrului și a obiectelor aflate datează din timpul lui Traian, Domițian și Vespasian. Din timpul lui Nero s-au aflat monede de aur, argint. Au fost reconstituite forma și dimensiunile castrului, precum și locul porților puternice, care au rezistat mult timp atacurilor barbare¹⁷³. În evul mediu, în apropierea Vărădiei, ar fi existat cetatea numită Ersomlyo, care la 1448 e în stăpânirea românului Ioan de Huniade. Cetatea Ersomlyo joacă un rol important începând de la finele secolului al XIII-lea, până la începutul secolului al XVI-lea (1504). Îi aparțineau comunele: Ersomlyo, Carașova, Bastoc (1370), Brancfalva (1343), Bykesd (1343), Cherneuch (1390, 1392), Dobranicha, Feketeyzwar (1343), Jabolnok (1390-1392), Lucayov (1343), Harastowch (1343), Neuetteluk (1343), Suma, Steepkfalva (1343), Varadia (1390, 1392)¹⁷⁴

Tradiția, păstrată și azi în popor, susține că actuala comună, e formată din 3 sate separate, care existau în secolul al XVI-lea: Poiana Flămândă, Dia și Vara pe locul cimitirului de azi. Locuitorii din Poiana Flămândă, fiind expuși vânturilor, au părăsit satul contopindu-se în celelalte două sate, care apoi, la rândul lor, lățindu-se, s-au împreunat, dând naștere comunei numite Vărădia.

Cea dintâi amintire scrisă despre comună o avem din 12 decembrie 1390. În acest an regele Sigismund de Luxemburg donează castrul Erdsomlio, împreună cu posesiunile *Crassofeu*, *Cherneuch*, *Iabolnok*, *Varadia* ... lui Nicolae, banul Severinului. În 1392, regele Sigismund revocă donațiunea făcută și în locul posesiunii ... *Waradya* ... etc., dă lui Nicolae de Peren, alte bunuri în comitatul Zemplén¹⁷⁵.

¹⁷³ Milleker B., *Varadia tört.*, Timișoara, 1860 și *Analele Banatului*, an I, nr. 1.

¹⁷⁴ Milleker B, *op. cit.*

¹⁷⁵ Dr. P. Râmneanțu, *Studiu asupra depopulării Banatului, comuna Vărădia*, p. 5.

În timpul ocupațiunii turcești, locuitorii băștinași români, primesc infiltrațiuni turcești, căci aflăm numiri ca: Buzan, Caiman, Guzman, Bey etc. La Vărădia, în epoca turcească, avem o garnizoană de mercenari. Cetatea Vărădiei aparținea pașalâcului de Timișoara.

În anul 1699, comuna aparținea comitatului Severin, ceea ce reiese din mărturia primarului comunei, făcută în interesul prefectului Petru Macicaș¹⁷⁶.

În însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700, comuna *Varadia* e în districtul Vârșeț. Conscriptia din anul 1717, dă comuna *Waradia* cu 180 case, în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 e *Varadia*. În dicționarul lui Vályi: *Varadia*, în comitatul Timiș, proprietate camerală. În harta lui Grisellini 1776: *Varadia*. În anul 1757 comuna are 355 case, ceea ce denotă că e un centru important. În anul 1777 Vărădia ajunge sediu protopopesc ortodox român. Acest sediu rămâne aici până în anul 1867, când despărțindu-ne de ierarhia sârbească, protopopiatul Vărădia se desface de episcopia Vârșețului, alipindu-se la episcopia ortodoxă română de Caransebeș și mutându-și sediul la Oravița. În 1750 se zidește biserica ortodoxă română.

Dr. G. Popoviciu, după Tincu Velea, ne relatează despre Vărădia următoarele: „Aproape de Srediștea Mică se află satul Vărădia, loc de cetate, ale cărei ruini s-au păstrat. Aici s-au născut 2 însemnați bărbați pentru românii din Banat: genialul și eruditul Paul Iorgovici Brancoveanu (1764-1808) și protopresbiterul Vărădiei, Petru Șutu... Pe o culme, în regiunea nord-estică, lângă Vărădia, se află o capelă ce era cândva mănăstire de proveniență foarte veche, din al treilea sau al patrulea veac. Petru Șutu redă astfel tradiția auzită din bătrâni: cum că pe când romanii, colonii lui Traian, erau unii păgâni, iar alții creștini, aceștia se duceau pe sub ascuns și își plineau cultul religios în caverna (peștera) din pădurea de sub râpa culmii. Din caverna aceasta mai târziu, după ce toți romanii s-au încreștinat, s-a născut mănăstirea, care înzestrată cu domnie și moșie, prin turcii lui Soliman – Amurat – Osman, devastându-se, s-a părăsit și surpat... și a zăcut sub ruinele sale după aceea 200 ani, până la eliberarea Banatului de sub turci. Episcopul de atunci, Spiridon Stibiția, auzind aceasta de la preoții și oameni de acolo, a ordonat desgroparea mănăstirii, ce însă pentru nescari pedeci nu s-a putut face. Petru Șutu apoi adaugă, că în vremea sa, s-a făcut altă încercare de desgropare, dar răzmirița cu turcii din anul 1738 a

¹⁷⁶ Pesty Fr., *Krasso vm.*, II, 2, p. 272.

împiedecat și nu s-a putu îndeplini până la 1754. Petru Șutu istorisește mai departe că „spărgând și scobind oamenii stânca de sub peatră, au aflat mai multe monete de argint cu inscripțiuni a împăraților Adrian (an. 117), Deciu (an. 250)...”¹⁷⁷

În secolul al XVIII-lea, între locuitorii comunei Vărădia și ai Cudrițului, era o continuă neînțelegere, ceea ce face ca la anul 1788 locuitorii Vărădiei, împreună cu cei din comunele Comorâște, Lățunaș, Marcovăț, sub conducerea preotului Damaschin Brenca din Vărădia - să năvălească asupra Cudrițului și să-i dea foc. Pentru această faptă tribunalul din Vârșeț, condamnă pe locuitorii din Vărădia la plata unei despăgubiri de 11108 florini¹⁷⁸. În anul 1832, comuna a fost cumpărată de la fisc, de către Teodor Baich. Împăratul Ferdinand V. dă cumpărătorului titlul *de Vărădia*, ridicându-l la rangul de nobil.

Conscripția de la Buda (1843) arată 3039 neuniți, 698 perechi căsătoreți și 192 școlari. Parohia ortodoxă datează din timpuri imemorabile. Matricolele bisericești sunt de la anul 1778. Preoți în anul 1843 erau: Pavel Gruici, Trifon Vucicu, Ion Mihailovici și Ion Crașovan. Capelan: Pavel, Alexandrovici și Nicolae Juica. Învățători: Ion Vucicovici și Vichente Ciorogar, iar director școlar Ion Crașovan.

Fényes Elek: *Vărădia*, comună valahă cu 24 catolici, 2 evanghelici, 3156 greco-neuniți. Are 150 sesiuni iobagiale...Aparține comitatului Timiș. În anul 1868 obține oficiul poștal, iar la 1868 dreptul de târg.

În anul 1857 aproape întreaga comună - minus 64 familii - trece la unirea cu Roma. Trecerea la unire se atribuie zelului preotului greco-catolic Ion Bercianu, din Bocșa. În fruntea celor care și-au părăsit credința era preotul Vichente Popoviciu.

Lanuri: Ornița, Livezile din Jos, Câmpu Alb, Poiana Flămândă, Valea Sârbului, Dealul Mercinii, Obârșii, Fizeji, Ala Cocornii, Poiana Fizeșului, Dobromir, Ala lui Gorun, Arânjii, Între Selcovețe, A Ghughii, Seleştiuță, Negara, Românece, Sălcovăț, Cracu Buciumii, Păgini, Dealu Boacelor, Boace, Dealul Borăcionilor, Rușchia, Cipulești, Dosu Poteacelor, Bucina, Tău cu peatră, Ilișcee, Toplița, Ogrăzi, Ciobeni, Olariu, Dealu Chiliului, Râtu Morii, Șoimanu, Rovina, La Groși, A Cucii, Poenile mici - mari, Vârșăelor, Brățilova, Purcariu, Ala lu Carpân, Gruni, Micioanea, Ala lu Bulvan, Tânjala, Corinași, Periși, Valea Ursului, Cățiuga, Câmpu-Brățilova,

¹⁷⁷ Dr. G. Popoviciu, *Istoria românilor bănățeni*, p. 344-345.

¹⁷⁸ Milleker B, *op. cit.*, p. 23.

Ala lu Corut, Șest, Mezdraia, Livezile de Sus, Bula, Dealu Ciobeniului. *Crânguri*: Pe Vale, Boace, Ornițan. *Râuri*: Caraș. *Văi*: Valea Bodovița, Ciornovăț, Valea Fizeji, Sălcovăț, Potocu, Păgini, Valea Ursului, Pe Vărădii, La Vărsături. *Bălți*: Tăul de Jos, Tăul de Sus. *Dealuri*: Dealul Chiliului, Borăconilor, Ciobeniului, Potocului, Negara, Mercinii, Micionii, Vărsăcior, Boacelor, Dealul Bogdan, Dealul Olariu, Cățuga, Poenele Mari, Bula, Ilisce, Ogrăzi, Dealul Cucii, D. Corui, Mezdraia, D. Brațilova, Dealul Branchi. *Ogașe*: Valea Bucina, Vărădii, Valea Peionilor, Valea Mezdrăii, Valea Brațilova, Valea Tânjelii, Valea Gruniului, Păgini, Valea Sălcovățului, Fizeșului. La vale de dealul Branchi – după credința poporului – a existat un sat *Brancfalva*, amintit în 1343 ca aparținând cetății Ersomlyo. Pe dealul Chiliului (Chilia) s-au aflat mai multe vetre de oseminte, vase și resturi de urne.

Viața culturală a acestei comune își întinde rădăcinile până în secolul al XVIII-lea. În anul 1781, învățător al Vărădiei era Iovan Boraci, român gr. neunit, care ocupa și funcția de cantor. Dotațiunea era 50 florini anual și locuință în o chilie la școală.

În anul 1874, pe lângă vechea școală confesională română, se zidește o școală de stat, cu scopul maghiarizării românilor.

Înainte de Unirea cea mare, societățile corale, muzicale, de lectură, au ținut vie flacăra românismului prin propagarea cântării românești, prin piese teatrale jucate la diferite ocazii, prin cetirea de ziare românești etc. Printre cei mai aprigi susținători ai românismului și ai pregătirii poporului pentru o viață culturală politică românească, amintim pe învățătorul Petru Iorgovici, întemeietorul la 1870 și mult timp conducătorul Reuniunii de cânt și muzică *Unirea*; învățătorul Gheorghe Țunea, de asemenea întemeietorul și conducătorul Reuniunii *Gheorghe Țunea*, Paul Nica, notar și director de bancă, mai mulți ani președintele și instructorul corului Reuniunii de cânt și muzică *Unirea*, preoții Nicolae și Paul Mioc, Paul Farca, întemeietorul primei fanfare ortodoxe din comună și conducătorul dirigențe atât al corului cât și al fanfarei Reuniunii de cânt și muzică *Gheorghe Țunea* și compozitor decorat cu *Răsplata muncii*. Pe teren național s-au distins prin dârzenia sentimentelor românești: Iacob Căiman, Pan Minea Căiman, Gheorghe Cipu Turcu, Gheorghe Mioc, Efrem Mioc sen., Iosif Căiman Nr. 19, Trifon Orășanu Nr. 267, Ion Cipu Nr. 345, Ion Jura Nr. 339, Nicolae Crițu Clenci, Traian Vuia Nr. 408, Ion Branca Nr. 23/a. Acesta din urmă în timpul războiului a fost internat de unguri, la Șopron ca element periculos ideii maghiare.

Dintre ziarele și revistele românești, cele mai citite au fost înainte de război: *Poporul român* a lui Birăuț din Budapesta, *Tribuna* din Sibiu mutată apoi la Arad, *Lupta* din Budapesta, *Gazeta Transilvaniei*, *Libertatea* din Orăștie, *Progresul* din Oravița, *Neamul Românesc* al regretatului N. Iorga, *Luceafărul* și *Cosinzeana*.

Pe teren economic financiar, la stăruința notarului Ioan Epure, directorul băncii *Plugarul* din Cacova, și a lui Paul Nica, absolvent al școlii de comerț din Brașov, s-a pus în anul 1910 baza unui institut de credit și economie *Varădiana*, al cărei director executiv a fost, de la înființare până azi, Paul Nica, actualul notar al comunei. Institutul s-a înființat cu un capital de 25000 coroane și ca afiliat băncii *Plugarul* din Cacova. În anul 1912, capitalul se urcă la suma de 50000 coroane. Din an în an *Varădiană*, progresează, servind cu promptitudine și corectitudine interesele locuitorilor. Mulți locuitori vrednici, în urma creditelor ieftine acordate de bancă, și-au cumpărat frumoase averi. Acest institut a mai servit la sporirea economiilor, căci înainte de înființarea lui, numărul deponenților din comună nu se urca mai mult de zece, după înființarea băncii, deponenții se măresc din an în an, așa că la începutul războiului mondial, numărul lor ajunge la 200. Banca *Vărădiana* nu era numai un institut de credit comercial ci era și un sprijinitor al culturii românești, abonând ziare, reviste, cumpărând calendare și cărți folositoare pe care le împărția acționarilor și deponenților. A contribuit la toate colectele pentru zidiri de biserici, și a dat ajutoare celor lipsiți și merituoși. A făcut o operă culturală și națională românească. Banca, până la 1918, a fost condusă de un consiliu de administrație constând numai din țărani, deștepți, cinstiți și muncitori. Amintim dintre aceștia pe Simeon Branca, Ion Corbei, Vasilie Sireca, Eufrem Mocsen, Eufrem Mioc jun., Vasile Iorga, Pan Ianța, Miu Lăbanți, Gheorghe Petanec, Nicolae Nica etc.

Nu este deci de mirare, că într-o astfel de comună, a fost trează ideea națională românească. Și nu e de mirare, dacă la începutul războiului, atențiunea vicleană a stăpânirii maghiare se îndreaptă asupra comunei *Vărădia*. Mai ales după intrarea României în război, ungurii caută în comună prin toate mijloacele spioni și trădători. Oricare locuitor, bănuir de autoritățile maghiare, era pus sub pază politică ori internat. Multele șicane făcute locuitorilor cu ocaziunea împărțirii diferitelor alimente, ca zahăr, petrol, sare, etc. aveau drept scop intimidarea și aflarea de oameni slabi de suflet, care să se facă *coadă de topor*. În felul acesta s-au aflat în comună unii – foarte puțini – care au servit interesele ungarilor; nu-i amintim pentru că nu merită posteritatea să le păstreze numele.

Intrarea României în război

Când România declară război Austro-Ungariei, preotul Pavel Mioc, bun și înflăcărat roman, a fost ridicat de jandarmi din altar în cursul serviciului divin, dus la Timișoara și apoi internat în comuna Vepert din comitatul Șopron (Ungaria de Vest). Aici a stat până în luna iunie 1917. Fiind tratat neomenește, preotul contractează în exilul său o maladie, în urma căreia moare în anul 1924.

Deodată cu preotul a fost ridicat și fruntașul țăran Vasile Branca, - dus la Timișoara și apoi cu un transport de români, preoți, învățători, învățătoare, țărani, internat în comuna Doborean, din apropierea Șopronului. Vina numitului, pe lângă sentimentele sale de bun naționalist, era și faptul că fiul său Vasile Branca, dezertase din armata austriacă și trecuse, opt zile după declararea războiului, în armata română. (Vasile Branca în luptele de la Jiu ajunge prizonier în Germania. E recunoscut, adus în Ungaria, de unde scapă numai în revoluția din 1918). Azi Branca este locotenent-colonel în armata română. Internații din comuna Doborean, erau lăsați aproape liberi, numai din când în când controlați de jandarmi. Cine avea bani, putea trăi mai omenește, cine nu avea intra slugă la țăranii din comună, pentru a nu muri de foame. Vasile Branca rămâne internat până la finele luni aprilie 1917.

Cu titlul de document, dau în original actul primpretorului Korossy din Vârșeț, pentru punerea sub pază politică a celor 11 români din Vărădia:

A verseczi járási főszolgabírájától. 85 szám/el. 1916.

A Román Királysággal való hadiállapotból kifolyólag az állam és hadviselés érdekében a következő

Végelátározatot

hoztam:

1. Mioc Pál, 2. Alexandreszku János, 3. Farka Pál, 4. Branka János, 5. idsb Mioc Efrem, 6. Mioc Livia, 7. Stepan Ferencz, 8. Melina József, 9. Fábián József, 10. Káimán és 11. Borács Kapricza Mária varadiai lakosokat a 10962/915 eln. sz. B. M. Rendelet alapján rendőrhatalósági felügyelet alá helyezem és ennek alapján:

1. Megtiltom, hogy állandó tartózkodási helyét Varadia községet a községi illetve a körjegyző engedélye nélkül elhagya.

2. Kötelezem, hogy minden nap délben, 12 órakor a községi előljáróságnál jelentkezzen. Az előljáróság ezen jelentkezetről pontos nyilvántartást tartozik vezetni.

3. A korcsmák látogatástól eltiltom, este 8 órától reggeli 5 óráig, lakását el nem hagyhatja.

4. Táviratokat csak engedélyem mellett adhat fel, távbeszélőt nem használhatja.

5. Idegenekkel csak töllem nyert engedély esetén és csakis hatósági megbízott jelenlétében érintkezhet.

Erről a községi előjáróságot és általa az érdekelteket oly figyelmeztetés mellet értesitem, hogy ezen véghatározatomnak elrendelt intézkedését annál is inkább pontosan betartsa, mert ellenkező esetben havi elzárással és 600 koronáig terjedő pénzbüntetéssel fogom büntetni és azonnali őrizetbe vételét fogom elrendelni.

Ezen véghatározatom elle felebbezésnek helye nincs és az ellen kizárólag panaszos kérelemmel lehet fordulni a m kir. Belügyminiszter úrhoz.

Az előjáróságot felhívom, hogy ezen végrehatározatomnak a felek előtt szószerint kihirdetése, azt megmagyarázza és erről felvett jegyzőkönyvet hozzám azonnal betérjessze.

Versecz, 1916 évi augusztus hó. 28.

Korossy sk
főszolgabíró

Traducere:

De la primpretorele plășii Vârșeț.

No. 85/ Preș. 1916.

În urma stării de război cu Regatul român, în interesul statului și a decursului operațiunilor de război, am adus următoarea

Hotărâre

Pun sub pază politică, în sensul disp. Nr. 10962 Preș. A Min. de Interne pe: 1. Pavel Mioc, 2. Ion Alexandrescu, 3. Pavel Farca, 4. Ion Brancs, 5. Efreim Mioc sen., 6. Livia Mioc, 7. Francisc Stepan, 8. Iosif Melina, 9. Iosif Fabian, 10. Iosif Caiman și 11. Maria Caprița Boraci, și în acest sens:

1. Interzic, ca numiți să părăsească domiciliul lor din comuna Vărădia fără permisiunea notarului comunal.

2. Îi oblig ca în fiecare zi la ora 12 să se prezinte la antistia comunală, care va purta o evidență precisă despre aceste prezentări.

3. Interzic să cerceteze birturile; nu-și pot părăsi locuința de la ora 8 seara până la 5 dimineața.

4. Telegrama nu pot trimite decât cu permisiunea mea, convorbiri telefonice nu pot avea.

5. Nu pot conveni cu persoane streine numai în cazuri admise de mine și numai în prezența autorităților.

„Despre toate acestea avizez consiliul comunal și pe cei interesați și-i somez să ducă la îndeplinire aceste dispoziții, căci la caz contrar vor fi pedepsiți cu 2 luni închisoare și amendă până la 600 coroane și voi dispune imediata lor punere sub arrest. Contra acestei hotărâri nu este nici o cale de atac, ci numai plângere către Ministerul de Interne. Îndrum conducerea comunală să publice din cuvânt în cuvânt celor interesați această hotărâre, s-o explice și procesul verbal despre acestea să mi-l înainteze.

Vârșeț, la 28 august 1916.

ss. Korossy, primpretore.

Din acele vremuri de înălțare sufletească, dau crâmpie de amintiri scrise de către d-na Livia ing. Ion Viciu. *Crâmpie de amintiri din negura vremilor trecute. Ziua de Sf. Maria 1916.*

Zi însoțită de vară. Deși eram în plin război, cu toate neajunsurile și mizeriile sale, noi tineretul eram bucuroși că după masă plecăm la rugă în satul învecinat Mercina.

Pe la amiază aflăm că România a intrat în război. Nu știam precis că era contra noastră. Imploram cerul să fie contra noastră; frații noștri dragi să vină să ne elibereze odată de apăsare străină, de suferințele noastre milenare. Un boactăr (servitor al primăriei) ne invită, pe tata și pe mine și încă pe alți 10, la ora 3 p. m., să ne prezentăm la primărie, la caz contrar vom fi duși cu jandarmii acolo. La ora fixată suntem acolo: Pau Mioc preot ortodox, Ioan Alexandru învățător, Eufrem Mioc comerciant, Maria Căprița Boraci, Livia Mioc, Ion Branca Giula, Paul Farca dirigintele corului, Gheorghe Cipu Turcu, Gheorghe Mioc Plaucea, Străin Petanec Tătaru, Iosif Melina, Iosif Căiman. Ni se face cunoscut că România a declarat război Ungariei; iar noi ca români înverșunați, periculoși statului maghiar, în interesul statului maghiar vom fi puși sub supraveghere. Seara de la ora 6 până mâine zi dimineața ora 6, nu e permis să părăsim locuința. Nu-i permis să ne folosim de telefon și telegraf. Scrisorile noastre vor fi cenzurate. În fiecare zi între orele 11-12 a. m., și 5-6 p. m. trebuie să ne prezentăm în cancelaria primăriei, spre a ne semna numele. Nu mai puteam merge la Mercina. Bucuria noastră era stricată. O bucurie mai mare stăpânea sufletele noastre; bucuros

aduceam orice jertfă, numai de s-ar ivi zorile unor zile mai bune: unirea tuturor românilor.

Mare tâmbălău în comună. Bătea toba, muzicele de țigani cutreierau satul chemând populația rămasă acasă – tineretul era pe câmpul de luptă, - la marea adunare ce se va ține în seara aceea. În piață, în fața casei noastre, se ridica un pod, înconjurat de steagurile statelor aliate. Am ieșit, din curiozitate și eu să aud. Din întâmplare lângă mine sta bunul român, Paul Farca.

A vorbit notarul, neamț, Heszler, explicând populației că a mai sărit un nou dușman: România, dar nu ni-e frică, căci vom învinge și izbânda finală va fi a noastră.

N-a insultat pe români. Cam în același sens a vorbit și preotul gr. Catolic Augustin Radu. A urcat podiul învățătorul confesional ortodox român, care spre rușinea noastră, a făcut apologia statului maghiar milenar.

Societatea românească din satul nostru: D-na Alexandrescu, soția învățătorului Ioan Alexandrescu cu copiii, Aurel și Romulus, azi ambii ingineri la Inspectoratul Industrial din Timișoara, Remus Mioc, azi medic de circumscripție în Cacova, Gheorghe Velici, ca profesor în Blaj, Gheorghe Media, azi protopop unit în Comloș, Eufrem și Măria Mioc, Pau Farca și alții, se adunau la noi, unde citeam cu nerăbdare vești îmbucurătoare de pe frontul român. Intrarea românilor în Ardeal pe la Brașov, Sibiu, Petroșani a fost o bucurie imensă pentru noi. De bucurie se aruncau pălăriile până în tavan, apoi cântam la pian și cu voce marșuri și imnuri patriotice. Au prins de veste jandarmii, ne-a interzis ca societatea să mai vină la noi, pentru că sub pretext că noi facem muzică, facem politică. De atunci casa noastră era păzită și noaptea de jandarmi.

Ne venea greu să mergem zilnic de două ori la primărie pentru a semna protocolul de prezență între orele 11-12 și 5-6. Tata, din locuri îndepărtate, unde mergea cu lucrătorii să-i supravegheze, trebuia să potrivească, ca pe la amiază să fie acasă, seara la fel. Mare parte dintre noi, cei puși sub supraveghere, eram agricultori. Ce înseamnă pentru un agricultor plimbările aceste zilnice! Și pentru mine era neplăcut, înainte de masă, să las totul și să plec. Apoi seara la sate, vitele trebuiesc ocrotite, cină la argați și câte și câte alte treburi în casă. Farmacistul Francisc Gergel de Baroth, ungur neaoș din secuime, șovinist mare, de altcum om bun, - de câte ori mă vedea, se asocia să mă conducă până la primărie, iar eu muream de ciudă. Într-o sărbătoare apoi, mi se pare că a fost ziua Sf. Cruci, în aceste vremuri grele de restriște, când credincioșii erau adunați la Sf. biserică, găsi mângâiere în rugăciuni și a ascultat glasul blând și duios al păstorului sufletesc Pavel Mioc, au năvălit

jandarmii în lăcașul sfânt au somat pe preot ca de la altar să-i urmeze pentru a fi dus la Șopron. Era Șopronul acela de triste amintiri pentru atâția români.

Credincioșii au rămas uluiți și în deznădejdea lor exclamau: Dumnezeu, cât o să mai dureze nelegiuirea aceasta! Înconjurat de jandarmi, ca un criminal, preotul iubit se depărtează de la Sf. biserică, iar clopotele sunau duios, parcă ziceau: Rămas bun. Se tânguiau de jalea bisericii, rămasă fără păstor. Ajuns acasă, nici un moment nu l-au lăsat singur jandarmii, ci în grabă l-au pus să-și împacheteze ceva rufe, mâncare abia a putut ceva să înghită și apoi din mijlocul rudelor și a credincioșilor a plecat pe drumul suferințelor.

La Timișoara, preoții români au fost insultați, scuipați și aruncați într-o cameră să doarmă pe jos. De pe front știri triste. Din fața dușmanului, cu mult mai numeros, românii sunt nevoiți să se retragă. Ni se rechiziționa tot grâu, porumb, etc. Nu aveam petrol, am căutat și l-am înlocuit cu opaițu străbunilor noștri. În veacul luminii, în nopțile lungi de iarnă ne chinuiam la lumina săului. Lipsea zahărul. Însă nu pentru toți. Alții se lăfăiau în zahăr, petrol, orez. Ne-au luat și căldările de aramă, câte una, două, iar pe celelalte le ascundeam, pe unde puteam ca să nu le găsească. A venit vremea, că din turnul bisericilor să coboară clopotele și să toarne tunuri din ele. Clopotele dragi care în zile vesele de sărbătoare se bucurau cu noi, iar în zile triste, plângeau cu noi, plecau și ele, lăsând satul pustiu.

Într-o zi de iarnă din anul 1917, mă trezesc cu jandarmii la noi, pentru a-mi controla toată corespondența, căci se bănuia că stau în corespondență cu fruntașii de dincolo. Apoi că, Vasile Branca, azi colonel în armata română, - atunci dezertor din armata austro-ungară, prin mine ar corespunda cu familia sa, cu ajutorul lui Laurean Aron din Brașov, azi maior în armata română. În cameră era rece, nu mi se dădea voie să trec în altă cameră ca să-mi iau ceva haină mai caldă pe mine. La intervenția mea energetică, însoțită de un jandarm, am fost lăsată să mă îmbrac mai bine. Ceasuri întregi au scotocit între atâtea scrisori. În mâinile lor văd scrisori de la Gheorghe Pop de Băsești, Vasile Lucaci, scrisori adresate mie pe vremuri; din norocire le trec neobservate.

Plictisindu-se de atâta căutare, o mare parte din corespondență o duc cu dâșii spre a o controla și mai bine, și la caz că vor găsi ceva suspect, o vor trimite procurorului din Biserica-Albă. Tot asemenea au scotocit și în casa unchiului meu preotul Pavel Mioc, internat la Șopron, și la verișorul meu, Eufrem Mioc. Într-o zi ducându-mă la comună pentru a semna prezența, mi s-a spus în biroul notarial e vestitul *fibirău* Korossy. Am intrat

în cancelaria învecinată și i-am zis fibirăului: *D-le fibirău, vă rog să luați la cunoștință, că da azi înainte nu mai pot să vin zilnic de două ori să semnez condica. Trimite-mă la Șopron, fă ce știi, dare nu mai vin.* Mi-a promis că va chibzui asupra lucrului și peste câteva zile, mi se va răspunde. La câteva zile a venit răspunsul, că toți suntem obligați numai Dumineca să ne prezentăm pentru a semna prezența.

Pe frontul sârbesc în apropiere de noi, se auzeau mereu tunurile bubuind. Aeroplanele zburau. Trupe treceau. Dacă poposeau în comuna noastră, cum aveam casă mare, imediat ni se rechiziționau toate camerele. Odată a fost împărțit la noi, în trecere spre front – candidatul de avocat Aurel Bălan, azi pretor la Pecica și un avocat sârb, doctor Vulețici. După masă au venit la noi toți ofițerii cu comandantul lor. În salon pe perete era tabloul lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazu, un colonel ungar tocmai întreba, ce reprezintă tablourile? Mă grăbesc să-i răspund că sunt Domni Români, de care sunt mândră, Dr. Vulețici mi-o ia pe dinainte: *Izek szent képek*, pentru că Ștefan Vodă avea o cruce în mână, grăbită răspund și eu: *Igenis, szent képek*. După Dr. Vulețici m-a făcut atentă că suntem în război și este bine să fiu atentă. Altădată, unii ofițeri din Germania cu un conte polonez s-au oprit la noi. Voiau să cumpere costume naționale românești pe care mult le admiram. Contele polonez văzând tabloul cu familia domniitoare română spunea că cunoaște personal pe Principesa Maria, care este de o rară frumusețe”.

Voluntari în armata română au fost Vasile Branca, azi locotenent-colonel în armata română. Numitul în toamna anului 1914, fiind înrolat în regimentul 61 Infanterie, trece în România și intră în armata română, făcând școala de ofițer. A luat parte în luptele de la Jiu, unde a căzut prizonier în mâinile germanilor. A fost dus în Germania. În lagărul de prizonieri, e descoperit ca *trădător*, adus în Ungaria și trimis în fața Curții marțiale. Judecarea procesului s-a tot amânat, până la izbucnirea revoluției din 1918, când imperiul prăbușindu-se, scapă toți prizonierii și arestații. În Rusia s-au înrolat ca voluntari români, prizonierii: Pau Căiman Circă, Aurel Surdu, Pau Lațcu, Ioan Cenda, Ștefan Sireca, Aurel Minea. Dintre prizonierii din Italia au fost voluntari în armata română Paul Nica, actualul notar comunal, Aurel Crăciun, Ioan Radu, Ioan Staia, Pau Lațcu nr. 387, Pau Plaucea, Traian Jergea, Pau Cipu, Pau Sireca, Chirilă Crăciun, Ioan Goruianu, Ioan, Stiubea, Petru Lăbanți.

Las să urmeze câteva peripecii ale unor voluntari. Paul Căiman, încorporat la regimentul 7 honvezi, cade prizonier la Chemnitz în 22 martie 1915.

E internat la Taschend în Siberia. În primăvara anului 1917, intră în legiunea română, care își avea sediul la Darnița lângă Kiev. Aici face și instrucția necesară voluntarilor, vine la Iași și trece teafăr prin mai multe lupte. Aurel Minea, încorporat la regimentul 61 Timișoara, apoi la 7 honvezi din Vârșeț, cade prizonier la Cărlibaba în 18 decembrie 1917. Ajunge în lagăr la Kiev. În 1918 intră ca legionar și ajunge la Iași. Aurel Căiman, încorporat la regimentul 61 Timișoara, ajunge la Sarajevo și apoi prin la Ceacea (Serbia). E internat în Italia în orașul Sardilia din insula Asienara. Din Sardinia e dus în Franța, într-un lagăr de lângă Paris. Intră legionar în armata română. Pau Lațcu Filip, din regimentul 61 Timișoara, cade prizonier la Isonz în 22 octombrie 1915. E internat în Cefalo din Sicilia, apoi în 1918 dus la Avizano, unde la sfatul părintelui V. Lucaciu, intră în legiunea română. A luat parte în luptele de la Tisa, la Nagy Szölösy.

Soldații întorși de pe front, în toamna anului 1918, n-au comis fapte reprobabile, parte fiindcă erau sătui de dezordini, parte fiindcă se luaseră de cu vreme măsurii, pentru preîntâmpinarea oricărei dezordine. În urma unei consfătuiri a fruntașilor din jurul Oraviței, s-a pus baza înființării de gărzi naționale în fiecare comună din jurul Oraviței. La această consfătuire au luat parte din Vărădia delegații: Remus Mioc și Aurel C. Alexandrescu. Unii locuitori luaseră de la domeniul baronului Petru Baich, 16 porci grași și mai multe unelte agricole. Garda națională adună porcii îi taie și carnea o vinde pentru acoperirea cheltuielilor cu întreținerea gărzii. În comună era o filială a societății Pomăria, cu sediul în Cudriț. Deoarece nimeni nu putea prepara rachiu din produsele proprii decât la această societate, unde erau exploatați fără milă, locuitorii comunei s-au năpustit asupra acestei societăți, vârsând rachiu aflat în depozit, cam 16.000 litri și spărgând butoaiele. În aceste două incidente s-ar reda întreaga „revoluție” din comuna Vărădia, în toamna anului 1918.

Garda națională înființată în luna octombrie 1918, a funcționat până la intrarea în comună a sârbilor, întâmplată la mijlocul luni noiembrie 1918. Garda s-a înființat sub controlul comitetului național local, al cărui președinte a fost Ioan Alexandrescu. Comandantul gărzii: Sublocotenentul Gherghel Velici și Remus Mioc. Pentru a se vedea ordinea ce a stăpânit comuna și grija de a face totul după legile bunei chibzuințe, las în copie *Protocolul*, luat pentru alegerea delegaților la adunarea de la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia. Protocol luat în adunarea poporală a românilor din comuna Vărădia, aparținătoare la cercul electoral Moravița, ținută la 11/24 noiembrie 1918.

1. Adunarea poporală constatătoare din nenumărate persoane aleg de președinte: Ioan Alexandrescu, notar Pau Jura, bărbați de încredere: Remus Mioc, Ioan Branca Giula.

2. După ce președintele adunării lămurește scopul întrunirii, adunarea poporală alege cu aclamațiune de reprezentanți ai cercului electoral Moravița la Adunarea Națională a poporului român la Alba Iulia pe următorii: 1. Romulus S. Molin, 2. Ioan Andreescu (Voivodinți), 3. Ioan Alexandre (Vărădia), 4. Dr. Nicolae Imbroane, 5. Avram Corcea, 6. Din garda națională: Gheorghe Velici (Vărădia), voluntar Cornel Moise (Voivodinți). Acest protocol servește totodată de credențional reprezentanților aleși. D. c. m. ss. Ioan Alexandrescu președinte, Paul Jura notar. Bărbați de încredere Remus Mioc, Ioan Branca, Alexandrescu C. Aurel, Nicolae Crițu, L.S. Oficiul Protopopesesc gr. catolic al Vărădiei, L. S. Oficiului Parohial gr. or. român din Vărădia.

Deși din comuna Vărădia au fost delegați să participe la adunarea de la Alba Iulia Ioan Alexandrescu și George Velici, acesta din urmă îmbolnăvindându-se în locul lui participă sublocotenentul Remus Mioc. Ajungând delegații Vărădiei în Timișoara, care era sub ocupațiune sârbească, împreună cu delegații altor comune au fost reținuți într-o sală de așteptare, până au scăpat trenul de Lugoj-Alba Iulia. Alt tren, în acele vremuri tulburi nu era, spre a putea ajunge la timp în Alba Iulia. Într-un moment de neatenție, Remus Mioc, împreună cu Gheorghe Fara, se furișează din grupul reținuților și prind trenul de Arad. La Arad anunță comandamentul român că delegația bănățeană e reținută de sârbi în gara Timișoara. Intervenția însă nu are nici un rezultat. Cu toate acestea delegații bănățeni, prin istețimea lor, s-au știut strecura vigilentei sârbești. Remus Mioc, a semnat procesul verbal al Adunării de la Alba Iulia, ca delegat al comunei Vărădia.

În Vărădia în acest timp, se retrag ultimele resturi de stăpânire maghiară. Fostul notar Emil Heszler, predă biroul notarial și toate agendele comunale, notarului român Traian Boroancă. Jandarmii unguri plecaseră în primele zile ale prăbușirii, noaptea pe furiș, lăsând biroul și cazarma fără nici o pază.

În 19 noiembrie 1918, comuna a fost ocupată de către trupele sârbești, care stau până în luna iunie 1919. Sârbii s-au purtat foarte rău cu populația, făcând percheziții peste percheziții, sub pretextul căutării de arme și spioni. Remus Mioc, amenințat cu internarea, trebuie să fugă noaptea la Lugoj, unde erau trupe franceze. De aici face drumul până la Holdea, unde erau trupe române. Aici se înrolează ca medic în armata română. Sârbii confiscă

de la comerciantul Eufrem Mioc jun. 2.000 kg. sare, iar din castelul baronului Petru Baich, întreg mobilierul în valoare de cca un milion coroane. Din casieria comunală au ridicat suma de 70.000 lei coroane. Transporta la Vârșeț mulțime de vite, cai, porci, iar pe drum multe dintre aceste vite sunt vândute pe prețuri derizorii. Transportul bunurilor confiscate de la săteni, la Vârșeț s-a făcut cu carele locuitorilor români, cari dacă protestau câtuși de puțin, erau bătuți, închiși, ori amenințați cu deportarea în Albania.

Eroii comunei sunt: Sutu Marcu, Cocârlan Trifon, Mitrofan Ioan, Bubeș Pavel, Cocârlan Pau, Labanț Gheorghe, Farca Milosau, Căiman Vasile, Lațcu Gheorge, Mioc Gheorghe, Surdu Pau, Ktzenmacher Sigismund, Ion Milosau, Kohapka Ioan, Cocârlan Aurel, Modoia Iacob, Negrea Pau, Sciulea Pau, Blaucea Pau, Jălă Iosif, Bufanu Pau, Cocârlan Pau, Vijan Gheorghe, Medoia Branca Pau, Corbei Gheorghe, Cipu Ion, Bubeș Martin, Onșanu Vasile, Miega Treica, Ceda Iosif, Cocârlan Aurel, Motă Nicoale, Ogîn Gheorghe, Moia Todor, Pucea Gheorghe, Gorghevici Gheorghe, Cârlan Pau, Seca Pau, Cârlan Pau, Baci Ion, Iar Vasile, Icu Vasile, Cipu Ion, Simeon Ion, Cipu Iosif, Miclea Pavel, Jura Iosif, Orășanu Pau, Lerca Vichentie, Belcea Iosif, Cocârlan Iacob, Cocârlan Pau, Sireca Nicolae, Sireca Pau, Minea Vichentie, Mușă Ion, Lăbanți Petru, Cenda Pau, Iovu Ion, Toma Gheorghe, Minda Pau, Boraci Vasile, Minda Gheorghe. Eroii nu au monument.

În biserica din Vărădia se află *Evanghelia*, București; *Mineu*, Râmnic, 1752; *Penticostar*, Râmnic, 1743; *Antologhion*, Râmnic, 1796; *Triod*, București 1747; *Octoich*, București, 1746.

Vermeș

În anul 1839 comuna are 1671 locuitori români ortodocși și 8 catolici, în 1843 are 1701 ortodocși, în 1851 are 1679 locuitori, 1863 are 1701 locuitori, în 1873 are 2124 locuitori, în anul 1881 are 149 romano-catolici, 1183 greco-catolici, 483 greco-ortodocși, 2 reformati, 14 izraeliți = 1831, în anul 1890: 82 unguri, 18 germani, slovaci 89, români 1740, sârbi 9, alții 57 = 1995, în anul 1900 are 2067 locuitori, în anul 1910 are 2311 locuitori, în anul 1930 are 1892 români, 55 maghiari, 99 slovaci, 60 țigani, 19 alții = 2125. Se află în județul Caraș, plasa Bocșa Montană, în vecinătatea comunelor Izgar, Iersig, Duleu, Valeapai. *Lanuri*: Orgoanea, Dealul Curții, Dealul Loghii, Cereț, Peret, Luncariu, Valea Cuții, Alboni, Blidariu, Toga,

Vinișoara, Strâmtura. *Pâraie*: Strâmtura, Orgoanea, Bodovița. *Văi*: Vâna Roșie. *Râuri*: Pogăniciu. *Dealuri*: Dealul Curtii, Ceretul, Dealul Loghii, Ștefârța, Grindul Pietrii, Pârugasca.

Cea dintâi dată despre comuna Vermeș, o avem din anul 1369, când la delimitarea hotarului Iersig se amintește pârâul Vermeș¹⁷⁹. La 1389, Petru fiul lui Ștefan Himfy și Nicolae fiul lui Vasile Himfi obțin stabilirea competiției lor din o moșie, situată lângă pârâul Vermeș. În diploma din 1389, se dă numele mai multor cnezi, toți cu nume românești. Astfel: Radul, Draxa, Bagdan, Nexa, Neacșu, Oprișa, Roman, etc.

La 1405 comuna figurează sub numirea *Wermes*. Dieta Transilvaniei declară la 1650, comuna Vermeș de bun al fiscului¹⁸⁰, iar la 1699 comuna e trecută comitatului Severin. Statistica din 1717, arată Wermesch-ul cu 100 case, aparținând districtului Ciacova. La Korabinszky: e *Vermeș*, depărtare de o milă de Caransebeș. La Vályi: *Vermeș*, comună românească, în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. Prin anii 1835-36, stăpânirea maghiară, colonizează în comună unguri și slovaci. Cu timpul aceștia dispar, împrăștiindu-se prin alte locuri, rămânând numai vechii locuitori români.

Tradiția, spune că Vermeșul înainte cu sute de ani, era format din diferite cătune, sălașuri, la distanțe mari unele de altele. Fiecare cătun își avea numirea după numele familiei, care locuia acolo, așa: Cătunul Albenilor, după familia Albu; Cătunul Săbăilor, după familia Săbău; Cătunul Drăgoescu, Bandu, etc. Data când aceste cătune s-au încheat într-un mănunchi, se crede jumătatea a doua a secolului al XVII-lea. Despre pârâul Pogăniciu, tradiția spune, că sa format în timpul trecerii turcilor prin partea locului, cu care grele și tunuri. Aceste tunuri au lăsat urme adânci în pământ, urme care umplându-se cu apă au dat naștere numitului pârâu.

În anul 1853 majoritatea locuitorilor comunei au trecut la credința greco-catolică și azi aproape 3 părți din 4 sunt de religie unită.

Comună este curat românească, cu o tradiție naționalistă. Un cor înființat prin anul 1889 de către dirijorul Gavrilă din Herendești, a contribuit mult la menținerea spiritului naționalist. Viață economică a comunei primește un avânt în anul 1902, când preotul comunei Augustin Aldan înființează: *Asociația de Credit din Vermeș*, ca filială a *Asociației de Credit Regnicolar Central*, din Budapesta.

¹⁷⁹ Pesty Frigyes: *Krassó vármegye története*, III, pag. 92.

¹⁸⁰ Erdély Ország emnék vol. XI, pag. 110; *Krassó vármegye tört.* IV, pag. 347.

În timpul războiului mondial, s-au rechiziționat din comună alimente, cazanele pentru fiertul rachiului și clopotele de la Biserică.

În armata română s-au înrolat voluntari, trecând granița în plin război: Petru Subțire, Aurel Loga (nr. casă 170) și Ioan Dragoescu Manea (103).

Voluntari proveniți din captivitatea rusească: Filip Roșu, Petru Buge (32) și Pavel Casapu (181). Din Italia s-au înrolat ca voluntari: Ioan Micșa, Constantin Lighezan (224), Valeriu Miclea (154), Pavel Boia (200), Pavel Lighezan (183), Stăfan Dragoescu (17), Petru Sfetcu (236), Ioan Popovici (187), Ioan Lani, Ioan Fui, Pavel Bugariu (31), Ștefan Chiodan (310), Trăilă Albu (73).

Soldații întorși de pe front în toamna anului 1918, ajungând în comună în timpul nopții, deșteaptă din somn pe consătenii lor cu strigătele: *Trăiască România Mare*. Bucuria celor veniți se împletea cu ale acelor care rămăseseră acasă și care fuseseră supuși la toate șicanele, rechizițiile și sistarea ajutorului văduvelor de război, diferite corvoade. Nemulțumirea se îndreaptă mai ales contra notarului și celor de la Primărie. Cei care fuseseră pe front, și înfruntaseră de atâtea ori moartea, cred că a sosit scadența să-și verse necazul, pentru umilirea familiilor lor, rămase acasă. Jandarmeria locală e dezarmată, plutonierul șef Sigismund Ráb smulse ușa magaziei unde erau adunate cerealele rechiziționate, deschisă cu forța, și fiecare și-a luat din aceste cereale partea cuvenită.

În cursul războiului, cazanele pentru fiertul rachiului, fiind de aramă, au fost rechiziționate, întocmai ca și clopotele bisericilor pentru scopuri militare. Pentru fiertul rachiului, s-a înființat la Oravița o societate *Pomăria*, care singură avea dreptul de a fierbe rachiu. Jumătate din producție era a proprietarului prunelor, iar cealaltă a societății *Pomăria*. Prunarul mai trebuia să achite și o taxă separată destul de mare, după cantitatea de rachiu primită. Felul de exploatare al acestei societăți nemulțumise întreaga regiune a Oraviței, unde fiertul rachiului e dintre puținele mijloace de câștig ale populației.

Având numita societate o cantitate de rachiu destul de mare în magazine, neîndreptățiții au deschis magazia, au transportat butoaiele în piața mare a comunei împărțindu-l oamenilor. Locuitorii comunei în cursul războiului fuseseră exploatați de către comerciantul evreu Iosif Klein. După împărțirea băuturii de la *Pomăria*, câțiva dintre cei veniți de pe front se îndreaptă spre prăvălia acestui evreu. Klein, avertizat de către unii binevoitori despre intenția soldaților, se refugiază cu familia sa la vecinul său.

La 14 zile după această întâmplare vine fiica comerciantului, care era domiciliată la Budapesta, cu un locotenent sârb, Georgevici, din Timișoara spre a trage la răspundere pe făptuitori. Comerciantul Klein afirmă că știe cine sunt făptuitorii, fiindcă la lumina lunii i-ar fi văzut din podul casei unde se refugiase.

Locotenentul Georgevici adună pe toți cei vizați de Klein și-i aruncă într-o pivniță de la școala greco-catolică. Pleacă prin sat din casă în casă, pentru a aduna pretinsele obiecte luate din prăvălia lui Klein. Neaflând nimic, se răzună asupra celor din pivniță, într-un mod îngrozitor. Zbieratul acestor nenorociți se auzea în comună ca și orăitul vitelor duse la abator. Văzând că nu poate aduna nimic din obiectele furate, Georgevici pretinde de la deținuții din pivniță câte 20000 – 40000 coroane despăgubire.

Locotenentul fiind un om păcătos, bețiv, fără nici o rușine, umblă ziua și noaptea prin casele oamenilor, atentând la copile de 12-14 ani. Acest fapt bestial a revoltat întreaga comună, iar părinții și rudeniile fetelor nenorocite, hotărâsc răzbunarea. În ziua de 6 decembrie 1918, trei tineri pândesc pe locotenentul Georgevici când ieșea de la preotul greco-catolic, unde era încartiruit, și-l lovesc în cap cu un topor. Deținuții din pivniță, auzind de uciderea locotenentului, sparg ușa, la locul unde se afla muribundul și îi grăbesc moartea. Soldații, care veniseră cu locotenentul și care de asemenea îl urau pentru isprăvile sale nedemne, n-au sărit întru apărarea comandantului lor, ci au părăsit pe neștiute comuna. Cu ei s-a dus și fata evreului Klein și avocatul adus spre a constata pagubele suferite de comerciant.

Începe calvarul. A doua zi după această nenorocită întâmplare, comuna e ocupată de o trupă de 30 călăreți sârbi, sub comanda locotenentului Mișici. Comuna e ocupată cu asalt, parcă ar fi o cetățuie, prinzând pe toți bărbații care îi găsesc și ducându-i la primărie. Începe teroarea. Sunt bătuți, mai întâi George Zbegan și primarul Pavel Boierul. De la locotenentul, însoțit de 10 soldați înarmați până în dinți și prevăzuți cu grenade, somează pe preotul ortodox, Augustin Aldan, să se îmbrace imediat în haine de iarnă, pentru că împreună cu cei doi feciori ai săi, vor fi trimiși în Albania. La întrebarea preotului că de ce, locotenentul răspunde înțepat: *Nicht viel sprechen nur an ziegen*. Ajuns preotul la primărie e interogat de către locotenent și amenințat că dacă până acuma n-a învățat sârbește va învăța de acum. Preotul este dus apoi la locul unde era cadavrul locotenentului Georgevici și sub amenințări teribile că va fi împușcat e din nou supus unui interogatoriu, spre a mărturisi cine sunt făptuitorii omorului. Tot în această zi la ora 4 intră în comună 200 soldați pedestrași sârbi. Înconjoară

comuna, ca nimeni să nu poată ieși din sat, adună pe toți bărbații și-i duc la primărie.

Bătăi peste bătăi, Pavel Drăgoescu Ișcoane e bătut de către însuși locotenentul Mișici cu bățul, în văzul tuturor. După ce locotenentul și ceilalți gradați își satisfac pofta diabolică de a se delecta în urletele poporului bătut până la sânge, toții bărbații sunt închiși în două pivnițe, claie peste grămadă. În pivnițe sunt închiși și preotul și învățătorul Seplecan. Noaptea petrecută în podrumul groazei va rămâne de pomină în istoria comunei. Fiecare se întreba de ce oare e închis, ce va aduce ziua de mâine, ce torturi i se mai pregătesc nenorocitei comune? După miezul nopții s-a început *rechiziționarea* îmbrăcămintelor. Soldații sârbi se năpustesc asupra deținuților, le trag încălțămintele bune din picioare, lăsându-le în schimb pe ale lor. În aceste momente de jale, iată și un episod comic. Cum preotul avea cizme bune noi, căci se pregătise pentru exilul în Albania, un soldat sârb se tot învârtea în jurul lui pentru a-i fura cizmele. Numai intervenția unui copil al preotului, care-i zice soldatului că numitul cu cizme este *Gospode Popa*, salvează cizmele.

Pentru a afla cine ucise pe ofițerul Georgevici, soldații prind pe tatăl unui tânăr, presupus ucigaș, îl leagă de coada unui cal, și-l târăște până în satul vecin, unde credeau că ar fi ascuns copilul ucigaș. Peste 4 zile sunt escortate la Timișoara 230 persoane, toți bărbații pe care îi prinseseră în comună. În Timișoara sunt închiși în cazarma Ferdinand, cazarmă fără nici un mobilier, fără paturi, fără lumină. De foc, nici vorbă, deși era luna lui decembrie. La câteva zile, unii sunt trimiși acasă, alții ținuti mai departe sub regim tot mai aspru. Acasă la Vermeș, persecuțiile se țin lanț. Sârbii aprind casele, presupușilor ucigași, le iau vitele, alimentele oamenilor și nutrețul animalelor.

Cercetările se fac la Timișoara de către ofițerii sârbi și apoi de cei francezi. Trece Crăciunul, Anul Nou, Boboteaza și numai pe la finele lunii ianuarie, sunt lăsați liberi, spre a se duce la casele lor. Totuși 19 persoane au fost trimise la Belgrad, unde au stat închiși spre cercetare aproape jumătate de an. Făptuitorii omorului totuși n-au fost aflați. Cei închiși la Belgrad au fost: Ioan Chiodan (174), Nicolae Lighezan, sen. (222), Nicolae Lighezan jun. (222), Jiva Octavian (112), Costa Popescu (57), Ioan Azuga (138), Ioan Teran (60), Ioan Pocuar (2), Ioan Spaia (23), Iosif Azuga (6), George Azuga (6), Iacob Bandu (204), Valeriu Bandu (204), Martin Toma (197), Nicolae Micșa (273), Stefan Dragoescu (65), Petru Lațcu (43), Pavel Dragoescu (16), Pavel Loga (170).

Puțin timp după eliberarea din închisoarea din Belgrad, armata română intră în Banat, aducând astfel și în Vermeș pacea și liniștea dorită. În Vermeș, jandarmeria română intră în ziua de Ispas, 1919.

La adunarea de la Alba Iulia, cu toate amenințările sărbilor, au luat parte: dr. Adrian Aldan, fost locotenent în armata austro-ungară, azi medic, Ioan Seplecan, învățător și agricultorul Nicolae Lighezan. Morți pe frontul rusec: Iuliu Poenariu, nr. casei 2, reg. 43 Inf; Iuliu Poenariu, nr. casei 2, reg. 43 Inf; Iosif Vermeșan, nr. casei 7, reg. 43 Inf; Ioan Dragoescu, nr. casei 15, reg. 8 Honv.; Roman Dragoescu, nr. casei 17, reg. 43 Inf; Petru Rujan, nr. casei 22, reg. 43 Inf.; Pavel Bonchilă, nr. casei 62, reg. 43 Inf; Ioan Albu, nr. casei 66, reg. 43 Inf; Iersim Sfetcu, nr. casei 70, reg. 43 Inf; Constantin Vuia, nr. casei 81, reg. 43 Inf; Alexandru Magheți, nr. casei 117A, reg. 8 Honv.; Simion Adobașa, nr. casei 117, reg. 8 Honv.; Petru Ion Reizug, nr. casei 108, reg. 8 Honv.; Ion Tărarai, reg. 43 Inf; Petru Zbapan Jura, reg. 43 Inf; Iosif C., nr. casei 124 A, reg. 43 Inf; Petru C., nr. casei 124 A, reg. 8 Honv.; Trăilă Dincea, nr. casei 148, reg. 43 Inf.; Iosif Crețiu, nr. casei 128, reg. 43 Inf.; Iacob Lani, reg. 43 Inf.; Vasile Țăran, nr. casei 160, reg. 8 Honv.; Pavel Dragoescu Lidaru, nr. casei 229, reg. 43 Inf; Ion Măceși, nr. casei 162, reg. 43 Inf.; Petru Albu, nr. casei 169, reg. 43 Inf.; Trăilă Mărin, nr. casei 135, reg. 43 Inf.; Ștefan Căsapu, nr. casei 181, reg. 43 Inf.; Ion Lighezan, nr. casei 182, reg. 43 Inf.; Petru Cristescu, nr. casei 184, reg. 43 Inf.; Pavel Teacă, nr. casei 228, reg. 8 Honv.; Ion Albu, nr. casei 228 B, reg. 43 Inf.; Roman Albu, nr. casei 228 B, reg. 43 Inf.; Petru Roșu, nr. casei 229, reg. 43 Inf.; Iacob Lighezan, nr. casei 236, reg. 43 Inf.; Pavel Lighezan, nr. casei 239, reg. 43 Inf.; Ion Rămâneanțu, nr. casei 251, reg. 43 Inf.; Iosif Baran, reg. 43 Inf.; Ștefan Cerpaci, nr. casei 271, reg. 43 Inf.; Ion Crișan, nr. casei 279, reg. 43 Inf.; Tzraian Muntean, nr. casei 276, reg. 43 Inf.; Victor Laiu, reg. 43 Inf.; Martin Teglo Pancea, reg. 43 Inf.; Andrei Țiglea Pancea, reg. 43 Inf.; Iancu Lucaciu, , reg. 8 Honv.; Matei Turic, reg. 43 Inf.; Ianoș Jyie, reg. 8 Honv.; Ianoș Tilpa, reg. 43 Inf.; Ion Laiu, reg. 43 Inf.; Simeon Cârnecea, nr. casei 400, reg. 43 Inf.; Ion Lighezan, nr. casei 221, reg. 43 Inf.; Ieremie Leiman, nr. casei 182 A, reg. 43 Inf..

Morți pe frontul italian: Iosif Dragoescu, nr casei 16, reg. 8 Honv.; Roman Purdea, nr. casei 90, reg. 8 Honv.; Nicolae Ion, nr. casei 107, reg. 8 Honv.; Octavian Damian, nr. casei 125, reg. 43 Inf.; Pavel Agiga, nr. casei 137, reg. 43 Inf.; Pavel Stiopu D., reg. 8 Honv.; Petru Micșa, nr. casei 172, reg. 43 Inf.; Nicolae Țepuș, nr. casei 228, reg. 43 Inf.; Ion Șanda, nr. casei 240, reg. 43 Inf.; Ion Lighezan, nr. casei 182, reg. 43 Inf.; Iosif Dragoescu,

nr. casei 240, reg. 8 Honv.; Petru Palein, reg. 8 Honv.; Vasile Țăran, nr. casei 160, reg. 8 Honv.; Petru Laiu Bonta, nr. casei 300, reg. 8 Honv.; Nistor Toma, nr. casei 190, reg. 8 Honv.; Ion Cireșan, nr. casei 305, reg. 8 Honv.

Morți pe frontul Serbiei: George Manent, nr. casei 136, reg. 8 Honv.; Ion Lighezan, nr. casei 183, reg. 8 Honv.; Pavel Lighezan, nr. casei 231, reg. 8 Honv.; Achim Ioșica, nr. casei 286, reg. 8 Honv.

Morți în spitale: Filip Chiosa, nr. casei 3, reg. 43 Inf.; Iosif Maximian, nr. casei 3, reg. 43 Inf.; Pavel Buge, nr. casei 32, reg. 43 Inf.; Filip Ion, nr. casei 107, reg. 8 Honv.; Costa Drăgoescu, nr. casei 161/1, reg. 43 Inf.; Petru Sest Dochia, nr. casei 207, reg. 8 Honv.; Nicolae Lagea, nr. casei 318, reg. 8 Honv.

Morți acasă: Pavel Marineanu, nr. casei 4, reg. 8 Honv.; Constantin Vuia, nr. casei 54, reg. 8 Honv.; Stefan Drăgoescu, nr. casei 301, reg. 43 Inf.; Ion Drăgoescu, nr. casei 160, reg. 43 Inf.; Alexandru Loga, nr. casei 272, reg. 43 Inf. Eroii nu au monument.

Vodnic

În anul 1839 comuna are 716 catolici, 2 ortodocși = 718 locuitori, în anul 1851 are 718 locuitori, în anul 1863 are 500 ortodocși, în anul 1870 are 544 locuitori, în anul 1880 are 461 catolici, 8 ortodocși = 469 locuitori, în anul 1890 are 1 german, 3 croați, 458 alții = 462 locuitori, în anul 1900 are 456 crașoveni, 4 germani, 1 român = 461 locuitori, în anul 1910 are 478 locuitori, în anul 1930 are 1 român, 474 crașoveni, 9 țigani, 5 alții = 489 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Rafnic, Docnecea, Clocotici. Comună locuită de crașoveni. După tradiție s-a format din sălașele (hodăile) locuitorilor din Carașova, care în secolul al XVII-lea ajung la independență de foștii stăpâni.

În însemnările lui Marsigli din 1690-1700 *Vodnik* e în districtul Vârșeț. În harta lui Mercy din 1723 *Wadneck* e în districtul Vârșeț. În harta oficială din 1761 e *Wodnik*, iar în harta lui Grisellini din 1776: *Wodnik*. Korabinszky: *Vodnic* la ½ milă de la Vârșeț. Vályi: *Vodnic*, comună sârbă în comitatul Caraș cu locuitori catolici. Fényes Elek: *Vodnic*, comună croată, la distanță de o oră de Docnecea cu 716 catolici și 2 ortodocși.

Lanuri: Dosu, Igneac, Cioaca, Godița, Seliște, Ivaneasa, Marinbreg, Gielug. *Pâraie*: Vodanița, Svenschi Padina, Mala Cioaca, Iancina. *Văi*:

Batalovăț, Ivaneasa, Deluk, Birtonja, Kod bare. *Dealuri*: Bichinbreg, Moghiubreg, Paninbreg, Cioca, Svenschibreg, Iancina, Gredița, Breg, Staribreg, Fařinbreg, Birtonja, Petcușel, Dos.

În toamna anului 1918 soldații reîntorși de pe front au spart instalațiile de la societatea Pomăria pentru fiertul țuici, lăsând să curgă întreg depozitul de băuturi, au distrus arhiva Primăriei și au devastat prăvăliile din sat. În războiul mondial au căzut 9 soldați. Eroii nu au monument.

Vrani

În anul 1782 are 243 familii, în anul 1839 comuna are 943 ortodocși români, 3 catolici = 946 locuitori, în anul 1843 are 1972 ortodocși, în anul 1851 are 946 locuitori, în anul 1863 are 2060 locuitori, în anul 1870 are 2057 locuitori, în anul 1880 are 41 romano-catolici, 1953 greco-ortodocși = 1994 locuitori, în anul 1890 are germani 18, români 1889 = 1907 locuitori, în anul 1900 are 1872 locuitori, în anul 1910 are 1875 locuitori, în anul 1930: români 1395, țigani 65, alții 45 = 1505 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Iertof, Mercina, Ciortea.

Prima amintire despre această comună o avem din anul 1428, când între comiții de Sebeș, era pomenit și Michael *de Wran*¹⁸¹. La 1433, când Nicolae de Bizere acuză de infidelitate pe Lado Bizere, se amintește ca om al regelui Blasius *Wraan*¹⁸². Ca om al regelui, în anul 1464 cu ocazia donării comunelor Fărdia, etc.... lui Petru Desy e amintit Mihail Wrani de Crassomegie¹⁸³. Numirea de *Wran*, *Waran*, *Wran*, etc. se află în diferitele diplome din secolul al XV-lea. În însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700, comuna e *Franyevo* în districtul Palanca. Conscripția din 1717, dă comuna *Wrangez* cu 48 case în districtul Palanca. Harta lui Mercy din 1723 are comuna *Vraniova*. În harta lui Grisellini din 1776 e *Wran*. În dicționarul lui Korabinszky: e *Wran* la o milă de la Reșița. Vály: *Vrani*, comună valahă în comitatul Caraș cu locuitori ortodocși. În anul 1788, cu ocazia intrării turcilor în Banat, Memisch Pașa dă locuitorilor din Vrani o diplomă - bujuruldu - prin care îi avizează că sunt scutiți de ororile devastărilor. Acest

¹⁸¹ Milleker B.: *Délmagyarország középkori földrajza*, pag. 143.

¹⁸² Pesty Frigyes: *Szörény vármegye története* III, pag. 28.

¹⁸³ *Id.*: *Krassó vármegye története* III, pag. 416.

bujuruldu e următorul: „Tu, care de prezent ești cnezul (primarul) comunei Vranic și voi locuitori să înțelegeți pe lângă salutul meu și următoarele: Voi venind la mine, ați cerut un astfel de scris, că veți fi supuși Înaltei Porți, veți plăti darea de cap legală și vă rugați de îndurare... Pentru ca să fiți demni de îndurarea Înaltei Porți, ca unii care sunteți aplicați să plătiți darea de cap și care vă supuneți, vi se dă iertare sub condiția că vă veți îngriji numai de cinstea, averea și familia voastră. Această diplomă s-a edat numai cu condiția că veți rămâne în pace în satul vostru, nu veți comite nimic contra ordinei, mai ales că nimeni, nici dintre soldați, nici altcineva nu se va amesteca în averea și siguranța vieții voastre. Dacă lui Dumnezeu așa îi place, și voi primiți acest bujuruldu, lucrați în felul prescris mai sus și vă feriți de a face contrarul din bujuruldu. Muharrem în ziua de 4, anul 1203 (1788) Servul lui Dumnezeu: Mehmed Memisch”¹⁸⁴.

În statistica lui Fényes Elek este *Vrani*, comună valahă, lângă apa Carașului, cu 3 catolici și 943 greco-neuniți, Domn feudal e Constantin de Vrani, mare comerciant în Pesta.

Lanuri: Grădini, Rovine, Deal, Vicinic, Livezi, Răstoci, Câmpul-Soaci, Săliuș, Zbăgvești, Livezile Lungi, Livezile Scurte, Obregele, Boruga, Spăia. *Crânguri*: Boruga, Joseni. *Râuri*: Caraș. *Pâraie*: Burău. *Văi*: Boruga Ciclovei, Răstoaca. *Bălți*: Burugita lui Moisa, Groapele de țigla. *Dealuri*: Dealul Vraniului, Vicinic, Răstoci, Livezi.

În anul 1781, comuna Vrani avea școală confesională română. Învățător: Jivan, român gr. ort. neunit. Numitul era și cantor, având pentru ambele slujbe 20 florini anual și 10 metri cucuruz. Învățătorul avea locuința într-o chilie separată de la școală¹⁸⁵.

Matricolele botezaților datează din anul 1788, ale căsătoriților de la 1794. Preoți ortodocși români în 1843 erau Ioan Munteanu și Lazarevici, diacon Ioan Tămășel, iar învățător Raicu Ophjan. Numărul ortodocșilor în 1843 era 1972, a perechilor căsătorite 467, comuna aparținea protopopiatului Palanca.

Înainte de primul război mondial, în comună se aflau un cor bisericesc și o fanfară condusă de Martin Petrică. Mai avea comuna o sucursală a băncii *Oravițana*. Corul, la început bisericesc, înființat între anii 1850-1860, mai târziu ia numirea de *Reuniunea de cetire, cânt și muzică*.

În anul 1916, preotul comunei Alexandru Atnagia, apoi agricultorii Ioan Roșiu, Dimitrie Novacovici, au fost internați la Sopron.

¹⁸⁴ Traducere după Pesty Friegeș: *Krassó vm. Tört*, II, pag 275.

¹⁸⁵ Iuliu Vuia: *Scoalele românești bănățene*, pag. 48-49.

Voluntari în armata română: plutonier Ghercota Iacob, plutonier Magarin Iosif, sergent Lungu Ioan, sergent Balan Traian, soldați Roșca Solomon, Ivașcu Iosif, Stancu Teodosie, Muia Pavel, Căcovan Iosif. Toți aceștia în anul 1916, când România a intrat în război s-a înrolat ca voluntari în armata italiană, luptând pe frontul contra Ungariei. Caporalul Colojoară Pavel, soldații Zărcula Nicolae, Ion Gheorghe, Petroanie Ioan ca prizonier în Rusia s-au înrolat în armata română.

Revoluția din toamna anului 1918, trece prin comună fără incidente. Doar câțiva tineri, reîntorși de pe front, incendiază în fața primăriei, un maldăr de acte notariale, drapelul maghiar și stema Ungariei. Încă în primele zile ale prăbușirii Ungariei, în comună se formează o gardă națională din 46 persoane, sub conducerea sublocotenentului, Gheorghe Țurlaș. Garda funcționează până la finele lui decembrie 1918, când este dizolvată de către armata sârbească. La adunarea de la Alba Iulia, iau parte ca delegați ai comunei: Mihail Anca, înv. director, Ioan Ogrin, comerciant și Gheorghe Țurlaș. Sârbii s-au purtat rău cu populația comunei, batând fără nici o cruțare și fără nici un motiv pe mai mulți locuitori și rechiziționând mai multe vite. Eroii comunei sunt: Atnagea Iosif, soldat, reg. 17 Honv., mort acasă bolnav din front; Atnagea Nistor, soldat, reg. 43 Inf., capturat Rusia, mort în captivitatea rusă; Atnagea Teodor, soldat, reg. 8 Honv., mort acasă bolnav din front; Petrica Aurel, sergent, reg. 17 Inf., a căzut pe frontul italian; Barbosu Martin, soldat, reg. 8 Honv., capturat Rusia, mort în captivitatea rusă; Ciuciu Ioan, soldat, reg. 8 Honv., mort acasă bolnav din front; Crițu Nicolae, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia; Chercota Ioan, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia; Drogodan Traian, soldat, reg. 7 Pionier., mort acasă bolnav din front; Jâța Ioan, fruntaș, artilerie, mort acasă bolnav din front; Jâța Iosif, soldat, reg. 43 Inf., mort în Spitalul Incin/Boemia; Ienășel Ioan, soldat, reg. 8 Honv., captivitatea română, lagărul Sipote; Martin Munteanu, fruntaș, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia; Miclea Iulius, soldat, reg. 8 Honv., mort acasă bolnav din front; Mioc Ioan, soldat, reg. 43 Inf., a căzut pe frontul italian; Miter Iosif, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia; Miclea Iosif, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia; Orin Iosif, soldat, reg. 43 Inf., căzut pe frontul din Rusia; Orin Iosif, sergent, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia; Raboru Pavel, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia; Radu Ioan, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia; Radu Pavel, soldat, reg. 8 Honv., mort acasă bolnav din front; Surlasi Iosif, soldat, reg. 8 Honv.,

căzut pe frontul din Rusia; Svetescu Gheorghe, soldat, reg. 8 Honv., căzut pe frontul din Rusia. Eroii nu au monument.

Vrăniuț

În anul 1782 are 200 familii cu 213 intravilan, în anul 1839 comuna are 1068 ortodocși, 9 catolici = 1077 locuitori, în anul 1843 are 1622 locuitori, în anul 1851: ortodocși 1068, catolici 9 = 1077 locuitori, în anul 1863 are 1766 locuitori, în anul 1870 are 1764 locuitori, în anul 1880 are 21 romano-catolici, 1597 greco-ortodocși, total 1618 locuitori, în anul 1890 are unguri 2, germani 4, români 1599, sârbi 3 = 1608 locuitori, în anul 1900 are 1598 locuitori, în anul 1910 are 1547 locuitori, în anul 1930: români 1256, germani 10, țigani 40, alții 4 = 1310 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Oravița, în vecinătatea comunelor Răcăjdia, Vrani, Iertof, Rusova Veche.

Cele dintâi date despre comuna Vrăniuț, le avem din anul 1690. În acest an însemnările lui Marsigli dau comuna *Vranyutz*, în districtul Palanca. În conscripția din anul 1717, comuna *Wrangez* (Vrani), cu 48 case e în districtul Palanca. Comuna Vrăniuț nu e însă indicată. În harta lui Mercy din 1723 e *Vranjocz*, iar în a lui Grisellini din 1776 e *Wranitz*. Dicționarul lui Korabinszky: *Vraniuța*, în districtul Palanca Nouă, iar la Vályi: *Vraniuța*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși. Fényes Elek: *Vraniuț*, comună valahă cu 9 catolici și 1068 neuniți.

Lanuri: Bucovăț, Vâna Mică, Câmpul Nicolinț, Padini, Ogoarele, Muscala, Rovine, Zăvoaie, Dealul Vinilor, Otrine Satului. *Văi*: Valea Ciclovei, Virul. *Dealuri*: Dealul Mare, Dealul Vinilor (Viilor), Cuibul Stârcului.

În anul 1781, comuna are școală confesională română. Învățător e Ioan Bibian, român greco-neunit, cu salariu anual de 25 florini, locuință într-o chilie separată de la școală. Matricolele bisericești datează din 1794. În anul 1843 numărul ortodocșilor din comună era 1622, al perechilor căsătorite 380, iar al elevilor 60. Preot în anul 1843 era Paul Trailovici, administrator parohial Mihail Belovici, iar capelan Mihail Ianoșevici, învățător: Martin Ieremie. Primul cor s-a înființat în anul 1890. Înainte de războiul mondial comuna avea două depozite ale băncilor *Oravițana* din Oravița și *Speranța* din Ciuchici.

În timpul războiului mondial, mai ales când a intrat și România în război, autoritățile comunale s-au purtat cu populația într-un mod cât se poate de neuman. Preotul Simeon Bartolomei a fost internat la Șopron, unde stă doi ani.

Ca voluntari în armata română au fost: Ionuș Iovu, Achim Cheva, Ilie Mara, proveniți din captivitatea rusească, Mihail Magda, Ioan Nicodim, Iosif Caragea, din cea italiană.

Imediat după terminarea războiului din 1918, soldații întorcându-se de pe front,

s-au dedat la fapte care în majoritatea lor puteau fi privite ca acte ale unor oameni scăpați de sub disciplina de fier. Un singur caz, cazul notarului Giurici, prezintă o încercare de răzbunare. Numitul notar era antipatic în comună din cauza rechizițiilor făcute într-un mod neomenos. Un necunoscut a împușcat asupra lui pe fereastră, cu intenția de a-l uide. Scăpând, fuge în întunericul nopții din comună. Pentru a se preîntâmpina unele evenimente neplăcute, se constituie un comitet național român sub președinția preotului Simeon Bartolomei și o gardă națională sub conducerea lui Iosif Berciu. Ocupația sârbească a desființat garda și a confiscat toate armele. Soldații sârbi s-au purtat brutal, chiar și cu preotul Bartolomei, pe care l-au maltratată, sub pretextul că nu vrea să le predea un revolver automat. La adunarea de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, a luat parte preotul Simeon Bartolomei.

Eroii comunei sunt: Petru Gioloca, Ianăș Lungu, Gheorghe Popoviciu, Ioan Drica, Ioan Lungu, Pavel Jucu, Pavel Cioloca, Simeon Cimpoca, Iosif Cioloca, Mihai Jucu, Iosif Crai, Ioan Nazir, Ioan Balmez, Mita Cioloca, Toma Roșiu, Iova Brăiu, Solomon Braiu, Isac Jucu, Ioan Jucu, Petru Jucu, Gheorghe Crai, Iosif Micu, Ioan Jucu, Mita Braia, Ioan Băra, Petru Lungu, Teodor Dogangia. Eroii nu au monument decât o cruce în fața bisericii, pe care este fixată o placă de marmură, în care sunt gravate numele celor morți.

Zlatița

În anul 1870 are 888 locuitori, în anul 1880 are 23 catolici, 981 ortodocși = 1004 locuitori, în anul 1890 are 2 maghiari, 15 germani, 336 români, 805 sârbi = 1158 locuitori, în anul 1900 5 maghiari, 27 germani, 534 români, 649 sârbi, 52 alții = 1267 locuitori, în anul 1910 are 1361 locuitori, în anul 1930 are 717 români, 9 germani, 317 sârbi, 192 cehi, 132 țigani = 1367 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Moldova Nouă, în vecinătatea comunelor Lescovița, Câmpia, Cusici. Înălțimea deasupra mării 97 metri.

În conscripția din anul 1717: *Slatiza* cu 32 case este în districtul Palanca. În harta lui Mercy din 1723 e *Slatiza* în Clisură. În harta oficială din anul 1761 e *Szatina* în districtul Palanca Nouă. Harta lui Grisellini din 1776 dă *Slatina*. Korabinszky: *Slatița* e la 1½ milă de la Palanca Nouă. Vályi: *Slatisa*, comună în Banat la 1½ milă de la Palanca Nouă. La 1770 Zlatița e înregimentată și împărțită companiei din Cusici. La 1808 avem 98 case, școală și casă comunală din lemn.

De comuna Zlatița se ține cătunul *Pârneaura* în care se află mănăstirea Zlatița care, după tradiția sârbă, s-a înființat în secolul al V-lea de către Sava din Capadochia, iar după unii s-a înființat de către Stefan Nemanea în secolul al XII-lea. După Szentkláray J. mănăstirea a fost zidită în secolul al XV-lea, de către refugiații sârbi din Balcani. La despărțirea ierarhică din 1864 mănăstirea a rămas bun sârbesc, deși toate dovezile care stau la dispoziție arată originea ei românească. Tincu Velea arată că sub turci, mănăstirea, suferind mari stricăciuni, a fost reparată cu ajutorul protopopului Miclău din Răcășdia și a altor români, apoi după restaurare s-a adus în fruntea ei un călugăr din Țara Românească, care a servit până pe la anul 1738. În anul 1738 și 1788 turcii o devastează, la 1848 revoluționarii maghiari, așa că numai la 1855 e adusă în bună stare.

Lanuri: Cupușiște, Cotul Morii, Sprud, Girit, Ciocârlia, Ograda. *Crânguri*: Poiana, Cartareț, Despot, Dumbrava, Lipar. *Râuri*: Nera. *Văi și pâraie*: Ogașul Mare, Zlatni Potoc, Locva, Despot, Ograda, Maurocopolie, Lauros, Marcoroh, Ifes, Mihai. *Dealuri*: Locva, Lipar, Cartareț, Piatra Albă, Ciocârlia, Grengulii, Lupretos. *Vârfuri de deal*: Lisa Poiana.

Conform statisticii greco-neuniților de la Buda din 1843, mănăstirea Zlatița avea de egumen pe Nichifor Mandjulov. O eră adevărată scutită de influența șovină a călugărilor din mănăstire, se începe în anul 1935, când pentru românii din Zlatița se înființează o parohie ortodoxă română și o capelă pentru oficierea slujbelor divine. Eroii comunei sunt: Vulpia Nicoale, 1902; Milencovici Drugutin, 1902; Vidu Gheorghe, 1904; Mangul Mladen, 1903; Damașevici Vladimir, 1917; Țeicu Filip, 1909; Țeicu Hasa, 1902; Fratai Toma, 1909; Adam Miloș, 1904; Martinovici Sava, 1911; Iancovici Bajidar, 1902; Preda Bajidar, 1911; Balan Maxim, 1914; Martinovici Milarad, 1917. Eroii nu au monument.

Zorlențu Mare

În anul 1839 comuna are 2286 ortodocși, în anul 1843 are 2102 ortodocși, în anul 1851 are 2286 ortodocși, în anul 1863 are 2385 locuitori, în anul 1870 are 2659 locuitori, în anul 1880 are 26 catolici, 244 greco-catolici, 2153 ortodocși, 1 augustin, 22 izraeliți = 2446 locuitori, în anul 1890 are 12 maghiari, 64 germani, 2578 români, 24 alții = 2678 locuitori, în anul 1900 are 31 maghiari, 60 germani, 1 slovac, 2756 români, 54 alții = 2902 locuitori, în anul 1910 are 3009 locuitori, în anul 1930 are 2523 români, 29 germani, 16 evrei, 153 țigani, 17 alții = 2738 locuitori.

Se află în județul Caraș, plasa Reșița, în vecinătatea comunelor Dezești, Zgribești, Zorlențul Mic.

În anul 1499 Dorotea, fiica lui Filip Halgas, căsătorită Gaman, cere partea cuvenită din avere, care se stabilește 20 florini aur. Murind Filip Halgas, averea lui din *Zorilencz* trece asupra lui Alb Ioan, Alb Nicolae și Ioan Dogan din *Zorilencz*, care neputând achita cei 20 florini, întreaga avere rămasă după Filip Halgas din *Zorilencz* e zălogită¹⁸⁶. Nicolae Walkay și Gaspar Menyhar la 1544, vând proprietățile lor din mai multe districte. Între aceste proprietăți se află și *Zorlyencz*. În anul 1584 diplomele îi amintesc *Zorlincz*, la 1585 *Zörilencz*. Sub *Zorlențu Mare* apare pentru prima dată în 1591. În 1640 la introducerea lui Tivadar se amintesc mai mulți iobagi Stefan Moros, George Popa, Martin Popeț din *Nagy Zorlencz*. Ca proprietar în 1640 era și Ioan Trulia, familie care există și azi în Zorlențu Mare. Însemnările lui Marsigli din anul 1690-1700 dau *Zörlentz magnum*, în districtul Caransebeș. În conscripția din 1717: *Velliki Sorleanyi*, având 150 de case e în districtul Caransebeș. În harta lui Mercy din 1723 *Sorleans Mare*, iar în cea oficială din 1761: *Sorlians Mare*, în districtul Caransebeș. În harta lui Griselini din 1776: *Sorlen Mare*, Korabinszky: *Şorlentmann*, la o milă de la Caransebeș. Vályi: *Zorlentmare*, comună valahă în comitatul Caraș, cu locuitori ortodocși.

Sigiliul comunei din 1784 e *Sorlens Mare, Dis. Bogonis*, cel din 1800: *Zorlencz Mare*, iar cel din 1824: *Sigillum possessionis Nagy Zorlencz*.

Biserica ortodoxă română s-a zidit în anul 1793-5, sfințită fiind în 1795 de către Ioasif Ioanovici de Șogobent, episcop de Vârșeț. Fenyés Elek: *Zorlențu Mare*, comună valahă lângă Pogăniș, având 2286 ortodocși. *Lanuri*: Lunca Dezești, Câmpuri, Valea Rea, Gruniul Orbului, Dealul Vii,

¹⁸⁶ Pesty: *Krassó III*, pag. 474.

Tâlva, Dealul Grânelor, Vâna Stupini, Sila Plopuri, Gariște, Glod, Ostrica, Ruginoasa, Codru, Negrușa, Frățești. *Văi*: Pogănici, Vâna Văii Rele, Vâna Gamzei, Vâna Stupini, Vâna Burului, Vâna Ostrica, Valea Stefii. *Dealuri*: Măgura. *Culmi*: Culmea Dealul Vii.

Șematismul greco-neuniților de la Buda din anul 1843, arată parohie ortodoxă ca antică având matricole din 1791. Parohi: Ioan Belcea, Daniil Belcea, Ioan Balaci și Lazar Țapu, capelan Stefan Belcea, învățător Antonie Țapu. Numărul ortodoxilor 2102, al perechilor căsătorite 483, al elevilor 75.

Zorlențul Mare a fost unul din centrele de rezistență națională înainte de unirea din 1918. Sunt demne de remarcat pentru posteritate luptele electorale din timpul erei maghiare când cercul electoral Zorlențul Mare a purtat cu cinste steagul partidului național. În 1884 cu ocazia alegerii de primar vrednicii zorlențeni au protestat contra procedurii primpretorelui, care n-a voit să candideze la postul de primar al comunei pe cel voit de popor. Primpretorele recurge la ajutorul jandarmilor, care trag în mulțime. Primpretorele scapă numai mulțumită jandarmilor, care îl însoțesc până la Reșița.

Înainte de 1918 erau în comună două coruri, unul al românilor ortodocși, altul al celor uniți. Era Banca Poporului și o filială a Băncii Albina.

În armata română, ca voluntari în marele război mondial 1914-1918, s-au înrolat: Dimitrie Cioca, Martin Voin, Mihai Untariu, Petru Miloș, George Gagea, Anton Bagiu, Noilă Jura, George Marian, Constantin David, Dănilă Stan, Martin Mezin, Ioan Colman, Nicolae Vița, Ananie Voin, Dimitrie Dincea, Ioan Tican, Martin Vuc, Ioan Stan, Martin Stan, proveniți din captivitatea italiană.

Soldații reîntorși de pe front în toamna anului 1918, împreună cu cei nemulțumiți de acasă, au devastat Primăria, moara lui Eugen Sipoș, moara lui David Deutsch și firma Baymer și Steiner comercianți de băuturi. Notarul Mihail Szanto a fost alungat din comună, iar locuința distrusă. Jandarmeria a fugit de cu bună vreme.

Stăpânirea sârbească, caracterizează prin brutalități, a fost schimbată prin armata franceză, care a lăsat amintirea unei armate disciplinate și umane.

Eroii comunei sunt: Popovici Martin, 11, soldat; Harbu Dimitrie, 15, soldat; Tinca Vasile, 21, soldat; Beg Nicolae, 24, soldat; Cornea Petru, 25, soldat; Ciocă Martin, 26, soldat; Faber Ion, 32, sergent; Trulea Ion, 38, soldat; Barbu Teodor, 49, soldat; Ciocă Martin, 61, soldat; Stan Iosif, 63, soldat; Voiba Mihai, 69, soldat; Stan Adam, 70, soldat; Trule Nicolae, 82, soldat; Micșa Martin, 83, soldat; Micșa Gheorghe, 83, soldat; Bei Martin,

86, soldat; Dincea Dimitrie, 89, soldat; Borlovan Constantin, 98, soldat; Mapleți Ion, 105, soldat; Bălaci Nicolae, 111, soldat; Dincea Teodor, 113, soldat; Mezin Ion, 122, soldat; Iovan Iulian, 130, soldat; Miloș Ionică, 134, soldat; Begiu Petru, 138, soldat; Trulea Antonie, 139, soldat; Cornea Gheorghe, 142, soldat; Cornea Nicolae, 144, soldat; Cornea Iosif, 144, soldat; Vuci Mihai, 159, soldat; Vuci Ion, 159, soldat; Andreș Lazăr, 176, soldat; Iencea Nicolae, 180, soldat; David Antonie, 182, soldat; Bagiu Nicolae, 185, soldat; arvara Constantin, 197, soldat; Vereșan Dănilă, 199, soldat; Radu Antonie, 201, soldat; Mezin Nicolae, 207, soldat; Frenț Lazăr, 207, soldat; Belcea Martin, 212, soldat; Baban Gheorghe, 212, soldat; Mezin Dănilă, 213, soldat; Nazin Petru, 299, soldat; Bugărin Martin, 230, soldat; Jura Constantin, 233, soldat; Balaci Ion, 246, soldat; Balaci Vichentie, 246, soldat; Mezin Ionică, 248, soldat; Vuc Ion, 262, soldat; Miloș Martin, 285, soldat; Colojoară Petru, 292, soldat; Miloș Ion, 209, soldat; Dincea Blegoe, 322; Jura Marttin, 341, soldat; Mezin Gheorghe, 361, soldat; Ișfan Petru, 367, soldat; Dincea Lazăr, 380, soldat; Frățilă Dimitrie, 381, soldat; Got Lazăr, 385, soldat; Mezin Martin, 389, soldat; Pătrașcu Ion, 385, soldat; Ișfvan Ion, 389, soldat; Birta Martin, 403, soldat; Peloagă Ion, 429, soldat; Varvara Martin, 430, soldat; Băban Petru; Sămfiu Martin, 251, soldat; Cărpaci Ion; Goruian Ion, 338, soldat. Eroii nu au monument.

INDICI TOPONIMICI

A.

- A CUCII, arabil, s. Vărădia, p. 320
A GUGHII, arabil, s. Vărădia, p. 320
ABÂT, arabil, s. Moceriș, p. 184
ABRAGII, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
AFERĂU, deal, s. Brezon, p. 71
AFINI, culme, s. Ilidia, p. 158
AGREȘ, 1. arabil, s. Fizeș, p. 123; 2. pârau, s. Bozovici, p. 67
AGREȘUL, pârau, s. Fizeș, p. 123
ALA COCORNII, arabil, s. Vărădia, p. 320
ALA LU BULVAN, arabil, s. Vărădia, p. 320
ALA LU CARPĂN, arabil, s. Vărădia, p. 320
ALA LU CORUT, Mezdraia, arabil, s. Vărădia, p. 321
ALA LUI GORUN, arabil, s. Vărădia, p. 320
ALĂCEA, pârau, s. Pătaș, p. 222
ALIBEG, 1. arabil, s. Sichevița, p. 275; 2. arabil, s. Moceriș, p. 184
ALMAȘCHI POTO, colină, s. Socol, p. 281
ALMĂJ, deal, s. Câmpia, p. 84
ALMĂȘ, deal, s. Socol, p. 281
ALUNI, arabil, s. Moceriș, p. 184
AMBROȘIȚA, arabil, s. Lupac, p. 171
ANDREI, 1. vale, s. Cărbunari, p. 80; 2. vale, s. Știnăpari, p. 293
ANDRIA, arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301
ANDRIEȘ, arabil, s. Câlnic, p. 82
ANIN, 1. pârau, s. Ramna, p. 243; 2. deal, s. Ramna, p. 243
ANINA, 1. crâng, s. Steierdorf-Anina, p. 286; 2. pârau, s. Steierdorf-Anina, p. 286
ANINI, 1. arabil, s. Moceriș, p. 184; 2. arabil, s. Ramna, p. 243
ANTONEASA, pârau, s. Dognecea, p. 114
APA, vale, s. Prilipeț, p. 236
APA ORAVIȚEI, apă, s. Greoni, p. 143
ARÂNJII, arabil, s. Vărădia, p. 320
ARICEANA, deal, s. Moniom, p. 186
ARIENEȘUL, arabil, s. Bărbosu, p. 38

ARNIAG, arabil, s. Prilipeț, p. 236
ARSA, arabil, s. Moceriș, p. 184
ARSURA, arabil, s. Iersig, p. 153
ARȘIȚA, 1. arabil, s. Clocotici, p. 98; 2. vale, s. Clocotici, p. 99; 3. munte, s. Doman, p. 116
ASERĂU, deal, s. Forotic, p. 125
ATARUL, arabil, s. Liubcova, p. 170

B.

BABA ROȘIE, 1. vale, s. Cărbunari, p. 80; 2. deal, s. Știnăpari, p. 293
BABE, deal, s. Ciclova Română, p. 89
BABINȚI, deal, s. Bozovici, p. 67
BABIȘIU, 1. arabil, s. Giurgiova, p. 136; 2. deal, s. Giurgiova, p. 136
BACIU, arabil, s. Doman, p. 116
BADUGANE, crâng, s. Ciudanovița, p. 96
BALEUȚ, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
BALTA/ BARA, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
BALTANUL, arabil, s. Sasca Română, p. 269
BARA, deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
BARAVIȘTE, arabil, s. Prigor, p. 232
BARNA, deal, s. Moniom, p. 186
BATALOVĂȚ, vale, s. Vodnic, p. 338
BĂBETI, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
BĂBINET, arabil, s. Prilipeț, p. 236
BĂCIU, deal, s. Petrila, p. 224
BÂCLAN, arabil, s. Bozovici, p. 67
BĂDÂNELE, arabil, s. Doman, p. 116
BĂDRII, arabil, s. Bocșa Română, p. 57
BĂLANA, deal, s. Comorâște, p. 99
BĂLĂUSUL, deal, s. Goruia, p. 139
BĂLEUȚ, pârau, s. Dalboșeț, p. 106
BĂLȚI, crâng, s. Berzasca, p. 45
BĂNEȘ, colină, s. Fizeș, p. 123
BĂNIUȚA LUNGĂ, vale, s. Bănia, p. 35
BĂNIUȚA, arabil, s. Bănia, p. 35
BĂRCAȘU, vale, s. Broșteni, p. 73

- BĂRZĂȘTEANUL, culme, s. Liubcova, p. 170
BÂLCU, vale, s. Bocșa Montană, p. 55
BÂRJAST, pârâu, s. Berzasca, p. 45
BÂRZAVA, 1. râu, s. Berzovia, p. 48; 2. râu, s. Târnova, p. 297; 3. râu, s. Bocșa Montană, p. 54; 4. râu, s. Bocșa Română, p. 57; 5. râu, s. Călnic, p. 82; 6. pârâu, s. Vasiova, p. 313; 7. râu, s. Văliug, p. 315; 8. râu, s. Moniom, p. 186; 9. râu, s. Ramna, p. 243
BÂRZAVIȚA, 1. pârâu, s. Clocotici, p. 99; 2. poteacă, s. Văliug, p. 316
BÂRZĂVIȚA, arabil, s. Clocotici, p. 98
BÂRZEVIȚA, arabil, s. Lupac, p. 171
BÂRZOVICIOARA, pârâu, s. Călnic, p. 82
BÂRZOVIȚA, 1. pârâu, s. Călnic, p. 82; 2. arabil, s. Reșița, p. 252
BÂRZU, pârâu, s. Dalboșeț, p. 106
BÂT, arabil, s. Socol, p. 281
BÂZĂCĂU, ogaș, s. Mocerîș, p. 184
BEG, pârâu, s. Pătaș, p. 222
BEGA, vale, s. Broșteni, p. 73
BEICAȘ, pârâu, s. Ticvaniul Mare, p. 301
BEIUL, pârâu, s. Socolari, p. 284
BELAI, vale, s. Calina, p. 76
BELCOVĂȚ, 1. vârf de munte, s. Putna, p. 238
BELEAT, arabil, s. Milcoveni, p. 182
BELGABARA, arabil, s. Clocotici, p. 98
BELI KAMEN, deal, s. Rafnic, p. 241
BELICAMEZ, arabil, s. Liubcova, p. 170
BELINȚ, arabil, s. Cârnecea, p. 86
BELOBRECIȚA, vale, s. Belobreșca, p. 40
BELOPOLIE, arabil, s. Socol, p. 281
BENLIAC, arabil, s. Lupac, p. 171
BERBECIOANEA, câmp, s. Bănia, p. 35
BERBECIONCA, deal, s. Bănia, p. 35
BERCAȘ, 1. arabil, s. Grădinari, p. 142; 2. pârâu, s. Grădinari, p. 142; 3. vale, s. Cârnecea, p. 86
BEREȘTIU, pârâu, s. Ohabița, p. 210
BERTENA, câmp, s. Bănia, p. 35
BERZASCA, râu, s. Berzasca, p. 45
BERZAVIȚA, deal, s. Țerova, p. 306
BETOANEA, pârâu, s. Dognecea, p. 114

- BICHIMBREG, 1. deal, s. Rafnic, p. 241; 2. deal, s. Vodnic, p. 338
BICHINECEA, pârâu, s. Dognecea, p. 114
BICHIȘTINUL, pârâu, s. Vasiova, p. 313
BIELO POLIE, arabil, s. Măcești, p. 177
BIGĂR, 1. arabil, s. Bigăr, p. 51; 2. deal, s. Bigăr, p. 51
BINIȘ, 1. pârâu, s. Biniș, p. 52; 2. arabil, s. Duleu, p. 118; 3. arabil, s. Tirol, p. 305
BIRTONJA, 1. vale, s. Vodnic, p. 338; 2. deal, s. Vodnic, p. 338
BIȘTE, arabil, s. Apadia, p. 33
BIȘTEG, 1. arabil, s. Gornea, p. 138; 2. deal, s. Gornea, p. 138
BIȚITU, deal, s. Văliug, p. 316
BIȚÎȚU, poteacă, s. Văliug, p. 316
BLACHEU, pârâu, s. Ramna, p. 243
BLAȘOVA, pârâu, s. Borlovenii Noi, p. 62
BLATA, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
BLĂJOANEA, arabil, s. Delinești, p. 109
BLIDARIU, 1. arabil, s. Dalboșeț, p. 106; 2. munte, s. Dalboșeț, p. 106; 3. arabil, s. Mocerîș, p. 184
BOACE, 1. arabil, s. Vărădia, p. 320; 2. crâng, s. Vărădia, p. 321
BOACELOR, deal, s. Vărădia, p. 321
BOBORA, deal, s. Călnic, p. 82
BOBUL, colină, s. Delinești, p. 109
BOCONI, vale, s. Grădinari, p. 142
BOCORONDIA, arabil, s. Surducul Mare, p. 287
BOCȘA, 1. arabil, s. Agadici, p. 29; 2. arabil, s. Tirol, p. 305
BOCȘIȚA, 1. pârâu, s. Biniș, p. 52; 2. pârâu, s. Bocșa Română, p. 57
BODOVIȚA, 1. arabil, s. Greoni, p. 143; 2. vale, s. Greoni, p. 143
BOGARU, deal, s. Văliug, p. 316
BOGARUL, arabil, s. Văliug, p. 315
BOGAT, deal, s. Cuptoare - Secul, p. 104
BOGATU, deal, s. Văliug, p. 316
BOGATUL, pârâu, s. Văliug, p. 315
BOGDANA, arabil, s. Târnova, p. 297
BOGDANOVO, arabil, s. Nermet, p. 204
BOGOIA, arabil, s. Comorâște, p. 99
BOGOIE, 1. crâng, s. Maidan, p. 176; 2. crâng, s. Mercina, p. 179
BOICANI, câmp, s. Bănia, p. 35
BOINA GURA GLOB, arabil, s. Borlovenii Noi, p. 62
BOINA, 1. arabil, s. Dalboșeț, p. 106; 2. pârâu, s. Dalboșeț, p. 106

- BOIȘTEA, 1. pârau, s. Cărbunari, p. 80; 2. vale, s. Cărbunari, p. 80
BOJOVEȚ, arabil, s. Bănia, p. 35
BOLNOVĂȚ, 1. colină, s. Văliug, p. 316; 2. arabil, s. Reșița, p. 252
BOLOLOI, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
BOLOMA, arabil, s. Sfânta Elena, p. 274
BONUȘ, 1. culme, s. Ohabîța, p. 210; 2. față, s. Ohabîța, p. 210
BORĂCIONILOR, deal, s. Vărădia, p. 321
BORĂȚI, deal, s. Goruia, p. 139
BORCHINA CIOKA, arabil, s. Nermet, p. 204
BOROVIȘTE, deal, s. Lescovița, p. 167
BOROZAN, pârau, s. Bănia, p. 35
BORUGA CICLOVEI, vale, s. Vrani, p. 339
BORUGA, 1. arabil, s. Iam, p. 149; 2. pârau, s. Iam, p. 149; 3. pârau, s. Iertof, p. 155; 4. arabil, s. Vrani, p. 339; 5. crâng, s. Vrani, p. 339; 6. arabil, s. Oravița, p. 213
BORUGIȚA LUI MOISĂ, baltă, s. Vrani, p. 339
BOSCHIMBREG, deal, s. Rafnic, p. 241
BOȘNIACCI PUT, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
BOTUL STRĂNEACULUI, arabil, s. Sichevîța, p. 275
BOUNIU, arabil, s. Valeadeni, p. 308
BOZOVICI, 1. arabil, s. Ilidia, p. 158; 2. pârau, s. Ilidia, p. 158
BRAIAN, 1. poiană, s. Cuptoare - Secul, p. 104; 2. vale, s. Rafnic, p. 241
BRANIASA, arabil, s. Cârnecea, p. 86
BRANIȘTE, arabil, s. Târnova, p. 297
BRATOVA, arabil, s. Târnova, p. 297
BRAȚA, deal, s. Grădinari, p. 142
BRAȚI, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
BRĂCIAN, arabil, s. Naidăș, p. 198
BRĂDET, arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286
BRĂDUȚI, arabil, s. Pătaș, p. 222
BRĂNIC, deal, s. Liubcova, p. 170
BRĂȚILOVA, arabil, s. Vărădia, p. 320
BREAZOVA, vale, s. Calina, p. 76
BREBANUL, pârau, s. Ezeriș, p. 121
BREG, 1. deal, s. Vodnic, p. 338; 2. arabil, s. Nermet, p. 204
BREG-STUDENAȚ, arabil, s. Iabalcea, p. 147
BRENOVĂȚ, deal, s. Goruia, p. 139
BRESNIC, arabil, s. Moceriș, p. 184
BREST PANSKA, 1. arabil, s. Măcești, p. 177; 2. pârau, s. Măcești, p. 177

- BRESTAR, arabil, s. Radimna, p. 240
BRESTELNIC, 1. pârau, s. Liubcova, p. 170; 2. arabil, s. Ravensca, p. 247
BRESTOVNICIKE, arabil, s. Divici, p. 111
BREZNIC, deal, s. Șopotul Nou, p. 289
BREZOVIȚA, pârau, s. Borlovenii Noi, p. 62
BRICBREG, arabil, s. Rafnic, p. 241
BRICEANCA, arabil, s. Măcești, p. 177
BRINECEA, arabil, s. Bozovici, p. 67
BRINIVĂȚ, deal, s. Giurgiova, p. 136
BRIȚCA, pârau, s. Călnic, p. 82
BRUDINDOS, arabil, s. Măcești, p. 177
BRUMARIU, arabil, s. Călnic, p. 82
BRUMICEL, arabil, s. Calina, p. 76
BRUSCAN, 1. arabil, s. Tirol, p. 305; 2. crâng, s. Fizeș, p. 123
BRUSNIC, 1. pârau, s. Calina, p. 76; 2. vale, s. Calina, p. 76
BRUTNICU, deal, s. Calina, p. 76
BRUTNICUL MARE, deal, s. Calina, p. 76
BRUTNICUL MIC, deal, s. Calina, p. 76
BRZEVIȚA, vale, s. Radimna, p. 240
BUCEAUA, 1. arabil, s. Șopotul Nou, p. 289; 2. pârau, s. Șopotul Nou, p. 289
BUCICI, culme, s. Nermet, p. 204
BUCIN, deal, s. Clocotici, p. 99
BUCINA, 1. arabil, s. Belobreșca, p. 40; 2. colină, s. Belobreșca, p. 40;
3. arabil, s. Vărădia, p. 320
BUCINICUL, arabil, s. Doman, p. 116
BUCIUM, 1. arabil, s. Naidăș, p. 198; 2. deal, s. Nicolinț, p. 205
BUCIUMI, arabil, s. Brezon, p. 71
BUCORVA, arabil, s. Divici, p. 111
BUCOVĂȚ, arabil, s. Vraniuț, p. 341
BUGEȚIU, arabil, s. Valeadeni, p. 308
BUHUI, 1. arabil, s. Carașova, p. 79; 2. pârau, s. Carașova, p. 79; 3. arabil,
s. Steierdorf-Anina, p. 286; 4. pârau, s. Steierdorf-Anina, p. 286;
5. lac, s. Steierdorf-Anina, p. 286
BULA, 1. arabil, s. Vărădia, p. 321; 2. deal, s. Vărădia, p. 321
BULZANUL, deal, s. Vasiova, p. 313
BUNA, pârau, s. Jitin, p. 163
BURĂU pârau, s. Vrani, p. 339
BURȘA, deal, s. Comorâște, p. 99

BURTU, arabil, s. Pătaș, p. 221
BUZA DEALULUI, arabil, s. Doman, p. 116
BUZA LUI VLAD, deal, s. Câlnic, p. 82

C.

CAISTROCHI, arabil, s. Berzasca, p. 44
CAIUL IENCII, arabil, s. Răcășdia, p. 248
CALABURU, arabil, s. Bărbosu, p. 38
CALATA, deal, s. Delinești, p. 109
CALEA BĂRBOȘANULUI, poteacă, s. Bocșa Montană, p. 55
CALEA COLȚAN, poteacă, s. Bocșa Montană, p. 55
CALEA MEDREȘULUI, poteacă, s. Bocșa Montană, p. 55
CALEA STRUIZII, poteacă, s. Bocșa Montană, p. 55
CALEA VERNICULUI, poteacă, s. Bocșa Montană, p. 55
CALEA ZLAMACU, poteacă, s. Bocșa Montană, p. 55
CALINA, vale, s. Calina, p. 76
CALINIOARA, arabil, s. Calina, p. 76
CALNIORI, vale, s. Calina, p. 76
CAMENIȚA, 1. pârâu, s. Gârnice, p. 135; 2. vale, s. Belobreșca, p. 40; 3. arabil, s. Berzasca, p. 44; 4. pârâu, s. Berzasca, p. 45; 5. arabil, s. Gârnice, p. 135; 6. râu, s. Gornia, p. 138; 7. deal, s. Sasca Română, p. 269; 8. râu, s. Sichevita, p. 275; 9. arabil, s. Radimna, p. 240
CAPU DEALULUI, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. colină, s. Bănia, p. 35; 3. crâng, s. Bănia, p. 35; 4. arabil, s. Gârbovăț, p. 128; 5. arabil, s. Slatina Nera, p. 277
CARAȘ, 1. râu, s. Vrani, p. 339; 2. râu, s. Grădinari, p. 142; 3. râu, s. Carașova, p. 79; 4. vale, s. Carașova, p. 79; 5. râu, s. Ciortea, p. 91; 6. râu, s. Gârliște, p. 131; 7. râu, s. Goruia, p. 139; 8. arabil, s. Iam, p. 149; 9. râu, s. Iam, p. 149; 10. râu, s. Steierdorf-Anina, p. 286; 11. râu, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 12. râu, s. Ticvaniul Mic, p. 303; 13. râu, s. Vărădia, p. 321; 14. arabil, s. Apadia, p. 33
CARTAREȚ, 1. crâng, s. Zlatița, p. 343; 2. deal, s. Zlatița, p. 343
CAȘUNA, arabil, s. Duleu, p. 118
CAUCINA, 1. arabil, s. Socol, p. 281; 2. colină, s. Socol, p. 281
CĂDIA, 1. arabil, s. Bogodint, p. 61; 2. deal, s. Bogodint, p. 61; 3. arabil, s. Slatina Nera, p. 277; 4. vale, s. Slatina Nera, p. 277
CĂNITNIȚA, arabil, s. Bozovici, p. 67

- CĂPENOAȘA, deal, s. Bărbos, p. 38
CĂPRIOARA, arabil, s. Delinești, p. 109
CĂPRIȘOANE, 1. arabil, s. Naidăș, p. 198; 2. arabil, s. Petrila, p. 224
CĂRĂBOIA, ogaș, s. Pătaș, p. 222
CĂRĂȘELUL, pârau, s. Ciortea, p. 91
CĂRBUNARI, 1. deal, s. Vasiova, p. 313; 2. vale, s. Apadia, p. 33;
3. arabil, s. Bocșa Montană, p. 54
CĂRETINA, arabil, s. Măcești, p. 177
CĂRFAENIȘ, deal, s. Bocșa Montană, p. 55
CĂRPĂNOAȘA, apă, s. Bărbos, p. 38
CĂRPINIȚA CU VÂRFUL CUCA, deal, s. Jitin, p. 163
CĂRUȚA JEBELEANU, arabil, s. Moniom, p. 186
CĂȚIUGA, 1. arabil, s. Vărădia, p. 320; 2. deal, s. Vărădia, p. 321
CĂLNICEL, arabil, s. Călnic, p. 82
CÂMP, 1. arabil, s. Bogodint, p. 61; 2. arabil, s. Broșteni, p. 73; 3. arabil, s.
Ilidia, p. 158
CÂMPIA DE JOS, arabil, s. Nicolint, p. 205
CÂMPU, arabil, s. Apadia, p. 33
CÂMPU ALB, arabil, s. Vărădia, p. 320
CÂMPU IZVORULUI, arabil, s. Giurgiova, p. 136
CÂMPUL ALB / BELO POLE, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
CÂMPUL BERDII, arabil, s. Borlovenii Nou, p. 52
CÂMPUL CRUCII, arabil, s. Valeadeni, p. 308
CÂMPUL GÂRBOȚULUI, arabil, s. Bănia, p. 35
CÂMPUL ISPAS, arabil, s. Prigor, p. 232
CÂMPUL MARE, arabil, s. Naidăș, p. 198
CÂMPUL NEDEI, câmp, s. Bănia, p. 35
CÂMPUL NICOLINȚ, arabil, s. Vraniuț, p. 341
CÂMPUL PETRILOVII, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
CÂMPUL-SOACI, arabil, s. Vrani, p. 339
CÂNEPIOARA, arabil, s. Călnic, p. 82
CÂNPU-BRĂȚILOVA, arabil, s. Vărădia, p. 320
CÂNTAR, vale, s. Carașova, p. 79
CÂNTARIU, ogaș, s. Rafnic, p. 241
CÂRȘIA, 1. arabil, s. Ciudanovița, p. 96; 2. deal, s. Coronini, p. 10;
3. arabil, s. Jitin, p. 163; 4. arabil, s. Gărnice, p. 135; 5. deal, s.
Moniom, p. 186
CÂRȘIA BABII, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
CÂRȘIA DRICHI, munte, s. Cărbunari, p. 80

- CÂRȘIA LUNGĂ, arabil, s. Ciudanovița, p. 96
CÂRȘIA REA arabil, s. Sasca Română, p. 269
CÂRȘIA ROȘIE, deal, s. Șopotul Nou, p. 289
CÂRȘIA STEPII, culme, s. Ilidia, p. 158
CÂRȘILE ROȘII, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
CELNIC, 1. arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286; 2. crâng, s. Steierdorf-Anina, p. 286
CER, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
CERĂTUL, 1. arabil, s. Răcășdia, p. 248; 2. arabil, s. Ilidia, p. 158
CERBICEA, vale, s. Soceni, p. 280
CERBOANEA, deal, s. Potoc, p. 230
CERCULESA, vale, s. Calina, p. 76
CEREȘNAIA, deal, s. Carașova, p. 79
CERET, 1. deal, s. Ciclova Română, p. 89; 2. arabil, s. Țerova, p. 306; 3. deal, s. Țerova, p. 306; 4. arabil, s. Valeadeni, p. 308; 5. arabil, s. Macoviște, p. 172; 6. arabil, s. Reșița, p. 252
CERNEALA, 1. arabil, s. Bănia, p. 35
CERNOVĂȚ, pârau, s. Grădinari, p. 142
CERT, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179
CERTEJ, poiană, s. Cuptoare - Secul, p. 104
CERUL, deal, s. Calina, p. 76
CESULITA, pârau, s. Gârliște, p. 131
CETATE, 1. vârf de deal, s. Ciudanovița, p. 96; 2. arabil, s. Maidan, p. 176; 3. arabil, s. Mercina, p. 179
CETATEA, deal, s. Socolari, p. 284
CETET, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
CEUȘEL, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179
CHEIA, arabil, s. Brezon, p. 71
CHEIA BREZOVII, arabil, s. Borlovenii Noi, p. 62
CHICA, 1. deal, s. Clocotici, p. 99; 2. deal, s. Comorâște, p. 99; 3. arabil, s. Doman, p. 116; 4. deal, s. Doman, p. 116; 5. munte, s. Doman, p. 116; 6. arabil, s. Nermet, p. 204; 7. culme, s. Nermet, p. 204
CHICHIREGU MARE, 1. deal, s. Potoc, p. 230; 2. deal, s. Socolari, p. 284
CHICHIREGUL MIC, arabil, s. Socolari, p. 284
CHICINI, vale, s. Ciclova Română, p. 89
CHILIMEN, deal, s. Moceriș, p. 184
CIACARI, deal, s. Liubcova, p. 170
CICLEANA, vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303
CICLOVEI, vale, s. Vraniuț, p. 341

- CICLOVEL, râu, s. Ciclova Montană, p. 87
CICLOVUL, pârau, s. Iertof, p. 155
CICOLOVA, pârau, s. Coronini, p. 103
CICUNA, 1. crâng, s. Jitin, p. 163; 2. pârau, s. Jitin, p. 163
CIGANIN, vale, s. Clocotici, p. 99
CINREZ, vale, s. Prilipeț, p. 236
CIOACA, 1. deal, s. Berzasca, p. 45; 2. deal, s. Bocșa Română, p. 57;
3. arabil, s. Bogodint, p. 61; 4. deal, s. Coronini, p. 103; 5. ogaș, s.
Ticvaniul Mare, p. 301; 6. deal, s. Văliug, p. 315; 7. arabil, s. Vodnic,
p. 338; 8. arabil, s. Maidan, p. 176; 9. arabil, s. Mercina, p. 179; 10.
culme, s. Moldovița, p. 195; 11. deal, s. Padina-Matei, p. 220;
12. arabil, s. Iabalcea, p. 147
CIOACA CU TEI, deal, s. Cărbunari, p. 80
CIOACA CUNIC, deal, s. Calina, p. 76
CIOACA ÎNALȚĂ, deal, s. Padina-Matei, p. 220
CIOACA LUI BODRILĂ, câmp, s. Bănia, p. 35
CIOACA LUI IEPURE, culme, s. Goruia, p. 139
CIOACA MARE, munte, s. Rudăria, p. 259
CIOACA NIERGANULUI, deal, s. Șopotul Nou, p. 289
CIOACA RAMNELOR, câmp, s. Bănia, p. 35
CIOACA VIILOR, 1. arabil, s. Naidăș, p. 198; 2. deal, s. Naidăș, p. 198
CIOANCA, arabil, s. Reșița, p. 252
CIOANEA, arabil, s. Greoni, p. 143
CIOBANU, deal, s. Doclin, p. 113
CIOBENI, arabil, s. Vărădia, p. 320
CIOBENIULUI, deal, s. Vărădia, p. 321
CIOBIA, deal, s. Bigăr, p. 51
CIOC, arabil, s. Bogodint, p. 61
CIOCA, 1. arabil, s. Iabalcea, p. 147; 2. arabil, s. Sfânta Elena, p. 274;
3. deal, s. Vodnic, p. 338; 4. deal, s. Lupac, p. 171
CIOCA BUNII, deal, s. Dognecea, p. 114
CIOCA CU APĂ, deal, s. Iabalcea, p. 147
CIOCA MORII, deal, s. Giurgiova, p. 136
CIOCANIC, arabil, s. Liubcova, p. 170
CIOCĂRLIA, arabil, s. Pătaș, p. 221
CIOCĂRLIA, 1. arabil, s. Zlatița, p. 343; 2. deal, s. Zlatița, p. 343; 3. vârf
de deal, s. Pătaș, p. 322
CIOCEL MARE, deal, s. Cărbunari, p. 80
CIOCEL MIC, deal, s. Cărbunari, p. 80

- CIOCLAN, arabil, s. Pătaș, p. 222
CIOCU, deal, s. Calina, p. 76
CIOCUL CODRANULUI, deal, s. Cărbunari, p. 80
CIORDĂRIN, colină, s. Sichevița, p. 275
CIORNOVĂȚ, 1. pârau, s. Brezon, p. 71; 2. vale, s. Forotic, p. 125; 3. vale, s. Vărădia, p. 321; 4. pârau, s. Comorâște, p. 99; 5. pârau, s. Forotic, p. 125
CIOVERTIA, arabil, s. Liubcova, p. 170
CIREȘI, arabil, s. Delinești, p. 109
CIRIMOSNIC, arabil, s. Bozovici, p. 67
CIRVA RECA, vale, s. Măcești, p. 177
CIUCA MARE, deal, s. Lescovița, p. 167
CIUCA MICĂ, deal, s. Lescovița, p. 167
CIUCAR, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
CIUCARUL, colină, s. Sichevița, p. 275
CIUCARUL LUI VESELIN, deal, s. Gârnic, p. 135
CIUCARUL VELONILOR, deal, s. Pojejena de Jos, p. 226
CIUDANOVITA, pârau, s. Ciudanovița, p. 96
CIUGIU, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
CIUNRIȚA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
CIUPULEȘTI, arabil, s. Vărădia, p. 320
CIUREZ, 1. arabil, s. Pătaș, p. 221; 2. pârau, s. Pătaș, p. 222
CLADIA, arabil, s. Rudăria, p. 259
CLARIU, arabil, s. Vărădia, p. 320
CLEANȚU BARONULUI, deal, s. Moldovița, p. 195
CLEANȚURI, vârf, s. Sasca Română, p. 269
CLEC, arabil, s. Coronini, p. 103
CLICI, arabil, s. Liubcova, p. 170
CLIOMBU, deal, s. Moniom, p. 186
CLOCOTICICA-RECA, pârau, s. Nermet, p. 204
CLUCOVE, arabil, s. Radimna, p. 240
COADA CERBONI, deal, s. Potoc, p. 230
COASTA, arabil, s. Broșteni, p. 73
COASTA BÂRLEA, arabil, s. Reșița, p. 252
COASTA BOICHI, arabil, s. Comorâște, p. 99
COASTA CHEREȘI, deal, s. Naidăș, p. 198
COASTA IZVORULUI, arabil, s. Cârnecea, p. 86
COASTA MORII, arabil, s. Călnic, p. 82
COASTA SURULUI, vale, s. Slatina Nera, p. 277

- COASTA URSULUI, vale, s. Slatina Nera, p. 277
- COASTĂ, deal, s. Comorâște, p. 99
- COCINI, arabil, s. Ciclova Română, p. 89
- COD SELLA, arabil, s. Socol, p. 281
- CODRUL, arabil, s. Izgar, p. 160
- CODRUL DUCHII, deal, s. Macoviște, p. 172
- CODRUL IZGARULUI, deal, s. Izgar, p. 160
- CODVODENIȚE, arabil, s. Socol, p. 281
- COLELIA, deal, s. Ciclova Montană, p. 87
- COLIBI, arabil, s. Berzovia, p. 48
- COLMU, arabil, s. Brezon, p. 71
- COLNIC, 1. deal, s. Călnic, p. 82; 2. crâng, s. Ciudanovița, p. 96; 3. arabil, s. Clocotici, p. 98; 4. deal, s. Moniom, p. 186; 5. culme, s. Ohabia, p. 210
- COLNICUL, 1. culme, s. Călnic, p. 82; 2. pârau, s. Ciudanovița, p. 96; 3. arabil, s. Răcășdia, p. 248
- COLȚ, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
- COLȚAN, arabil, s. Bocșa Montană, p. 54
- COMANDĂ, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
- COMARNIC, arabil, s. Iabalcea, p. 147
- COMOARA, 1. deal, s. Soceni, p. 280; 2. arabil, s. Țerova, p. 306
- COMORILE, arabil, s. Valeadeni, p. 308
- COMORÎȘNIȚA, vale, s. Bănia, p. 35
- COMORNIC, pârau, s. Carașova, p. 79
- CONOBĂRȘ, pârau, s. Rudăria, p. 259
- CONSIET, arabil, s. Liubcova, p. 170
- COPAS, arabil, s. Bocșa Română, p. 57
- COPĂCELE, vale, s. Calina, p. 76
- COPĂȘUL, pârau, s. Biniș, p. 52
- COPRIVEI, deal, s. Bigăr, p. 51
- CORBAN, deal, s. Liubcova, p. 170
- CORBANA, arabil, s. Gârnic, p. 135
- CORBANU, arabil, s. Iersig, p. 153
- CORBUL, arabil, s. Moceriș, p. 184
- CORCANA, 1. crâng, s. Fizeș, p. 123; 2. arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 3. deal, s. Oravița, p. 213
- CORCANU, arabil, s. Moniom, p. 186
- CORHAN, deal, s. Padina-Matei, p. 220
- CORHANA, deal, s. Gârnic, p. 135

- CORHANIA, arabil, s. Bozovici, p. 67
CORINAȘI, arabil, s. Vărădia, p. 320
CORLATOVITA, culme, s. Nermet, p. 204
CORNET, 1. deal, s. Ciclova Română, p. 89; 2. deal, s. Ilidia, p. 158;
3. arabil, s. Socolari, p. 284; 4. deal, s. Ohabita, p. 210; 5. arabil, s.
Potoc, p. 230
CORNETUL ÎNALT, deal, s. Potoc, p. 230
CORNÎȘ, 1. arabil, s. Fizeș, p. 123; 2. arabil, s. Greoni, p. 143
CORNUI, deal, s. Socolari, p. 284
COROAVE, arabil, s. Milcoveni, p. 182
COROBANIA, arabil, s. Doman, p. 116
CORUIȚA, pârau, s. Goruia, p. 139
CORUIU, culme, s. Ilidia, p. 158
COSARSKI HRT, deal, s. Radimna, p. 240
COSTOVEȚI, pârau, s. Rudăria, p. 259
COȘAVA MARE, pârau, s. Pătaș, p. 222
COȘAVA MICĂ, pârau, s. Pătaș, p. 222
COȘAVIȚA, arabil, s. Oravița, p. 213
COTOROCIȚI, arabil, s. Mocerîș, p. 184
COTU DE LUNCĂ, arabil, s. Greoni, p. 143
COTU ȚĂRNII, arabil, s. Greoni, p. 143
COTUL CÂRPEANUL, deal, s. Padina-Matei, p. 220
COTUL CIMITIRULUI, crâng, s. Gârnic, p. 135
COTUL LUI IMBRE, arabil, s. Pătaș, p. 221
COTUL LUI NOVAC, crâng, s. Gârnic, p. 135
COTUL LUI PASCU, arabil, s. Răcășdia, p. 248
COTUL MORII, arabil, s. Zlatița, p. 343
COTUL POPII, arabil, s. Gârnic, p. 135
COTUL URSULUI, arabil, s. Vasiova, p. 313
COTURILE, vârful, s. Sasca Română, p. 269
COVACEVA PADINA, vale, s. Lupac, p. 171
COVEDARIȘTE, arabil, s. Socol, p. 281
COVOLDEC, arabil, s. Comorâște, p. 99
COZACE, arabil, s. Călnic, p. 82
COZAR, arabil, s. Valeadeni, p. 308
COZLAR, 1. drum, s. Delinești, p. 109; 2. arabil, s. Valeadeni, p. 308; 3.
deal, s. Valeadeni, p. 308
COZNICIAR, apă, s. Lupac, p. 171
CRAC, arabil, s. Macoviște, p. 172

- CRACII GOI, arabil, s. Șușca, p. 234
CRACU, arabil, s. Nicolinț, p. 205
CRACU BUCIUMII, arabil, s. Vărădia, p. 320
CRACU HOTAR, arabil, s. Bănia, p. 35
CRACU JEȚ, arabil, s. Nicolinț, p. 205
CRACU ROMÂNULUI, vale, s. Tievaniul Mic, p. 303
CRACU ȘOIMULUI, arabil, s. Sasca Română, p. 269
CRACUL, deal, s. Calina, p. 76
CRACUL ALMĂJULUI, 1. arabil, s. Sichevița, p. 275; 2. deal, s. Sichevița, p. 275
CRACUL BETONII, deal, s. Dognecea, p. 114
CRACUL BOGATU, poteacă, s. Văliug, p. 316
CRACUL BOIERII, arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226
CRACUL CALVARIA, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
CRACUL CLEMENT, arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
CRACUL COLOBAN, arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226
CRACUL CU COARDĂ, deal, s. Ravensca, p. 247
CRACUL CU CORNI, munte, s. Sichevița, p. 275
CRACUL CU LEOARDĂ, deal, s. Știnăpari, p. 293
CRACUL MARE, arabil, s. Ravensca, p. 247
CRACUL CU STÂLP, colină, s. Văliug, p. 316
CRACUL CU TRESTIE, arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226
CRACUL CUCII, poteacă, s. Văliug, p. 316
CRACUL CUZNIȚEI, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
CRACUL GOANȚII, culme, s. Moldovița, p. 195
CRACUL GOSNEI, poteacă, s. Văliug, p. 316
CRACUL HENEȚ, deal, s. Dognecea, p. 114
CRACUL ILIE, arabil, s. Șușca, p. 294
CRACUL IZVORUL NEGRU, arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
CRACUL IZVORUL RĂU, colină, s. Văliug, p. 316
CRACUL ÎNALT, munte, s. Pătaș, p. 222
CRACUL ÎNTRE VĂI, câmp, s. Bănia, p. 35
CRACUL LAT, arabil, s. Sichevița, p. 275
CRACUL LĂTURONI, culme, s. Ohabia, p. 210
CRACUL LUI AVRAM, arabil, s. Bogodinț, p. 61
CRACUL LUI BUCURE, deal, s. Slatina Nera, p. 277
CRACUL LUI BUGARIN, arabil, s. Bozovici, p. 67
CRACUL LUI DAVID, culme, s. Liubcova, p. 170
CRACUL LUI GOANȚĂ, arabil, s. Moldovița, p. 195

- CRACUL LUI MILAN, arabil, s. Moldovița, p. 195
CRACUL LUI TOACA, deal, s. Berzasca, p. 45
CRACUL LUNG, 1. arabil, s. Sasca Română, p. 269; 2. arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226
CRACUL LUPEI, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179
CRACUL LUPESC, arabil, s. Șușca, p. 294
CRACUL MARE, munte, s. Ravensca, p. 247
CRACUL MÂȚULUI, deal, s. Gornia, p. 138
CRACUL MEȘAROȘ CARHAN, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
CRACUL MORII, arabil, s. Moldovița, p. 195
CRACUL NICOLI, 1. deal, s. Lescovița, p. 167; 2. culme, s. Ohabița, p. 210
CRACUL NUCILOR, arabil, s. Bogodint, p. 61
CRACUL ORANIȚA, arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226
CRACUL POLULUI, deal, s. Coronini, p. 103
CRACUL PRISECII, poteacă, s. Bănia, p. 35
CRACUL SCURT, arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226
CRACUL SMIDOS, deal, s. Naidăș, p. 198
CRACUL SPINULUI, culme, s. Liubcova, p. 170
CRACUL TĂONULUI, culme, s. Ohabița, p. 210
CRACUL TĂTARULUI, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
CRACUL TURCULUI, deal, s. Radimna, p. 240
CRACUL ȚIGANULUI, deal, s. Naidăș, p. 198
CRAIA, 1. arabil, s. Moniom, p. 186; 2. deal, s. Moniom, p. 186
CRAIBREG, deal, s. Lupac, p. 171
CRAINIC, 1. arabil, s. Văliug, p. 315; 2. pârau, s. Văliug, p. 315
CRAIȘTE, arabil, s. Bozovici, p. 67
CRALA, arabil, s. Lupac, p. 171
CRALEVAȚ, pârau, s. Coronini, p. 103
CRĂCOANE, arabil, s. Petrila, p. 224
CRĂINICEL, pârau, s. Văliug, p. 315
CRÂNG, arabil, s. Lescovița, p. 167
CRÂSTA, pârau, s. Fizeș, p. 123
CREMENE, arabil, s. Călnic, p. 82
CREMENICI, deal, s. Clocotici, p. 99
CREMENIȘ, deal, s. Bocșa Română, p. 57
CREMENIȚA, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. colină, s. Bănia, p. 35; 3. crâng, s. Bănia, p. 35; 4. vale, s. Cărbunari, p. 80
CRESET, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
CRESTINECEA, arabil, s. Putna, p. 238

- CRISTIANA, 1. pârau, s. Comorâște, p. 99; 2. deal, s. Comorâște, p. 99;
3. arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301
- CRIVAIA, 1. arabil, s. Berliște, p. 42; 2. vale, s. Cârnecea, p. 86; 3. arabil, s. Văliug, p. 315; 4. ogaș, s. Văliug, p. 316; 5. arabil, s. Milcoveni, p. 182
- CRUCEA LUI ZEIC, deal, s. Vasiova, p. 313
- CRUCEA ROȘIE, arabil, s. Delinești, p. 109
- CRUCEA VLADULUI, arabil, s. Moldova Nouă, p. 188
- CRUȘAR, 1. arabil, s. Măcești, p. 177; 2. arabil, s. Moldova Veche, p. 193
- CRUȘIȚA, pârau, s. Nicolinț, p. 205
- CRUȘOVĂȚ, arabil, s. Lescovița, p. 167
- CRUȘOVIȚA, 1. arabil, s. Sichevița, p. 275; 2. vale, s. Sichevița, p. 275
- CUCA LUI CRAI, deal, s. Ciclova Română, p. 89
- CUCA MARE, deal, s. Ciclova Română, p. 89
- CUCA, 1. arabil, s. Văliug, p. 315; 2. deal, s. Văliug, p. 315
- CUCINIȘVAR, pârau, s. Berzasca, p. 45
- CUCU, vârf, s. Sasca Română, p. 269
- CUCUI, 1. deal, s. Bocșa Română, p. 57; 2. crâng, s. Ciudanovița, p. 96;
3. arabil, s. Coronini, p. 103; 4. culme, s. Coronini, p. 103; 5. colină, s. Delinești, p. 109
- CUCUIOVA, 1. deal, s. Ilidia, p. 158; 2. colină, s. Sasca Română, p. 269
- CUCUIUL MICLII, 1. crâng, s. Maidan, p. 176; 2. crâng, s. Mercina, p. 179
- CUCULEU, deal, s. Ciclova Română, p. 89
- CUCUREC, arabil, s. Belobreșca, p. 40
- CUCURICOV HRT, deal, s. Radimna, p. 240
- CUIBUL STÂRCULUI, deal, s. Vraniuț, p. 341
- CUICARU, vale, s. Gârbovăț, p. 128
- CULA (583 m.), vârf de deal, s. Bocșa Montană, p. 55
- CULME, 1. arabil, s. Berzovia, p. 48; 2. deal, s. Brezon, p. 71
- CULMEA BĂNIEI, culme, s. Bănia, p. 35
- CULMEA BURSII, deal, s. Comorâște, p. 99
- CULMEA CÂLNICULUI, culme, s. Călnic, p. 82
- CULMEA CERBICI, culme, s. Târnova, p. 297
- CULMEA CERETULUI, deal, s. Pojejena de Jos, p. 226
- CULMEA CIOACA ÎNALTĂ, deal, s. Moldovița, p. 195
- CULMEA CIOAREI, culme, s. Ezeriș, p. 121
- CULMEA CIUCHICIULUI, deal, s. Petrila, p. 224
- CULMEA DE LA TÂLVE, culme, s. Călnic, p. 82
- CULMEA GABROVEȚULUI, culme, s. Bănia, p. 35

- CULMEA GAIULUI, culme, s. Macoviște, p. 172
CULMEA ILIDIEI, culme, s. Macoviște, p. 172
CULMEA ILOIULUI, culme, s. Moldovița, p. 195
CULMEA ÎNALTĂ, deal, s. Moldovița, p. 195
CULMEA JĂRULUI, arabil, s. Văliug, p. 315
CULMEA JERII, vârf, s. Berzasca, p. 45
CULMEA LĂPUȘNIC, culme, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
CULMEA LUI IACIB, culme, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
CULMEA LUI OPRIAN, arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301
CULMEA LUI VODĂ, colină, s. Sichevița, p. 275
CULMEA MARE, deal, s. Biniș, p. 52
CULMEA MICĂ, 1. culme, s. Târnova, p. 297; 2. colină, s. Văliug, p. 316
CULMEA NEAGRĂ, munte, s. Steierdorf-Anina, p. 286
CULMEA OGRADENA, vale, s. Rudăria, p. 259
CULMEA OȚELONI, culme, s. Ezeriș, p. 121
CULMEA PETRILEI, deal, s. Ciuchici, p. 93
CULMEA POLIGRADU, deal, s. Valeadeni, p. 308
CULMEA PRIODULUI, culme, s. Ezeriș, p. 121
CULMEA SÂRBIOR, arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301
CULMEA SATULUI, deal, s. Ciudanovița, p. 96
CULMEA VARADULUI, culme, s. Coronini, p. 103
CULMEA VIILOR, deal, s. Biniș, p. 52
CULMEA VOINEI, deal, s. Târnova, p. 297
CULMEA ZAGRADI, deal, s. Bozovici, p. 67
CULMEA, 1. deal, s. Bogodint, p. 61; 2. deal, s. Cârnecea, p. 86; 3. arabil, s. Ciudanovița, p. 96; 4. deal, s. Forotic, p. 125; 5. arabil, s. Soceni, p. 280; 6. arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 7. deal, s. Vasiova, p. 313; 8. deal, s. Văliug, p. 315; 9. deal, s. Nicolint, p. 205; 10. culme, s. Petrila, p. 224
CULMIA RAMNIȚII, culme, s. Prigor, p. 232
CUMANSCA, vale, s. Belobreșca, p. 40
CUMPĂNA, arabil, s. Broșteni, p. 73
CUPEASCĂ, deal, s. Cuptoare - Secul, p. 104
CUPTORINA, vale, s. Gârliște, p. 131
CUPUSIȘTE, arabil, s. Zlatița, p. 343
CUPUSNELEIE, arabil, s. Socol, p. 281
CURĂTURI, arabil, s. Bănia, p. 35
CURCHINECEA, deal, s. Bozovici, p. 67
CURIA, arabil, s. Comorâște, p. 99

CURMĂTURA PALTINULUI, deal, s. Ravensca, p. 247
CURMĂTURA, 1. arabil, s. Sichevița, p. 275; 2. vârf de munte, s. Putna, p. 238; 3. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
CURMULICEA, vale, s. Rudăria, p. 259
CURȚI, vale, s. Ramna, p. 243
CUSTRA, deal, s. Radimna, p. 240
CUSTURA, deal, s. Calina, p. 76
CUSTURI, deal, s. Giurgiova, p. 136
CUTEG, pârau, s. Biniș, p. 52
CUTUL, 1. arabil, s. Sasca Română, p. 269; 2. ogaș, s. Sasca Română, p. 269
CVAIȘTE, deal, s. Iabalcea, p. 147

D.

DABRA, pârau, s. Mercina, p. 179
DALBOȘEȚUL SEC, pârau, s. Dalboșeț, p. 106
DAMIANUL, deal, s. Sasca Română, p. 269
DANCIU, pârau, s. Brebul, p. 69
DAȘCA, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
DĂNILĂ, deal, s. Dognecea, p. 114
DĂSLANU, deal, s. Forotic, p. 125
DĂVIDA, vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303
DÂLBOCA, 1. deal, s. Borlovenii Noi, p. 62 ; 2. deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
DÂLMA, 1. deal, s. Borlovenii Noi, p. 62; 2. deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 3. deal, s. Ciclova Română, p. 89; 4. arabil, s. Dalboșeț, p. 106; 5. deal, s. Prigor, p. 232; 6. arabil, s. Prilipeț, p. 236
DÂMBUL ROVINII, deal, s. Biniș, p. 52
DÂMP, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
DÂRNAVA, deal, s. Sichevița, p. 275
DEAL, 1. arabil, s. Ciudanovița, p. 96; 2. arabil, s. Greoni, p. 143; 3. arabil, s. Vrani, p. 339
DEALU BABII, arabil, s. Ciudanovița, p. 96
DEALU BISERICII, arabil, s. Delinești, p. 109
DEALU BOACELOR, arabil, s. Vărădia, p. 320
DEALU BOICHI, deal, s. Comorâște, p. 99
DEALU CHILII, arabil, s. Vărădia, p. 320

- DEALU CIOBENIULUI, arabil, s. Vărădia, p. 320
DEALU CORNETULUI, deal, s. Duleu, p. 118
DEALU CRAC, deal, s. Ciuchici, p. 93
DEALU CRUCII, 1. colină, s. Fizeș, p. 123; 2. deal, s. Reșița, p. 252
DEALU LUPILOR, deal, s. Ezeriș, p. 121
DEALU MARE, 1. deal, s. Comorâște, p. 99; 2. arabil, s. Duleu, p. 118;
3. deal, s. Pojejena de Jos, p. 226
DEALU NANULUI, deal, s. Ezeriș, p. 121
DEALU PAULUI, deal, s. Ciudanovița, p. 96
DEALU PETRILEI, deal, s. Ciuchici, p. 93
DEALU POPII, deal, s. Comorâște, p. 99
DEALU STANCIULUI, deal, s. Comorâște, p. 99
DEALU ȘOPOTULUI, deal, s. Dalboșeț, p. 106
DEALU ȚARINEI, deal, s. Duleu, p. 118
DEALU VIIOR, deal, s. Pojejena de Jos, p. 226
DEALU VIȘAGULUI, arabil, s. Duleu, p. 118
DEALUL AGRIȘULUI, deal, s. Bozovici, p. 67
DEALUL AMBRUȘ, deal, s. Brebul, p. 69
DEALUL ANTON, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL ASCUȚIT, deal, s. Surducul Mare, p. 287
DEALUL BABII, 1. deal, s. Ciudanovița, p. 96; 2. deal, s. Maidan, p. 176;
3. deal, s. Mercina, p. 179
DEALUL BALAN, deal, s. Ticvaniul Mic, p. 303
DEALUL BĂRZAVEI, 1. arabil, s. Târnova, p. 297; 2. deal, s. Târnova,
p. 297
DEALUL BASTULUI, deal, s. Goruia, p. 139
DEALUL BASULUI, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL BĂGĂRANI, deal, s. Broșteni, p. 73
DEALUL BĂNIEI, 1. deal, s. Gârbovăț, p. 128; 2. arabil, s. Prilipeț, p. 236
DEALUL BĂRCEȘNILOR, deal, s. Broșteni, p. 73
DEALUL BEIULUI, deal, s. Potoc, p. 230
DEALUL BISERICII, 1. deal, s. Grădinari, p. 142; 2. arabil, s. Cârnecea,
p. 86; 3. deal, s. Cârnecea, p. 86
DEALUL BOCONIUȚA, deal, s. Surducul Mare, p. 287
DEALUL BODEȘTILORE, deal, s. Bărbosu, p. 38
DEALUL BOGDAN, deal, s. Vărădia, p. 321
DEALUL BOICHII, deal, s. Pojejena de Jos, p. 226
DEALUL BOIN, deal, s. Șopotul Nou, p. 289
DEALUL BOLOVĂNEȘTILORE, deal, s. Grădinari, p. 142

- DEALUL BRAIAN, deal, s. Forotic, p. 125
DEALUL BRANCHI, deal, s. Vărădia, p. 321
DEALUL BRAȚILOVA, deal, s. Vărădia, p. 321
DEALUL BREZOVII, deal, s. Borlovenii Noi, p. 62
DEALUL BRUSNICULUI, deal, s. Calina, p. 76
DEALUL BUICHII, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL BUJORULUI, deal, s. Moceriș, p. 184
DEALUL BURCULUI, deal, s. Ciclova Montană, p. 87
DEALUL CALULUI, 1. deal, s. Brebul, p. 69; 2. deal, s. Valeadeni, p. 308;
3. deal, s. Apadia, p. 33
DEALUL CASELOR, deal, s. Biniș, p. 52
DEALUL CATARMEI, deal, s. Cărbunari, p. 80
DEALUL CĂPĂȚÎNĂ, deal, s. Vasiova, p. 313
DEALUL CĂRĂUȘILOR (CRAI VOZNIC), deal, s. Radimna, p. 240
DEALUL CĂȘILOR, arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL CĂUNIȚEI, arabil, s. Gornia, p. 138
DEALUL CÂRNECII, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL CERULUI, deal, s. Dalboșeț, p. 106
DEALUL CETATE, deal, s. Bocșa Montană, p. 55
DEALUL CHILII, deal, s. Vărădia, p. 321
DEALUL CHIULUI, deal, s. Delinești, p. 109
DEALUL CIOACA LUI IOAN (537 m.), arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL CLINII, deal, s. Calina, p. 76
DEALUL CLOCOTICICIULUI, deal, s. Reșița, p. 252
DEALUL COBIȚII, deal, s. Biniș, p. 52
DEALUL COCIEI, deal, s. Biniș, p. 52
DEALUL COCORONI, deal, s. Surducul Mare, p. 287
DEALUL COCOȘ, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL COPĂCELELOR, deal, s. Calina, p. 76
DEALUL CORBI, deal, s. Gârliște, p. 131
DEALUL CORNIT, deal, s. Bocșa Română, p. 57
DEALUL CORUI, deal, s. Vărădia, p. 321
DEALUL CRACULUI, vale, s. Slatina Nera, p. 277
DEALUL CRESTINECEA, deal, s. Putna, p. 238
DEALUL CRUCII, 1. deal, s. Biniș, p. 52; 2. deal, s. Doclin, p. 113; 3. deal,
s. Vasiova, p. 313
DEALUL CUCA, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL CUCII, deal, s. Vărădia, p. 321
DEALUL CUCULUI, 1. arabil, s. Pătaș, p. 222; 2. vârful de deal, s. Pătaș, p. 222

- DEALUL CULMEI, deal, s. Berzovia, p. 48
DEALUL CULMII, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL CURGULII, deal, s. Giurgiova, p. 136
DEALUL CURII, deal, s. Soceni, p. 280
DEALUL CUTEG-GHERLIȘTE, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL DĂNILĂ (602 m.), deal, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL DOMȘEI, deal, s. Biniș, p. 52
DEALUL DOS, deal, s. Gârbovăț, p. 128
DEALUL DOSU, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
DEALUL DOSUL RÂULUI, deal, s. Bogodint, p. 61
DEALUL DUCIN, deal, s. Moceris, p. 184
DEALUL DULEULUI, deal, s. Bărbosu, p. 38
DEALUL EȘELNIȚA, deal, s. Borlovenii Noi, p. 62
DEALUL FÂNTÂNIȘEȘTI, deal, s. Țerova, p. 306
DEALUL FAȚA CINII, deal, s. Steierdorf-Anina, p. 286
DEALUL FERENDIA, arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL FORVIZ, arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL FRĂȚILOR, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
DEALUL FRUMOS, arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286
DEALUL GALABER, arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL GÂRNIC, arabil, s. Sichevița, p. 275
DEALUL GĂINII, deal, s. Ohabia, p. 210
DEALUL GOALELOR, deal, s. Surducul Mare, p. 287
DEALUL GRÂNELOR, arabil, s. Călnic, p. 82
DEALUL GRÂNILOR, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL GROPULUI, deal, s. Broșteni, p. 73
DEALUL HOTARULUI, deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
DEALUL IANCULEȚ, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL IAZULUI MIC, deal, s. Petrila, p. 224
DEALUL ILILICI, arabil, s. Doman, p. 116
DEALUL IMBRII, deal, s. Forotic, p. 125
DEALUL IMPIEDIGAT, deal, s. Tirol, p. 305
DEALUL IZVARULUI, deal, s. Gârliște, p. 131
DEALUL LAT, arabil, s. Jitin, p. 163
DEALUL LIPAȘCA, deal, s. Borlovenii Noi, p. 62
DEALUL LIVEZILOR, arabil, s. Rusova Nouă, p. 262
DEALUL LOGHII, deal, s. Ohabia, p. 210
DEALUL LUI CORCAN, deal, s. Bogodint, p. 61

- DEALUL LUI PANEȘ, deal, s. Gârnic, p. 135
DEALUL LUI PITIC, deal, s. Bogodint, p. 61
DEALUL LUI STAN, deal, s. Călnic, p. 82
DEALUL LUI TRULICU, deal, s. Vasiova, p. 313
DEALUL LUI ȚEREANU, deal, s. Călnic, p. 82
DEALUL LUPACULUI, deal, s. Reșița, p. 252
DEALUL LURENȚIA, deal, s. Naidăș, p. 198
DEALUL MALDII, deal, s. Apadia, p. 33
DEALUL MARE (Veliki Breg), 1. deal, s. Radimna, p. 240; 2. arabil, s. Bănia, p. 35; 3. arabil, s. Broșteni, p. 73; 4. deal, s. Cârnecea, p. 86; 5. deal, s. Dalboșeț, p. 106; 6. arabil, s. Rusova Nouă, p. 262; 7. deal, s. Surducul Mare, p. 287; 8. deal, s. Valeadeni, p. 308; 9. deal, s. Valeapai, p. 310; 10. deal, s. Vraniuț, p. 341; 11. deal, s. Oravița, p. 213; 12. deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164; 13. deal, s. Lescovița, p. 167; 14. arabil, s. Maidan, p. 176; 15. arabil, s. Mercina, p. 179; 16. deal, s. Mocerîș, p. 184; 17. deal, s. Ohabîța, p. 210; 18. deal, s. Prigor, p. 232
DEALUL MAZĂRII, deal, s. Ohabîța, p. 210
DEALUL MĂCELARILOR, deal, s. Tirol, p. 305
DEALUL MĂGURA, deal, s. Ezerîș, p. 121
DEALUL MĂRGANULUI, deal, s. Ticvaniul Mic, p. 303
DEALUL MEII, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL MEILOR, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179
DEALUL MERCINII, arabil, s. Vărădia, p. 320
DEALUL MESEI, deal, s. Prigor, p. 232
DEALUL MEZEI, deal, s. Putna, p. 238
DEALUL MIC (MALI BREG), 1. deal, s. Radimna, p. 240; 2. deal, s. Berzasca, p. 45; 3. arabil, s. Broșteni, p. 73; 4. deal, s. Valeapai, p. 310; 5. deal, s. Oravița, p. 213
DEALUL MICLĂU, deal, s. Bozovici, p. 67
DEALUL MICLOȘEL, deal, s. Soceni, p. 280
DEALUL MICULUI, deal, s. Moniom, p. 186
DEALUL MIEILOR, 1. deal, s. Ticvaniul Mic, p. 303; 2. deal, s. Maidan, p. 176; 3. deal, s. Mercina, p. 179
DEALUL MIETȚULUI, deal, s. Târnova, p. 297
DEALUL MINCIUMI, arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL MIULUI, deal, s. Cârnecea, p. 86
DEALUL MORII, 1. arabil, s. Biniș, p. 52; 2. deal, s. Surducul Mare, p. 287; 3. deal, s. Mocerîș, p. 184; 4. deal, s. Naidăș, p. 198

- DEALUL MORMINȚI, deal, s. Broșteni, p. 73
DEALUL MOȘULUI, 1. deal, s. Biniș, p. 52; 2. arabil, s. Sichevita, p. 275
DEALUL NISTOR, arabil, s. Bogodint, p. 61
DEALUL ODĂI, deal, s. Moceris, p. 184
DEALUL OLARIU, deal, s. Vărădia, p. 321
DEALUL OLDEȘTIOR, deal, s. Forotic, p. 125
DEALUL ORĂȘTICI, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
DEALUL ORLICA, deal, s. Lescovița, p. 167
DEALUL OSULUI, deal, s. Ezeris, p. 121
DEALUL PAICHII, deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
DEALUL PAULI, 1. deal, s. Jitin, p. 163; 2. deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL PĂRULUI, 1. deal, s. Ezeris, p. 121; 2. arabil, s. Prilipeț, p. 263
DEALUL PEICHII, 1. deal, s. Maidan, p. 176; 2. deal, s. Mercina, p. 179
DEALUL PIATRA BELETARULUI, 1. deal, s. Maidan, p. 176; 2. deal, s. Mercina, p. 179
DEALUL PIETRIEI, arabil, s. Bocșa Română, p. 57
DEALUL PIETRIȘULUI, deal, s. Târnova, p. 297
DEALUL PLAIULUI, deal, s. Macoviște, p. 172
DEALUL POENI, deal, s. Soceni, p. 280
DEALUL POIENILOR, deal, s. Goruia, p. 139
DEALUL PONOAVELOR, deal, s. Biniș, p. 52
DEALUL POPII, 1. arabil, s. Naidăș, p. 198; 2. deal, s. Naidăș, p. 198
DEALUL PORCULUI, 1. deal, s. Calina, p. 76; 2. deal, s. Cărbunari, p. 80
DEALUL POTOULUI, arabil, s. Sasca Română, p. 269
DEALUL PRILIPET, arabil, s. Pătaș, p. 221
DEALUL PROBULUI, deal, s. Padina-Matei, p. 220
DEALUL RACILOR, deal, s. Moniom, p. 186
DEALUL RAFNICULUI, deal, s. Dognecea, p. 114
DEALUL ROTUND, deal, s. Ohabita, p. 210
DEALUL ROZON, deal, s. Gârliște, p. 131
DEALUL SATULUI, 1. arabil, s. Bogodint, p. 61; 2. deal, s. Moniom, p. 186; 3. deal, s. Naidăș, p. 198; 4. deal, s. Bogodint, p. 61; 5. deal, s. Moceris, p. 184
DEALUL SĂLEȘTI, deal, s. Calina, p. 76
DEALUL SÂRBESC, 1. arabil, s. Macoviște, p. 172; 2. deal, s. Naidăș, p. 198
DEALUL SCAUNULUI, arabil, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL SDRĂNIA, deal, s. Calina, p. 76
DEALUL SECAȘULUI, deal, s. Cârnecea, p. 86
DEALUL SOARELUI, deal, s. Goruia, p. 139

- DEALUL SOLOVAN, deal, s. Surducul Mare, p. 287
DEALUL STANCILOVII, deal, s. Șopotul Nou, p. 289
DEALUL STANEȘTE, deal, s. Doclin, p. 113
DEALUL STÂLCULUI, deal, s. Târnova, p. 297
DEALUL STUBEILOR, deal, s. Iabalcea, p. 147
DEALUL STUPILOR, deal, s. Gârliște, p. 131
DEALUL SUHACIA, deal, s. Bozovici, p. 67
DEALUL SVINECEA, vale, s. Rudăria, p. 259
DEALUL ȘOPOTEANULUI, deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
DEALUL ȘOPOTULUI, deal, s. Gârbovăț, p. 128
DEALUL TATI, deal, s. Calina, p. 76
DEALUL TĂRIA, deal, s. Bozovici, p. 67
DEALUL TÂLVA, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
DEALUL TÂRBALULUI BALAN, deal, s. Cărbunari, p. 80
DEALUL TÂRNOVEI, deal, s. Reșița, p. 252
DEALUL TÂRZIULUI, deal, s. Giurgiova, p. 136
DEALUL TEIULUI, deal, s. Ohabîța, p. 210
DEALUL TEIUȘULUI, deal, s. Giurgiova, p. 136
DEALUL TEREZIA, deal, s. Ocna de Fier, p. 206
DEALUL TICVANIULUI, deal, s. Cârnecea, p. 86
DEALUL TRESTII, deal, s. Pojejena de Jos, p. 226
DEALUL TURCULUI, deal, s. Naidăș, p. 198
DEALUL VÂNII, deal, s. Surducul Mare, p. 287
DEALUL VÂRTOAPELOR, deal, s. Dalboșeț, p. 106
DEALUL VĂII CALULUI, deal, s. Țerova, p. 306
DEALUL VENEȚIA, deal, s. Valeapai, p. 310
DEALUL VIEI, deal, s. Valeadeni, p. 308
DEALUL VIILOR, 1. arabil, s. Iertof, p. 155; 2. deal, s. Grădinari, p. 142;
3. arabil, s. Ciclova Română, p. 89; 4. deal, s. Ciclova Română, p. 89;
5. arabil, s. Ciortea, p. 91; 6. deal, s. Dalboșeț, p. 106; 7. arabil,
s. Gârbovăț, p. 128; 8. deal, s. Gârbovăț, p. 128; 9. deal, s. Soceni,
p. 280; 10. arabil, s. Șușca, p. 294; 11. deal, s. Ticvaniul Mic, p. 303;
12. arabil, s. Tirol, p. 305; 13. deal, s. Tirol, p. 305; 14. arabil,
s. Pojejena de Jos, p. 226; 15. arabil, s. Răcășdia, p. 248
DEALUL VINILOR, 1. deal, s. Vrăniuț, p. 341; 2. arabil, s. Vrăniuț, p. 341
DEALUL VRANCULUI, deal, s. Apadia, p. 33
DEALUL VRANIULUI, 1. arabil, s. Berliște, p. 42; 2. deal, s. Vrani, p. 339
DEALUL ZMULTA, deal, s. Moceriș, p. 184

- DEALUL, 1. deal, s. Borlovenii Noi, p. 62; 2. arabil, s. Ciclova Română, p. 89; 3. arabil, s. Șușca, p. 294
- DEBELIAK, deal, s. Belobreșca, p. 40
- DEBELILUG, arabil, s. Berzasca, p. 44
- DEL, 1. arabil, s. Clocotici, p. 99; 2. vale, s. Clocotici, p. 99; 3. arabil, s. Nermet, p. 204
- DELOVE, arabil, s. Belobreșca, p. 40
- DELUK, vale, s. Vodnic, p. 338
- DERMIT, arabil, s. Broșteni, p. 73
- DESELIAC, deal, s. Carașova, p. 79
- DESPOT, crâng, s. Zlatița, p. 343
- DIAPOLJA, arabil, s. Câlnic, p. 82
- DJELUKA, vale, s. Clocotici, p. 99
- DJELUSAC, arabil, s. Nermet, p. 204
- DOBRA, pârâu, s. Maidan, p. 176
- DOBREEA, arabil, s. Ciudanovița, p. 96
- DOBRIN, 1. arabil, s. Ilidia, p. 158; 2. arabil, s. Răcășdia, p. 248
- DOBRÎȚA, arabil, s. Liubcova, p. 170
- DOBRIVIR, deal, s. Carașova, p. 79
- DOBROI, 1. arabil, s. Grădinari, p. 142; 2. vale, s. Grădinari, p. 142
- DOBROMIR, arabil, s. Vărădia, p. 320
- DOGNECEA, pârâu, s. Calina, p. 76
- DOHANILA, arabil, s. Bărbosu, p. 38
- DOIA MARE, vale, s. Potoc, p. 230
- DOIA MICĂ, vale, s. Potoc, p. 230
- DOLBOVAC, arabil, s. Carașova, p. 79
- DOLINA, arabil, s. Divici, p. 111
- DOMIȘCA, deal, s. Cuptoare - Secul, p. 104
- DOMNIȚA, pârâu, s. Prigor, p. 232
- DOROBANȚULUI, arabil, s. Pătaș, p. 222
- DOROVIȘTE, arabil, s. Lescovița, p. 167
- DOS, arabil, s. Bogodint, p. 61
- DOSU, 1. arabil, s. Țerova, p. 306; 2. arabil, s. Vodnic, p. 338
- DOSU POTECELO, arabil, s. Vărădia, p. 320
- DOSUL BOCHII, 1. deal, s. Goruia, p. 139; 2. arabil, s. Jitin, p. 163
- DOSUL CULMII, deal, s. Vasiova, p. 313
- DOSUL DOBREII, culme, s. Ciudanovița, p. 36
- DOSUL GÂRBOVĂȚULUI, câmp, s. Bănia, p. 35

- DOSUL GRUNIULUI, față, s. Ohabia, p. 210
DOSUL GRUNZILOR, crâng, s. Pătaș, p. 222
DOSUL HANDEI, vârf de munte, s. Putna, p. 238
DOSUL LUI COCOȘNEA, arabil, s. Prilipeț, p. 236
DOSUL MARE, arabil, s. Giurgiova, p. 136
DOSUL NERGĂNIULUI, crâng, s. Pătaș, p. 222
DOSUL PĂTAȘULUI, crâng, s. Pătaș, p. 222
DOSUL SATULUI, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
DOSUL TURCULUI cu vârful Ardele, deal, s. Jitin, p. 1636
DOSUL VĂII, arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226
DOSUL, 1. poteacă, s. Sasca Română, p. 269; 2. deal, s. Țerova, p. 306;
3. culme, s. Ohabia, p. 210
DRAGEI, deal, s. Ciclova Română, p. 89
DRAGOSLCA, pârâu, s. Berzasca, p. 45
DRAGOTA, ogaș, s. Delinești, p. 109
DRENECTNA, deal, s. Bigăr, p. 51
DRENIE, arabil, s. Lupac, p. 171
DRIGLOVĂȚ, 1. arabil, s. Reșița, p. 252; 2. arabil, s. Doman, p. 116;
3. vale, s. Doman, p. 116
DRIMOCȘA, poteacă, s. Bocșa Montană, p. 55
DRIȘTIE, arabil, s. Șopotul Nou, p. 289
DROCSINA PADIN, arabil, s. Divici, p. 111
DRUMUL BERZOVIEI, arabil, s. Iersig, p. 153
DRUMUL IZGARULUI, arabil, s. Iersig, p. 153
DUBOCHI POTO, deal, s. Belobreșca, p. 40
DUBOCO POTO, vale, s. Divici, p. 111
DUBRAVA, arabil, s. Radimna, p. 240
DUDAȘCA, pârâu, s. Dognecea, p. 114
DUDINI, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
DUDRA, arabil, s. Broșteni, p. 73
DUMBRAVA, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. arabil, s. Doman, p. 116;
3. arabil, s. Gârbovăț, p. 128; 4. arabil, s. Ilidia, p. 158; 5. deal,
s. Izgar, p. 160; 6. arabil, s. Rudăria, p. 259; 7. crâng, s. Zlatița, p. 343;
8. arabil, s. Oravița, p. 213; 9. arabil, s. Lescovița, p. 167; 10. arabil,
s. Naidăș, p. 198; 11. arabil, s. Răcășdia, p. 248; 12. deal, s. Ramna,
p. 243
DUMBRĂVIȚA, 1. arabil, s. Călnic, p. 82; 2. crâng, s. Sichevița, p. 275
DUPĂ DEAL, poteacă, s. Putna, p. 238
DUPĂ FAȚĂ, arabil, s. Slatina Nera, p. 277

DUPĂ OCOALE, arabil, s. Greoni, p. 143
DURINECEA, deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
DUȘEȚI, câmp, s. Bănia, p. 35

E.

ENET, pârâu, s. Dognecea, p. 114
ERSKO POLIE, arabil, s. Radimna, p. 240
ERUGA, pârâu, s. Grădinari, p. 142
EZERIȘEL, pârâu, s. Soceni, p. 280

F.

FAFINBREG, deal, s. Vodnic, p. 338
FAȚA, 1. crâng, s. Slatina Nera, p. 277; 2. vale, s. Slatina Nera, p. 277
FAȚA AGREȘULUI, arabil, s. Bozovici, p. 67
FAȚA ANCHII, arabil, s. Pătaș, p. 320
FAȚA BECICHII, deal, s. Naidăș, p. 198
FAȚA BELCOVĂȚ, poteacă, s. Putna, p. 238
FAȚA BEȚII, colină, s. Văliug, p. 316
FAȚA BOIEȘTI, deal, s. Cărbunari, p. 80
FAȚA BREȘȚILOR, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
FAȚA CICOVII, deal, s. Naidăș, p. 138
FAȚA CIUCHICIULUI, arabil, s. Petrila, p. 224
FAȚA CUPTORULUI, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179
FAȚA DE SUS, crâng, s. Jitin, p. 163
FAȚA DOBREII, deal, s. Ciudanovița, p. 96
FAȚA GRUNIULUI, munte, s. Doman, p. 116
FAȚA LĂPUȘNICULUI, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
FAȚA LĂTURONII, față, s. Ohabîța, p. 210
FAȚA LESPEZELE, față, s. Ohabîța, p. 210
FAȚA LUNCII LUI IVAN, arabil, s. Bozovici, p. 67
FAȚA MARE, 1. deal, s. Dognecea, p. 114; 2. deal, s. Socolari, p. 284;
3. culme, s. Liubcova, p. 170; 4. deal, s. Prigor, p. 232
FAȚA MICĂ, deal, s. Gârliște, p. 131
FAȚA MICOȘULUI, 1. arabil, s. Bogodinț, p. 61; 2. arabil, s. Slatina Nera,
p. 277

- FAȚA MICULUI, deal, s. Iabalcea, p. 147
FAȚA PĂTAȘULUI, arabil, s. Pătaș, p. 221
FAȚA PODAVIȚEI, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
FAȚA POPII, arabil, s. Moniom, p. 186
FAȚA RADULINEI, arabil, s. Pătaș, p. 221
FAȚA RUSULUI, arabil, s. Pătaș, p. 221
FAȚA VETRELOR, arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226
FAȚA VIILOR, arabil, s. Petrila, p. 224
FAȚA, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. arabil, s. Delinești, p. 109; 3. deal, s. Gârliște, p. 131
FAȚĂ NIERMEGIULUI, arabil, s. Doman, p. 116
FAȚĂ, arabil, s. Bogodint, p. 61
FAȚIA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
FAUR, pârau, s. Moniom, p. 186
FĂITĂLAN, arabil, s. Fizeș, p. 123
FĂITĂLANEL, arabil, s. Fizeș, p. 123
FĂȚĂCIUNI, pârau, s. Pojejena de Jos, p. 226
FĂNETE, arabil, s. Sasca Română, p. 269
FĂRLEA, arabil, s. Ciudanovița, p. 96
FÂNTÂNA GÂRNICULUI, arabil, s. Sichevița, p. 275
FÂNTÂNA PORCULUI, arabil, s. Șușca, p. 294
FÂNTÂNA RECE, arabil, s. Delinești, p. 109
FÂNTÂNA ȚIGANILOR, pârau, s. Moldovița, p. 195
FÂNTÂNA, arabil, s. Moldovița, p. 195
FÂNTÂNELE, padină, s. Ohabița, p. 210
FENGEA, 1. arabil, s. Naidăș, p. 198; 2. vale, s. Naidăș, p. 198
FERENDIA, culme, s. Moniom, p. 186
FICUL MARE, arabil, s. Giurgiova, p. 136
FICUL MIC, arabil, s. Giurgiova, p. 136
FILKA CIOACA, arabil, s. Carașova, p. 79
FILKI BREG, deal, s. Clocotici, p. 99
FIRIZAN, 1. vale, s. Moldova Nouă, p. 188; 2. arabil, s. Moldova Veche, p. 193
FIZEJI, arabil, s. Vărădia, p. 320
FIZEȘ, 1. arabil, s. Tirol, p. 305; 2. pârau, s. Tirol, p. 305; 3. pârau, s. Berzovia, p. 48; 4. pârau, s. Fizeș, p. 123
FIZEȘULUI, ogaș, s. Vărădia, p. 321
FLĂMÂNDA, arabil, s. Sichevița, p. 275
FLĂMÂNZI, munte, s. Borlovenii Vechi, p. 64

FLITANUL, deal, s. Delinești, p. 109
FLUERANA, deal, s. Ciclova Montană, p. 87
FRANDA, deal, s. Comorâște, p. 99
FRĂSÂNDUL, crâng, s. Sasca Română, p. 269
FRÂNCOVETȚ, 1. arabil, s. Clocotici, p. 98; 2. vale, s. Clocotici, p. 99
FRENA, 1. deal, s. Ciclova Română, p. 89; 2. deal, s. Ilidia, p. 158
FRENDA, arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301
FRUNTEA MAIERULUI, câmp, s. Bănia, p. 35
FRUNTEA MARE, deal, s. Bogodiuț, p. 61
FRUNTEA, deal, s. Gârbovăț, p. 128
FUNDURI, deal, s. Socolari, p. 284
FUNII, arabil, s. Ilidia, p. 158

G.

GABROȚI, arabil, s. Bănia, p. 35
GABROVA, 1. deal, s. Lescovița, p. 167; 2. arabil, s. Răcășdia, p. 248
GABROVĂȚ, 1. colină, s. Bănia, p. 35; 2. arabil, s. Oravița, p. 213
GABROVEȚUL MARE, vale, s. Bănia, p. 35
GABROVEȚUL MIC, vale, s. Bănia, p. 35
GABROVICICA, arabil, s. Rudăria, p. 259
GABROVIȚA, arabil, s. Bănia, p. 35
GACIȚE, arabil, s. Belobreșca, p. 40
GAI, 1. arabil, s. Ciuchici, p. 93; 2. arabil, s. Rusova Nouă, p. 262; 3. arabil, s. Macoviște, p. 172
GAIA, arabil, s. Bănia, p. 35
GAIU, 1. arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303; 2. arabil, s. Apadia, p. 33
GAIUL JURITII, arabil, s. Socolari, p. 284
GAIUL MARE, arabil, s. Ciclova Română, p. 89
GARBOCIAVA, arabil, s. Berzasca, p. 44
GARINA, arabil, s. Sfânta Elena, p. 274
GARIȘTE, 1. arabil, s. Prigor, p. 232; 2. arabil, s. Ramna, p. 243
GAURA HAIDUCEASCĂ, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
GAVADINU, arabil, s. Vasiova, p. 313
GAVOȘDIA, 1. arabil, s. Șopotul Nou, p. 289; 2. pârau, s. Șopotul Nou, p. 289
GAVRANIȚA, arabil, s. Gârnic, p. 135
GAVRONIȚ, pârau, s. Gârnic, p. 135

- GĂGIȘEL, pârâu, s. Agadici, p. 29
GĂJĂLĂ, arabil, s. Ohabîța, p. 210
GĂRÂNA, arabil, s. Padina-Matei, p. 220
GĂRÂȘTE, 1. arabil, s. Putna, p. 238; 2. colină, s. Putna, p. 238
GĂURELE, arabil, s. Delinești, p. 109
GÂRBOVĂȚ, arabil, s. Prilipeț, p. 236
GÂRLIȘTE, pârâu, s. Biniș, p. 52
GÂRLIȘTE, 1. pârâu, s. Gârliște, p. 131; 2. pârâu, s. Steierdorf-Anina, p. 286
GÂRLIȚONIU, pârâu, s. Dognecea, p. 114
GÂRNIC, arabil, s. Sichevîța, p. 275
GEAFRA, coline, s. Văliug, p. 316
GEAMĂNA, coline, s. Delinești, p. 109
GELUC, vale, s. Nermet, p. 204
GELUG, vale, s. Rafnic, p. 241
GELUGAN MIC, arabil, s. Văliug, p. 315
GELUGANUL MARE, deal, s. Văliug, p. 316
GELUGANUL MIC, deal, s. Văliug, p. 316
GEMENES, pârâu, s. Delinești, p. 109
GERLIȘTE, pârâu, s. Carașova, p. 79
GHEMELER, arabil, s. Ciclova Română, p. 89
GHERGHELEE, deal, s. Ciclova Română, p. 89
GHERLIȘTEA MARE, arabil, s. Doclin, p. 112
GHERLIȘTEA MICĂ, arabil, s. Doclin, p. 112
GHERNĂTEC, arabil, s. Bozovici, p. 67
GHEROANE, deal, s. Dognecea, p. 114
GIBAR, arabil, s. Măcești, p. 177
GIEB, arabil, s. Berzasca, p. 44
GIELIG, vale, s. Carașova, p. 79
GIELUG, 1. arabil, s. Carașova, p. 79; 2. pârâu, s. Carașova, p. 79; 3. arabil, s. Clocotici, p. 98; 4. arabil, s. Vodnic, p. 338; 5. arabil, s. Lupac, p. 171
GIRIȘEL, vale, s. Soceni, p. 280
GIRIT, arabil, s. Zlatița, p. 343
GIUREZ, arabil, s. Bănia, p. 35
GIURGIONII, arabil, s. Călnic, p. 82
GIURIT, arabil, s. Potoc, p. 230
GIURIU, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
GLADEȘ, 1. pârâu, s. Maidan, p. 176; 2. pârâu, s. Mercina, p. 179

- GLADIȘ, 1. pârau, s. Agadici, p. 29; 2. arabil, s. Broșteni, p. 73; 3. ogaș, s. Rafnic, p. 241
- GLAHANÎȚA, pârau, s. Rudăria, p. 259
- GLANIBREG, arabil, s. Rudăria, p. 259
- GLAUCINA MARE, munte, s. Sichevița, p. 275
- GLAUCINA, deal, s. Sichevița, p. 275
- GLAVA, 1. deal, s. Ilidia, p. 158; 2. arabil, s. Socolari, p. 284; 3. deal, s. Socolari, p. 284
- GLĂMEIE, arabil, s. Rusova Nouă, p. 262
- GLĂUCINA, deal, s. Liubcova, p. 170
- GLINOVNIC, arabil, s. Liubcova, p. 170
- GLOBI, vale, s. Borlovenii Noi, p. 62
- GLODIȘ, pârau, s. Rafnic, p. 241
- GLUI, arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64
- GODINOVA, deal, s. Vasiova, p. 313
- GODIȚA, arabil, s. Vodnic, p. 338
- GOL, deal, s. Reșița, p. 252
- GOLI VRH, 1. arabil, s. Moldova Veche, p. 193; 2. deal, s. Moldova Veche, p. 193
- GOLIVAR, 1. arabil, s. Sfânta Elena, p. 274; 2. deal, s. Sfânta Elena, p. 274
- GOLIVÂRF, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
- GOLOANE, arabil, s. Berzovia, p. 148
- GOLOVAN, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
- GOLUL BABII, arabil, s. Giurgiova, p. 136
- GORILAȘUL, arabil, s. Doman, p. 116
- GORNIC, munte, s. Gârnic, p. 135
- GORNIE, arabil, s. Belobreșca, p. 40
- GOROIȚA, pârau, s. Gârliște, p. 131
- GORONET, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
- GORONICI, deal, s. Gârliște, p. 131
- GORONIȘ, arabil, s. Broșteni, p. 73
- GORUNICE, deal, s. Carașova, p. 79
- GORUNUL, vale, s. Gârbovăț, p. 128
- GOSNA, 1. deal, s. Bozovici, p. 67; 2. coline, s. Văliug, p. 316
- GOVEDARIȘTE, arabil, s. Divici, p. 111
- GOVENDAR, arabil, s. Călnic, p. 82
- GRADISCA PADINA, arabil, s. Divici, p. 111
- GRAMENSCA, 1. arabil, s. Gârnic, p. 135; 2. pârau, s. Gârnic, p. 135; 3. deal, s. Gârnic, p. 135; 4. vale, s. Sichevița, p. 275; 5. râu, s. Sichevița, p. 275

- GRĂDINA CU MICI, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
- GRĂDINI, 1. arabil, s. Rusova Veche, p. 264; 2. arabil, s. Vrani, p. 339
- GRĂDINILE DE LA DEAL, arabil, s. Milcoveni, p. 182
- GRĂDINILE DE LA VALE, arabil, s. Milcoveni, p. 182
- GREBLE, vale, s. Bocșa Montană, p. 55
- GREDA, 1. arabil, s. Clocotici, p. 99; 2. arabil, s. Gornia, p. 138; 3. deal, s. Gornia, p. 138; 4. arabil, s. Lupac, p. 171
- GREDIȚA, deal, s. Vodnic, p. 338
- GRENGULII, deal, s. Zlatița, p. 343
- GRIND, arabil, s. Ilidia, p. 158
- GRINDUL ÎNALT, 1. coline, s. Fizeș, p. 123; 2. arabil, s. Iersig, p. 153
- GRINDUL, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. arabil, s. Biniș, p. 52
- GRINGIEȘ, 1. pârau, s. Văliug, p. 315; 2. coline, s. Văliug, p. 316; 3. ogaș, s. Văliug, p. 316
- GROAPA AFUNDĂ, arabil, s. Tirol, p. 305
- GROAPA IEPEI, deal, s. Iabalcea, p. 147
- GROAPA POPII, deal, s. Ohabîța, p. 210
- GROAPELE DE ȚIGLĂ, baltă, s. Vrani, p. 339
- GROPANI, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. crâng, s. Bănia, p. 35
- GROPORELE, 1. colină, s. Maidan, p. 176; 2. colină, s. Mercina, p. 179
- GROPOSUL, deal, s. Delinești, p. 109
- GROS, arabil, s. Ciuchici, p. 93
- GROȘ, deal, s. Gârliște, p. 131
- GROȘANAȚI, arabil, s. Ravensca, p. 247
- GROȘI, 1. arabil, s. Șopotul Nou, p. 289; 2. arabil, s. Maidan, p. 176; 3. arabil, s. Mercina, p. 179; 4. arabil, s. Mocerîș, p. 184
- GROZII, 1. arabil, s. Moldovița, p. 195; 2. culme, s. Moldovița, p. 195
- GRUI, vale, s. Gârbovăț, p. 128
- GRUIUL DOBII, deal, s. Surducul Mare, p. 287
- GRUNAR, 1. vale, s. Rafnic, p. 241; 2. deal, s. Rafnic, p. 241
- GRUNI, 1. arabil, s. Țerova, p. 306; 2. arabil, s. Vărădia, p. 320; 3. deal, s. Mocerîș, p. 184
- GRUNIU LOTRULUI, deal, s. Apadia, p. 33
- GRUNIUL LUI EPURE, deal, s. Vasiova, p. 313
- GRUNIUL LUI FREANȚ, arabil, s. Jitin, p. 163
- GRUNIUL LUI JĂLĂ, deal, s. Bocșa Română, p. 57
- GRUNIUL LUNG, 1. deal, s. Goruia, p. 139; 2. deal, s. Țerova, p. 306
- GRUNIUL OGRĂZII, deal, s. Ohabîța, p. 210

GRUNIUL OLTENII, culme, s. Ohabîța, p. 210
GRUNIUL PRUNILOR, deal, s. Cârnecea, p. 86
GRUNZI, arabil, s. Pătaș, p. 222
GURA APĂZII, arabil, s. Apadia, p. 33
GURA FLORII, arabil, s. Moceriș, p. 184
GURA LUI BOȚOC, vale, s. Gârliște, p. 131
GURA LUNCII, 1. pârau, s. Bocșa Română, p. 57; 2. vale, s. Bocșa Română, p. 57
GURA SATULUI, arabil, s. Moniom, p. 186
GURA SELIȘTII, pârau, s. Gârliște, p. 131
GURA VĂII, 1. arabil, s. Delinești, p. 109; 2. arabil, s. Valeadeni, p. 308; 3. arabil, s. Pătaș, p. 221
GURA VRANCULUI, vale, s. Apadia, p. 33
GURGU, arabil, s. Pătaș, p. 221

H.

HABÂT, munte, s. Moceriș, p. 184
HAJDUCKI HRT, deal, s. Radimna, p. 240
HANDRA, arabil, s. Ezeriș, p. 121
HARESOVAC, arabil, s. Carașova, p. 79
HARIȘ, arabil, s. Bănia, p. 35
HÂRBOACE, arabil, s. Greoni, p. 143
HELEȘUG, pârau, s. Pătaș, p. 222
HERGIONI, vârf de deal, s. Pătaș, p. 222
HOTAR, 1. arabil, s. Bozovici, p. 67; 2. arabil, s. Milcoveni, p. 182; 3. ogaș, s. Milcoveni, p. 182; 4. deal, s. Rafnic, p. 241
HOTARELE, vârf de deal, s. Pătaș, p. 222
HOTARNIȚA, arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64
HRTOVY, deal, s. Divici, p. 111

I.

IABÂLȘINA, 1. arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. pârau, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 3. potecă, s. Borlovenii Vechi, p. 64
IABÂLCINA, arabil, s. Prigor, p. 232

- IABUCE, deal, s. Moldova Veche, p. 193
IANCINA, 1. pârau, s. Vodnic, p. 338; 2. deal, s. Vodnic, p. 338
IARIȘTE, deal, s. Lupac, p. 171
IAVIȘTE, apă, s. Lupac, p. 171
IAZUL MIC, arabil, s. Petrila, p. 224
IBERLAND, arabil, s. Comorâște, p. 99
IBOZ, arabil, s. Ramna, p. 243
ICLEȚ, pârau, s. Prigor, p. 232
ICLOȚ, arabil, s. Prigor, p. 232
IELOCA MARE, pârau, s. Rudăria, p. 259
IELOȘIȚA, arabil, s. Prigor, p. 232
IEPURINI, arabil, s. Broșteni, p. 73
IERVAN, pârau, s. Carașova, p. 79
IGAZEU, pârau, s. Târnova, p. 297
IGĂZĂU, 1. pârau, s. Valeadeni, p. 308; 2. arabil, s. Apadia, p. 33
IGNEAC, arabil, s. Vodnic, p. 338
ILILECI, arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64
ILISCEE, deal, s. Vărădia, p. 321
ILOȚ, arabil, s. Prilipeț, p. 236
ILOȚI, deal, s. Rudăria, p. 259
ILOVA, câmp, s. Bănia, p. 35
IOȘIA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
IOȚA, vale, s. Calina, p. 76
IOVAN, arabil, s. Lupac, p. 171
IOVARNATA, munte, s. Rudăria, p. 259
IRVENIC, vale, s. Belobreșca, p. 40
ISPOD, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
IVANEASA, 1. arabil, s. Vodnic, p. 338; 2. vale, s. Vodnic, p. 338
IVAȘCU, pârau, s. Moniom, p. 186
IZA ȘANȚA, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
IZLAZ, 1. arabil, s. Cârnecea, p. 86; 2. arabil, s. Iam, p. 149; 3. arabil, s. Măcești, p. 177; 4. arabil, s. Milcoveni, p. 182
IZLAZUL MARE, arabil, s. Comorâște, p. 99
IZLAZUL MIC, arabil, s. Comorâște, p. 99
IZVĂREȚ, arabil, s. Lupac, p. 171
IZVOR, 1. deal, s. Comorâște, p. 99; 2. crâng, s. Gârnic, p. 135
IZVORÂȘTE, deal, s. Bigăr, p. 51
IZVORUL BĂCIULUI, pârau, s. Petrila, p. 224

IZVORUL BISERICII, pârâu, s. Petrila, p. 224
IZVORUL BREAZOVEI, pârâu, s. Văliug, p. 315
IZVORUL BUN, arabil, s. Pătaș, p. 221
IZVORUL CALD, apă, s. Bărbosu, p. 38
IZVORUL CU ALUNI, pârâu, s. Moldovița, p. 195
IZVORUL FLORICICA, pârâu, s. Șușca, p. 294
IZVORUL JIANULUI, pârâu, s. Padina-Matei, p. 220
IZVORUL LUPULUI, pârâu, s. Ohabîța, p. 210
IZVORUL MIC, pârâu, s. Văliug, p. 315
IZVORUL OLTENII, pârâu, s. Ohabîța, p. 210
IZVORUL RAGINA, pârâu, s. Padina-Matei, p. 220
IZVORUL RĂU, pârâu, s. Văliug, p. 315
IZVORUL SOCRULUI, pârâu, s. Apadia, p. 33
IZVORUL SPOREȘTILOI, pârâu, s. Moldovița, p. 195
IZVORUL TOPILI, pârâu, s. Moldovița, p. 195
IZVORUL VERNICULUI, pârâu, s. Ramna, p. 243
IZVORUL, 1. pârâu, s. Dognecea, p. 114; 2. pârâu, s. Surducul Mare, p. 287; 3. vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286

Î.

ÎNTRE GABROVEȚI, arabil, s. Bănia, p. 35
ÎNTRE OGAȘE, padină, s. Ohabîța, p. 210
ÎNTRE PĂTAȘE, arabil, s. Pătaș, p. 221
ÎNTRE SELCOVEȚE, arabil, s. Vărădia, p. 320
ÎNTRE VĂI, 1. deal, s. Bănia, p. 35; 2. arabil, s. Greoni, p. 143

J.

JABUCIȚA, arabil, s. Radimna, p. 240
JADODENE, arabil, s. Gornia, p. 143
JÂCA, arabil, s. Iersig, p. 153
JÂR, poteacă, s. Văliug, p. 316
JELEN, 1. arabil, s. Rafnic, p. 241; 2. deal, s. Rafnic, p. 241
JELOVA, 1. pârâu, s. Berzasca, p. 45; 2. vârf, s. Berzasca, p. 45
JERIȚA, arabil, s. Călnic, p. 82

JESENAVAC, arabil, s. Clocotici, p. 99
JITIAN, arabil, s. Bănia, p. 35
JITIANU, 1. deal, s. Bănia, p. 35; 2. crâng, s. Bănia, p. 35
JITIN, 1. râu, s. Ciudanovița, p. 96; 2. pârau, s. Steierdorf-Anina, p. 286;
3. vale, s. Jitin, p. 163
JIURÎȚA, pârau, s. Socolari, p. 284
JIVIȚA, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
JOSENI, crâng, s. Vrani, p. 339
JOSNIA DOLINA, arabil, s. Divici, p. 111
JOVERNATA, vale, s. Rudăria, p. 259
JUMANCA, crâng, s. Steierdorf-Anina, p. 286286
JUPALNIC, 1. pârau, s. Rafnic, p. 241; 2. vale, s. Rafnic, p. 241

K.

KALINOVAT, arabil, s. Divici, p. 111
KICEV, deal, s. Iabalcea, p. 147
KILIAVI HRT, deal, s. Divici, p. 111
KLADJEȘ, deal, s. Rafnic, p. 241
KLOHADISKA KIHA, arabil, s. Clocotici, p. 98
KOD BARE, vale, s. Vodnic, p. 338
KOD BELINI, arabil, s. Nermet, p. 204
KOLARNIȚA, arabil, s. Divici, p. 111
KOMARNIC, pârau, s. Iabalcea, p. 147
KOMORAY, arabil, s. Clocotici, p. 99
KORLAN, culme, s. Nermet, p. 204
KORYSKI PUT, arabil, s. Divici, p. 111
KOVELIȘTE, deal, s. Carașova, p. 97
KRAI MOGHILĂ, arabil, s. Carașova, p. 79
KRIȘOVA, deal, s. Iabalcea, p. 147
KÜBECK, crâng, s. Steierdorf-Anina, p. 286
KUSATAK, arabil, s. Divici, p. 111

L.

LA CRUCE, crâng, s. Bogodint, p. 61

- LA DUZI, arabil, s. Belobreșca, p. 40
LA GROȘI, arabil, s. Vărădia, p. 320
LA VĂRSĂTURI, vale, s. Vărădia, p. 321
LAC, 1. arabil, s. Coronini, p. 103; 2. arabil, s. Rusova Veche, p. 264
LACUL CU ALUNI, arabil, s. Prilipeț, p. 236
LACUL CU RĂCHITĂ, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179
LACUL CU TRESTIE, lac, s. Cărbunari, p. 80
LACUL DRACULUI, 1. lac, s. Cărbunari, p. 80; 2. lac, s. Șopotul Nou, p. 289
LACUL LUI ANDRAȘ, arabil, s. Prilipeț, p. 236
LACUL MANIULUI, 1. baltă, s. Maidan, p. 176; 2. baltă, s. Mercina, p. 179; 3. arabil, s. Maidan, p. 176; 4. arabil, s. Mercina, p. 179
LACUL NEGRU, arabil, s. Prilipeț, p. 236
LACUL RADINA, arabil, s. Știnăpari, p. 293
LACUL ROȘU, lac, s. Padina-Matei, p. 220
LACUL SĂRAT, arabil, s. Pătaș, p. 221
LACUL SPERLII, arabil, s. Bănia, p. 35
LACUL STOICAN, baltă, s. Sasca Română, p. 269
LACUL, crâng, s. Sichevita, p. 275
LADIERU, arabil, s. Câlnic, p. 82
LAGER, deal, s. Cărbunari, p. 80
LALINO BRDO, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
LATAMAȘ, pârau, s. Carașova, p. 79
LATCU HRT, deal, s. Lupac, p. 171
LAȚCANI, arabil, s. Delinești, p. 109
LAȚOVA, arabil, s. Nicolinț, p. 205
LAZ, vale, s. Doman, p. 116
LAZARNIAC, arabil, s. Lupac, p. 171
LAZUL LIPAȘICA, arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64
LAZUL, vârful de deal, s. Pătaș, p. 222
LAZURI, 1. vale, s. Duleu, p. 118; 2. arabil, s. Oravița, p. 213
LĂPUȘNIC, pârau, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
LĂSAHEI, arabil, s. Padina-Matei, p. 220
LĂTUROANEA MICĂ, pârau, s. Ohabita, p. 210
LĂȚUGU CEL MARE, pârau, s. Apadia, p. 33
LĂUTAR, arabil, s. Bozovici, p. 67
LEORDIȘ, arabil, s. Știnăpari, p. 293
LEPCIN, vale, s. Gârbovăț, p. 128
LEPEDAT, arabil, s. Câlnic, p. 82

- LERNIȚA, vale, s. Bocșa Montană, p. 57
LIBORAJDIA, pârau, s. Coronini, p. 103
LIEVI POTOȚ, vale, s. Divici, p. 111
LIGHIDIA, pârau, s. Bozovici, p. 67
LILEȘ CULME, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
LILIAȚ, culme, s. Nermet, p. 204
LINDINA, pârau, s. Potoc, p. 230
LIPAR, 1. crâng, s. Zlatița, p. 343; 2. deal, s. Zlatița, p. 343
LIPAȘCA, 1. pârau, s. Borlovenii Noi, p. 62; 2. deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
LIPLIA, 1. arabil, s. Rafnic, p. 241; 2. deal, s. Rafnic, p. 241
LISA POIANA, vârf de deal, s. Zlatița, p. 343
LISA POLIANA, deal, s. Radimna, p. 240
LISE POIANA, arabil, s. Berzasca, p. 44
LIȘAVA, 1. apă, s. Greoni, p. 143; 2. vale, s. Oravița, p. 213; 3. pârau, s. Maidan, p. 176; 4. pârau, s. Mercina, p. 179
LIUBORAJDIA, 1. arabil, s. Sichevita, p. 275; 2. vale, s. Sichevita, p. 275
LIVADIȚA, 1. arabil, s. Coronini, p. 103; 2. pârau, s. Coronini, p. 103; 3. arabil, s. Sichevita, p. 275
LIVEZI, 1. arabil, s. Berliște, p. 42; 2. arabil, s. Bocșa Română, p. 57; 3. arabil, s. Tirol, p. 305; 4. arabil, s. Vrani, p. 339; 5. deal, s. Vrani, p. 339; 6. arabil, s. Milcoveni, p. 182
LIVEZILE DE JOS, arabil, s. Vărădia, p. 320
LIVEZILE DE SUS, arabil, s. Vărădia, p. 321
LIVEZILE LUNGI, arabil, s. Vrani, p. 339
LIVEZILE SCURTE, arabil, s. Vrani, p. 339
LIVEZILE, arabil, s. Rusova Veche, p. 264
LOCVA, 1. arabil, s. Belobreșca, p. 40; 2. vârf, s. Belobreșca, p. 40; 3. deal, s. Zlatița, p. 343
LOFINCUL, vale, s. Calina, p. 76
LOGI, arabil, s. Ravensca, p. 247
LOGOR, arabil, s. Bocșa Română, p. 54
LOLCA, arabil, s. Pătaș, p. 221
LOZNIC, 1. deal, s. Calina, p. 76; 2. arabil, s. Maidan, p. 176; 3. arabil, s. Mercina, p. 179
LUCASEVAȚ, deal, s. Sfânta Elena, p. 274
LUCII, arabil, s. Ciuchici, p. 93
LUDOVITA, 1. arabil, s. Pătaș, p. 222; 2. vârf de deal, s. Pătaș, p. 222
LUGOJANA, arabil, s. Fizeș, p. 123

- LUIJOR, deal, s. Sichevița, p. 275
LUNCA BĂNIII, câmp, s. Bănia, p. 35
LUNCA BÂRZULUI, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
LUNCA BISERICII, arabil, s. Sasca Română, p. 269
LUNCA CALULUI, arabil, s. Brebul, p. 69
LUNCA CICLOVEI, arabil, s. Răcășdia, p. 248
LUNCA COȘULUI, arabil, s. Goruia, p. 139
LUNCA DE JOS, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
LUNCA DE LA VALE, arabil, s. Ezeriș, p. 121
LUNCA DE SUS, 1. arabil, s. Prilipeț, p. 236; 2. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
LUNCA DENII, arabil, s. Ohabia, p. 210
LUNCA GHIMILEEI, arabil, s. Prilipeț, p. 236
LUNCA GRUNI, arabil, s. Ciudanovița, p. 96
LUNCA LUI IVAN, arabil, s. Pătaș, p. 221
LUNCA MARE, arabil, s. Goruia, p. 139
LUNCA MICĂ, arabil, s. Ezeriș, p. 121
LUNCA NEAGULUI, arabil, s. Bozovici, p. 67
LUNCA POMOSTULUI, arabil, s. Reșița, p. 252
LUNCA RĂCĂȘDIEI, arabil, s. Ciclova Română, p. 89
LUNCA ROVINA, arabil, s. Oravița, p. 213
LUNCA SATULUI, 1. arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. arabil, s. Dalboșeț, p. 106
LUNCA SCHIOPULUI, arabil, s. Sasca Română, p. 269
LUNCA ȘTIUBEIULUI, arabil, s. Prilipeț, p. 236
LUNCA, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. arabil, s. Bocșa Română, p. 57; 3. arabil, s. Calina, p. 76; 4. arabil, s. Călnic, p. 82; 5. arabil, s. Ciudanovița, p. 96; 6. deal, s. Ciudanovița, p. 96; 7. arabil, s. Comorâște, p. 99; 8. vale, s. Comorâște, p. 99; 9. arabil, s. Gârliște, p. 131; 10. arabil, s. Ilidia, p. 158; 11. arabil, s. Izgar, p. 160; 12. arabil, s. Rudăria, p. 259; 13. arabil, s. Rusova Nouă, p. 262; 14. crâng, s. Sichevița, p. 275; 15. arabil, s. Slatina Nera, p. 277; 16. arabil, s. Socolari, p. 284; 17. arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 18. arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 393; 19. arabil, s. Țerova, p. 306; 20. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164; 21. arabil, s. Lescovița, p. 167; 22. vale, s. Lescovița, p. 167; 23. arabil, s. Milcoveni, p. 182; 24. arabil, s. Pătaș, p. 221; 25. arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226; 26. arabil, s. Prigor, p. 232; 27. arabil, s. Răcășdia, p. 248; 28. arabil, s. Rafnic, p. 241; 29. arabil, s. Bogodint, p. 61; 30. arabil, s. Greoni, p. 143; 31. arabil, s. Apadia, p. 33

LUNCI, 1. arabil, s. Macoviște, p. 172; 2. culme, s. Macoviște, p. 172
LUNGA, arabil, s. Jitin, p. 163
LUPAC, apă, s. Lupac, p. 171
LUPACICA FAȚA, arabil, s. Lupac, p. 171
LUPOANEA, câmp, s. Bănia, p. 35
LUPRETOS, deal, s. Zlatița, p. 343
LUTUȘONI, arabil, s. Soceni, p. 280

M.

MACEA, arabil, s. Călnic, p. 82
MACICI, 1. crâng, s. Maidan, p. 176; 2. crâng, s. Mercina, p. 179
MAHALA, arabil, s. Clocotici, p. 99
MAIER, arabil, s. Bocșa Montană, p. 54
MAJSTORSKI HRT, deal, s. Radimna, p. 240
MALA CIOACA, pârau, s. Vodnic, p. 338
MALA STRAJEVIȚA, arabil, s. Radimna, p. 240
MALI BREG, culme, s. Nermet, p. 204
MALI LUG, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
MALI ZABEL, deal, s. Carașova, p. 79
MALVRAGULUIA, arabil, s. Socol, p. 281
MANGIULA, arabil, s. Rusova Veche, p. 264
MARCOVĂȚ, vale, s. Lupac, p. 171
MARGIANOVA, arabil, s. Rudăria, p. 259
MARGINEA, arabil, s. Bogodint, p. 61
MARIN, pârau, s. Rudăria, p. 259
MARINBREG, arabil, s. Vodnic, p. 338
MARIN-IZVOR, pârau, s. Rudăria, p. 259
MARTINOVĂȚ, arabil, s. Sichevița, p. 275
MATCA NANDRAȘ, pârau, s. Cârnecea, p. 86
MATCA URSULUI, pârau, s. Cârnecea, p. 86
MATCA, arabil, s. Berzovia, p. 48
MĂCIUCI, vârf de deal, s. Pătaș, p. 222
MĂGURA, 1. colină, s. Delinești, p. 106; 2. arabil, s. Moniom, p. 186
MĂGURENI, arabil, s. Greoni, p. 143
MĂGURICEA, 1. arabil, s. Moniom, p. 186; 2. deal, s. Moniom, p. 186
MĂRILĂ, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
MĂȘCĂȘENI, 1. arabil, s. Ilidia, p. 158; 2. pârau, s. Ilidia, p. 158

- MĂTULEȘTI, arabil, s. Delinești, p. 106
MĂZĂRĂU, arabil, s. Goruia, p. 139
MECHECHEU, culme, s. Nermet, p. 204
MEDJU REKA, vale, s. Carașova, p. 79
MEDRESCU, arabil, s. Călnic, p. 82
MEDREȘUL MARE, 1. vale, s. Bocșa Montană, p. 55; 2. pârau, s. Vasiova, p. 313
MEDREȘUL MIC, 1. vale, s. Bocșa Montană, p. 55; 2. pârau, s. Vasiova, p. 313
MEDVEDNIC, deal, s. Câmpia, p. 84
MEIA, deal, s. Liubcova, p. 170
MEIA LUI NOVAC, deal, s. Liubcova, p. 170
MELANUL, culme, s. Ciudanovița, p. 96
MELIUG, 1. arabil, s. Mocerîș, p. 184; 2. deal, s. Mocerîș, p. 184
MERCINA MARE, arabil, s. Broșteni, p. 73
MERCINA MICĂ, arabil, s. Broșteni, p. 73
MERCINII, deal, s. Vărădia, p. 321
MERI/ JABUCIȚA, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
MESTECĂNOASA, arabil, s. Țerova, p. 306
MESTECĂNOSUL, deal, s. Țerova, p. 306
MEȘDIN, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
MEZDRACIA, deal, s. Vărădia, p. 321
MEZIȘTEA BUZARIU, arabil, s. Brebul, p. 69
MEZIȘTEA SLATINA, arabil, s. Brebul, p. 69
MEZIȘTEA STRÂMTURII, arabil, s. Brebul, p. 69
MEZIȘTEA VERZELOR, arabil, s. Brebul, p. 69
MICIOANE, arabil, s. Vărădia, p. 320
MICIONII, deal, s. Vărădia, p. 321
MICOȘ, pârau, s. Bogodinț, p. 61
MICOȘUL SEC, vale, s. Slatina Nera, p. 277
MICȘA, culme, s. Goruia, p. 139
MIETU, pârau, s. Târnova, p. 297
MIJESCUȚU, pârau, s. Delinești, p. 106
MIJLOC, arabil, s. Iertof, p. 155
MILADINCUL, deal, s. Ciudanovița, p. 96
MILATIN POTO, pârau, s. Liubcova, p. 170
MILOASA, culme, s. Călnic, p. 82
MINIȘ, 1. pârau, s. Bozovici, p. 67; 2. râu, s. Steierdorf-Anina, p. 286
MIRIȘTI, arabil, s. Nicolinț, p. 205

- MISNE, arabil, s. Radimna, p. 240
MIȘCU, deal, s. Sasca Română, p. 269
MIZESCU, pârau, s. Delinești, p. 106
MLACA, 1. arabil, s. Agadici, p. 29; 2. arabil, s. Târnova, p. 297; 3. vale, s. Târnova, p. 297; 4. arabil, s. Liubcova, p. 170
MLAȘTINI / PAPIȘTAȘ, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
MLĂCHIȘTE, arabil, s. Lescovița, p. 167
MLĂCI, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. arabil, s. Naidăș, p. 198
MOACA, arabil, s. Moniom, p. 186
MOARA CIBII, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
MOARA PEMULUI, crâng, s. Putna, p. 238
MOCIR GREDI, arabil, s. Sichevița, p. 275
MOCIUR, arabil, s. Reșița, p. 252
MOCȘANDRA, crâng, s. Sasca Română, p. 269
MOGHILA, 1. deal, s. Calina, p. 76; 2. arabil, s. Carașova, p. 79; 3. culme, s. Gârliște, p. 131
MOGHILIȚA, 1. arabil, s. Carașova, p. 79; 2. culme, s. Nermet, p. 204
MOGHIUBREG, deal, s. Vodnic, p. 338
MONEA, arabil, s. Bogodinț, p. 61
MONIOM, culme, s. Moniom, p. 186
MORAVIȚA, pârau, s. Bocșa Română, p. 57
MORMÂNT, pârau, s. Valeadeni, p. 308
MORTIANĂȘ, arabil, s. Bocșa Română, p. 57
MOȘANDRA, 1. munte, s. Dalboșeț, p. 107; 2. deal, s. Bănia, p. 35; 3. câmp, s. Bănia, p. 35; 4. crâng, s. Bănia, p. 35
MOȘNIC, râu, s. Bigăr, p. 51
MOTOVOIA, munte, s. Pătaș, p. 222
MOZGOVȘTILOR, arabil, s. Ciuchici, p. 93
MRACOVIE, arabil, s. Izgar, p. 160
MUDEVIȚA, culme, s. Padina-Matei, p. 220
MUKEA, deal, s. Iabalcea, p. 147
MUNTELE BĂINULUI, munte, s. Sichevița, p. 275
MUNTELE TOMEI, munte, s. Pătaș, p. 222
MUSCALA, arabil, s. Vrăniuț, p. 341
MUSCALĂ, arabil, s. Prilipeț, p. 236
MUȘUROAIE, arabil, s. Milcoveni, p. 182

N.

NAIDĂȘ, culme, s. Petrila, p. 224

NANDRAȘUL, 1. pârau, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 2. arabil, s. Cârnecea, p. 86

NANDROȘA, arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301

NANU, vale, s. Bocșa Montană, p. 55

NARCUȘEV HRT, deal, s. Divici, p. 111

NĂCÂRCA, câmp, s. Bănia, p. 35

NECĂTURILE, arabil, s. Șușca, p. 294

NEDECLIA, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179

NEGARA, 1. arabil, s. Vărădia, p. 320; 2. deal, s. Vărădia, p. 321

NEGOSLAȘUL, arabil, s. Doman, p. 116

NEGRAIA, 1. pârau, s. Surducul Mare, p. 287; 2. deal, s. Surducul Mare, p. 287

NERA, 1. râu, s. Zlatița, p. 343; 2. râu, s. Bănia, p. 35; 3. râu, s. Bogodint, p. 61; 4. râu, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 5. râu, s. Bozovici, p. 67; 6. râu, s. Câmpia, p. 84; 7. râu, s. Dalboșeț, p. 106; 8. râu, s. Gârbovăț, p. 128; 9. râu, s. Sasca Română, p. 269; 10. râu, s. Slatina Nera, p. 277; 11. râu, s. Socol, p. 281; 12. râu, s. Șopotul Nou, p. 289; 13. râu, s. Lăpușnicul Mare, p. 164; 14. râu, s. Lescovița, p. 167; 15. râuri, s. Moceriș, p. 184; 16. râu, s. Naidăș, p. 198; 17. râu, s. Pătaș, p. 222; 18. râu, s. Petrila, p. 224; 19. apă, s. Prilipeț, p. 236

NEREȘTIA, pârau, s. Giurgiova, p. 136

NEREȘTIA MARE, arabil, s. Giurgiova, p. 136

NEREȘTIA MICĂ, arabil, s. Giurgiova, p. 136

NEREȘTIOARA, arabil, s. Giurgiova, p. 136

NERMEGI, pârau, s. Nermet, p. 204

NERMEȘ, pârau, s. Brebul, p. 69

NERMICI, 1. pârau, s. Carașova, p. 79; 2. vale, s. Carașova, p. 79

NICOLINȚ, pârau, s. Ciuchici, p. 93

NIKINBREG, arabil, s. Carașova, p. 79

NIMIȘEI, arabil, s. Călnic, p. 82

NIVE POD GAICI, arabil, s. Moldova Veche, p. 193

NOUĂ, 1. arabil, s. Sfânta Elena, p. 274; 2. deal, s. Sfânta Elena, p. 274

O.

OBANA, arabil, s. Ciclova Română, p. 89

OBÂRȘA, 1. deal, s. Țerova, p. 306; 2. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164

- OBÂRȘA GUGHII, deal, s. Țerova, p. 306
OBÂRȘA LUI MATEȘ, deal, s. Apadia, p. 33
OBÂRȘIA FEȚULUI, arabil, s. Jitin, p. 163
OBÂRȘIA LUNGII, arabil, s. Jitin, p. 163
OBÂRȘIA MÂTNIC, deal, s. Delinești, p. 109
OBÂRȘIA RADINII, vale, s. Cărbunari, p. 80
OBÂRȘIA SELEȘTIUȚEI, deal, s. Ravensca, p. 247
OBÂRȘIA VETRINEI, arabil, s. Pătaș, p. 221
OBÂRȘIA, 1. câmp, s. Bănia, p. 35; 2. culme, s. Gârliște, p. 131; 3. ogaș, s. Sasca Română, p. 269; 4. arabil, s. Moniom, p. 186; 5. culme, s. Moniom, p. 186
OBÂRȘII, arabil, s. Vărădia, p. 320
OBÂRȘIILE, crâng, s. Sasca Română, p. 269
OBÂRȘITURA, câmp, s. Bănia, p. 35
OBERLAND, arabil, s. Răcășdia, p. 248
OBLIȚA, deal, s. Ilidia, p. 158
OBORU BOILOR, deal, s. Socolari, p. 284
OBREGELE, arabil, s. Vrani, p. 339
OBREJA, 1. arabil, s. Bogodint, p. 61; 2. crâng, s. Jitin, p. 163
OBRIȘCA, pârau, s. Carașova, p. 79
OBZOVAR, arabil, s. Divici, p. 111
OCHIU, 1. deal, s. Goruia, p. 139; 2. culme, s. Ilidia, p. 158
OCHIUL BEIULUI, lac, s. Socolari, p. 284
OCIMBREG, deal, s. Rafnic, p. 241
OCOALE DEALUL PETRILEI, arabil, s. Macoviște, p. 172
OCOALE, 1. arabil, s. Greoni, p. 143; 2. arabil, s. Rusova Veche, p. 264; 3. vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303
OCOL, arabil, s. Fizeș, p. 123
ODĂI, 1. arabil, s. Delinești, p. 109; 2. deal, s. Moceriș, p. 184
ODOBAȘNIȚA, deal, s. Moceriș, p. 184
OGAȘ, arabil, s. Țerova, p. 306
OGAȘELE MARI, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
OGAȘELE MICI, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
OGAȘELE VÂNII, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
OGAȘELE, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
OGAȘU BĂII, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘU COLȚANULUI, pârau, s. Bocșa Montană, p. 54
OGAȘU CORCANULUI, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘU MARCU, pârau, s. Bănia, p. 35

- OGAȘU RĂU, ogaș, s. Delinești, p. 109
OGAȘU SOFRI, arabil, s. Bănia, p. 35
OGAȘU TURCULUI, 1. arabil, s. Comorâște, p. 99; 2. arabil, s. Duleu, p. 118
OGAȘU VĂLIUGEL, pârau, s. Văliug, p. 315
OGAȘUL ALMĂJAN, pârau, s. Vasiova, p. 313
OGAȘUL ARNIAGIULUI, vale, s. Prilipeț, p. 236
OGAȘUL ASCUȚIT, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
OGAȘUL BABEI, ogaș, s. Pătaș, p. 222
OGAȘUL BABII, 1. ogaș, s. Berzasca, p. 45; 2. poteacă, s. Ciudanovița, p. 96
OGAȘUL BALI, 1. pârau, s. Cârnecea, p. 86; 2. vale, s. Gârbovăț, p. 128
OGAȘUL BARBULUI, deal, s. Bocșa Română, p. 57
OGAȘUL BARNII, pârau, s. Moniom, p. 186
OGAȘUL BELCII, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL BETII, ogaș, s. Văliug, p. 316
OGAȘUL BRAD, 1. ogaș, s. Maidan, p. 176; 2. ogaș, s. Mercina, p. 179
OGAȘUL BRENEȚULUI, pârau, s. Rudăria, p. 259
OGAȘU BUIANU, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL BUNEI, ogaș, s. Jitin, p. 163
OGAȘUL BURTULUI, ogaș, s. Pătaș, p. 222
OGAȘUL BUZĂGIEI, ogaș, s. Sichevița, p. 275
OGAȘUL CÂRLIGELOR, ogaș, s. Borlovenii Vechi, p. 264
OGAȘUL CÂRPINIȘ, arabil, s. Brebul, p. 69
OGAȘUL CERBULUI, vale, s. Știnăpari, p. 293
OGAȘUL CERETULUI, ogaș, s. Pojejena de Jos, p. 226
OGAȘUL CERNELII, pârau, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL CILIA, 1. ogaș, s. Maidan, p. 176; 2. ogaș, s. Mercina, p. 179
OGAȘUL CIOCHINI, vale, s. Naidăș, p. 198
OGAȘUL COLCHI, arabil, s. Biniș, p. 52
OGAȘUL CONSTANTIN, ogaș, s. Văliug, p. 316
OGAȘUL CORBULUI, pârau, s. Bănia, p. 35
OGAȘU CORNIȘ, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL COȘULUI, ogaș, s. Bogodint, p. 61
OGAȘUL CRAII, ogaș, s. Ticvaniul Mare, p. 301
OGAȘUL CU APĂ, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
OGAȘUL CU CIREȘI, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL CU CUȚELE, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL CU FUSU, ogaș, s. Văliug, p. 316
OGAȘUL CU PLOPI, 1. pârau, s. Putna, p. 238; 2. munte, s. Putna, p. 238

- OGAȘUL CU PRUNI, ogaș, s. Sichevița, p. 275
OGAȘUL CU RACI, ogaș, s. Cărbunari, p. 80
OGAȘUL CU TRESTIE, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL CUCULUI, 1. vale, s. Ciclova Română, p. 89; 2. ogaș, s. Pătaș, p. 221
OGAȘUL CUPTOREAN, ogaș, s. Văliug, p. 316
OGAȘUL CUPTORULUI, 1. ogaș, s. Maidan, p. 176; 2. ogaș, s. Mercina, p. 179
OGAȘUL DINTRE OGAȘE, arabil, s. Rusova Nouă, p. 262
OGAȘUL ENĂȘONILOR, ogaș, s. Ticvaniul Mare, p. 301
OGAȘUL EPURE, pârau, s. Lescovița, p. 167
OGAȘUL FÂNTÂNII, 1. vale, s. Goruia, p. 139; 2. pârau, s. Valeadeni, p. 308
OGAȘUL FĂGEAN, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
OGAȘUL FETEI, pârau, s. Rudăria, p. 259
OGAȘUL FOIOFIULUI, ogaș, s. Jitin, p. 163
OGAȘUL FRAPȘENII, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL FURNICII, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL GABROVA, pârau, s. Lescovița, p. 167
OGAȘUL GÂȘTII, pârau, s. Lescovița, p. 167
OGAȘUL GĂURII, poteacă, s. Ciudanovița, p. 96
OGAȘUL GIOTOȘI, pârau, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL GIURGIULUI, deal, s. Giurgiova, p. 136
OGAȘUL GOSNA, pârau, s. Văliug, p. 316
OGAȘUL GRÂSTA, arabil, s. Rusova Nouă, p. 262
OGAȘUL IERILOR, pârau, s. Gornia, p. 138
OGAȘUL IORGONILOR, arabil, s. Doclin, p. 113
OGAȘUL IUZII, deal, s. Bocșa Română, p. 57
OGAȘUL IZVORULUI, poteacă, s. Ciudanovița, p. 96
OGAȘUL HALDII, arabil, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL JEBII, deal, s. Bocșa Română, p. 57
OGAȘUL LALCHII, ogaș, s. Pătaș, p. 222
OGAȘUL LALII, pârau, s. Goruia, p. 139
OGAȘUL LATAȘEF, ogaș, s. Pojejena de Sus, p. 228
OGAȘUL LĂTURONII, pârau, s. Ohabîța, p. 210
OGAȘUL LUCHII, ogaș, s. Ticvaniul Mare, p. 301
OGAȘUL LUI BĂIAȘ, culme, s. Moldovița, p. 195
OGAȘUL LUI BOCȘAN, padină, s. Ohabîța, p. 210
OGAȘUL LUI BOȘCU, vale, s. Răcășdia, p. 248
OGAȘUL LUI BREBU, pârau, s. Bănia, p. 35

- OGAȘUL LUI COROVLE, arabil, s. Petrila, p. 224
OGAȘUL LUI DÂNET, ogaș, s. Bogodint, p. 61
OGAȘUL LUI GHEORGHITĂ, arabil, s. Rusova Nouă, p. 262
OGAȘUL LUI IVAN, ogaș, s. Pătaș, p. 222
OGAȘUL LUI JOCH, ogaș, s. Putna, p. 238
OGAȘUL LUI MEGHELEȘ, pârau, s. Gornia, p. 138
OGAȘUL LUI MIHAI, 1. arabil, s. Putna, p. 238; 2. ogaș, s. Putna, p. 238
OGAȘUL LUI PĂSUI, arabil, s. Putna, p. 238
OGAȘUL LUI PIȚU, ogaș, s. Berzasca, p. 45
OGAȘUL LUI TELEPIU, arabil, s. Doclin, p. 113
OGAȘUL LUI VODĂ, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL LUNETI, ogaș, s. Berzasca, p. 45
OGAȘUL LUNG, 1. arabil, s. Cârnecea, p. 86; 2. pârau, s. Cârnecea, p. 86;
3. vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303
OGAȘUL LUNGII, ogaș, s. Jitin, p. 163
OGAȘUL LUNGULUI, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
OGAȘUL LUT, arabil, s. Doclin, p. 113
OGAȘUL MACIȘULUI, 1. ogaș, s. Maidan, p. 176; 2. ogaș, s. Mercina, p. 179
OGAȘUL MALULUI, vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303
OGAȘUL MARE, 1. vale, s. Răcășdia, p. 248; 2. crâng, s. Slatina Nera, p. 277;
3. vale, s. Slatina Nera, p. 277; 4. deal, s. Liubcova, p. 170; 5. deal, s.
Macoviște, p. 172; 6. pârau, s. Moniom, p. 186; 7. pârau, s. Potoc, p. 230;
8. pârau, s. Bocșa Montană, p. 54; 9. vale, s. Broșteni, p. 73
OGAȘUL MARGĂU, arabil, s. Cârnecea, p. 86
OGAȘUL MARONI, pârau, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL MĂCIN, pârau, s. Văliug, p. 315
OGAȘUL MĂGURA, pârau, s. Bocșa Montană, p. 54
OGAȘUL MĂRCII, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
OGAȘUL MIC, 1. arabil, s. Ciuchici, p. 93; 2. pârau, s. Moniom, p. 186;
3. vale, s. Broșteni, p. 73
OGAȘUL MICIODAN, pârau, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL MICLUȚII, pârau, s. Valeadeni, p. 308
OGAȘUL MIEILOR, ogaș, s. Jitin, p. 163
OGAȘUL MINII, vale, s. Târnova, p. 297
OGAȘUL MIZESCU, pârau, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL MLĂGII, arabil, s. Ciclova Română, p. 89
OGAȘUL MORII, 1. pârau, s. Surducul Mare, p. 287; 2. arabil, s. Moceris,
p. 184
OGAȘUL MOZII, pârau, s. Gornia, p. 139

- OGAȘUL NEAMȚULUI, ogaș, s. Berzasca, p. 45
OGAȘUL NECHII, pârâu, s. Gornia, p. 138
OGAȘUL NELSI, arabil, s. Doclin, p. 113
OGAȘUL NEMȚILOR, pârâu, s. Văliug, p. 315
OGAȘUL NUCILOR, arabil, s. Șușca, p. 294
OGAȘUL OCRUGLICICHI, colină, s. Socol, p. 281
OGAȘUL OGII, ogaș, s. Bogodint, p. 61
OGAȘUL OPIR, arabil, s. Doclin, p. 113
OGAȘUL PÂRVULUI, arabil, s. Bozovici, p. 67
OGAȘUL PÂSUI, pârâu, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL PERILOR, pârâu, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL PODULUI, ogaș, s. Sichevița, p. 275
OGAȘUL POMOSTULUI, pârâu, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL POPII, 1. arabil, s. Șușca, p. 294; 2. ogaș, s. Maidan, p. 176;
3. pârâu, s. Moniom, p. 186; 4. ogaș, s. Mercina, p. 179
OGAȘUL PUII, pârâu, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL RAFNICULUI, ogaș, s. Rafnic, p. 241
OGAȘUL RĂDULEȚI, pârâu, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL RĂDULINI, ogaș, s. Pătaș, p. 222
OGAȘUL RĂINI, ogaș, s. Pojejena de Jos, p. 226
OGAȘUL RĂU, 1. pârâu, s. Biniș, p. 52; 2. arabil, s. Gârbovăț, p. 128; 3.
vare, s. Slatina Nera, p. 277
OGAȘUL ROMÂN, pârâu, s. Lescovița, p. 167
OGAȘUL RUSCHII, pârâu, s. Naidăș, p. 198
OGAȘUL SATULUI, poteacă, s. Ciudanovița, p. 96
OGAȘUL SAUGER, pârâu, s. Lescovița, p. 167
OGAȘUL SÂRBULUI, 1. pârâu, s. Bănia, p. 35; 2. pârâu, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL SCHENDE, ogaș, s. Radimna, p. 240
OGAȘUL SECAȘ, arabil, s. Brebul, p. 69
OGAȘUL SOARELUI, vare, s. Goruia, p. 139
OGAȘUL SPĂHII, pârâu, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL SPĂTARULUI, pârâu, s. Apadia, p. 33
OGAȘUL STANCIULUI, ogaș, s. Ticvaniul Mare, p. 301
OGAȘUL STRÂMBĂ, arabil, s. Brebul, p. 69
OGAȘUL ȘERPILORE, pârâu, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL ȘTEFONI, arabil, s. Brebul, p. 69
OGAȘUL ȘTEICA, arabil, s. Brebul, p. 69
OGAȘUL ȘTEICHII, ogaș, s. Ticvaniul Mare, p. 301
OGAȘUL TĂONULUI, pârâu, s. Ohabita, p. 210

- OGAȘUL TURCULUI, vale, s. Goruia, p. 139
OGAȘUL ȚARINEI, pârau, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL ȚIGANILOR, ogaș, s. Ticvaniul Mare, p. 301
OGAȘUL ȚIGANULUI / ȚIGANSCHI POTOC, ogaș, s. Pojejena de Sus, p. 228
OGAȘUL UNGHEȚ, ogaș, s. Bogodint, p. 61
OGAȘUL URSULUI, 1. ogaș, s. Maidan, p. 176; 2. ogaș, s. Mercina, p. 179; 3. ogaș, s. Moceriș, p. 184
OGAȘUL VALEA MARE, pârau, s. Șușca, p. 294
OGAȘUL VETRINUȚEI, ogaș, s. Pătaș, p. 222
OGAȘUL VEZURINI, arabil, s. Brebul, p. 69
OGAȘUL VIDRA, culme, s. Moldovița, p. 195
OGAȘUL VIDULUI, pârau, s. Berzasca, p. 45
OGAȘUL VIEZURE, pârau, s. Lescovița, p. 167
OGAȘUL VIILOR, vale, s. Ciclova Română, p. 89
OGAȘUL VINII, pârau, s. Bănia, p. 35
OGAȘUL VIZURINEI, ogaș, s. Pătaș, p. 222
OGAȘUL VULPII, ogaș, s. Cărbunari, p. 80
OGAȘUL ZĂRII, ogaș, s. Pojejena de Jos, p. 226
OGAȘURILE, vale, s. Calina, p. 76
OGĂȘELE, 1. arabil, s. Broșteni, p. 73; 2. arabil, s. Prilipeț, p. 236; 3. arabil, s. Răcășdia, p. 248
OGEȘA, apă, s. Berliște, p. 42
OGOARELE, arabil, s. Vrăniut, p. 341
OGRADA, 1. arabil, s. Zlatița, p. 343; 2. vale, s. Comorâște, p. 99; 3. arabil, s. Gârbovăț, p. 128
OGRĂZI, 1. arabil, s. Broșteni, p. 73; 2.; arabil, s. Vărădia, p. 320; 3. deal, s. Vărădia, p. 321; 4. arabil, s. Ohabița, p. 210
OLARIU, pârau, s. Moniom, p. 186
OLĂRȘIA, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
OLBICI, deal, s. Gârliște, p. 131
OLENICA, 1. vale, s. Doman, p. 116; 2. arabil, s. Doman, p. 116
OLGE, arabil, s. Oravița, p. 213
OLTANI, munte, s. Dalboșeț, p. 106
OLZOVAR, 1. arabil, s. Măcești, p. 177; 2. deal, s. Măcești, p. 177
OMĂVIȚA, colină, s. Belobreșca, p. 40
ORA, arabil, s. Oravița, p. 213
ORACICI, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
ORASTICI, pârau, s. Lăpușnicul Mare, p. 164

ORAVIȚA, 1. vale, s. Oravița, p. 213; 2. râu, s. Liubcova, p. 170
ORBĂȚ, arabil, s. Mocerîș, p. 184
ORBUL, arabil, s. Delinești, p. 109
ORBULIN HRT, arabil, s. Divici, p. 111
ORLICA, arabil, s. Lescovița, p. 167
ORLOVIȚA, deal, s. Belobreșca, p. 40
ORNIȚA, 1. arabil, s. Vărădia, p. 320; 2. crâng, s. Vărădia, p. 321
OROSCHI, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
OSIAC, 1. pârau, s. Comorâște, p. 99; 2. arabil, s. Forotic, p. 125. pârau, s. Forotic, p. 125
OSMAN, 1. arabil, s. Naidăș, p. 198; 2. vale, s. Naidăș, p. 198
OSOINA, deal, s. Dalboșeț, p. 106
OSTRU, 1. crâng, s. Ciudanovița, p. 96; 2. arabil, s. Iertof, p. 155
OTAR, arabil, s. Berzasca, p. 44
OȚILEAN BREG, deal, s. Clocotici, p. 99

P.

PADAS, deal, s. Carașova, p. 79
PADEJELUL MARE, arabil, s. Bozovici, p. 67
PADEJELUL MIC, arabil, s. Bozovici, p. 67
PADINA ADÂNCĂ, arabil, s. Sichevița, p. 275
PADINA AFUNDĂ, arabil, s. Vasiova, p. 313
PADINA BOANEI, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. colină, s. Bănia, p. 35
PADINA CĂPRARULUI, arabil, s. Padina-Matei, p. 220
PADINA LAȚOVA, arabil, s. Răcășdia, p. 248
PADINA LUNGULUI, arabil, s. Cârnecea, p. 86
PADINA OBÂRȘIEI, arabil, s. Padina-Matei, p. 220
PADINA SEACĂ, 1. vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286; 2. ogaș, s. Văliug, p. 316
PADINA ȚIGĂNEASCĂ, arabil, s. Liubcova, p. 170
PADINA, 1. arabil, s. Carașova, p. 79; 2. arabil, s. Cârnecea, p. 86; 3. culme, s. Ciclova Montană, p. 87; 4. arabil, s. Ciuchici, p. 93; 5. arabil, s. Ciuchici, p. 93; 6. arabil, s. Divici, p. 111; 7. arabil, s. Moldova Veche, p. 193; 8. padină, s. Ohabîța, p. 210; 9. arabil, s. Radîmna, p. 240
PADINI, 1. poteacă, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. arabil, s. Slatina Nera, p. 277; 3. arabil, s. Oravița, p. 213; 4. arabil, s. Mocerîș, p. 184; 5. arabil, s. Pătaș, p. 221

- PADINSCHI RECA, arabil, s. Radimna, p. 240
PADOS, arabil, s. Carașova, p. 79
PAMNI-IZVOR, pârâu, s. Rudăria, p. 259
PANA LUI CIOARĂ, arabil, s. Ciuchici, p. 93
PANĂ DĂMOANE, arabil, s. Greoni, p. 143
PANICAVA, vale, s. Carașova, p. 79
PANIN BREG, deal, s. Vodnic, p. 338
PARAGINEA, arabil, s. Bozovici, p. 67
PASAK, deal, s. Carașova, p. 79
PASTOANE, colină, s. Fizeș, p. 123
PAȘAN, arabil, s. Prigor, p. 232
PAULA, 1. arabil, s. Tirol, p. 305; 2. deal, s. Tirol, p. 305
PAULOVA GREDA, deal, s. Liubcova, p. 170
PĂDURIȘA / SUMARIȚA, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
PĂGINI, 1. arabil, s. Vărădia, p. 320; 2. vale, s. Vărădia, p. 321; 3. ogaș, s. Vărădia, p. 321; 4. arabil, s. Mocerîș, p. 184
PĂRĂUL CĂNTARULUI, pârâu, s. Apadia, p. 33
PĂRĂUL CĂRLIGELOR, pârâu, s. Borlovenii Vechi, p. 64
PĂRĂUL MILADINULUI, pârâu, s. Jitin, p. 163
PĂRĂUL VRĂJLINȚULUI, pârâu, s. Borlovenii Vechi, p. 64
PĂTĂȘEL, pârâu, s. Pătaș, p. 222
PĂULEASCA, munte, s. Steierdorf-Anina, p. 286
PĂULIȚA, pârâu, s. Tirol, p. 305
PĂZĂRIȘTE, 1. colină, s. Gornia, p. 138; 2. deal, s. Gornia, p. 138
PĂCIOȘU, vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303
PĂRĂUL CĂRPENIȘ, pârâu, s. Brebul, p. 69
PĂRĂUL SECAȘ, pârâu, s. Brebul, p. 69
PĂRCIUL MARE, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
PĂRCIUL MIC, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
PĂRLITURI, munte, s. Cărbunari, p. 80
PĂRLOAGA, arabil, s. Bocșa Română, p. 57
PĂRLOAGE, arabil, s. Berzasca, p. 44
PĂRLOG, arabil, s. Divici, p. 111
PĂRȘETURI, arabil, s. Răcășdia, p. 248
PE MARGINI, arabil, s. Răcășdia, p. 248
PE VALE, arabil, s. Delinești, p. 109
PE VALEȘ, crâng, s. Vărădia, p. 321
PE VRANI, arabil, s. Răcășdia, p. 248

- PE VĂRĂDII, vale, s. Vărădia, p. 321
- PECILI, crâng, s. Berzasca, p. 45
- PEICOANE, 1. arabil, s. Brezon, p. 71; 2. deal, s. Forotic, p. 125
- PELEȘ, 1. arabil, s. Valeadeni, p. 308; 2. pârau, s. Valeadeni, p. 308
- PERETUL, arabil, s. Iersig, p. 153
- PERI, 1. arabil, s. Lescovița, p. 167; 2. arabil, s. Pojejena de Jos, p. 226; 3. deal, s. Mocerîș, p. 184
- PERIȘ, 1. arabil, s. Ciclova Română, p. 89; 2. pârau, s. Ciclova Română, p. 89; 3. vale, s. Gârliște, p. 131; 4. arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303; 5. arabil, s. Pătaș, p. 221; 6. vârf de deal, s. Pătaș, p. 222; 7. arabil, s. Răcășdia, p. 248; 8. arabil, s. Vărădia, p. 320
- PERNAT, arabil, s. Mocerîș, p. 184
- PERSINUL MARE, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
- PERSINUL MIC, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
- PERTIȘOR, arabil, s. Lescovița, p. 167
- PESCARU, pârau, s. Valeapai, p. 310
- PESTE BEI, arabil, s. Potoc, p. 230
- PESTE CÂMP, arabil, s. Iersig, p. 153
- PESTE CHICHEREG, arabil, s. Potoc, p. 230
- PESTE DEAL, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
- PESTE IGAZĂU, arabil, s. Apadia, p. 33
- PESTE NERA, arabil, s. Bozovici, p. 67
- PESTE PADINA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
- PEȘTERE, 1. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164; 2. vale, s. Padina-Matei, p. 220
- PETCUȘEL, deal, s. Vodnic, p. 338
- PETELIVA PADINA, vale, s. Lupac, p. 171
- PETRILE ALBE, deal, s. Goruia, p. 139
- PETRILIANUL, deal, s. Padina-Matei, p. 220
- PETRILOVA, pârau, s. Ciuchici, p. 93
- PETRIȘUL, 1. vârf, s. Sasca Română, p. 269; 2. poteacă, s. Sasca Română, p. 269
- PETROASA, vale, s. Cărbunari, p. 80
- PETROZAN, deal, s. Bărbosu, p. 38
- PETRU ȘI PAVEL, pârau, s. Dognecea, p. 114
- PETRU VÂRF, arabil, s. Doman, p. 116
- PIATRA ALBA, 1. munte, 1357 m, s. Ilidia, p. 158; 2. câmp, s. Bănia, p. 35; 3. deal, s. Cuptoare - Secul, p. 104; 4. deal, s. Zlatița, p. 343; 5. arabil, s. Prilipeț, p. 236

- PIATRA DE STRAJĂ, deal, s. Ohabîța, p. 210
PIATRA MARE, 1. deal, s. Coronini, p. 103; 2. deal, s. Duleu, p. 118
PIATRA MOȘULUI, arabil, s. Delinești, p. 109
PIATRA MOTOVEI, vârf de deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
PIATRA NEDEII, vârf de munte, s. Văliug, p. 316
PICĂTURI, arabil, s. Berliște, p. 42
PICICOANEA, deal, s. Șopotul Nou, p. 289
PIETRILE ALBE, deal, s. Bigăr, p. 51
PIETRILE ARSE, arabil, s. Prilipeț, p. 236
PIETROSU, vale, s. Bocșa Montană, p. 55
PILUSTA, deal, s. Mocerîș, p. 184
PINCUL, vale, s. Grădinari, p. 142
PINET, deal, s. Carașova, p. 79
PIONI, arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301
PIPA, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
PLAIURI, arabil, s. Macoviște, p. 172
PLANINA, arabil, s. Divici, p. 111
PLANȚA, deal, s. Ciudanovița, p. 96
PLAUDIȘTE, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
PLEȘIVA, 1. munte, s. Mocerîș, p. 184; 2. deal, s. Potoc, p. 230
PLEȘU, deal, s. Vasiova, p. 313
PLOPA, arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286
PLOPI CÂMP, arabil, s. Gârbovăț, p. 128
PLOPI, 1. deal, s. Călnic, p. 82; 2. arabil, s. Ciortea, p. 91; 3. deal, s. Delinești, p. 109
PLOSTIN, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
POD KANTARAM, deal, s. Rafnic, p. 241
POD KRNJACAM, arabil, s. Nermet, p. 204
PODUL MORȚILOR, crâng, s. Slatina Nera, p. 277
POENELE MARI, deal, s. Vărădia, p. 321
POENI, 1. deal, s. Giurgiova, p. 136; 2. deal, s. Surducul Mare, p. 287; 3. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164; 4. arabil, s. Moldovița, p. 195; 5. arabil, s. Padina-Matei, p. 220; 6. deal, s. Ramna, p. 243
POENILE DOBRIȚA, arabil, s. Moldovița, p. 195
POENILE MARI, arabil, s. Vărădia, p. 320
POENILE MICI, arabil, s. Vărădia, p. 320
POENILE SECAȘULUI, deal, s. Giurgiova, p. 136
POENIȚA, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
POGACI, arabil, s. Liubcova, p. 170

- POGAIA, deal, s. Borlovenii Noi, p. 62
- POGARA, 1. deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. arabil, s. Gârbovăț, p. 128; 3. arabil, s. Putna, p. 238; 4. deal, s. Putna, p. 238; 5. munte, s. Putna, p. 238
- POGARUL, vale, s. Cuptoare - Secul, p. 104
- POGĂNIȘ, 1. râu, s. Duleu, p. 118; 2. pârau, s. Brebul, p. 69; 3. râu, s. Delinești, p. 109; 4. râu, s. Iersig, p. 153; 5. râu, s. Bărbosu, p. 38; 6. râu, s. Ohabița, p. 210
- POHOANCĂ, arabil, s. Bocșa Română, p. 57
- POIANA, 1. arabil, s. Grădinari, p. 142; 2. deal, s. Cârnecea, p. 86; 3. arabil, s. Izgar, p. 160; 4. crâng, s. Zlatița, p. 343
- POIANA BARNEI, arabil, s. Văliug, p. 315
- POIANA BEȚII, 1. arabil, s. Văliug, p. 315; 2. poteacă, s. Văliug, p. 316
- POIANA BOBULUI, poiană, s. Ohabița, p. 210
- POIANA BULZA, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
- POIANA CU MĂRU, poiană, s. Ohabița, p. 210
- POIANA CUSEC, crâng, s. Steierdorf-Anina, p. 286
- POIANA FIZEȘULUI, arabil, s. Vărădia, p. 320
- POIANA FLĂMÂNDĂ, arabil, s. Vărădia, p. 320
- POIANA GUI, vale, s. Gârbovăț, p. 128
- POIANA HOȚULUI, colină, s. Bănia, p. 35
- POIANA LARGĂ, deal, s. Doclin, p. 113
- POIANA LOVEȚ, arabil, s. Văliug, p. 315
- POIANA LUI FRAPȚIU, deal, s. Doclin, p. 113
- POIANA LUI MARCU, poiană, s. Ohabița, p. 210
- POIANA LUNGĂ, deal, s. Berzasca, p. 45
- POIANA MARE, 1. arabil, s. Coronini, p. 103; 2. crâng, s. Sasca Română, p. 269; 3. colină, s. Sasca Română, p. 269; 4. arabil, s. Sichevița, p. 275
- POIANA MEULUI, deal, s. Doclin, p. 113
- POIANA PONORULUI, arabil, s. Doman, p. 116
- POIANA RUSCA, deal, s. Ciclova Montană, p. 87
- POIANA TOMII, arabil, s. Giurgiova, p. 136
- POIANA URSULUI, munte, s. Carașova, p. 79
- POIANA VIEZURINI, arabil, s. Ciortea, p. 91
- POIENI, 1. arabil, s. Broșteni, p. 73; 2. arabil, s. Ciuchici, p. 93; 3. arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 4. arabil, s. Apadia, p. 33
- POIENILE BOINII, arabil, s. Șopotul Nou, p. 289
- POIENILE GOȚII, poiană, s. Ohabița, p. 210
- POIENILE, 1. culme, s. Gârliște, p. 131; 2. vale, s. Goruia, p. 139; 3. culme, s. Goruia, p. 139

- POJAR, 1. arabil, s. Bozovici, p. 67; 2. deal, s. Bozovici, p. 67
POLAME MARI, deal, s. Cărbunari, p. 80
POLENIȚA, arabil, s. Lupac, p. 171
POLIANA, colină, s. Belobreșca, p. 40
POLIASCA, deal, s. Bigăr, p. 51
POLIȘTE, arabil, s. Borlovenii Noi, p. 62
POLIȚOANEA, vale, s. Soceni, p. 280
POLJANA, vale, s. Rafnic, p. 241
POLNOVĂȚ, ogaș, s. Văliug, p. 316
POLOAGA, vârf, s. Berzasca, p. 45
POLOAME, deal, s. Dalboșeț, p. 106
POLOANE, 1. vârf, s. Berzasca, p. 45; 2. vale, s. Rudăria, p. 259
POLOM, 1. munte, s. Gârliște, p. 131; 2. arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286
POLOȘTIA VĂCARULUI, arabil, s. Bănia, p. 35
POLUL, arabil, s. Coronini, p. 103
POMETE, deal, s. Ciclova Română, p. 89
POMOȘTI, arabil, s. Răcășdia, p. 248
PONEASCA, 1. arabil, s. Bozovici, p. 67; 2. râu, s. Bozovici, p. 67
PONOARE, 1. arabil, s. Oravița, p. 213; 2. arabil, s. Ohabița, p. 210
PONOAVE, 1. deal, s. Ciclova Română, p. 89; 2. arabil, s. Ciuchici, p. 93;
3. deal, s. Ohabița, p. 210; 4. vale, s. Grădinari, p. 142
PONOR, 1. deal, s. Cuptoare - Secul, p. 104; 2. munte, s. Doman, p. 116;
3. crâng, s. Steierdorf-Anina, p. 287; 4. pârâu, s. Steierdorf-Anina,
p. 287; 5. arabil, s. Doman, p. 116
PONSA, deal, s. Doman, p. 116
POPIN POTOC, arabil, s. Divici, p. 111
POPIȚA, colină, s. Fizeș, p. 123
POPONIA, arabil, s. Șușca, p. 294
POPOVA, 1. arabil, s. Borlovenii Noi, p. 62; 2. vale, s. Borlovenii Noi,
p. 62; 3. arabil, s. Dalboșeț, p. 106; 4. munte, s. Dalboșeț, p. 107
POPOVACIA, arabil, s. Bozovici, p. 67
PORCAR, arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286
PORED IARUGA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
POȘTAL, arabil, s. Răcășdia, p. 248
POTECĂ DOGNECII, poteacă, s. Biniș, p. 53
POTECĂ GĂGIȘENILOR, 1. poteacă, s. Maidan, p. 176; 2. poteacă,
s. Mercina, p. 179
POTECĂ GRUIȚII, poteacă, s. Pojejena de Jos, p. 226
POTECĂ MEZEI, poteacă, s. Putna, p. 238

- POTECA OCNEI DE FIER, poteacă, s. Biniș, p. 53
POTECA RADIMNEI, poteacă, s. Pojejena de Sus, p. 228
POTECA SCHIOPULUI, 1. poteacă, s. Maidan, p. 176; 2. potecă, s. Mercina, p. 179
POTECA SELIN, poteacă, s. Putna, p. 238
POTECA ȘOPOTEANULUI, poteacă, s. Borlovenii Vechi, p. 64
POTECA TIROLULUI, poteacă, s. Biniș, p. 53
POTECA ȚĂRANULUI, 1. poteacă, s. Pojejena de Jos, p. 226; 2. poteacă, s. Mocerîș, p. 184
POTOC, 1. pârâu, s. Gârnic, p. 135; 2. pârâu, s. Ticvaniul Mic, p. 305; 5. culme, s. Petrila, p. 224
POTOCUL, 1. arabil, s. Macoviște, p. 172; 2. râu, s. Macoviște, p. 172; 3. culme, s. Macoviște, p. 172; 4. arabil, s. Potoc, p. 230; 5. pârâu, s. Potoc, p. 230
POTOCU, vale, s. Vărădia, p. 321
POTOCULUI, deal, s. Vărădia, p. 321
POTOLOVĂȚUL, pârâu, s. Vasiova, p. 313
PRAGHICI, arabil, s. Pătaș, p. 2214
PRĂVĂLIA, vale, s. Gârbovăț, p. 128
PRECA-BRESLAVA, arabil, s. Milcoveni, p. 182
PRECO RECA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
PRECO RIECO, arabil, s. Divici, p. 111
PREDILCOVA, 1. arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286; 2. pârâu, s. Steierdorf-Anina, p. 286
PREDOVA, pârâu, s. Țerova, p. 306
PREGĂDA, 1. vale, s. Rudăria, p. 259; 2. munte, s. Rudăria, p. 259
PREHADA CIREȘILOR, munte, s. Cărbunari, p. 80
PRELOAGE, crâng, s. Berzasca, p. 45
PREOD, culme, s. Ohabia, p. 210
PRIGOR, 1. pârâu, s. Prigor, p. 232; 2. vale, s. Putna, p. 238
PRIGORE, arabil, s. Pătaș, p. 221
PRIHOC, deal, s. Coronini, p. 103
PRIHOD, arabil, s. Padina-Matei, p. 220
PRILIPTOANEA, câmp, s. Bănia, p. 35
PRINIȚUL, munte, s. Pătaș, p. 222
PRIODUL, poteacă, s. Sasca Română, p. 269
PRIPOR, 1. munte, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. arabil, s. Iam, p. 149
PRIPORUL IUTE, poteacă, s. Gârnic, p. 135
PRIPORUL MARE, arabil, s. Sichevita, p. 275

- PRISACA, arabil, s. Răcășdia, p. 248
PRISĂCI, culme, s. Goruia, p. 139
PRISĂCINA, pârau, s. Rudăria, p. 259
PRISLAVA, arabil, s. Milcoveni, p. 182
PRISLOAPE, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
PRISLOP, 1. colină, s. Delinești, p. 109; 2. arabil, s. Rudăria, p. 259;
3. deal, s. Văliug, p. 315
PROIȘTE, deal, s. Liubcova, p. 170
PROLAZ, vale, s. Carașova, p. 79
PRUND, crâng, s. Bogodinț, p. 61
PRVA RECA, 1. arabil, s. Măcești, p. 177; 2. pârau, s. Măcești, p. 177;
3. arabil, s. Moldova Veche, p. 193; 4. pârau, s. Moldova Veche, p. 193
PUPĂZĂ, arabil, s. Fizeș, p. 123
PURCAREȚ, 1. arabil, s. Bărbosu, p. 38; 2. deal, s. Bărbosu, p. 38
PURCARIU, arabil, s. Vărădia, p. 320
PURECEA, arabil, s. Fizeș, p. 123
PURGINA, deal, s. Berzasca, p. 45
PURICOANEA, vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303
PURNIA, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179
PUSTA, arabil, s. Gârbovăț, p. 128
PUTNA, pârau, s. Putna, p. 238
PUTNIȚA, 1. crâng, s. Putna, p. 238; 2. pârau, s. Putna, p. 238; 3. munte,
s. Putna, p. 238

R.

- RACHIȚI, 1. deal, s. Putna, p. 238; 2. arabil, s. Moceriș, p. 184
RADIMNA, pârau, s. Radimna, p. 240
RADINA MARE, pârau, s. Știnăpari, p. 293
RADINA MICĂ, pârau, s. Știnăpari, p. 293
RADINIȚA, pârau, s. Știnăpari, p. 293
RADOVANOV SMIDA, arabil, s. Măcești, p. 177
RADUSCA, arabil, s. Oravița, p. 213
RAFNIC, pârau, s. Rafnic, p. 241
RAGINA, pârau, s. Moldovița, p. 195
RAICA, deal, s. Gârliște, p. 131
RAINA, arabil, s. Ohabia, p. 210
RANCHINA, deal, s. Reșița, p. 252

- RASOVAT, arabil, s. Divici, p. 111
RASTACICO-POLIE, arabil, s. Carașova, p. 79
RAȘCARNIȚA, arabil, s. Divici, p. 111
RAVENSCA, 1. arabil, s. Sichevița, p. 275; 2. vale, s. Sichevița, p. 275
RAVIȘTE, arabil, s. Iabalcea, p. 147
RĂCĂȘDIA, pârau, s. Nicolinț, p. 205
RĂCĂȘDIANA, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
RĂCĂȘTIUȚA, 1. arabil, s. Ciclova Română, p. 89; 2. pârau, s. Ciclova Română, p. 89; 3. pârau, s. Răcășdia, p. 248
RĂCHITA, 1. arabil, s. Delinești, p. 109; 2. arabil, s. Gârbovăț, p. 128; 3. arabil, s. Șopotul Nou, p. 289; 4. pârau, s. Șopotul Nou, p. 289; 5. deal, s. Șopotul Nou, p. 289; 6. arabil, s. Văliug, p. 315
RĂDUȘCA, arabil, s. Broșteni, p. 73
RĂPȘAG, 1. vale, s. Jitin, p. 163; 2. pârau, s. Jitin, p. 163; 3. arabil, s. Maidan, p. 176; 4. arabil, s. Mercina, p. 179; 5. arabil, s. Jitin, p. 163
RĂRIȘIU35L, arabil, s. Bănia, p. 35
RĂSTOACA, 1. vale, s. Vrani, p. 339; 2. arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 3. arabil, s. Vrani, p. 330; 4. deal, s. Vrani, p. 339
RĂȘADA, deal, s. Ciclova Română, p. 89
RĂTAIA, baltă, s. Milcoveni, p. 182
RĂȚOIU, colină, s. Văliug, p. 316
RĂUNIȘTE, arabil, s. Bozovici, p. 67
RĂURNIC, arabil, s. Țerova, p. 306
RĂZBOIU, 1. arabil, s. Broșteni, p. 73; 2. arabil, s. Greoni, p. 143
RÂPA ÎNALTĂ, 1. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164; 2. deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
RÂPA ROȘIE, deal, s. Padina-Matei, p. 220
RÂPA, arabil, s. Delinești, p. 109
RÂPI, arabil, s. Macoviște, p. 172
RÂT, 1. crâng, s. Berzasca, p. 45; 2. arabil, s. Divici, p. 111; 3. arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303; 4. arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228; 5. arabil, s. Radimna, p. 240; 6. arabil, s. Moceriș, p. 184
RÂTU MORII, arabil, s. Vărădia, p. 320
RÂTU FARONILOR, arabil, s. Apadia, p. 33
RÂTUL BOCȘEI, arabil, s. Vasiova, p. 313
RÂTUL MARE, arabil, s. Potoc, p. 230
RÂTUL MIC, arabil, s. Potoc, p. 230
RÂTUL POPII, arabil, s. Berzasca, p. 44

- RÂTUL SÂRBESC, arabil, s. Potoc, p. 230
RÂTUL, arabil, s. Milcoveni, p. 182
RÂUL BOȘNEACULUI, pârau, s. Moldova Veche, p. 193
RÂUL MARE, 1. pârau, s. Ilidia, p. 158; 2. pârau, s. Ciclova Română, p. 89
RÂUL ȘUȘCHII, arabil, s. Șușca, p. 294
RECÎȚA, vale, s. Belobreșca, p. 40
REGINA, arabil, s. Valeadeni, p. 308
RENO-POTOC, ogaș, s. Pojejena de Sus, p. 228
REȘIȚA, 1. arabil, s. Dalboșeț, p. 106; 2. pârau, s. Dalboșeț, p. 106
RIBIȘ, pârau, s. Socol, p. 281
RIECA, vale, s. Pojejena de Jos, p. 226
RIFCIUN, deal, s. Carașova, p. 79
RIȘOVEȚI, arabil, s. Putna, p. 238
ROATA, pârau, s. Moniom, p. 186
ROGOAZA, 1. arabil, s. Moniom, p. 186; 2. deal, s. Moniom, p. 186;
3. arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
ROLUL, culme, s. Ciclova Montană, p. 87
ROMÂNECE, arabil, s. Vărădia, p. 320
ROȘNIȚA, arabil, s. Mocerîș, p. 184
ROVINA, 1. deal, s. Biniș, p. 52; 2. arabil, s. Vărădia, p. 320; 3. arabil,
s. Răcășdia, p. 248
ROVINE, 1. arabil, s. Agadici, p. 29; 2. râu, s. Biniș, p. 52; 3. arabil,
s. Bocșa Română, p. 57; 4. arabil, s. Ilidia, p. 158; 5. arabil,
s. Surducul Mare, p. 287; 6. arabil, s. Vrani, p. 339; 7. arabil,
s. Vărniiuț, p. 341; 8. arabil, s. Berliște, p. 42
RUDĂRIA MARE, pârau, s. Rudăria, p. 259
RUDĂRIA MICĂ, pârau, s. Rudăria, p. 259
RUDĂRIA, arabil, s. Prilipeț, p. 236
RUDINA, 1. munte, s. Rudăria, p. 259; 2. arabil, s. Socol, p. 281
RUJET, arabil, s. Gârnic, p. 135
RUNCA, arabil, s. Padina-Matei, p. 220
RUNCEA, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
RUSALIILE, pârau, s. Dognecea, p. 114
RUȘOVA NOUĂ, pârau, s. Nicolinț, p. 205
RUȘCHIA, arabil, s. Vărădia, p. 320
RUȘNIC, 1. arabil, s. Rudăria, p. 259; 2. deal, s. Rudăria, p. 259; 3. arabil,
s. Prigor, p. 232; 4. arabil, s. Prilipeț, p. 236; 5. arabil, s. Berliște,
p. 42; 6. pârau, s. Iam, p. 149; 7. arabil, s. Milcoveni, p. 182

S.

- SADURI, arabil, s. Rusova Nouă, p. 262
SALIMBREG, deal, s. Rafnic, p. 241
SAMAR, arabil, s. Liubcova, p. 170
SAMUIL, deal, s. Știnăpari, p. 293
SARENAC, arabil, s. Socol, p. 281
SATUL BĂTRÂN, arabil, s. Iersig, p. 153
SĂLCIȚA, pârau, s. Comorâște, p. 99
SĂLCOVĂȚ, 1. arabil, s. Vărădia, p. 320; 2. vale, s. Vărădia, p. 321
SĂLINIȘ, arabil, s. Vrani, p. 339
SĂLIUȘTIUȚA, pârau, s. Sasca Română, p. 269
SĂRACU, arabil, s. Macoviște, p. 172
SĂRBESC, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
SCHENDER, deal, s. Lescovița, p. 167
SCOARȚA, vale, s. Bocșa Montană, p. 55
SCOC, 1. arabil, s. Prigor, p. 232; 2. arabil, s. Putna, p. 238
SCORUȘ, 1. deal, s. Prigor, p. 232; 2. deal, s. Moceriș, p. 184
SCRÂNCIOV, deal, s. Naidăș, p. 198
SCROBANIA, arabil, s. Comorâște, p. 99
SEBEȘANA, arabil, s. Bărbosu, p. 38
SECAȘ, 1. pârau, s. Calina, p. 76; 2. pârau, s. Valeadeni, p. 308
SECĂRȘIA, deal, s. Călnic, p. 82
SEDLOC, vale, s. Belobreșca, p. 40
SELEȘTIUȚA, 1. arabil, s. Milcoveni, p. 182; 2. arabil, s. Naidăș, p. 198;
3. arabil, s. Vărădia, p. 320
SELEUȘ, arabil, s. Ciuchici, p. 93
SELIN, 1. arabil, s. Prigor, p. 232; 2. pârau, s. Prigor, p. 232; 3. arabil,
s. Putna, p. 238
SELIȘTE, 1. arabil, s. Berliște, p. 42; 2. arabil, s. Sichevița, p. 275; 3.; deal, s.
Bărbosu, p. 38; 4. arabil, s. Belobreșca, p. 40; 5. arabil, s. Berzasca, p. 44;
6. arabil, s. Bogodint, p. 61; 7. arabil, s. Grădinari, p. 142; 8. arabil, s.
Dalboșeț, p. 106; 9. vale, s. Gârliște, p. 131; 10. arabil, s. Ilidia, p. 158;
11. vale, s. Ilidia, p. 158; 12. arabil, s. Izgar, p. 160; 13. arabil, s. Vasiova,
p. 313; 14. arabil, s. Vodnic, p. 338; 15. arabil, s. Oravița, p. 213; 16.
arabil, s. Lescovița, p. 167; 17. arabil, s. Moldova Veche, p. 193; 18.
arabil, s. Naidăș, p. 198; 19. arabil, s. Pătaș, p. 221; 20. arabil, s. Pojejena
de Jos, p. 226; 21. deal, s. Ramna, p. 243
SELSCA RIECA, apă, s. Divici, p. 111

- SELSKI POTOC, vale, s. Divici, p. 111
- SEMENIC, 1. munte, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. munte, s. Văliug, p. 315;
3. munte, s. Pătaș, p. 222
- SEMIȚA, pârau, s. Comorâște, p. 99
- SEST, arabil, s. Pătaș, p. 221
- SESTUL, vârf de deal, s. Pătaș, p. 222
- SEȘ, poiană, s. Ohabîța, p. 210
- SFÂNTA ELENA, poteacă, s. Gârnic, p. 135
- SFÂRLEAC, 1. arabil, s. Putna, p. 238; 2. vârf de munte, s. Putna, p. 238;
3. arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64
- SFOGEA, 1. pârau, s. Rafnic, p. 241; 2. vale, s. Rafnic, p. 241
- SICHEVIȚA, vale, s. Sichevîța, p. 275
- SIGISMUND, crâng, s. Steierdorf-Anina, p. 286
- SIMERA, arabil, s. Izgar, p. 160
- SINIARSCHI POTOC, culme, s. Liubcova, p. 170
- SIODU, arabil, s. Călnic, p. 82
- SIRENCA (SIRINIC), râu, s. Bigăr, p. 51
- SIRET, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
- SIROCHIBREG, deal, s. Belobreșca, p. 40
- SIROVIȚA, 1. arabil, s. Sfânta Elena, p. 274; 2. arabil, s. Sichevîța, p. 275
- SLANA-BARA, vale, s. Carașova, p. 79
- SLATINA, 1. deal, s. Țerova, p. 306; 2. culme, s. Liubcova, p. 170; 3. deal,
s. Macoviște, p. 172; 4. arabil, s. Măcești, p. 177; 5. culme, s. Ohabîța,
p. 210; 6. față, s. Ohabîța, p. 210
- SLĂTINIC, 1. arabil, s. Bozovici, p. 67; 2. deal, s. Forotic, p. 125; 3. pârau,
s. Comorâște, p. 99; 4. vale, s. Comorâște, p. 99
- SLIVER, 1. arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. deal, s. Borlovenii Vechi,
p. 64
- SLODONI, 1. arabil, s. Broșteni, p. 73; 2. arabil, s. Socolari, p. 284
- SMEDICE, arabil, s. Rusova Veche, p. 264
- SMIDA, 1. pârau, format din Vâna Rafni și Vâna Vernicu, s. Ramna, p. 243;
2. pârau, s. Bocșa Montană, p. 54; 3. arabil, s. Sichevîța, p. 275;
4. arabil, s. Nicolinț, p. 205
- SMIDA BRATOVEI, deal, s. Țerova, p. 306
- SMIDZ, arabil, s. Lescovița, p. 167
- SOCENI, pârau, s. Soceni, p. 280
- SOCOLAVACIA, deal, s. Carașova, p. 79
- SOCOLOCIȚA, pârau, s. Rudăria, p. 259
- SODOL, vale, s. Cuptoare - Secul, p. 104

- SOLOVAN, arabil, s. Brezon, p. 71
SONCA, vale, s. Doman, p. 116
SOPESCU, deal, s. Cuptoare - Secul, p. 104
SORB, arabil, s. Bozovici, p. 67
SOVUICA, arabil, s. Iersig, p. 153
SPĂIA, arabil, s. Vrani, p. 339
SPĂRDOVIȚA, arabil, s. Berliște, p. 42
SPĂRTURA MIRONILOR, arabil, s. Sichevita, p. 275
SPĂRTURI, 1. arabil, s. Broșteni, p. 73; 2. arabil, s. Naidăș, p. 198; 3. vale, s. Naidăș, p. 198; 4. arabil, s. Răcășdia, p. 248; 5. arabil, s. Ravensca, p. 247
SPINETE, arabil, s. Iertof, p. 155
SPINETURI, 1. arabil, s. Maidan, p. 176; 2. arabil, s. Mercina, p. 179
SPINICONI, arabil, s. Socolari, p. 284
SPRE CORHAN, poteacă, s. Bănia, p. 35
SPRUD, arabil, s. Zlatița, p. 343
SREDIN POTO, vale, s. Divici, p. 111
SREDNIAC, 1. deal, s. Steierdorf-Anina, p. 286; 2. arabil, s. Măcești, p. 177; 3. arabil, s. Moldova Veche, p. 193; 4. arabil, s. Radimna, p. 240
STANIAȘA, arabil, s. Cârnecea, p. 86
STARI DIVICI, arabil, s. Divici, p. 111
STARIACA, arabil, s. Clocotici, p. 98
STARIBREG, deal, s. Vodnic, p. 338
STÂNCILOVA, 1. arabil, s. Șopotul Nou, p. 289; 2. pârau, s. Șopotul Nou, p. 289; 3. munte, s. Șopotul Nou, p. 289
STÂNIA, deal, s. Prigor, p. 232
STĂRPARIU, 1. deal, s. Socolari, p. 284; 2. poiană, s. Moceriș, p. 184
STÂNA MĂRULUI, arabil, s. Sichevita, p. 275
STÂNA, arabil, s. Milcoveni, p. 182
STÂNJEN, arabil, s. Văliug, p. 315
STÂRCUL, câmp, s. Bănia, p. 35
STÂRMINA MARE, 1. cârâng, s. Maidan, p. 176; 2. cârâng, s. Mercina, p. 179
STÂRMINA MICĂ, 1. cârâng, s. Maidan, p. 176; 2. cârâng, s. Mercina, p. 179
STEIER, pârau, s. Steierdorf-Anina, p. 286
STEJAR, arabil, s. Prigor, p. 232
STEPCA, arabil, s. Liubcova, p. 170
STERBANA-CIOACA, arabil, s. Rudăria, p. 259
STERCOVĂȚ, vale, s. Lupac, p. 171
STOICONI, 1. vale, s. Ramna, p. 243; 2. deal, s. Ramna, p. 243

- STOINEȘTI, arabil, s. Vasiova, p. 313
STOLYAK, arabil, s. Clocotici, p. 98
STRAINEAC, 1. arabil, s. Ravensca, p. 247; 2. deal, s. Mocerîș, p. 184
STRAINEACUL ORAVIȚEI, deal, s. Ravensca, p. 247
STRAJA-BĂTRÂNĂ, arabil, s. Sfânta Elena, p. 274
STRAJIȚA, 1. arabil, s. Mocerîș, p. 184; 2. deal, s. Mocerîș, p. 184
STRĂZEȘTI, 1. pârâu, s. Apadia, p. 33; 2. vale, s. Apadia, p. 33
STRĂJOIȚA, deal, s. Calina, p. 76
STRÂMBA, 1. pârâu, s. Bocșa Montană, p. 54; 2. pârâu, s. Brebul, p. 69;
3. pârâu, s. Ezerîș, p. 121
STRÂMBUICA, pârâu, s. Brebul, p. 69
STREINEAC, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
STRENIACUL, câmp, s. Bănia, p. 35
STREJEȘTI, pârâu, s. Delinești, p. 109
STRINIAC, deal, s. Socolari, p. 284
STRUNGI, arabil, s. Broșteni, p. 73
STUBEL, 1. arabil, s. Berzasca, p. 44; 2. deal, s. Rudăria, p. 259; 3. arabil,
s. Mocerîș, p. 184
STUPARIU, pârâu, s. Câlnic, p. 82
STUPARUL, 1. arabil, s. Bărbosu, p. 38; 2. deal, s. Bărbosu, p. 38
STUPINA, 1. poiană, s. Cuptoare - Secul, p. 104; 2. colină, s. Văliug,
p. 316; 3. arabil, s. Lescovița, p. 167
STUPINI, 1. arabil, s. Moniom, p. 186; 2. deal, s. Moniom, p. 186;
3. padină, s. Ohabîța, p. 210
STVÂRNIC, vale, s. Clocotici, p. 99
SUB DOS, arabil, s. Țerova, p. 306
SUB FRUNTE, arabil, s. Gârbovăț, p. 128
SUB GRIND, arabil, s. Bănia, p. 35
SUB PIPELCA, arabil, s. Oravița, p. 213
SUB SAT, 1. arabil, s. Șușca, p. 294; 2. arabil, s. Potoc, p. 230
SUB TÂLVA, 1. padină, s. Ohabîța, p. 210; 2. arabil, s. Apadia, p. 33
SUB PERCIU, arabil, s. Bozovici, p. 67
SUDAROBREG, arabil, s. Rafnic, p. 241
SUDOROBREG, deal, s. Rafnic, p. 241
SUHACIA, pârâu, s. Bozovici, p. 67
SUHODUL, arabil, s. Berzasca, p. 44
SULGEȚI, arabil, s. Broșteni, p. 73
SUMBRAC, 1. arabil, s. Iabalcea, p. 147; 2. deal, s. Iabalcea, p. 147

SUPLEA, arabil, s. Coronini, p. 103
SURĂNIAC, arabil, s. Sichevita, p. 275
SURUPINA, vale, s. Târnova, p. 297
SUȘARA, arabil, s. Iam, p. 149
SUTILĂ, deal, s. Delinești, p. 109
SUTISKA, 1. pârau, s. Iabalcea, p. 147; 2. vale, s. Iabalcea, p. 147
SUVA RECA, vale, s. Radimna, p. 240
SUVA, arabil, s. Lupac, p. 171
SUVACA, vale, s. Doman, p. 116
SUVOCIA, vale, s. Cârnecea, p. 86
SVENSCHI PADINA, pârau, s. Vodnic, p. 338
SVENSCHIBREG, deal, s. Vodnic, p. 338
SVINECEA, munte, s. Rudăria, p. 259
SVRACIAC, arabil, s. Radimna, p. 240

Ș.

ȘEIMANUL, arabil, s. Comorâște, p. 99
ȘEST, 1. arabil, s. Fizeș, p. 123; 2. arabil, s. Rudăria, p. 259; 3. arabil, s. Slatina Nera, p. 277; 4. poiană, s. Bozovici, p. 67
ȘESTU CORNIULUI, deal, s. Socolari, p. 284
ȘESURILE, arabil, s. Doman, p. 116
ȘIESU CU FETELE, arabil, s. Doman, p. 116
ȘOANCA, arabil, s. Țerova, p. 306
ȘOCA, arabil, s. Lupac, p. 171
ȘOFAR, 1. deal, s. Țerova, p. 306; 2. arabil, s. Țerova, p. 306
ȘOIMIȚOI, pârau, s. Gârliște, p. 131
ȘOIMU, munte, s. Moceriș, p. 184
ȘOPA, arabil, s. Grădinari, p. 142
ȘUMANCA, pârau, s. Steierdorf-Anina, p. 286
ȘUMIȚA, arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64
ȘUȘARA, 1. arabil, s. Cârnecea, p. 86; 2. arabil, s. Nermet, p. 204
ȘUȘCA, arabil, s. Belobreșca, p. 40
ȘUTAN, arabil, s. Pătaș, p. 221

T.

- TAL, arabil, s. Macoviște, p. 172
TALABI, arabil, s. Vasiova, p. 313
TAMBU, arabil, s. Valeadeni, p. 308
TAMNE OBRŠKA, vale, s. Clocotici, p. 99
TAUȘAN TÂRNAVA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
TĂLPEȘENI, arabil, s. Izgar, p. 160
TĂLVA, deal, s. Bănia, p. 35
TĂRIA, 1. vale, s. Prilipeț, p. 236; 2. pârau, s. Bozovici, p. 67
TĂRIA VÂRCIPRAU, arabil, s. Prilipeț, p. 236
TĂTĂREȘTE, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
TĂU, 1. pârau, s. Grădinari, p. 142; 2. pârau, s. Ezeriș, p. 121
TĂU CU PIATRĂ, arabil, s. Vărădia, p. 320
TĂU NEGRU, 1. deal, s. Văliug, p. 316; 2. poteacă, s. Văliug, p. 316
TĂUL DE JOS, baltă, s. Vărădia, p. 321
TĂUL DE SUS, baltă, s. Vărădia, p. 321
TĂLEA, arabil, s. Jitin, p. 163
TĂLVA, 1. munte, s. Bănia, p. 35; 2. deal, s. Bărbosu, p. 38; 3. deal, s. Bogodint, p. 61; 4. munte, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 5. poteacă, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 6. deal, s. Calina, p. 76; 7. arabil, s. Ciudanovița, p. 96; 8. colină s. Fizeș, p. 123; 9. arabil, s. Gârbovăț, p. 128; 10. culme, s. Goruia, p. 139; 11. arabil, s. Ilidia, p. 158; 12. arabil, s. Socolari, p. 284; 13. deal, s. Socolari, p. 284; 14. deal, s. Moniom, p. 186; 15. deal, s. Ohabita, p. 210; 16. vârful de deal, s. Pătaș, p. 222; 17. deal, s. Rafnic, p. 241
TĂLVA BAIANULUI, deal, s. Cărbunari, p. 80
TĂLVA CÂRȘOVĂȚULUI, deal, s. Gârliște, p. 131
TĂLVA COLNII, deal, s. Biniș, p. 53
TĂLVA COPĂȘULUI, deal, s. Biniș, p. 53
TĂLVA CORNULUI, deal, s. Ravensca, p. 247
TĂLVA CUCULUI, deal, s. Bocșa Montană, p. 55
TĂLVA GABRAVĂȚULUI, câmp, s. Bănia, p. 35
TĂLVA GABROVEȚI, vale, s. Rudăria, p. 259
TĂLVA ÎNALTĂ, 1. deal, s. Valeadeni, p. 308; 2. deal, s. Liubcova, p. 170
TĂLVA JITINULUI, deal, s. Giurgiova, p. 136
TĂLVA LEORDIȘULUI, deal, s. Delinești, p. 109
TĂLVA LUI ISAC, deal, s. Călnic, p. 82
TĂLVA LUI ROSMAN, munte, s. Gârliște, p. 131

- TÂLVA MARE, 1. deal, s. Câlnic, p. 82; 2. deal, s. Oravița, p. 213
TÂLVA MICĂ, deal, s. Oravița, p. 213
TÂLVA MORII, vârf de deal, s. Pătaș, p. 222
TÂLVA PORCARULUI, deal, s. Biniș, p. 53
TÂLVA ROMÂNULUI, arabil, s. Moniom, p. 186
TÂLVA RUDINA, vale, s. Rudăria, p. 259
TÂLVA RUNCII, 1. munte, s. Șopotul Nou, p. 289; 2. deal, s. Cărbunari, p. 80
TÂLVA SĂLIȘTE, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
TÂLVA SIMION, culme, s. Ciclova Montană, p. 87
TÂLVA ȘTEFANULUI, 1. colină, s. Maidan, p. 176; 2. deal, s. Mercina, p. 179; 3. colină, s. Mercina, p. 179
TÂLVA TURCULUI, deal, s. Bărbosu, p. 38
TÂLVA ȚAPULUI, vale, s. Lupac, p. 171
TÂLVA ȚIGANULUI, arabil, s. Moniom, p. 186
TÂLVA VIEI, deal, s. Câlnic, p. 82
TÂLVA ZGIBURINII, arabil, s. Pătaș, p. 221
TÂLVE, arabil, s. Pătaș, p. 221
TÂNJALA, arabil, s. Vărădia, p. 320
TÂRBALUL BĂLAN, deal, s. Știnăpări, p. 293
TÂRGOVIȘTE, 1. arabil, s. Bozovici, p. 67; 2. arabil, s. Iersig, p. 153
TÂRNEAVA, arabil, s. Liubcova, p. 170
TÂROV POTOI, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
TÂRSCOVA BARA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
TÂRȘĂTURA, 1. arabil, s. Doman, p. 116; 2. vale, s. Rudăria, p. 259
TÂRVA, culme, s. Gârliște, p. 131
TEIUL MARE, 1. arabil, s. Brebul, p. 69; 2. deal, s. Ramna, p. 243
TEIUȘ, 1. arabil, s. Brebul, p. 69; 2. arabil, s. Forotic, p. 125; 3. arabil, s. Iersig, p. 153; 4. arabil, s. Ticvaniul Mare, p. 301
TEIUȘUL MIC, deal, s. Ramna, p. 243
TEMESEVOY GLAVIȚA, deal, s. Divici, p. 111
TEPIU, deal, s. Vasiova, p. 313
TERBEȘ, arabil, s. Ciortea, p. 91
TEUȘ, 1. arabil, s. Borlovenii Noi, p. 62; 2. vale, s. Ramna, p. 243
TIBUICA, deal, s. Soceni, p. 280
TIFLON, deal, s. Ciclova Română, p. 89
TINOLINOV POTOI, ogaș, s. Radimna, p. 240
TIS, vale, s. Moceriiș, p. 184
TISOVIȚA, arabil, s. Bozovici, p. 67

TOACA, deal, s. Moldova Nouă, p. 188
TOADER, deal, s. Comorâște, p. 99
TOPILA, pârau, s. Rusova Nouă, p. 262
TOPIU, arabil, s. Vasiova, p. 313
TOPLIȚA, 1. pârau, s. Carașova, p. 79; 2. arabil, s. Delinești, p. 109;
3. pârau, s. Iabalcea, p. 147; 4. arabil, s. Vărădia, p. 320
TOPOLETINA, pârau, s. Borlovenii Noi, p. 62
TOPOLIȚA, 1. pârau, s. Coronini, p. 103; 2. arabil, s. Sfânta Elena, p. 274;
3. deal, s. Sfânta Elena, p. 274
TOPOVIȘTE, deal, s. Socol, p. 281
TORONIȚA, pârau, s. Berzasca, p. 45
TRAMIC, arabil, s. Ilidia, p. 158
TRAMICE, pârau, s. Valeapai, p. 310
TRAPIA, arabil, s. Iersig, p. 153
TREI MOBILE, deal, s. Gârnic, p. 135
TRESKOVIȚA, arabil, s. Prigor, p. 232
TRESTEINIC, pârau, s. Soceni, p. 280
TRESTIE, arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
TROSCOL, deal, s. Carașova, p. 79
TUFĂ, 1. arabil, s. Bănia, p. 35; 2. arabil, s. Ilidia, p. 158; 3. arabil,
s. Pojejena de Jos, p. 226
TURCU, 1. arabil, s. Călnic, p. 82; 2. deal, s. Călnic, p. 82
TURISLAV, pârau, s. Soceni, p. 280
TURNU, deal, s. Sasca Română, p. 269
TURSCA GLAVA, deal, s. Carașova, p. 79

Ț.

ȚÂRCOVIȚA, arabil, s. Moceriș, p. 184
ȚARINA MICĂ, arabil, s. Prilipeț, p. 236
ȚARINA, 1. arabil, s. Bigăr, p. 51; 2. arabil, s. Grădinari, p. 142; 3. arabil,
s. Greoni, p. 143
ȚARINE, pârau, s. Borlovenii Vechi, p. 64
ȚARINI, ogaș, s. Borlovenii Vechi, p. 64
ȚARINIOARA, arabil, s. Berzovia, p. 48
ȚARSKA PADINA, arabil, s. Radimna, p. 240
ȚĂRĂNI, pârau, s. Biniș, p. 52

ȚERMURE, arabil, s. Agadici, p. 29
ȚEROVA, 1. arabil, s. Belobreșca, p. 40; 2. arabil, s. Borlovenii Vechi, p. 64
ȚEROVII, deal, s. Borlovenii Noi, p. 62
ȚEROVIȚA, pârau, s. Borlovenii Noi, p. 62
ȚIGANCA, 1. deal, s. Cărbunari, p. 80; 2. arabil, s. Cărbunari, p. 80
ȚIGANSKY, vale, s. Belobreșca, p. 40
ȚINȚORA, câmp, s. Bănia, p. 35
ȚINȚORA MARE, deal, s. Bănia, p. 35
ȚINȚORA MICĂ, deal, s. Bănia, p. 35

U.

UDRONII, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
UICOV, arabil, s. Țerova, p. 306
ULJENIC, arabil, s. Lupac, p. 171
ULIȚA, arabil, s. Socolari, p. 284
ULMA, arabil, s. Sichevița, p. 275
ULMI, arabil, s. Cârnecea, p. 86
UNGHETE, arabil, s. Oravița, p. 213
UNGHIU, 1. arabil, s. Iam, p. 149. arabil, s. Greoni, p. 143
UNGUREANU, deal, s. Știnăpări, p. 293
UNTANUL, ogaș, s. Sasca Română, p. 269
URCIOARE, deal, s. Ciclova Română, p. 89
URCUȘ, arabil, s. Șopotul Nou, p. 289
URDOVĂȚUL MARE, câmp, s. Bănia, p. 35
URDOVĂȚUL MIC, câmp, s. Bănia, p. 35
URSULIȘA, deal, s. Cuptoare - Secul, p. 104
URSULOV HRT, deal, s. Divici, p. 111
URVIGI, 1. arabil, s. Călnic, p. 822. arabil, s. Soceni, p. 280
URZICARIU, munte, s. Cărbunari, p. 80
UTRIȘTE, arabil, s. Rudăria, p. 259

V.

VADUL TOMII, arabil, s. Valeadeni, p. 308
VALE, 1. arabil, s. Broșteni, p. 73; 2. arabil, s. Greoni, p. 143; 3. crâng,
s. Sichevița, p. 275; 4. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164

- VALEA RAFII, 1. arabil, s. Prilipeț, p. 236; 2. vale, s. Prilipeț, p. 236
VALEA ADÂNCĂ, pârâu, s. Putna, p. 238
VALEA AFUNDĂ, pârâu, s. Surducul Mare, p. 287
VALEA AGREȘ, vale, s. Bozovici, p. 67
VALEA ANEI, pârâu, s. Pojejena de Jos, p. 226
VALEA ANINOASEI, arabil, s. Ezeriș, p. 121
VALEA APELOR ALBE, vale, s. Moldova Nouă, p. 188
VALEA ARIEI, pârâu, s. Călnic, p. 82
VALEA AURULUI, vale, s. Oravița, p. 213
VALEA BABA, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA BABII, arabil, s. Doclin, p. 113
VALEA BĂRCĂȘULUI, vale, s. Forotic, p. 125
VALEA BÂRZOVÎȚA, vale, s. Călnic, p. 82
VALEA BÂRZULUI, vale, s. Ravensca, p. 247
VALEA BĂRBOSULUI, apă, s. Bărbosu, p. 38
VALEA BEIULUI, vale, s. Potoc, p. 230
VALEA BERZOVÎȚEI, vale, s. Reșița, p. 252
VALEA BERZULUI, arabil, s. Dalboșeț, p. 106
VALEA BOCȘITEI, vale, s. Bocșa Română, p. 57
VALEA BOCURUNDIA, pârâu, s. Surducul Mare, p. 287
VALEA BODOVIȚA, vale, s. Vărădia, p. 321
VALEA BOGODINȚULUI, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
VALEA BOINII, vale, s. Ravensca, p. 247
VALEA BOZOVICI, pârâu, s. Bozovici, p. 67
VALEA BRAN, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA BRAȚILOVA, ogaș, s. Vărădia, p. 321
VALEA BRENOVĂȚ, vale, s. Giurgiova, p. 136
VALEA BREZOVII, vale, s. Borlovenii Noi, p. 62
VALEA BRUSNIC, vale, s. Calina, p. 76
VALEA BUCINA, ogaș, s. Vărădia, p. 321
VALEA BUCOVĂȚULUI, vale, s. Răcășdia, p. 248
VALEA BUDEȘTI, apă, s. Bărbosu, p. 38
VALEA CALULUI, 1. vale, s. Brebul, p. 69; 2. arabil, s. Țerova, p. 306;
3. vale, s. Valeadeni, p. 308
VALEA CARAȘOVA, pârâu, s. Carașova, p. 79
VALEA CĂCĂCIOASEI, arabil, s. Prilipeț, p. 236
VALEA CĂLUGĂRA, 1. vale, s. Ciclova Montană, p. 87; 2. pârâu,
s. Naidăș, p. 198

- VALEA CĂRĂBEȘTI, vale, s. Padina-Matei, p. 220
VALEA CÂNDRONILOR, pârau, s. Socolari, p. 284
VALEA CÂLNICULUI, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA CERII, vale, s. Grădinari, p. 142
VALEA CHICHIREGU MARE, vale, s. Potoc, p. 230
VALEA CHICHIREGU MIC, vale, s. Potoc, p. 230
VALEA CHICHIREGULUI, vale, s. Socolari, p. 284
VALEA CHILIMEN, vale, s. Moceriș, p. 184
VALEA CIERNOVĂȚI, arabil, s. Doclin, p. 112
VALEA CIORNOVĂȚULUI, vale, s. Brezon, p. 71
VALEA COBIȚII, pârau, s. Biniș, p. 52
VALEA COLOJOARĂ, pârau, s. Țerova, p. 306
VALEA COPĂȘIULUI, râu, s. Biniș, p. 52
VALEA CORBULUI, vale, s. Bănia, p. 35
VALEA CORNULUI, vale, s. Apadia, p. 33
VALEA CRUCII, pârau, s. Biniș, p. 52
VALEA CU RACI, pârau, s. Vasiova, p. 313
VALEA CUPTOAREI, vale, s. Cuptoare - Secul, p. 104
VALEA DE CARPENI, vale, s. Ezeriș, p. 121
VALEA DE HOTARE, vale, s. Ezeriș, p. 121
VALEA DOMANULUI, vale, s. Reșița, p. 252
VALEA DOMȘII, pârau, s. Biniș, p. 52
VALEA DONISII, arabil, s. Doclin, p. 112
VALEA DRĂGOI, apă, s. Bărbosu, p. 38
VALEA DUCIN, arabil, s. Moceriș, p. 184
VALEA DUCINELULUI, vale, s. Moceriș, p. 184
VALEA DUMII, 1. arabil, s. Grădinari, p. 142; 2. vale, s. Grădinari, p. 142
VALEA EZERIȘULUI, 1. arabil, s. Bocșa Montană, p. 54; 2. vale, s. Soceni, p. 280
VALEA FICULUI, vale, s. Giurgiova, p. 136
VALEA FIERULUI, 1. pârau, s. Delinești, p. 109; 2. pârau, s. Ohabîța, p. 210
VALEA FIZEJI, vale, s. Vărădia, p. 321
VALEA FIZEȘULUI, vale, s. Berzovia, p. 48
VALEA FRIPTORI, vale, s. Ocna de Fier, p. 207
VALEA FRUMOASĂ, arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA FUNDURI, vale, s. Socolari, p. 284
VALEA FURTUNATĂ, vale, s. Cărbunari, p. 80
VALEA GELUGULUI, ogaș, s. Rafnic, p. 241

- VALEA GHERGHEI, crâng, s. Nicolinț, p. 205
VALEA GHERGHEI, pârau, s. Nicolinț, p. 205
VALEA GIURGIOVII, vale, s. Giurgiova, p. 136
VALEA GOBILII, vale, s. Cuptoare - Secul, p. 104
VALEA GROZA, vale, s. Ocna de Fier, p. 207
VALEA GRUNIULUI, ogaș, s. Vărădia, p. 321
VALEA HAȚEGANEI, vale, s. Cârnecea, p. 86
VALEA IBÂLCINA, vale, s. Prigor, p. 232
VALEA IEPEI, vale, s. Forotic, p. 125
VALEA IEPII MARI, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
VALEA IEPII MICĂ, pârau, s. Surducul Mare, p. 287
VALEA IGAZĂULUI, vale, s. Apadia, p. 33
VALEA IMBRII, vale, s. Forotic, p. 125
VALEA IRTULUI, vale, s. Valeapai, p. 310
VALEA IZVORULUI, vale, s. Comorâște, p. 99
VALEA ÎN SUS, arabil, s. Țerova, p. 306
VALEA JITINULUI, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA JURCHII, față, s. Ohabîța, p. 210
VALEA LAZNIC, vale, s. Calina, p. 76
VALEA LĂPUȘNICULUI, vale, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
VALEA LIGHIDIA, vale, s. Bozovici, p. 67
VALEA LINDINEI, vale, s. Potoc, p. 230
VALEA LOCĂI, vale, s. Moniom, p. 186
VALEA LOMERDOALELOR, vale, s. Răcășdia, p. 248
VALEA LUI ANDREI, vale, s. Slatina Nera, p. 277
VALEA LUI DAN, arabil, s. Moceriș, p. 184
VALEA LUI IVANCO, vale, s. Slatina Nera, p. 277
VALEA LUI STAN, vale, s. Călnic, p. 82
VALEA LUNGĂ, 1. arabil, s. Delinești, p. 109; 2. pârau, s. Apadia, p. 33
VALEA LUPILOR, 1. arabil, s. Tirol, p. 305; 2. pârau, s. Tirol, p. 305
VALEA LUȘII, pârau, s. Gârliște, p. 131
VALEA MARASCA, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA MARE, 1. vale, s. Bănia, p. 35; 2. câmp, s. Bănia, p. 35; 3. vale, s. Berzasca, p. 45; 4. pârau, s. Biniș, p. 52; 5. pârau, s. Bocșa Montană, p. 54; 6. vale, s. Cuptoare - Secul, p. 104; 7. pârau, s. Gârliște, p. 131; 8. vale, s. Ilidia, p. 158; 9. râu, s. Sichevîța, p. 275; 10. pârau, s. Șopotul Nou, p. 289; 11. arabil, s. Șușca, p. 294; 12. vale, s. Șușca, p. 294; 13. vale, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 14. pârau, s. Moldova Nouă, p. 188; 15. vale, s. Moldova Nouă, p. 188;

16. arabil, s. Naidăș, p. 198; 17. vale, s. Naidăș, p. 198; 18. vale, s. Pojejena de Sus, p. 228; 19. pârau, s. Răcășdia, p. 248; 20. arabil, s. Reșița, p. 252; 21. vale, s. Pojejena de Jos, p. 226
- VALEA MATULUI, arabil, s. Valeadeni, p. 308
- VALEA MĂRGĂNII, vale, s. Ilidia, p. 158
- VALEA MĂZĂRANULUI, vale, s. Socolari, p. 284
- VALEA MEZDRĂII, ogaș, s. Vărădia, p. 321
- VALEA MICĂ, 1. vale, s. Bănia, p. 35; 2. vale, s. Gârbovăț, p. 128; 3. arabil, s. Șușca, p. 294; 4. vale, s. Șușca, p. 294; 5. vale, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 6. pârau, s. Moldova Nouă, p. 188; 7. vale, s. Moldova Nouă, p. 188; 8. pârau, s. Pojejena de Jos, p. 226; 9. pârau, s. Pojejena de Sus, p. 228
- VALEA MICOȘULUI, vale, s. Naidăș, p. 198
- VALEA MIEILOR, 1. vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303; 2. vale, s. Moniom, p. 186
- VALEA MINERILOR, vale, s. Oravița, p. 213
- VALEA MINIȘULUI, 1. vale, s. Bozovici, p. 67; 2. crâng, s. Steierdorf-Anina, p. 286
- VALEA MIZESCULUI, vale, s. Apadia, p. 33
- VALEA MOCERIȘULUI, vale, s. Mocerîș, p. 184
- VALEA MONIOM, vale, s. Moniom, p. 186
- VALEA MONIOMULUI, vale, s. Călnic, p. 82
- VALEA MORAVIȚA, vale, s. Ocna de Fier, p. 207
- VALEA MORII, arabil, s. Berliște, p. 42
- VALEA MOȘULUI, pârau, s. Biniș, p. 52
- VALEA NAIDĂȘULUI, vale, s. Petrila, p. 224
- VALEA NANAȘIȘTE, arabil, s. Surducul Mare, p. 287
- VALEA NĂRĂȘTIEI, vale, s. Forotic, p. 125
- VALEA NERGĂNLUI, pârau, s. Pătaș, p. 222
- VALEA OALELOR, arabil, s. Doclin, p. 112
- VALEA OGOREȚ, vale, s. Răcășdia, p. 248
- VALEA OHĂBII, 1. pârau, s. Ohabîța, p. 210; 2. vale, s. Ohabîța, p. 210
- VALEA OLARULUI, arabil, s. Prilipeț, p. 236
- VALEA ORAVIȚEI, pârau, s. Broșteni, p. 73
- VALEA OREVIȚA, vale, s. Liubcova, p. 170
- VALEA OȘIACULUI, vale, s. Forotic, p. 125
- VALEA OȚELONII, vale, s. Ezeriș, p. 121
- VALEA PADINA SEACĂ, vale, s. Potoc, p. 230
- VALEA PAULAȘ, vale, s. Iersig, p. 153
- VALEA PAULEASCA, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286

- VALEA PAULII, arabil, s. Doclin, p. 113
VALEA PAULUI, vale, s. Ciudanovița, p. 96
VALEA PEINILOR, ogaș, s. Vărădia, p. 321
VALEA PEȘTEI, vale, s. Padina-Matei, p. 220
VALEA PETRII = MOGHII, vale, s. Ramna, p. 243
VALEA PICIORII, vale, s. Răcășdia, p. 248
VALEA PIETROASA, vale, s. Brebul, p. 69
VALEA PODULUI, arabil, s. Prilipeț, p. 236
VALEA POGARU, vale, s. Cuptoare - Secul, p. 104
VALEA POGĂNIȘ, vale, s. Brebul, p. 69
VALEA POIENI, vale, s. Ramna, p. 243
VALEA PONOAVELOR, pârau, s. Biniș, p. 52
VALEA PONORULUI, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA POPII, 1. arabil, s. Berzovia, p. 48; 2. pârau, s. Călnic, p. 82
VALEA PREDILOVCA, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA PRIODULUI, vale, s. Ezeriș, p. 121
VALEA PROBULUI, vale, s. Padina-Matei, p. 220
VALEA RACILOR, 1. pârau, s. Bocșa Montană, p. 54; 2. vale, s. Oravița, p. 213
VALEA RADINA, vale, s. Moldova Nouă, p. 188
VALEA RADULUI, vale, s. Ezeriș, p. 121
VALEA RĂCHITEI, arabil, s. Șopotul Nou, p. 289
VALEA RĂCHIȚII, arabil, s. Fizeș, p. 123
VALEA RĂGOSULUI, vale, s. Giurgiova, p. 136
VALEA RÂULUI, vale, s. Slatina Nera, p. 277
VALEA REA, 1. pârau, s. Biniș, p. 52; 2. pârau, s. Bocșa Montană, p. 51; 3. vale, s. Goruia, p. 139; 4. vale, s. Valeapai, p. 310; 5. pârau, s. Vasiova, p. 313; 6. vale, s. Padina-Matei, p. 220; 7. vale, s. Moceriș, p. 184
VALEA RECICA, vale, s. Berzasca, p. 45
VALEA ROGOZ, vale, s. Călnic, p. 82
VALEA ROMÂNNOVAȚ, vale, s. Steierdorf-Anina, p. 286
VALEA ROȘIE, arabil, s. Șopotul Nou, p. 289
VALEA RUDĂRIEI, vale, s. Rudăria, p. 259
VALEA RUȘCII, arabil, s. Naidăș, p. 198
VALEA SÂRBIOR, vale, s. Ticvaniul Mare, p. 301
VALEA SÂRBULUI, arabil, s. Vărădia, p. 320
VALEA SATULUI, 1. vale, s. Cârnecea, p. 86; 2. pârau, s. Dalboșeț, p. 106; 3. arabil, s. Doclin, p. 112; 4. vale, s. Gârbovăț, p. 128; 5. vale,

- s. Goruia, p. 139; 6. pârau, s. Târnova, p. 297; 7. vale, s. Ticvaniul Mic, p. 303; 8. vale, s. Moniom, p. 186; 9. crâng, s. Nicolinț, p. 205
VALEA SĂLAȘULUI, 1. pârau, s. Biniș, p. 52; 2. arabil, s. Doclin, p. 112
VALEA SĂLCOVĂȚULUI, ogaș, s. Vărădia, p. 321
VALEA SCOC, vale, s. Prigor, p. 232
VALEA SEACĂ, 1. vale, s. Sichevița, p. 275; 2. vale, s. Ticvaniul Mare, p. 301; 3. vale, s. Ohabița, p. 210
VALEA SELIN, 1. pârau, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. vale, s. Prigor, p. 232
VALEA SEMIȚII, vale, s. Comorâște, p. 99
VALEA SICHEVIȚEI, arabil, s. Ravensca, p. 247
VALEA SIRINIA, vale, s. Berzasca, p. 45
VALEA SLATINII, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
VALEA SLĂTINICULUI, vale, s. Forotic, p. 125
VALEA SOCENI, pârau, s. Târnova, p. 297
VALEA SOCOLARI, arabil, s. Potoc, p. 230
VALEA STORCHIU, arabil, s. Izgar, p. 160
VALEA STUPIOR, arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303
VALEA SUVĂCII, arabil, s. Doman, p. 116
VALEA ȘCIUBEIULUI, vale, s. Ticvaniul Mare, p. 301
VALEA TĂMAȘ, vale, s. Ticvaniul Mare, p. 301
VALEA TĂRIEI, arabil, s. Prilipeț, p. 236
VALEA TÂNJELII, ogaș, s. Vărădia, p. 321
VALEA TORONIȚA, vale, s. Berzasca, p. 45
VALEA TOVEI, crâng, s. Nicolinț, p. 205
VALEA ȚÂRCOVIȚA, vale, s. Moceriș, p. 184
VALEA ȚIGANILOR, vale, s. Ciclova Montană, p. 87
VALEA ȚIGANULUI, vale, s. Gârliște, p. 131
VALEA URSOANCA, vale, s. Ocna de Fier, p. 207
VALEA URVIGIULUI, vale, s. Călnic, p. 82
VALEA VÂNII, arabil, s. Doclin, p. 112
VALEA VERZELOR, vale, s. Brebul, p. 69
VALEA VIDRA SEACĂ, vale, s. Moldovița, p. 195
VALEA VIDRA, vale, s. Moldovița, p. 195
VALEA VIDRĂSLAU, vale, s. Ezeriș, p. 121
VALEA VIILOR, vale, s. Moldova Nouă, p. 188
VALEA VODARULUI, vale, s. Ciclova Montană, p. 87
VALEA VODIȚA, vale, s. Clocotici, p. 99
VALEA, arabil, s. Berzovia, p. 48

- VALIA, arabil, s. Vasiova, p. 313
VALOGA, arabil, s. Măcești, p. 177
VALȘEA LUI MIETȚ, pârâu, s. Biniș, p. 52
VANDRAȘ, arabil, s. Forotic, p. 125
VARAD, 1. pârâu, s. Coronini, p. 103; 2. vale, s. Moldova Veche, p. 193
VASLEA URSULUI, arabil, s. Vărădia, p. 320
VATRA SATULUI, arabil, s. Țerova, p. 306
VĂLĂE, 1. arabil, s. Steierdorf-Anina, p. 286; 2. arabil, s. Moceriș, p. 184
VĂLCELE, 1. arabil, s. Cârnecea, p. 86; 2. arabil, s. Gârliște, p. 131;
3. deal, s. Ohabîța, p. 210
VĂLIUGEL, ogaș, s. Văliug, p. 316
VĂNA EUCHINULUI, pârâu, s. Bocșa Montană, p. 54
VĂRAN, deal, s. Văliug, p. 316
VĂRATU, pârâu, s. Dognecea, p. 114
VĂRĂDII, ogaș, s. Vărădia, p. 321
VĂRSĂTURA, arabil, s. Bozovici, p. 67
VĂRZĂRII, arabil, s. Rusova Nouă, p. 262
VĂLCELE, 1. arabil, s. Moniom, p. 186; 2. arabil, s. Ohabîța, p. 210
VÂNA, 1. pârâu, s. Țerova, p. 306; 2. arabil, s. Milcoveni, p. 182; 3. ogaș,
s. Milcoveni, p. 182
VÂNA CÂLNICEL, pârâu, s. Câlnic, p. 82
VÂNA CALULUI, pârâu, s. Brebul, p. 69
VÂNA CIORNOVĂȚ, pârâu, s. Surducul Mare, p. 287
VÂNA GLĂNZII, pârâu, s. Câlnic, p. 82
VÂNA GOVÂNDAR, pârâu, s. Câlnic, p. 82
VÂNA GURA VĂII, pârâu, s. Valeadeni, p. 308
VÂNA LUI DEGIANU, pârâu, s. Ezeriș, p. 121
VÂNA LUI IOAN, arabil, s. Bănia, p. 35
VÂNA LUI STAN, pârâu, s. Câlnic, p. 82
VÂNA MICĂ, 1. pârâu, s. Țerova, p. 306; 2. arabil, s. Vrăniuț, p. 341
VÂNA NEAGRĂ, pârâu, s. Berzovia, p. 48
VÂNA OPRII, 1. arabil, s. Soceni, p. 280; 2. pârâu, s. Soceni, p. 280
VÂNA PAI, pârâu, s. Valeapai, p. 310
VÂNA PIETROASA, pârâu, s. Brebul, p. 69
VÂNA POMOȘTULUI, ogaș, s. Delinești, p. 109
VÂNA PRIODULUI, pârâu, s. Ezeriș, p. 121
VÂNA RADULUI, pârâu, s. Ezeriș, p. 121
VÂNA RAUN, pârâu, s. Ezeriș, p. 121

- VÂRCA, arabil, s. Jitin, p. 163
VÂRCIPRAU, deal, s. Prilipeț, p. 236
VÂRCUL, deal, s. Petrila, p. 224
VÂRGULIA, colină, s. Socol, p. 281
VÂRFU DEALULUI, deal, s. Ilidia, p. 158
VÂRFUL BABII VIGI, vârful deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
VÂRFUL BABII, vârful deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
VÂRFUL BERZULUI, deal, s. Dalboșeț, p. 106
VÂRFUL BIULUI, vârful deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
VÂRFUL DÂLMII, vârful deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
VÂRFUL GOL (GOLOHRT), deal, s. Radimna, p. 240
VÂRFUL GOZNA, vârful munte, s. Văliug, p. 316
VÂRFUL SEMENIC, vârful munte, s. Văliug, p. 316
VÂRȘĂCIOR, 1. arabil, s. Vărădia, p. 320; 2. deal, s. Vărădia, p. 321
VÂRȘETUL MARE, 1. munte, s. Bănia, p. 35; 2. câmp, s. Bănia, p. 35
VÂRTIPRAN, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
VÂRTLOG, arabil, s. Belobreșca, p. 40
VÂRTOAPE, 1. lac, s. Bocșa Montană, p. 54; 2. arabil, s. Dalboșeț, p. 106;
3. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
VÂRTOP, 1. arabil, s. Delinești, p. 109; 2. arabil, s. Rudăria, p. 259; 3. deal,
s. Rudăria, p. 259
VÂRTOPUL CINCULUI, culme, s. Ciudanovița, p. 96
VÂRZOB, arabil, s. Mocerîș, p. 184
VELICA POIANA, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
VELICEASTRONA, deal, s. Rafnic, p. 241
VELICHI PUT, arabil, s. Divici, p. 111
VELIKI HRT, arabil, s. Clocotici, p. 98
VELIKA LOCVA, arabil, s. Belobreșca, p. 40
VELIKA OBRKA, deal, s. Rafnic, p. 241
VELIKA RECA, apă, s. Divici, p. 111
VELIKA STRAJEVIȚA, arabil, s. Radimna, p. 240
VELIKA, deal, s. Socol, p. 281
VELIKI BREG, arabil, s. Liubcova, p. 170
VELISTAC, pârâu, s. Carașova, p. 79
VERCIPOLIA, pârâu, s. Putna, p. 238
VERȘETI, vale, s. Rudăria, p. 259
VERUȚ, crâng, s. Sasca Română, p. 269
VERZIȘTE, arabil, s. Greoni, p. 143

- VETRINA, 1. arabil, s. Pătaș, p. 221; 2. pârau, s. Pătaș, p. 222
- VEZURIN, deal, s. Ciclova Montană, p. 87
- VEZURINI, 1. arabil, s. Bogodinț, p. 61; 2. arabil, s. Ciclova Română, p. 89; 3. arabil, s. Ilidia, p. 158; 4. arabil, s. Slatina Nera, p. 277; 5. câmp, s. Bănia, p. 35
- VICINIC, 1. apă, s. Berliște, p. 42; 2. vale, s. Ciclova Română, p. 89; 3. pârau, s. Iam, p. 149; 4. arabil, s. Vrani, p. 339; 5. deal, s. Vrani, p. 339; 6. râu, s. Macoviște, p. 172; 7. râu, s. Milcoveni, p. 182; 8. vale, s. Nicolinț, p. 205; 9. pârau, s. Ciuchici, p. 93; 10. pârau, s. Ilidia, p. 158
- VIDRA, 1. vale, s. Gârliște, p. 131; 2. arabil, s. Moldovița, p. 195
- VIDRĂSLĂU, culme, s. Ezeriș, p. 121
- VIGAINA, arabil, s. Gârliște, p. 131
- VIGHENI, vale, s. Cârnecea, p. 86
- VIGHIȘTEU, arabil, s. Izgar, p. 160
- VII, 1. arabil, s. Iam, p. 172; 2. arabil, s. Macoviște, p. 262
- VIILE, 1. arabil, s. Rusova Nouă, p. 262; 2. arabil, s. Rusova Veche, p. 264
- VINDEREUL MARE, deal, s. Bănia, p. 35
- VINDEREUL MIC, câmp, s. Bănia, p. 35
- VINIȘTI, crâng, s. Berzasca, p. 45
- VINOGRAD, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
- VINOGRADI, arabil, s. Moldova Veche, p. 193
- VINOGRADSCHI BREG, arabil, s. Pojejena de Sus, p. 228
- VINOGRADSCHI POTOI, colină, s. Socol, p. 281
- VINORAD, arabil, s. Sfânta Elena, p. 274
- VIRU TIROC, deal, s. Lăpușnicul Mare, p. 164
- VIRUL, vale, s. Vraniuț, p. 341
- WISEKI BREG, deal, s. Lupac, p. 171
- VISNEA, arabil, s. Soceni, p. 280
- VIȘINA, pârau, s. Soceni, p. 280
- VITONIC, apă, s. Rusova Veche, p. 264
- VIZURINIUL MARE, arabil, s. Grădinari, p. 142
- VIZURINIUL MIC, arabil, s. Grădinari, p. 142
- VLADU, arabil, s. Călnic, p. 82
- VLAJKA, arabil, s. Delinești, p. 109
- VLASCHE LIVADIE, arabil, s. Divici, p. 111
- VLAȘCA, 1. pârau, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. ogaș, s. Borlovenii Vechi, p. 64
- VLAȘCHI PUT, arabil, s. Divici, p. 111
- VLAȘCO, deal, s. Belobreșca, p. 40

- VLUȘKE, arabil, s. Belobreșca, p. 40
VODANIȚA, pârâu, s. Vodnic, p. 338
VODENJACA, deal, s. Iabalcea, p. 147
VODIȚA, arabil, s. Naidăș, p. 198
VOINAV, vale, s. Carașova, p. 79
VORET, deal, s. Bigăr, p. 51
VOZPIC, deal, s. Liubcova, p. 170
VRANI, 1. arabil, s. Ciclova Română, p. 89; 2. pârâu, s. Ciclova Română, p. 89; 3. vale, s. Ciclova Română, p. 89
VRANIȘOARA, deal, s. Vasiova, p. 313
VRANIU, pârâu, s. Răcășdia, p. 248
VRANOVĂȚ, 1. deal, s. Gârnic, p. 135; 2. arabil, s. Sfânta Elena, p. 274; 3. deal, s. Sfânta Elena, p. 274; 4. arabil, s. Sichevița, p. 275; 5. arabil, s. Moldova Nouă, p. 188
VRĂJLINȚ, deal, s. Borlovenii Vechi, p. 64
VRĂJLINȚULUI, ogaș, s. Borlovenii Vechi, p. 64
VRĂNIUȚUL SEC, vale, s. Ciclova Română, p. 89
VRĂGULIA, deal, s. Socol, p. 281
VREDNICIOARA, vale, s. Bocșa Montană, p. 55
VRELA, deal, s. Gârnic, p. 135
VUIENI, arabil, s. Ohabîța, p. 210
VULTUR, 1. arabil, s. Slatina Nera, p. 277; 2. deal, s. Slatina Nera, p. 277

W.

- WIELKI ZABEL, deal, s. Carașova, p. 79

Z.

- ZA BRANEZAM, arabil, s. Nermet, p. 204
ZAPODIE, arabil, s. Călnic, p. 82
ZASCOC, arabil, s. Berzasca, p. 45
ZĂBRAN, deal, s. Macoviște, p. 172
ZĂBRANI, 1. arabil, s. Ilidia, p. 158; 2. crâng, s. Potoc, p. 230
ZĂMURA, arabil, s. Valeadeni, p. 308
ZĂVOAIE, 1. crâng, s. Berzasca, p. 45; 2. arabil, s. Vrăniuț, p. 341

- ZĂVOI, 1. arabil, s. Calina, p. 76; 2. deal, s. Cărbunari, p. 80; 3. arabil, s. Cârnecea, p. 86; 4. arabil, s. Ciclova Română, p. 89; 5. arabil, s. Gârbovăț, p. 128; 6. crâng, s. Sichevița, p. 275; 7. arabil, s. Ticvaniul Mic, p. 303; 8. arabil, s. Lăpușnicul Mare, p. 164; 9. arabil, s. Maidan, p. 176; 10. arabil, s. Mercina, p. 179; 11. arabil, s. Naidăș, p. 198; 12. arabil, s. Cârnecea, p. 86; 13. arabil, s. Sasca Română, p. 269
- ZBĂGUL TURCULUI, pârau, s. Naidăș, p. 198
- ZBĂGVEȘTI, arabil, s. Vrani, p. 339
- ZBEG, 1. deal, s. Cârnecea, p. 86; 2. arabil, s. Ciortea, p. 91; 3. arabil, s. Forotic, p. 125; 4. arabil, s. Giurgiova, p. 136
- ZDRENYAKA, arabil, s. Clocotici, p. 98
- ZEICU, 1. arabil, s. Cârnecea, p. 86; 2. deal, s. Vasiova, p. 313
- ZEROVA, 1. pârau, s. Carașova, p. 79; 2. vale, s. Carașova, p. 79; 3. arabil, s. Nermet, p. 204
- ZETIN, arabil, s. Divici, p. 111
- ZICĂTORI, 1. pârau, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 2. ogaș, s. Borlovenii Vechi, p. 64; 3. poteacă, s. Borlovenii Vechi, p. 64
- ZIDUL MARE, deal, s. Dognecea, p. 114
- ZIDUL MIC, deal, s. Dognecea, p. 114
- ZLEMENI, arabil, s. Țerova, p. 306
- ZMULMA, câmp, s. Bănia, p. 35
- ZNEAM, arabil, s. Slatina Nera, p. 277
- ZUPANJ, deal, s. Rafnic, p. 241
- ZURELE, deal, s. Dalboșeț, p. 106